Epistol TE

Digitized by Google

6
39-c
8 17

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
15 F
23

liotheca
oll. Rom.
Jesu

6.-39.c-8.

Roma

11-15-D-11

17-e-46

17.3.40

Coll. Romani Soc. Iesu Cat. inscrip. ex bibl. Mureti

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLAE

AD

T. POMPONIVM ATTICVM

Ex fide vetuſtiſſimorum codicum emendatæ, ſtudio & opera SIMEONIS BOSII Prætoris Lemouicenſis.

EIVSDEM ANIMADVERSIONES

Ad ampliſſimum virum

PHILIPPVM HVRALTVM CHIVERNIVM

Galliæ Procancellarium.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

RATIASTI LEMOVICVM,

APVD HVGONEM BARBOVM,

ANNO CIↃ IↃ XXC.

EX PRIVILEGIO REGIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

SIMEO BOSIVS
PRAETOR LEMOVICENSIS
PHILIPPO HVRALTO CHIVERNIO
Galliæ Procancellario. S.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

NON *leuis fuit olim controuerſia, clariſſime Huralte Chiuerni, vsúne potius & aſſidua rerum tractatione, an præceptis veterum ſcriptorum, qui ætatem omnem in litteris egiſſent, recta Reipublicæ adminiſtrandæ ratio diſceretur. Qua in diſceptatione cùm alij aliorum ſententiam multis argumentis oppugnarent, & hi quidem rudium & ineruditorum Reipublicæ moderatorum tyrociniis plærumque ſtatum ciuitatum ſubuerti; illi verò non rebus diſpiciendis, & contemplandis, ſed agendis, & tractandis, ciuilem contineri ſocietatẽ traderent, nimiáque diſſidentium pertinacia grauiter vtrimque peccaretur, tandem extiterunt cùm apud Græcos, tum apud*

Latinos, viri non pauci, multiplici doctrina, varióque rerum vſu præſtantes, qui, ſuo exemplo, poſſe hoc diſſidium belliſſimè componi vtriúſque ſtudij participatione docuerunt. Ac, vt alios omittam, in primis M. Tullius Cicero, cùm ex vberrimis Græcorum fontibus non modò ornatè dicendi copiam, ſed etiam ciuilem ſcientiam affatim hauſiſſet, ita ſe ad Rempublicam adminiſtrandam contulit, itáque in ea verſatus eſt, vt alium in conſiliis dandis prudentiorem, aut in iis quæ ſemel decreta fuiſſent exequendis diligentiorem, patriæue & bonorum omnium amantiorem, & contra nefariis & ſceleratis ciuibus infenſiorem ea tempora tulerint neminem. Cui rei teſtimonio ſunt cùm alia multa præclari eius ingenij monumenta, tum verò maximè ſexdecim epiſtolarum libri ad T. Pomponium Atticum ſcripti, in quibus de retinendis ordinum ſtudiis, de viciis principum, de

Digitized by Google

pace concordiáq; inter diſſentientes ciues iungenda, de fulciendo ſtabiliendóq; ſtatu Reipublicæ iam iam ad exitium ruentis ita prudenter diſſerit, vt dubium non ſit, quin ciuitas Romana funeſtam eam cladem, quæ ei tunc accidit, fuerit euaſura, ſi apud perditiſſimos homines, rerúmque nouarum auidiſſimos, ſapientiſſimi illius viri auctoritas aliquid ponderis habuiſſet. Licet præterea eodem libro, tanquam in ſpeculo, miſeram eorum temporum faciem comtemplari, quibus non modò Italia, ſed vniuerſus pæne terrarum orbis primùm Cæſaris & Pompeij, tum Antonij & Octauij diſſidiis grauiter concuſſus, & labefactatus eſt. Quapropter cùm ex illo publici infortunij ſpectaculo ante annos quindecim ſperarem dolori meo, quem tum de Galliæ inteſtino bello flagrantis calamitate ſuſceperam, poſſe ſolatij aliquid adferri, ſimúlque non alienum ducerem ab inſtitutis iuris Ciuilis ſtudiis in eius

ſcripti lectione ſedulò verſari, in quo paſſim multa veteris iuris Romani extarent impreſſa veſtigia, lubentiſſimè eum librũ in manus ſumpſi, méque totum ad eum legendum applicaui. Verùm non longè poſtea fuit, cùm me ab eo ſtudio duæ potiſſimùm res abduxerunt, de quibus initio minimè cogitaram. Tot enim mendis obſeſſas ſingulas paginas, tam denſiſque tenebris obductas plæraſque ſententias deprehendi, vt præter inanem operam, reliqui nihil eſſet, quod ex ea lectione reportarem. Itaque ab incœpto eo vſque deſtiti, donec veteres eos codices nactus ſum, quorum ope obices illi ſubmoueri poſſent, qui legentis curſum priùs identidem retardabant. Et ſanè ex accurata priſcorũ illorum exemplarium cum excuſis contentione id commodi conſequutus ſum, vt, deletis maculis, quibus totus ille liber fœdiſſimè inquinabatur, permulta facillimè intellexerim, quæ mihi antea numeris

Platonis obſcuriora videbantur. Ac ne mihi tantùm viam illam ſtrauiſſe & complanaſſe ad optimi auctoris intelligentiam exiſtimarer, quampauciſſimis potui, perſtrinxi quicquid inter legendum occurrebat, quod ab aliis prætermiſſum animaduerſione dignum iudicarem. Id verò cùm in lucem proferre decreuiſſem, tibi potiſſimum multis de cauſſis dicandum putaui. Nemo enim hac ætate viuit (Chriſtianiſſimum & optimum Regem noſtrum, ceteróſque illuſtriſſimos Principes excipio) cui plura, maioráque beneficia Galli accepta referre debeant, quàm tibi. Tu enim, conſtitutis prudentiſſimo tuo conſilio Gallicis rebus, exulantē hinc æqui boníque rationem poſt multos annos quaſi poſtliminio reduxiſti, præciſáque facinoroſis hominibus omni ſpe veniæ, labantem antea effuſa licentia Reipublicæ noſtræ ſtatū ita ſuppliciorum terrore confirmaſti, vt boni omnes illo tranquillitatis otio, quod mul-

ſcripti lectione ſedulò verſari, in quo paſſim multa veteris iuris Romani extarent impreſſa veſtigia, lubentiſſimè eum librũ in manus ſumpſi, méque totum ad eum legendum applicaui. Verùm non longè poſtea fuit, cùm me ab eo ſtudio duæ potiſſimùm res abduxerunt, de quibus initio minimè cogitaram. Tot enim mendis obſeſſas ſingulas paginas, tam denſiſque tenebris obductas plæraſque ſententias deprehendi, vt præter inanem operam, reliqui nihil eſſet, quod ex ea lectione reportarem. Itaque ab incœpto eo-vſque deſtiti, donec veteres eos codices nactus ſum, quorum ope obices illi ſubmoueri poſſent, qui legentis curſum priùs identidem retardabant. Et ſanè ex accurata priſcorũ illorum exemplarium cum excuſis contentione id commodi conſequutus ſum, vt, deletis maculis, quibus totus ille liber fœdiſſimè inquinabatur, permulta facillimè intellexerim, quæ mihi antea numeris

Platonis obſcuriora videbantur. Ac ne mihi tantùm viam illam ſtrauiſſe & complanaſſe ad optimi auctoris intelligentiam exiſtimarer, quampauciſſimis potui, perſtrinxi quicquid inter legendum occurrebat, quod ab aliis prætermiſſum animaduerſione dignum iudicarem. Id verò cùm in lucem proferre decreuiſſem, tibi potiſſimum multis de cauſſis dicandum putaui. Nemo enim hac ætate viuit (Chriſtianiſſimum & optimum Regem noſtrum, cetcróſque illuſtriſſimos Principes excipio) cui plura, maioráque beneficia Galli accepta referre debeant, quàm tibi. Tu enim, conſtitutis prudentiſſimo tuo conſilio Gallicis rebus, exulantẽ hinc æqui boníque rationem poſt multos annos quaſi poſtliminio reduxiſti, præcisáque facinoroſis hominibus omni ſpe veniæ, labantem antea effuſa licentia Reipublicæ noſtræ ſtatũ ita ſuppliciorum terrore confirmaſti, vt boni omnes illo tranquillitatis otio, quod mul-

toties antea fruſtra exoptarant, ſe diu potituros tuo præſidio confidant. Quæ omnia tentaſſe quidem ſuo tẽpore Ciceronem, ſed vi nefariorum hominum repreſſum perficere nõ potuiſſe ex eo libro cognoſces; eóque infortunatior cẽſenda Italia, quàm Gallia, quòd quibus conſiliis hæc prope ab interitu per te reuocata eſt, iiſdem à Cicerone profectis illa funeſtiſſimam priſtini ſtatus mutationem vitare nequiuerit. Sed de tuis in Galliam meritis plura ſi ſcribã, vereor ne culpa ingenij laudes tuas detere re videar. Hoc igitur tantùm addam, me ea quoque de cauſſa hunc tibi librum nuncupaſſe, vt diſcant tuo exemplo politici homines Ciceronem in iuuanda ſalubribus conſiliis Republica gnauiter imitari. Vale. Ratiaſti Lemouicum, V. IDVS OCTOB.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD ATTICVM LIB. PRIMVS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CICERO ATTICO SAL. I.

PETITIONIS *noſtræ, quam tibi ſummæ curæ eſſe ſcio, huiuſmodi ratio eſt, quod adhuc coniectura prouideri poſſit. Prenſat vnus P. Galba. ſine fuco ac fallacijs, more maiorum, negatur. vt opinio eſt hominum, non aliena rationi noſtræ fuit illius hæc præpropera prenſatio. nam illi ita negant vulgo, vt mihi ſe debere dicant. ita quiddam ſpero nobis profici, cùm hoc percrebeſcit, plurimos noſtros amicos inueniri. Nos autem initium prenſandi facere cogitaramus eo ipſo tempore, quo tuum puerum cum his literis proficiſci Cincius dicebat, in campo, comitijs Tribunicijs,* A. D. XVI. KAL. *Sext. Competitores, qui certi eſſe videantur, Galba, & Antonius, & Q. Cornificius. puto te in hoc aut riſiſſe, aut ingemuiſſe, vt frontem ferias. ſunt, qui etiam Cæſonium putent. Aquillium non arbitramur, qui denegat, & iurauit morbum, & illud ſuum regnum iudiciale oppoſuit. Catilina, ſi iudicatum erit meridie non lucere, certus erit competitor. De Aufidio, & Palicano, non puto te expectare dum ſcribam. De ijs, qui nunc petunt, Cæſar certus putatur. Thermus cum Silano contendere exiſtimatur; qui ſic inopes & ab amicis, & exiſtimatione ſunt,*

vt mihi videatur non eſſe ἀδύνατον Curium obducere. ſed hoc præter me nemini videtur. Noſtris rationibus maximè conducere videtur, Thermum fieri cum Cæſare. nemo eſt enim ex iis, qui nunc petunt, qui, ſi in noſtrum annum reciderit, firmior candidatus fore videatur; propterea quòd curator eſt viæ Flaminiæ, quæ tum erit abſoluta ſanè facilè. eum libens θέρμων ciceri Conſul accuderim. Petitorum hæc eſt adhuc informata cogitatio. Nos in omni munere candidatorio fungendo ſummam adhibebimus diligentiam: & fortaſſe, quoniam videtur in ſuffragiis multum poſſe Gallia, cùm Romæ à iudiciis forum refrixrit, excurremus menſe Septembri legati ad Piſonem, vt Ianuario reuertamur. Cùm perſpexero voluntates nobilium, ſcribam ad te. cetera ſpero prolixa eſſe, his duntaxat vrbanis competitoribus. Illam manum, tu, mihi, cura, vt præſtes, quoniam propiùs abes, Pompeii, noſtri amici. nega me ei iratum fore, ſi ad mea comitia non venerit. Atque hæc huiuſmodi ſunt. Sed eſt, quod abs te mihi ignoſci peruelim. Cæcilius, auunculus tuus à P. Vario cùm magna pecunia fraudaretur, agere cœpit cum eius fratre Caninio Satrio de iis rebus, quas eum dolo malo mancipio accepiſſe de Vario diceret. vna agebant ceteri creditores, in quibus erat Lucullus, & P. Scipio, & is, quem putabant magiſtrum fore, ſi bona venirent, L. Pontius. verùm hoc ridiculum eſt, de magiſtro nunc cognoſcere. rogauit me Cæcilius, vt adeſſem contra Satrium. dies ferè nullus eſt, quin hic Satrius do-

mum meam ventitet. obſeruat L. Domitium maximè: me habet proximum. fuit & mihi, & Quincto fratri magno vſui in noſtris petitionibus. ſanè ſum perturbatus, cùm ipſius Satrij familiaritate, tum Domitij, in quo vno maximè ambitio noſtra nititur. demonſtraui hæc Cæcilio: ſimul & illud oſtendi, ſi ipſe vnus cum illo vno cotenderet, me ei ſatiſfacturum fuiſſe: nunc in cauſſa vniuerſorum creditorum, hominum præſertim ampliſſimorum, qui ſine eo, quem Cæcilius ſuo nomine perhiberet, facilè cauſſam communem ſuſtinerent, æquum eſſe, eum & officio meo conſulere, & tempori. duriùs accipere hoc mihi viſus eſt, quàm vellem, & quàm homines belli ſolent: & poſtea prorsùs ab inſtituta noſtra paucorum dierum conſuetudine longè refugit. Abs te peto, vt mihi hoc ignoſcas, & me exiſtimes humanitate eſſe prohibitum, ne contra amici ſummam exiſtimationem miſerrimo eius tempore venirem: cùm is omnia ſua ſtudia, & officia in me contuliſſet. quòd ſi voles in me eſſe durior, ambitionem putabis mihi obſtitiſſe. ego autem arbitror, etiam ſi id ſit, mihi ignoſcendum eſſe: ἐπεὶ οὐχ ἱερήϊον, οὐδὲ βοείην. vides enim, in quo curſu ſumus, & quàm omnes gratias non modò retinendas, verum etiam acquirendas putemus. Spero tibi me cauſſam probaſſe; cupio quidem certè. Hermathena tua valde me delectat, & poſita ita bellè eſt, vt totum gymnaſium ἡλίου ἀνάθημα eſſe videatur. multum te amamus.

CICERO ATTICO. S. II.

L. IVLIO *Cæſare, C. Marcio Figulo* COSS. *filiolo me auctũ ſcito, ſalua Terentia. Abs te tam diu nihil literarum? Ego de meis ad te rationibus ſcripſi antea diligenter. Hoc tempore Catilinam, competitorem noſtrum, defendere cogitamus. iudices habemus, quos voluimus, ſumma accuſatoris voluntate. ſpero, ſi abſolutus erit, coniunctiorem illum nobis fore in ratione petitionis: ſin aliter acciderit, humaniter ferêmus. Tuo aduentu nobis opus eſt maturo. nam prorſus ſumma hominum eſt opinio, tuòs familiares, nobiles homines, aduerſarios honori noſtro fore. ad eorum voluntatem mihi conciliandam maximo te mihi vſui fore video. quare Ianuario menſe, vt conſtituiſti, cura vt Romæ ſis.*

CICERO ATTICO. S. III.

AVIAM *tuam ſcito deſiderio tui mortuam eſſe, & ſimul, quòd verita ſit, ne Latinæ in officio non manerent, & in montem Albanum hoſtias non adducerent. eius rei conſolationem ad te L. Saufeium miſſurum eſſe arbitror. Nos hîc te ad menſem Ianuarium expectamus, ex quodam rumore, an ex literis tuis ad alios miſſis? nam ad me de eo nihil ſcripſiſti. Signa, quæ nobis curaſti, ea ſunt ad Caietam expoſita. nos ea non vidimus. neq; enim exeundi Roma poteſtas nobis fuit. miſimus qui pro*

vectura ſolueret. te multùm amamus, quòd ea abs te diligenter, paruóq; curata ſunt. Quod ad me ſæpe ſcripſiſti de noſtro amico placando, feci, & expertus ſum omnia: ſed mirandum in modum eſt animo abalienato: quibus de ſuſpicionibus, etſi audiſſe te arbitror, tamen ex me, cùm veneris, cognoſces. Salluſtium præſentem reſtituere in eius veterem gratiam non potui. hoc ad te ſcripſi, quòd is me accuſare de te ſolebat. at in ſe expertus eſt illum eſſe minus exorabilem, meum ſtudium nec tibi defuiſſe. Tulliolam C. Piſoni L. F. Frugi deſpondimus.

CICERO ATTICO. S. IV.

CREBRAS *expectationes nobis tui commoues. nuper quidem, cùm iam te aduentare arbitraremur, repente abs te in menſem Quinctilem reiecti ſumus. nunc verò cenſeo, quod commodo tuo facere poteris, venias ad id tempus, quòd ſcribis. obieris Quincti fratris comitia; nos longo interuallo viſeris; Acutilianā controuerſiam tranſegeris. hoc me etiam Peduceus, vt ad te ſcriberem, admonuit. putamus enim vtile eſſe, te aliquando iam rem tranſigere. mea interceſſio parata & eſt, & fuit. Nos hic incredibili ac ſingulari populi voluntate de C. Macro tranſegimus. cui cùm æqui fuiſſemus, tamen multo maiorem fructum ex populi exiſtimatione, illo damnato, cepimus, quàm ex ipſius, ſi abſolutus eſſet, gratia cepiſſemus. Quod ad me de Hermathena ſcribis, per mihi gratum eſt; & orna-*

mentum Academiæ proprium meæ, quòd et Hermes commune omnium, & Minerua ſingulare eſt inſigne eius gymnaſij. quare velim, vt ſcribis, ceteris quoque rebus quamplurimis eum locum ornes. Quæ mihi antea ſigna miſiſti, ea nondum vidi. in Formiano ſunt: quò ego nunc proficiſci cogitabam. illa omnia in Tuſculanum deportabo. Caietam, ſi quando abundare cœpero, ornabo. Libros tuos conſerua; & noli deſperare, eos me meos facere poſſe. quod ſi aſſequor, ſupero Craſſum diuitijs, atque omnium vicos, & prata contemno.

CICERO ATTICO S. V.

QVANTVM *dolorem acceperim, & quanto fructu ſim priuatus & forenſi, & domeſtico, Lucij fratris noſtri morte, in primis pro noſtra conſuetudine tu exiſtimare potes. nam mihi omnia, quæ iucunda ex humanitate alterius, & moribus homini accidere poſſunt, ex illo accidebant. quare non dubito, quin tibi quoque id moleſtum ſit, cùm & meo dolore moueare, & ipſe omni virtute, officióq; ornatiſſimum, tuiq; & ſua ſponte, & meo ſermone amantem, affinem, amicúmq; amiſeris. Quod ad me ſcribis de ſorore tua; teſtis erit tibi ipſa, quantæ mihi curæ fuerit, vt Quincti fratris animus in eam eſſet is, qui eſſe deberet: quem cùm eſſe offenſiorem arbitrarer, eas literas ad eum miſi, quibus & placarem vt fratrem, & monerem vt minorem, & obiurgarem vt errantem. itaq; ex ijs, quæ poſtea*

ſæpe ab eo ad me ſcripta ſunt, confido ita eſſe omnia, vt & oporteat, & velimus. De literarum miſſione, ſine cauſſa abs te accuſor. nunquam enim à Pomponia noſtra certior ſum factus, eſſe cui litteras dare poſſem. porrò autem neque mihi accidit, vt haberem, qui in Epirum proficiſceretur: neque dum te Athenis eſſe audiebamus. De Acutiliano autem negotio quod mihi mandaras, vt primum à tuo digreſſu Romam veni, confeceram: ſed accidit, vt & contentione nihil opus eſſet, & vt ego, qui in te ſatis conſilij ſtatuerim eſſe, mallem Peduceum tibi conſilium per literas, quàm me dare. etenim cùm multos dies aures meas Acutilio dediſſem; cuius ſermonis genus tibi notum eſſe arbitror; non mihi graue duxiſſem ſcribere ad te de illius querimonijs, cùm eas audire, quod erat ſubodioſum, leue putaſſem. ſed abs te ipſo, qui me accuſas, vnas mihi ſcito literas redditas eſſe, cùm & otij ad ſcribendum plus, & facultatem dandi maiorem habueris. Quod ſcribis, etiam ſi cuius animus in te eſſet offenſior, à me recolligi oportere; quid dicas: neqne id neglexi: ſed eſt miro quodam modo affectus. ego autem, quæ dicenda fuerunt de te, non præterij. quid autem contendendum eſſet, ex tua putabam voluntate ſtatuere oportere: quam ſi ad me perſcripſeris, intelliges me neque diligentiorem eſſe voluiſſe, quàm tu eſſes, neque negligentiorem fore, quàm tu velis. De Tadiana re, mecum Tadius locutus eſt, te ita ſcripſiſſe, nihil eſſe iam, quod laboraretur, quoniam hereditas vſucapta eſſet. id mirabamur te ignorare, de tutela le-

gitima, in qua dicitur eſſe puella, nihil vſucapi poſſe. Epiroticam emptionem gaudeo tibi placere. Quæ tibi mandaui, & quæ tu intelliges conuenire noſtro Tuſculano, velim, vt ſcribis, cures, quod ſine moleſtia tua facere poteris. nam nos ex omnibus moleſtijs, & laboribus vno illo in loco conquieſcimus, quo fratrem quotidie expectamus. Terentia magnos articulorum dolores habet, & te, & ſororem tuam, & matrem maximè diligit, ſalutémq; tibi plurimam adſcribit, & Tulliola, deliciæ noſtræ. Cura, vt valeas, & nos ames; & tibi perſuadeas, te à me fraternè amari.

CICERO ATTICO. S. VI.

NON *committam poſthac, vt me accuſare de epiſtolarum negligentia poſſis. tu modò videto, in tanto otio vt par mihi ſis. Domum Rabirianam Neapoli, quam tu iam dimenſam, & exædificatam animo habebas, M. Fontinus emit* HS CCCIↃↃↃXXX. *id te ſcire volui, ſi quid fortè ea res ad cogitationes tuas pertineret. Q. frater, vt mihi videtur, quo volumus animo eſt in Pomponiã & cum ea nunc in Arpinatibus prædijs erat, & ſecum habebat hominem* χρηστομαθῆ *D. Turranium. Pater nobis deceſſit* A. D. VIII. KAL. *Decemb. Hæc habebam ferè, quæ te ſcire vellem. Tu, velim, ſi qua ornamenta* γυμνασιώδη *reperire poteris, quæ loci ſint eius, quem tu non ignoras, ne prætermittas. Nos Tuſculano ita delectamur, vt nobiſmet ipſis tum deni-*

que, cùm illò venimus, placeamus. Quid agas omnibus de rebus, et quid acturus ſis, fac nos quam diligentiſſimè certiores.

CICERO ATTICO. S. VII.

APVD matrem rectè eſt, eáq; nobis curæ eſt. L. Cincio HS XXCD conſtitui me curaturum Idibus Febr. Tu, velim, ea, quæ nobis emiſſe, et paraſſe ſcribis, des operam, vt quam primum habeamus: & velim cogites, id quod mihi pollicitus es, quemadmodum bibliothecam nobis conficere poſſis. omnem ſpem delectationis noſtræ, quam, cùm in otium venerimus, habere volumus, in tua humanitate poſitam habemus.

CICERO ATTICO S. VIII.

APVD te eſt, vt volumus. mater tua, & ſoror à me, Quinctoq; fratre diligitur. Cum Acutilio ſum locutus. is ſibi negat à ſuo procuratore quicquam ſcriptum eſſe, & miratur iſtam controuerſiam fuiſſe, quòd ille recuſarit ſatisdari, amplius abs te non peti. Quòd te de Tadiano negotio deciſiſſe ſcribis, id ego Tadio & gratum eſſe intellexi, & magnopere iucundum. Ille noſter amicus, vir mehercule optimus, & mihi amiciſſimus, ſanè tibi iratus eſt. hoc, ſi, quanti tu æſtimes, ſciam, tum, quid mihi elaborandum ſit, ſcire poſſim. L. Cincio HS CCIↃↃ CCIↃↃ CCCC. pro ſignis Megaricis, vt tu ad

me ſcripſeras, curaui. Hermæ tui Pentelici cum capitibus æneis, de quibus ad me ſcripſiſti, iam nunc me admodum delectant. quare velim, & eos, & ſigna, & cetera, quæ tibi eius loci, & noſtri ſtudij, & tuæ elegantiæ eſſe videbuntur, quamplurima, quam primúmq; mittas, & maximè quæ tibi gymnaſij, xyſtiq; videbuntur eſſe. nam in eo genere ſic ſtudio efferimur, vt abs te adiuuandi, ab alijs prope reprehendendi ſimus. ſi Lentuli nauis non erit, quò tibi placebit, imponito. Tulliola, deliciolæ noſtræ, tuum munuſculum flagitat, & me, vt ſponſorem, appellat. mi autem abiurare certius eſt, quàm dependere.

CICERO ATTICO. S. IX.

NIMIVM *raro nobis abs te literæ afferuntur: cùm & multo tu faciliùs reperias, qui Romam proficiſcantur, quàm ego, qui Athenas: & certius tibi ſit, me eſſe Romæ, quàm mihi, te Athenis. itaque propter hanc dubitationem meam breuior hæc ipſa epiſtola eſt: quòd cùm incertus eſſem, vbi eſſes, nolebam illum noſtrum familiarem ſermonem in alienas manus deuenire. Signa Megarica, & Hermas, de quibus ad me ſcripſiſti, vehementer expecto. quidquid eiuſdem generis habebis, dignum Academia tibi quod videbitur, ne dubitaris mittere, & arcæ noſtræ confidito. genus hoc eſt voluptatis meæ: quæ* γυμνασιώδη *maximè ſunt, ea*

quæro. Lentulus naues ſuas pollicetur. peto abs te, vt hæc cures diligenter. Chilius te rogat, & ego eius rogatu, Ευμολπιδῶν πάτρια.

CICERO ATTICO. S. X.

CVM *eſſem in Tuſculano, (erit hoc tibi pro illo tuo, Cùm eſſem in Ceramico) verumtamen cùm ibi eſſem, Roma, puer à ſorore tua miſſus, epiſtolam mihi abs te allatam dedit, nuntiauítq́, eo ipſo die poſt meridiem iturum eum, qui ad te proficiſceretur. eo factum eſt, vt epiſtolæ tuæ reſcriberem aliquid, breuitate temporis tam pauca cogerer ſcribere. Primùm tibi de noſtro amico placando, aut etiam planè reſtituendo polliceor. quod ego, etſi mea ſponte ante faciebam, eo nunc tamen & agam ſtudioſiùs, & contendam ab illo vehementiùs, quòd tantam ex epiſtola voluntatem eius rei tuam perſpicere videor. hoc te intelligere volo, pergrauiter illum eſſe offenſum: ſed quia nullam video grauem ſubeſſe cauſam, magnopere confido illum fore in officio, & in noſtra poteſtate. Signa noſtra, & Hermeraclas, vt ſcribis cùm commodiſſimè poteris, velim imponas, & ſi quod aliud* οἰκεῖον *eius loci, quem non ignoras, reperies, & maximè, quæ tibi palæſtræ, gymnaſiíq́ videbuntur eſſe. etenim ibi ſedens hæc ad te ſcribebam; vt me locus ipſe admoneret. Præterea typos tibi mando, quos in tectorio atrioli poſſim includere, & putealia ſigillata duo. Bibliothecam tu-*

am caue cuiquam deſpondeas, quamuis acrem amatorem inueneris: nam ego omnes meas vindemiolas eò reſeruo, vt illud ſubſidium ſenectuti parem. De fratre, confido ita eſſe, vt ſemper volui, & elaboraui. multa ſigna ſunt eius rei, non minimum, quòd ſoror prægnas eſt. De comitijs meis, & tibi me permiſiſſe memini, & ego iampridem hoc communibus amicis, qui te expectant, prædico, te non modò nō accerſi à me, ſed prohiberi; quòd intelligam multo magis intereſſe tua, te agere, quod agendum eſt hoc tempore, quàm mea, te adeſſe comitijs. proinde eo animo te velim eſſe, quaſi mei negotij cauſſa in iſta loca miſſus eſſes. me autem eum & offendes erga te, & audies, quaſi mihi, ſi qua parta erunt, non modò te præſente, ſed per te parta ſint. Tuliiola tibi diem dat; ſponſorem appellat.

CICERO ATTICO. S. XI.

ET *mea ſponte faciebam antea, & poſt, duabus epiſtolis tuis perdiligenter in eandem rationem ſcriptis, magnopere ſum commotus. eò accedebat hortator aſſiduus Salluſtius, vt agerem quam diligentiſſimè cum Lucceio de veſtra vetere gratia reconcilianda. ſed, cùm omnia feciſſem, non modò eam voluntatem eius, quæ fuerat erga te, recuperare non potui, verùm ne cauſſam quidem elicere immutatæ voluntatis. tametſi iactat ille quidem illud ſuum arbitrium, & ea, quæ iam tum, cùm aderas, offendere eius animum intelligebam. tamen habet*

quiddam profectò, quod magis in animo eius inſederit: quod neque epiſtolæ tuæ, neque noſtra legatio tam poteſt facile delere, quàm tu præſens non modò oratione, ſed tuo vultu illo familiari tolles, ſi modò tanti putabis id; quod, ſi me audies, & , ſi humanitati tuæ conſtare voles, certe putabis. ac, ne illud mirere, cur, cùm ego antea ſignificarem tibi per literas, me ſperare illum in noſtra poteſtate fore, nunc idem videar diffidere; incredibile eſt, quanto mihi videatur illius voluntas obſtinatior, & in hac iracundia offirmatior: ſed hæc aut ſanabuntur, cùm veneris; aut ei moleſta erunt, in vtro culpa erit. Quod in epiſtola tua ſcriptum erat, me iam arbitrari deſignatum eſſe; ſcito, nihil tam exercitum eſſe nunc Romæ, quàm candidatos, omnibus iniquitatibus; nec, quando futura ſint comitia, ſciri. verùm hæc audies de Philadelpho. Tu, velim, quæ Academiæ noſtræ paraſti, quamprimum mittas. mire quàm illius loci non modò vſus, ſed etiam cogitatio delectat. Libros verò tuos caue cuiquam tradas. nobis eos, quemadmodum ſcribis, conſerua. ſummum me eorum ſtudium tenet, ſicut odium iam ceterarum rerum: quas tu, incredibile eſt, quàm breui tempore quanto deteriores offenſurus ſis, quàm reliquiſti.

CICERO ATTICO. S. XII.

TEVCRIS *illa lentum ſanè negotium: neq; Cornelius ad Terentiam poſtea redijt. opinor, ad*

Conſidium, Axium, Selicium confugiendum eſt. nam à Cæcilio propinqui minore centeſimis nummum mouere non poſſunt. ſed, vt ad prima illa redeam, nihil ego illa impudentius, aſtutius, lentius vidi. libertum mitto; Tito mandaui; σκήψεις, atque ἀναβολαὶ. ſed neſcio, an ταὐτόματον ἡμῶν. nam mihi Pompeiani prodromi nuntiant, apertè Pompeium acturum, Antonio ſuccedi oportere: eodémq; tempore aget Prætor ad populum. res eiuſmodi eſt, vt ego nec per bonorum, nec per popularem exiſtimationem honeſtè poſſim hominem defendere; nec mihi libeat, quòd vel maximum eſt. etenim accidit hoc, quod totum cuiuſmodi ſit, mando tibi, vt perſpcias. Libertum ego habeo, ſanè nequam hominem, Hilarum dico, ratiocinatorem, & clientem tuum. de eo mihi Valerius Interpres nuntiat, Chiliúsq; ſe audiſſe ſcribit hæc; eſſe hominem cum Antonio; Antonium porro in cogendis pecunijs dictitare, partem mihi quæri, & à me cuſtodem communis quæſtus libertum eſſe miſſum. non ſum mediocriter commotus: neque tamen credidi: ſed certè aliquid ſermonis fuit. totum inueſtiga, cognoſce, perſpice, & nebulonem illum, ſi quo pacto potes, ex iſtis locis amoue. huius ſermonis Valerius auctorem Cn. Plancium nominabat. mando tibi planè, totum, vt videas, cuiuſmodi ſit. Pompeium nobis amiciſſimum conſtat eſſe. Diuortium Muciæ vehementer probatur. P. Clodium, Appij filium, credo te audiſſe, cum veſte muliebri deprehenſum domi C. Cæſaris, cùm pro populo fieret, eúmq; per manus Sep. Rullæ ſer-

natum, & eductum; rem eſſe inſigni infamiâ: quod te moleſtè ferre certo ſcio. Quid præterea ad te ſcribam, non habeo. & me hercule eram conturbatior. nam puer feſtiuus, anagnoſtes noſter, Soſitheus deceſſerat, meq́; plus, quàm ſerui mors debere videbatur, commouerat. Tu velim ſæpe ad nos ſcribas. ſi rem nullam habebis, quod in buccam venerit ſcribito. KAL. *Ianuar. M. Meſſalla, M. Piſone* COSS.

CICERO. ATTICO S. XIII.

ACCEPI *tuas tris iam epiſtolas, vnam à M. Cornelio, quam Tribus Tabernis, vt opinor, ei dediſti; alteram, quam mihi Canuſinus tuus hoſpes reddidit; tertiam, quam, vt ſcribis, anchora ſoluta de phaſello dediſti. quæ fuerunt omnes rhetorum. purè loquuntur, cùm humanitatis ſparſæ ſale, tum inſignes amoris notis. quibus epiſtolis ſum equidem abs te laceſſitus ad ſcribendum; ſed iccirco ſum tardior, quòd non inuenio fidelem tabellarium. quotus enim quiſque eſt, qui epiſtolam paulo grauiorem ferre poſſit, niſi eam pellectione releuarit? accedit eò, quòd mihi non eſt notum, vt quiſque in Epirum proficiſcatur. ego enim te arbitror, cæſis apud Amaltheam tuam victimis, ſtatim eſſe ad Sicyonem oppugnandum profectum. neque tamen id ipſum certum habeo, quando ad Antonium proficiſcare, aut quid in Epiro temporis ponas. ita neque Achaicis hominibus, neque Epiroticis paulo liberiores litteras committere audeo. ſunt autem poſt diſ-*

ceſſum à me tuum res dignæ litteris noſtris, ſed non committendæ eiuſmodi periculo, vt aut interire, aut aperiri, aut intercipi poſſint. Primùm igitur ſcito, primum me non eſſe rogatum ſententiam, præpoſitumq́ eſſe nobis pacificatorem Allobrogum, idq́ admurmurante Senatu, neque me inuito eſſe factum. ſum enim & ab obſeruando homine peruerſo liber, & ad dignitatem in Rep. retinendam contra illius voluntatem ſolutus: & illè ſecundus in dicendo locus habet auctoritatem pæne principis, & voluntatem non nimis deuinctam beneficio Conſulis. Tertius eſt Catulus, quartus (ſi etiam hoc quæris) Hortenſius. Conſul autem ipſe paruo animo & prauo; tantùm cauillator genere illo moroſo, quod etiam ſine dicacitâte ridetur, facie magis, quàm facetijs, riduculus, nihil agens cum Repub. ſeiunctus ab optimatibus: à quo nihil ſperes boni Reip. quia non vult; nihil metuas mali, quia non audet. eius autem collega & in me perhonorificus, & partium ſtudioſus, ac defenſor bonarum. quinimmo leuiter inter ſe diſſident. Sed vereor, ne hoc, quod infectum eſt, ſerpat longiùs. credo enim te audiſſe, cùm apud Cæſarem pro populo fieret, veniſſe eò muliebri veſtitu virum; idq́ ſacrificium cùm virgines inſtauraſſent, mentionem à Q. Cornificio in Senatu factam: (is fuit princeps; ne tu forte aliquem noſtrum putes) poſtea rem ex S. C. ad virgines, atque pontifices relatam, idq́ ab ijs nefas eſſe decretum; deinde ex S. C. Conſules rogationem promulgaſſe; vxori Cæſarem nuntium remi-

remiſiſſe. in hac cauſſa Piſo, amicitia P. Clodij ductus, operam dat, vt ea rogatio, quam ipſe fert, & fert ex S. C. & de religione, antiquetur. Meſſalla vehementer adhuc agit ſeuerè. boni viri precibus Clodij remouentur à cauſſa; operæ comparantur. noſmet ipſi, qui Lycurgei à principio fuiſſemus, quotidie demitigamur. inſtat et vrget Cato. Quid multa? vereor, ne hæc, neglecta à bonis, defenſa ab improbis, magnorum Reip. malorum cauſſa ſit. Tuus autem ille amicus, (ſcin quem dicam?) de quo tu ad me ſcripſiſti, poſtea quàm non auderet reprehendere, laudare cœpiſſe, nos, vt oſtendit, admodum diligit, amplectitur, amat, apertè laudat; occultè, ſed ita, vt perſpicuum ſit, inuidet. nihil come, nihil ſimplex, nihil ἐν τοῖς πολιτικοῖς honeſtum, nihil illuſtre, nihil forte, nihil liberum. Sed hæc ad te ſcribam alias ſubtilius. nam neq; adhuc mihi ſatis nota ſunt: & huic, terræ filio, neſcio cui, committere epiſtolam tantis de rebus non audeo. Prouincias Prætores nondum ſortiti ſunt. res eodem eſt loci, quo reliquiſti. Τοποθεσίαν, quam poſtulas, Miſeni, & Puteolorum, includam orationi meæ. A. D III. NON. Decemb. mendoſè fuiſſe animaduerteram. Quæ laudas ex orationibus, mihi crede, valde mihi placebant: ſed non audebam antea dicere. nunc verò, quòd a te probata ſunt, multo mihi ἀττικώτερα videntur. in illam orationem Metellinam addidi quædam. liber tibi mittetur; quoniam te amor noſtri φιλορήτορα redidit. Noui tibi quidnam ſcri-

bam? quid? etiam. Meſſalla Conſul Autronianam domum emit HS CCCCXXXVII. *quid id ad me, inquies? tantum, quòd ea emptione & nos bene emiſſe iudicati ſumus: & homines intelligere cœperunt, licere amicorum facultatibus in emendo ad dignitatem aliquam peruenire. Teucris illa lentum negotium eſt, ſed tamen eſt in ſpe. tu iſta confice. à nobis liberiorem epiſtolam exſpecta.* VI. KAL. *Febr. M. Meſſalla, & M, Piſone.* COSS.

CICERO ATTICO. S. XIIII.

VEREOR, *ne putidum ſit ſcribere ad te, quàm ſim occupatus: ſed tamen diſtinebar, vt huic vix tantulæ epiſtolæ tempus habuerim, atque id ereptum è ſummis occupationibus. Prima contio Pompeij qualis fuiſſet, ſcripſi ad te antea, non iucunda miſeris, inanis improbis, beatis non grata, bonis non grauis. itaque frigebat. tum Piſonis Conſulis impulſu leuiſſimus Tribunus pleb. Fufius in contionem produxit Pompeium. res agebatur in circo Flaminio: & erat in eo ipſo loco illo die nundinarum* πανήγυρις. *quæſiuit ex eo, placeret ne ei, iudices à Prætore legi, quo conſilio idem Prætor vteretur. id autem erat de Clodiana religione ab Senatu conſtitutum. tum Pompeius* μάλ' ἀριστοκρατικῶς *locutus eſt; Senatúſq; auctoritatem ſibi omnibus in rebus maximam videri, ſempérq; viſam eſſe, reſpondit, & id multis verbis.*

Poſtea Meſſalla Conſul in Senatu de Pompeio quæſiuit quid de religione, & de promulgata rogatione ſentiret. locutus ita eſt in Senatu, vt omnia illius ordinis conſulta γενικῶς laudaret: mihiq́; , vt aſſedit, dixit, ſe putare, ſatis ab ſe etiam de iſtius rebus eſſe reſponſum. Craſſus poſtea quàm vidit illum excepiſſe laudem ex eo, quòd hi ſuſpicarentur homines ei Conſulatum meum placere, ſurrexit, ornatiſſiméq; de meo Conſulatu locutus eſt; vt ita diceret, ſe, quòd eſſet Senator, quòd ciuis, quòd liber, quòd viueret, mihi acceptum referre; quoties coniugem, quoties domum, quoties patriam videret, toties ſe beneficium meum videre. Quid multa? totum hunc locum, quem ego variè meis orationibus, quarum tu Ariſtarchus es, ſoleo pingere, de flamma, de ferro, (noſti illas ληκύθους) valde grauiter pertexuit. Proximè Pompeium ſedebam. intellexi hominem moueri; vtrum Craſſum inire eam gratiam, quam ipſe prætermiſiſſet; an eſſe tantas res noſtras, quæ tam libenti Senatu laudarentur, ab eo præſertim, qui mihi laudem illam eo minus deberet, quòd meis omnibus litteris in Pompeiana laude perſtrictus eſſet? Hic dies me valde Craſſo adiunxit: & tamen, ab illo apertè, tectè quidquid eſt datum, libenter accepi. ego autem ipſe, dij boni! quo modo ἐνεπερπερασάμην nouo auditori Pompeio? ſi umquam mihi, περίοδοι, ἢ καμπαὶ, ἢ ἐνθυμήματα, ἢ κατασκευαὶ ſuppeditauerunt, illo tempore. Quid multa? clamores. etenim hæc erat ὑπόθεσις, de graui-

tate ordinis, de equeſtri concordia, de conſenſione Italiæ, de immortuis reliquijs coniurationis, de vtilitite, de otio. noſti iam in hac materia ſonitus noſtros: tanti fuerunt, vt ego eo breuior ſim, quod eos vſque iſtim exauditos putem. Romanæ autem ſe res ſic habent. Senatus ἄρειος πάγος. nihil conſtantius, nihil ſeuerius, nihil fortius. nam cùm dies veniſſet rogationi ex S. C. *ferendæ, concurſabant barbatuli iuuenes, totus ille grex Catilinæ, duce filiola Curionis; & populum, vt antiquaret, rogabant. Piſo autem Conſul, lator rogationis, idem erat diſſuaſor. operæ Clodianæ pontis occuparant. tabellæ miniſtrabantur, ita vt nulla daretur* VTI ROGAS. *hîc tibi Roſtra Cato aduolat, conuicium Piſoni Conſuli mirificum facit; ſi id eſt conuicium, vox plena grauitatis, plena auctoritatis, plena denique ſalutis. accedit eodem etiam noſter Hortenſius, multi præterea boni. inſignis verò opera Fauonij fuit. hoc concurſu optimatum comitia dimittuntur: Senatus vocatur. cùm decerneretur frequenti Senatu, contra pugnante Piſone, ad pedes omnium ſingillatim accedente Clodio, vt Conſules populum cohortarentur ad rogationem accipiendam; homines ad* XV. *Curioni nullum* S. C. *facienti aſſenſerunt: ex altera parte facilè* CCCC *fuerunt. acta res eſt. Fufius Trib. tum conceſſit. Clodius contiones miſeras habebat, in quibus Lucullum, Hortenſium, C. Piſonem, Meſſallam Conſulem contumelioſè lædebat; me tantùm comperiſſe omnia criminu-*

batur. Senatus & de prouincijs Prætorum, & de legationibus, & de ceteris rebus decernebat, vt ante, quàm rogatio lata eſſet, ne quid ageretur. Habes res Romanas. ſed tamen etiam illud, quod non ſperaram, audi. Meſſalla Conſul eſt egregius, fortis, conſtans, diligens, noſtri laudator, amator, imitator. ille alter vno vitio minus vitioſus; quòd iners, quòd ſomni plenus, quòd imperitus, quòd ἀπρακτότατος, *ſed voluntate ita* καχέκτης, *vt Pompeium poſt illam contionem, qua ab eo Senatus laudatus eſt, odiſſe cœperit. itaque mirum in modum omnes à ſe bonos alienauit. neque id magis amicitia Clodij adductus facit, quàm ſtudio perditarum rerum, atque partium. ſed habet ſui ſimilem in magiſtratibus, præter Fufium, neminem. bonis vtimur Tribunis pleb. Cornuto verò pſeudocatone. Quid quæris? nunc vt ad priuata redeam,* Τεῦκρις *promiſſa patrauit. tu mandata effice, quæ recepiſti. Quinctus frater, qui Argiletani ædificij reliquum dodrantem emit* HS DCCXXV, *Tuſculanum venditat, vt ſi poſſit, emat Pacilianam domum. Cum Lucceio in gratiam redi. video hominem valde petiturire. nauabo operam. Tu, quid agas, vbi ſis, cuiuſmodi iſtæ res ſint, fac me quamdiligentiſſimè certiorem. Idibus Febr.*

CICERO ATTICO. S. XV.

ASIAM *Quincto, ſuauiſſimo fratri, obtigiſſe*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

audiſti: non enim dubito, quin celerius tibi hoc rumor, quàm vllius noſtrum litteræ nuntiarint. nunc quoniam & laudis auidiſſimi ſemper fuimus, & præter ceteros φιλέλληνες *& ſumus, & habemur, & multorum odia, atque inimicitias Reip. cauſſa ſuſcepimus;* παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο, *curaq́; effice, vt ab omnibus & laudemur & amemur. His de rebus plura ad te in ea epiſtola ſcribam, quam ipſi Quincto dabo. Tu me, velim, certiorem facias, quid de meis mandatis egeris, atque etiam, quid de tuo negotio. nam vt Brundiſio profectus es, nullæ mihi abs te ſunt redditæ litteræ. valdè haueo ſcire quid agas. Idib. Mar.*

CICERO ATTICO. S. XVI.

QVAERIS *ex me, quid acciderit de iudicio, quod tam præter opinionem omnium factum ſit: & ſimul vis ſcire, quo modo ego minùs, quàm ſoleam, prœliatus ſim: reſpondebo tibi* ὕστερον πρότερον, Ὁμηρικῶς. *Ego enim, quàm diu Senatus auctoritas mihi defendenda fuit, ſic acriter, & vehementer prœliatus ſum, vt clamor, concurſúsq; maxima cum mea laude fierent. quòd ſi tibi umquam ſum viſus in Repub. fortis certè me in illa cauſſa admiratus eſſes. cùm enim ille ad contiones confugiſſet; in iíſq; meo nomine ad inuidiam vteretur, dij immortales, quas ego pugnas, & quantas ſtrages edidi? quos impetus in Piſonem, in Curionem, in totam illam manum fe-*

ci? quo modo ſum inſectatus leuitatem ſenum, libidinem iuuentutis? ſæpe, ita me dij iuuent, te non ſolùm auctorem conſiliorum meorum, verùm etiam ſpectatorem pugnarum mirificarum deſideraui. poſtea verò quàm Hortenſius excogitauit, vt legem de religione Fuſius Tribunus pleb. ferret; in qua nihil aliud à Conſulari rogatione differebat, niſi iudicum genus; (in eo autem erant omnia) pugnauítq́; vt ita fieret; quòd & ſibi, & alijs perſuaſerat, nullis illum iudicibus effugere poſſe: contraxi vela, perſpiciens inopiam iudicum; neque dixi quicquam pro teſtimonio, niſi quod erat ita notum, atque teſtatum, vt non poſſem præterire. itaque, ſi cauſſam quæris abſolutionis, (vt iam πρὸς τὸ πρότερον *reuertar) egeſtas iudicum fuit, & turpitudo. id autem vt accideret, commiſſum eſt Hortenſii conſilio: qui dum veritus eſt, ne Fuſius ei legi intercederet, quæ ex* S.C. *ferebatur, non vidit illud, ſatius eſſe, illum in infamia relinqui ac ſordibus, quàm infirmo iudicio committi. ſed ductus odio properauit rem deducere in iudicium; cùm illum plumbeo gladio iugulatum iri tamen diceret. Sed iudicium, ſi quæris, quale fuerit; incredibili exitu; ſic, vti nunc ex euentu ab alijs, à me tamen ex ipſo initio conſilium Hortensij reprehendatur. nam vt reiectio facta eſt clamoribus maximis; cùm accuſator, tanquam Cenſor bonus, homines nequiſſimos reijceret: reus, tanquam clemens laniſta, frugaliſſimum quenque ſecerneret; vt pri-*

mum iudices conſederunt, valde diffidere boni cœperunt. non enim unquam turpior in ludo talario conſeſſus fuit. maculoſi Senatores, nudi Equites, Tribuni non tam ærati, quàm, vt appellantur ærarij. pauci tamen boni inerant, quos reiectione fugare ille non potuerat; qui mæſti inter ſui diſſimiles, & mærentes ſedebant, & contagione turpitudinis vehementer permouebantur. hîc, vt quæque res ad conſilium primis poſtulationibus referebatur, incredibilis erat ſeueritas, nulla varietate ſententiarum: nihil impetrarat reus: plùs accuſatori dabatur, quàm poſtulabat: triumphabat (quid quæris?) Hortenſius ſe vidiſſe tantum: nemo erat, qui illum reum, ac non millies condemnatum arbitraretur. me verò teſte producto, credo te ex acclamatione Clodij aduocatorum audiſſe, quæ conſurrectio iudicum facta ſit, vt me circumſteterint, vt apertè iugula ſua pro meo capite P. Clodio oſtentarint. quæ mihi res multo honorificentior viſa eſt, quàm aut illa, cùm iurare tui ciues Xenocratem teſtimonium dicentem prohibuerunt; aut cùm tabulas Metelli Numidici, cùm hæ, vt mos eſt, circumferrentur, noſtri iudices aſpicere noluerunt; multo hæc, inquam, noſtra res maior. itaque iudicum vocibus, cùm ego ſic ab ijs, vt ſalus patriæ, defenderer, fractus reus, & vna patroni omnes conciderunt. ad me autem eadem frequentia poſtridie conuenit, qua cùm abiens Conſulatu ſum domum reductus. clamare præclari Ariopagitæ, ſe

non eſſe venturos, niſi præſidio conſtituto. refertur ad conſilium; vna ſola ſententia præſidium non deſiderauit. defertur res ad Senatum; grauiſſimè, ornatiſſiméq; decernitur: laudantur iudices: datur negotium magiſtratibus: reſponſurum hominem nemo arbitrabatur. ἔσπετε νῦν μοι μῦσαι, ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε. noſti Caluum, ex Nanneianis illum, illum laudatorem meum, de cuius oratione erga me honorifica ad te ſcripſeram. biduo per vnum ſeruum, & eum ex gladiatorio ludo, confecit totum negotium: accerſiuit ad ſe, promiſit, interceſſit, dedit. iam verò (o dij boni, rem perditam) etiam noctes certarum mulierum, atque adoleſcentulorum nobilium introductiones non nullis iudicibus pro mercedis cumulo fuerunt. ita, ſummo diceſſu bonorum, pleno foro ſeruorum, XXV. iudices ita fortes tamen fuerunt, vt, ſummo propoſito periculo, vel perire maluerint, quàm perdere omnia. XXXI. fuerunt quos fames magis, quàm fama, commouerit. quorum Catulus cùm vidiſſet quendam, Quid vos, inquit, præſidium à nobis poſtulabatis? an, ne nummi vobis eriperentur, timebatis? Habes, vt breuiſſimè potui, genus iudicij, & cauſſam abſolutionis.

Quæris deinceps, qui nunc ſit ſtatus rerum, & qui meus. Reip. ſtatum illum, quem tu meo conſilio, ego diuino confirmatum putabam, qui bonorum omnium coniunctione, & auctoritate Conſulatus mei fixus, & fundatus videbatur, niſi quis nos deus reſpexerit, elapſum ſcito eſſe de

manibus vno hoc iudicio: ſi iudicium eſt, triginta homines populi R. leuiſſimos, ac nequiſſimos, nummulis acceptis, ius, ac fas omne delere, & , quod omnes non modò homines, verùm etiam pecudes factum eſſe ſciant, id, Talnam, & Plautum, & Spongiam, & ceteras huiuſmodi quiſquilias ſtatuere, nunquam eſſe factum. ſed tamen, vt te de Rep. conſoler, non ita, vt ſperarunt mali, tanto impoſito Reip. vulnere, alacris exultat improbitas in victoria. nam planè ita putauerunt, cùm religio, cùm pudicitia, cùm iudiciorum fides, cùm ſenatus auctoritas concidiſſet, fore, vt apertè victrix nequitia, ac libido pœnas ab optimo quoque peteret ſui doloris, quem improbiſſimo cuique inuſſerat ſeueritas Conſulatus mei. Idem ego ille, (non enim mihi videor inſolenter gloriari, cùm de me apud te loquor, in ea præſertim epiſtola, quam nolo alijs legi) idem, inquam, ego recreaui afflictos animos bonorum vnumquenque confirmans, excitans. inſectandis verò, exagitandíſq; nummarijs iudicibus, omnem omnibus ſtudioſis, ac fautoribus illius victoriæ παῤῥησίαν eripui: Piſonem Conſulem nulla in re conſiſtere vnquam ſum paſſus: deſponſam homini iam Syriam ademi: Senatum ad priſtinam ſuam ſeueritatem reuocaui, atque abiectum excitaui: Clodium præſentem fregi in Senatu, cùm oratione perpetua, pleniſſima grauitatis, tum altercatione eiuſmodi, ex qua licet pauca deguſtes. nam cetera non poſſunt habere neque vim, neque venu-

ſtatem, remoto illo ſtudio contentionis, quem ἀγῶνα vos appellatis. Nam, vt Idib. Mai. in Senatum conuenimus, rogatus ego ſententiam, multa dixi de ſumma Rep. atque ille locus inductus à me eſt diuinitus; ne, vna plaga accepta, patres conſcripti conciderent, ne deficerent: vulnus eſſe eiuſmodi, quod mihi nec diſſimulandum, nec pertimeſcendum videretur: ne aut metuendo ignauiſſimi, aut ignorando ſtultiſſimi iudicaremur. bis abſolutum eſſe Lentulum, bis Catilinam: hunc tertium iam eſſe à iudicibus in Remp. immiſſum. Erras Clodi, non te iudices vrbi, ſed carceri reſeruarunt; neque te retinere in ciuitate, ſed exilio priuare voluerunt. Quamobrem patres conſcripti erigite animos, retinete veſtram dignitatem. manet illa in Rep. bonorum conſenſio: dolor acceſſit bonis viris; virtus non eſt imminuta: nihil eſt damni factum noui: ſed, quod erat, inuentum eſt in vnius hominis perditi iudicio. plures ſimiles reperti ſunt. Sed quid ago? pæne orationem in epiſtolam incluſi. Redeo ad altercationem. Surgit pulchellus puer: obycit mihi, me ad Baias fuiſſe. falſum: ſed tamen quid hoc? ſimile eſt, inquam, quaſi dicas in operto fuiſſe. quid, inquit, homini Arpinati cum aquis caldis? narra, inquam, patrono tuo, qui Arpinates aquas concupiuit: noſti enim Marinas. Quouſque, inquit, hunc regem feremus? regem appellas, inquam, cùm Rex tui mentionem nullam fecerit? ille autem Regis hereditatem ſpe

deuorarat. Domum, inquit, emiſti. putes, inquam, dicere, iudices emiſti: iuranti, inquit, tibi non crediderunt. mihi verò, inquam, XXV. iudices credediderunt: XXXI. quoniam nummos ante acceperunt, tibi nihil crediderunt. magnis clamoribus afflictus conticuit, & concidit. Noſter autem ſtatus eſt hic. apud bonos iidem ſumus, quos reliquiſti; apud ſordem vrbis, & fæcem multò meliùs nunc, quàm reliquiſti. nam & illud nobis non obeſt, videri noſtrum teſtimonium non valuiſſe. miſſus eſt ſanguis inuidiæ ſine dolore, atque etiam hoc magis, quòd omnes illi fautores illius flagitij, rem manifeſtam illam redemptam eſſe à iudicibus confitentur. Accedit illud, quòd illa contionalis hirudo ærarij, miſera, ac ieiuna plebecula, me ab hoc Magno vnicè diligi putat: & hercule multa & iucunda conſuetudine coniuncti inter nos ſumus, vſque eò, vt noſtri iſti commiſſatores coniurationis, barbatuli iuuenes, illum in ſermonibus Cneum Ciceronem appellent. itaque & ludis, & gladiatoribus mirandas ἐπισημασίας ſine vlla paſtoricia fiſtula auferebamus. nunc eſt exſpectatio comitiorum: in qua omnibus inuitis trudit noſter Magnus Auli filium: atque in eo neque auctoritate, neque gratia pugnat, ſed quibus Philippus omnia caſtella expugnari poſſe dicebat, in quæ modò aſellus onuſtus auro poſſet aſcendere. Conſul autem ille, Doterionis hiſtrionis ſimilis, ſuſcepiſſe negotium dicitur, & domi diuiſores habere: quod ego non credo. ſed S. C. duo iam facta ſunt,

odióſa, quòd in Conſulem facta putantur, Catone & Domitio poſtulante; vnum, vt apud magiſtratus inquiri liceret; alterum, cuius domi diuiſòres habitarent, aduerſus Remp. Lurco autem Tribunus pleb. qui magiſtratum ſimul cum lege Aelia inijt, ſolutus eſt & Aelia, & Fuſia, vt legem de ambitu ferret; quam ille bono auſpicio claudus homo promulgauit. ita comitia in ante diem VI. KAL. *Sext. dilata ſunt. noui eſt in lege hoc, vt, qui nummos in tribu pronuntiarit, ſi non dederit, impune ſit; ſin dederit, vt quoad viuat, ſingulis tribubus* HS. CIƆ CIƆ CIƆ *debeat. dixi, hanc legem P. Clodium iam ante ſeruaſſe: pronuntiare enim ſolitum eſſe, & non dare. Sed heus tu, vidés ne Conſulatum illum noſtrum, quem Curio antea* ἀποθέωσιν *vocabat, ſi hic factus erit, fabam imûm futurum? quare, vt opinor,* φιλοσοφητέον, *id quod tu facis, & iſtos Conſulatus non flocci* ἐατέον *Quod ad me ſcribis, te in Aſiam ſtatuiſſe non ire; equidem mallem, vt ires: ac vereor, ne quid in iſta re minùs commodè fiat. ſed tamen non poſſum reprehendere conſilium tuum, præſertim cùm egomet in prouinciam non ſim profectus. Epigrammatis tuis, quæ in Amaltheo poſuiſti, contenti erimus, præſertim cùm & Chilius nos reliquerit, & Archias nihil de me ſcripſerit: ac vereor ne, Lucullis quoniam græcum poema condidit, nunc ad Cæcilianam fabulam ſpectet. Antonio tuo nomine gratias egi; eámque epiſtolam Maulio dedi. Ad te ideo antea rariùs*

ſcripſi, quòd non habebam idoneum, cui darem; nec ſatis ſciebam, quid darem. vile te venditari. Cincius ſi quid ad me tui negotij detulerit, ſuſcipiam. ſed nunc magis in ſuo eſt occupatus; in quo ego ei non deſum. Tu, ſi vno in loco es futurus; crebras à nobis ltiteras, expecta; aſt plures etiam ipſe mittito. Velim, ad me ſcribas, cuiuſmodi ſit Ἀμαλθεῖον *tuum, quo ornatu, qua* τοποθεσίᾳ; *& quæ poemata, quáſq; hiſtorias de* Ἀμαλθείᾳ *habes, ad me mittas. lubet mihi facere in Arpinati. Ego tibi aliquid de meis ſcriptis mittam. nihil erat abſoluti.*

CICERO ATTICO S. XVII.

MAGNA *mihi varietas voluntatis, & diſſimilitudo opinionis, ac iudicij Quincti fratris mei, demonſtrata eſt ex litteris tuis, in quibus ad me epiſtolarum illius exempla miſiſti. qua ex re & moleſtia ſum tanta affectus, quantam mihi meus amor ſummus erga vtrunque veſtrum afferre debuit; & admiratione, quidnam accidiſſet, quod afferret Quincto fratri meo, aut offenſionem tam grauem, aut commutationem tantam voluntatis. atque illud à me iam ante intelligebatur, quod te quoque ipſum diſcedentem à nobis ſuſpicari videbam, ſubeſſe neſcio quid opinionis incommodæ, ſauciúmq; eius animum; & inſediſſe quaſdam odioſas ſuſpiciones: quibus ego mederi cùm cuperem antea ſæpe, & vehementiùs etiam poſt ſortitionem*

prouinciæ, nec tantum intelligebam ei eſſe offenſionis, quantum literæ tuæ declarant; nec tantum proficiebam, quantum volebam. ſed tamen hoc me ipſe conſolabar, quod non dubitabam, quin te ille aut Dyrrhachij, aut in iſtis locis vſpiam viſurus eſſet. quod cùm accidiſſet; confidebam, ac mihi perſuaſeram fore, vt omnia placarentur inter vos non modò ſermone, ac diſputatione, ſed conſpectu ipſo, congreſſúq; veſtro. nam, quanta ſit in Quincto fratre meo comitas, quanta iucunditas, quam mollis animus & ad accipiendam, & ad deponendam offenſionem, nihil attinet me ad te, qui ea noſti, ſcribere. ſed accidit perincommodè, quòd eum nuſquam vidiſti. valuit enim plus, quod erat illi non nullorum artificijs inculcatum, quàm aut officium, aut neceſſitudo, aut amor veſter ille priſtinus, qui plurimùm valere debuit. Atque huius incommodi culpa vbi reſideat, faciliùs poſſum exiſtimare, quàm ſcribere. vereor enim, ne, dum defendam meos, non parcam tuis. nam ſic intelligo; vt nihil à domeſticis vulneris factum ſit, illud quidem, quod erat, eos certè ſanare potuiſſe. ſed huiuſce rei totius vitium, quod aliquanto etiam latiùs patet, quàm videtur, præſenti tibi commodiùs exponam. De ijs litteris, quas ad te Theſſalonica miſit, & de ſermonibus, quos ab illo & Romæ apud amicos tuos, & in itinere habitos putas; ecquid tantum cauſſæ ſit, ignoro: ſed omnis in tua poſita eſt humanitate mihi ſpes huius leuandæ moleſtiæ. nam, ſi ita ſtatueris, &

irritabilis animos eſſe optimorum ſæpe hominum, & eoſdem placabilis; & eſſe hanc agilitatem, vt ita dicam, mollitiámq; naturæ plerunque bonitati, &, id quod caput eſt, nobis inter nos noſtra ſiue incommoda, ſiue vitia, ſiue iniurias eſſe tolerandas; facilè hæc, quemadmodum ſpero, mitigabuntur. quod, ego, vt facias, te oro. nam ad me, qui te vnicè diligo, maximè pertinet, neminem eſſe meorum, qui aut te non amet, aut abs te non ametur. Illa pars epiſtolæ tuæ minimè fuit neceſſaria, in qua exponis, quas facultates aut prouincialium, ant vrbanorum commodorum, & alijs temporibus, & me ipſo Conſule, prætermiſeris. mihi enim perſpecta eſt ingenuitas, & magnitudo animi tui: neque ego inter me, atque te quicquam intereſſe vmquam duxi, præter voluntatem institutæ vitæ: quod me ambitio quædam ad honorum ſtudium, te autem alia minimè reprehendenda ratio ad honeſtum otium duxit. vera quidem laude probitatis, diligentiæ, religionis, neque me tibi, neque quenquam antepono. amoris verò erga me, cùm à fraterno amore, domeſticóq; diſceſſi, tibi primas defero. vidi enim, vidi, penitúsq; perſpexi in meis varijs temporibus & ſolicitudines, & lætitias tuas. fuit mihi ſæpe & laudis noſtræ gratulatio tua iucunda, & timoris conſolatio grata. quin mihi nunc, te abſente, non ſolùm conſilium, quo tu excellis, ſed etiam ſermonis communicatio, quæ mihi ſuauiſſima tecum ſolet eſſe, maximè deeſt. quid

dicam?

dicam? in publicáne re? quo in genere mihi negligenti eſſe non licet; an in forenſi labore? quem antea propter ambitionem ſuſtinebam; nunc, vt dignitatem tueri gratia poſſim; an in ipſis domeſticis negotiis? in quibus ego cùm antea, tum verò poſt diſceſſum fratris te, ſermonéſq; noſtros deſidero. poſtremò non labor meus, non requies; non negotium, non otium; non forenſes res, non domeſticæ, non publicæ, non priuatæ carere diutiùs tuo ſuauiſſimo, atque amantiſſimo conſilio, ac ſermone poſſunt. Atque harum rerum commemorationem verecundia ſæpe impediuit vtriuſque noſtrum. nunc autem ea fuit neceſſaria propter eam partem epiſtolæ tuæ, per quam te, ac mores tuos mihi purgatos, ac probatos eſſe voluiſti. Atque in iſta incommoditate alienati illius animi, & offenſi, illud ineſt tamen commodi, quòd & mihi, & ceteris amicis tuis nota fuit, & abs te aliquando teſtificata tua voluntas omittendæ prouinciæ; vt, quòd vna non eſtis, non diſſenſione, ac diſcidio veſtro, ſed voluntate, ac iudicio tuo factum eſſe videatur. quare & illa, quæ violata, expiabuntur; & hæc noſtra, quæ ſunt ſanctiſſimè conſeruata, ſuam religionem obtinebunt. Nos hîc in Rep. infirma, miſera, commutabiliq; verſamur. credo enim te audiſſe, noſtros Equites pæne a Senatu eſſe diſiunctos; qui primùm illud valde grauiter tulerunt, promulgatum ex S. C. fuiſſe, vt de iis, qui ob iudicandum pecuniam accepiſſent, quæreretur. qua in re decernenda cùm ego caſu non affuiſſem, ſenſiſſémque id Equeſtrem ordinem ferre moleſtè,

neque apertè dicere; obiurgaui Senatum, vt mihi viſus ſum, ſumma cum auctoritate; & in cauſa non verecunda, admodum grauis, & copioſus fui. Ecce aliæ deliciæ Equitum, vix ferendæ, quas ego non ſolùm tuli, ſed etiam ornaui. Aſiani, qui de Cenſoribus conduxerant, queſti ſunt in Senatu, ſe, cupiditate prolapſos, nimiùm magno conduxiſſe: vt induceretur locatio, poſtulauerunt. ego princeps in adiutoribus, atque adeo ſecundus. nam, vt illi auderent hoc poſtulare, Craſſus eos impulit. inuidioſa res, turpis poſtulatio, & confeſſio temeritatis. ſummum erat periculum, ne, ſi nihil impetraſſent, planè alienarentur à Senatu. huic quoque rei ſubuentum eſt maximè à nobis; perfectúmq; vt frequentiſſimo Senatu, & libentiſſimo vterentur, multáq; à me de ordinum dignitate, & concordia dicta ſunt KAL. Decemb. & poſtridie. neque adhuc res confecta eſt, ſed voluntas Senatus perſpecta. vnus enim contradixerat Metellus Conſul deſignatus. quin erat dicturus (ad quem propter diei breuitatem peruentum non eſt) heros ille noſter Cato. ſic ego conſeruans rationem, inſtitutionémq; noſtram, tueor, vt poſſum, illam à me cõglutinatam concordiam. ſed tamen, quoniam iſta ſunt infirma, munitur quædam nobis ad retinendas opes noſtras tuta, vt ſpero, via, quam tibi litteris ſatis explicare non poſſum; ſignificatione parua oſtendam tamen. vtor Pompeio familiariſſimè. video, quid dicas. cauebo, quæ ſunt cauenda: ac ſcribam alias ad te de meis conſiliis capeſſendæ Reip. plura. Lucceium ſcito Conſulatum

habere in animo ſtatim petere. duo enim ſoli dicuntur petituri. Cæſar cum eo coire per Arrium cogitat: & Bibulus cum hoc ſe putat per C. Piſonem poſſe coniungi. Rides? non ſunt hæc ridicula, mihi crede. Quid aliud ſcribam ad te? quid? multa ſunt: ſed in aliud tempus. Te ſi exſpectari velis, cures, ut ſciam. iam illud modeſtè rogo, quòd maximè cupio, ut quamprimum venias. Nonis Decemb.

CICERO ATTICO. S. XVIII.

NIHIL mihi nunc ſcito tam deeſſe, quàm hominem eum, quocum omnia, quæ me cura aliqua afficiunt, una communicem; qui me amet, qui ſapiat, quicum ego colloquar, nihil fingam, nihil diſſimulem, nihil obtegam. abeſt enim frater ἀφελέστατος, & amantiſſimus: Metellus non homo, ſed littus, atque aer, & ſolitudo mera: tu autem, qui ſæpiſſimè curam, & angorem animi mei ſermone, & conſilio leuaſti tuo; qui mihi & in publica re ſocius, & in priuatis omnibus conſcius, & omnium meorum ſermonum, & conſiliorum particeps eſſe ſoles, ubinam es? ita ſum ab omnibus deſtitutus, ut tantùm requietis habeam, quantum cum uxore, & filiola, & mellito Cicerone conſumitur. nam illæ ambitioſæ noſtræ, fucoſæq́ amicitiæ ſunt in quodam ſplendore forenſi; fructum domeſticum non habent. itaque, cùm bene completa domus eſt, tempore matutino, cùm ad forum ſtipati gregibus amicorum deſcendimus, reperire ex magna turba neminem poſſumus, quocum

aut iocari liberè, aut ſuſpirare familiariter poſſimus. quare te expectamus, te deſideramus, te iam etiam arceſſimus. multa enim ſunt, quæ me ſolicitant, angúntq́, quæ mihi videor, aures nactus tuas, vnius ambulationis ſermone exhaurire poſſe. ac domeſticarum quidem ſolicitudinum aculeos omnes, & ſcrupulos occultabo: neque ego huic epiſtolæ, atque ignoto tabellario committam. atque hi (nolo enim te permoueri) non ſunt permoleſti, ſed tamen inſident, & vrgent, & nullius amantis conſilio, aut ſermone requieſcunt. In Rep. verò, quanquam animus eſt præſens, tamen voluntas etiam atque etiam ipſa medicinam effugit. nam, vt ea breuiter, quæ poſt tuum diſceſſum acta ſunt, colligam, iam exclames neceſſe eſt, res Romanas diutiùs ſtare non poſſe. etenim poſt profectionem tuam primus, vt opinor, introitus fuit in cauſſam fabulæ Clodianæ: in qua ego nactus, vt mihi videbar, locum reſecandæ libidinis, & coercendæ iuuentutis, vehemens fui, & omnes profudi vires animi, atque ingenij mei, non odio adductus alicuius, ſed ſpe Reip. corrigendæ, & ſanandæ ciuitatis. afflicta Reſp. eſt empto, ſtupratóque iudicio. vide, quæ ſint poſtea conſecuta. Conſul eſt impoſitus is nobis, quem nemo præter nos philoſophos aſpicere ſine ſuſpiratu poſſet. quantum hoc vulnus? facto S. C. de ambitu, de iudiciis, nulla lex perlata, exagitatus Senatus, alienati Equites Romani. ſic ille annus duo firmamenta Reip. per me vnum conſtituta, euertit: nam & Senatus auctoritatem abiecit; & ordinum concor-

diam diſiunxit. Inſtat hic nunc ille annus egregius. eius initium eiuſmodi fuit, vt anniuerſaria ſacra Iuuentutis non committerentur. nam M. Luculli vxorem Memmius ſuis ſacris initiauit. Menelaus, ægre id paſſus, diuortium fecit. quanquam ille paſtor Idæus Menelaum ſolum contempſerat: hic noſter Paris tam Menelaum, quam Agamemnonem liberum non putauit. Eſt autem C. Herennius quidam Tribunus pleb. quem tu fortaſſe ne noſti quidem: tametſi potes noſſe: tribulis enim tuus eſt; & Sextus, pater eius nummos vobis diuidere ſolebat. is ad plebem P. Clodium traducit; idémq; fert, vt vniuerſus populus in campo Martio ſuffragium de re Clodij ferat. hunc ego accepi in Senatu, vt ſoleo: ſed nihil eſt illo homine lentius. Metellus eſt Conſul egregius. & nos amat; ſed imminuit auctoritatem ſuam, quòd habet dicis cauſſa promulgatum illud idem de Clodio. Auli autem filius, ô dij immortales! quàm ignauus, ac ſine animo miles? quàm dignus, qui Palicano, ſicut facit, os ad malè audiendum quotidie præbeat? Agraria autem promulgata eſt à Flauio, ſanè leuis, eadem ferè, quæ fuit Plotia. ſed interea πολιτικὸς ἀνὴρ οὐδ᾽ ὄναρ quiſquam inueniri poteſt. qui poterat, familiaris noſter (ſic eſt enim; volo te hoc ſcire) Pompeius togulam illam pictam ſilentio tuetur ſuam. Craſſus verbum nullum contra gratiam; ceteros iam noſti: qui ita ſunt ſtulti, vt amiſſa Repub. piſcinas ſuas fore ſaluas ſperare videantur. vnus eſt, qui curet, conſtantia magis, & integritate, quam, vt mihi videtur,

conſilio, aut ingenio, Cato; qui miſeros Publicanos, quos habuit amantiſſimos ſui, tertium iam menſem vexat, neque iis a Senatu reſponſum dari patitur. ita nos cogimur reliquis de rebus nihil decernere ante, quàm Publicanis reſponſum ſit. quare etiam legationes reiectum iri puto. Nunc vides, quibus fluctibus iactemur: & ſi ex iis, quæ ſcripſimus, tanta etiam a me non ſcripta perſpicis; reuiſe nos aliquando, &, quanquam ſunt hæc fugienda, quò te voco, tamen fac, vt amorem noſtrum tanti æſtimes, vt eo vel cum his moleſtiis perfrui velis. nam, ne abſens cenſeare, curabo edicendum, & proponendum locis omnibus. ſub luſtrum autem cenſeri, germani negotiatoris eſt. quare cura, vt te quamprimum videamus. KAL. *Febr. Q. Metello, & L. Afranio.* COSS.

CICERO ATTICO. S. XIX.

NON *modò, ſi mihi tantum eſſet otij, quantum eſt tibi, verùm etiam, ſi tam breuis epiſtolas velim mittere, (quod tu ſoles facere) te ſuperarem, & in ſcripto multo eſſem crebrior, quàm tu: ſed ad ſummas, atque incredibiles occupationes meas accedit, quòd nullam à me epiſtolam ad te ſino abſque argumento, ac ſententia peruenire. Et primùm tibi, vt æquum eſt, ciui amanti patriam, quæ ſunt in Rep. exponam: deinde, quoniam tibi amore nos proximi ſumus, ſcribemus etiam de nobis ea, quæ ſcire te non nolle arbitramur. Atque in Rep. nunc quidem ma-*

ximè Gallici belli verſatur metus. nam Edui, fratres noſtri, pugnant: Sequani permalè pugnarunt: & Heluetij ſine dubio ſunt in armis, excurſioneſq; in prouinciam faciunt. Senatus decreuit, vt Conſules duas Gallias ſortirentur, delectus haberentur, vacationes ne valerent, legati cum auctoritate mitterentur, qui adirent Galliæ ciuitates, daréntque operam, ne eæ cum Heluetiis ſe iungerent. legati ſunt Q. Metellus Creticus, & L. Flaccus, &, τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μῦρον, Lentulus Clodiani filius. Atque hoc loco illud non queo præterire, quod, cùm de Conſularibus mea prima ſors exiſſet, vna voce Senatus frequens retinendum me in vrbe cenſuit. hoc idem poſt me Pompeio accidit: vt nos duo, quaſi pignora Reip. retineri videremur. quid enim ego aliorum in me ἐπιφωνήματα expectem, cùm hæc domi naſcantur? Vrbanæ autem res ſic ſe habent. Agraria lex à Flauio Tribuno pleb. vehementer agitabatur auctore Pompeio: quæ nihil populare habebat, præter auctorem. ex hac ego lege, ſecunda contionis voluntate, omnia tollebam quæ ad priuatorum incommodum pertinebant: liberabam agrum eum, qui P. Mucio, L. Calpurnio COSS. publicus fuiſſet: Syllanorum hominum poſſeſſiones confirmabam: Volaterranos, & Arretinos, quorum agrum Sylla publicarat, neque diuiſerat, in ſua poſſeſſione retinebam: vnam rationem non reiiciebam, vt ager hac aduenticia pecunia emeretur, quæ ex nouis vectigalibus per quinquennium reciperetur. Huic toti rationi agrariæ Senatus aduerſabatur, ſuſpicans Pom-

peio nouam quandam potentiam quæri. Pompeius verò ad voluntatem perferendæ legis incubuerat. ego autem magna cum agrariorum gratia confirmabam omnium priuatorum poſſeſſiones: (is enim eſt noſter exercitus, hominum, vt tute ſcis, locupletium) populo autem, & Pompeio (nam id quoque volebam) ſatisfaciebam emptione: qua conſtituta diligenter, & ſentinam vrbis exhauriri; & Italiæ ſolitudinem frequentari poſſe arbitrabar. ſed hæc tota res interpellata bello refrixerat. Metellus eſt Conſul ſanè bonus, & nos admodum diligit. ille alter nihil ita eſt, vt planè, quid emerit, neſciat. Hæc ſunt in Rep. niſi etiam illud ad Remp. putes pertinere, Herennium quendam, Tribunum pleb. tribulem tuum, ſanè hominem nequam, atque egentem, ſæpe iam de P. Clodio ad plebem traducendo agere cœpiſſe. huic frequenter interceditur. Hæc ſunt, vt opinor, in Rep. Ego autem, vt ſemel Nonarum illarum Decembrium, iunctam inuidia, ac multorum inimicitiis, eximiam quandam, atque immortalem gloriam conſecutus ſum; non deſtiti eadem animi magnitudine in Rep. verſari, & illam inſtitutam, ac ſuſceptam dignitatem tueri. ſed poſtea quàm primùm Clodij abſolutione leuitatem, infirmitatémq; iudiciorum perſpexi; deinde vidi noſtros Publicanos facilè à Senatu diſiungi, quamquam à me ipſo non diuellerentur; tum autem beatos homines (hos piſcinarios dico, amicos tuos) non obſcurè nobis inuidere: putaui, mihi maiores quaſdam opes, & firmiora præſidia eſſe quærenda. itaque

primùm eum, qui nimiùm diu de rebus noſtris tacuerat, Pompeium adduxi in eam voluntatem, vt in Senatu non ſemel, ſed ſæpe, multiſque verbis huius mihi ſalutem imperij, atque orbis terrarum adiudicarit. quod non tam interfuit mea, (neque enim illæ res aut ita ſunt obſcuræ, vt teſtimonium, aut ita dubiæ, vt laudationem deſiderent) quàm Reip. quòd erant quidam improbi, qui contentionem fore aliquam mihi cum Pompeio, ex rerum illarum diſſenſione arbitrarentur. cum hoc ego me tanta familiaritate coniunxi, vt vterque noſtrum in ſua ratione munitior, & in Rep. firmior hac coniunctione eſſe poſſit. odia autem illa libidinoſæ, & delicatæ iuuentutis, quæ erant me incitata, ſic mitigata ſunt comitate quadam mea, me vnum vt omnes illi colant. nihil iam denique à me aſperum in quemquam fit, nec tamen quicquam populare, ac diſſolutũ; ſed ita temperata tota ratio eſt, vt Reip. conſtantiam præſtem, priuatis rebus meis, propter infirmitatem bonorum, iniquitatem maliuolorum, odium in me improborum, adhibeam quandam cautionem, & diligentiam; atque ita amem, ſi iis nouis amicitiis implicati ſumus, vt crebrò mihi vafer ille Siculus inſuſurret Epicharmus cantilenam illam ſuam:

Νῆφε, καὶ μέμνασ᾽ ἀπιστεῖν. ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν.

Ac noſtræ quidem rationis, ac vitæ quaſi quandam formam, vt opinor, vides. De tuo autem negotio ſæpe ad me ſcribis; cui mederi nunc non poſſumus. eſt enim illud S C. ſumma pedariorum voluntate

nullius noſtrum auctoritate factum. nam, quòd me ipſe ad ſcribendum vides, ex ipſo S. C. intelligere potes, aliam rem tum relatam; hoc autem de populis liberis, ſine cauſſa additum, & ita factum eſt à P. Seruilio filio, qui in poſtremis ſententiam dixit; ſed immutari hoc tempore non poteſt. itaque conuentus, qui initio celebrabantur, iam diu fieri deſierunt. tu ſi tuis blandiciis tamen à Sicyoniis nummulorum aliquid expreſſeris; velim, me facias certiorem. Commentarium Conſulatus mei Græcè compoſitum miſi ad te; in quo ſi quid erit, quod homini Attico minùs Græcum, eruditúmque videatur; non dicam quod tibi, vt opinor, Panormi Lucullus de ſuis hiſtoriis dixerat; ſe, quò faciliùs illas probaret Romani hominis eſſe, idcirco barbara quædam & σόλοικα diſperſiſſe. apud me ſi quid erit eiuſmodi, me imprudente erit, & inuito. Latinum ſi perfecero, ad te mittam. tertium poema expectato, ne quod genus à me ipſo laudis meæ prætermittatur. hîc tu, caue, dicas, Τίς πατέρ' αἰνήσει; ſi eſt enim apud homines quicquam, quod potius ſit, laudetur; nos vituperemur, qui non potiùs alia laudemus. quamquam non ἐγκωμιαστικὰ ſunt hæc, ſed ἱστορικὰ, quæ ſcribimus. Quinctus frater purgat ſe multùm per litteras, & affirmat, nihil à ſe cuiquam de te ſecus eſſe dictum. verùm hæc nobis coram ſumma cura, & diligentia ſunt agenda; tu modò nos reuiſe aliquando. Coſſinius hic, cui dedi litteras, valde mihi bonus homo, & non leuis, & amans tui viſus eſt, & talis, qualem eſſe eum tuæ mihi litteræ nuntiarant.

Idibus Mart.

CICERO. ATTICO S. XX.

CVM è *Pompeiano me Romam recepiſſem* A. D. IIII. *Idus Mai. Cinciuſ noſter eam mihi abs te epiſtolam reddidit, quam tu Idib. Feb. dederas. ei nunc epiſtolæ litteris his reſpondebo. Ac primùm, tibi perſpectum eſſe iudicium de te meum, lætor; deinde, te in iis rebus, quæ mihi aſperiùs à nobis, atque noſtris, & iniucundiùs actæ videbantur, moderatiſſimum fuiſſe, vehementiſſimè gaudeo; idque neque amoris mediocris, & ingenij ſummi, ac ſapientiæ iudico. qua de re cùm ad me ita ſuauiter, diligenter, officiosè, & humaniter ſcripſeris, vt non modo te hortari ampliùs non debeam, ſed ne expectare quidem abs te, aut ab vllo homine tantum facilitatis, ac manſuetudinis potuerim; nihil duco eſſe commodius, quàm de his rebus nihil iam ampliùs ſcribere. cùm erimus congreſſi, tum, ſi quid res feret, coram inter nos conferemus. Quod ad me de Rep. ſcribis, diſputas tu quidem & amanter, & prudenter; & à meis conſiliis ratio tua non abhorret: (nam neque de ſtatu nobis noſtræ dignitatis eſt recedendum, neque ſine noſtris copiis intra alterius præſidia veniendum: & is, de quo ſcribis, nihil habet amplum, nihil excelſum, nihil non ſummiſſum, atque populare) veruntamen fuit ratio mihi fortaſſe ad tranquillitatem meorum temporum non inutilis, ſed mehercule Reip. multo etiam vtilior, quàm mihi, ciuium improborum impetus in me*

reprimi, cùm hominis ampliſſima fortuna, auctoritate, gratia fluctuantem ſententiam confirmaſſem, & à ſpe malorum ad mearum rerum laudem conuertiſſem. quod ſi cum aliqua leuitate mihi faciendum fuiſſet, nullam rem tanti æſtimaſſem; ſed tamen à me ita acta ſunt omnia, non vt ego illi aſſentiens leuior, ſed vt ille me probans grauior videretur. Reliqua ſic a me aguntur, & agentur, vt non committamus, vt ea, quæ geſſimus, fortuitò geſſiſſe videamur. meos bonos viros, illos quos ſignificas, & eam, quam mihi dicis obtigiſſe, σπάρταν non modò nunquam deſeram; ſed etiam, ſi ego ab illa deſerar, tamen in mea priſtina ſententia permanebo. illud tamen, velim, exiſtimes, me hanc viam optimatium poſt Catuli mortem nec præſidio vllo, nec comitatu tenere. nam, vt ait Rhynton, vt opinor,

Οἱ μὲν παρ' οὐδὲν εἰσιν, οἷς δ' οὐδὲν μέλει.

mihi verò vt inuideant piſcinarij noſtri, aut ſcribam ad te alias, aut in congreſſum noſtrum reſeruabo. a Curia autem nulla me res diuellet: vel quòd ita rectum eſt: vel quòd rebus meis maximè conſentaneum: vel quod, a Senatu quanti fiam, minimè me pænitet. De Sicyoniis, vt ad te ſcripſi antea, non multum ſp. i eſt in Senatu. nemo eſt enim iam, qui queratur. quare, ſi id expectas, longum eſt. alia via, ſi qua potes, pugna. cùm eſt actum, neque animaduerſum eſt, ad quos pertineret; & raptim in eam ſententiam pedarij cucurrerunt. inducendi S. C. *maturitas nondum eſt: quòd neque ſunt, qui querantur; & multi partim maleuolintia, partim opi-*

nione æquitatis delectantur. Metellus tuus eſt egregius Conſul. vnum reprehendo, quòd otium è Gallia nuntiari non magnopere gaudet. cupit, credo, triumphare. hoc vellem mediocrius: cetera egregia. Auli filius verò ita ſe gerit, vt eius Conſulatus non Conſulatus ſit, ſed Magni noſtri ὑπώπιον. De meis ſcriptis, miſi ad te græcè perfectum Conſulatum meum. eum librum L. Coſſinio dedi. puto te latinis meis delectari; huic autem græco græcum inuidere: alij ſi ſcripſerint, mittemus ad te; ſed, mihi crede, ſimul atque hoc noſtrum legerunt, neſcio quo pacto retardantur. Nunc (vt ad rem meam redeam) L. Papirius Pætus, vir bonus, amatórque noſter, mihi libros eos, quos Ser. Claudius reliquit, donauit. cùm mihi, per legem Cinciam licere capere, Cincius amicus tuus diceret: libenter, dixi, me accepturum, ſi attuliſſet nunc, ſi me amas, ſi te à me amari ſcis, enitere per amicos, clientes, hoſpites, libertos denique, ac ſeruos tuos, vt ſcida ne qua depereat. nam & Græcis his libris, quos ſuſpicor, & Latinis, quos ſcio illum reliquiſſe, mihi vehementer opus eſt. ego autem quotidie magis, quod mihi de forenſi labore temporis datur, in is ſtudiis conquieſco. per mihi, per, inquam, gratum feceris, ſi in hoc tam diligens fueris, quàm ſoles in his rebus, quas me valde velle arbitraris: ipſiúſque Pæti tibi negotia commendo: de quibus tibi ille agit maximas gratias; & vt iam inuiſas nos, non ſolùm rogo, ſed etiam ſuadeo.

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM AD ATTICVM.
LIBER II.

CICERO ATTICO. S. I.

KAL. *Iun. eunti mihi Antium, & gladiatores M. Metelli cupidè relinquenti, venit obuiam tuus puer. is mihi litteras abs te, & commentarium Conſulatus mei Græcè ſcriptum reddidit: in quo lætatus ſum, aliquanto ante de iiſdem rebus Græcè item ſcriptum librum L. Coſſinio ad te perferendum dediſſe. nam, ſi egò tuum ante legiſſem, furatum me abs te eſſe diceres. quanquam tua illa (legi enim libenter) horridula mihi, atque incompta viſa ſunt: ſed tamen erant ornata hoc ipſo, quòd ornamenta neglexerant; &, vt mulieres, ideo bene olere, quia nihil olebant, videbantur. meus autem liber totum Iſocrati* μυροθήκιον, *atque omnis eius diſcipulorum arculas, ac non nihil etiam Ariſtotelia pigmenta conſumpſit: quem tu Corcyræ, vt mihi aliis litteris ſignificas, ſtrictim attigiſti; poſt autem, vt arbitror, à Coſſinio accepiſti; quem tibi ego non eſſem auſus mittere, niſi eum lentè, ac faſtidioſè probauiſſem. quanquam ad me reſcripſit iam Rhodo Poſidonius, ſe, noſtrum illud* ὑπόμνημα *cùm legeret, quod ego ad eum, vt ornatiùs de iiſdem rebus ſcriberet, miſeram, non modò excitatum eſſe ad*

ſcribendum, ſed etiam planè perterritum. quid quæris? conturbaui Græcam nationem. ita, vulgo qui inſtabant, vt darem ſibi quod ornarent, iam exhibere mihi moleſtiam deſtiterunt. tu, ſi tibi placuerit liber, curabis, vt, Athenis ſit, & in ceteris oppidis Græciæ. videtur enim poſſe aliquid noſtris rebus lucis afferre. Oratiunculas autem, & quas poſtulas, & pluris etiam mittam: quoniam quidem ea, quæ nos ſcribimus adoleſcentulorum ſtudiis excitati, te etiam delectant. fuit enim mihi commodum, quòd in eis orationibus, quæ Philippicæ nominantur, enituerat ciuis ille tuus Demoſthenes, & quòd ſe ab hoc refractariolo iudiciali dicendi genere abiunxerat, vt σεμνότερός τις, καὶ πολιτικώτερος videretur, curare, vt meæ quoque eſſent orationes, quæ Conſulares nominarentur. quarum vna eſt in Senatu KAL. *Ian. altera ad populum de lege agraria; tertia de Othone; quarta pro Rabirio; quincta de proſcriptorum filiis; ſexta, cùm prouinciam in contione depoſui; ſeptima, qua Catilinam emiſi; octaua, quam habui ad populum poſtridie quam Catilina profugit; nona in contione, quo die Allobroges inuolgarunt; decima in Senatu, Nonis Decemb. ſunt præterea duæ breues, quaſi ἀποσπασμάτια legis agrariæ. hoc totum σῶμα, curabo vt habeas. & quoniam te cùm ſcripta, tum res meæ delectant; iiſdem libris perſpicies, & quæ geſſerim, & quæ dixerim: aut ne popoſciſſes. ego enim tibi me non offerebam. Quod quæris, quid ſit, quod te arceſſam; ac ſimul, impeditum te negotiis, eſſe ſignificas; neque*

recuſas, quin, non modò ſi opus ſit, ſed etiam ſi velim, accurras: nihil ſanè eſt neceſſe; veruntamen videbare mihi tempora peregrinationis commodiùs poſſe deſcribere. nimis abes diu, præſertim cùm ſis in propinquis locis: neque nos te fruimur; & tu nobis cares. ac nunc quidem otium eſt: ſed, ſi paulo plus furor Pulchelli progredi poſſet, valde ego te iſtinc excitarem. verùm præclarè Metellus impedit, & impediet. quid quæris? eſt Conſul φιλόπατρις, &, vt ſemper iudicaui, natura bonus. ille autem non ſimulat, ſed planè Tribunus pleb. fieri cupit. qua de re cùm in Senatu ageretur, fregi hominem; & inconſtantiam eius reprehendi, qui Romæ Tribunatum pleb. peteret, cùm in Sicilia Heræ Aedilitatem ſe petere dictitaſſet. ſed neque magnopere dixi eſſe nobis laborandum: quòd nihilo magis ei liciturum eſſet plebeio Remp. perdere, quam ſimilibus eius me Conſule patriciis eſſet licitũ. Iam, cùm ſe ille ſeptimo die veniſſe a Freto, neque ſibi obuiam quenquam prodire potuiſſe, & noctu ſe introiſſe dixiſſet, in eóque ſe in contione iactaſſet: nihil ei noui dixi accidiſſe: ex Sicilia ſeptimo die Romam; tribus horis Roma Interamnam: noctu introiſſe item ante: non eſſe itum obuiam; ne tum quidem, cum iri maxime debuit. quid quæris? hominem petulantem modeſtum reddo, non ſolum perpetua grauitate orationis, ſed etiam hoc genere dictorum. itaque iam familiariter cum ipſo etiam cauillor, ac iocor. quin etiam cùm candidatum deduceremus, quærit ex me, num conſueſſem Siculis

locum

locum gladiatoribus dare. negaui. at ego, inquit, nouus patronus inſtituam. ſed ſoror, quæ tantum habeat Conſularis loci, vnum mihi ſolum pedem dat. noli, inquam, de vno pede ſororis queri: licet etiam alterum tollas. non Conſulare, inquies, dictum; fateor: ſed ego illam odi malè Conſularem. ea eſt enim ſeditioſa: ea cum viro bellum gerit, neque ſolùm cum Metello, ſed etiam cum Fabio, quòd eos in hoc eſſe moleſtè fert. Quod de agraria lege quæris, ſanè iam videtur refrixiſſe. Quod me quodam modo molli brachio de Pompeij familiaritate obiurgas: nolim ita exiſtimes, me mei præſidij cauſſa cum illo coniunctum eſſe: ſed ita res erat inſtituta, vt, ſi inter nos eſſet aliqua forte diſſenſio, maximas in Rep. diſcordias verſari eſſet neceſſe. quod à me ita præcautum, atque ita prouiſum eſt, non vt ego de optima illa mea ratione decederem; ſed vt ille eſſet melior, & aliquid de populari leuitate deponeret: quem de meis rebus, in quas eum multi incitarant, multo ſcito glorioſiùs, quàm de ſuis prædicare. ſibi enim bene geſtæ, mihi conſeruatæ Reip. dat teſtimonium. hoc facere illum, mihi quam proſit, neſcio; Reip. certè prodeſt. quid, ſi etiam Cæſarem, cuius nunc venti valde ſunt ſecundi, reddo meliorem? num tantum obſum Reip.? quin etiam, ſi mihi nemo inuideret; ſi omnes, vt erat æquum, fauerent; tamen non minus eſſet probanda medicina, quæ ſanaret vitioſas partes Reip. quàm quæ exſecaret. nunc vero, cùm Equitatus ille, quem ego in cliuo Capitolino, te ſignifero, ac principe, collocaram,

Senatum deſeruerit; noſtri autem principes digito ſe cælum putent attingere, ſi mulli barbati in piſcinis ſint, qui ad manum accedant; alia autem negligant: non ne tibi ſatis prodeſſe videor, ſi perficio, vt nolint obeſſe, qui poſſunt? nam Catonem noſtrum non tu amas plus, quàm ego. ſed tamen ille, optimo animo vtens, & ſumma fide, nocet interdum Reip. dicit enim tanquam in Platonis πολιτείᾳ, non tanquam in Romuli fæce, ſententiam. quid verius, quàm in iudicium venire, qui ob rem iudicandam pecuniam acceperit? cenſuit hoc Cato. aſſenſit Senatus. Equites Curiæ bellum, non mihi. nam ego diſſenſi. quid impudentius Publicanis renuntiantibus? fuit tamen, retinendi ordinis cauſſa, facienda iactura. reſtitit, & peruicit Cato. itaque nunc, Conſule in carcere incluſo, ſæpe item ſeditione commota, aſpirauit nemo eorum, quorum ego concurſu, itémq; Conſules, qui poſt me fuerunt, Rempub. defendere ſolebant. Quid ergo? iſtos, inquies, mercede conductos habebimus? Quid faciemus, ſi aliter non poſſumus, an libertinis, atq; etiam ſeruis ſeruiamus? ſed, vt tu ais, ἅλις σπουδῆς. Fauonius meam tribum tulit honeſtiùs, quàm ſuam; Luccei perdidit. accuſauit Naſicam inhoneſtè, ac (modeſtè tamen dicit) ita vt Rhodi videretur molis potius, quàm Moloni, operam dediſſe. mihi, quòd defendiſſem, leniter ſuſcenſuit. nunc tamen petit iterum Reipub. cauſſa. Lucceius quid agat, ſcribam ad te, cùm Cæſarem videro, qui aderit biduo. Quod Sicyonij te lædunt, Catoni, & eius æmulatori attribuas Ser-

exilio. quid? ea plaga nónne ad multos bonos viros pertinet? ſed, ſi ita placuit, laudemus; deinde in diſceſſionibus ſoli relinquamur. Amalthea mea te expectat, & indiget tui. Tuſculanum, & Pompeianum valde me delectant; niſi quòd me, illum ipſum vindicem aris alieni, ære non Corintheo, ſed hoc circumforaneo obruerunt. In Gallia ſperamus eſſe otium. Prognoſtica mea cum oratiunculis propediem expecta. & tamen, quid cogites de aduentu tuo, ſcribe ad nos. nam mihi Pomponia nuntiari iuſſit, te menſe Quinctili Romæ fore. id a tuis litteris, quas ad me de ceſſu tuo miſeras, diſcrepabat. Pætus, vt antea ad te ſcripſi, omnes libros, quos frater ſuus reliquiſſet, mihi donauit. hoc illius munus in tua diligentia poſitum eſt. ſi me amas, cura, vt conſeruentur; & ad me perferantur. hoc mihi nihil poteſt eſſe gratius: &, cùm Græcos, tum verò diligenter Latinos vt conſerues velim. tuum eſſe hoc munuſculum putabo. Ad Octauium dedi litteras: cum ipſo nihil eram locutus. neque enim iſta tua negotia prouincialia eſſe putabam: neque te in tocullionibus habebam. ſed ſcripſi, vt debui, diligenter.

CICERO ATTICO. S. II.

CVRA, *ambo te, Ciceronem noſtrum. ei nos* θεῖοι *videmur.* Πελληναίων *in manibus tenebam. & hercule magnum aceruum Dicæarchi mihi ante pedes extruxeram. ô magnum hominem, & a quo*

multo plura didiceris, quàm de Procilio. Κορινθίων, *&* Ἀθηναίων *puto me Romæ habere. mihi credes, leges; hæc doceo; mirabilis vir eſt.* Ἡρώδης, *ſi homo eſſet, eum potius legeret, quàm vnam litteram ſcriberet: qui me epiſtola petiuit: ad te, vt video, comminus acceſſit. coniuraſſe mallem, quàm reſtitiſſe coniurationi, ſi illum mihi audiendum putaſſem. De Lollio ſanus non es. de Vinio laudo. Sed heus tu, ecquid vides* KAL. *venire, Antonium non venire? iudices cogi? nam ita ad me mittunt, Nigidium minari in contione, ſe iudicem, qui non affuerit, compellaturum. velim tamen, ſi quid eſt de Antonij aduentu, quod audieris, ſcribas ad me: & quoniam huc non venis, cenes apud nos vtique pridie* KAL. *caue aliter facias. Cura, vt valeas.*

CICERO ATTICO S. III.

PRIMVM, *vt opinor,* εὐαγγέλια. *Valerius abſolutus eſt Hortenſio defendente. id iudicium K. Atilio condonatum putabatur: & Epicratem ſuſpicor, vt ſcribis, laſciuum fuiſse. etenim mihi caligæ eius, vt faſciæ cretatæ, non placebant. quid ſit, ſciemus, cùm veneris. Feneſtrarum anguſtias quòd reprehendis, ſcito te* Κύρου παιδείαν *reprehendere. nam, cùm ego idem iſtuc dicerem, Cyrus aiebat, viridariorum* διαφάσεις *latis luminibus, non tam eſſe ſuauis. etenim* ἔσω ὄψις μὲν, ἡ, α· τὸ δὲ ὁρώμενον, β, γ. ἀκτῖνες δὲ, δ, καὶ ε. *vides enim cetera. nam, ſi* κατ' εἰδώλων ἐμπτώσεις *videremus, valde*

laborent εἴδωλα in anguſtiis: nunc fit lepidè illa ἔκχυσις radiorum. cetera ſi reprehenderis, non feres tacitum, niſi quid erit eiuſmodi, quod ſine ſumptu corrigi poſſit. Venio nunc ad menſem Ianuarium, & ad ὑπόστασιν noſtram, ac πολιτείαν: in qua σωκρατικῶς εἰς ἑκάτερον: ſed tamen ad extremum, vt illi ſolebant, τὴν ἀρέσκουσαν. eſt res ſane magni conſilij. nam aut fortiter reſiſtendum eſt legi agrariæ; in quo eſt quædam dimicatio, ſed plena laudis: aut quieſcendum; quod eſt non diſſimile, atque ire in Solonium, aut Antium: aut etiam adiuuandum; quod a me aiunt Cæſarem ſic expectare, vt non dubitet. nam fuit apud me Cornelius; hunc dico Balbum, Cæſaris familiarem. is affirmabat, illum omnibus in rebus meo & Pompeij conſilio vſurum, daturúmque operam, vt cum Pompeio Craſſum coniungeret. Hîc ſunt hæc, coniunctio mihi ſumma cum Pompeio; ſi placet, etiam cum Cæſare; reditus in gratiam; cum inimicis pax, cum multitudine; ſenectutis otium. ſed me κατάστασις mea illa commouet, quæ eſt in libro III.

Interea curſus, quos prima à parte iuuentæ,
Quóſque ideo Conſul virtute, animóque petiſti,
Hos retine, atq; auge famam, laudéſq; bonorum.

Hæc mihi cùm in eo libro, in quo multa ſunt ſcripta ἀριστοκρατικῶς, Calliope ipſa præſcripſerit, non opinor eſſe dubitandum, quin ſemper nobis videatur

εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

ſed hæc ambulationibus Compitaliciis reſeruemus.

Tu pridie Compitalia memento. balineum calſieri iubebo: & Pomponiam Terentia rogat; matrem adiungemus. θεοφράστου περὶ φιλοτιμίας *affer mihi de libris Quincti fratris.*

CICERO ATTICO S. IIII.

FECISTI *mihi pergratum, quòd Serapionis librum ad me miſiſti: ex quo quidem ego (quod inter nos liceat dicere) milleſimam partem vix intelligo. pro eo tibi præſentem pecuniam ſolui imperaui; ne tu expenſum muneribus ferres. At quoniam nummorum mentio facta eſt; amabo te, cura, vt cum Titinio, quoquo modo poteris, tranſigas. ſi in eo, quod oſtenderat, non ſtat; mihi maximè placet, ea, quæ malè empta ſunt, reddi, ſi voluntate Pomponiæ fieri poterit: ſi ne id quidem; nummi potiùs reddantur, quàm vllus ſit ſcrupulus. valde hoc velim ante, quam proficiſcare, amanter, vt ſoles, diligentérque conficias. Clodius ergo, vt ais, ad Tigranem? velim, Syſpiræ condicione: ſed facilè patior. accommodatius enim nobis eſt ad liberam legationem in tempus illud, cùm & Quinctus noſter iam, vt ſperamus in otio conſiderit, &, iſte ſacerdos Bonæ deæ cuius modi futurus, eius ſit. interea quidem cum muſis nos delectabimus animo æquo, immò verò etiam gaudenti, ac libenti. neque mihi vmquam veniet in mentem Craſſo inuidere, neque pænitere, quòd a me ipſe non deſciuerim. De geographia, dabo operam, vt tibi ſatisfaciam: ſed*

nihil certi polliceor. magnum opus eſt; ſed tamen, vt iubes, curabo, vt huius peregrinationis aliquod tibi opus extet. Tu quidquid indagaris de Rep. & maximè quos Conſules futuros putes, facito, vt ſciam: tametſi minùs ſum curioſus. ſtatui enim nihil iam de Rep. cogitare. Terentiæ ſaltum perſpeximus. quid quæris? præter quercum Dodanæam nihil deſideramus, quo minùs Epirum ipſam poſſidere videamur. Nos circiter KAL. *aut in Formiano erimus, aut in Pompeiano. tu, ſi in Formiano non erimus; ſi nos amas, in Pompeianum venito. id & nobis erit periucundum, & tibi non ſanè deuium. De muro, imperaui Philotimo, ne impediret, quo minùs id fieret, quod tibi videretur. cenſeo tamen, adhibeas Vettium. his temporibus, tam dubia vita optimi cuiuſque, magni æſtimo vnius æſtatis fructum palæſtræ Palatinæ, ſed ita tamen, vt nihil minùs velim, quàm Pomponiam, & puerum verſari in timore ruinæ.*

CICERO ATTICO. S. V.

CVPIO *equidem, & iampridem cupio Alexandream, reliquámque Aegyptum viſere, & ſimul ab hac hominum ſatietate noſtri diſcedere, & cum aliquo deſiderio reuerti: ſed hoc tempore, & his mittentibus,* αἰδέομαι τρῶας, καὶ τρωάδας ἑλκεσιπέπλους. *quid enim noſtri optimates, ſi qui reliqui ſunt, loquentur? an me aliquo præmio de ſententia eſſe deductum?* πουλυδάμας μοι πρῶτος

ἐλεγχθείην ἀναθήσει Cato ille noſter, qui mihi vnus eſt pro centum milibus. quid verò hiſtoriæ de nobis ad annos D. C. prædicarint? quas quidem ego multo magis vereor, quam eorum hominum, qui hodie viuunt, rumuſculos. ſed opinor, excipiamus, & expectemus. ſi enim deferetur, erit quædam noſtra poteſtas, & tum deliberabimus. etiam eſt in non accipiendo non nulla gloria. quare ſi quid Θεοφάνης tecum fortè contulerit, ne omnino repudiaris. de iſtis rebus expecto tuas litteras; quid Arrius narret; quo animo ſe deſtitutum ferat; ecqui Conſules parentur; vtrum, vt populi ſermo, Pompeius, & Craſſus; an, vt mihi ſcribitur, cum Gabinio Ser. Sulpicius: &, num quæ nouæ leges: &, num quid noui omnino: &, quoniam Nepos proficiſcitur, cuinam Auguratus deferatur: quo quidem vno ego ab iſtis capi poſſum. vide ſecuritatem meam. ſed quid ego hæc, quæ cupio deponere, & toto animo, atque omni cura φιλοσοφεῖν? ſic, inquam, in animo eſt: vellem ab initio. nunc verò, quoniam, quæ putaui eſſe præclara, expertus ſum, quam eſſent inania; cum omnibus muſis rationem habere cogito. Tu tamen de Curtio ad me reſcribe certiùs; &, num quis in eius locum paretur; &, quid de P. Clodio fiat: &, omnia, quemadmodum polliceris, ἐπὶ σχολῆς ſcribe: &, quo die Roma te exiturum putes, velim ad me ſcribas; vt certiorem te faciam, quibus in locis futurus ſum; epiſtolámque ſtatim des de iis rebus, de quibus ad te ſcripſi. valde enim exſpecto tuas litteras.

CICERO ATTICO. S. VI.

QVOD *tibi ſuperioribus litteris promiſeram, fore, vt opus extaret huius peregrinanionis; nihil iam magnopere confirmo. ſic enim ſum complexus otium, vt ab eo diuelli non queam. itaque aut libris me delecto, quorum habeo Antij feſtiuam copiam: aut fluctus numero. nam ad lacertas captandas tempeſtates non ſunt idoneæ. à ſcribendo prorſus abhorret animus. etenim* γεωγραφικὰ, *quæ conſtitueram, magnum opus eſt: ita valde Eratoſthenes, quem mihi propoſueram, à Serapione, & ab Hipparcho reprehenditur. quid cenſes, ſi Tyrannio acceſſerit? & hercule ſunt res difficiles ad explicandum, &* ὁμοειδεῖς *: nec tam poſſunt* ἀνθηρογραφεῖσθαι, *quàm videbatur: &, quod caput eſt, mihi quæuis ſatis iuſta cauſſa ceſſandi eſt. quin etiam dubitem, an hic, an Antij conſidam, & hoc tempus omne conſumam: vbi quidem ego mallem Duumvirum, quàm Romæ me fuiſſe. tu verò ſapientior Buthroti domum paraſti. ſed, mihi crede, proxima eſt illi muncipio hæc Antiatium ciuitas. eſſe locum tam prope Romam, vbi multi ſint, qui Vatinium numquam viderint? vbi nemo ſit, præter me, qui quenquam ex* XX. *viris viuum, eſt ſæclum, velit? vbi me interpellet nemo, diligant omnes? hîc nimirum* πολιτευτέον. *nam iſtic non ſolum non licet, ſed etiam tædet. itaque* ἀνέκδοτα, *quæ tibi vni legamus, Theopompino genere, aut etiam*

aſperiore multo, pangentur; neque aliud iam quicquam πολιτέυομαι, niſi odiſſe improbos, & id ipſum nullo cum ſtomacho, ſed potiùs cum aliqua ſcribendi voluptate. Sed vt ad rem, ſcripſi ad Quæſtores vrbanos de Quincti fratris negotio. vide, quid narrent, ecqua ſpes ſit denarij, an ciſtophoro Pompeiano iaceamus. Præterea de muro, ſtatue, quid faciendum ſit. Aliud quid? etiam. quando te proficiſci iſtinc putes, fac, vt ſciam.

CICERO ATTICO. S. VII.

De *geographia etiam aeque etiam deliberabimus. Orationes autem me duas poſtulas: quarum alteram non libebat mihi ſcribere, quia abſcideram; alteram, ne laudarem eum, quem non amabam. ſed id quoque videbimus. denique aliquid extabit; ne tibi planè ceſſaſſe videamur. De Publio quæ ad me ſcribis, ſanè mihi iucunda ſunt: eáque etiam velim, omnibus veſtigiis indigata, ad me afferas, cùm venies; & interea ſcribas, ſi quid intelliges, aut ſuſpicabere: & maximè de legatione quid ſit acturus. equidem ante, quàm tuas legi litteras, in hominem ire cupiebam; non mehercule, vt differrem cum eo vadimonium; (nam mira ſum alacritate ad litigandum) ſed videbatur mihi, ſi quid eſſet in eo populare, quòd plebeius factus eſſet, id amiſſurus. quid enim ad plebem tranſiſti? vt Tigranem ires ſalutatum? narra mihi, reges Armenij patricios ſalutare non ſolent? quid quæris?*

acueram me ad exagitandam hanc eius legationem. quam ſi ille contemnit, & , ſi, vt ſcribis, bilem id commouet & latoribus, & auſpicibus legis curiatæ, ſpectaculum egregium. Herculè, verum vt loquamur, ſub contumelioſè tractatur noſter Publius: primùm, qui cùm in domo Cæſaris quondam unus vir fuerit, nunc ne in Viginti quidem eſſe potuerit: deinde, alia legatio dicta erat, alia data eſt; illa opima ad exigendas pecunias Druſo, vt opinor, Piſaurenſi, an epuloni Vatinio reſeruatur: hæc ieiunia, ac bella relegatio datur ei, cuius Tribunatus ad iſtorum tempora reſeruatur. incende hominem, amabo te, quoad pot' eſt. vna ſpes eſt ſalutis, iſtorum inter iſtos diſſenſio; cuius ego quædam initia ſenſi ex Curione. iam vero Arrius Conſulatum ſibi ereptum fremit. Megabocchus, & hæc ſanguinaria iuuentus inimiciſſima eſt. accedat vero, accedat etiam iſta rixa Auguratus. ſpero me præclaras de iſtis rebus epiſtolas ad te ſæpe miſſurum. Sed, illud quid ſit, ſcire cupio, quod iacis obſcurè, iam etiam ex ipſis Quinque viris loqui quoſdam. quidnam id eſt? ſi eſt enim aliquid, plus eſt boni, quàm putaram. atque hæc, ſic velim exiſtimes, non me abs te κατὰ τὸ πρακτικὸν quærere; quòd geſtiat animus aliquid agere in Rep. iam pridem gubernare me tædebat, etiam cùm licebat. nunc vero cùm cogar exire de naui, non abiectis, ſed receptis gubernaculis; cupio iſtorum naufragia ex terra intueri, cupio, vt ait tuus amicus Sophocles, κἂν ὑπὸ στέγῃ

Πυκνᾶς ἀκούειν ψεκάδος εὐδούσῃ φρενί.
De muro, quid opus ſit, videbis. Caſtricianum mendum nos corrigemus: & tamen ad me Quinctus CIↃCCIↃↃIↃↃↃ ſcripſerat, nunc ad ſororem tuam HS XXX. Terentia tibi ſalutem dicit. Cicero tibi mandat, vt Ariſtodemo idem de ſe reſpondeas, quod de fratre ſuo, ſororis tuæ filio, reſpondiſti. De Amalthea quod me admones, non negligemus. Cura, vt valeas.

CICERO ATTICO S. VIII.

EPISTOLAM cùm à te auidè expectarem ad veſperum, vt ſoleo; ecce tibi nuntius, pueros veniſſe Roma. voco, quæro, ecquid litterarum? negant. quid ais, inquam, nihil ne à Pomponio? perterriti voce & vultu, confeſſi ſunt ſe accepiſſe, ſed excidiſſe in via. quid quæris? permoleſtè tuli. nulla enim abs te per hos dies epiſtola inanis aliqua re vtili & ſuaui venerat. nunc, ſi quid in ea epiſtola, quam ante diem XVI. KAL. Mai. dediſti, fuit hiſtoria dignum, ſcribe quamprimum, ne ignoremus: ſin nihil præter iocationem, redde id ipſum. & ſcito Curionem adoleſcentem veniſſe ad me ſalutatum. valde eius ſermo de Publio cum tuis litteris congruebat. ipſe verò mirandum in modum reges odiſſe ſuperbos. peræque narrabat incenſam eſſe iuuentutem, neque ferre hæc poſſe. bene habemus; nos, ſi in his ſpes eſt, opinor, aliud agamus. Ego me do hiſtoriæ. quamquam, licet me Sauſeium putes eſſe,

nihil me eſt inertius. Sed cognoſce itinera noſtra; vt ſtatuas, vbi nos viſurus ſis. In Formianum volumus venire Parilibus: inde, (quoniam putas prætermittendum nobis eſſe hoc tempore Cratera illum delicatum) KAL. *Mai. de Formiano proficiſcemur, vt Antij ſimus* A.D.V. NON. *Mai. ludi enim Antij futuri ſunt à* IIII. *ad prid.* NON. *Mai. eos Tullia ſpectare vult. inde cogito in Tuſculanum, deinde Arpinum, Romam* A.D. KAL. *Iun. Te aut in Formiano, aut Antij, aut in Tuſculano, cura, vt videamus. Epiſtolam ſuperiorem reſtitue nobis, & appinge aliquid noui.*

CICERO ATTICO. S. IX.

S.V.B.E. *Cùm mihi dixiſſet Cæcilius Quæſtor puerum ſe Romam mittere, hæc ſcripſi raptim, vt tuos elicerem mirificos cum Publio dialogos, cùm eos de quibus ſcribis; tum illum, quem abdis, & ais, longum eſſe, quæ ad ea reſponderis, perſcribere; illum verò, qui nondum habitus eſt, quem illa* βοῶπις*, cùm è Solonio redierit, ad te eſt relatura. ſic velim putes, nihil hoc poſſe mihi eſſe iucundius. ſi verò, quæ de me pacta ſunt, ea non ſeruantur; in cælo ſum: vt ſciat hic noſter Hieroſolymarius, traductor ad plebem, quàm bonam meis putiſſimis orationibus gratiam retulerit: quarum expecta diuinam* παλινῳδίαν*. etenim, quantum coniectura auguramur, ſi erit nebulo iſte cum his dynaſtis in gratia, non modò de cynico Conſulari, ſed ne de*

iſtis quidem piſcinarum Tritonibus poterit ſe iactare. non enim poterimus vlla eſſe in inuidia, ſpoliati opibus, & illa Senatoria potentia. ſin autem ab his diſſentiet: erit abſurdum in nos inuehi. veruntamen inuehatur. feſtiuè, mihi crede, & minore ſonitu, quàm putaram, orbis hic in Rep. eſt conuerſus: citiùs omnino, quàm potuit; id culpa Catonis, ſed rurſus improbitate iſtorum, qui auſpicia, qui Aeliam legem, qui Iuniam, & Liciniam, qui Cæciliam, & Didiam neglexerunt; qui omnia remedia Reip. effuderunt; qui regna, qui prædia tetrarchis, qui immanis pecunias paucis dederunt. video iam, quò inuidia tranſeat, & vbi ſit habitatura. nihil me exiſtimaris, neque vſu, neque à Theophraſto didiciſſe, niſi breui tempore, deſiderari noſtra illa tempora, videris. etenim ſi fuit inuidioſa Senatus potentia; cùm ea non ad populum, ſed ad tris homines immoderatos redacta ſit, quidnam cenſes fore? proinde iſti licet faciant, quos volent, Conſules, Tribunos pl. denique etiam Vatinij ſtrumam ſacerdotij διβάφῳ *veſtiant; videbis breui tempore magnos non modò eos, qui nihil titubarunt, ſed etiam illum ipſum, qui peccauit, Catonem. nam nos quidem, ſi per iſtum tuum ſodalem Publium licebit,* σοφιςεύειν *cogitamus: ſi ille cogit* ἄνʃα, *tum duntaxat nos defendere; &, quod eſt proprium artis huius,* ἐπαγγέλλομαι

Ἄνδρ' ἀπαμύνεσθαι, ὅτε τις πρότερος χαλεπήνῃ.

Patria propicia ſit: habet à nobis, etiam ſi non plus, quàm debitum eſt, plus certè, quàm poſtulatum eſt,

malè vehi malo alio gubernante, quàm tam ingratis vectoribus, bene gubernare. Sed hæc coram commodiùs. nunc audi, quod quæris. Antium me ex Formiano recipere cogito A.D.V. NON. Mai. Antio volo NON. Mai proficiſci in Tuſculanum. ſed cum è Formiano rediero, (ibi eſſe vſque ad prid. KAL. Mai. volo) faciam ſtatim te certiorem. Terentia tibi ſalutem. Κικέρων ὁ μικρὸς ἀσπάζεται Τίτον Ἀθηναῖον.

CICERO. ATTICO S. X.

VOLO ames meam conſtantiam. ludos Antij ſpectare non placet. eſt enim ὑποσόλοικον, cùm velim vitare omnium deliciarum ſuſpicionem, repente ἀναφαίνεσθαι non ſolùm delicatè, ſed etiam ineptè peregrinantem. quare vſque ad NON. Mai. te in Formiano expectabo. nunc fac, vt ſciam, quo die te uiſuri ſimus. Ab Appij Foro, hora quarta. dederam aliam paulo ante Tribus tabernis.

CICERO ATTICO. S. XI.

NARRO tibi, planè relegatus mihi videor, poſtea quàm in Formiano ſum. dies enim nullus erat, Antij cùm eſſem, quo die non meliùs ſcirem, Romæ quid ageretur, quàm ij qui erant Romæ. etenim litteræ tuæ, non ſolùm quid Romæ, ſed etiam quid in Rep. neque ſolùm quid fieret, verùm etiam quid futurum eſſet, indicabant. nunc, niſi ſi

quid ex prætereunte viatore exceptum eſt, ſcire nihil poſſumus. quare quamquam iam te ipſum exſpecto, tamen iſti puero, quem ad me ſtatim iuſſi recurrere, da ponderoſam aliquam epiſtolam, plenam omnium non modò actorum, ſed etiam opinionum tuarum: ac diem, quo Roma ſis exiturus, cura vt ſciam. Nos in Formiano eſſe volumus vſque ad prid. Nonas Mai. eò ſi ante eam diem non veneris, Romæ te fortaſſe videbo. nam Arpinum quid ego te inuitem?

Τρηχεῖ', ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος. οὔτι ἔγωγε
Ης γαίης δύναμαι γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι.

Hæc igitur. Cura vt valeas.

CICERO ATTICO. S. XII.

NEGENT *illi Publium plebeium factum eſſe. hoc vero regnũ eſt, & ferri nullo pacto poteſt. emittat ad me Publius, qui obſignent; iurabo, Cneum noſtrum, collegam Balbi, Antij mihi narraſſe, ſe in auſpicio fuiſſe. ô ſuaues epiſtolas tuas, vno tempore mihi datas, duas: quibus* εὐαγγέλια *quæ reddam, neſcio: deberi quidem planè fateor. ſed vide* συγκύρημα. *Emerſeram commodè ex Antiati in Appiam ad Tris tabernas, ipſis Cerialibus, cùm in me incurrit, Roma veniens Curio meus. ibidem ilico puer abs te cum epiſtolis. ille ex me, nihil ne audiſſem noui: ego negare. Publius, inquit, Tribunatum pl. petit. quid ais? & inimiciſſimus quidem Cæſaris, & vt omnia, inquit, iſta reſcindat. quid Cæſar?*

Cæſar? inquam. negat, ſe quicquam de illius adoptione tuliſſe. deinde ſuum, Memmij, Metelli Nepotis exprompſit odium. Complexus iuuenem dimiſi, properans ad epiſtolas. Vbi ſunt, qui aiunt, ζώσης φωνῆς? *quanto magis vidi ex tuis litteris, quam ex illius ſermone, quid ageretur? de ruminatione quotidiana, de cogitatione Publij, de lituis* βοώπιδος, *de ſignifero Athenione, de litteris miſſis ad Cnæum, de Theophanis, Memmiique ſermone. quantam porrò mihi exſpectationem dediſti conuiuij iſtius* ἀσελγοῦς? *ſum in curioſitate* ὀξύπεινος: *ſed tamen facilè patior te id ad me* συμπόσιον *non ſcribere; præſentem audire malo. Quod me, vt ſcribam aliquid, hortaris: creſcit mihi quidem materies, vt dicis: ſed tota res etiam nunc fluctuat;* κατ' ὀπώραν τρύξ: *quæ ſi deceſſerit; magis erunt indicata, quæ ſcribam: quæ ſi ſtatim à me ferre non potueris, primus habebis tamen, & aliquandiu ſolus. Dicæarchum rectè amas. luculentus homo eſt, & ciuis haud paulo melior, quàm iſti noſtri* ἀδικαίαρχοι. *Litteras ſcripſi hora decima Cerialibus, ſtatim, vt tuas legeram: ſed eas eram daturus, vt putaram, poſtridie ei, qui mihi primus obuiam veniſſet. Terentia delectata eſt tuis litteris, & impertit tibi multam ſalutem:* καὶ Κικέρων ὁ φιλόσοφος τὸν πολιτικὸν Τίτον ἀσπάζεται.

CICERO ATTICO. S. XIII.

FACINVS *indignum: epiſtolam,* αὐθωρεὶ *tibi*

à Tribus tabernis reſcriptam ad tuas ſuauiſſimas epiſtolas, neminem reddidiſſe? at ſcito, eum faſciculum, quò illam conieceram, domum eo ipſo die latum eſſe, quo ego dederam, & ad me in Formianum relatum eſſe. itaque tibi tuam epiſtolam iuſſi referri; ex qua intelligeres, quàm mihi tum illæ gratæ fuiſſent. Romæ quòd ſcribis ſileri, ita putabam. at herculè in agris non ſiletur: nec iam ipſi agri regnum veſtrum ferre poſſunt. ſi verò in hanc τηλέπυλον *veneris* λαιστρυγονίην, *(Formias dico) qui fremitus hominum? quàm irati animi? quanto in odio noſter amicus Magnus? cuius cognomen vna cum Craſſi Diuitis cognomine conſeneſcit. credas mihi velim; neminem adhuc offendi, qui hæc tam lentè, quàm ego fero, ferret. quare, mihi crede,* φιλοσοφῶμεν. *iuratus tibi poſſum dicere, nihil eſſe tanti. Tu ſi litteras ad Sicyonios habes, aduola in Formianum: vnde nos prid.* NON. *Mai. cogitamus.*

CICERO ATTICO. S. XIIII.

QVANTAM *tu mihi moues exſpectationem de ſermone Bibuli? quantam de colloquio* βοώπιδος? *quantam etiam de illo delicato conuiuio? proinde ita fac venias, ac ad ſitientis aures. quanquam nihil eſt iam, quod magis timendum nobis putem, quàm ne ille noſter Sampſiceramus, cùm ſe omnium ſermonibus ſentiet vapulare, & cùm has actiones* εὐανατρέπτους *videbit ruere incipiat. ego autem vſque*

eò ſum eneruatus, vt hoc otio, quo nunc tabeſcimus, malim ἐν τυραννεῖσθαι, quàm cum optima ſpe dimicare. De pangendo quod me crebrò adhortaris, fieri nihil poteſt. baſilicam habeo, non villam, frequentia Formianorum. at quàm parem baſilicæ tribum Aemiliam? ſed, omitto vulgus, poſt horam IIII. moleſti ceteri non ſunt. C. Arrius proximus eſt vicinus. immo ille quidem iam contubernalis; qui etiam ſe idcirco Romam ire negat, vt hìc mecum totos dies philoſophetur. ecce ex altera parte Seboſus, ille Catuli familiaris. quò me vertam? ſtatim mehercule Arpinum irem, ni te in Formiano commodiſſimè expectari viderem, duntaxat ad prid. NON. Mai. vide enim, quibus hominibus aures ſint deditæ meæ. occaſionem mirificam, ſi qui nunc, dum hi apud me ſunt, emere de me fundum Formianum velit. & tamen illud probem? MAGNVM QVID AGGREDIAMVR, ET MVLTAE COGITATIONIS, ATQVE OTII. ſed tamen ſatisfiet à nobis, neque parcetur labori.

CICERO ATTICO. S. XV.

VT ſcribis, ita video, non minus incerta in Rep. quàm in epiſtola tua: ſed tamen iſta ipſa me varietas ſermonum, opinionúmque delelectat. Romæ enim videor eſſe, cùm tuas litteras lego; &, vt fit in tantis rebus, modo hoc, modò illud audire. illud tamen explicare non poſſum, quidnam inuenire

poſſit, nullo recuſante, ad facultatem agrariam. Bibuli autem iſta magnitudo animi in comitiorum dilatione, quid habet, niſi ipſius iudicium ſine vlla correctione Reip.? nimirum in Publio ſpes eſt: fiat, fiat Tribunus plebis: ſi nihil aliud, vt eo citiùs tu ex Epiro reuertare. nam, vt illo tu careas, non video poſſe fieri; præſertim ſi mecum aliquid volet diſputare. ſed id quidem non dubium eſt, quin, ſi quid erit eiuſmodi, ſis aduolaturus. verùm vt hoc non ſit; tamen ſeu ruet, ſeu eriget Remp. præclarum ſpectaculum mihi propono, modò te conſeſſore ſpectare liceat. Cùm hæc maximè ſcriberem, ecce tibi Seboſus. nondum planè ingemueram; ſalue, inquit Arrius. hoc eſt Roma decedere? quos ego homines effugi, cùm in hos incidi? ego verò in montis patrios, & ad incunabula noſtra pergam. denique, ſi ſolus non potuero, cum ruſticis potiùs, quàm cum his perurbanis: ita tamen, vt, quoniam tu certi nihil ſcribis, in Formiano tibi præſtoler vſque ad III. NON. *Mai. Terentiæ pergrata eſt aſſiduitas tua, & diligentia in controuerſia Muluiana. neſcit omnino, te communem cauſſam defendere eorum, qui agros publicos poſſideant. ſed tamen tu aliquid Publicanus pendis; hæc etiam id recuſat. ea tibi igitur, &* Κικέρων, ἀριστοκρατικώτατος παῖς, *ſalutem dicunt.*

CICERO ATTICO. S. XVI.

CENATO *mihi, & iam dormitanti, prid.*

KAL. *Mai. epiſtola eſt illa reddita, in qua de agro Campano ſcribis. quid quæris? primùm ita me pupugit, vt ſomnum mihi ademerit, ſed id cogitatione magis, quam moleſtia. cogitanti autem hæc ferè ſuccurrebant. primùm ex eo, quod ſuperioribus litteris ſcripſeras, ex familiari te illius audiſſe, prolatum iri aliquid, quod nemo improbaret; maius aliquid timueram: hoc mihi eiuſmodi non videbatur. deinde, vt me ego conſoler, omnis expectatio largitionis agrariæ in agrum Campanum videtur eſſe deriuata: qui ager, vt dena iugera ſint, non ampliùs hominum quinque milia poteſt ſuſtinere. reliqua omnis multitudo ab illis abalienetur, neceſſe eſt. præterea, ſi vlla res eſt, quæ bonorum animos, quos iam video eſſe commotos, vehementiùs poſſit incendere, hæc certè eſt, & eo magis, quòd portoriis Italiæ ſublatis, agro Campano diuiſo, quod vectigal ſupereſt domeſticum, præter viceſimam? quæ mihi videtur vna contiuncula, clamore pediſſequorum noſtrorum, eſſe peritura. Cnæus quidem noſter iam planè quid cogitet, neſcio.*

φυσᾷ γὰρ οὐ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι,
ἀλλ' ἀγρίαις φύσαισι φορβειᾶς ἄτερ:

qui quidem etiam iſtuc adduci potuerit. nam adhuc hoc ἐσοφίζετο, *ſe leges Cæſaris probare; actiones ipſum præſtare debere: agrariam legem ſibi placuiſſe; potuerit intercedi, nec ne, nihil ad ſe pertinere: de rege Alexandrino placuiſſe ſibi aliquando confici; Bibulus de cælo tum ſeruaſſet, nec ne, ſibi quærendum non fuiſſe: de Publicanis, vo-*

luiſſe illi ordini commodare; quidquid futurum fuerit, ſi Bibulus tum in forum deſcendiſſet, ſe diuinare non potuiſſe. nunc verò Sampſicerame quid dices? vectigal te nobis in monte Antilibano conſtituiſſe, agri Campani abſtuliſſe? quid, hoc quemadmodum obtinebis? oppreſſos vos, inquit, tenebo exercitu Cæſaris. non mehercule me tu quidem tam iſto exercitu, quàm ingratis animis eorum hominum, qui appellantur boni: qui mihi non modò præmiorum, ſed ne ſermonum quidem vmquam fructum vllum, aut gratiam retulerunt. quòd ſi in eam me partem incitarem, profectò iam aliquam reperirem reſiſtendi viam. nunc prorſus hoc ſtatui, vt quoniam tanta controuerſia eſt Dicæarcho, familiari tuo, cum Theophraſto, amico meo, vt ille tuus τὸν πρακτικὸν βίον *longè omnibus anteponat, hic autem* τὸν θεωρητικὸν, *vtrique à me mos geſtus eſſe videatur. puto enim me Dicæarcho affatim ſatisfeciſſe: reſpicio nunc ad hanc familiam, quæ mihi non modò, vt requieſcam, permittit; ſed reprehendit, quia non ſemper quierim. quare incumbamus ô noſter Tite ad illa præclara ſtudia: & eò, vnde diſcedere non oportuit, aliquando reuertamur. Quod de Quincti fratris epiſtola ſcribis, ad me quoque fuit* πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ: *quid dicam neſcio. nam ita deplorat primis verſibus manſionem ſuam, vt quemuis mouere poſſit: ita rurſus remittit, vt me roget, vt annales ſuos emendem, & edam. Illud tamen, quod ſcribit, animaduertas velim, de portorio circumuectionis; ait, ſe de conſilij*

ſententia rem ad Senatũ reieciſſe. nondum videlicet meas litteras legerat; quibus ad eum, re conſulta, & explorata, perſcripſeram, non deberi. velim, ſi qui Græci iam Romam ex Aſia de ea cauſſa venerunt, videas, & ſi tibi videbitur, his demonſtres, quid ego de ea re ſentiam. ſi poſſum diſcedere, ne cauſſa optima in Senatu pereat, ego ſatisfaciam Publicanis; εἰ δὲ μὴ, (verè tecum loquar) in hac re malo vniuerſæ Aſiæ, & negotiatoribus. nam eorum quoque vehementer intereſt. hoc ego ſentio valde nobis opus eſſe. ſed tu id videbis. Quæſtores autem, quæſo, num etiam de ciſtophoro dubitant? nam ſi aliud nihil erit; cùm erimus omnia experti, ego illud ne quidem contemnam, quod extremum eſt. Te in Arpinati videbimus, & hoſpitio agreſti accipiemus; quoniam maritimum hoc contempſiſti.

CICERO ATTICO. S. XVII.

PRORSVS, *vt ſcribis, ita ſentio. turbat vi Sampſiceramus. nihil eſt, quod non timendum ſit.* ὁμολογουμένως τυραννίδα συσκευάζεται. *quid enim iſta repentina affinitatis coniunctio, quid ager Campanus, quid effuſio pecuniæ ſignificant? quæ ſi eſſent extrema, tamen eſſet nimium mali: ſed ea natura rei eſt, vt hæc extrema eſſe non poſſint. quid enim eos hæc ipſa per ſe delectare poſſunt? numquam huc veniſſent, niſi ad alias res peſtiferas aditus ſibi compararent. verùm, vt ſcribis, hæc in Arpinati* A. D. VI. *circiter* ID. *Mai. non deflebimus, ne & opera,*

& oleum philologiæ noſtræ perierit: ſed conferemus tranquillo animo. dij immortales! neque tam me εὐελπιστία conſolatur, vt antea, quàm ἀδιαφορία; qua nulla in re tam vtor, quàm in hac ciuili, & publica. quin etiam, quod eſt ſubinane in nobis, & non ἀφιλόδοξον, (bellum eſt enim ſua vitia noſſe) afficitur quadam delectatione: ſolebat enim me pungere, ne Sampſicerami merita in patriam ad annos DC *maiora viderentur, quàm noſtra: hac quidem cura certè iam vacuum eſt. iacet enim ille ſic, vt πρὸς Curiana ſtare videatur. Sed hæc coram. Tu tamen videris mihi Romæ fore ad noſtrum aduentum. quod ſanè facilè patiar, ſi tuo commodo fieri poſſit. ſin, vt ſcribis, ita venies; velim è Theophane expiſcere, quonam in me animo ſit Alabarches. quæres ſcilicet, vt ſoles, κατὰ τὸ κηδεμονικὸν, & ad me ab eo quaſi ὑποθήκας adferes, quemadmodum me geram. aliquid ex eius ſermone poterimus περὶ τῶν ὅλων ſuſpicari.*

CICERO ATTICO S. XVIII.

ACCEPI *aliquot epiſtolas tuas: ex quibus intellexi, quàm ſuſpenſo animo, & ſolicito ſcire haueres, quid eſſet noui. tenemur vndique: neque iam, quo minùs ſeruiamus, recuſamus; ſed mortem, & eiectionem, quaſi maiora, timemus: quæ multo ſunt minora. atque hic ſtatus, qui vna voce omnium gemitur, neque verbo cuiuſquam ſubleuatur. σκοπὸς eſt, vt ſuſpicor, illis qui tenent, nullam*

cuiquam largitionem relinquere. vnus loquitur, & palam aduerſatur adoleſcens Curio. huic plauſus maximi, conſalutatio forenſis perhonorifica, ſigna præterea beneuolentiæ permulta a bonis impertiuntur: Fufium clamoribus, & conuiciis, & ſibilis conſectantur. his ex rebus non ſpes, ſed dolor eſt maior; cùm videas ciuitatis voluntatem ſolutam, virtutem alligatam. ac ne fortè quæras κατὰ λεπτὸν de ſingulis rebus, vniuerſa res eò eſt deducta, ſpes vt nulla ſit, aliquando non modò priuatos, verùm etiam magiſtratus liberos fore. hac tamen in oppreſſione ſermo in circulis duntaxat, & conuiuiis eſt liberior, quàm fuit. uincere incipit timorem dolor, ſed ita, vt omnia ſint pleniſſima deſperationis. habet etiam Campana lex execrationem in coitione candidatorum, ſi mentionem fecerint, quo aliter ager poſſideatur, atque vt ex legibus Iuliis. non dubitant iurare ceteri. Laterenſis exiſtimatur cautè feciſſe, quòd Tribunatum pl. petere deſtitit, ne iuraret. Sed de Rep. non libet plura ſcribere. diſpliceo mihi, nec ſine ſummo ſcribo dolore. me tueor, vt oppreſſis omnibus, non demiſſe; vt tantis rebus geſtis, parum fortiter. a Cæſare valde liberaliter inuitor, in legationem illam ſibi vt ſim legatus: atque etiam libera legatio voti cauſſa datur. ſed hæc & præſidij apud pudorem Pulchelli non habet ſatis, & a fratris aduentu me ablegat: illa & munitior eſt, & non impedit, quo minus adſim, cùm velim. hanc ego teneo, ſed vſurum me non puto. neque tamen ſcit quiſquam. non lubet fugere: haueo pugnare.

magna ſunt hominum ſtudia. ſed nihil affirmo: tu hoc ſilebis. De Statio manumiſſo, & non nullis aliis rebus, angor quidem, ſed iam prorſus occallui. tu, vellem, egóne cuperem, adeſſes: nec mihi conſilium, nec conſolatio deeſſet. ſed ita te para, vt, ſi inclamaro, aduoles.

CICERO ATTICO S. XIX.

MVLTA *me ſolicitant, & ex Reip. tanto motu, & ex iis periculis, quæ mihi ipſi intenduntur: & ſexcenta ſunt. ſed mihi nihil eſt moleſtius, quàm Statium manumiſſum.* nec meum imperium? ac mitto imperium, non ſimultatem meam reuereri ſaltem? *nec, quid faciam, ſcio: neque tantum eſt in re, quantus eſt ſermo. ego autem nc iraſci poſſum quidem iis, quos valde amo: tantum doleo, ac mirificè quidem. cetera in magnis rebus; minæ Clodij, contentionéſque, quæ mihi proponuntur, modicè me tangunt. etenim vel ſubire eas videor mihi ſumma cum dignitate, vel declinare nulla cum moleſtia poſſe. Dices fortaſſe, dignitatis ἅλις, tanquam δρυός: ſaluti, ſi me amas, conſule. Me miſerum, cur non ades? nihil te profectò præteriret: ego fortaſſe τυφλώττω, & nimiùm τῷ καλῷ προσπέπονθα. ſcito nihil vnquã fuiſſe tam infame, tam turpe, tam peræq; omnibus generibus, ordinibus, ætatibus offenſum, quàm hunc ſtatum, qui nunc eſt: magis mehercule, quàm vellem, non modò quàm putarem. populares iſti iam etiam modeſtos homines ſibilare docuerunt.*

Bibulus in cælo eſt: nec, quare, ſcio; ſed ita laudatur, quaſi Vnus homo nobis cunctando reſtituit rem. *Pompeius, noſtri amores, qui mihi ſummo dolori eſt, ipſe ſe afflixit; neminem tenet: voluntate, an metu neceſſe ſit iis uti, vereor. Ego autem neque pugno cum illa cauſſa propter illam amicitiam: neque approbo, ne omnia improbem, quæ antea geſſi: vtor via. populi ſenſus maximè theatro, & ſpectaculis perſpectus eſt. nam, gladiatoribus, quà dominus, quà aduocati ſibilis conſciſſi. ludis Apollinaribus Diphilus tragœdus in noſtrum Pompeium petulanter inuectus eſt:* Noſtra miſeria tu es Magnus, *milies coactus eſt dicere.* Eandem virtutem iſtam, veniet tempus, cùm grauiter gemes, *totius theatri clamore dixit, itémque cetera. nam & eiuſmodi ſunt ij verſus, vt in tempus ab inimico Pompeij ſcripti eſſe videantur.* Si neq; leges, neque mores cogunt, *& cetera magno cum fremitu & clamore ſunt dicta. Cæſar cùm veniſſet mortuo plauſu, Curio filius eſt inſecutus. huic ita plauſum eſt, vt ſalua Rep. Pompeio plaudi ſolebat. tulit Cæſar grauiter. litteræ Capuam ad Pompeium volare dicebantur. inimici erant Equitibus, qui Curioni ſtantes plauſerant; hoſtes omnibus. Roſciæ legi, etiam frumentariæ minitabantur. ſanè res erat perturbata. equidem malueram, quod erat ſuſceptum ab illis, ſilentio trãſire: ſed vereor, ne nõ liceat. non ferũt homines, quod videtur eſſe tamen ferendũ. ſed eſt iam vna vox omniũ, magis odio firmata, quàm præſidio. Noſter autem Publius mihi minitatur, inimicus eſt: impendet negotium*

ad quod tu ſcilicet aduolabis. videor mihi noſtrum illum Conſularem exercitum bonorum omnium, etiam ſatis bonorum, habere firmiſſimum. Pompeius ſignificat ſtudium erga me non mediocre. idem affirmat, verbum de me illum non eſſe facturum. in quo non me ille fallit, ſed ipſe fallitur. Coſconio mortuo, ſum in eius locum inuitatus. id erat vocari in locum mortui. nihil me turpius apud homines fuiſſet: neque verò, ad iſtam ipſam ἀσφάλειαν, *quicquam alienius. ſunt enim illi apud bonos inuidioſi: ego apud improbos meam retinuiſſem inuidiam, alienam aſſumpſiſſem. Cæſar me ſibi vult eſſe legatum. honeſtior hæc declinatio periculi. ſed ego hoc nunc repudio. quid ergo eſt? pugnare malo: nihil tamen certi. iterum dico, vtinam adeſſes. ſed tamen, ſi erit neceſſe, arceſſemus. Quid aliud? quid? hoc opinor. certi ſumus periſſe omnia. quid enim* ἀκκιζόμεθα *tandiu? Sed hæc ſcripſi properans, & mehercule timidè. poſthac ad te, aut, ſi perfidelem habebo, cui dem, ſcribam planè omnia: aut, ſi obſcurè ſcribam, tu tamen intelliges. in iis epiſtolis me Lælium, te Furium faciam: cætera erunt* ἐν αἰνιγμοῖς. *Hîc Cæcilium colimus, & obſeruamus diligenter. Edicta Bibuli audio ad te miſſa. iis ardet dolore, & ira noſter Pompeius.*

CICERO ATTICO. S. XX.

ANICATO, *vt te velle intellexeram, nullo loco defui. Numeſtium ex litteris tuis, ſtudiosè*

ſcriptis, libenter in amicitiam recepi. Cæcilium, quibus rebus poſſum, tueor diligenter. Varro ſatisfacit nobis. Pompeius amat nos, caróſque habet. credis? inquies: credo: prorſus mihi perſuadet. ſed quia, vt video, pragmatici homines omnibus historicis præceptis, verſibus denique cauere iubent, & vetant credere: alterum facio, vt caueam; alterum, vt non credam, facere non poſſum. Clodius adhuc mihi denuntiat periculum: Pompeius affirmat, non eſſe periculum; adiurat; addit etiam, ſe prius occiſum iri ab eo, quàm me violatum iri. tractatur res. ſimul & quid erit certi, ſcribam ad te. ſi erit pugnandum, arceſſam ad ſocietatem laboris: ſi quies dabitur, ab Amalthea te non commouebo. De Rep. breuiter ad te ſcribam. iam enim charta ipſa ne nos prodat, pertimeſco. itaque poſthac, ſi erunt mihi plura ad te ſcribenda, ἀλληγορίαις obſcurabo. Nunc quidem nouo quodam morbo ciuitas moritur: vt, cùm omnes ea, quæ ſunt acta, improbent, querantur, doleant, varietas in re nulla ſit, apertéque loquantur, & iam clarè gemant; tamen medicina nulla afferatur. neque enim reſiſti ſine internecione poſſe arbitramur: nec videmus, qui finis cedendi, præter exitium, futurus ſit. Bibulus, hominum admiratione & beniuolentia, in cælo eſt. edicta eius & contiones deſcribunt & legunt. nouo quodam genere in ſummam gloriam venit. populare nunc nihil tam eſt, quàm odium popularium. hæc quò ſint eruptura, timeo. ſed, ſi diſpicere quid cœpero, ſcribam ad te apertiùs. tu, ſi me amas tan-

tùm, quantùm profectò amas; expeditus facito, vt ſis; ſi inclamaro, vt accurras. ſed do operam & dabo, ne ſit neceſſe. Quod ſcripſeram, te Furium ſcripturum; nihil neceſſe eſt tuum nomen mutare. me faciam Lælium, & te Atticum; neque vtar meo chirographo, neque ſigno; ſi modò erunt eiuſmodi litteræ, quas in alienum incidere nolim. Diodotus mortuus eſt: reliquit nobis HS *fortaſſe centies. Comitia Bibulus cum Archilochio edicto in ante diem* XV. KAL. *Nouemb. diſtulit. A Vibio libros accepi. poeta ineptus: ſed tamen ſcit? nihil: ſed eſt non inutilis: deſcribo & remitto.*

CICERO ATTICO. S. XXI.

DE *Rep. quid ego tibi ſubtiliter? tota periit: atque hoc eſt miſerior, quam reliquiſti, quòd tum videbatur eiuſmodi dominatio ciuitatem oppreſſiſſe, quæ iucunda eſſet multitudini; bonis autem ita moleſta, vt tamen ſine pernicie; nunc repente tanto in odio eſt omnibus, vt quorſum eruptura ſit, horreamus. nam iracundiam, atque intemperantiam illorum ſumus experti, qui Catoni irati, omnia perdiderunt. ſed ita lenibus vti videbantur venenis, vt poſſe videremur ſine dolore interire. nunc verò ſibilis vulgi, ſermonibus honeſtorum, fremitu Italiæ, vereor ne exarſerint. equidem ſperabam, vt ſæpe etiam loqui tecum ſolebam, ſic orbem Reip. eſſe conuerſum, vt vix ſonitum audire, vix impreſſam orbitam videre poſſemus: & fuiſſet ita, ſi homines*

tranſitum tempeſtatis exſpectare potuiſſent: ſed cùm diu occultè ſuſpiraſſent, poſtea iam gemere, ad extremum verò loqui omnes, & clamare cœperunt. itaque ille amicus noſter, inſolens infamiæ, ſemper in laude verſatus, circumfluens gloria, deformatus corpore, fractus animo, quò ſe conferat neſcit: progreſſum præcipitem, inconſtantem reditum videt: bonos inimicos habet, improbos ipſos non amicos. ac vide mollitiem animi: non tenui lacrimas, cùm illum ante VIII. KAL. *Sext. vidi de edictis Bibuli contionantem, qui antea ſolitus eſſet iactare ſe magnificentiſſimè illo in loco, ſummo cum amore populi, cunctis fauentibus. vt ille tum humilis, vt demiſſus erat? vt ipſe etiam ſibi, non iis ſolùm, qui aderant, diſplicebat? ô ſpectaculum vni Craſſo iucundum, ceteris non item. nam, quia deciderat ex aſtris, lapſus, quàm progreſſus, potiùs videbatur: &, vt Apelles, ſi Venerem, aut ſi Protogenes Ialyſum illum ſuum cæno oblitum videret, magnum, credo, acciperet dolorem: ſic ego hunc, omnibus a me pictum & politum artis coloribus, ſubitò deformatum, non ſine magno dolore vidi. quamquam nemo putabat, propter Clodianum negotium, me illi amicum eſſe debere. tamen tantus fuit amor, vt exhauriri nulla poſſet iniuria. itaque Archilochia in illum edicta Bibuli populo ita ſunt iucunda, vt eum locum, vbi proponuntur, præ multitudine eorũ, qui legunt, tranſire nequeant; ipſi ita acerba, vt tabeſcat dolore; mihi mehercule moleſta, quòd & eum, quem ſemper dilexi, nimis*

excruciant; & timeo, tam vehemens vir, támque acer in ferro, & tam inſuetus contumeliæ, ne omni animi impetu dolori, & iracundiæ pareat. Bibuli qui ſit exitus futurus, neſcio. vt nunc res ſe habet, admirabili gloria eſt. quin cùm comitia in menſem Octob. diſtuliſſet; quòd ſolet ea res populi voluntatem offendere, putarat Cæſar oratione ſua poſſe impelli contionem, vt iret ad Bibulum; multa cùm ſeditioſiſſimè diceret, vocem exprimere non potuit. quid quæris? ſentiunt, ſe nullam vllius partis voluntatem tenere: eo magis vis nobis eſt timenda. Clodius inimicus eſt nobis. Pompeius confirmat, eum nihil eſſe facturum contra me. mihi periculoſum eſt credere: ad reſiſtendum me paro. ſtudia ſpero me ſumma habiturum omnium ordinum. te cùm ego deſidero, tum verò res ad tempus illud vocat, plurimum conſilij, animi, præſidij denique mihi, ſi te ad tempus videro, acceſſerit. Varro mihi ſatis facit. Pompeius loquitur diuinitus. ſpero nos aut certè cum ſumma gloria, aut ſine moleſtia etiam diſceſſuros. Tu, quid agas, quemadmodum te oblectes, quid cum Sicyoniis egeris, vt ſciam cura.

CICERO ATTICO. S. XXII.

QVAM vellem Romæ manſiſſes: manſiſſes profectò, ſi hæc fore putaſſemus. nam Pulchellum noſtrum facillimè teneremus; aut certè, quid eſſet facturus, ſcire poſſemus. nunc ſe res ſic habet; volitat, furit, nihil habet certi; multis denuntiat; quod fors

fors obtulerit, id acturus videtur. cùm videt, quo ſit in odio ſtatus hic rerum, in eos, qui hæc egerunt, impetum facturus videtur. cùm autem rurſus opes & vim exercitus recordatur, conuertit ſe in nos. nobis autem ipſis cùm vim, tum iudicium minatur. cum hoc Pompeius egit, &, vt ad me ipſe referebat, (alium enim habeo neminem teſtem) vehementer egit, cùm diceret, in ſumma ſe perfidiæ, & ſceleris infamia fore, ſi mihi periculum crearetur ab eo, quem ipſe armaſſet, cùm plebeium fieri paſſus eſſet: ſed fidem recepiſſe ſibi & ipſum, & Appium de me: hanc ſi ille non ſeruaret, ita laturum, vt omnes intelligerent, nihil ſibi antiquius amicitia noſtra fuiſſe. hæc, & in eam ſententiam cùm multa dixiſſet, aiebat illum primò ſanè diu multa contra: ad extremum autem manus dediſſe, & affirmaſſe nihil ſe contra eius voluntatem eſſe facturum. ſed poſtea tamen ille non deſtitit de nobis aſperrimè loqui. quod ſi non faceret, tamen ei nihil crederemus: atque omnia, ſicut facimus, pararemus. nunc ita nos gerimus, vt in dies ſingulos & ſtudia in nos hominum, & opes noſtræ augeantur. Remp. nulla ex parte attingimus. in cauſſis, atque in illa opera noſtra forenſi ſumma induſtria verſamur. quod egregiè non modò iis, qui vtuntur opera, ſed etiam in vulgus gratum eſſe ſentimus. domus celebratur: occurritur: renouatur memoria Conſulatus: ſtudia ſignificantur: in eam ſpem adducimur, vt nobis ea contentio, quæ impendet, interdum non fugienda videatur. nunc mihi & conſiliis opus eſt tuis, &

amore, & fide. quare aduola. expedita mihi erunt omnia, ſi te habebo. multa per Varronem noſtrum agi poſſunt, quæ te vrgente erunt firmiora; multa ab ipſo Publio elici, multa cognoſci, quæ tibi occulta eſſe non poterunt: multa etiam; ſed abſurdum eſt ſingula explicare: tum ego requiram te ad omnia. vnum illud tibi perſuadeas velim, omnia mihi fore explicata, ſi te videro: ſed totum eſt in eo, ſi ante, quàm ille ineat magiſtratum. Puto Pompeium Craſſo vrgente, ſi tu aderis, qui per βοῶπιν ex ipſo intelligere poſſis qua fide ab illis agatur; nos aut ſine moleſtia, aut certè ſine errore futuros. precibus noſtris & cohortatione non indiges. quid mea voluntas, quid tempus, quid rei magnitudino poſtulet, intelligis. De Rep. nihil habeo ad te ſcribere, niſi ſummum odium omnium hominum in eos, qui tenent omnia. mutationis tamen ſpes nulla. ſed, quod facilè ſentias, tædet ipſum Pompeium, vehementérque pœnitet. non prouideo ſatis, quem exitum futurum putem. ſed certè videntur hæc aliquò eruptura. Libros Alexandri, negligentis hominis, & non boni poëtæ, ſed tamen non inutilis, tibi remiſi. N. Numeſtium libenter accepi in amicitiam; & hominem grauem, & prudentem, & dignum tua commendatione cognoui.

CICERO ATTICO S. XXIII.

NVMQVAM *ante arbitror te epiſtolam meam legiſſe, niſi mea manu ſcriptam. ex eo colligere po-*

teris, quanta occupatione diſtinear. nam, cùm vacui temporis nihil haberem, & cùm, recreandæ voculæ cauſſa, neceſſe eſſet mihi ambulare, hæc dictaui ambulans. Primùm igitur illud te ſcire volo, Sampſiceramum, noſtrum amicum, vehementer ſui ſtatus pænitere: reſtituíque in eum locum cupere, ex quo decidit: dolorémque ſuum impertire nobis, & medicinam interdum apertè quærere; quam ego poſſe inueniri nullam: poſt deinde omnes illius partis auctores ac ſocios, nullo aduerſario, conſeneſcere; conſenſionem vniuerſorum nec voluntatis, nec ſermonis maiorem vmquam fuiſſe. Nos autem (nam, id te ſcire cupere, certò ſcio) publicis conſiliis nullis interſumus, totóſque nos ad forenſem operam, laborémque cõtulimus. ex quo, quod facilè intelligi poſſit, in multa commemoratione earum rerum, quas geſſimus, deſiderióque verſamur. ſed Βοώπιδος noſtræ conſanguineus non mediocris terrores iacit atque denunciat; & Sampſiceramo negat; ceteris præ ſe fert, & oſtentat. quamobrem, ſi me amas tantum, quantum profectò amas; ſi dormis, expergiſcere; ſi ſtas, ingredere; ſi ingrederis, curre; ſi curris, aduola. credibile non eſt, quantum ego in conſiliis, & prudentia tua, quod maximũ eſt, quantum in amore & fide ponam. magnitudo rei longam orationem fortaſſe deſiderat: coniunctio verò noſtrorum animorum breuitate contenta eſt. permagni noſtra intereſt, te, ſi comitiis non potueris, at, declarato illo, eſſe Romæ. Cura, vt valeas.

CICERO ATTICO S. XXIIII.

QVAS *Numeſtio litteras dedi, ſic te iis euocabam, vt nihil acrius, neque incitatius fieri poſſet. ad illam* κέλευσιν *adde etiam ſi quid potes. ac ne ſis perturbatus; noui enim te; & non ignoro, quam ſit amor omnis ſolicitus, atque anxius: ſed res eſt, vt ſpero, non tam exitu moleſta, quàm auditu. Vettius ille, ille noſter index, Cæſari, vt perſpicimus, pollicitus eſt, ſe ſe curaturum, vt in aliquam ſuſpicionem facinoris Curio filius adduceretur. itaque inſinuatus in familiaritatem adoleſcentis, & cum eo, vt res indicat, ſæpe congreſſus, rem in eum locum deduxit, vt diceret ſibi certum eſſe cum ſuis ſeruis in Pompeium impetum facere, eúmque occidere. hoc Curio ad patrem detulit, ille ad Pompeium. res delata ad Senatum eſt. introductus Vettius primò negabat ſe vmquam cum Curione reſtitiſſe; neque id ſane diu. nam ſtatim fidem publicam poſtulauit. haud reclamatum eſt. tum expoſuit, manum fuiſſe iuuentutis duce Curione, in qua Paullus initio fuiſſet, & Cn. Cæpio hic Brutus, & Lentulus, flaminis filius, conſcio patre. poſtea C. Septimium ſcribam Bibuli, pugionem ſibi à Bibulo attuliſſe: quod totum irriſum eſt; Vettio pugionem defuiſſe, niſi ei Conſul dediſſet; eóque magis id eiectum eſt, quòd* A. D. III. ID. *Mai. Bibulus Pompeium fecerat certiorem vt caueret inſidias. in quo ei Pompeius gratias egerat. introductus Curio filius, dixit ad*

ea, quæ Vettius dixerat: maximéque in eo tum quidem Vettius eſt reprehenſus, quod dixerat adoleſcentium conſilium, vt in foro cum gladiatoribus Gabinij Pompeium adorirentur; in eo principem Paullum fuiſſe; quem conſtabat eo tempore in Macedonia fuiſſe. fit S. C. *vt Vettius, quod confeſſus eſſet ſe cum telo fuiſſe, in vincula conijceretur: qui eum emiſiſſet, contra Remp. eſſe facturum. res erat in ea opinione, vt putarent id eſſe actum, vt Vettius in foro cum pugione, & item ſerui eius comprehenderentur cum telis: deinde ille ſe diceret indicaturum; idque ita actum eſſet, niſi Curiones rem ante ad Pompeium detuliſſent. tum* S. C. *in contione recitatum eſt. poſtero autem die Cæſar, is, qui olim, Prætor cùm eſſet, Q. Catulum ex inferiore loco iuſſerat dicere, Vettium in roſtra produxit; eúmque in eo loco conſtituit, quò Bibulo Conſuli aſpirare non liceret. hic ille omnia, quæ voluit, de Rep. dixit; &, qui illuc factus, inſtitutúſque veniſſet, primùm Cæpionem de oratione ſua ſuſtulit, quem in Senatu acerrimè nominarat; vt appareret noctem, & nocturnam deprecationem interceſſiſſe; deinde, quos in Senatu ne tenuiſſima quidem ſuſpicione attigerat, eos nominauit, Lucullum, à quo ſolitum eſſe ad ſe mitti C. Fannium, illum, qui in P. Clodium ſubſcripſerat; L. Domitium, cuius domum conſtitutam fuiſſe, vnde eruptio fieret: me non nominauit: ſed dixit, Conſularem diſertum, vicinum Conſulis, ſibi dixiſſe, Ahalam Seruilium aliquem, aut Brutum opus eſſe*

& oleum philologiæ noſtræ perierit: ſed conferemus tranquillo animo. dij immortales! neque tam me ἐυελπιςία conſolatur, vt antea, quam ἀδιαφορία; qua nulla in re tam vtor, quam in hac ciuili, & publica. quin etiam, quod eſt ſubinane in nobis, & non ἀφιλόδοξον, (bellum eſt enim ſua vitia noſſe) afficitur quadam delectatione: ſolebat enim me pungere, ne Sampſicerami merita in patriam ad annos D C *maiora viderentur, quàm noſtra: hac quidem cura certè iam vacuum eſt. iacet enim ille ſic, vt πλῶσαι Curiana ſtare videatur. Sed hæc coram. Tu tamen videris mihi Romæ fore ad noſtrum aduentum. quod ſanè facilè patiar, ſi tuo commodo fieri poſſit. ſin, vt ſcribis, ita venies; velim è Theophane expiſcere, quonam in me animo ſit Alabarches. quæres ſcilicet, vt ſoles, κατὰ τὸ κηδεμονικὸν, & ad me ab eo quaſi ὑποθήκας adferes, quemadmodum me geram. aliquid ex eius ſermone poterimus περὶ τῶν ὅλων ſuſpicari.*

CICERO ATTICO S. XVIII.

ACCEPI *aliquot epiſtolas tuas: ex quibus intellexi, quàm ſuſpenſo animo, & ſolicito ſcire haueres, quid eſſet noui. tenemur vndique: neque iam, quo minus ſeruiamus, recuſamus; ſed mortem, & eiectionem, quaſi maiora, timemus: quæ multo ſunt minora. atque hic ſtatus, qui vna voce omnium gemitur, neque verbo cuiuſquam ſubleuatur. σκοπὸς eſt, vt ſuſpicor, illis qui tenent, nullam*

cuiquam largitionem relinquere. vnus loquitur, & palam aduerſatur adoleſcens Curio. huic plauſus maximi, conſalutatio forenſis perhonorifica, ſigna præterea beneuolentiæ permulta a bonis impertiuntur: Fuſium clamoribus, & conuiciis, & ſibilis conſectantur. his ex rebus non ſpes, ſed dolor eſt maior; cùm videas ciuitatis voluntatem ſolutam, virtutem alligatam. ac ne fortè quæras κατὰ λεπτὸν de ſingulis rebus, vniuerſa res eò eſt deducta, ſpes vt nulla ſit, aliquando non modò priuatos, verùm etiam magiſtratus liberos fore. hac tamen in oppreſſione ſermo in circulis duntaxat, & conuiuiis eſt liberior, quàm fuit. uincere incipit timorem dolor, ſed ita, vt omnia ſint pleniſſima deſperationis. habet etiam Campana lex execrationem in coitione candidatorum, ſi mentionem fecerint, quo aliter ager poſſideatur, atque vt ex legibus Iuliis. non dubitant iurare ceteri. Laterenſis exiſtimatur cautè feciſſe, quòd Tribunatum pl. petere deſtitit, ne iuraret. Sed de Rep. non libet plura ſcribere. diſpliceo mihi, nec ſine ſummo ſcribo dolore. me tueor, vt oppreſſis omnibus, non demiſsè; vt tantis rebus geſtis, parum fortiter. a Cæſare valde liberaliter inuitor, in legationem illam ſibi vt ſim legatus: atque etiam libera legatio voti cauſſa datur. ſed hæc & præſidij apud pudorem Pulchelli non habet ſatis, & a fratris aduentu me ablegat: illa & munitior eſt, & non impedit, quo minus adſim, cùm velim. hanc ego teneo, ſed vſurum me non puto. neque tamen ſcit quiſquam. non lubet fugere: haueo pugnare.

magna ſunt hominum ſtudia. ſed nihil affirmo: tu hoc ſilebis. De Statio manumiſſo, & non nullis aliis rebus, angor quidem, ſed iam prorſus occallui. tu, vellem, egóne cuperem, adeſſes: nec mihi conſilium, nec conſolatio deeſſet. ſed ita te para, vt, ſi inclamaro, aduoles.

CICERO ATTICO S. XIX.

MVLTA *me ſolicitant, & ex Reip. tanto motu, & ex iis periculis, quæ mihi ipſi intenduntur; & ſexcenta ſunt. ſed mihi nihil eſt moleſtius, quàm Statium manumiſſum.* nec meum imperium? ac mitto imperium, non ſimultatem meam revereri ſaltem? *nec, quid faciam, ſcio: neque tantum eſt in re, quantus eſt ſermo. ego autem nc iraſci poſſum quidem iis, quos valde amo: tantum doleo, ac mirificè quidem. cetera in magnis rebus; minæ Clodij, contentionéſque, quæ mihi proponuntur, modicè me tangunt. etenim vel ſubire eas videor mihi ſumma cum dignitate, vel declinare nulla cum moleſtia poſſe. Dices fortaſſe, dignitatis ἅλις, tanquam δρυὸς: ſaluti, ſi me amas, conſule. Me miſerum, cur non ades? nihil te profectò præteriret: ego fortaſſe τυφλώττω, & nimiùm τῷ καλῷ προσπέπονθα. ſcito nihil vnquã fuiſſe tam infame, tam turpe, tam peræq; omnibus generibus, ordinibus, ætatibus offenſum, quam hunc ſtatum, qui nunc eſt: magis mehercule, quàm vellem, non modò quàm putarem. populares iſti iam etiam modeſtos homines ſibilare docuerunt.*

Bibulus in cœlo eſt: nec, quare, ſcio; ſed ita laudatur, quaſi Vnus homo nobis cunctando reſtituit rem. *Pompeius, noſtri amores, qui mihi ſummo dolori eſt, ipſe ſe afflixit; neminem tenet: voluntate, an metu neceſſe ſit iis vti, vereor. Ego autem neque pugno cum illa cauſſa propter illam amicitiam: neque approbo, ne omnia improbem, quæ antea geſſi: vtor via. populi ſenſus maximè theatro, & ſpectaculis perſpectus eſt. nam, gladiatoribus, quà dominus, quà aduocati ſibilis conſciſſi. ludis Apollinaribus Diphilus tragœdus in noſtrum Pompeium petulanter inuectus eſt:* Noſtra miſeria tu es Magnus, *milies coactus eſt dicere.* Eandem virtutem iſtam, veniet tempus, cùm grauiter gemes, *totius theatri clamore dixit, itémque cetera. nam & eiuſmodi ſunt ij verſus, vt in tempus ab inimico Pompeij ſcripti eſſe videantur.* Si neq; leges, neque mores cogunt, *& cetera magno cum fremitu & clamore ſunt dicta. Cæſar cùm veniſſet mortuo plauſu, Curio filius eſt inſecutus. huic ita plauſum eſt, vt ſalua Rep. Pompeio plaudi ſolebat. tulit Cæſar grauiter. litteræ Capuam ad Pompeium volare dicebantur. inimici erant Equitibus, qui Curioni ſtantes plauſerant; hoſtes omnibus. Roſciæ legi, etiam frumentariæ minitabantur. ſanè res erat perturbata. equidem malueram, quod erat ſuſceptum ab illis, ſilentio trãſire: ſed vereor, ne nõ liceat. non ferũt homines, quod videtur eſſe tamen ferendũ. ſed eſt iam vna vox omniũ, magis odio firmata, quàm præſidio. Noſter autem Publius mihi minitatur, inimicus eſt: impendet negotium*

ad quod tu ſcilicet aduolabis. videor mihi noſtrum illum Conſularem exercitum bonorum omnium, etiam ſatis bonorum, habere firmiſſimum. Pompeius ſignificat ſtudium erga me non mediocre. idem affirmat, verbum de me illum non eſſe facturum. in quo non me ille fallit, ſed ipſe fallitur. Coſconio mortuo, ſum in eius locum inuitatus. id erat vocari in locum mortui. nihil me turpius apud homines fuiſſet: neque verò, ad iſtam ipſam ἀσφάλειαν, *quicquam alienius. ſunt enim illi apud bonos inuidioſi: ego apud improbos meam retinuiſſem inuidiam, alienam aſſumpſiſſem. Cæſar me ſibi vult eſſe legatum. honeſtior hæc declinatio periculi. ſed ego hoc nunc repudio. quid ergo eſt? pugnare malo: nihil tamen certi. iterum dico, vtinam adeſſes. ſed tamen, ſi erit neceſſe, arceſſemus. Quid aliud? quid? hoc opinor. certi ſumus periſſe omnia. quid enim* ἀκκιζόμεθα *tandiu? Sed hæc ſcripſi properans, & mehercule timidè. poſthac ad te, aut, ſi perfidelem habebo, cui dem, ſcribam planè omnia: aut, ſi obſcurè ſcribam, tu tamen intelliges. in iis epiſtolis me Lælium, te Furium faciam: cætera erunt* ἐν αἰνιγμοῖς. *Hic Cæcilium colimus, & obſeruamus diligenter. Edicta Bibuli audio ad te miſſa. iis ardet dolore, & ira noſter Pompeius.*

CICERO ATTICO. S. XX.

ANICATO, *vt te velle intellexeram, nullo loco defui. Numeſtium ex litteris tuis, ſtudioſè*

ſcriptis, libenter in amicitiam recepi. Cæcilium, quibus rebus poſſum, tueor diligenter. Varro ſatisfacit nobis. Pompeius amat nos, caróſque habet. credis? inquies: credo: prorſus mihi perſuadet. ſed quia, vt video, pragmatici homines omnibus hiſtoricis præceptis, verſibus denique cauere iubent, & vetant credere: alterum facio, vt caueam; alterum, vt non credam, facere non poſſum. Clodius adhuc mihi denuntiat periculum: Pompeius affirmat, non eſſe periculum; adiurat; addit etiam, ſe prius occiſum iri ab eo, quàm me violatum iri. tractatur res. ſimul & quid erit certi, ſcribam ad te. ſi erit pugnandum, arceſſam ad ſocietatem laboris: ſi quies dabitur, ab Amalthea te non commouebo. De Rep. breuiter ad te ſcribam. iam enim charta ipſa ne nos prodat, pertimeſco. itaque poſthac, ſi erunt mihi plura ad te ſcribenda, ἀλληγορίαις obſcurabo. Nunc quidem nouo quodam morbo ciuitas moritur: vt, cùm omnes ea, quæ ſunt acta, improbent, querantur, doleant, varietas in re nulla ſit, apertéque loquantur, & iam clarè gemant; tamen medicina nulla afferatur. neque enim reſiſti ſine internecione poſſe arbitramur: nec videmus, qui finis cedendi, præter exitium, futurus ſit. Bibulus, hominum admiratione & beniuolentia, in cælo eſt. edicta eius & contiones deſcribunt & legunt. nouo quodam genere in ſummam gloriam venit. populare nunc nihil tam eſt, quàm odium popularium. hæc quò ſint eruptura, timeo. ſed, ſi diſpicere quid cœpero, ſcribam ad te apertiùs. tu, ſi me amas tan-

tùm, quantùm profectò amas; expeditus facito, vt ſis; ſi inclamaro, vt accurras. ſed do operam & dabo, ne ſit neceſſe. Quod ſcripſeram, te Furium ſcripturum; nihil neceſſe eſt tuum nomen mutare. me faciam Lælium, & te Atticum; neque vtar meo chirographo, neque ſigno; ſi modò erunt eiuſmodi litteræ, quas in alienum incidere nolim. Diodotus mortuus eſt: reliquit nobis HS fortaſſe centies. Comitia Bibulus cum Archilochio edicto in ante diem XV. KAL. Nouemb. diſtulit. A Vibio libros accepi. poeta ineptus: ſed tamen ſcit? nihil: ſed eſt non inutilis: deſcribo & remitto.

CICERO ATTICO. S. XXI.

De Rep. quid ego tibi ſubtiliter? tota periit: atque hoc eſt miſerior, quam reliquiſti, quòd tum videbatur eiuſmodi dominatio ciuitatem oppreſſiſſe, quæ iucunda eſſet multitudini; bonis autem ita moleſta, vt tamen ſine pernicie; nunc repente tanto in odio eſt omnibus, vt quorſum eruptura ſit, horreamus: nam iracundiam, atque intemperantiam illorum ſumus experti, qui Catoni irati, omnia perdiderunt. ſed ita lenibus vti videbantur venenis, vt poſſe videremur ſine dolore interire. nunc verò ſibilis vulgi, ſermonibus honeſtorum, fremitu Italiæ, vereor ne exarſerint. equidem ſperabam, vt ſæpe etiam loqui tecum ſolebam, ſic orbem Reip. eſſe conuerſum, vt vix ſonitum audire, vix impreſſam orbitam videre poſſemus: & fuiſſet ita, ſi homines

tranſitum tempeſtatis exſpectare potuiſſent: ſed cùm diu occultè ſuſpiraſſent, poſtea iam gemere, ad extremum verò loqui omnes, & clamare cœperunt. itaque ille amicus noſter, inſolens infamiæ, ſemper in laude verſatus, circumfluens gloria, deformatus corpore, fractus animo, quò ſe conferat neſcit: progreſſum præcipitem, inconſtantem reditum videt: bonos inimicos habet, improbos ipſos non amicos. ac vide mollitiem animi: non tenui lacrimas, cùm illum ante VIII. KAL. *Sext. vidi de edictis Bibuli contionantem, qui antea ſolitus eſſet iactare ſe magnificentiſſimè illo in loco, ſummo cum amore populi, cunctis fauentibus. vt ille tum humilis, vt demiſſus erat? vt ipſe etiam ſibi, non iis ſolùm, qui aderant, diſplicebat? ô ſpectaculum vni Craſſo iucundum, ceteris non item. nam, quia deciderat ex aſtris, lapſus, quàm progreſſus, potiùs videbatur: &, vt Apelles, ſi Venerem, aut ſi Protogenes Ialyſum illum ſuum cæno oblitum videret, magnum, credo, acciperet dolorem: ſic ego hunc, omnibus a me pictum & politum artis coloribus, ſubitò deformatum, non ſine magno dolore vidi. quamquam nemo putabat, propter Clodianum negotium, me illi amicum eſſe debere. tamen tantus fuit amor, vt exhauriri nulla poſſet iniuria. itaque Archilochia in illum edicta Bibuli populo ita ſunt iucunda, vt eum locum, vbi proponuntur, præ multitudine eorũ, qui legunt, tranſire nequeant; ipſi ita acerba, vt tabeſcat dolore; mihi mehercule moleſta, quòd & eum, quem ſemper dilexi, nimis*

excruciant; & timeo, tam vehemens vir, támque acer in ferro, & tam inſuetus contumeliæ, ne omni animi impetu dolori, & iracundiæ pareat. Bibuli qui ſit exitus futurus, neſcio. vt nunc res ſe habet, admirabili gloria eſt. quin cùm comitia in menſem Octob. diſtuliſſet; quòd ſolet ea res populi voluntatem offendere, putarat Cæſar oratione ſua poſſe impelli contionem, vt iret ad Bibulum; multa cùm ſeditioſiſſimè diceret, vocem exprimere non potuit. quid quæris? ſentiunt, ſe nullam vllius partis voluntatem tenere: eo magis vis nobis eſt timenda. Clodius inimicus eſt nobis. Pompeius confirmat, eum nihil eſſe facturum contra me. mihi periculoſum eſt credere: ad reſiſtendum me paro. ſtudia ſpero me ſumma habiturum omnium ordinum. te cùm ego deſidero, tum verò res ad tempus illud vocat, plurimum conſilij, animi, præſidij denique mihi, ſi te ad tempus videro, acceſſerit. Varro mihi ſatis facit. Pompeius loquitur diuinitus. ſpero nos aut certè cum ſumma gloria, aut ſine moleſtia etiam diſceſſuros. Tu, quid agas, quemadmodum te oblectes, quid cum Sicyoniis egeris, vt ſciam cura.

CICERO ATTICO. S. XXII.

QVAM *vellem Romæ manſiſſes: manſiſſes profectò, ſi hæc fore putaſſemus. nam Pulchellum noſtrum facillimè teneremus; aut certè, quid eſſet facturus, ſcire poſſemus. nunc ſe res ſic habet; volitat, furit, nihil habet certi; multis denuntiat; quod fors*

fors obtulerit, id acturus videtur. cùm videt, quo ſit in odio ſtatus hic rerum, in eos, qui hæc egerunt, impetum facturus videtur. cùm autem rurſus opes & vim exercitus recordatur, conuertit ſe in nos. nobis autem ipſis cùm vim, tum iudicium minatur. cum hoc Pompeius egit, &, vt ad me ipſe referebat, (alium enim habeo neminem teſtem) vehementer egit, cùm diceret, in ſumma ſe perfidia, & ſceleris infamia fore, ſi mihi periculum crearetur ab eo, quem ipſe armaſſet, cùm plebeium fieri paſſus eſſet: ſed fidem recepiſſe ſibi & ipſum, & Appium de me: hanc ſi ille non ſeruaret; ita laturum, vt omnes intelligerent, nihil ſibi antiquius amicitia noſtra fuiſſe. hæc, & in eam ſententiam cùm multa dixiſſet, aiebat illum primò ſanè diu multa contra: ad extremum autem manus dediſſe; & affirmaſſe nihil ſe contra eius voluntatem eſſe facturum. ſed poſtea tamen ille non deſtitit de nobis aſperrimè loqui. quod ſi non faceret, tamen ei nihil crederemus: atque omnia, ſicut facimus, pararemus. nunc ita nos gerimus, vt in dies ſingulos & ſtudia in nos hominum, & opes noſtræ augeantur. Remp. nulla ex parte attingimus. in cauſſis, atque in illa opera noſtra forenſi ſumma induſtria verſamur. quod egregiè non modò iis, qui vtuntur opera, ſed etiam in vulgus gratum eſſe ſentimus. domus celebratur: occurritur: renouatur memoria Conſulatus: ſtudia ſignificantur: in eam ſpem adducimur, vt nobis ea contentio, quæ impendet, interdum non fugienda videatur. nunc mihi & conſiliis opus eſt tuis, &

amore, & fide. quare aduola. expedita mihi erunt omnia, ſi te habebo. multa per Varronem noſtrum agi poſſunt, quæ te vrgente erunt firmiora; multa ab ipſo Publio elici, multa cognoſci, quæ tibi occulta eſſe non poterunt: multa etiam; ſed abſurdum eſt ſingula explicare: tum ego requiram te ad omnia. vnum illud tibi perſuadeas velim, omnia mihi fore explicata, ſi te videro: ſed totum eſt in eo, ſi ante, quàm ille ineat magiſtratum. Puto Pompeium Craſſo vrgente, ſi tu aderis, qui per βοῶπιν ex ipſo intelligere poſſis qua fide ab illis agatur, nos aut ſine moleſtia, aut certè ſine errore futuros. precibus noſtris & cohortatione non indiges. quid mea voluntas, quid tempus, quid rei magnitudino poſtulet, intelligis. De Rep. nihil habeo ad te ſcribere, niſi ſummum odium omnium hominum in eos, qui tenent omnia. mutationis tamen ſpes nulla. ſed, quod facilè ſentias, tædet ipſum Pompeium, vehementérque pænitet. non prouideo ſatis, quem exitum futurum putem. ſed certè videntur hæc aliquò erupturа. Libros Alexandri, negligentis hominis, & non boni poëtæ, ſed tamen non inutilis, tibi remiſi. N. Numeſtium libenter accepi in amicitiam; & hominem grauem, & prudentem, & dignum tua commendatione cognoui.

CICERO ATTICO S. XXIII.

NVMQVAM *ante arbitror te epiſtolam meam legiſſe, niſi mea manu ſcriptam. ex eo colligere po-*

teris, quanta occupatione diſtinear. nam, cùm vacui temporis nihil haberem, & cùm, recreandæ voculæ cauſſa, neceſſe eſſet mihi ambulare, hæc dictaui ambulans. Primùm igitur illud te ſcire volo, Sampſiceramum, noſtrum amicum, vehementer ſui ſtatus pœnitere: reſtituíque in eum locum cupere, ex quo decidit: dolorémque ſuum impertire nobis, & medicinam interdum apertè quærere; quam ego poſſe inueniri nullam: poſt deinde omnes illius partis auctores ac ſocios, nullo aduerſario, conſeneſcere; conſenſionem vniuerſorum nec voluntatis, nec ſermonis maiorem vmquam fuiſſe. Nos autem (nam, id te ſcire cupere, certò ſcio) publicis conſiliis nullis interſumus, totóſque nos ad forenſem operam, laborémque cōtulimus. ex quo, quod facilè intelligi poſſit, in multa commemoratione earum rerum, quas geſſimus, deſiderióque verſamur. ſed Βοώπιδος noſtræ conſanguineus non mediocris terrores iacit atque denunciat; & Sampſiceramo negat; ceteris præ ſe fert, & oſtentat. quamobrem, ſi me amas tantum, quantum profectò amas; ſi dormis, expergiſcere; ſi ſtas, ingredere; ſi ingrederis, curre; ſi curris, aduola. credibile non eſt, quantum ego in conſiliis, & prudentia tua, quod maximū eſt, quantum in amore & fide ponam. magnitudo rei longam orationem fortaſſe deſiderat: coniunctio verò noſtrorum animorum breuitate contenta eſt. permagni noſtra intereſt, te, ſi comitiis non potueris, at, declarato illo, eſſe Romæ. Cura, vt valeas.

ea, quæ Vettius dixerat: maximéque in eo tum quidem Vettius eſt reprehenſus, quod dixerat adoleſcentium conſilium, vt in foro cum gladiatoribus Gabinij Pompeium adorirentur; in eo principem Paullum fuiſſe; quem conſtabat eo tempore in Macedonia fuiſſe. fit S. C. *vt Vettius, quod confeſſus eſſet ſe cum telo fuiſſe, in vincula coniiceretur: qui eum emiſiſſet, contra Remp. eſſe facturum. res erat in ea opinione, vt putarent id eſſe actum, vt Vettius in foro cum pugione, & item ſerui eius comprehenderentur cum telis: deinde ille ſe diceret indicaturum; idque ita actum eſſet, niſi Curiones rem ante ad Pompeium detuliſſent. tum* S. C. *in contione recitatum eſt. poſtero autem die Cæſar, is, qui olim, Prætor cùm eſſet, Q. Catulum ex inferiore loco iuſſerat dicere, Vettium in roſtra produxit; eúmque in eo loco conſtituit, quò Bibulo Conſuli aſpirare non liceret. hic ille omnia, quæ voluit, de Rep. dixit; &, qui illuc factus, inſtitutúſque veniſſet, primùm Cæpionem de oratione ſua ſuſtulit, quem in Senatu acerrimè nominarat; vt appareret noctem, & nocturnam deprecationem interceſſiſſe; deinde, quos in Senatu ne tenuiſſima quidem ſuſpicione attigerat, eos nominauit, Lucullum, à quo ſolitum eſſe ad ſe mitti C. Famium, illum, qui in P. Clodium ſubſcripſerat; L. Domitium, cuius domum conſtitutam fuiſſe, vnde eruptio fieret: me non nominauit: ſed dixit, Conſularem diſertum, vicinum Conſulis, ſibi dixiſſe, Ahalam Seruilium aliquem, aut Brutum opus eſſe*

reperiri. addidit ad extremum, cùm, iam dimiſſa contione, reuocatus à Vatinio fuiſſet, ſe audiſſe à Curione, his de rebus conſcium eſſe Piſonem generum meum, & M. Laterenſem. nunc reus erat apud Craſſum Diuitem Vettius de vi: &, cùm eſſet damnatus, erat indicium poſtulaturus: quod ſi impetraſſet, iudicia fore videbantur. ea nos, vt pote qui nihil contemnere ſolemus, non pertimeſcebamus. hominum quidem ſumma erga nos ſtudia ſignificabãtur: ſed prorſus vita tædet, ita ſunt omnia omniũ miſeriarum pleniſſima. modò cædem timueramus, quam oratio fortiſſimi ſenis Q. Conſidij diſcuſſerat: ea, quam quotidie timere potueramus, ſubito exorta eſt. quid quæris? nihil me infortunatius, nil fortunatius eſt Catulo, cùm ſplendore vitæ, tum hoc tempore. nos tamen in his miſeriis erecto animo, & minimè perturbato ſumus: honeſtiſſiméque, & dignitatem noſtram magna cura tuemur. Pompeius de Clodio iubet nos eſſe ſine cura, & ſummam in nos beneuolentiam omni oratione ſignificat. Te habere conſiliorum auctorem, ſolitudinum ſocium, omni in cogitatione coniunctum, cupio. quare, vt Numeſtio mandaui, tecum vt ageret, item, atque eo, ſi poteſt acriùs, te rogo, vt planè ad nos aduoles. reſpiraro, ſi te videro.

CICERO ATTICO. S. XXV.

CVM *aliquem apud te laudaro tuorum familiarium, volam illum ſcire ex te, me id feciſſe; vt*

nuper me ſcis ſcripſiſſe ad te de Varronis erga me officio, te ad me recripſiſſe, eam rem ſummæ ſibi voluptati eſſe. ſed ego mallem, ad illum ſcripſiſſes, mihi illum ſatisfacere, non quo faceret, ſed vt faceret. mirabiliter enim moratus eſt, ſicut noſti, ἑλικτὰ, καὶ οὐδὲν. *nos tenemus præceptum illud,* τὰς τῶν κρατούντων. *at herculè alter, tuus familiaris, Hortalus quam plena manu, quàm ingenuè, quàm ornatè noſtras laudes in aſtra ſuſtulit, cùm de Flacci Prætura, & de illo tempore Allobrogum diceret? ſic habeto, nec amantiùs, nec honorificentiùs, nec copioſiùs potuiſſe dici. ei te hoc ſcribere à me tibi eſſe miſſum, ſanè volo. ſed quid tu ſcribas? quem iam ego venire, atque adeſſe arbitror. ita enim egi tecum ſuperioribus litteris. valde te exſpecto, valde deſidero; neque ego magis, quam ipſa res & tempus poſcit. His de negotiis quid ſcribam ad te, niſi idem, quod ſæpe? Rep. nihil deſperatius: iis, quorum opera, nihil maiore odio. Nos, vt opinio, & ſpes, & coniectura noſtra fert, firmiſſima beneuolentia hominum muniti ſumus. quare aduola. aut expedies nos omni moleſtia, aut eris particeps. Ideo ſum breuior, quòd, vt ſpero, coràm breui tempore conferre, quæ volumus, licebit. Cura, vt valeas.*

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD ATTICVM LIBER III.

CICERO ATTICO S. I.

CVM *antea maximè noſtra intereſſe arbitrabar, te eſſe nobiſcum; tum verò, vt legi rogationem, intellexi, ad iter id, quod conſtitui, nihil mihi optatius cadere poſſe, quàm vt tu me quamprimum conſequare; vt, cùm ex Italia profecti eſſemus, ſiue per Epirum iter eſſet faciendum, tuo tuorumque præſidio vteremur; ſiue aliud quid agẽdum eſſet, certum conſilium de tua ſententia capere poſſemus. quamobrem, te oro, des operam, vt me ſtatim conſequare. faciliùs potes; quoniam de prouincia Macedonia perlata lex eſt. Pluribus verbis tecum agerem, niſi pro me apud te res ipſa loqueretur.*

CICERO ATTICO S. II.

ITINERIS *noſtri cauſſa fuit, quòd non habebam locum, vbi pro meo iure diutius eſſe poſſem, quàm in fundum Sicæ; præſertim non dum rogatione correcta: & ſimul intelligebam, ex eo loco, ſi te haberem, poſſe me Brundiſium referre; ſine te autem non eſſe nobis illas partes tenendas propter*

Autronium. nunc, vt ad te antea ſcripſi, ſi ad nos veneris, conſilium totius rei capiemus. iter eſſe moleſtum ſcio; ſed tota calamitas omnes moleſtias habet. Plura ſcribere non poſſum, ita ſum animo perculſo & abiecto. Cura vt valeas. Dat. VI. ID. *Apr. in oris Luc.*

CICERO ATTICO S. III.

VTINAM *illum diem videam, cùm tibi agam gratias, quòd me viuere coegiſti. adhuc quidem valde me pœnitet. ſed te oro, vt ad me Vibonem ſtatim venias, quò ego multis de cauſſis conuerti iter meum. ſed eò ſi veneris, de toto itinere, ac fuga mea conſilium capere potero. ſi id non feceris, mirabor, ſed confido te eſſe facturum.*

CICERO ATTICO S. IIII.

MISERIAE *noſtræ potius velim, quàm inconſtantiæ, tribuas, quòd à Vibone, quò te arceſſebamus, ſubito diſceſſimus. allata eſt enim nobis rogatio de pernicie mea; in qua, quòd conrectum eſſe audieramus, erat eiuſmodi, vt mihi vltra quadringenta millia liceret eſſe. illò cùm peruenire non liceret, ſtatim iter Brundiſium verſus contuli ante diem rogationis; ne & Sica, apud quem eram, periret; & quòd Melitæ eſſe non licebat. nunc tu propera, vt nos conſequare, ſi modò recipiemur. adhuc inuitamur benignè. ſed, quòd supereſt, timemus. me,*

mi Pomponi valde pænitet viuere. qua in re apud me tu plurimùm valuiſti. Sed hæc coram. fac modò, vt venias.

CICERO ATTICO. S. V.

TERENTIA *tibi & ſæpe, & maximas agit gratias. id eſt mihi gratiſſimum. ego viuo miſerrimus, & maximo dolore cõficior. ad te quid ſcribam neſcio. ſi enim es Romæ, iam me aſſequi non potes: ſin es in via, cùm eris me aſſequutus, coram agemus, quæ erunt agenda. tantum te oro, vt, quoniam me ipſum ſemper amaſti, vt eodem amore ſis. ego enim idem ſum. inimici mei mea mihi, nõ me ipſum, ademerũt. Cura, vt valèas. Dat.* VIII. ID. *Apr. Thurij.*

CICERO ATTICO S. VI.

NON *fuerat mihi dubium, quin te Tarenti, aut Brundiſii viſurus eſſem: idque ad multa pertinuit; in eis, & vt in Epiro conſiſteremus, & de reliquis rebus tuo conſilio vteremur. quoniam id non contigit, erit hoc quoque in magno numero noſtrorum malorum. nobis iter eſt in Aſiam maximè Cyzicum. meos tibi commendo. me vix miſeréque ſuſtento. Dat.* XIIII. KAL. *Mai. De Tarentino.*

CICERO ATTICO S. VII.

BRVNDISIVM *veni* A. D. XIIII. KAL.

Mai. eo die pueri tui mihi à te litteras reddiderunt: & alij pueri poſt diem tertium eius diei alias litteras attulerunt. Quod me rogas & hortaris, vt apud te in Epiro ſim, voluntas tua mihi valde grata eſt, & minimè noua: ſed & conſilium mihi quidem optatum, ſi liceret ibi omne tempus conſumere. odi enim celebritatem; fugio homines; lucem aſpicere vix poſſum. eſſet mihi iſta ſolitudo, præſertim tam familiari in loco, non amara. ſic, itineris cauſſa, vt deuorterem, primùm eſt deuium; deinde ab Autronio, & ceteris quatridui; deinde ſine te. nam caſtellum munitum habitanti, mihi prodeſſet; tranſeunti, non eſt neceſſariũ. quòd ſi auderẽ, Athenas peterem: ſanè ita cadebat, vt vellem. nunc & noſtri hoſtes ibi ſunt; & te non habemus; & veremur, ne interpretentur, illud quoque oppidum ab Italia non ſatis abeſſe: nec ſcribis, quam ad diem te expectemus. Quod me ad vitam vocas, vnum efficis, vt à me manus abſtineam; alterum non potes, vt me nõ noſtri cõſilij vitæq; pœniteat. quid enim eſt, quod me retineat, præſertim ſi ſpes ea non eſt, quæ nos proficiſcentis proſequebatur? non faciam, vt enumerẽ miſerias omnes, in quas incidi per ſummã iniuriam, & ſcelus non tam inimicorũ meorũ, quàm inuidorum, ne & meum mærorem exagitem, & te in eundem luctum vocem. hoc affirmo, neminem vmquam tanta calamitate eſſe affectũ; nemini mortem magis optãdam fuiſſe: cuius oppetendæ tempus honeſtiſſimum prætermiſſum eſt. reliqua tempora non ſunt iam ad medicinam, ſed ad finem doloris. De Rep. video

te colligere omnia, quæ putes aliquam ſpem mihi poſſe adferre mutandarum rerum: quæ quamquam exigua ſunt; tamen, quoniam placet, exſpectemus. Tu nihilo minùs, ſi properaris, nos conſequere. nam aut accedemus in Epirum; aut tardè per Candauiam ibimus. Dubitationem autem de Epiro non inconſtantia noſtra afferebat, ſed quòd de fratre, vbi eum viſuri eſſemus, neſciebamus. quem quidem ego nec quo modo viſurus, nec vbi dimiſſurus ſim, ſcio. id eſt maximum & miſerrimum mearum omnium miſeriarum. Ego & ſæpius ad te, & plura ſcriberem, niſi mihi dolor meus cùm omnis partis mentis, tum maximè huius generis facultatem ademiſſet. Videre te cupio. Cura vt valeas. Dat. prid. KAL. *Mai Brudiſii.*

CICERO ATTICO S. VIII.

BRVNDISII *proficiſcens ſcripſeram ad te, quas ob cauſſas in Epirum non eſſemus profecti; quòd & Achaia prope eſſet plena audaciſſimorum inimicorum, & exitus difficilis haberet, cùm inde proficiſceremur. acceſſit, cùm Dyrrachij eſſemus, vt duo nuntij afferrentur; vnus, claſſe fratrem Epheſo Athenas; alter, pedibus per Macedoniam venire. itaque illi obuiam miſimus Athenas, vt inde Theſſalonicam veniret. ipſi proceſſimus, & Theſſalonicam* A. D. X. KAL. *Iun. venimus; neque de illius itinere quicquam certi habebamus, niſi eum ab Epheſo ante aliquanto profectum. nunc, iſtic quid*

agatur, magno opere timeo. quamquam tu altera epiſtola ſcribis I D. *Mai. audiri, fore, vt acriùs poſtularetur; altera, iam eſſe mitiora. ſed hæc eſt pridie data, quàm illa: quo conturbor magis. itaque, cùm meus me mœror quotidianus lacerat & conficit, tum verò hæc addita cura vix mihi vitam reliquam facit. ſed & nauigatio perdifficilis fuit: & ille incertus, vbi ego eſſem, fortaſſe alium curſum petiuit. nam Phaëto libertus eum non vidit; vento reiectus ab illo in Macedoniam, Pellæ mihi præſto fuit. reliqua quàm mihi timenda ſint video, nec, quid ſcribam, habeo, & omnia timeo: nec tam miſerum eſt quicquam, quod non in noſtram fortunam cadere videatur. equidem adhuc miſer in maximis meis ærumnis & luctibus, hoc metu adiecto, maneo Teſſalonicæ ſuſpenſus. nec audeo quicquam. Nunc ad ea, quæ ſcripſiſti. Tryphonem Cæcilium non vidi. Sermonem tuum, & Pompeij cognoui ex tuis litteris. Motum in Rep. non tantum ego impendere video, quantum tu aut vides, aut ad me conſolandum affers. Tigrane enim neglecto, ſublata ſunt omnia. Varroni me iubes agere gratias: faciam: item Hypſæo. Quod ſuades, ne longiùs diſcedamus, dum acta menſis Maij ad nos perferantur: puto me ita eſſe facturum; ſed vbi, nondum ſtatui. atque ita perturbato ſum animo de Quincto, vt nihil queam ſtatuere. ſed tamen ſtatim te faciam certiorem. Ex epiſtolarum mearum inconſtantia puto te mentis meæ motum videre; qui, etſi incredibili & ſingulari calamitate afflictus ſum,*

tamen non tam eſt ex miſeria, quàm ex culpæ noſtræ recordatione, commotus. cuius enim ſcelere impulſi, ac proditi ſimus, iam profectò vides: atque vtinam iam ante vidiſſes; neque totum animum tuum mærori mecum ſimul dediſſes. quare, cùm me afflictum, & confectum luctu audies, exiſtimato me ſtultitiæ meæ pœnam ferre grauiùs, quàm euenti; quòd ei crediderim, quem eſſe nefarium non putarim. Me & meorum malorum memoria, & metus de fratre in ſcribendo impedit. tu iſta omnia vide & guberna. Terentia tibi maximas gratias agit. Litterarum exemplum, quas ad Pompeium ſcripſi, miſi tibi. Dat. IIII. KAL. Iun. Theſſalonicæ.

CICERO ATTICO. S. IX.

QVINCTVS *frater cùm ex Aſia diſceſſiſſet ante* KAL. *Mai. & Athenas veniſſet Idib. valde fuit ei properandum, ne quid abſens acciperet calamitatis, ſi quis fortè fuiſſet, qui contentus noſtris malis non eſſet. itaque eum malui properare Romam, quàm ad me venire: & ſimul (dicam enim, quod verum eſt; ex quo magnitudinem miſeriarum mearum perſpicere poſſis) animum inducere non potui, vt aut illum, amantiſſimum mei, molliſſimo animo, tanto in mærore aſpicerem; aut meas miſerias, luctu adflictas & perditam fortunam, illi offerrem; aut ab illo aſpici paterer. atque etiam illud timebam, quod profectò accidiſſet, ne à me digredi non poſſet. verſabatur mihi tempus illud ante ocu-*

los., cùm ille aut lictores dimitteret, aut vi auelleretur ex complexu meo. huius acerbitatis euentum altera acerbitate non videndi fratris vitaui. in hūc me caſum vos, viuendi auctores, impuliſtis. itaque mei peccati luo pœnas. quanquam me tuæ litteræ ſuſtentant: ex quibus, quantum tu ipſe ſperes, facilè perſpicio. quæ quidem tamen aliquid habebant ſolatij ante, quàm eò veniſti, A POMPEIO NVNC HORTENSIVM ALLICE, ET EIVSMODI VIROS. *obſecro, mi Pomponi, non dum perſpicis, quorum opera, quorum inſidiis, quorum ſcelere perierimus? ſed tecum hæc coram agemus. tantùm dico, quod ſcire te puto, nos non inimici, ſed inuidi perdiderunt. nunc, ſi ita ſunt, quæ ſperas, ſuſtinebimus nos, & ſpe, qua iubes, nitemur. ſin, vt mihi videntur, firma ſunt; quod optimo genere facere non licuit, minùs idoneo fiet. Terentia tibi ſæpe agit gratias. Mihi etiam vnum de malis in metu eſt, fratris miſeri negotium; quod, ſi ſciam, cuiuſmodi ſit; ſciam, quid agendum mihi ſit. Me etiam nunc illorum beneficiorum, & litterarum exſpectatio, vt tibi placet, Theſſalonicæ tenet. ſi quid erit noui allatum, ſciam de reliquo quid agendum ſit. Tu ſi, vt ſcribis,* KAL. *Iun. Roma profectus es, propediem nos videbis. Litteras, quas ad Pompeium ſcripſi, tibi miſi. Dat.* ID. *Iun. Theſſalonicæ.*

CICERO ATTICO. S. X.

ACTA *quæ eſſent vſque ad* VIII. KAL.

Iun. cognoui ex tuis litteris. reliqua exſpectabam, vt tibi placebat, Theſſalonicæ: quibus allatis, facilius ſtatuere potero vbi ſim. nam, ſi erit cauſſa, ſi quid agetur, ſi ſpem videro, aut ibidem operiar, aut me ad te conferam: ſin, vt tu ſcribis, iſta euanuerint, aliquid aliud videbimus. omnino adhuc nihil mihi ſignificatis, niſi diſcordiam iſtorum; quæ tamen inter eos de omnibus potiùs rebus eſt, quàm de me. itaque, quid ea mihi proſit, neſcio. ſed tamen, quoad me vos ſperare vultis, vobis obtemperabo. Nam quòd me tam ſæpe, & tam vehementer obiurgas, & animo infirmo eſſe dicis: quæſo, ecquod tantum malum eſt, quod in mea calamitate non ſit? ecquis vmquam ex tam amplo ſtatu, in tam bona cauſſa, tantis facultatibus, ingenij, conſilij, gratiæ, tantis præſidiis bonorum omnium concidit? poſſum obliuiſci, qui fuerim? non ſentire, qui ſim? quo caream honore? qua gloria? quibus liberis? quibus fortunis? quo fratre? quem ego (vt nouum calamitatis genus attendas) cùm pluris facerem, quàm me ipſum, ſempérque feciſſem, vitaui, ne viderem; nè aut illius luctum, ſqualorémque aſpicerem, aut me, quem ille florentiſſimum reliquerat, perditum illi, afflictúmque offerrem. Mitto cetera intolerabilia. etenim fletu impedior. Hîc vtrum tandem ſum accuſandus, quòd doleo; an, quòd commiſi, vt hæc aut non retinerem, (quod facile fuiſſet, niſi intra parietes meos de mea pernicie conſilia inirentur) aut certè viuus nunc amitterem? Hæc eo ſcripſi vt potiùs releuares me, quod facis, quàm aut caſtigatione

tione

tione, aut obiurgatione dignum putares: eóque ad te minùs multa ſcribo, quod & mærore impedior; & quid exſpectem iſtinc, magis habeo, quam quid ipſe ſcribam. quæ ſi erunt allata, faciam te conſilij noſtri certiorem. Tu, vt adhuc feciſti, quam plurimis de rebus ad me velim ſcribas; vt prorſus ne quid ignorem. Dat. XIIII. KAL. *Quinct. Theſſalonicæ.*

CICERO ATTICO S. XI.

ME *& tuæ litteræ, & quidam boni nuntij, non optimis tamen auctoribus, & exſpectatio veſtrarum litterarum, & quod tibi ita placuerat, adhuc Theſſalonicæ tenebãt. ſi accepero litteras, quas exſpecto; ſi ſpes erit ea, quæ rumoribus afferebatur; ad te me conferam; ſi non erit, faciam te certiorem, quid egerim. Tu me, vt facis, opera, conſilio, gratia iuua: conſolari iam deſine: obiurgare verò noli: quod cùm facis, vt ego tuum amorem, & dolorem deſidero! quem ita adfectum mea ærumna eſſe arbitror, vt te ipſum conſolari nemo poſſit. Quinctum fratrem optimum humaniſſimúmque ſuſtenta. Ad me, obſecro te, vt omnia certa perſcribas. Dat.* IIII. KAL. *Quinct.*

CICERO ATTICO. S. XII.

TV *quidem ſedulo argumentaris, quid ſit ſperandum, & maximè per Senatum: idémque caput*

rogationis proponi ſcribis, quare in Senatu dici nihil liceat, itaque ſiletur. Hîc tu me accuſas, quod me affligem; cùm ita ſim afflictus, vt nemo vmquam: quod tu te intelligis. Spem oſtendis ſecundum comitia. quæ iſta eſt, eodem Tribuno pl. & inimico Conſule deſignato? Percuſſiſti autem me etiam de oratione prolata. cui vulneri, vt ſcribis, medere, ſi quid potes. ſcripſi equidem olim iratus, quòd ille prior ſcripſerat; ſed ita compreſſeram, vt numquam manaturam putarem. quo modo exciderit, neſcio. ſed quia numquam accidit, vt cum eo verbo vno concertarem; & quia ſcripta mihi videtur neglıgentiùs, quàm ceteræ; puto poſſe probari, non eſſe meam. id, ſi putas me poſſe ſanari, cures velim: ſin planè perij, minùs laboro. Ego etiam nunc eodem in loco iaceo, ſine ſermone vllo, ſine cogitatione vlla. Licet tibi, vt ſcribis, ſignificarim, vt ad me venires Dodona; tamen intelligo te re iſtic prodeſſe, hîc ne verbo quidem leuare me poſſe. Non queo plura ſcribere: nec eſt, quod ſcribam: veſtra magis exſpecto. Dat. XVI. KAL. *Sext. Theſſalonicæ.*

CICERO ATTICO. S. XIII.

QVOD *ad te ſcripſeram, me in Epiro futurum: poſtea quàm extenuari ſpem noſtram, & euaneſcere vidi, mutaui conſilium; nec me Theſſalonica commoui, vbi eſſe ſtatueram, quoad aliquid ad me de eo ſcriberes, quod proximis litteris ſcripſeras, fore, vti ſecundum comitia aliquid de no-*

bis in Senatu ageretur; id tibi Pompeium dixiſſe. qua de re, quoniam comitia habita ſunt, túque nihil ad me ſcribis; proinde habebo, ac ſi ſcripſiſſes nihil eſſe; neque temporis non longinqui ſpe ductum eſſe moleſtè feram. Quem autem motum te videre ſcripſeras, qui nobis vtilis fore videretur, eum nuntiant, qui veniunt, nullum fore. In Tribunis pl. deſignatis reliqua ſpes eſt: quam ſi exſpectaro, non erit, quòd putes me cauſſa mea, voluntati meorum defuiſſe. Quod me ſæpe accuſas, cur hunc meum caſum tam grauiter feram, debes ignoſcere; cùm ita me adflictum videas, vt neminem vmquam nec videris, nec audieris. nam quòd ſcribis te audire, me etiã mentis errore ex dolore affici: mihi verò mens integra eſt; atque vtinam tam in periculo fuiſſet, cùm ego iis, quibus meam ſatutem cariſſimam eſſe arbitrabar, inimiciſſimis crudeliſſimíſque vſus ſum: qui, vt me paululum inclinari timore viderunt, ſic impulerunt, vt omni ſuo ſcelere & perfidia abuterentur ad exitium meum. nunc, quoniam eſt Cyzicum nobis eundum, quò rariùs ad me litteræ perferentur, hoc velim diligentiùs omnia, quæ putaris me ſcire opus eſſe, perſcribas. Quinctum fratrem meum fac diligas: quem ego miſer ſi incolumem relinquo, non me totum periiſſe arbitrabor. Dat. NON. Sext.

CICERO ATTICO S. XIIII.

Ex tuis litteris plenus ſum exſpectatione de

Pompeio, quidnam de nobis velit, aut oſtendat. comitia enim credo eſſe habita: quibus abſolutis, ſcribis illi placuiſſe agi de nobis, ſi tibi ſtultus eſſe videor, qui ſperem; facio tuo iuſſu; etſi ſcio te me iis epiſtolis potiùs & meas ſpes ſolitum eſſe remorari. nunc velim, mihi planè perſcribas, quid videas. ſcio nos noſtris multis peccatis in hanc ærumnam incidiſſe. ea ſi qui caſus aliqua ex parte correxerint; minùs moleſtè feremus nos vixiſſe, & adhuc viuere. Ego, propter viæ celebritatem, & quotidianam exſpectationem rerum nouarum, non commoui me adhuc Theſſalonica. ſed iam extrudimur, non à Plancio, (nam is quidem retinet) verùm ab ipſo loco, minimè appoſito ad tolerandam in tanto luctu calamitatem. In Epirum ideo, vt ſcripſeram, non veni, quòd ſubito mihi vniuerſi nuntij venerant & litteræ, quare nihil eſſet neceſſe quamproximè Italiam eſſe. hinc, ſi aliquid à comitiis audierimus, nos in Aſiam conuertemus: neque adhuc ſtabat, quò potiſſimum: ſed ſcies. Dat. XII. KAL. *Sext. Theſſalonicæ.*

CICERO ATTICO. S. XV.

ACCEPI ID. *Sext. quatuor epiſtolas à te miſſas; vnam, qua me obiurgas, vt ſim firmior; alteram, qua Craſſi libertum ais tibi de mea ſolicitudine maciéque narraſſe; tertiam, qua demonſtras acta in Senatu; quartam de eo, quod à Varrone ſcribis tibi eſſe confirmatum de voluntate Pompeij.*

Ad primam tibi hoc ſcribo; me ita dolere, vt non modò à mente non deſerar, ſed id ipſum doleam, me, tam firma mente vbi vtar, & quibuſcum, non habere. nam ſi tu me vno non ſine mærore cares, quid me cenſes, qui & te, & omnibus? & ſi tu incolumis me requiris; ecquo modo à me ipſam incolumitatem deſiderari putas? nolo commemorare, quibus rebus ſim ſpoliatus, non ſolùm quia non ignoras, ſed etiam ne ſcindam ipſe dolorem meum. hoc confirmo, neque tantis bonis eſſe priuatum quemquam, neque in tantas miſerias incidiſſe. dies autem non modò non leuat luctum hunc, ſed etiam auget. nam ceteri dolores mitigantur vetuſtate; hic non poteſt non & ſenſu præſentis miſeriæ, & recordatione præteritæ vitæ quotidie augeri. deſidero enim non mea ſolùm, neque meos, ſed me ipſum. quid enim ſum? ſed non faciam, vt aut tuum animum angam querelis, aut meis vulneribus ſæpius manus adferam. Nam quòd purgas eos quos ego mihi ſcripſi inuidiſſe, & in eis Catonem: ego vero tantùm illum puto ab iſto ſcelere afuiſſe, vt maxime doleam, plus apud me ſimulationem aliorum, quam iſtius fidem, valuiſſe. ceteros quòd purgas, debent mihi probati eſſe, tibi ſi ſunt. Sed hæc ſerò agimus. Craſſi libertum nihil puto ſincerè locutum. In Senatu rem probè ſcribis actam. ſed quid Curio? an illam orationem non legit? quæ vnde ſit prolata, neſcio. ſed Axius, eiuſdem diei ſcribens ad me acta, non ita laudat Curionem. at poteſt ille aliquid prætermittere: tu, niſi quod erat, profectò non ſcripſiſti. Varronis ſermo

facit exſpectationem Cæſaris : atque vtinam ipſe Varro incumbat in cauſſam : quòd profectò cùm ſua ſponte, tum te inſtante faciet. ego, ſi me aliquando veſtri & patriæ compotem fortuna fecerit, certè efficiam, vt maximè lætere vnus ex omnibus amicis; meáque officia, & ſtudia, quæ parum antea luxerunt, (fatendum eſt enim) ſic exequar, vt me æquè tibi ac fratri, & liberis noſtris, reſtitutum putes. ſi quid in te peccaui, ac potius quoniam peccaui, ignoſce. in me enim ipſum peccaui vehementiùs. neque hoc eò ſcribo, quòd te non meo caſu maximo dolore eſſe affectum ſciam : ſed profectò, ſi, quantùm me amas & amaſti, tantùm amare deberes, ac debuiſſes, numquam eſſes paſſus me, quo tu abũdabas, egere cõſilio; nec eſſes paſsus mihi perſuaderi, vtile nobis eſſe legem de collegiis perferri. ſed tu tantùm lacrimas præbuiſti dolori meo, quod erat amoris, tanquam ipſe ego: quod meritis meis perfectum eſſe potuit, vt dies & noctes, quid mihi faciendum eſſet, cogitares, id abs te, meo, non tuo ſcelere prætermiſſum eſt. quòd ſi non modò tu, ſed quiſquam fuiſset, qui me Pompeij minùs liberali reſponso perterritum à turpiſſimo conſilio reuocaret, quod vnus tu facere maximè potuiſti: aut occubuiſſem honeſtè, aut victores hodie viueremus. Hîc mihi ignoſces. me enim ipſum multo magis accuſo; deinde te, quaſi me alterum: & ſimul meæ culpæ ſocium quæro: ac ſi reſtituor, etiam minùs videbimur deliquiſſe; abs téque certè, quoniam nullo noſtro, tuo ipſius beneficio diligemur. Quod te

cum Culeone ſcribis de priuilegio locutum; eſt aliquid; ſed multò eſt melius abrogari. ſi enim nemo impediet, quid eſt firmius? ſin erit, qui ferri non ſinat; idem S. C. *intercedet. nec quicquam aliud opus eſt, quàm abrogari. nã prior lex nos nihil lædebat. quam ſi, vt eſt promulgata, laudare voluiſſemus, aut, vt erat negligenda, negligere; nocere omnino nobis non potuiſſet. hîc mihi primùm meum conſilium defuit, ſed etiam obfuit. cæci, cæci, inquam, fuimus in veſtitu mutando, in populo rogãdo. quod, niſi nominatim mecum agi cœptum eſſet, fieri perniciosum fuit. ſed pergo præterita. verũtamen ob hanc cauſſam, vt, ſi quid ageretur, legem illam, in qua popularia multa ſunt, ne tangatis. verùm eſt ſtultum, me præcipere, quid agatis, aut quo modò. vtinam modò agatur aliquid: in quo ipſo multa occultant tuæ litteræ; credo, ne vehementiùs deſperatione perturber. quid enim vides agi poſſe, aut quo modo? per Senatúmne? aſt tute ſcripſiſti ad me, quoddam caput legis Clodium in Curiæ poſte fixiſſe, ne referri, néue dici liceret. quo modo igitur Domitius ſe dixit relaturum? quo modo autem iis, quos tu ſcribis, & de re dicentibus, &, vt referretur, poſtulantibus, Clodius tacuit? ac, ſi per populum, poteritne, niſi de omnium Tribunorum pl. ſententia? quid de bonis? quid de domo? poteritne reſtitui? aut, ſi non poterit, egomet quo modo potero? hæc niſi vides expediri, quam in ſpem me vocas? ſin autem ſpei nihil eſt, quæ eſt mihi vita? itaque exſpecto Theſſalonicæ acta* KAL. *Sext. ex quibus ſtatuam,*

in tuóſne agros confugiam, vt neque videam homines, quos nolim; & te, vt ſcribis, videam; & propius ſim, ſi quid agatur; idque intellexi cùm tibi, tum Quincto fratri placere; an abeam Cyzicum. Nunc Pomponi, quoniam nihil impertiſti tuæ prudentiæ ad ſalutem meam, quòd aut in me ipſo ſatis eſſe conſilij decreras, aut te nihil plus mihi debere, quàm vt præſto eſſes; quoniámque ego proditus, inductus, coniectus in fraudem, omnia mea præſidia neglexi, totam Italiam, in me erectam ad me defendendum, deſtitui & reliqui; me, meos, meis tradidi inimicis, inſpectante & tacente te; qui ſi non plus ingenio valebas, quàm ego, certè timebas minùs: ſi potes, erige adflictos, & in eo nos iuua: ſin omnia ſunt obſtructa, id ipſum fac vt ſciamus: & nos aliquando aut obiurgare, aut comiter conſolari deſine. Ego ſi tuam fidem accuſarem; non me potiſſimum tuis tectis crederem: meam amentiam accuſo, quòd a te tantùm amari, quantùm ego vellem, putaui: quod ſi fuiſſet, fidem eandem, curam maiorem adhibuiſſes; me certè ad exitium præcipitantem retinuiſſes; iſtos labores, quos nunc in naufragiis noſtris ſuſcipis, non ſubiſſes. quare fac, vt omnia ad me perſpecta & explorata perſcribas; méque, vt facis, velis eſſe aliquem; quoniam, qui fui, & qui eſſe potui, iam eſſe non poſſum; & vt his litteris non te, ſed me ipſum a me eſſe accuſatum putes. Si qui erunt, quibus putes opus eſſe meo nomine litteras dari, velim conſcribas, curéſque dandas.

at. XIIII. KAL. *Sept.*

CICERO ATTICO. S. XVI.

Totvm *iter mihi incertum facit exſpectatio litterarum noſtrarum* kal. *Sext. datarum, non aliud aliquid. ſi ſpes erit, Epirum; ſin minùs, Cyzicum; aut aliud quid ſequemur. tuæ quidem litteræ, quo ſæpius a me leguntur, hoc ſpem faciunt minorem; quod cùm lectæ ſunt, tum id, quod attulerunt ad ſpem, infirmant; vt facilè appareat, te & conſolationi ſeruire & veritati; idque te rogo plane, vt ad me, quæ ſcis, vt erunt; quæ putabis, ita ſcribas, vt putabis. Dat.* XII. KAL. *Sept.*

CICERO ATTICO. S. XVII.

De *Quincto fratre nuntij nobis triſtes, nec varij venerant ex ante diem* NON. *Iun. vſque ad prid.* KAL. *Sep. eo autem die Leuineius, M. Reguli libertus ad me à Regulo miſſus venit. is omnino mentionem nullam factam eſſe nuntiauit: ſed fuiſſe tamen ſermonem de C. Clodij filio, iſque mihi tum à fratre litteras attulit. ſed poſtridie Seſtij pueri venerunt, qui a te litteras attulerunt, non tam exploratas à timore, quàm ſermo Leuiney fuerat. ſanè ſum in meo infinito mærore ſolicitus, & eò magis, quòd Appij Quæſtio eſt. Cetera, quæ ad me eiſdem litteris ſeribis de noſtra ſpe, intelligo eſſe languidiora, quam alij oſtendunt. ego autem, quoniam non longè ab eo tempore abſumus, in quo res diiudica-*

bitur, aut ad te conferam me, aut etiam nunc circum hæc loca commorabor. Scribit ad me frater, omnia ſua per te vnum ſuſtineri. quid te aut horter? quòd facis; aut agam gratias, quòd non exſpectas? tantùm velim, fortuna det nobis poteſtatem, vt incolumes amore noſtro perfruamur. Tuas litteras ſemper maximè exſpecto: in quibus caue vereri, ne aut diligentia tua mihi moleſta, aut veritas acerba ſit. Dat. prid. NON. *Sept.*

CICERO ATTICO S. XVIII.

EXPECTATIONEM *nobis non paruam attuleras, cùm ſcripſeras, Varronem tibi pro amicitia confirmaſse, cauſsam noſtram Pompeium certè ſuſcepturum: &, ſimul à Cæſare ei litteræ, quas exſpectaret, remiſsæ eſsent, actorem etiam daturum. vtrum id nihil fuit, an auerſatæ ſunt Cæſaris litteræ? an eſt aliquid in ſpe? etiam illud ſcripſeras, eundem, ſecundum comitia, dixiſse. fac (ſi vides, quantis in malis iaceam, &, ſi putas eſse humanitatis tuæ) me fac de tota cauſsa noſtra certiorem. nam Quinctus frater, homo mirus, qui me tam valde amat, omnia mittit ſpei plena, metuens, credo, defectionem animi mei. tuæ autem litteræ ſunt variæ. neque enim me deſperare vis, nec temere ſperare. fac obſecro te, vt omnia, quæ perſpici à te poſsunt, ſciamus.*

CICERO ATTICO. S. XIX.

QVOAD eiuſmodi mihi litteræ à vobis adferebantur, vt aliquid ex iis eſſet expectandum; ſpe & cupiditate Theſſalonicæ retentus ſum. poſtea quam omnis actio huius anni confecta nobis videbatur, in Aſiam ire nolui: quòd & celebritas mihi odio eſt: &, ſi fieret aliquid à nouis magiſtratibus, abeſſe longè nolebam. itaque in Epirum ad te ſtatui me conferre; non quò mea intereſſet loci natura, qui lucem omnino fugerem: ſed & ad ſalutem libentiſſimè ex tuo portu proficiſcar: &, ſi ea præciſa erit, nuſquam faciliùs hanc miſerrimam vitam vel ſuſtentabo, vel, quod multo eſt melius, abiecero. èro cum paucis; multitudinem dimittam. Me tuæ litteræ numquam in tantam ſpem adduxerunt, quantam aliorum. attamen mea ſpes etiam tenuior ſemper fuit, quàm tuæ litteræ. ſed tamen, quoniam cœptum eſt, ego, quoquo modo cœptum eſt, & quacunque de cauſſa, non deſeram neque optimi, atque vnici fratris miſeras ac luctuoſas preces; nec Seſtij, ceterorúmque promiſſa; nec ſpem ærumnoſiſſimæ mulieris Terentiæ; nec miſerrimæ mulieris Tulliolæ obſecrationem, & fideles litteras tuas. mihi Epirus aut iter ad ſalutem dabit; aut, quod ſcripſi ſupra. te oro & obſecro T. Pomponi, ſi me omnibus ampliſſimis, cariſſimis, iucundiſſimiſque rebus perfidia hominum ſpoliatum; ſi me à meis conſiliariis proditum & proiectum vides; ſi intelligis

me coactum, vt ipſe me, & meos perderem; vt me tua miſericordia iuues: & Quinctum fratrem, qui poteſt eſſe ſaluus, ſuſtentes: Terentiam, liberóſque meos tueare; me, ſi putas te iſtic viſurum, expectes; ſi minùs, inuiſas, ſi potes, mihíque ex agro tuo tantum aſſignes, quantum meo corpore occupari poteſt; & pueros ad me cum litteris quamprimum, & quamſæpiſſimè mittas. Dat. XVI. KAL. *Octob.*

CICERO S. D. Q. CAECILIO Q. F. POMPONIANO ATTICO. XX.

QVOD *quidem ita eſſe, & auunculum tuum functum eſſe officio, vehementiſſimè probo: gaudere me tum dicam, ſi mihi hoc verbo licebit vti. Me miſerum, quàm omnia eſſent ex ſententia, ſi nobis animus, ſi conſilium, ſi fides eorum, quibus credidimus, non defuiſſet: quæ colligere nolo, ne augeam mœrorem. ſed tibi venire in mentem certè ſcio, quæ vita eſſet noſtra, quæ ſuauitas, quæ dignitas ad quæ recuperanda per fortunas incumbe, vt facis, diémque natalem reditus mei, cura, vt in tuis ædibus amœniſſimis agam tecum & cum meis. Ego huic ſpei & expectationi, quæ nobis proponitur, maximè tamen volui præſtolari apud te in Epiro: ſed ita ad me ſcribitur, vt putem eſſe commodius, nos eiſdem in locis eſſe. De domo & Curionis oratione, vt ſcribis, ita eſt. in vniuerſa ſalute, ſi ea modò nobis reſtituetur, inerunt omnia; ex quibus nihil malo,*

quàm domum. ſed tibi nihil mando nominatim: totum me tuo amori fideíque commendo. Quòd te, in tanta hereditate, ab omni occupatione expediſti, valde mihi gratum eſt. Quòd facultates tuas ad meam ſalutem polliceris, vt omnibus rebus à te præter ceteros iuuer: id quantum ſit præſidium, video; intelligóque, te multas partis meæ ſalutis & ſuſcipere, & poſſe ſuſtinere: neque, vt tu facias, rogandum eſſe. Quod me vetas quicquam ſuſpicari accidiſſe ad animum tuum, quod ſecus à me erga te commiſſum, aut prætermiſſum videretur; geram tibi morem, & liberabor iſta cura: tibi tamen eò plus debebo, quò tua in me humanitas fuerit excelſior, quàm in te mea. Velim, quid videas, quid intelligas, quid agatur ad me ſcribas: tuóſque omnis ad noſtram ſalutem adhortere. Rogatio Seſtij neque dignitatis ſatis habet, nec cautionis. nam & nominatim ferre oportet, & de bonis diligentiùs ſcribi: & id animaduertas velim. Dat. IIII. NON. *Octob. Theſſanicæ.*

CICERO ATTICO. S. XXI.

TRIGINTA *dies erant ipſi, cùm has dabam litteras, per quos nullas à vobis acceperam. mihi autem erat in animo, iam, vt antea ad te ſcripſi, ire in Epirum: & ibi omnem caſum potiſſimùm exſpectare. Te oro, vt, ſi quid erit, quod perſpicias, quamcunque in partem, quam planiſſimè ad me ſcribas: & meo nomine, vt ſcribis, litteras, qui-*

bus putabis. opus eſſe, vt des. Dat. v. KAL. *Nouemb.*

CICERO ATTICO. S. XXII.

ETSI *diligenter ad me Quinctus frater & Piſo, quæ eſſent acta, ſcripſerant, tamen vellem, tua te occupatio non impediſſet, quò minùs, vt conſueſti, ad me, quid ageretur & quid intelligeres, perſcriberes. Me adhuc Plancius liberalitate ſua retinet, iam aliquoties conatum ire in Epirum. ſpes homini eſt iniecta, non eadem, quæ mihi, poſſe nos vnà decedere: quam rem ſibi magno honori ſperat fore. ſed iam, cùm aduentare milites dicentur, faciendum nobis erit, vt ab eo diſcedamus. quod cùm faciemus, ad te ſtatim mittemus, vt ſcias, vbi ſimus. Lentulus ſuo in nos officio, quod & re, & promiſſis, & litteris declarat, ſpem nobis non nullam affert Pompeij voluntatis. ſæpe enim tu ad me ſcripſiſti, eum totum eſſe in illius poteſtate. De Metello ſcripſit ad me frater. quantum ſperaret, profectum eſſe per te. Mi Pomponi pugna, vt tecum & cum meis mihi liceat viuere; & ſcribe ad me omnia. premor cùm luctu, tum deſiderio meorum omnium, tum eorum, qui mihi me cariores ſemper fuerunt. Cura, vt valeas. Ego, quòd, per Theſſaliam ſi irem in Epirum, perdiu nihil eram auditurus, & quòd mei ſtudioſos habeo Dyrrhachinos, ad eos perrexi, cùm illa ſuperiora Theſſalonicæ ſcripſiſſem. inde cùm ad te me conuertam, faciam vt*

ſcias. túque ad me velim omnia quam diligentiſſime, cuiuimodi ſunt, ſcribas. ego iam aut rem, aut ne ſpem quidem exſpecto. Dat. VI. KAL. Decemb. Dyrrachij.

CICERO ATTICO. S. XXIIII.

A. D. V. KAL. Decemb. tres epiſtolas à te accepi, vnam datam A. D. VIII. KAL. Nouem. in qua me hortaris, vt forti animo menſem Ianuarium exſpectem: eáque, quæ ad ſpem putas pertinere, de Lentuli ſtudio, de Metelli voluntate, de tota Pompeij ratione, perſcribis. in altera epiſtola, præter conſuetudinem tuam, diem non adſcribis: ſed ſatis ſignificas tempus. lege enim ab octo Tribunis pleb. promulgata, ſcribis te eas litteras eo ipſo die dediſſe, id eſt A. D. IIII. KAL. Nouemb. &, quid putes vtilitatis eam promulgationem attuliſſe, ſcribis. in quo ſi iam hæc noſtra ſalus cum hac lege deſperata erit, velim pro tuo in me amore hanc inanem meam diligentiam, miſerabilem potiùs quàm ineptam, putes: ſin eſt aliquid ſpei, des operam, vt maiore diligentia poſthac à noſtris magiſtratibus defendamur. nam ea veterum Tribunorum pleb. rogatio tria capita habuit; vnum de reditu meo, ſcriptum incautè. nihil enim reſtituitur, præter ciuitatem & ordinem: quod mihi pro meo caſu ſatis eſt. ſed, quæ cauenda fuerint, & quo modo, te non fugit. alterum caput eſt tralaticium de impunitate, ſi quid contra alias leges eius legis

ergo factum ſit. tertium caput, mi Pomponi, quo conſilio, & à quo ſit inculcatum, vide. ſcis enim Clodium ſanxiſſe, vt vix, aut omnino non poſſet nec per Senatum, nec per populum infirmari ſua lex. ſed vides, numquam eſſe obſeruatas ſanctiones earum legum, quæ abrogarentur. nam ſi id eſſet, nulla ferè abrogari poſſet: (neque enim vlla eſt, quæ non ipſa ſe ſæpiat difficultate abrogationis) ſed, cum lex abrogatur, illud ipſum abrogatur, quo non eam abrogari oporteat. hoc cùm re vera ita ſit; cùm ſemper ita habitum obſeruatúmque ſit, octo noſtri Tribuni pleb. caput poſuerunt hoc: SI QVID IN HAC ROGATIONE SCRIPTVM EST, QVOD PER LEGES, PLEB. VE SC. HOC EST, QVOD PER LEGEM CLODIAM PROMVLGARE, ABROGARE, DEROGARE, OBROGARE S. F. SVA NON LICEAT, NON LICVERIT; QVOD VE EI QVI PROMVLGAVIT, ABROGAVIT, DEROGAVIT, OBROGAVIT, OB EAM REM PAENAE, MVLTAE VE SIT E. H. L. N. R. *atque hoc in illis Tribunis pleb. non lædebat. lege enim collegij ſui non tenebantur: quo maior eſt ſuſpicio maliciæ alicuius; cùm id, quod ad ipſos nihil pertinebat, erat autem contra me, ſcripſerunt: vt noui Tribuni pl. ſi eſſent timidiores, multo magis ſibi eo capite vtendum putarent. neque id à Clodio prætermiſſum eſt. dixit enim in contione* A.D. III. NON. *Nou. hoc capite deſignatis Tribunis pl. præſcriptum eſſe, quid liceret:*

liceret: tamen, in lege nulla eſſe eiuſmodi caput, te non fallit. quod ſi opus eſſet, omnes in abrogando vterentur. Vt Ninnium, aut ceteros fugerit, inueſtiges, velim: & , quis attulerit; & ; quare octo Tribuni pl. ad Senatum de me referre non dubitarint; (sitne quòd obſeruandum illud caput non putabant) iidem in abrogando tam cauti fuerint, vt id metuerent, ſoluti cùm eſſent; quod ne iis quidem, qui lege tenentur, eſt curandum. id caput ſanè nolim nouos Tribunos pl. ferre: ſed perferant, modò quidlibet. vno capite, quo reuocabor, (modò res conficiatur) ero contentus. Iam dudum pudet tam multa ſcribere. vereor enim, ne re iam deſperata legas; vt hæc mea diligentia miſerabilis tibi, aliis irridenda videatur. ſed ſi eſt aliquid in ſpe, vide legem, quam T. Fadio ſcripſit Viſellius: ea mihi perplacet. nam Sextij noſtri, quam tu tibi probari, ſcribis, mihi non placet. Tertia eſt epiſtola prid. ID. *Nouemb. data: in qua exponis prudenter & diligenter, quæ ſint, quæ rem diſtinere videantur, de Craſſo, de Pompeio, de ceteris. quare oro te, vt, ſi qua ſpes erit, poſſe ſtudiis bonorũ, auctoritate, multitudine comparata rem confici, des operam, vt vno impetu perfringatur; in eam rem incumbas, ceteróſque excites. ſin, vt ego perſpicio cùm tua coniectura, tum etiam mea, ſpei nihil eſt; oro obteſtórque te, vt Q uinctum fratrem ames, quem ego miſerum miſerè perdidi; néue quid eum patiare grauius conſulere de ſe, quàm expediat ſororis tuæ filio; meum Ciceronem, cui nihil miſello relinquo*

præter inuidam & ignominiam nominis mei, tuere, quoad poteris; Terentiam, vnam omnium ærumnoſiſſimam, ſuſtentes tuis officiis. Ego in Epirum proficiſcar, cùm primorum dierum nuntios excepero. Tu ad me, velim, proximis litteris, vt ſe initia dederint, perſcribas, Dat. prid. KAL. *Decemb.*

CICERO ATTICO. S. XXIIII.

ANTEA, *cùm ad me ſcripſiſſetis, veſtro conſenſu Conſulum prouincias ornatas eſſe; etſi verebar, quorſum id caſurum eſſet, tamen ſperabam vos aliquid aliquando vidiſſe prudentiùs: poſteaquam mihi & dictum eſt, & ſcriptum, vehementer conſilium veſtrũ reprehendi, ſum grauiter cõmotus; quòd illa ipſa ſpes exigua, quæ erat, videtur eſſe ſublata. nam ſi Tribuni pl. nobis ſuſcenſent, quæ poteſt ſpes eſſe? ac videntur iure ſuſcenſere: cùm & expertes conſilij fuerint, qui cauſſam noſtram ſuſceperant; & noſtra conceſſione omnem vim ſui iuris amiſerint: præſertim cùm ita dicant, ſe noſtra cauſſa voluiſſe ſuam poteſtatem eſſe de Conſulibus ornandis, non vt eos impedirent, ſed vt ad noſtram cauſſam adiungerent. nunc ſi Conſules à nobis alieniores eſſe velint, poſſe id liberè facere; ſin vellent noſtra cauſſa, nihil poſſe ſe inuitis. Nam quod ſcribis; ni ita nobis placuiſſet, illos hoc idem per populum aſſecuturos fuiſſe; inuitis Tribunis pleb. fieri nullo modo potuit. ita vereor, ne & ſtudia Tribunorum amiſerimus: &, ſi ſtudia maneant,*

vinclum illud adiungendorum Conſulum amiſſum ſit. Accedit aliud non paruum incommodum, quòd grauis illa opinio, vt quidem ad nos perferebatur, Senatum nihil decernere ante, quàm de nobis actum eſſet, amiſſa eſt; præſertim in ea cauſſa, quæ non modò neceſſaria non fuit, ſed etiam inuſitata ac noua. neque enim vmquam arbitror ornatas eſſe prouincias deſignatorum: vt, cùm in hoc illa conſtantia, qua erat mea cauſſa ſuſcepta, imminuta ſit, nihil iam poſſit non decerni. iis, ad quos relatum eſt, amicis placuiſſe, non mirum eſt. erat enim difficile reperire, qui contra tanta commoda duorum Conſulum palam ſententiam diceret. fuit omnino difficile non obſequi, vel amiciſſimo homini, Lentulo, vel Metello, qui ſimultatem humaniſſimè deponeret. ſed vereor, ne hos tamen tenere potuerimus; Tribunos pl. amiſerimus. hæc res quemadmodum ceciderit, & tota res quo loco ſit, velim ad me ſcribas; & ita, vt inſtituiſti. nam iſta veritas, etiamſi iucunda non eſt, mihi tamen grata eſt. Dat. IIII. ID. *Decemb.*

CICERO ATTICO. S. XXV.

POST *tuum à me diſceſſum litteræ mihi Roma allatæ ſunt: ex quibus perſpicio nobis in hac calamitate tabeſcendum eſſe: neque enim, (ſed bonam in partem accipies) ſi vlla ſpes ſaluti noſtræ ſubeſſet, tu, pro tuo amore in me, hoc tempore diſceſſiſſes. ſed ne ingrati, aut ne omnia velle nobiſcum*

vna interire videamur, hoc omitto: illud abs te peto, des operam, id quod mihi affirmaſti, vt te ante KAL. *Ianu. vbicunque erimus, ſiſtas.*

CICERO ATTICO. S. XXVI.

LITTERAE *mihi à Quincto fratre cum* S.C. *quod de me eſt factum, allatæ ſunt. mihi in animo eſt, legumlationem exſpectare; & ſi obtrectabitur, vtar auctoritate Senatus, & potiùs vita, quam patria, carebo. Tu, quæſo, feſtina ad nos venire.*

CICERO ATTICO. S. XXVII.

EX TVIS *litteris, & ex re ipſa nos funditus periſſe video. Te oro, vt, quibus in rebus mei tui indigebunt, noſtris miſeriis ne deſis. ego te, vt ſcribis, citò videbo.*

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD ATTICVM.

LIBER IIII.

CICERO ATTICO S. I.

CVM primùm Romam veni, fuítque, cui rectè ad te litteras darem, nihil priùs faciendum mihi putaui, quàm vt tibi abſenti de reditu noſtro gratularer. cognoram enim,(vt verè ſcribam) te in conſiliis mihi dandis nec fortiorem, nec prudentiorem, quàm me ipſum: nec etiam pro præterita mea in te obſeruantia, nimiùm in cuſtodia ſalutis meæ diligentem; eundémque te, qui primis temporibus erroris noſtri, aut potiùs furoris particeps, & falſi timoris ſocius fuiſses, acerbiſſimè diſcidium noſtrum tuliſse, plurimúmque operæ, ſtudij, diligentiæ, laboris ad conficiendum reditum meum contuliſse. itaque hoc tibi verè affirmo, in maxima lætitia, & exoptatiſſima gratulatione vnum ad cumulandum gaudium conſpectum, aut potiùs complexum mihi tuum defuiſse; quem ſemel nactus numquam dimiſero: ac, niſi etiam prætermiſsos fructus tuæ ſuauitatis præteriti temporis omnes exegero, profectò hac reſtitutione fortunæ me ipſe non ſatis dignum iudicabo. Nos adhuc in noſtro ſtatu, quod difficillimè recuperari poſse arbitrati ſumus, ſplendorem noſtrum illum forenſem, & in Senatu

auctoritatem, & apud viros bonos gratiam magis, quàm optaramus, conſecuti ſumus. in re autem familiari, quæ quemadmodum fracta, diſſipata, direpta ſit, non ignoras, valde laboramus: tuarúmq; non tam facultatum, quas ego noſtras eſſe iudico, quàm cõſiliorum ad colligendas & conſtituendas reliquias noſtras indigemus. nunc, etſi omnia aut ſcripta eſſe à tuis arbitror, aut etiam nuntiis, ac rumore perlata: tamen ea inſcribam breui, quæ te puto potiſſimùm ex meis litteris velle cognoſcere. Pridie Nonas Sext. Dyrrhachio ſum profectus, ipſo illo die, quo lex eſt lata de nobis. Brundiſium veni Nonis Sext. ibi mihi Tulliola mea fuit præsto natali ſuo ipſo die, qui caſu idem natalis erat & Brundiſinæ coloniæ, & tuæ vicinæ Salutis. quæ res animaduerſa à multitudine, ſumma Brundiſinorum gratulatione celebrata eſt. ante diem VI. ID. *Sext. cognoui, cùm Brundiſii eſſem, litteris Quincti fratris, mirifico ſtudio omnium ætatum atque ordinum, incredibili concurſu Italiæ, legem comitiis Centurialis eſſe perlatam. inde à Brundiſinis honeſtiſſimis ornatus, iter ita feci, vt vndique ad me cum gratulatione legati conuenerint. ad vrbem ita veni, vt nemo vllius ordinis homo nomenclatori notus fuerit, qui mihi obuiam non venerit, præter eos inimicos, quibus id ipſum non liceret aut diſſimulare, aut negare. Cùm veniſſem ad portam Capenam, gradus templorum ab infima plebe completi erant: à qua plauſu maximo cùm eſſet mihi gratulatio ſignificata; ſimilis & frequen-*

tia, & plauſus me vſque ad Capitolium celebrauit: in foróque, & in ipſo Capitolio miranda multitudo fuit poſtridie in Senatu, qui fuit dies NON. *Septemb. Senatui gratias egimus. eo biduo cùm eſſet annonæ ſumma caritas, & homines ad theatrum primò, deinde ad Senatum concurriſſent, impulſu Clodij; mea opera frumenti inopiam eſſe clamarent; cùm per eos dies Senatus de annona haberetur; & ad eius procurationem ſermone non ſolum plebis, verumetiam bonorum Pompeius vocaretur, ídque ipſe cuperet; multitudóque à me nominatim, vt id decernerem, poſtularet; feci; & accuratè ſententiam dixi; cùm abeſſent Conſulares; quòd tutò ſe negarent poſſe ſententiam dicere, præter Meſſallam & Afranium. factum eſt* S.C. *in meam ſententiam, vt cum Pompeio ageretur, vt eam rem ſuſciperet, léxque ferretur: quo* S.C. *recitato cùm continuo, more hoc inſulſo & nouo, plauſum, meo nomine recitando, dediſſet; habui contionem: omnes magiſtratus præſentes, præter vnum Prætorem, & duos Tribunos pleb. dederunt. poſtridie Senatus frequens, & omnes Conſulares nihil Pompeio poſtulanti negarunt. ille legatos quindecim cùm poſtularet, me principem nominauit; & ad omnia me alterum ſe fore dixit. legem Conſules conſcripſerunt, qua Pompeio per quinquennium omnis poteſtas rei frumentariæ toto orbe terrarum daretur: alteram Meſſius, qui omnis pecuniæ dat poteſtatem, & adiungit claſſem & exercitũ, & maius imperium in prouinciis, quam ſit eorum, qui eas*

obtineant. illa noſtra lex Conſularis nunc modeſta videtur, hæc Meſſii non ferenda. Pompeius illam velle ſe dicit, familiares hanc. Conſulares, duce Fauònio, fremunt; nos tacemus, & eo magis, quòd de domo noſtra nihil adhuc Pontifices reſponderant. qui ſi ſuſtulerint religionem, aream præclaram habebimus; ſuperficiem Conſules ex S.C. *æſtimabunt: ſin aliter, demolientur; ſuo nomine locabunt; rem totam æſtimabunt. Ita ſunt res noſtræ; vt in ſecundis, fluxæ; vt in aduerſis, bonæ. In re familiari valde ſumus, vt ſcis, perturbati. præterea ſunt quædam domeſtica, quæ litteris non committo. Quinctum fratrem, inſigni pietate, virtute, fide præditum, ſic amo, vt debeo. Te expecto; & oro, vt matures venire; eóque animo venias, vt me tuo conſilio egere non ſinas. alterius vitæ quoddam initium ordimur. iam quidam, qui nos abſentis defenderunt, incipiunt præſentibus occultè iraſci; apertè inuidere. vehementer te requirimus.*

CICERO ATTICO. S. II.

SI FORTE *rariùs tibi à me, quàm à ceteris, litteræ redduntur; peto à te, vt id non modò non negligentiæ meæ, ſed ne occupationi quidem tribuas: quæ etſi ſumma eſt, tamen nulla eſſe poteſt tanta, vt interrumpat iter amoris noſtri & officij mei. nam vt veni Romam, iterum nunc ſum certior factus, eſſe, cui darem litteras. itaque has alteras dedi. prioribus tibi declaraui, aduentus noſter*

qualis fuiſſet, & quis eſſet ſtatus, atque omnes res noſtræ quemadmodum eſſent, vt in ſecundis, fluxæ, vt in aduerſis, bonæ. Poſt illas datas litteras, ſecuta eſt ſumma contentio de domo. diximus apud Pontifices pridie KAL. *Octobres. acta res eſt accuratè à nobis: & ſi vmquam in dicendo fuimus aliquid, aut etiam ſi vmquam alias fuimus, tum profectò dolor & magnitudo vim quandam nobis dicendi dedit. itaque oratio iuuentuti noſtræ deberi non poteſt: quam tibi, etiam ſi non deſideras, tamen mittam citò. Cùm pontifices decreſſent, ita,* SI NEQVE POPVLI IVSSV, NEQVE PLEBIS SCITV, QVI SE DEDICASSE DICERET, NOMINATIM EI REI PRAEFECTVS ESSET, NEQVE POPVLI IVSSV, AVT PLEBIS SCITV ID FACERE IVSSVS ESSET; VIDERI, POSSE SINE RELIGIONE EAM PARTEM AREAE MI RESTITVI; *mihi facta ſtatim eſt gratulatio. nemo enim dubitabat, quin domus nobis eſſet adiudicata. tum ſubito ille in contionem aſcendit, quam Appius ei dedit. nuntiat inani populo, Pontifices ſecundum ſe decreuiſſe; me autem vi conari in poſſeſſionem venire. hortatur, vt ſe, & Appium ſequantur, & ſuam Libertatem vt defendant. hîc cùm etiam illi infimi partim admirarentur, partim irriderent hominis amentiam; ego ſtatueram illuc non accedere, niſi cùm Conſules ex* S. C. *porticum Catuli reſtituendam locaſſent.* KAL. *Octob. habetur Senatus frequens. adhibentur omnes Pontifices,*

qui erant Senatores: à quibus Marcellinus, qui erat cupidiſſimus mei, ſententiam primus rogatus, quæſiuit, quid eſſent in decernendo ſecuti. tum M. Lucullus de omnium collegarum ſententia reſpondit, religionis iudices Pontifices fuiſſe, legis Senatum: ſe, & collegas ſuos de religione ſtatuiſſe, in Senatu de lege ſtatuturos. quiſque horum, loco ſententiam rogatus, multa ſecũdum cauſſam noſtram diſputauit. cùm ad Clodium ventum eſt, cupiit diem conſumere: neque ei finis eſt factus: ſed tamen, cùm horas tris ferè dixiſſet, odio & ſtrepitu Senatus coactus eſt aliquando perorare. cùm fieret S. C. *in ſententiam Marcellini; omnibus præter vnum aſſentientibus, Serranus interceſſit. de interceſſione ſtatim ambo Conſules referre cœperunt. cùm ſententiæ grauiſſimæ dicerentur; Senatui placere, mihi domum reſtitui, porticum Catuli locari, auctoritatem ordinis ab omnibus magiſtratibus defendi; ſi quæ vis eſſet facta, Senatum exiſtimaturum, eius opera factum eſſe, qui* S. C. *interceſſiſſet: Serranus pertimuit; & Cornicinus ad ſuam veterem fabulam rediit: abiecta toga, ſe ad generi pedes abiecit. ille noctem ſibi poſtulauit: non concedebant. reminiſcebantur enim* KAL. *Ianuarium. vix tamen ſibi de mea voluntate conceſſum eſt. poſtridie* S. C. *factum eſt id, quod ad te miſi. deinde Conſules porticum Catuli reſtituendam locarunt: illam porticum redemptores ſtatim ſunt demoliti libentiſſimis omnibus. nobis ſuperficiem ædium Conſules de conſilij ſententia æſtimarunt* HS *vicies; cetera valde illiberaliter;*

Tuſculanam villam quingentiis millib; Formianum HS ducentis quinquaginta millib. quæ æſtimatio non modò vehementer ab optimo quoque, ſed etiam à plebe reprehenditur. dices, quid igitur cauſſæ fuit? dicunt illi quidem, pudorem meum; quòd neque negarim, neque vehementiùs poſtularim. ſed non eſt id. nam hoc quidem etiam profuiſſet. verùm iidem, mi T. Pomponi, iidem inquam illi, quos ne tu quidem ignoras, qui mihi pinnas inciderant, nolunt eaſdem renaſci: ſed, vt ſpero, iam renaſcuntur. tu modò ad nos veni: quod vereor ne tardiùs interuentu Varronis tui noſtrique facias. Quoniam acta quæ ſint, habes: de reliqua noſtra cogitatione cognoſce. Ego me à Pompeio legari ita ſum paſſus, vt nulla re impedirer, quod ne, ſi vellem, mihi eſſet integrum, aut, ſi comitia Cenſorum proximi Conſules haberent, petere poſſe, aut votiuam legationem ſumpſiſſe prope omnium fanorum, lucorum. ſic enim noſtræ rationes poſtulabant. ſed volui meam poteſtatem eſſe vel petendi, vel ineunte æſtatem exeundi: &, interea me eſſe in oculis ciuium, de me optime meritorum, non alienum putaui. Ac forenſium quidem rerum hæc noſtra conſilia ſunt: domeſticarum autem valde impedita. Domus ædificatur. ſcis, quo ſumptu, qua moleſtia reficiatur Formianum; quod ego nec relinquere poſſum, nec videre. Tuſculanum proſcripſi: ſuburbano non facilè careo. amicorum benignitas exhauſta eſt in ea re, quæ nihil habuit præter dedecus: quod ſenſiſti tu abſens; præſentes, quorum ſtudiis ego,

& copiis, ſi eſſet per meos defenſores licitum, facile eſſem omnia conſecutus. quo in genere nunc vehementer laboratur. Cetera, quæ me ſolicitant, μυστικώτερα ſunt. amamur à fratre, & à filio. te exſpectamus.

CICERO ATTICO. S. III.

HAVERE *te certo ſcio, cùm ſcire, quid hîc agatur, tum mea à me ſcire; non quo certiora ſint ea, quæ in oculis omnium geruntur, ſi à me ſcribantur, quàm cùm ab aliis aut ſcribuntur tibi, aut nuntiantur; verùm vt perſpicias ex meis litteris, quo animo ea feram, quæ geruntur: & qui ſit hoc tempore aut mentis meæ ſenſus, aut omnino vitæ ſtatus. Armatis hominibus ante diem tertium* NON. *Nouemb. expulſi ſunt fabri de area noſtra, diſturbata porticus Catuli, quæ ex* S. C. *Conſulum locatione reficiebatur, & ad tectum penè peruenerat. Quincti fratris domus primò fracta coniectu lapidum ex area noſtra, deinde inflammata iuſſu Clodij, inſpectante vrbe, coniectis ignibus, magna querela & gemitu, non dicam bonorum omnium, qui, neſcio, an vlli ſint, ſed planè hominum omnium. ille vehemens ruere: poſt hunc furorem nihil niſi cædem inimicorum cogitare; vicatim ambire; ſeruis apertè ſpem libertatis oſtendere. etenim antea, cùm iudicium nolebat, habebat ille quidem difficilem, manifeſtámque cauſſam, ſed tamen cauſſam: id poterat inficiari; poterat in alios deriuare; poterat etiam*

aliquid iure factum defendere. poſt has ruinas incendia, rapinas, deſertus à ſuis, vix iam Decimum deſignatorem, vix Gellium retinet: ſeruorum conſiliis vtitur: videt, ſi omnis, quos vult, palam occiderit, nihilo ſuam cauſam difficiliorem, quàm adhuc ſit, in iudicio futuram. itaque ante diem tertium Idus Nouemb. cùm Sacra via deſcenderem, inſecutus eſt me cum ſuis. clamor, lapides, fuſtes, gladij, hæc improuiſa omnia. diſceſſimus in veſtibulum Tettij Damionis. qui erant mecum, facilè operas aditu prohibuerunt. ipſe occidi potuit. ſed ego diæta curari incipio: chirurgiæ tædet. ille omnium vocibus cùm ſe non ad iudicium, ſed ad ſupplicium præſens trudi videret, omnis Catilinas, Acidinos poſtea reddidit. nam Milonis domum, eam quæ Germalo, pridie Idus Nouemb. expugnare & incendere ita conatus eſt, vt palàm hora v. cum ſcutis homines, eductis gladiis, alios cum accenſis facibus adduxerit. ipſe domum P. Sullæ pro caſtris ſibi ad eam impugnationem ſumpſerat. tum ex Anniana Milonis domo Q. Flaccus eduxit viros acris; occidit homines ex omni latrocinio Clodiano notiſſimos: ipſum cupiuit; ſed illæſè interiora in ædium Sullæ ſe. in Senatu poſtridie Idus (domi Clodius) egregius Marcellinus, omnes acres. Metellus calumnia dicendi tempus exemit, adiuuante Oppio, etiam hercule familiari tuo; de cuius conſtantia, inuitæ tuæ veriſſimæ litteræ. Seſtius furere. ille poſtea, ſi comitia ſua non fierent, vrbi minari. propoſita Marcellini ſententia, quam ille de

ſcripto ita dixerat, vt totam noſtram cauſſam areæ, incendiorum, periculi mei, iudicio complecteretur, eáque omnia comitiis anteferret: proſcripſit, ſe per omnes dies comitialis de cælo ſeruaturum. contiones turbulentæ Metelli, temerariæ Appij, furioſiſſimæ Publij. hæc tamen ſumma; niſi Milo in campum obnũtiaſſet, comitia futura. ante diem XII. KAL. *Decemb. Milo media nocte cum magna manu in campum venit. Clodius, cùm haberet fugitiuorum delectas copias, in campum ire non eſt auſus. Milo permanſit ad meridiem mirifica hominum lætitia, ſumma cum gloria. contentio fratrum trium turpis, fracta vis, contemptus furor. Metellus tamen poſtulat, vt ſibi poſtero die in foro obnuntietur: nihil eſſe, quod in campum nocte veniretur: ſe hora prima in Comitio fore. itaque ante diem* XI. KAL. *in Comitium Milo de nocte venit. Metellus cum prima luce furtim in campum itineribus prope deuiis currebat: aſſequitur inter lucos hominem Milo; obnuntiat. ille ſe recepit, magno & turpi Q. Flacci conuicio. ante diem* X. KAL. *nundinæ. contio biduo nulla. ante diem* VIII. KAL. *hæc ego ſcribebam, hora noctis nona. Milo campum iam tenebat. Marcellus candidatus ita ſtertebat, vt ego vicinus audirem. Clodij veſtibulum vacuum ſanè mihi nuntiabatur. paucis pannoſis linea laterna. meo conſilio omnia illi fieri querebantur, ignari quantum in illo heroe eſſet animi, quantum etiam conſilij. miranda virtus eſt. noua quædam diuina mitto. ſed hæc ſumma eſt. comitia fore non arbitror. reum Publium,*

niſi ante occiſus erit, fore à Milone puto. ſi ſe vt it vrbe iam obtulerit, occiſum iri ab ipſo Milone video. non dubitat facere; præ ſe fert; caſum illum noſtrum non extimeſcit. numquam enim cuiuſquam inuidi, & perfidi conſilio eſt vſus: nec inerti nobili crediturus. Nos animo duntaxat vigemus, etiam magis, quàm cùm florebamus: re familiari comminuti ſumus, Quincti fratris tamen liberalitati pro facultatibus noſtris, ne omnino exhauſtus eſſet, illo recuſante, ſubſidiis amicorum reſpondemus. quid conſilij de omni noſtro ſtatu capiamus, te abſente neſcimus. quare appropera.

CICERO ATTICO S. IIII.

PERIVCVNDVS *mihi Cincius fuit ante diem tertium* KAL. *Febr. ante lucem. dixit enim mihi, te in eſſe in Italia, ſeſéque ad te pueros mitmittere: quos ſine meis litteris ire nolui: non què haberem, quod tibi, præſertim iam prope præſenti, ſcriberem: ſed vt hoc ipſum ſignificarem mihi tuum aduentum ſuauiſſimum exſpectatiſſimúmque eſſe. quare aduola ad nos, eo animo, vt nos ames, te amari ſcias. cetera coram agemus. hæc properantes ſcripſimus. quo die venies, vtique cum tuis apud me ſis. perbellè feceris, ſi ad nos veneris. offendes deſignationem Tyrannionis mirificam in librorum meorum bibliothecam; quorum reliquiæ multo meliores ſunt, quàm putaras. etiã vellem mihi mittas de tuis librariolis duos aliquos, quibus Tyrannio vtatur*

glutinatoribus, ad cetera adminiſtris; iiſque imperes, vt ſumant membranulam, ex qua indices fiant, quos vos Græci, vt opinor, συλλάβους appellatis. Sed hæc, ſi tibi erit commodum. ipſe verò vtique fac venias, ſi potes in his locis adhæreſcere, & Piliam adducere. ita enim & æquum eſt, & cupit Tullia. Me dius fidius ne tu emiſti λόχον præclarum. gladiatores audio pugnare mirificè. ſi locare voluiſſes, duobus his muneribus liberaſſes. Sed hæc poſteriùs. tu fac venias: & de librariis, ſi me amas, diligenter.

CICERO ATTICO. S. V.

AIN TV? *an me exiſtimas ab vllo malle mea legi probarique, quàm à te? cur igitur cuiquam miſi priùs? vrgebar ab eo, ad quem miſi, & non habebam exemplar. quid? etiam (dudum enim circumrodo, quod deuorandum eſt) ſubturpicula mihi videbatur eſſe παλινωδία. ſed valeant recta, vera, honeſta conſilia. non eſt credibile, quæ ſit perfidia in iſtis principibus, vt volunt eſſe, & vt eſſent, ſi quicquam haberent fidei. ſenſeram, noram, inductus, relictus, proiectus ab iis: tamen hoc erat in animo, vt cum iis in Rep. conſentirem. iidem erant, qui fuerant. vix aliquando te auctore reſipiui. dices, ea te monuiſſe, ſuaſiſſe, quæ facerem; non etiam vt ſcriberem. ego mehercule mihi neceſſitatem volui imponere huius nouæ coniunctionis; ne qua mihi liceret labi ad illos, qui etiam tum, cùm miſereri mei de-*

mei debent, non deſinunt inuidere. ſed tamen modici fuimus ὑποθέσει, vt ſcripſi. erimus vberiores, ſi & ille libenter accipiet, & hi ſubringentur, qui villam me moleſtè ferunt habere, quæ Catuli fuerat, à Vettio me emiſſe non cogitant; qui domum negant oportuiſſe me ædificare, vendere aiunt oportuiſſe. ſed quid ad hoc? ſi, quibus ſententiis dixi, quod & ipſi probarent, lætati ſunt tamen me contra Pompeij voluntatem dixiſſe? finis; & quoniam, qui nihil poſſunt, ij me nolunt amare; demus operam, vt ab iis, qui poſſunt, diligamur. dices: vellem iampridem. ſcio te voluiſſe; & me aſinum germanum fuiſſe. ſed iam tempus eſt me ipſum à me amari, quando ab illis nullo modo poſsum. Domum meam quod crebro inuiſis, eſt mihi valde gratum. Viaticum Craſſipes præripit. Tu de via rectà in hortos. videtur commodiùs ad te. poſtridie ſcilicet: quid enim tua? ſed viderimus. Bibliothecam mihi tui pinxerunt conſtructione & ſittybis. eos velim laudes.

CICERO ATTICO. S. VI.

De lentvlo ſcilicet ſic fero, vt debeo. virum bonum, & magnum hominem, & in ſumma magnitudine animi multa humanitate temperatum perdidimus; nóſque malo ſolacio, ſed non nullo tamen, conſolamur, quòd ipſius vicem minimè dolemus, non vt Saufeius & veſtri; immo hercule quia ſic amabat patriam, vt mihi aliquo deorum benefi-

cio videatur ex eius incendio eſſe ereptus. nam quid fœdiùs noſtra vita? præcipuè mea? nam tu quidem, etſi es natura πολιτικὸς, tamen nullam habes propriam ſeruitutem: communi frueris nomine. ego verò, qui, ſi loquor de Rep. quod oportet, inſanus; ſi, quod opus eſt, ſeruus exiſtimor; ſi taceo, oppreſſus & captus; quo dolore eſſe debeo? quo ſum ſcilicet, hoc etiam acriore, quòd ne dolere quidem poſſum, vt non ingratus videar. quid, ſi ceſſare libeat, & in otij portum confugere? ne quicquam. immo etiam in bellum & in caſtra. ergo erimus ὀπαδοὶ, qui ταγοὶ eſſe noluimus? ſic faciendum eſt. tibi enim ipſi, cui vtinam ſemper paruiſſem, ſic video placere. reliqui, aſt Σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει: non mehercule poſſum; & Philoxeno ignoſco, qui reduci in carcerem maluit. veruntamen id ipſum mecum in his locis commentor, vt iſta improbem; ídque tu, cùm vna erimus, confirmabis. At te litteras crebrò ad me ſcribi video; ſed omnis vno tempore accepi. quæ res etiam auxit dolorem meum. caſu enim trinas ante legeram, quibus, meliuſculè Lentulo eſſe, ſcriptum erat. ecce quarta fulmen. ſed ille, vt ſcripſi, non miſer; nos verò ferrei. Quòd me admones, vt ſcribam illa Hortenſiana: in alia incidi, non immemor iſtius mandati tui. ſed mehercule incipiendo refugi; ne, quòd videor ſtultè illius amici intemperiem non tuliſſe, rurſus ſtultè iniuriam illius faciam illuſtrem, ſi quid ſcripſero; & ſimul, ne, βαθύτης mea, quæ in agendo apparuit, in ſcribendo ſit oculatior; & aliquid ſatisfa-

ctio leuitatis habere videatur. Sed viderimus. tu modò quam ſæpiſſime ad me aliquid. Epiſtolam, Lucceio nunc quam miſi, qua, meas res vt ſcribat, rogo, fac vt ab eo ſumas: valde bella eſt: eúmque, vt approperet, adhorteris: & , quòd mihi ſe ita facturum reſcripſit, agas gratias. Domum noſtram, quoad poteris, inuiſas. Veſtorio aliquid ſignifices. valde enim eſt in me liberalis.

CICERO ATTICO. S. VII.

NIHIL ἐυχαριστότερον epiſtola tua, quæ me ſollicitum de Quincto noſtro, puero optimo, valde leuauit. venerat horis duabus ante Chærippus; mera monſtra nuntiarat. De Apollonio quòd ſcribis, qui illi dij irati, homini Græco, qui conturbare quidem putat ſibi licere; quod Equitibus Romanis. nam Terentius ſuo iure. De Metello, οὐχ ὁσίη φθιμένοισιν. ſed tamen multis annis ciuis nemo erat mortuus, qui quidem. tibi nummi meo periculo ſint. quid enim vereris, quemcunque heredem fecit? niſi Publium fecit? verùm fecit non improbè; quamquam fuit ipſe. quare in hoc thecam nummariam non retexeris: in aliis eris cautior. Mea mandata de domo curabis: prædia locabis: Milonem admonebis. Arpinatium fremitus eſt incredibilis de Laterio. quid quæris? equidem dolui. ὁ δὲ οὐκ ἐμπάζετο μύθων. Quod ſupereſt, etiam puerum Ciceronem curabis, & amabis, vt facis.

CICERO ATTICO. S. VIII.

MVLTA *me in epiſtola tua delectarunt, ſed nihil magis, quàm patina tyrotarichi. nam de rauduſculo, quod ſcribis,* μήπω μέγαν εἴπῃς, πρὶν τελευτήσαντ' ἴδῃς. *ædificati tibi in agris nihil reperio. in oppido eſt quiddam, de quo eſt dubium, ſit ne venale; ac proximum quidem noſtris ædibus. hoc ſcito, Antium Buthrotum eſſe Romæ, vt Corcyræ illud tuum. nihil quietius, nihil alſius, nihil amœnius.* εἴη μισητὸς φίλος οἶκος. *poſtea verò quàm Tyrannio mihi libros diſpoſuit, mens addita videtur meis ædibus: qua quidem in re mirifica opera Dionyſii, & Menophili tui fuit. nihil venuſtius, quàm illa tua pegmata, poſtquam mi ſittybis libros illuſtrarunt. valde eſt. Scribas ad me velim de gladiatoribus, ſed ita, bene ſi rem gerunt: non quæro malè ſi ſe geſſere. Apenas vix diſceſſerat; cùm epiſtolas quid ais? putáſne fore, vt legem non ferat? dic, oro te, clariùs: vix enim mihi exaudiſſe videor. verùm ſtatim fac vt ſciam, ſi modò, tibi eſt commodum. Ludis quidem, quoniam dies eſt additus, eò etiam meliùs hîc eum diem cum Dionyſio cõteremus. De Trebonio prorſus tibi aſſentior. De Domitio.*

Σύκῳ μὰ τὴν δήμητρα σῦκον οὐδὲ ἓν
Οὕτως ὅμοιον γέγονεν,

quam eſt iſta περίστασις *noſtræ: vel quòd ab iiſdem, vel quòd præter opinionem, vel quòd viri boni*

nuſquam. vnum diſſimile , quòd huic meritò . nam de ipſo caſu neſcio , an illud melius. quid enim hoc miſerius, quàm eum, qui tot annos , quot habet, deſignatus Conſul fuerit , fieri Conſulem non poſſe? præſertim cùm aut ſolus , aut certè non plus , quàm cum altero petat. ſi verò id eſt , quod neſcio an ſit, vt non minùs longas iam in codicillorum faſtis futurorum Conſulum paginulas habeat , quàm factorum; quid illo miſerius? niſi reſpublica; in qua ne ſperatur quidem melius quicquam. De Natta ex tuis primùm ſciui litteris; oderam hominem. De poemate quòd quæris; quid ſi cupiat effugere? quid? ſinas? De Fabio Luſco quòd eram exoſus; homo peramans ſemper noſtri fuit, nec mi vnquam odio. ſatis enim acutus & permodeſtus , ac bonæ frugi. eum, quia non videbam , abeſſe putabam. audiui ex Gauio hoc Firmano , Romæ eſſe hominem, & fuiſſe aſſiduum. percuſſit animum. dices , tantuláne cauſſa? permulta ad me detulerat non dubia de Firmanis fratribus. quid ſit , quòd ſe à me remouit , ſi modò remouit , ignoro. De eo , quod me mones , vt & πολιτικῶς me geram , & τὴν ἔσω χαμμὴν teneam; ita faciam. ſed opus eſt maiore prudentia; quàm à te , vt ſoleo , petam. Tu velim è Fabio , ſi quem habes aditum , odorere; & iſtum conuiuam tuum deguſtes; & ad me de his rebus, & de omnibus quotidie ſcribas. vbi nihil erit , quod ſcribas; id ipſum ſcribito. Cura vt valeas.

CICERO ATTICO. S. IX.

SANE *velim ſcire, num Cenſum impendant Tribuni diebus vitiandis, (eſt enim hic rumor) totáque de Cenſura, quid agant, quid cogitent. Nos hîc cum Pompeio fuimus. multa mecum de Republica, ſanè ſibi diſplicens, vt loquebatur: (ſic eſt enim in hoc homine dicendum) Syriam ſpernens, Hiſpaniam iactans: hîc quoque, vt loquebatur; & opinor, vſquequaque de hoc cùm dicemus, ſit hoc quaſi,* καὶ τόδε φωκυλίδου: *tibi etiam gratias agebat, quòd ſigna componenda ſuſcepiſſes: in nos verò ſuauiſſimè hercule effuſus. venit etiam ad me in Cumanum à ſe. nihil minùs velle, mihi viſus eſt, quàm Meſſallam Conſulatum petere: de quo ipſo ſi quid ſcis, velim ſcire. Quòd Lucceio ſcribis te noſtram gloriam commendaturum, & ædificium noſtrum quòd crebrò inuiſis; gratum. Quinctus frater ad me ſcripſit, ſe, quoniam Ciceronem ſuauiſſimum ſecum haueret, ad te Nonis Mai. venturum. Ego me de Cumano moui ante diem* V. KAL. *Mai. eo die Neapoli apud Lætum ante diem* IIII. KAL. *Mai. iens in Pompeianum, bene mane hæc ſcripſi.*

CICERO ATTICO. S. X.

PVTEOLIS *magnus eſt rumor, Ptolemæum eſſe in regno. ſi quid habes certius, velim ſcire. Ego hîc paſcor bibliotheca Fauſti. fortaſſe tu putabas,*

his rebus Puteolanis & Lucrinenſibus. ne iſta quidem deſunt. ſed mehercule à ceteris oblectationibus deſeror vt voluptatum, propter Rempublicam, ſic litteris ſuſtentor & recreor; malóque in illa tua ſedecula, quam habes ſub imagine Ariſtotelis, ſedere, quàm in iſtorum ſella curuli; tecúmque apud te ambulare, quàm cum eo, quocum video eſſe ambulandum. Sed de illa ambulatione fors viderit, aut ſi qui eſt, qui curet deus. Noſtram ambulationem, & Laconicum, eáque, quæ Cyrea ſint, velim, cùm poteris, inuiſas; & vrgeas Philotimum, vt properet; vt poſſim tibi aliquid in eo genere reſpondere. Pompeius in Cumanum Parilibus venit: miſit ad me ſtatim, qui ſalutem nuntiaret. ad eum poſtridie manè vadebam, cùm hæc ſcripſi.

CICERO ATTICO. S. XI.

DELECTARVNT *me epiſtolæ tuæ: quas accepi vno tempore duas ante diem* II. KAL. *perge reliqua. geſtio ſcire iſta omnia. etiam illud cuiuſmodi ſit, velim perſpicias: potes à Demetrio: dixit Pompeius, Craſſum a ſe in Albano exſpectari ante Diem* IIII. KAL. *is cùm veniſſet, Romam eſſe ſtatim venturos, ut rationes cũ Publicanis putarent. quæſiui, gladiatoribúſne? reſpondit, ante quàm inducerentur. id cuiuſmodi ſit, aut nunc, ſi ſcias, aut cùm is Romã venerit, ad me mittas velim. Nos hic voramus litteras cum homine mirifico (ita mehercule ſentio) Dionyſio, qui te omnéſq; vos ſalutat.*

οὐδὲν γλυκύτερον, ἢ πάντ' εἰδέναι. quare, vt homini curioſo, ita perſcribe ad me, quid primus dies, quid ſecundus, quid Cenſores, quid Appius, quid illa populi Apuleia. denique, etiam quid à te fiat, ad me velim ſcribas. non enim (vt verè loquamur) tam rebus nouis, quàm tuis litteris, delector. Ego mecum, præter Dionyſium, duxi neminem: nec metuo tamen, ne mihi ſermo deſit abs te; opere delector. Tu Lucceio noſtrum librum dabis. Demetrij Magnetis tibi mitto; ſtatim vt ſit, qui à te mihi epiſtolam referat.

CICERO ATTICO. S. XII.

EGNATIVS Romæ eſt. ſed ego cum eo de re Halimeti vehementer Antij egi. grauiter ſe acturum cum Aquilio confirmauit. videbis ergo hominem, ſi voles. Macroni vix videor præſto: eſſe enim Idib. auctionem Larini video, & biduum præterea. id tu, quoniam Macronem tanti facis, ignoſcas mi, velim. Sed, ſi me diligis, poſtridie KAL. cena apud me cum Pilia. prorſus id facies. KAL. cogito in hortis Craſſipedis, quaſi in diuerſorio, cenare. facio fraudem S.C. inde domum cenatus, vt ſim manè preſto Miloni. ibi te igitur videbo, & promonebo. Domus te noſtra tota ſalutat.

CICERO ATTICO. S. XIII.

NOS in Tuſculanum veniſſe A. D. XVII.

KAL. *Decemb. video te ſcire. ibi Dionyſius nobis præſto fuit. Romæ* A.D. XVIII. KAL. *volumus eſſe: quid dico, volumus? immo vero cogimur. Milonis nuptiæ; comitiorum non nulla opinio eſt. ego, vt ſit rata, afuiſſe me in altercationibus, quas in Senatu factas audio, fero non moleſtè. nam aut defendiſſem, quod non placeret; aut defuiſſem, cui non oporteret. ſed mehercule velim, res iſtas, & præſentem ſtatum Reip. & quo animo Conſules ferant hunc* σκυλμὸν, *reſcribas ad me, quantum poteſt. valde ſum* ὀξύπεινος: *&, ſi quæris, omnia mihi ſunt ſuſpecta. Craſſum quidem noſtrum minore dignitate aiunt profectum paludatum, quàm olim æqualem eius L. Paullum, iterum Conſulem. ô hominem nequam. De libris oratoriis factum eſt à me diligenter. diu multúmque in manibus fuerunt; deſcribas licet. Illud etiam te rogo,* τὴν παροῦσαν κατάστασιν τυπωδῶς: *ne iſtuc hoſpes veniam.*

CICERO ATTICO S. XIIII.

VESTORIVS *noſter me per litteras fecit certiorem, te Roma* A. D. VI. ID. *Mai. putare profectum eſſe, tardiùs, quàm dixerat, quòd minùs valuiſſes. ſi iam meliùs vales, vehementer gaudeo. Velim, domum ad te ſcribas, vt mihi tui libri pateant, non ſecus, ac ſi ipſe adeſſes, cùm ceteri, tum Varronis. eſt enim mihi vtendum quibuſdam rebus ex iis libris ad eos, quos in manibus habeo: quos, vt ſpero, tibi valde probabo. Tu velim, ſi quid fortè*

noui habes, maximè à Quincto fratre, deinde à C. Caſare, & ſi quid fortè de comitiis, de Rep. (ſoles enim tu hæc feſtinè odorari) ſcribas ad me. ſi nil habebis, tamen ſcribas aliquid. numquam enim mihi tua epiſtola aut intempeſtiua, aut loquax viſa eſt. maximè autem rogo, rebus tuis, totóque itinere ex ſententia confecto, nos quamprimum reuiſas. Dionyſium iube ſaluere. Cura, vt valeas.

CICERO ATTICO. S. XV.

De *Eutychide gratum; qui veterē prænomine, nouo nomine T. erit Cæcilius; vt eſt ex me, & ex te iunctus Dionyſius, M. Pomponius. valde mehercule mihi gratum, ſi Eutychides tuam erga me beneuolentiā cognoſcet, & ſuam illam in meo dolore* συμπάθειαν, *neque tum mihi obſcuram, neque poſt ingratam fuiſſe. Iter Aſiaticum tuum puto tibi ſuſcipiendum fuiſſe. numquam enim tu ſine iuſtiſſima cauſſa tam longè à tot tuis & hominibus, & rebus cariſſimis, & ſuauiſſimis abeſſe voluiſſes. ſed humanitatem tuam, amorémque in tuos reditus celeritas declarabit. ſed vereor, ne lepore te ſuo detineat diutiùs rhetor Clodius, & homo pereruditus, vt aiunt, & nunc quidem deditus Græcis litteris Pituanios. ſed, ſi vis homo eſſe, recipe te ad nos ad quod tempus confirmaſti. cum illis tamen, cùm ſalui venerint, Romæ viuere licebit. Hauere te ſcribis, accipere aliquid à me litterarum; dedi, ac multis quidem de rebus,* ἠμερολεγδὸν *perſcripta omnia: ſed, vt con-*

iitio, quoniam mihi non videris in Epiro diu fuiſſe, redditas tibi non arbitror. genus autem mearum, ad te quidem, litterarũ eiuſmodi ferè eſt, vt non libeat cuiquam dare, niſi de quo exploratum ſit, tibi eum redditurum. Nunc Romanas res accipe, A.D. III. NON. Quinct. Sufenas & Cato abſoluti: Procilius condemnatus. ex quo intellectum eſt, τρισαρειοπαγίτας ambitum, comitia, interregnum, maieſtatem, totam denique Remp. flocci non facere. debemus patrem familias domi ſuæ occidere nolle; neque tamen id ipſum abundè. nam abſoluerunt XXII. condemnarunt XXVIII. Publius ſanè diſerto epilogo criminans, mentes iudicum mouerat. Hortalus in ea cauſſa fuit, cuius modi ſolet. nos verbum nullum. verita eſt enim puſilla, quæ nũc laborat, ne animi in Publio offenderer. His rebus actis, Reatini me ad ſua τέμπη duxerunt, vt agerem cauſſam contra Interamnatis apud Conſulem, & decem legatos; quòd lacus Velinus, à M'. Curio emiſſus, interciſo monte, in Nar defluit: ex quo eſt illa ſiccata, & humida tamen modicè Roſia. Vixi cum Axio. quin etiam me ad Septem aquas duxit. Redii Romam Fonteii cauſſa A.D. VII. Idus Quinct. veni in ſpectaculum; primùm, magno & æquabili plauſu: (ſed hoc ne curaris; ego ineptus, qui ſcripſerim) deinde, Antiphonti operam. is erat ante manumiſſus, quàm productus. ne diutiùs pendeas, palmam tulit. ſed nihil tam puſillũ, nihil tam ſine voce, nihil tam. verùm hæc tu tecum habeto. in Andromacha tamen maior fuit, quàm Aſtya. nam in ceteris

parem habuit neminem. quæris nunc de Arbuſcula: valde placuit. Ludi magnifici & grati. Venatio in aliud tempus dilata. Sequere nunc me in campum. ardet ambitus : σῆμα δέ τοι ἐρέω. *fœnus ex triente Idib. Quinct. factum erat beſſibus. dices, iſtuc quidem non moleſtè fero. ô virum, ô ciuem. Memmium Cæſaris omnes opes confirmant. cum eo Domitium Conſulem iunxerunt; qua pactione, epiſtolæ committere non audeo. Pompeius fremit, queritur, Scauro ſtudet: ſed vtrum fronte, an mente, dubitatur.* ἐξοχὴ *in nullo eſt. pecunià omnium dignitatem exæquat. Meſſalla languet: non quo aut animus deſit, aut amici: ſed coitio Conſulum, & Pompeius obſunt. ea comitia, puto fore, vt ducantur. Tribunicij candidati iurarunt ſe arbitrio Catonis petituros. apud eum* HS *quingena depoſuerunt; vt, qui à Catone damnatus eſſet, id perderet, & competitoribus tribueretur. hæc ego pridie ſcribebam, quàm comitia fore putabantur. ſed ad te* V. KAL. *Sext. ſi facta erunt, & tabellarius non erit profectus, tota comitia prerſcribam: quæ ſi, vt putantur, gratuita fuerint; plus vnus Cato potuerit, quàm omnes quidem iudices. Meſſius defendebatur à nobis, è legatione reuocatus. nam eum Cæſari legarat Appius. Seruilius edixit, vt adeſſet. tribus habet Pomtinam, Velinam, Mæciam. pugnatur acriter: agitur tamen ſatis. deinde me expedio ad Druſum, inde ad Scaurum. parantur orationibus indices glorioſi. fortaſſe accedent etiam Conſules deſignati: in quibus ſi Scaurus non fuerit,*

in hoc iudicio valde laborabit. Ex Quincti fratris litteris ſuſpicor iam eum eſſe in Britannia. ſuſpenſo animo exſpecto, quid agat. illud quidem ſumus adepti, quod multis & magnis indiciis poſſumus iudicare, nos Cæſari & cariſſimos, & iucundiſſimos eſſe. Dionyſium velim ſaluere iubeas, & eum roges & hortere, vt quamprimum veniat, vt poſſit Ciceronem meum, atque etiam me ipſum, erudire.

CICERO ATTICO. S. XVI.

OCCVPATIONVM *mearum vel hoc ſignum erit, quòd epiſtola librarij manu eſt. De epiſtolarum frequentia te nihil accuſo. ſed pleræque tantummodo mihi nuntiabant, vbi eſſes, quòd erant abs te: vel etiam ſignificabant rectè eſse: quo in genere maximè delectarunt duæ ferè eodem tempore abs te Buthroto datæ. ſcire enim volebam, te commodè nauigaſse. ſed hæc epiſtolarum frequentia non tam vbertate ſua, quàm celeritate delectauit. illa fuit grauis & plena rerum, quam mihi M. Paccius, hoſpes tuus, reddidit. ad eam reſcribam igitur, & hoc quidem primum: Paccio re & verbis oſtendi, quid tua commendatio ponderis haberet. itaque in intimis eſt meis, cùm antea notus non fuiſſet. nunc pergam ad cetera. Varro, de quo ad me ſcribis, includetur in aliquem locum, ſi modò erit locus. ſed noſti genus dialogorum meorum: vt in oratoriis, quos tu in cælum fers, non mentio potuit fieri cuiuſquam ab iis, qui diſputant, niſi eius, qui*

illis notus, aut auditus eſſet. hanc ego de Rep. quam inſtitui, diſputationem in Africani perſonam, & Phili, & Lælij, & Manilij contuli. adiunxi adoleſcentis. Q. Tuberronem, P. Rutilium, duo Lælij generos, Scæuolam, & Fannium. itaque cogitabam, quoniam in ſingulis libris vtor proœmiis, vt Ἀριστοτέλης in iis, quos ἐξωτερικοὺς vocat, aliquid efficere, vt non ſine cauſſa iſtum appellarem: id quod intelligo tibi placere. vtinam modò conata efficere poſſim. rem enim, quod te non fugit, magnam complexus ſum & grauem, & plurimi otij, quo ego maximè egeo. Quod in iis libris, quos laudas, perſonam deſideras Scæuolæ: non eam temere dimoui: ſed feci idem, quòd in πολιτείᾳ deus ille noſter Plato. cùm in Piræeum Socrates veniſſet ad Cephalum, locupletem & feſtiuũ ſenem; quoad primus ille ſermo haberetur, adeſt in diſputando ſenex: deinde cùm ipſe quoque commodiſſimè locutus eſſet, ad rem diuinam dicit ſe velle diſcedere; neque poſtea reuertitur. credo Platonem vix putaſſe ſatis conſonum fore, ſi hominem id ætatis in tam longo ſermone diutiùs retinuiſset. multo ego ſatius hoc mihi cauendum putaui in Scæuola; qui & ætate, & valetudine erat ea, qua eſſe meminiſti; & iis honoribus, vt vix ſatis decorum videretur, eum pluris dies eſſe in Craſſi Tuſculano. & erat primi libri ſermo non alienus à Scæuolæ ſtudiis. reliqui libri τεχνολογίαν habent, vt ſcis. huic ioculatorem ſenem illum, vt noras, intereſse ſanè nolui. De re filiæ, quod ſcribis, erit mihi curæ. etenim eſt luculenta res, Au-

reliani, vt ſcribis, indiciis: & in eo me etiam Tulliæ meæ venditabo. Veſtorio non deſum. gratum enim tibi id eſſe intelligo: &, vt ille intelligat, curo. ſed ſcis, qui? cùm habeat duo faciles, nihil difficilius. Nunc ad ea, quæ quæris de C. Catone. Lege Iunia, & Licinia ſcis abſolutum: Fuſia ego tibi nuntio abſolutum iri; neque patronis ſuis tam libentibus, quàm accuſatoribus. is tamen & mecũ, & cum Milone in gratiam rediit. Druſus reus eſt factus à Lucretio: iudicibus reiiciendis A. D. NON. *Quinct. De Procilio rumores non boni: ſed iudicia noſti. Hirrus cum Domitio in gratia eſt.* S. C. *quod hic Conſules de prouinciis fecerunt,* QVICVNQVE POSTHAC *nõ mihili, vt qui iã intelligebamus enũtiationem illam Memmij valde Cæſari diſplicere. Meſſalla noſter, & eius Domitius cõpetitor liberalis in populo valde fuit. nihil gratius. certi erãt Conſules. ac Senatus decreuit, vt tacitũ iudicium ante comitia fieret. ab iis conſiliis, quæ erãt omnibus ſortita in ſingulos candidatos, magnus timor candidatorũ. ſed quidam iudices, in his Opimius* VEIE. TRO. *Antius, Tribunos pl. appellarunt, ne iniuſſu populi iudicarent. res cedit. comitia dilata ex* S. C. *dũ lex de tacito iudicio ferretur. venit legi dies: Terentius interceſſit. Cõſules, qui illud leui brachio egiſſent, rem ad Senatũ detulerunt. hîc Abdera, nõ tacente me. dices, tamen tu nõ quieſcis? ignoſce, vix poſſũ. veruntamen quid tam ridiculũ? Senatus decreuerat, ne priùs comitia haberentur, quàm lex lata eſſet: ſi qui interceſſiſſet, res integra referretur. cœpta ferri leuiter:*

interceſſum non inuitis: res ad Senatum: de ea re ita cenſuerunt; comitia primo quoque tempore haberi eſſe è re. Scaurus, qui erat paucis diebus illis abſolutus, cùm ego patrem eius ornatiſſimè defendiſſem, obnuntiationibus per Scæuolam interpoſitis, ſingulis diebus vſque ad pridie KAL. *Octob. quo ego hæc die ſcripſi, ſublatis, populo tributim domi ſuæ ſatisfecerat. ſed tamen, etſi vberior liberalitas huius, gratior eſſe videbatur eorum, qui occuparant. Cuperem vultum videre tuum, cùm hæc legeres. nam profectò rem haues vinulam, hæc negotia multarum nundinarum fore. ſed Senatus hodie fuerat futurus, id eſt* KAL. *Octobribus. iam enim luciſcit. ibi loquetur, præter Antium & Fauonium, liberè nemo. nam Cato ægrotat. de me nihil timueris: ſed tamen promitto nihil. Quid quæris? aliud: iudicia, credo. Druſus, Scaurus non feciſſe videntur. tres candidati fore rei putabantur, Domitius à Memmio, Meſſalla à Q. Pompeio Rufo, Scaurus à Triario, aut à L. Cæſare. quid poteris, inquies, pro iis dicere? ne viuam, ſi ſcio. in illis quidem tribus libris, quos tu dilaudas, nihil reperio. Nunc vt opimiorem habeas reum, ferendum eſt. quæris, ego me vt geſſerim? conſtanter & liberè. quid ille, inquies, vt ferebat? humaniter, meæq́ dignitatis, quoad mihi ſatisfactum eſſet, habendam ſibi rationem putabat. quo modo ergo abſolutus? omnino γοργεῖα γυμνά: accuſatorum incredibilis infantia, id eſt L. Lentuli, L. F. quem fremunt omnes præuaricatum; deinde Pompeij mira*

contentio;

contentio; iudicum ſordes. attamen XXXII condemnarunt, XXXVIII abſoluerunt. iudicia reliqua impendent: non dum eſt planè expeditus. dices, tu ergo hæc quo modo fers? bellè me hercule; & in eo me valde amo. amiſimus, mi Pōponi, omnem non modò ſuccum, ac ſanguinem, ſed etiam colorem, & ſpeciem priſtinam ciuitatis. nulla eſt Reſpublica, quæ delectet, in qua acquieſcam. id ne igitur, inquies, facilè fers? id ipſum. recordor enim, quam bella pauliſper, nobis gubernantibus, ciuitas fuerit: quæ mihi gratia relata ſit, nullus dolor me angit; vnum omnia poſſe, dirumpuntur ij, qui me aliquid poſſe doluerunt: multa mihi dant ſolatia: nec tamen ego de meo ſtatu demigro: quæq; vita maximè eſt ad naturā, ad eam me refero, & litteras, & ſtudia noſtra: dicendi laborem delectatione oratoria conſolor. domus me; & rura noſtra delectant. non recordor, vnde ceciderim, ſed vnde ſurrexerim. fratrem mecum, & te ſi habebo, per me iſta pedibus trahantur. vobis ἐμφιλοσοφῆσαι poſſum. locus ille animi noſtri, ſtomachus vbi habitabat olim, concalluit. priuata modò, & domeſtica nos delectant. miram ſecuritatem videbis: cuius plurimæ mehercule partes ſunt in tuo reditu. nemo enim in terris eſt mihi tam conſentientibus ſenſibus. Sed accipe alia. Res fluit ad interregnum; & eſt non nullus odor Dictaturæ: ſermo quidem multus; qui etiam Gabinium apud timidos iudices adiuuit. Candidati Conſulares omnes rei ambitus. accedit etiam Gabinius: quem P. Sulla, non dubitans quin foris

eſſet, poſtularat, contra dicente & nihil obtinente Torquato. ſed omnes abſoluentur; nec poſthac quiſquam damnabitur, niſi qui hominem occiderit. hoc tamen agitur ſeuerius. itaque iudicia calent. M. Fuluius Nobilior condemnatus eſt. multi alij vrbani ne reſpondent quidem. Quid aliud noui? & tamen, abſoluto Gabinio, ſtomachantes alij iudices, hora poſt, Antiochum Gabinium, neſcio quem è Sopolidis pictoribus, libertum, ac accenſum Gabinij, lege Papia condemnarunt. itaque dixit ſtatim reus P. lege Maieſtatis οὐ σ' οἶδ' Ἄρης ἅμα Παρίη? Pomtinus vult A. D. IIII. NON. Nou. triumphare. huic obuiam Cato, & Seruilius Prætores apertè, & Q. Mucius Tribunus. negãt enim latum de imperio: & eſt latum hercule inſulsè. ſed erit cum Pomtino Appius Conſul. Cato tamen affirmat, ſe viuo illum non triumphare. id ego puto, vt multa eiuſdem, ad nihil recaſurum. Appius ſine lege, ſuo ſumptu, in Ciliciam cogitat. Paccianæ epiſtolæ reſpondi: cognoſce cetera. Ex fratris litteris incredibilia quædam de Cæſaris in me amore cognoui: eáque ſunt ipſius Cæſaris vberrimis litteris confirmata. Britannici belli exitus exſpectatur. conſtat enim aditus inſulæ eſſe munitos mirificis molibus. etiam illud iam cognitum eſt, neque argenti ſcripulum eſſe vllum in illa inſula, neque vllam ſpem prædæ, niſi ex mancipiis: ex quibus nullos puto te litteris, aut muſicis, eruditos exſpectare. Paullus in medio foro baſilicam iam pæne texuit iiſdem antiquis columnis: illam autem, quam loca-

nit, facit magnificentiſſimam. quid quæris? nihil gratius illo monumento, nihil glorioſius. itaque Cæſaris amici (me dico & Oppium: dirumparis licet) in monumentum illud, quod tu tollere laudibus ſolebas, vt forum laxaremus, & vſque ad atrium Libertatis explicaremus, contempſimus ſexcenties HS. *cum priuatis non poterat tranſigi minore pecunia. efficiemus rem glorioſiſſimam. nam in campo Martio ſepta Tributis comitiis marmorea ſumus, & tecta facturi; eáque cingemus excelſa porticu; vt mille paſſuum conficiatur. ſimul adiungetur huic operi Villa etiam publica. Dices, quid mihi hoc monumentum proderit? quid? celabo te res Romanas? non enim te puto de luſtro, quod iam deſperatum eſt, aut de iudiciis, quæ lege Coctia fiant, quærere. Nunc te obiurgari patere, ſi iure. ſcribis enim in epiſtola, quam C. Decimius mihi reddidit, Buthroto datam, in Aſiam tibi eundum eſſe te arbitrari. mihi mehercule nihil videbatur eſſe, in quo tantulum intereſſet, vtrum per procuratores ageres, an per te ipſum; vt abis totiens, & tam longe abes: ſed hæc mallem, integra re, tecum egiſſe. profecto enim aliquid egiſſem. nunc reprimam ſuſceptam obiurgationem. vtinam valeat ad celeritatem reditus tui. Ego ad te propterea minùs ſæpe ſcribo, quòd certum non habeo, vbi ſis, aut vbi futurus ſis. huic tamen neſcio cui, quòd videbatur is te viſurus eſſe, putaui dandas eſſe litteras. tu, quoniam iturum te in Aſiam eſſe putas, ad quæ tempora te exſpectemus, facias me certio-*

rem velim, & de Eutychide quid egeris.

CICERO ATTICO S. XVII.

O EXSPECTATAS mihi tuas litteras! ô gratum aduentum! ô conſtantiam promiſſi, & fidem miram! ô nauigationem amandam! quam mehercule ego valde timebam, recordans ſuperioris tuæ tranſmiſſionis δέρρεις. ſed, niſi fallor, citiùs te, quàm ſcribis, videbo. credo enim te putaſſe, tuas mulieres in Apulia eſſe: quod cùm ſecus erit, quid te Apulia moretur? nam Veſtorio dandi ſunt dies, & ille Latinus ἀττικισμὸς ex interuallo regustandus. Quin tu huc aduolas, & inuiſis illius noſtræ Reip. germina? ne puta, vide, nummis antè comitia tributim vno loco diuiſis; palam inde abſolutum Gabinium. detur eſſe valiturum. De Meſſalla quòd quæris; quid ſcribam neſcio: numquam ego vidi tam pares candidatos. Meſſallæ copias noſti: Scaurum Triarius reum fecit. ſi quæris, nulla eſt magnopere commota συμπάθεια. ſed tamen habet Aedilitas eius memoriam non ingratam; & eſt pondus apud ruſticos in patris memoria. reliqui duo plebeii ſic exæquantur; vt Domitius valeat amicis; adiuuetur tamen non gratiſſimo munere; Memmius Cæſaris commendetur militibus, Pompeij Gallia nitatur. quibus ſi non valuerit, putant fore aliquem, qui comitia in aduentum Cæſaris detrudat, Catone præſertim abſoluto. Ab Quincto fratre, & à Cæſare accepi A. D. IX. KAL. Nouemb. litteras, confecta

Britannia, obſidibus acceptis, nulla præda, imperata tamen pecunia, datas à littoribus Britanniæ. proximo A. D. VI. KAL. *Octob. exercitum Britannia reportabant. Q. Pilius erat iam ad Cæſarem profectus. Tu, ſi aut amor in te eſt noſtri, ac tuorum, aut vlla veritas, aut ſi etiam ſapis, ac frui tuis commodis cogitas, aduentare & prope adeſſe iam debes. non mehercule æquo animo te careo: te autem quid mirum, qui Dionyſium tantopere deſiderem? quem quidem abs te, cùm dies venerit, & ego, & Cicero meus flagitabit. Abs te proximas litteras habebam, Epheſo* A. D. V. ID. *Sext. datas.*

CICERO ATTICO S. XVIII.

PVTO *te exiſtimare, me, nunc oblitum conſuetudinis & inſtituti mei, rariùs ad te ſcribere, quàm ſolebam: ſed, cùm loca & itinera tua nihil habere certi video, neque in Epirum, neque Athenas, neque in Aſiam, neque cuiquam, niſi ad te ipſum proficiſcenti, dedi litteras. neque enim ſunt eæ epiſtolæ noſtræ, quæ ſi perlatæ non ſint, nihil ea res nos offenſura ſit: quæ tantum habent myſteriorum, vt eas ne librariis quidem ferè committamus. Lepidum quo excedar; Conſules flagrant infamia, quòd C. Memmius candidatus pactionem in Senatu recitauit, quam ipſe & ſuus competitor Domitius cum Conſulibus feciſſent, vti ambo* HS *quadragena Conſulibus darent, ſi eſſent ipſi Conſules facti, niſi tris Augures dediſſent, qui ſe adfuiſſe dicerent, cùm lex*

Curiata ferretur, quæ lata non eſſet; & duo Conſulares, qui ſe dicerent in ornãdis prouinciis Conſularibus ſcribendo adfuiſſe, cùm omnino ne Senatus quidem fuiſſet. hæc pactio non verbis, ſed nominibus & perſcriptionibus, multorũ tabulis cùm eſſe facta diceretur, prolata à Memmio eſt, nominibus inductis, auctore Pompeio. hîc Appius erat idem. nihil ſanè iacturæ. corruerat alter, & planè, inquam, iacebat. Memmius autem, dirempta coitione inuito Caluino, planè refrixerat; & eo magis nunc cogi ἀκηδεία; tum fluere iuſtitio, & omnium rerum licentia. Perſpice æquitatem animi mei & ludum, & cõtemptionem Selicianæ prouinciæ, & mehercule cũ Cæſare ſuauiſſimam coniunctionem (hæc enim me vna ex hoc naufragio tabula delectat) qui quidem Quinctum meum, tuúmque, dij boni! quemadmodum tractat honore, dignitate, gratia? non ſecus, ac ſi ego eſſem imperator. hibernam legionem eligendi optio delata commodùm, vt ad me ſcribit. hunc tu non ames? quem igitur iſtorũ? Sed heus tu, ſcripſerámne tibi, me eſſe legatum Pompeio? & extra vrbem quidem fore ex Idib. Ianu.? viſum eſt hoc mihi ad multa quadrare. ſed quid plura? corã, opinor, reliqua; vt tu tamen aliquid exſpectes. Dionyſio plurimam ſalutem: cui quidem ego non modò ſeruaui, ſed etiam ædificaui locum. quid quæris? ad ſummam lætitiam meam, quam ex tuo reditu capio, magnus illius aduentu cumulus accedit. quo die ad me venies, tu, ſi me amas, apud me cum tuis maneas.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD ATTICVM LIBER V.

CICERO ATTICO S. I.

EGO VERO & tuum in diſceſſu vidi animum, & meo ſum ipſe teſtis: quo magis erit tibi videndũ, ne quid noui decernatur; vt hoc noſtrum deſiderium ne plus ſit annuũ. De Annio Saturnino curaſti probè. De ſatisdando verò te rogo, quoad eris Romæ, tu vt ſatiſdes. & ſunt aliquot ſatiſdationes ſecundum mancipium, in his & Memmianorum prædiorum, vel Atilianorũ. De Oppio factum eſt vt volui, & maximè quòd DCCC aperuiſti: quæ quidẽ ego vtiq; vel verſura facta ſolui volo; ne extrema exactio noſtrorũ nominũ expectetur. Nunc venio ad tranſuerſum illum extremæ epiſtolæ tuæ verſiculum, in quo me admones de ſorore. quæ res ſe ſic habet. Vt veni in Arpinas, cùm ad me frater veniſſet, in primis nobis ſermo, iſque multus, de te fuit: ex quo veni ad ea, quæ fueramus ego, & tu inter nos de ſorore in Tuſculano locuti. nihil tã vidi mite, nihil tam placatũ, quàm tũ meus frater erat in ſororẽ tuã; vt etiã, ſi qua fuerat ex ratione ſũpta offenſio, non appareret. illo ſic die. poſtridie ex Arpinati profecti ſumus. vt in Arcano Quinctus maneret, dies fecit: ego Aquini, ſed prãdimus in Arcano. noſti

hunc fundũ. quò, vt venimus, humaniſſimè Quinctus, Pomponia, inquit, tu inuita mulieres, ego accitero pueros. nihil potuit, mihi quidem vt viſum eſt, dulcius, idque cùm verbis, tum etiam animo, ac vultu. at illa, audientibus nobis, ego ſum, inquit, hic hoſpita. id autem ex eo, vt opinor, quòd anteceſſerat Statius, vt prandium nobis videret. tum Quinctus, en, inquit, mihi, hæc ego patior quotidie. dices, quid, quæſo, iſtuc erat? magnum; itaque me ipſum commouerat: ſic abſurdè & aſperè verbis vultúque reſponderat. diſſimulaui dolens. diſcubuimus omnes præter illam: cui tamẽ Quinctus de menſa miſit: illa reiecit. quid multa? nihil meo fratre lenius, nihil aſperius tua ſorore mihi viſum eſt: & multa prætereo, quæ tum mihi maiori ſtomacho, quam ipſi Quincto, fuerunt. ego inde Aquinum; Quinctus in Arcano remanſit, & Aquinum ad me poſtridie manè venit: mihique narrauit, nec ſecum illam dormire voluiſſe; &, cùm diſceſſura eſſet, fuiſſe eiuſmodi, qualem ego vidiſſem. quid quæris? vel ipſi hoc dicas licet, humanitatem ei, meo iudicio, illo die defuiſſe. Hæc ad te ſcripſi fortaſſe pluribus, quàm neceſſe fuit, vt videres tuas quoque eſſe partis inſtituendi & monendi. Reliquum eſt, vt ante, quam proficiſcare, mandata noſtra exhaurias; ſcribas ad me omnia; Pontinum extrudas; cùm profectus eris, cures, vt ſciam. ſic habeas, nihil me hercule te mihi nec carius eſſe, nec ſuauius. A. Torquatum amantiſſimè dimiſi Minturnis, optimum virum: cui me ad te ſcripſiſſe aliquid,

in ſermone ſignifices velim.

CICERO ATTICO S. II.

A. D. VI. ID. *Mai. cùm has dabam litteras, ex Pompeiano proficiſcebar, vt eo die manerem in Trebulano apud Pontium. deinde cogitabam ſine vlla mora iuſta itinera facere. In Cumano cùm eſſem, venit ad me, quod mihi pergratum fuit, noſter Hortenſius: cui, depoſcenti mea mandata, cetera vniuersè mandaui; illud propriè, ne pateretur, quantum eſſet in ipſo, prorogari nobis prouincias. in quo eum tu velim confirmes, gratúmque mihi feciſſe dicas, quòd & venerit ad me, & hoc mihi, præteréaque ſi quid opus eſſet, promiſerit. confirmaui ad eam cauſſam etiam Furnium noſtrum; quem ad annum Tribunum pleb. videbam fore. Habuimus in Cumano quaſi puſillam Romam: tanta erat in his locis multitudo; cùm interim Rufio noſter, quòd ſe à Veſtorio obſeruari videbat, ſtratagemate hominem percuſſit. nam ad me non acceſſit. itáne? cùm Hortenſius veniret, & infirmus, & tam longè, & Hortenſius, cùm maxima præterea multitudo, ille non venit? non, inquam. non vidiſti igitur hominem, inquies? qui potui non videre, cùm per emporium Puteolanorum iter facerem? in quo illum, agentem aliquid, credo, ſalutaui; poſtea iam iuſſi valere, cùm me expensè è ſua villa, numquid vellem, rogaſſet. hunc hominem parum gratum quiſquam putet? aut non in eo ipſo laudandum, quòd*

audiri non laborarit? Sed redeo ad illud. Noli putare mihi aliam coſolationem eſſe huius ingentis moleſtiæ, niſi quòd ſpero non longiorem annua fore. hoc me ita velle multi non credunt, ex conſuetudine aliorum. tu, qui ſcis, omnem diligentiam adhibebis, tum ſcilicet, cùm id agi debebit. Cùm ex Epiro redieris, de Rep. ſcribas ad me velim, ſi quid erit, quod operiare. non dum enim ſatis huc erat allatũ, quomodo Cæſar ferret de auctoritate perſcripta: eratque rumor de Tranſpadanis, eos iuſſos IIII *viros creare. quod ſi ita eſt, magnos motus timeo. ſed aliquid ex Pompeio ſciam.*

CICERO ATTICO. S. III.

A. D. VI. *Idus Mai. veni in Trebulanum ad Pontium. ibi mihi tuæ litteræ binæ redditæ ſunt tertio abs te die: eodem autem, ex Panſæ Pompeiano Philotimo dederam ad te litteras. nec verò nunc erat ſanè, quod ſcriberem. Qui de Rep. rumores, ſcribe quæſo. in oppidis enim ſummum video timorem; ſed multa inania. quid de iis cogites, & quando, ſcire velim. Ad quas litteras tibi reſcribi velis, neſcio. nullas enim adhuc acceperam, præter quæ mihi binæ ſemel in Trebulano redditæ ſunt: quarum alteræ edictum P. Licinij habebant, (erant autem* NON. *Mai. datæ) alteræ reſcriptæ ad meas Minturnenſis. quàm vereor, ne quid fuerit* σπουδαιότερον *in iis, quas non accepi, quibus reſcribi vis. Apud Lentulum ponam te in gratiam. Dionyſius nobis*

cordi eſt. Nicanor tuus operam mihi dat egregiam. Iam deeſt, quod ſcribam; & lucet. Beneuentum cogitabam hodie. noſtra continentia, & indulgentia eſſe ſatis faciemus. ſatis. A. Pontio, ex Trebulano A. D. V. ID. Mai.

CICERO ATTICO S. IIII.

BENEVENTVM veni A. D. V. ID. Mai. ibi accepi eas litteras, quas tu ſuperioribus litteris ſignificaueras te dediſſe: ad quas ego ipſe eo die dederam ex Trebulano L. Pontio. ac binas quidem tuas Beneuenti accepi. quarum alteras Funiſulanus multo mane mihi dedit, alteras ſcriba Tullius. Gratiſſima eſt mihi tua cura de illo meo primo, & maximo mandatu. ſed tua profectio ſpem meam debilitat. ac me ille: illuc quidem labar, non quò; ſed inopia cogimur eo contenti eſſe. De illo altero, quem ſcribis tibi viſum eſſe non alienum, vereor adduci vt noſtro poſſit; &, vt vis, δυσδιάγνωστον. eſſet quidem ſummè facilis: ſed tu aberis, & me abſente res. habebis mei rationem. nam poſſet aliquid, ſi vteruis noſtrum adeſſet, agente Seruilio, Seruio fieri probabile. nunc, ſi iam res placeat, agendi tamen viam non video. Nunc venio ad illam epiſtolam, quam accepi à Tullio. De Marcello, feciſti diligenter. igitur S. C. ſi erit factum, ſcribes ad me; ſin minùs, rem tamen conficies. mihi enim attribui opportebit, item Bibulo. ſed non dubito, quin S. C. expeditum ſit, in quo præſertim ſit

compendium populi. De Torquato, probè. De Maſone, & Ligure, cùm venerint. De illo, quod Charippus: (quoniam hîc quoque προσνευσιν ſuſtuliſti) ô prouincia! etiámne hic mihi curandus eſt? curandus autem? hactenus, ne quid ad Senatum, conſule, aut numera. nam de ceteris. Sed tamen commodè, quod cùm Srofa. De Pomtino, rectè ſcribis. eſt enim ita, vt ſi ante KAL. *Iun. Brundiſii futurus ſit, minus vrguendi fuerint M.. Annius, & Tullius. Quæ de Sicinio audiſti, ea mihi probantur; modò ne illa exceptio in aliquem incurrat bene de nobis meritum. ſed conſiderabimus. rem enim probo. De noſtro itinere, quod ſtatuero; De quinque præfectis, quid Pompeius facturus ſit, cùm ex ipſo cognoro, faciam, vt ſcias. De Oppio bene curaſti, quòd ei* DCCC. *expoſuiſti: idque, quoniam Philotimum habes, perfice, & cognoſce rationem: &, vt agam ampliùs, ſi me amas, priùs quàm proficiſcaris, effice. magna me cura leuaris. Habes ad omnia. etſi pænè præterij chartam tibi deeſſe: mera captio eſt; ſiquidem eius inopia minùs multa ad me ſcribis. tu verò aufer ducentos. etſi meam in eo parſimoniam huius paginæ contractio ſignificat, dum acta & rumores vellet. iam, ſi qua certa habes de Cæſare, exſpecto litteras: & alias Pomtino de omnibus rebus diligentes dabis.*

CICERO ATTICO S. V.

PLANE *deeſt quod ſcribam. nam nec, quid*

mandē, habeo: nihil enim pretermiſſum eſt: nec quid narrem: noui enim nihil: nec iocandi locus eſt; ita me multa ſolicitant. tantum tamen ſcito, Idibus Mai. nos Venuſia mane proficiſcentis has dediſſe. eo autem die credo aliquid actum in Senatu. ſequantur igitur nos tuæ litteræ, quibus nō modò res omnis, ſed etiam rumores cognoſcamus. eas accipiemus Brundiſii. ibi enim Pontinum ad eam diem, quam tu ſcripſiſti, expectare conſilium eſt. Nos Tarenti, quos cum Pompeio διαλόγους *de Rep. habuerimus, ad te perſcribemus. etſi id ipſum ſcire cupio, quod ad tempus rectè ad te ſcribere poſſim, id eſt, quàm diu Romæ futurus ſis; vt, aut quò dem poſthac litteras ſciam, aut ne dem fruſtra. Sed ante quàm proficiſcare, vtique explicatum ſit illud* HS XX, *&* DCCC. *hoc velim in maximis rebus & maximè neceſſariis habeas; vt, quod auctore te velle cœpi, adiutore aſſequar.*

CICERO ATTICO S. VI.

TARENTVM *veni* A. D. XV. KAL. *Iun. Quòd Pontinum ſtatueram exſpectare, commodiſſimum duxi, dies eos, quoad ille veniret, cum Pompeio conſumere: eóque magis, quòd ei gratum eſſe id videbam; qui etiam à me petierit, vt ſecum, & apud ſe eſſem quotidie: quod conceſſi libenter. multos enim eius præclaros de Rep. ſermones accipiam: inſtruar etiam conſiliis idoneis ad hoc noſtrum negotium. Sed ad te breuior iam in ſcribendo incipio*

fieri, dubitans Romæ'ne ſis, an iam profectus. quod tamen quoad ignorabo, ſcribã aliquid potiùs, quam committam, vt, tibi cùm poſſint reddi à me litteræ, non reddantur. nec tamen iam habeo, quid aut mandem tibi, aut narrem. mandaui omnia, quæ quidem tu, vt polliceris, exhauries: narrabo, cùm aliquid habebo noui. illud tamen non deſinam, dum adeſſe te putabo, de Cæſaris nomine rogare, vt confectum relinquas. auidè exſpecto tuas litteras, & maximè, vt norim tempus profectionis tuæ.

CICERO ATTICO S. VII.

QVOTIDIE, *vel potiùs in dies ſingulos breuiores litteras ad te mitto. quotidie enim magis ſuſpicor te in Epirum iam profectum. ſed tamen, vt mandatum ſcias me curaſſe; quot ante, ait ſe Pompeius quinos præfectos delaturum, nouos; vacationes, iudiciariam cauſſam. Ego cùm triduum cum Pompeio, & apud Pompeium fuiſſem, proficiſcebar Brundiſium* A. D. XIII. KAL. *Iunias. ciuem illum egregium relinquebam, & ad hæc, quæ timentur propulſanda paratiſſimum. Tuas litteras exſpectabo, cùm vt, quid agas, tum, vbi ſis, ſciam.*

CICERO ATTICO S. VIII.

ME ET *incommoda valetudo, qua iam emerſeram, vt pote cùm ſine febri laboraſſem, & Pomtini exſpectatio, de quo adhuc ne rumor quidem vene-*

rat, tenebat duodecimum iam diem Brundiſii. ſed curſum exſpectabamus. tu ſi modò es Romæ, (vix enim puto) ſin es, hoc vehementer animaduertas velim. Roma acceperam litteras, Milonem meum queri per litteras iniuriã meam, quòd Philotimus ſocius eſſet in bonis ſuis. id ego ita fieri volui de C. Duronij ſententia; quem & amiciſſimum Miloni perſpexeram, & talem virum, qualem tu iudicas, cognoram. eius autem conſilium, meúmque hoc fuerat; primùm, vt in poteſtate noſtra eſſet res, ne illum malus emptor alienus mancipiis, quæ permulta ſecum habet, ſpoliaret: deinde, vt Fauſtæ, cui cautum ille eſſe voluiſſet, ratum eſſet. erat etiam illud, vt ipſi nos, ſi quid ſeruari poſſet, quam facillimè ſeruaremus. nunc rem totam perſpicias velim. nobis enim ſcribuntur ſæpe maiora. ſed ſi ille queritur, ſi ſcribit ad amicos, ſi idem Fauſta vult, Philotimus, vt ego ei coram dixeram, mihique ille receperat, ne ſit inuito Milone in bonis. nihil nobis fuerat tanti. ſin hæc leuiora ſunt, tu iudicabis. loquere cum Duronio. ſcripſi etiam ad Camillum, ad Lamiam: eóque magis, quòd non confidebam Romæ te eſſe. ſumma erit hæc; ſtatues, vt ex fide, fama, réque mea videbitur.

CICERO ATTICO. S. IX.

ACTIVM venimus A. D. XVII. KAL. Quinctil. cùm quidem & Corcyræ, & Sybotis muneribus tuis, quæ & Areus, & meus amicus Eutychides opiparè,

& φιλοπροσηνέστατα nobis congeſſerant, epulati eſſemus ſaliarem in modum. Actio maluimus iter facere pedibus, qui incommodiſſimè nauigaſſemus: & Leucatam flectere moleſtum videbatur. actuariis autem minutis Patras accedere ſine his impedimentis, non ſatis viſum eſt decorum. Ego, vt ſæpe tu me currentem hortatus es, quotidie meditor, præcipio meis, faciam denique, vt ſumma modeſtia, & ſumma abſtinentia munus hoc extraordinarium traducamus. Parthus, velim, quieſcat, & fortuna nos iuuet: noſtra præſtabimus. Tu, quæſo, quid agas, vbi quoque tempore futurus ſis, qualis res noſtras Romæ reliqueris, maximè de XX. *& de* DCCC. *cura vt ſciamus. id vnis diligenter litteris datis, quæ ad me vtique perferantur, conſequêre. Illud tamen (quoniam nunc abes, cùm id non agitur: aderis autem ad tempus, vt mihi reſcripſiſti) memento curare per te, & per omnis noſtros, in primis per Hortenſium, vt annus noſter maneat ſuo ſtatu, ne quid noui decernatur. hoc tibi ita mando, vt dubitem, an etiam te rogem, vt pugnes, ne intercaletur. ſed non audeo tibi omnia onera imponere. annum quidem vtique teneto. Cicero meus, modeſtiſſimus & ſuauiſſimus puer, tibi ſalutem dicit. Dionyſium ſemper equidem, vt ſcis, dilexi: ſed quotidie pluris facio, & me hercule in primis, quòd te amat, nec tui mentionem intermitti ſinit.*

CICERO

CICERO ATTICO S. X.

VT *Athenas* A. D. VII. KAL. *Quinct. veneram, exſpectabam ibi iam quartum diem Pomtinum: neque de eius aduentu certi quicquam habebam: eram autem totus, crede mihi, tecum: & quanquam ſine his per me ipſe, tamen acriùs, veſtigiis tuis monitus, de te cogitabam. quid quæris? non mehercule alius vllus ſermo, niſi de te. ſed tu aliquid de me ipſo ſcire fortaſſe mauis; hæc ſunt. Adhuc ſumptus nec in me aut publicè, aut priuatim, nec in quemquam comitum. nihil accipitur lege Iulia, nihil ab hoſpite. perſuaſum eſt omnibus meis, ſeruiendum eſſe famæ meæ. bellè adhuc. hoc animaduerſum, Græcorum laude, & multo ſermone celebratur. quod ſupereſt, elaboratur in hoc à me, ſicut tibi ſenſi placere. ſed hæc tum laudemus, cùm erunt perorata. Reliqua ſunt eiuſmodi, vt meum conſilium ſæpe reprehendam, quòd non aliqua ratione ex hoc negotio emerſerim. ô rem minime aptam meis moribus. ô illum verum, ἔρδοι τὶς. dices, quid adhuc? nondum in negotio verſaris. neſcio; & puto moleſtiora reſtare: etſi hæc ipſa fero equidem fronte, vt puto, & volo belliſſimè; ſed angor intimis ſenſibus: ita multa vel iracundè, vel inſolenter, vel in omni genere ſtultitiæ inſulsè, arroganter & dicuntur & tacentur quotidie. quæ, non quò te celem, non perſcribo, ſed quia δυσεξίτητα ſunt. itaque admirabere meam βαθύτητα, cùm ſalui redierimus: tanta*

mihi μελέτη huius virtutis datur. ergo hæc quoque hactenus. etſi mihi nihil erat propoſitum ad ſcribendum; quia, quid ageres, vbi terrarum eſſes, ne ſuſpicabar quidem: nec hercule vnquam tam diu ignarus rerum mearum fui; quid de Cæſaris, quid de Milonis nominibus actum ſit: ac non modò nemo, ſed ne rumor quidem quiſquam, vt ſciremus, in Rep. quid ageretur. quare ſi quid erit, quod ſcias de iis rebus, quas putabis ſcire me velle, per mihi gratum erit, ſi id curaris ad me perferendũ. Quid eſt præterea? nihil ſanè, niſi illud: valde me Athenæ delectarunt: vrbs duntaxat, & vrbis ornamentum, & hominum amores in te, & in nos quædam beneuolentia; ſed multùm & philoſophia. ἄνω κάτω ſi quid eſt, eſt in Ariſto, apud quem eram. nam Xenonem tuum, vel noſtrum potiùs, Quincto conceſſeram: & tamen propter vicinitatem totos dies ſimul eramus inuicem. Cùm primùm poteris, tua conſilia ad me ſcribas; vt ſciam, quid agas, vbi quoque, & maximè quando Romæ futurus ſis.

CICERO ATTICO. S. XI.

HVI, *totiéſne me litteras dediſſe Romam, cùm ad te nullas darem? at verò poſthac fruſtra potius dabo, quam ſi rectè dari potuerint, committam, vt non dem. Ne prouincia nobis prorogetur, per fortunas, dum ades, quidquid prouideri poteſt, prouide. non dici poteſt, quàm flagrem deſiderio vrbis, quàm vix harum rerum inſulſitatem feram.*

Marcellus fœdè de Comenſi: etſi ille magiſtratum non geſſerit, erat tamen Tranſpadanus. ita mihi videtur non minus ſtomachi noſtro, ac Cæſari feciſſe. ſed hoc ipſe viderit. Pompeius mihi quoque videbatur, quod ſcribis Varronem dicere, in Hiſpaniam certè iturus. id ego minimè probabam; qui quidem Theophani facilè perſuaſi, nihil eſſe melius, quàm illum nuſquam diſcedere. ergo Græcus incumbet. valet autem auctoritas eius apud illum plurimum. Ego has pridie Nonas Quinct. proficiſcens Athenis dedi; cùm ibi decem ipſos fuiſſem dies. venerat Pomtinus: unà Cn. Voluſius: aderat Quæſtor: tuus unus Tullius aberat. ἄφρακτα Rhodiorum, & dicrota Mitylenæorum habebam, & aliquid ἐπ·ῖχον ἀεὶ. De Parthis erat ſilentium. quod ſupereſt, dij iuuent. Nos adhuc iter per Græciam ſumma cum admiratione fecimus. nec mehercule habeo, quod adhuc quem accuſem meorum. videntur mihi noſſe nos, noſtram cauſſam, & condicionem profectionis ſuæ. planè ſeruiunt exiſtimationi meæ. quod ſupereſt, ſi verum illud eſt, οἷά γ' ἡ διάνοια, certè permanebunt. nihil enim à me fieri ita videbunt, vt ſibi ſit delinquendi locus. ſin id parum profuerit, fiet aliquid à nobis ſeueriùs. nam adhuc lenitate dulces ſumus; &, vt ſpero, proficimus aliquantum. ſed ego hanc, vt ſinguli dicunt, ἀνεξίαν in vnum annum meditatus ſum. proinde pugna, ne, ſi quid prorogatum ſit, turpis inueniar. Nunc redeo ad ea, quæ mihi mandas; ni præfectis excuſationi ſis, quos voles, deferto. non ero tam μελίωρος, quam in Apuleio fui.

Xenonem tam diligo, quàm tu: quod ipſum ſentire certò ſcio. Apud Patronem, & reliquos varones te in maxima gratia poſui: & hercule merito tuo feci. nam mihi is ter, dixit, te ſcripſiſſe ad ſe, mihi ex illius litteris rem illam curæ fuiſſe, quod ei pergratum erat. ſed cum Patron mecum egiſſet, vt peterem à veſtro Ariopago, ὑπομνηματισμὸν tollerent, quem Polycharmo Prætore fecerant, commodius viſum eſt & Xenoni, & poſt ipſi Patroni, me ad Memmium ſcribere, qui pridie, quàm ego Athenas veni, Mitylenas profectus erat, vt is ad ſuos ſcriberet, poſſe id ſua voluntate fieri. non enim dubitabat Xeno, quin ab Ariopagitis inuito Memmio impetrari non poſſet. Memmius autem ædificandi conſilium abiecerat: ſed erat Patroni iratus: itaque ſcripſi ad eum accuratè: cuius epiſtolæ miſi ad te exemplum. Tu, velim, Piliam meis verbis conſolere: indicabo enim tibi: tu illi nihil dixeris. accepi faſciculum, in quo erat epiſtola Piliæ: abſtuli, aperui, legi: valde ſcripta eſt συμπαθῶς. Brundiſio quæ tibi epiſtolæ redditæ ſunt ſine mea, tum videlicet datæ, cùm ego me non belle haberem. nam illam νομανανδρίαν excuſationem ne acceperis. Cura, vt omnia ſciam, ſed maximè, vt valeas.

CICERO ATTICO. S. XII.

NEGOTIVM *magnum eſt nauigare, atque menſe Quinct. ſexto die Delum Athenis venimus. pridie Nonas. Quinct. à Piraeo ad Zoſtera,*

vento moleſto, qui nos ibidem Nonis tenuit. A. D. VIII. Idus ad Ceo iucunde. inde Giarum ſæuo vento, non aduerſo: hinc Scyrum, inde Delum, vtroque citiùs, quàm vellemus, curſum confecimus. iam noſti ἄφρακτα Rhodiorum. nihil, quod minùs fluctum ferre poſſit. itaque erat in animo nihil feſtinare, Delo nec me mouere, niſi omina ἀκρωτηρίων ὄνεια vidiſſem. De Meſſalla ad te ſtatim, vt audiui, de Gyaro dedi litteras: & id ipſum conſilium noſtrum etiam ad Hortenſium: cui quidem valde συνηγωνίων. ſed tuas de eius iudiciis, ſermonibus, & mehercule omni de Reip. ſtatu litteras exſpecto, πολιτικώτερον quidem ſcriptas, (quoniam meos cum Thallumeto noſtro peruolutas libros) eiuſmodi inquam litteras, ex quibus ego, non quid fiat, (nam id vel Helenius, vir grauiſſimus, poteſt efficere, cliens tuus) ſed quid futurum ſit. etiam cùm hæc leges habebimus Conſules. omnia perſpicere poteris, de Cæſare, de Pompeio, de ipſis iudiciis. Noſtra autem negotia, quoniam Romæ commoraris, amabo te, explica. Cui rei fugerat me reſcribere, de ſtrue laterum planè rogo. De aqua, ſi quid poterit fieri, eo ſis animo, quo ſoles eſſe: quam ego cùm mea ſponte, tum tuis ſermonibus æſtimo plurimi. ergo quid conficies. Præterea, ſi quid Philippus rogauit, quod in ſua re faceres, id velim facias. Plura ſcribam ad te, cum conſtitero: nunc eram planè in medio mari.

CICERO ATTICO S. XIII.

EPHESVM venimus A. D. XI. KAL. *Sext. ſexageſimo, & quingenteſimo poſt pugnam Bouillam: nauigauimus ſine timore & ſine nauſea; ſed tardiùs propter aphractorum Rhodiorum imbecillitatem. De concurſu legationum, priuatorum, & de incredibili multitudine, quæ mi iam Sami, ſed mirabilem in modum Epheſi præſto fuit, aut audiſſe te puto, aut quid ad me attinet? veruntamen cùm cum Decumanis veniſſem cum imperio, Græci quaſi Epheſio Prætori ſe alacres obtulerunt, ex quo te intelligere certò ſcio, multorum annorum oſtentationes meas nunc in diſcrimen eſſe adductas. ſed, vt ſpero, vtemur ea palæſtra, quam a te didicimus; omnibúſque ſatisfaciemus; & eò faciliùs, quod in noſtra prouincia confectæ ſunt pactiones. Sed hactenus, præſertim cùm cenanti mihi nuntiaret Ceſtius, ſe de nocte proficiſci. Tua negotia Epheſi curæ mihi fuerunt: Thermóque, tametſi ante aduentum meum liberaliſſimè erat pollicitus tuis omnibus, tamen Philogenem, & Seium tradidi; Apolloníenſem Xenonem commendaui. omnino omnia ſe facturum recepit. Ego præterea rationem Philogeni permutationis eius, quam tecum feci, edidi. ergo hæc quoque hactenus. Redeo ad vrbana. Per fortunas (quoniam Romæ manes) primùm illud præfulci, atque præmuni, quæſo, vt ſimus annui; ne intercaletur quidem. deinde exhauri mea mandata; maximéq;*

ſi quid poteſt, de illo domeſtico, ſcrupulum quem non ignoras; deinde de Cæſare: cuius in cupiditatem te auctore incubui; nec me piget. & ſi intelligis, quam meum ſit ſcire & curare, quid in Rep. fiat: fiat autem? immo verò etiam quid futurum ſit, perſcribe ad me omnia; ſed diligentiſſime: in primiſque ecquid iudiciorum ſtatus aut factorum, aut futurorum etiam laboret. De aqua, ſi cura eſt, ſi quid Philippus aget, animaduertas.

CICERO ATTICO. S. XIIII.

ANTE *quàm aliquo loco conſedero, neque longas a me, neque ſemper mea manu litteras exſpectabis. cùm autem erit ſpatium, vtrunque præſtabo. nunc iter conficiebamus æſtuoſa & puluerulenta via. dederam Epheſo pridie: has dedi Trallibus. In prouincia mea fore me putabam* KAL. *Sextilibus. ex ea die, ſi me amas,* παράγγελμα ἐνιαύσιον *commoueto. tamen interea hæc, quæ vellem, mihi afferebantur: primùm otium Parthicum, dein confectæ pactiones Publicanorum, poſtremò ſeditio militum ſedata ab Appio, ſtipendiúmque eis vſque ad Idus Quinct. perſolutum. Nos Aſia accepit admirabiliter. aduentus noſter nemini ne minimo quidem fuit ſumptui. ſpero meos omnis ſeruire laudi meæ. tamen magno timore ſum: ſed bene ſperamus. omnes iam noſtri, præter Tulliũ tuum, venerũt. erat mihi in animo recta proficiſci ad exercitum. æſtiuos menſes reliquos rei militari dare, hibernos*

iuridictioni. Tu, velim, ſi me nihilo minus noſti curioſum in Rep. quam te, ſcribas ad me omnia, quæ ſint, quæ futura ſint nihil mihi gratius facere potes: niſi tamen id erit mihi gratiſſimum, ſi, quæ tibi mandaui, confeceris; in primiſque illud ἐνδό-μυχον; quo mihi ſcis nihi eſſe carius. Habes epiſtolam plenam feſtinationis & pulueris. reliquæ ſubtiliores erunt.

CICERO ATTICO. S. XV.

LAODICEAM veni pridie KAL. Sext. ex hoc die clauum anni mouebis. nihil exoptatius aduentu meo, nihil carius. ſed eſt incredibile, quam me negotij tædeat. non habeat ſatis magnum campum ille tibi non ignotus curſus animi, & induſtria mea? præclara opera ceſſet? quippe, ius Laodiceæ me dicere, cùm Romæ A. Plotius dicat? & cùm exercitum noſter amicus habeat, tantum me nomen habere duarum legionum exilium? denique hæc non deſidero: lucem, forum, vrbem, domum, vos deſidero. ſed feram, vt potero: ſit modò annuum. ſi prorogatur, actum eſt. verùm perfacile reſiſti poteſt. tu modo Romæ ſis. Quæris, quid hic agam; ita viuam, vt maximos ſumptus facio. mirificè delector hoc inſtituto. admirabilis abſtinentia ex præceptis tuis: vt verear, ne illud, quod tecum permutaui, verſura mihi ſoluendum ſit. Appij vulnera non refrico: ſed apparent, nec occuli poſſunt. iter Laodiceæ faciebam A. D. III. Nonis Sext. cum

has litteras dabam, in caſtra in Lycaoniam, inde ad Taurum cogitabam, vt cum Moeragene ſignis collatis, ſi poſſem de ſeruo tuo deciderem. clitellæ boui ſunt impoſitæ, Cillane, non eſt noſtrum onus: ſed feremus: modo, ſi me amas, ſit annuum. adſis tu ad tempus, vt Senatum totum excites. mirificè ſolicitus ſum, quòd iam diu ignota ſunt mihi iſta omnia. quare, vt ad te ante ſcripſi, cùm cetera, tum Reſp. cura, vt mihi nota ſit. Plura ſcribam tarde tibi redditura? ſed dabam familiari homini, ac domeſtico, C. Andronico Puteolano. tu autem ſæpe dare tabellariis Publicanorum poteris, per magiſtros ſcripturæ, & portus, & noſtrarum diœceſium.

CICERO ATTICO. S. XVI.

ETSI in ipſo itinere & via diſcedebant Publicanorum tabellarij, & eramus in curſu: tamen ſurripiendum aliquid putaui ſpatij, ne me immemorem mandati tui putares. itaque ſubſedi in ipſa via, dum hæc, quæ longiorem deſiderant orationem, ſummatim tibi perſcriberem. Maxima exſpectatione in perditam, & plane euerſam in perpetuum prouinciam nos veniſſe ſcito pridie KAL. Sextiles. moratus triduum Laodiceæ, triduum Apameæ, totidem dies Synnade, audiuimus nihil aliud, niſi imperata ἐπικεφάλια ſoluere non poſſe: ὠνὰς omnium venditas: ciuitatum gemitus, ploratus, monſtra quædam non hominis, ſed feræ neſcio cuius immanis. quid quæris? tædet omnino nos vitæ. leuan-

tur tamen miſeræ ciuitates, quòd nullus ſit ſumptus in nos, neque in legatos, neque in Quæſtorem, neque in quemquam. ſcito, non modo nos fœnum, aut quod lege Iulia dari ſolet, non accipere, ſed ne ligna quidem; nec, præter quatuor lectos & tectum, quemquam accipere quicquam: multis locis ne tectum quidem, & in tabernaculo manere plerunque. itaque incredibilem in modum concurſus fiunt ex agris, ex vicis, ex domibus omnibus. mehercule etiam, aduentu noſtro, reuiuiſcunt; iuſtitia, abſtinentia, clementia tui Ciceronis. itaque opiniones omnium ſuperauit. Appius, vt audiuit nos venire, in vltimam prouinciam ſe coniecit Tarſum vſque: ibi forum agit. De Partho ſilentium eſt: ſed tamen conciſos equites noſtros à barbaris nuntiabant ij, qui veniebant. Bibulus ne cogitabat quidem etiam nunc in prouinciam ſuam accedere. id autem facere ob eam cauſſam dicebãt, quòd tardius vellet decedere. Nos in caſtra properabamus, quæ aberat bidui.

CICERO ATTICO. S. XVII.

ACCEPI *Roma ſine epiſtola tua faſciculum litterarum: in quo, ſi modo valuiſti, & Romæ fuiſti, Philotimi duco eſſe culpam, non tuam. hanc epiſtolam dictaui ſedens in rheda, cùm in caſtra proficiſcerer, a quibus aberam bidui. paucis diebus habebam certos homines, quibus darem litteras. itaque eò me ſeruaui. Nos, tamen etſi hoc te ex aliis audire malo, ſic in prouincia nos gerimus, quod ad*

abſtinentiam attinet, vt nullus teruntius inſumatur in quemquam. id fit etiam & legatorum, & tribunorum, & præfectorum diligentia. nam omnes mirificè συμφιλοδοξοῦσιν gloriæ meæ. Lepta noſter mirificus eſt. Sed nunc propero. perſcribam ad te paucis diebus omnia. Cicerones noſtros Deiotarus filius, qui rex ab Senatu appellatus eſt, ſecum in regnum. dum in æſtiuis nos eſſemus, illum pueris locum eſſe belliſſimum duximus. Seſtius ad me ſcripſit, quæ tecum eſſet de mea domeſtica, & maxima cura locutus, & quid tibi eſſet viſum. amabo te, incumbe in eam rem, & ad me ſcribe, quid & poſſit, & tu cenſeas. Idem ſcripſit, Hortenſium de prorogandа noſtra prouincia dixiſſe neſcio quid. mihi in Cumano, diligentiſſime, ſe, vt annui eſſemus, defenſurum, receperat. ſi quicquam me amas, hunc locum muni. dici non poteſt, quam inuitus à vobis abſim. & ſimul hanc gloriam iuſtitiæ, & abſtinentiæ fore illuſtriorem ſpero, ſi cito deceſſerimus: id quod Scæuolæ contigit, qui ſolos nouem menſes Aſiæ præfuit. Appius noſter, cùm me aduentare videret, profectus eſt Tarſum vſque Laodicea. ibi forum agit, cùm ego ſim in prouincia; quam eius iniuriam non inſector. ſatis enim habeo negotij in ſanandis vulneribus, quæ ſunt impòſita prouinciæ. quod, do operam, vt faciam quamminima illius contumelia. ſed hoc Bruto noſtro velim dicas, illum feciſſe non bellè, qui aduentu meo, quam longiſſimè potuerit, diſceſſerit.

CICERO ATTICO. S. XVIII.

Qvam vellem Romæ eſſes, ſi fortè non es. nihil enim certi habebamus, niſi accepiſſe nos tuas litteras A. D. XIIII. KAL. *Sext. datas: in quibus ſcriptum eſſet, te in Epirum iturum circiter* KAL. *Sextiles. ſed, ſiue Romæ es, ſiue in Epiro, Parthi Euphratem tranſierunt duce Pacoro, Orodis, regis Parthorum, filio, cunctis ferè copiis. Bibulus nondum audiebatur eſſe in Syria. Caſſius in oppido Antiochiæ cum omni exercitu. nos in Cappadocia ad Taurum cum exercitu ad Cybiſtra. hoſtis in Cyrrheſtica; quæ Syriæ pars proxima eſt prouinciæ meæ. his de rebus ſcripſi ad Senatum: quas litteras, ſi Romæ es, videbis, putéſne reddendas: & multa, immo omnia: quorum* κεφάλαιον, *ne quid inter cæſa, & porrecta, vt aiunt oneris mihi addatur, aut temporis. nobis enim, hac infirmitate exercitus, inopia ſociorum, præſertim fidelium, certiſſimum ſubſidium eſt hiems. ea ſi venerit, nec illi ante in meam prouinciam tranſierint, vnum vereor, ne Senatus propter vrbanarum rerum metum Pompeium nolit dimittere. quòd ſi alium ad ver mittit, non laboro. nobis modò temporis ne quid prorogetur. Hæc igitur, ſi Romæ es: ſin abes, aut etiam ſi ades; hæc negotia ſic ſe habent. Stamus animis; &, quia conſiliis, vt videmur, bonis vtimur; ſperamus etiam manu. tuto conſedimus, copioſo à frumento, Ciliciam prope conſpi-*

ciente, expedito ad mutandum, loco; paruo exercitu; ſed, vt ſpero, ad beneuolentiam erga nos conſentiente: quem nos, Deiotari aduentu cum ſuis omnibus copiis, duplicaturi eramus. ſociis multo fidelioribus vtimur, quàm quiſquam vſus eſſet: quibus incredibilis videtur & noſtra manſuetudo & abſtinentia. delectus habetur ciuium Romanorum. frumentum ex agris in loca tuta comportatur. ſi fuerit occaſio, manu; ſin minùs, locis nos defendemus. quare bono animo es. video enim te, &, quaſi coram adſis, ita cerno συμπάθειαν *amoris tui. ſed te rogo, (ſi vllo pacto fieri poterit) ſi integra in Senatu noſtra cauſſa ad* KAL. *Ianu. manſerit, vt Romæ ſis menſe Ianuario. profectò nihil accipiam iniuriæ, ſi tu aderis. amicos Conſules habemus, noſtrum Tribunum pl. Furnium. verùm tua eſt opus aſſiduitate, prudentia, gratia. tempus eſt neceſſarium. ſed turpe eſt, me pluribus verbis agere tecum. Cicerones noſtri ſunt apud Deiotarum: ſed, ſi opus erit, deducentur Rhodum. Tu, ſi es Romæ; vt ſoles, diligentiſſimè: ſi in Epiro; mitte tamen ad nos de tuis aliquem tabellarium; vt & tu, quid nos agamus, & nos, quid tu agas, quídque acturus ſis, ſcire poſſimus. Ego tui Bruti rem ſic ago, vt ſuam ipſe non ageret. ſed iam exhibeo pupillum, neque defendo. ſunt enim negotia & lenta, & inania. faciam tamen ſatis, tibi quidem, cui difficilius eſt, quam ipſi. ſed certè ſatisfaciam vtrique.*

CICERO ATTICO. S. XIX.

OBSIGNARAM *iam epiſtolam eam, quam puto te modò perlegiſſe; ſcriptam mea manu, in qua omnia continentur, cùm ſubito Appij tabellarius* A.D.XI.KAL. *Octob. ſeptimo quadrageſimo die Roma celeriter (hui tam longe!) mihi tuas litteras reddidit. ex quibus non dubito, quin tu Pompeium expectaris, dum Arimino rediret, & iam in Epirum profectus ſis: magiſque vereor, vt ſcribis, ne in Epiro ſolicitus ſis non minùs, quàm nos hic ſumus. De Attelliano nomine ſcripſi ad Philotimum ne appellaret Meſſallam. Itineris noſtri famam ad te perueniſſe lætor, magíſque lætabor, ſi reliqua cognoris. Filiolam tuam tibi iam Romæ iucundam eſſe gaudeo; eámque, quàm nunquam vidi, tamen & amo, & amabilem eſſe certò ſcio. etiam atq; etiam valete Patron, & tui condiſcipuli. Quæ de Tarentinis in militia laboraui, ea tibi grata eſſe gaudeo. Quòd ſcribis libente te, repulſam tuliſſe eum, qui cum ſororis tuæ filij patruo certaret; magni amoris ſignum. itaque me etiam admonuiſti vt gauderem. nam mihi in mentem non venerat. non credo, inquis. vt libet: ſed planè gaudeo: quoniam τὸ νεμεσᾶν intereſt τοῦ φθονεῖν.*

CICERO ATTICO. S. XX.

SATVRNALIBVS *manè ſe mihi Pindeniſſæ*

dediderunt, ſeptimo & quadrageſimo die, poſtquam oppugnare eos cœpimus. qui (malum) iſti Pindeniſſæ? qui ſunt? inquies: nomen audiui numquam. quid ego faciam? potui Ciliciam, Aetoliam, aut Macedoniam reddere? hoc iam ſic habeto, nec hoc exercitu hîc tanta negotia geri potuiſſe: quæ cognoſce ἐν ἐπιτομῇ. ſic enim concedis mihi proximis litteris. Epheſum vt venerim, noſti; qui etiam mihi gratulatus es illius diei celebritatem: qua nihil me vmquam delectauit magis. inde oppidîs, iis, quà ieram, mirabiliter accepti, Laodiceam pridie KAL. Sext. venimus. ibi morati biduum, perilluſtres fuimus, honorificiſq; verbis omnis iniurias reuellimus ſuperiores. quod idem dein Apameæ v. dies morati, & Synnadis triduum, Philomeli quinq; dies, Iconij decem fecimus. nihil ea iuriſdictione æquabilius, nihil lenius, nihil grauius. inde in caſtra veni A.D. VII. KAL. Septemb. A.D. III. exercitũ luſtraui apud Iconium. ex his caſtris, cùm graues de Parthis nuntij venirent, perrexi in Ciliciam per Cappadociæ partem eam, quæ Ciliciam attingit, eo conſilio, vt Armenius Artauaſdes, & ipſi Parthi Cappadocia ſe excludi putarent. cùm dies quinque ad Cybiſtra Cappadociæ caſtra habuiſſem, certior ſum factus, Parthos ab illo aditu Cappadociæ longè abeſſe; Ciliciæ magis imminere. itaque confeſtim iter in Ciliciã feci per Tauri pylas. Tarſum veni A.D. III. NON. Octob. inde ad Amanũ contendi, qui Syriã à Cilicia ima aquarũ diuortio diuidit; qui mõs erat hoſtium plenus ſempiternorũ. hic A.D.

III. *Idus Octob. magnum numerum hoſtium occidimus. caſtella munitiſſima, nocturno Pomtini aduentu, noſtro matutino, cepimus, incendimus. imperatores appellati ſumus. caſtra paucos dies habuimus, ea ipſa, quæ contra Darium habuerat apud Iſſum Alexander, imperator haud paulo melior, quam aut tu, aut ego. ibi dies quinque morati, direpto & vaſtato Amano, inde diſceſſimus. ſcis enim dici quędam* πανικὰ: *dici item* τὰ κενὰ τοῦ πολέμου. *rumore aduentus noſtri, & Caſſio, qui Antiochia tenebatur, animus acceſſit, & Parthis timor iniectus eſt. itaque eos, cedentis ab oppido, Caſſius inſecutus, rem bene geſſit. qua in fuga, magna auctoritate, Oſaces, dux Parthorum, vulnus accepit, eóque interiit paucis poſt diebus. erat in Syria noſtrum nomen in gratia. venit interim Bibulus. credo voluit appellatione hac inani nobis eſſe par. in eodem Amano cœpit laureolam in muſtaceo quærere. at ille cohortem primam totam perdidit, centurionémque primipili, nobilem ſui generis, Aſinium Dentonem, & reliquos cohortis eiuſdem, & Sex. Lucilium, T. Gauij Cæpionis, locupletis & ſplendidi hominis, filium, tribunum militum. ſanè plagam odioſam acceperat cum re, tum tempore. Nos Pindeniſſum, quod oppidum munitiſſimum Eleutherocilicum omnium memoria in armis fuit, (feri homines & acres, & omnibus rebus ad defendendum parati) cinximus vallo & foſſa: aggere maximo, vineis, turre altiſſima, magna tormentorum copia, multis ſagittariis, magno labore,*

labore, apparatu, multis ſauciis noſtris, incolumi exercitu, negotium confecimus. hilara ſanè Saturnalia. militibus quoque, equis exceptis, reliquam prædam conceſſimus. mancipia venibant Saturnalibus tertiis. cùm hæc ſcribebam in tribunali, res erat ad HS CXX. *hinc exercitum in hiberna agri malè pacati deducendum Quincto fratri dabam. ipſe me Laodiceam recipiebam. Hæc adhuc. ſed ad præterita reuertamur. Quòd me maximè hortaris; & , quod pluris eſt, quam omnia, in quo laboras, vt etiam Ligurino* μώμῳ *ſatisfaciam: moriar, ſi quicquam fieri poteſt elegantiùs. nec iam ego hanc continentiam appello, quæ virtus voluptati reſiſtere videtur. ego in vita mea nulla vmquam voluptate tanta ſum adfectus, quanta adficior hac integritate. nec me tam fama, quæ ſumma eſt, quàm res ipſa, delectat. quid quæris? fui tanti: me ipſe non noram: nec ſatis ſciebam, quid in hoc genere facere poſſem: rectè* πεφυσίωμαι. *nihil eſt præclarius. interim hæc* λαμπρά. *Ariobarzanes opera mea viuit, regnat.* ἐν παρόδῳ, *conſilio, & auctoritate, & quòd inſidiatoribus eius* ἀπρόσιτον *me, non modò* ἀδωροδόκητον *præbui, regem regnúmque ſeruaui. interea è Cappadocia ne pilum quidem. atque etiam ſpero toto anno imperij noſtri teruntium ſumptus in prouincia nullum fore. Brutum abiectum, quantum potui, excitaui: quem non minus amo, quam tu; penè dixi, quam te. Habes omnia. nunc publicè litteras Romam mittere parabam. vberiores erunt, quàm ſi ex Amano miſiſſem. at te Romæ non fore?*

ſed eſt totum, quod KAL. *Mart. futurum eſt. vereor enim, ne, cùm de prouincia agetur, ſi Cæſar reſiſtet, nos retineamur. his tu ſi adeſſes, nihil timerem. Redeo ad vrbana: quæ ego diu ignorans, ex tuis iucundiſſimis litteris* A.D.V.KAL. *Ian. denique cognoui. eas diligentiſſimè Philogenes libertus tuus, curauit, per longa, & non ſatis tuta via, perferendas. nam quas Lenij pueris ſcribis datas, non acceperam. Incundè de Cæſare, & quæ Senatus decreuit, & quæ tu ſperas: quibus ille ſi cedit, ſalui ſumus. Incendio Plætoriano quòd Leius aduſtus eſt, minùs moleſtè fero. Lucceius de Q. Caſſio cur tam vehemens fuerit, & quid actum ſit, haueo ſcire. Ego, cùm Laodiceam venero, Quincto, ſororis tuæ filio, togam puram iubeor dare; cui moderabor diligentius. Deiotarus, cuius auxiliis magnis vſus ſum, ad me, vt ſcripſit, cum Ciceronibus Laodiceam venturus erat. Tuas etiam Epiroticas exſpecto litteras; vt habeam rationem non modò negotij, verùm etiam otij tui. Nicanor in officio eſt, & à me liberaliter tractatur: quem, vt puto, Romam cum litteris publicis mittam; vt diligentiùs perferantur, & idem ad me certa de te, & à te referat. Alexis quòd mihi toties ſalutem adſcribit, eſt gratum. ſed cur non ſuis litteris idem facit, quod meus ad te Alexis facit? Phemio quæritur κέρας. Sed hæc hactenus. Cura, vt valeas, & vt ſciam, quando cogites Romam. etiam atque etiam vale. Tua, tuóſque Thermo & præſens Epheſi diligentiſſimè commendaram, & nũc per litteras: ipſumq; intellexi eſſe perſtudioſum*

tui. Tu velim, quod antea ad te ſcripſi, de domo Pammeni, des operam, vt, quod tuo, meóq; beneficio puer habet, cures, ne qua ratione cõuellatur. vtrique noſtrũ honeſtũ exiſtimo; tum mihi erit pergratum.

CICERO ATTICO S. XXI.

TE IN *Epirum ſaluum veniſſe, &, vt ſcribis, ex ſententia nauigaſſe, vehementer gaudeo: non eſſe Romæ meo tempore perneceſſario, ſubmoleſtè fero; hoc me tamen conſolor; non ſpero te iſtic iucundè hiemare, & libenter requieſcere. Caſſius, frater Q. Caſſij, familiaris tui, pudentiores illas litteras miſerat (de quibus tu ex me requiris, quid ſibi voluerint) quàm eas, quas poſtea miſit, quibus per ſe ſcribit confectũ eſſe Parthicum bellum. receſſerant illi quidem ab Antiochia ante Bibuli aduentum, ſed nullo noſtro* ἐυημερήματι. *hodie verò hiemant in Cyrrheſtica, maximúmque bellum impendet. nam & Orodes, regis Parthorum filius, in prouincia noſtra eſt: nec dubitat Deiotarus, cuius filio pacta eſt Artauaſdis filia, ex quo ſciri poteſt, quin cum omnibus copiis ipſe prima æſtate Euphratem tranſiturus ſit. quo autem die Caſſij litteræ victrices in Senatu recitatæ ſunt, id eſt, Nonis Octobribus, eodem meæ tumultum nuntiantes. Axius noſter ait, noſtras auctoritatis plenas fuiſſe; illis negat creditum. Bibuli nondum erant allatæ: quas certò ſcio plenas timoris fore. Ex iis rebus hoc vereor, ne, cùm Pompeius propter metum rerum nouarum*

nuſquom dimittatur, Cæſari nullus honos à Senatu habeatur; dum hic nodus expediatur, non putet Senatus, nos ante quam ſucceſſum ſit, oporttre decedere: nec in tanto motu rerum tantis prouinciis ſingulos legatos præeſſe. hìc, ne quid mihi prorogetur, quod ne interceſſor quidem ſuſtinere poſſit, horreo: atque eò magis, quòd tu abes, qui conſilio, gratia, ſtudio multis rebus occurreres. ſed dices me ipſum mihi ſolicitudinem ſtruere. cogor: & velim ita ſit. ſed omnia metuo. etſi bellum ἀκεφαλαίωτον habet illa tua epiſtola, quam dediſti nauſeans Buthroto: TIBI, VT VIDEO ET SPERO, NVLLA AD DECEDENDVM ERIT MORA. *mallem,* VT VIDEO: *nihil opus fuit,* VT SPERO. *acceperam autem ſatis celeriter Iconij per Publicanorum tabellarios à Lentuli triumpho datas. in his γλυκύπικρον illud confirmas, moram mihi nullam fore: deinde addis, ſi quid ſecus, te ad me fore venturum. pungunt me dubitationes tuæ: ſimul & vides, quas acceperim litteras. nam quas Hermoni centurionis Camulæ ipſe ſcribis te dediſſe, non accepi. Lenij pueris te dediſſe, ſæpe ad me ſcripſeras. eas Laodiceæ denique, cùm eò veniſſem,* III. ID. *Febr. Lenius mihi reddidit, datas* A. D. X. KAL. *Octobres. Lenio tuas commendationes & ſtatim verbis, & reliquo tempore re probabo. hæ litteræ cetera vetera habebant, vnum hoc nouum, de Cybiratis pantheris. multum te amo, quòd reſpondiſti M. Octauio, te non putare. ſed poſthac omnia, quæ certa non erunt, pro certo negato. nos enim*

& noſtra ſponte bene firmi, & mehercule auctoritate tua inflammati vicimus omnes (hoc tu ita reperies) cùm abſtinentia, tum iuſtitia, facilitate, clementia. caue putes quicquam homines magis vnquam eſſe miratos, quàm nullum teruntium, me obtinente prouinciam, ſumptus factum eſſe nec in Rempublicam, nec in quemquam meorum, præterquam in L. Tullium legatum. is, ceteroqui abſtinens, (ſed Iulia lege trãſitans, ſemel tamen in diem, non, vt alij ſolebant, omnibus vicis; præter eum ſemel, nemo accepit) facit vt mihi excipiendus ſit, cùm teruntium nego ſumptus factum. præter eum accepit nemo. has à noſtro Q. Titinio ſordes accepimus. Ego, æſtiuis confectis, Quinctum fratrem hibernis, & Ciliciæ præfeci. Q. Voluſium, tui Tiberij generum, certum hominem, ſed mirificè etiam abſtinentem, miſi in Cyprum, vt ibi pauculos dies eſſet; ne ciues Romani pauci, qui illic negotiantur, ius ſibi dictum negarent. nam euocari ex inſula Cyprios non licet. ipſe in Aſiam profectus ſum Tarſo Nonis Ianuariis; non mehercule dici poteſt, qua admiratione Ciliciæ ciuitatum, maximéque Tarſenſium. poſtea verò quàm Taurum tranſgreſſus ſum, mirifica exſpectatio Aſiæ noſtrarum diœceſium, quæ ſex menſibus imperij mei nullas meas acceperat litteras, numquam hoſpitem viderat. illud autem tempus quotannis ante me fuerat in hoc quæſtu. ciuitates locupletes, ne in hiberna milites reciperent, magnas pecunias dabant: Cyprij talenta Attica CC. quæ ex inſula (non ὑπορβολικῶς, ſed

veriſſimè loquor) nummus nullus me obtinente erogabatur. ob hæc beneficia, quibus illi obſtupeſcunt, nullos honores mihi, niſi verborum, decerni ſino: ſtatuas, fana, τέθριππα prohibeo: nec ſum in vlla re alia moleſtus ciuitatibus; ſed fortaſſe tibi, qui hæc prædicem de me. perfer, ſi me amas. tu enim me hæc facere voluiſti. Iter igitur ita per Aſiam feci, vt etiam fames, qua nihil miſerius eſt, quæ tum erat in hac mea Aſia, (meſſis enim nulla fuerat) mihi optanda fuerit. quacunque iter feci, nulla vi, nullo iudicio, nulla contumelia, auctoritate, & cohortatione perfeci, vt & Græci, & ciues Romani, qui frumentum compreſſerant, magnum numerum populis pollicerentur. Idibus Februariis, quo die has litteras dedi, forum inſtitueram agere Laodiceæ Cybiraticum, & Apamenſe: ex Idibus Mart. ibidem Synnadenſe, Pamphylium (tum Phemio diſpiciam κέρας Aonium) Iſauricum: ex Idibus Mai. in Ciliciam, vt ibi Iunius conſumatur. velim tranquillè à Parthis. Quinctilis, ſi erit, vt volumus, in itinere eſt, per prouinciam redeuntibus, conſumendus. venimus enim in prouinciam, Laodiceam, Sulpicio, & Marcello COSS. *pridie* KAL. *Sextiles. inde nos oportet decedere* A. D. IIII. KAL. *Sext. primùm contendam à Quincto fratre, vt ſe præfici patiatur: quod & illo, & me inuitiſſimo fiet. ſed aliter honeſtè fieri non poteſt, præſertim cùm, virum optimum, Pomtinum ne nunc quidem retinere poſſim. rapit enim hominem Poſtumius Romam, fortaſſe etiam Poſtumia. Habes*

conſilia noſtra. nunc cognoſce de Bruto. Familiaris habet Brutus tuus quoſdam creditores Salaminiorum, ex Cypro, M. Scaptium, & P. Matinium; quos mihi maiorem in modum commendauit. Matinium non noui. Scaptius ad me in caſtra venit. pollicitus ſum curaturum me, Bruti cauſſa, vt ei Salaminij pecuniam ſoluerent. egit gratias. præfecturam petiuit. negaui me cuiquam negotianti dare: quod idem tibi oſtenderam. Cn. Pompeio petenti probaram inſtitutum meum: quid dicam? Torquato, de M. Lænio tuo; multis aliis. ſi præfectus vellet eſſe ſyngraphæ cauſſa, me curaturum, vt exigeret. gratias egit: diſceſſit. Appius noſter turmas aliquot equitum dederat huic Scaptio, per quas Salaminios coerceret; & eundem habuerat præfectum. vexabat Salaminios. ego equites ex Cypro decedere iuſſi. moleſtè tulit Scaptius. quid multa? vt ei fidem meam præſtarem; cùm ad me Salaminij Tarſum veniſſent, & in his Scaptius, imperaui, vt pecuniam ſoluerent. multa de ſyngrapha, de Scaptij iniuriis. negaui me audire. hortatus ſum; petiui etiam pro meis in ciuitatem beneficiis, vt negotium conficerent: denique dixi me coacturum. homines non modò non recuſare, ſed etiam hoc dicere, ſe à me ſoluere. quod enim Prætori dare conſueſſent, quoniam ego non acceperam, ſe à me quodam modo dare; atque etiam minùs eſſe aliquanto in Scaptij nomine, quàm in vectigali Prætorio. collaudaui homines. rectè, inquit Scaptius: ſed ſubducamus ſummam. interim cùm ego in edicto tralaticio centeſimas me

obſeruaturũ haberem, cum anatociis anniuerſariò; ille ex ſyngrapha poſtulabat quaternas. quid ais? inquam. poſſúmne contra meum edictum? at ille profert S.C. *Lentulo Philippóq́;* COSS. *ut, qui Ciliciam obtineret, ius ex illa ſyngrapha diceret. cohorrui primò: & erat enim interitus ciuitatis. reperio duo* S.C. *iiſdem Conſulibus de eadem ſyngrapha. Salaminij cùm Romæ verſuram facere vellent, non poterant; quòd lex Gabinia vetabat. tum ij Bruti familiares, freti gratia Bruti, dare ſolebant* IIII. *ſi ſibi* S.C. *caueretur. fit gratia Bruti* S.C. VT NE VE SALAMINIIS, NE VE QVI EIS DEDISSET, FRAVDI ESSET. *pecuniam numerarunt: & poſtea venit in mentem fœneratoribus, nihil ſe iuuare illud* S.C. *quòd ex ſyngrapha ius dici lex Gabinia vetaret. tum fit* S.C. VT ET EA SYNGRAPHA ESSET QVA VI CETERAE. *Sed vt eodem; cùm hæc diſſeruiſſem; ſeducit me Scaptius; ait ſe nihil contradicere; ſed illos putare talenta* CC *ſe debere; ea ſe velle accipere: debere autem illos paulo minus: rogat, vt eos ad* CC *perducam. optimè, inquam. voco illos ad me, remoto Scaptio. quid vos? quantum, inquam, debetis? reſpondent,* CVI. *refero ad Scapium. homo clamare. quid opus eſt? inquam. rationes conferatis. aſſidunt; ſubducunt; ad nummum conuenit. illi ſe numerare velle, vrgere vt acciperet. Scaptius me rurſus ſeducit: rogat, vt rem ſic relinquam. dedi veniam homini impudenter petenti. Græcis querentibus; vt in fano deponerent poſtulantibus, non conceſſi. clamare omnes qui aderant, nihil impu-*

dentius Scaptio, qui centeſimis cum anatociſmo contentus non eſſet: alÿ, nihil ſtultius. mihi autem impudens magis, quam ſtultus, videbatur. nam aut bono nomine, centeſimis contentus erat; aut, non bono, quaternas centeſimas ſperabat. Habes meam cauſſam: quæ ſi Bruto non probatur; neſcio, cur illum amemus: ſed auunculo eius certè probabitur, præſertim cum S.C. *modò factum ſit, puto, poſtquam tu es profectus, in creditorum cauſſa, vt centeſimæ perpetuo fœnore ducerentur. hoc quid interſit, ſi tuos digitos noui, certè habes ſubductum. in quo quidem* ὁδοῦ πάρεργον, *Lucceius M. F. queritur apud me per litteras, ſummum eſſe periculum, ne culpa Senatus, his decretis, res ad tabulas nouas perueniat. commemorat, quid olim mali C. Iulius fecerit, cùm dieculam duxerit: nunquam Reſp. plus. Sed ad rem redeo. meditare aduerſus Brutum cauſſam meam: ſi hæc cauſſa eſt, contra quam nihil honeſtè dici poteſt; præſertim cùm integram rem & cauſſam reliquerim. Reliqua ſunt domeſtica. De* ἐνδομύχῳ, *probo idem, quod tu, Poſtumiæ F; ille quoniam Pontidiæ nugatur. ſed vellem adeſſes. a Quincto fratre his menſibus nihil exſpectaris. nam Taurus propter niues ante menſem Iunium tranſiri non poteſt. Thermum, vt rogas, creberrimis litteris fulcio. P. Valerium negat habere quicquam Deiotarus rex, eúmque ait a ſe ſuſtentari. Cum ſcies, Romæ intercalatum ſit, nécne; velim ad me ſcribas certùm, quo die myſteria futura ſint. Litteras tuas minùs paulo exſpecto, quam ſi Romæ eſſes; ſed tamen exſpecto.*

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD ATTICVM,

LIBER VI.

CICERO ATTICO. S. I.

ACCEPI *tuas litteras* A. D. *quintum Terminalia Laodiceæ, quas legi libentiſſimè, pleniſſimas amoris, humanitatis, officij, diligentiæ. his igitur reſpondebo: ſic enim poſtulas: nec οἰκονομίαν meam inſtituam; ſed ordinem conſeruabo tuum. Recentiſſimas à Cybiſtris te meas litteras habere ais*, A. D. X. KAL. *Octob. datas: & ſcire vis, tuas ego quas acceperim: omnis ferè, quas commemoras, præter eas, quas ſcribis Lentuli pueris & Equotutico, & Brundiſio datas. quare non ὄχεται tua induſtria, quod vereris, ſed præclarè ponitur; ſi quidem id egiſti, vt ego delectarer. nam nulla re ſum delectatus magis. Quòd meam βαθύτητα in Appio tibi, libertatem etiam in Bruto probo; vehementer gaudeo: ac putaram ſecus. Appius enim ad me ex itinere bis, térve ὑπομεμψιμοίρους litteras miſerat, quòd quædam à ſe conſtituta reſcinderem. vt ſi medicus, cùm ægrotus alij medico traditus ſit, iraſci velit ei medico, qui ſibi ſucceſſerit, ſi, quæ ipſe in curando conſtituerit, mutet ille: ſic Appius, cùm ἐξ ἀφαιρέσεως prouinciam curarit, ſanguinem miſerit, quidquid potuit detraxerit, mihi tradiderit enectam,*

πεϛσανάτρεφομένην eam à me non libenter videt; ſed modò ſuſcenſet, modò gratias agit. nihil enim à me fit cum vlla illius contumelia. tantummodo diſſimilitudo meæ rationis offendit hominem. quid enim poteſt eſſe tam diſſimile, quàm illo imperante, exhauſtam eſſe ſumptibus, & iacturis prouinciam; nobis eam obtinentibus, nummum nullum eſſe erogatum nec priuatim, nec publicè? Quid dicam de illius præfectis? comitibus? legatis? etiam de rapinis? de libidinibus? de contumeliis? nunc autem domus mehercule nulla tanto conſilio, aut tanta diſciplina gubernatur, aut tam modeſta eſt, quàm noſtra tota prouincia. hanc nonnulli amici Appij ridiculè interpretantur: qui me idcirco putent bene audire velle, vt ille malè audiat, & rectè facere non meæ laudis, ſed illius contumeliæ cauſſa. ſin Appius, vt Bruti litteræ, quas ad te miſi ſignificabant, gratias nobis agit, non moleſtè fero: ſed tamen eo ipſe die, quo hæc ante lucem ſcribebam, cogitabam eius multa, iniquè conſtituta & acta, tollere. Nunc venio ad Brutum, quem ego omni ſtudio, te auctore, ſum complexus: quem etiam amare cœperam: ſed; dico? reuocaui me, ne te offenderem: noli enim putare, me quicquam maluiſſe, quam vt mandat is, facerem: nec vlla de re plus laboraſſe. mandatorum autem mihi libellum dedit: iiſdémque de rebus tu mecum egeras. omnia ſum diligentiſſimè perſecutus. primùm ab Ariobarzane ſic contendi, vt talenta, quæ mihi pollicebatur, illi daret. quoad mecum rex fuit, per-

bono loco res erat: poſt à Pompeij procuratoribus ſexcentis premi cœptus eſt. Pompeius autem cùm ob ceteras cauſſas plus poteſt vnus, quam ceteri omnes, tum quòd putatur ad bellum Parthicum eſſe venturus. ei tamen ſic nunc ſoluitur, triceſimo quoque die talenta Attica XXXIII, *& hoc ex tributis: nec id ſatis efficitur in vſuram menſtruam. ſed Cnæus noſter clementer id fert: ſorte caret: vſura, nec ea ſolida, contentus eſt. alij neque ſoluit cuiquam, nec poteſt ſoluere. nullum enim ærarium, nullum vectigal habet. Appij inſtituto tributa imperat. ea vix, in fœnus Pompeij quod ſatis ſit, efficiunt. amici regis duo, tréſue perdiuites ſunt: ſed ij ſuum tam diligenter tenent, quàm ego, aut tu. equidem non deſino tamen per litteras rogare, ſuadere, accuſare regem. Deiotarus etiam mihi narrauit, ſe ad eum legatos miſiſſe de re Bruti: eos ſibi reſponſum retuliſſe, illum non habere: & mehercule ego ita iudico, nihil illo regno ſpoliatius, nihil rege egentius. itaque aut tutela cogito me abdicare, aut, vt pro Glabrione Scæuola, fœnus & impendium recuſare. ego tamen quas per te Bruto promiſeram præfecturas M. Scaptio, L. Ganio, qui in regno rem Bruti procurabant, detuli. nec enim in prouincia mea negotiabantur. tu autem meminiſti, nos ſic agere, vt quot vellet, præfecturas ſumeret, dum ne negotiatori. itaque duas ei præterea dederam. ſed ij, quibus petierat, de prouincia deceſſerant. Nunc cognoſce de Salaminiis: quod video tibi etiam nouum accidiſſe, tanquam mihi. numquam enim ex*

illo audiui, illam pecuniam eſſe ſuam. quin etiam libellum ipſius habeo, in quo eſt, SALAMINII PECVNIAM DEBENT M. SCAPTIO, ET P. MATINIO, FAMILIARIBVS MEIS. *eos mihi commendat: adſcribit etiam, & quaſi calcar admouet, interceſſiſſe ſe pro iis magnam pecuniam. confeceram, vt ſoluerent centeſimis ſexenny ductis cum renouatione ſingulorum annorum. at Scaptius quaternas poſtulabat. metui, ſi impetraſſet, ne tu ipſe me amare deſineres. nam ab edicto meo receſſiſſem; & ciuitatem, in Catonis, & in ipſius Bruti fide locatam, meíſque beneficiis ornatam, funditus perdidiſſem. Atque hoc tempore ipſo impingit mihi epiſtolam Scaptius Bruti, rem illam ſuo periculo eſſe: quod nec mihi vmquam Brutus dixerat, nec tibi: etiam, vt præfecturam Scaptio deferrem. id verò per te exceperamus, ne negotiatori: quòd ſi cuiquam, huic tamen non. fuerat enim præfectus Appio; & quidem habuerat turmas equitum, quibus incluſum in Curia Senatum Salamine obſederat, vt fame Senatores quinque morerentur. itaque ego, quo die tetigi prouinciam, cùm mihi Cypry legati Epheſum obuiam veniſſent, litteras miſi, vt equites ex inſula ſtatim decederent. His de cauſſis credo Scaptium iniquius de me aliquid ad Brutum ſcripſiſſe. ſed tamen hoc ſum animo: ſi Brutus putabit me quaternas centeſimas oportuiſſe decernere, qui in tota prouincia ſingulas obſeruarem, itáque edixiſſem, ídque etiam acerbiſſimis fœneratoribus probaretur; ſi præfecturam ne-*

gotiatori denegatam queretur, quod ego Torquato noſtro in tuo Lenio, Pompeio ipſi in Sex. Statio negaui, & iis probaui; ſi equites deductos moleſtè feret; accipiam equidem dolorem, mihi illum iraſci, ſed multo maiorem, non eſſe eum talem, qualem putaſſem. Illud quidem fatebitur Scaptius, me ius dicente, ſibi omnem pecuniam ex edicto meo auferendi poteſtatem fuiſſe. Addo etiam illud, quod vereor, tibi ipſi vt probem: conſiſtere vſura debuit, quæ erat in edicto meo. deponere volebant: impetraui ab Salaminiis, vt ſilerent. veniam illi quidem mihi dederunt; ſed quid iis fiet, ſi huc Paullus venerit? ſed totum hoc Bruto dedi, qui de me ad te humaniſſimas litteras ſcripſit: ad me autem, etiam cùm rogat aliquid, contumaciter, arroganter, ἀκοινωνήτως ſolet ſcribere. tu autem velim ad eum ſcribas de his rebus; vt ſciam, quo modo hæc accipiat. facies enim me certiorem. atque hoc ſuperioribus litteris ad te diligenter perſcripſeram. ſed planè te intelligere volui, mihi non excidiſſe illud, quod tu ad me quibuſdam litteris ſcripſiſſes; ſi nihil aliud de hac prouincia, niſi illius beneuolentiam, deportaſſem, mihi id ſatis eſſe. ſit ſanè; quoniam ita tu vis: ſed tamen cum eo credo, quod ſine peccato meo fiat. Igitur meo decreto ſoluta re Scaptio, ſtatim quàm decretum ſic tu iudicabis, ne ad Catonem quidem prouocabo. ſed noli me putare ἐγκελεύσματα illa tua abieciſſe, quæ mihi in viſceribus hærent. flens mihi meam famam commendaſti. quæ epiſtola tua eſt, in qua mentionem non facias?

itaque iraſcatur, qui volet: patiar. τὸ γὰρ εὖ μετ' ἐμοῦ præſertim cùm ſex libris tanquam prædibus me ipſum obſtrinxerim: quos tibi tam valde probari gaudeo: è quibus vnum ἱϛορικὸν requiris de Cn. Flauio M. F. ille verò ante Decemuiros non fuit: quippe qui Aedilis curulis fuerit: qui magiſtratus multis annis poſt Decemuiros inſtitutus eſt. quid ergo profecit, quòd protulit faſtos? occultatam putant quodam tempore iſtam tabulam, vt dies agendi peterentur à paucis. nec verò pauci ſunt auctores, Cn, Flauium ſcribam faſtos protuliſſe, actionéſque compoſuiſſe: ne me hoc, vel potius Africanum, (is enim loquitur) commentum putes. Οὐκ ἔλαθε σὲ illud de geſtu hiſtrionis; tu ſceleſtè ſuſpicaris, ego ἀφελῶς ſcripſi. De me imperatore ſcribis te ex Philotimi litteris cognoſſe. ſed credo te, iam in Epiro cùm eſſes, binas meas de omnibus rebus accepiſſe, vnas à Pindeniſſo capto, alteras Laodicea, vtraſque tuis pueris datas. quibus de rebus, propter caſum nauigandi, per binos tabellarios miſi Romam litteras publicè. De Tullia mea tibi aſſentior; ſcripsíque ad eam, & ad Terentiam, mihi placere. tu enim ad me iam ante ſcripſeras, AC VELLEM TE IN TVVM VETEREM GREGEM RETVLISSES. *correcta verò epiſtola Memmiana, nihil negotij fuit. multo enim malo hunc à Pontidia, quàm illũ à Seruilia. quare adiunges Auſium noſtrũ, hominem ſemper amantem me; nũc credo, eo magis, quòd debet etiã fratris Appij amorem erga me cum reliqua hereditate creuiſſe; qui declarauit, quanti me faceret, cùm ſæpe, tum in Burſa.*

ne tu me ſolicitudine magna liberaris. Furnij exceptio mihi non placet. nec enim ego vllum aliud tempus timeo, niſi quod ille ſolùm excipit. ſed ſcriberem ad te de hoc plura, ſi Romæ eſſes. in Pompeium te ſpem omnem otij ponere non miror: ita res eſt; remouendúmq; cenſeo illud DISSIMVLANTEM. *ſed enim, οἰκονομία ſi perturbatior eſt, tibi aſſignato: te enim ſequor σχεδιάζοντα. Cicerones pueri amant inter ſe, diſcunt, exercentur: ſed alter, vti dixit Iſocrates in Ephoro & Theopompo, frenis eget, alter calaribus. Quincto togam puram Liberalibus cogitabam dare. mandauit enim pater. ea ſic obſeruabo, quaſi intercalum non ſit. Dionyſius mihi quidem in amoribus eſt. pueri autem aiunt, eum furenter iraſci. ſed homo nec doctior, nec ſanctior fieri poteſt, nec tui meíque amantior. Thermum, Siluium verè audis laudari. valde ſe honeſtè gerunt. adde M. Nonium, Bibulum, me, ſi voles. iam Scrofa, vellem, haberet vbi poſſet. eſt enim lautum negotium. ceteri infirmant πολίτευμα Catonis. Hortenſio quòd cauſſam meam commendas, valde gratum. De Amiano, ſpei nihil putat eſſe Dionyſius. Terentij nullum viſtigium agnoui. Mœragenes certè periit. feci iter per eius poſſeſſionem, in qua animal reliquum nullũ eſt. hæc non noram tum, cùm cum Democrito tuo locutus ſum. Rhoſiaca vaſa mandaui. Sed heus tu, quid cogitas infelicitatis? lancibus & ſplendidiſſimis caniſtris, oluſculis nos ſoles paſcere. quid te in vaſis fictilibus appoſiturum putem?* Κέρας *Phemio mandatum eſt: reperietur; modò*

aliquid illo dignum canat. Parthicum bellum impendet. Caſſius ineptas litteras miſit. nec dum Bibuli erat allatæ: quibus recitatis, puto fore, vt aliquando commoueatur Senatus. equidem ſum magna animi perturbatione. ſi, vt opto, non prorogatur noſtrum negotium, habeo Iunium, & Quinctilem in metu. eſto; duos quidem menſes ſuſtinebit Bibulus. quid illo fiet, quem reliquero, præſertim ſi fratrem? quid me autem, ſi non tam citò decedo? magna turba eſt. mihi tamen cum Deiotaro conuenit, vt ille in meis caſtris eſſet cum ſuis copiis omnibus. habet autem cohortes quadringenarias noſtra armatura, XXX; equites CIↃ CIↃ. erit ad ſuſtentandum, quoad Pompeius veniat; qui litteris, quas ad me mittit, ſignificat, ſuum negotium illud fore. hiemant in noſtra prouincia Parthi. exſpectatur ipſe Orodes. quid quæris? aliquantum eſt negotij. De Bibuli edicto nihil moui, præter illam exceptionem, de quâ tu ad me ſcripſeras, NIMIS GRAVI PRAEIVDICIO IN ORDINEM NOSTRVM. ego tamen habeo ἰσοδυναμοῦσαν, ſed tectiorem, ex Q. Mucij P. F. edicto Aſiatico, EXTRA QVA̓M SI ITA NEGOTIVM GESTVM EST, VT EO STARI NON OPORTEAT; EX FIDE BONA: multáque ſum ſecutus Scæuolæ; in iis illud, in quo ſibi libertatem cenſent Græci datam, vt Græci inter ſe diſceptent ſuis legibus. breue autem edictum eſt propter hanc meam διαίρεσιν, quòd duobus generibus edicendum putaui: quorũ vnum eſt prouinciale,

in quo eſt de rationibus ciuitatum, de ære alieno, de vſura, de ſyngraphis; in eodem omnia de Publicanis: alterum, quod ſine edicto ſatis commodè tranſigi non poteſt, de hereditatum poſſeſſionibus, de bonis poſſidendis, magiſtris faciendis, vendendis: quæ ex edicto & poſtulari, & fieri ſolent. tertium, de reliquo iure dicundo, ἄγραφον reliqui. dixi me de eo genere mea decreta ad edicta vrbana accommodaturum: itáque curo, & ſatisfacio adhuc omnibus. Græci verò exultant, quòd peregrinis iudicibus vtuntur. nugatoribus quidem, inquies. quid refert? tamen ſe αὐτονομίαν adeptos putant. veſtri enim, credo, grauis habent, Turpionem ſutorium, & Vettium mancipem. De Publicanis quid agam, videris quærere. habeo in deliciis, obſequor, verbis laudo, orno; efficio, ne cui moleſti ſint. τὸ παραδοξότατον, vſuras eorum, quas pactionibus adſcripſerant, ſeruauit etiam Seruilius. ego ſic. diem ſtatuo ſatis laxam; quam ante ſi ſoluerint, dico me centeſimas ducturum: ſi non ſoluerint, ex pactione. itaque & Græci ſoluunt tolerabili fœnore; & Publicanis res eſt gratiſſima. ſic illa iam habent, pleno modio, verborum honorem, inuitationem crebram. quid plura? ſunt omnes ita mihi familiares, vt ſe quiſque maximè putet. ſed tamen μηδὲν αὐτοῖς. ſcis reliqua. De ſtatua Africani, (ὢ πραγμάτων ἀσυγκλώστων! ſed me ipſum delectauit in tuis litteris) ain' tu? Scipio hic Metellus proauum ſuum neſcit Cenſorem non fuiſſe? atqui nihil habuit aliud inſcriptum, niſi COS. *ea ſtatua, quæ*

ad Opis per te poſita in excelſo eſt. in illa item, quæ eſt ad πολυδεύκους, hercule inſcriptum eſt, COSS. quam eſſe eiuſdem, ſtatus, amictus, anulus, imago ipſa declarat. at mehercule ego cùm in turma inauratarum equeſtrium, quas hic Metellus in Capitolio poſuit, animaduertiſſem in Serapionis ſubſcriptione Africani imaginem, erratum fabrile putaui, nunc video Metelli. ô ἀνιστορησίαν turpem. Nam illud de Flauio & faſtis, ſi ſecus eſt, commune erratum eſt; & tu bellè ἠπόρησας; & nos publicam prope opinionem ſecuti ſumus, vt multa apud Græcos. quis enim non dixit, Εὔπολιν, τὸν τῆς ἀρχαίας, ab Alcibiade, nauigante in Siciliam, deiectum eſſe in mare? redarguit Eratoſthenes. adfert enim, quas ille poſt id tempus fabulas docuerit. num idcirco Duris Samius, homo in hiſtoria diligens, quòd cum multis errauit, irridetur? Quis Zaleucum leges Locris ſcripſiſſe non dixit? num igitur iacet Theophraſtus, ſi id à Timæo, tuo familiari, reprehenſum eſt? Sed neſcire proauum ſuum Cenſorem non fuiſſe, turpe eſt: præſertim cùm poſt eum Conſulem nemo Cornelius, illo viuo, Cenſor fuerit. Quod de Philotimo, & de ſolutione HS. XXDC. ſcribis, Philotimum circiter KAL. Ianu. in Cherſonneſum audio veniſſe: ac mihi ab eo nihil adhuc. reliqua mea Camillus ſcribit ſe accepiſſe. ea quæ ſint, neſcio, & haueo ſcire. verùm hæc poſterius & coram fortaſſe commodiùs. Illud me, mi Attice, in extrema ferè parte epiſtolæ commouit: ſcribis enim ſic, τί λοιπόν? deinde me obſecras amantiſſimè,

ne obliuiſcar vigilare, & vt animaduertam, quæ fiant. num quid de quo inaudiſti? etſi nihil eiuſmodi eſt. πολλοῦ γε καὶ δεῖ. nec enim me fefelliſſet, nec fallet. ſed iſta admonitio tua tam accurata, neſcio quid mihi ſignificare viſa eſt. De M. Octauio, iterum tibi reſcribo, te illi probè reſpondiſſe. paulo vellem fidentiùs. Nam Cœlius libertum ad me miſit, & litteras accuratè ſcriptas: ſed de pantheris fœdè; ac ciuitatibus. reſcripſi, alterum me moleſte ferre, ſi ego in tenebris laterem, nec audiretur Romæ, nullum in mea prouincia nummum, niſi in æs alienum, erogari; docuique, nec mihi conciliare pecuniam licere, nec illi capere: monuique eum, quem planè diligo, vt, cùm alios accùſaſſet, cautiùs viueret. illud autem alterum, alienum eſſe exiſtimatione mea, Cybiratas imperio meo publicè venari. Lepta tua epiſtola gaudio exultat. etenim ſcripta bellè eſt, meque apud eum magna in gratia poſuit. Filiola tua gratum mihi fecit, quòd tibi diligenter mandauit, vt mihi ſalutem adſcriberes; gratum etiam Pilia: ſed illa officioſiùs, quòd mihi, quem iam pridem numquam videt. igitur tu quoque ſalutem vtrique adſcribito. Litteras daturus pridie KAL. Ianu. ſuauem habuit recordationem clariſſimi iuriſiurandi: quod ego non eram oblitus. magnus enim prætextatus illo die fui. Habes ad omnia, non, vt poſtulaſti, χρύσεα χαλκείων; ſed paria paribus reſpondimus. Ecce autem alia puſilla epiſtola; quam non relinquam ἀναντιφώνητον. Benè mehercule potuit Lucceius Tuſculanum; niſi fortè.

ſolet enim, cum ſuo tibicine: & velim ſcire, quis ſit ſtatus eius. Lentulum quidem noſtrum, præ ære, Tuſculanum proſcripſiſſe audio. cupio hos expeditos videre: cupio etiam Seſtium: adde, ſi vis Cœlium: quibus omnibus eſt, αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ᾽ ὑποδέχθαι. De Memmio reſtituendo vt Curio cogitet, te audiſſe puto. De Egnatij Sidicini nomine, nec nulla, nec magna ſpe ſumus. Pinarium, quem mihi commendas, diligentiſſimè Deiotarus curat, grauiter ægrum. Reſpondi etiam minori. Tu, velim, dum ero Laodiceæ, id eſt ad Idus Mai. quam ſæpiſſime mecum per litteras colloquare: & cùm Athenas veneris, (iam enim ſciemus de rebus vrbanis, de prouinciis, quæ omnia in menſem Martium ſunt collata) vtique ad me tabellarios mittas. Sed heus tu, iám ne vos à Cæſare, per Herodem, talenta Attica L. extorſiſtis? in quo, vt audio, magnum odium Pompeij ſuſcepiſtis. putat enim, ſuos nummos vos comediſſe; Cæſarem in Nemorenſi ædificando diligentiorem fore. hoc ego ex P. Vedio, magno nebulone, ſed Pompeij tamen familiari, audiui. hic Vedius venit mihi obuiam cum duobus eſſedis, & rheda equis iuncta, & lectica, & familia magna: pro qua, ſi Curio legem pertulerit, HS centena pendat neceſſe eſt. erat præterea cynocephalus in eſſedo: nec deerant onagri. numquam vidi hominem nequiorem. ſed extremum audi. diuerſatus eſt Laodiceæ apud Pompeium Vindullum: ibi ſua depoſuit, cùm ad me profectus eſt. moritur interim Vindullus: quæ res ad Magnum Pompeium pertinere

putabatur. C. Vennonius domum Vindulli venit: cum omnia obſignaret, in Vedianas res incidit. in his inuenta ſunt quinque planguncula matronarum, in quibus vna ſororis amici tui, hominis Bruti, qui hoc vtatur; & illius Lepidi, qui hæc tam negligenter ferat. hæc te volui παριστορῆσαι. ſumus enim ambo belle curioſi. Vnum etiam velim cogites. audio Appium πρόπυλαιον Eleuſine facere. num inepti fuerimus ſi nos quoque Academiæ fecerimus? puto, inquies. ergo id ipſum ſcribes ad me. equidem valde ipſas Athenas amo. volo eſſe aliquod monumentum. odi falſas inſcriptiones ſtatuarum alienarum. ſed vt tibi placebit: facieſque me, in quem diem Romana incidant myſteria, certiorem, & quo modo hiemaris. Cura vt valeas. Poſt Leuctricam pugnam die ſeptingenteſimo ſexageſimo quincto.

CICERO ATTICO S. II.

CVM *Philogenes, libertus tuus, Laodiceam ad me, ſalutandi cauſſa, veniſſet, & ſe ſtatim ad te nauigaturum eſſe diceret; has ei litteras dedi; quibus ad eas reſcripſi, quas acceperam a Bruti tabellario. & reſpondebo primum poſtremæ tuæ paginæ; quæ mihi magna moleſtiæ fuit; quòd ad te ſcriptum eſt a Cincio de Statij ſermone: in quo hoc moleſtiſsimum eſt; Statium dicere, à me quoque id conſilium probari. probari autem? de iſto hactenus. dixerim me vel plurima vincla tecum ſummæ coniunctionis optare: & ſunt amoris arctiſſima: tantum*

abeſt, vt ego ex eo, quo aſtricti ſumus, laxari aliquid velim. illum autem multa de iſtis rebus aſperiùs ſolere loqui, ſæpe ſum expertus, ſæpe etiam leniui iratum. id ſcire te arbitror. in hac autem peregrinatione, militiáue noſtra ſæpe incenſum ira vidi, ſæpe placatum. quid ad Statium ſcripſerit, neſcio. quidquid acturus de tali re fuit, ſcribendum tamen ad libertum non fuit. mihi autem erit maximè curæ, ne quid fiat ſecus, quam volumus, quámque oportet. nec ſatis eſt in eiuſmodi re, ſe quenque præſtare. ac maximè partes iſtius officij ſunt pueri Ciceronis, ſiue iam adoleſcentis: quod quidem illum ſoleo hortari. ac mihi videtur matrem, valde vt debet, amare, téque mirificè. ſed eſt magnum illud quidem, veruntamen multiplex pueri ingenium: quo ego regendo habeo negotij ſatis. Quoniam reſpondi poſtremæ tuæ paginæ prima mea; nunc ad primam reuertar tuam. Peloponneſias ciuitates omnis maritimas eſſe, hominis non nequam, ſed etiam tuo iudicio probati, Dicæarchi tabulis credidi. is multis nominibus in Trophoniana Charonis narratione Græcos in eo reprehendit, quòd mare tam ſecuti ſunt: nec vllum in Peloponneſo locum excipit. cùm mihi auctor placeret, (etenim erat ἱστορικώτατος, & vixerat in Peloponneſo) admirabar tamen: &, vix accredens, communicaui cum Dionyſio. atque is primò eſt commotus: deinde, quòd tum de iſto Dicæarcho non minùs bene exiſtimabat, quàm tu de C. Veſtorio, ego de M. Cluuio, non dubitabat, quin ei crederemus.

Arcadiæ cenſebat eſſe Lepreon quoddam maritimum: Tene autem, & Aliphera, & Tritia νεόκτιστα ei videbantur; idque τῷ τῶν νεῶν καταλόγῳ confirmabat, vbi mentio non fit iſtorum. atque iſtum ego locum totidem verbis a Dicæarcho tranſtuli. Phliaſios autem dici ſciebam: & ita fac vt habeas: nos quidem ſic habemus. ſed primò me ἀναλογία deceperat, φλιοῦς, ὀποῦς, σιποῦς. quòd ὀπούντιοι, σιπουώντιοι. ſed hoc continuò correximus. Lætari te noſtra moderatione & continentia video. tum id magis faceres, ſi adeſſes, atque hoc foro, quod egi ex Idibus Febr. Laodiceæ ad KAL. *Mai. omnium diœceſium, præter, Ciliciæ. mirabilia quædam effecimus: ita multæ ciuitates omni ære alieno liberatæ, multæ valde leuatæ ſunt: omnes ſuis legibus, & iudiciis vſæ, αὐτονομίαν adeptæ, reuixerunt. his ego duobus generibus facultatem ad ſe ære alieno liberandas, aut leuandas dedi; vno, quòd omnino nullus in imperio meo ſumptus factus eſt, (nullum cùm dico, nõ loquor ὑπερβολικῶς) nullus, inquam, ne teruntius quidem. hac autem re, incredibile eſt, quantum ciuitates emerſerint. acceſſit altera. Mira erant in ciuitatibus ipſorum furta Græcorum, quæ magiſtratus ſui fecerant. quæſiui ipſe de iis, qui annis decem proximis magiſtratum geſſerant. apertè fatebantur. itaque ſine vlla ignominia ſuis humeris pecunias populis retulerunt. populi autem, nullo gemitu, Publicanis, quibus hoc ipſo luſtro nihil ſoluerant, etiam ſuperioris luſtri reddiderunt. itaque Publicanis in oculis ſumus. gratis, inquis, viris. ſenſimus.*

Iam cetera iuriſdictio nec impetrita, & clemens cum admirabili facilitate. aditus autem ad me minimè prouinciales. nihil per cubicularium. ante lucem inambulabam domi, vt olim candidatus. grata haec, & magna, mihique nondum laborioſa ex illa vetere militia. Nonis Mai. in Ciliciam cogitabam: ibi cùm Iunium menſem conſumpſiſſem, atque vtinam in pace, (magnum enim bellum impendet a Parthis) Quinctilem in reditu ponere. annuae enim mihi operae A, D. III. KAL. *Sext. emerentur. magna autem in ſpe ſum, mihi nihil temporis prorogatum iri. habebam acta vrbana vſque ad Nonas Martias; è quibus intelligebam, Curionis noſtri conſtantia omnia potius actum iri, quàm de prouinciis. ergo, vt ſpero, propediem te videbo. Venio ad Brutum tuum, immo noſtrum: ſic enim mauis. Equidem omnia feci, quae potui aut in mea prouincia perficere, aut in regno experiri. omni igitur modo egi cum rege, & ago quotidie, per litteras ſcilicet. ipſum enim triduum, quatriduúmve mecum habui turbulentis in rebus, quibus eum liberaui. ſed & tum praeſens, & poſtea creberrimis non deſtiti rogare & petere, mea cauſſa; ſuadere, & hortari ſua. multùm profeci, ſed quantùm, non planè, quia longè abſum, ſcio. Salaminios autem (hos enim poteram coercere) adduxi, vt totum nomen Scaptio vellent ſoluere; ſed centeſimis ductis à proxima quidem ſyngrapha, nec perpetuis, ſed renouatis quotannis. numerabantur nummi: noluit Scaptius. tu n' qui ais Brutum cupere aliquid perdere? qua-*

ternas habebat in ſyngrapha. fieri non poterat: nec, ſi poſſet, ego pati poſſem. audio omnino Scaptium pœnitere. nam quod S.C. eſſe dicebat, vt ius ex ſyngrapha diceretur; eo conſilio factum eſt, quòd pecuniam Salaminij contra legem Gabiniam ſumpſerant. vetabat autem Auli lex, ius dici de ita ſumpta pecunia. decreuit igitur Senatus, vt ius diceretur iſta ſyngrapha. nunc iſta habet iuris idem, quod cetera, nihil præcipui. hæc, à me ordine facta, puto me Bruto probaturum; tibi, neſcio; Catoni certe probabo. ſed iam ad te ipſum reuertor. Ain' tandem Attice, laudator integritatis & elegantiæ noſtræ, auſus es hoc ex ore tuo? inquit Ennius: vt equites Scaptio ad pecuniam cogendam darem, me rogare? an tu, ſi mecum eſſes, qui ſcribis morderi te interdum, quod non ſimul ſis, paterere me id facere, ſi vellem? non amplius, inquis, quinquaginta. Cum Spartaco minùs multi primò fuerunt. quid tandem iſti mali in tam tenera inſula non feciſſent? non feciſſent autem? immo quid ante aduentum meum non fecerunt? incluſum in curia Senatum habuerunt Salaminium ita multo dies, vt interierint non nulli fame. erat enim præfectus Appij Scaptius, & habebat turmas ab Appio. id me igitur tu, cuius mehercule os mihi ante oculos ſolet verſari, cùm de aliquo officio, ac laude cogito, tu me, inquam, rogas, præfectus vt Scaptius ſit? alias hoc ſtatueramus, vt negotiatorem neminem: idque Bruto probaueramus. habeat is turmas? cur potiùs, quàm quàm cohortes? ſumptu

iam nepos euadit Scaptius. volunt, inquis, principes. ſcio. nam ad me Epheſum vſque venerunt; flenteſque equitum ſcelera, & miſerias ſuas detulerunt. itaque ſtatim dedi litteras, vt ex Cypro equites ante certam diem decederent: ob eamque cauſſam, tum ob ceteras, Salaminij nos in cælum decretis ſuis ſuſtulerunt. ſed iam quid opus equitatu? ſoluunt enim Salaminij. niſi fortè id volumus armis efficere, vt fœnus quaternis centeſimis ducant, & ego audebo legere vmquam, aut attingere eos libros, quos tu dilaudas, ſi tale quid fecero? nimis, nimis, inquam, in iſto Brutum amaſti dulciſſime Attice: nos, vereor, ne parum. atque hæc, ſcripſi ego ad Brutum ſcripſiſſe te ad me. cognoſce nunc cetera. Pro Appio nos hic omnia facimus; honeſte tamen, ſed plane libenter: nec enim ipſum odimus: & Brutum amamus: & Pompeius mirificè à me contendit; quem mehercule plus plúſque in dies diligo. C. Cælium Quæſtorem huc venire audiſti. neſcio, quid ſit: ſed Pammenia illa mihi non placent. Ego me ſpero Athenis fore menſe Septembri. tuorum itinerum tempora ſcire ſanè velim. εὐήθειαν Sempronij Ruſi cognoui ex epiſtola tua Corcyræa. quid quæris? inuideo potentiæ Veſtorij. Cupiebam etiam nunc plura garrire: ſed lucet; vrget turba; feſtinat Philogenes. valebis igitur, & valere Piliam, & Cæciliam noſtram iubebis litteris; ſaluebis a meo Cicerone.

CICERO ATTICO. S. III.

ETSI *nil ſanè habebam noui, quod poſt accidiſſet, quàm dediſſem ad te Philogeni, liberto tuo, litteras: tamen cùm Philotimum Romam remitterem, ſcribendum aliquid ad te fuit. ac primùm illud, quod me maximè angebat, (non quo me aliquid iuuare poſſes: quippe res enim eſt in manibus: tu autem abes longè gentium:*

Πολλὰ δ' ἐν μεταιχμίῳ

Νότος κυλίνδει κύματ' εὐρείης ἁλὸς) *obrepſit dies, vt vides, (mihi enim* A. D. III. KAL. *Sext. de prouincia decedendum eſt) nec ſucceditur. quem relinquam, qui prouinciæ præſit? ratio quidem, & opinio hominum poſtulat fratrem: primùm, quòd videtur eſſe honos. nemo igitur potior. deinde, quòd ſolum habeo Prætorium. Pomtinus enim ex pacto & conuentu (nam ea lege exierat) iam à me diſceſſerat. Quæſtorem nemo dignum putat. etenim eſt leuis, libidinoſus, tagax. De fratre autem primum illud eſt: perſuaderi ei non poſſe arbitror. odit enim prouinciam. & hercule nihil odioſius, nihil moleſtius. deinde, vt mihi nolit negare; quidnam mei ſit officij? cùm bellum eſſe in Syria magnum putetur, id videatur in hanc prouinciam erupturum; hic præſidij nihil ſit; ſumptus annuus decretus ſit; videatúrne aut pietatis eſſe meæ, ſlatrem relinquere; aut diligentiæ, nugarum aliquid relinquere? magna igitur, vt vides, ſolicitudine afficior, magna*

inopia conſilij. quid quæris? toto negotio nobis opus non fuit. quanto tua prouincia melior? decedes, cùm voles; niſi fortè iam deceſſiſti. quem videbitur, præficies Theſprotiæ, & Chaoniæ. nec dum tamen ego Quinctum conueneram; vt iam, ſi id placeret, ſcirem, poſſétne ab eo impetrari: nec tamen, niſi poſſet, quid vellem, habebam. Hoc eſt igitur eiuſmodi. reliqua plena adhuc & laudis & gratiæ, digna iis libris, quos dilaudas. conſeruatæ ciuitates; cumulatè Publicanis ſatiſfactum: offenſus contumelia nemo; decreto iuſto, & ſeuero perpauci; nec tamen quiſquam, vt queri audeat. res geſtæ dignæ triumpho: de quo ipſo nihil cupidè agemus; ſine tuo quidem conſilio certè nihil. Clauſula eſt difficilis in tradenda prouincia. ſed hæc Deus aliquis gubernabit. De vrbanis rebus ſcilicet plura tu ſcis; ſæpius, & certiora audis. equidem doleo, non me tuis litteris certiorem fieri. huc enim odioſa afferebantur de Curione, de Paullo: non quo vllum periculum videam ſtante Pompeio, vel etiam ſedente; valeat modò: ſed mehercule Curionis & Paulli, meorum familiarium, vicem doleo. formam igitur mihi totius Reip. ſi iam es Romæ, aut cùm eris, velim mittas; quæ mihi obuiam veniat, ex qua me fingere poſſim, & præmeditari, quo animo accedam ad vrbem. eſt enim quiddam, aduenientem non eſſe peregrinum atque hoſpitem. Et, quod pæne præterij, Bruti tui cauſſa, vt ſæpe ad te ſcripſi, feci omnia. Cyprij numerabant. ſed Scaptius centeſimis, renouato in ſingulos annos fœnore, contentus non fuit.

Ariobarzanes non in Pompeium prolixior per ipſum, quàm per me in Brutum: quem tamen ego præſtare non poteram. erat enim rex pauper; aberámque ab eo ita longè, vt nihil poſſem, niſi litteris; quibus pugnare non deſtiti. ſumma hæc eſt. pro ratione pecuniæ liberaliùs eſt Brutus tractatus, quàm Pompeius. Bruto curata hoc anno talenta circiter C. *Pompeio in ſex menſibus promiſſa* C C. *iam in Appij negotio quantum tribuerim Bruto, dici vix poteſt. quid eſt igitur, quod laborem? Amicos habet meras nugas, Matinium, Scaptium: qui, quia non habuit à me turmas equitum, quibus Cyprum vexaret, vt ante me fecerat, fortaſſe ſuſcenſet; aut quia præfectus non eſt, quod ego nemini tribui negotiatori; non C. Vennonio, meo familiari; non tuo M. Lænio; & quod tibi Romæ oſtenderam me ſeruaturum; in quo perſeueraui. ſed quid poterit queri is, qui, auferre pecuniam cùm poſſet, noluit? Scaptio, qui in Cappadocia fuit, puto eſſe ſatiſfactum. is à me tribunatum cùm accepiſſet, quem ego ex Bruti litteris ei detuliſſem, poſtea ſcripſit ad me, ſe vti nolle eo tribunatu. Gauius eſt quidam; cui cùm præfecturam detuliſſem Bruti rogatu, multa & dixit, & fecit cum quadam mea contumelia, P. Clodij canis. is me nec proficiſcentem Apameam proſecutus eſt; nec, cùm poſtea in caſtra veniſſet, atque inde diſcederet, num quid vellem, rogauit; & fuit apertè mihi, neſcio quare, non amicus. hunc ego ſi in præfectis habuiſſem, quem tu me hominem putares? qui, vt ſcis, poten-*

tiſſimorum hominum contumaciam numquam tulerim, ferrem huius adſeclæ? etſi hoc plus eſt, quàm ferre, tribuere etiam beneficij aliquid & honoris. is igitur Gauius, cùm Apameæ me nuper vidiſſet Romam proficiſcens, me ita appellauit: (Culleolum vix auderem) vnde, inquit, me iubes petere cibaria præfecti? reſpondi leniùs, quàm putabant oportuiſſe, qui aderant; me non inſtituiſſe iis dare cibaria, quorum opera non eſſem vſus. abiit iratus. huius nebulonis obiratione ſi Brutus moueri poteſt, licebit eum ſolus ames; me æmulum non habebis. ſed illum eum futurum eſſe puto, qui eſſe debet. tibi tamen cauſſam notam eſſe volui: & ad ipſum hæc perſcripſi diligentiſſimè. omnino (ſoli enim ſumus) nullas vnquam ad me litteras miſit Brutus, ne proximè quidem de Appio, in quibus non ineſſet arrogans, ἀκοινώνητον aliquid. tibi autem valde ſolet in ore eſſe, Granius autem non contemnere ſe, & reges odiſſe ſuperbos: *in quo tamen ille mihi riſum magis, quàm ſtomachum, mouere ſolet: ſed planè parum cogitat, quid ſcribat, aut ad quem. Q. Cicero puer legit, vt opinor, & certè, epiſtolam inſcriptam patri ſuo. ſolet enim aperire, idque de meo conſilio; ſi quid forte ſit, quod opus ſit ſciri. in ea autem epiſtola erat illud idem de ſorore, quod ad me. mirificè conturbatum vidi puerum. lacrimans mecum eſt queſtus. quid quæris? miram in eo pietatem, ſuauitatem, humanitatémque perſpexi: quo maiorem ſpem habeo, nihil fore aliter, ac deceat. id te igitur ſcire volui. Ne illud*

quidem prætermittam: Hortenſius filius fuit Laodiceæ è gladiatoribus, flagitioſè & turpiter. hunc ego patris cauſſa vocaui ad cenam, quo die venit; & eiuſdem patris cauſſa nihil amplius. is mihi dixit, ſe Athenis me expectaturum, vt mecum decederet. rectè, inquam: quid enim dicerem? omnino puto nihil eſſe, quod dixit. nolo quidem; ne offendam patrem, quem mehercule multum diligo. ſin fuerit meus comes, moderabor ita, ne quid eum offendam, quem minimè volo. Hæc ſunt; etiam illud. Orationem Q. Celeris mihi velim mittas contra M. Seruilium. litteras mitte quamprimum: ſi nihil; nihil fieri, vel per tuum tabellarium. Piliæ & filiæ ſalutem. Cura, vt valeas.

CICERO ATTICO. S. IIII.

TARSVM *venimus Nonis Iuniis. ibi me multa mouerunt: magnum in Syria bellum; magna in Cilicia latrocinia; mihi difficilis ratio adminiſtrandi, quòd paucos dies habebam reliquos annui muneris: illud autem difficillimum; relinquendus erat ex* S. C. *qui præeſſet. nihil minùs probari poterat, quàm Quæſtor Meſcinius. nam de Cœlio nihil audiebamus. rectiſſimum videbatur, fratrem cum imperio relinquere: in quo multa moleſta, diſceſſus noſter, belli periculum, militum improbitas, ſexcenta præterea. ô rem totam odioſam. ſed hæc fortuna viderit: quoniam conſilio non multùm uti licet. Tu, quando Romam ſaluus, vt ſpero, veniſti, videbis, vt*

debis, vt ſoles, omnia, quę intelliges noſtra intereſſe, in primis de Tullia mea: cuius de condicione quid mihi placeret, ſcripſi ad Terentiam, cùm tu in Gręcia eſſes: deinde de honore noſtro. quòd enim tu afuiſti, vereor vt ſatis diligenter actum in Senatu ſit de litteris meis. Illud præterea μυστικώτερον ad te ſcribam; tu ſagaciùs adorabere: τῆς δάμαρτός μου ὁ ἀπελεύθερος (οἶσθα ὃν λέγω) ἔδοξέ μοι πρῴην, ἐξ ὧν ἀλογευόμενος παρεφθέγγετο, πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐκ τῆς ὠνῆς τῶν ὑπαρχόντων τοῦ Κροτωνιάτου τυραννοκτόνου. δέδοικα δὴ, μήτι νοήσῃς. εἰς δήπου τοῦτο δὴ περισκεψάμενος, τὰ λοιπὰ ἐξασφάλισαι. *non queo tantum, quantum vereor, ſcribere. Tu autem fac, vt mihi tuę litterę volent obuię. Hęc feſtinans ſcripſi in itinere atque agmine. Pilię & puellę Cęcilię belliſſimę ſalutem dices.*

CICERO ATTICO. S. V.

NVNC *quidem profectò Romę es: quò te, ſi ita eſt, ſaluum veniſſe gaudeo: vnde quidem quàm diu afuiſti, magis à me abeſſe videbare, quàm ſi domi eſſes. minùs enim mihi meę notę res erant, minùs etiam publicę. quare velim, etſi, vt ſpero, te hæc legente aliquantum tamen via proceſſero, tamen obuias mihi litteras quam argutiſſimas de omnibus rebus crebrò mittas, in primis de quo ſcripſi ad te antea:* τῆς ξυνάορου τῆς ἐμῆς ὁ ὑξελεύθερος, ἔδοξέ μοι θαμὰ βατταρίζων, καὶ ἀλύων τοῖς ξυλλόγοις, καὶ ταῖς λέσχαις ὑπό τι πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐν τοῖς ὑπάρχουσι

τοῖς τοῦ Κροτωνιάτου. *hoc tu indaga, vt ſoles; aſt hoc magis.* ἐξ ἄστεως ἑπταλόφου τειχῶν παρέδωκεν μνᾶν κ δ', μη η', ὀφειλημάτων Καμίλλῳ, ἑαυτὸν τε ὀφείλοντα μνᾶς κ δ'. ἐκ τῶν Κροτωνιατικῶν, καὶ ἐκ τῶν Χερρονησιατικῶν μη η: καὶ μνᾶς κληρονομήσας χμ. χμ. τούτων δὲ μηδὲ ὀβολὸν διαλύσασθαι, πάντων ὀφειληθέντων τοῦ δευτέρου μηνὸς τῇ νουμηνίᾳ. τὸν δὲ ἀπελεύθερον αὐτοῦ, ὄντα ὁμώνυμον τῷ Κόνωνος πατρὶ, μηδὲν ὁλοσχερῶς πεπορηκέναι. ταῦτα οὖν, πρῶτον μὲν, ἵνα πάντα σώζηται: δεύτερον δὲ, ἵνα μηδὲ τῶν τόκων ὀλιγωρήσῃς τῶν ἀπὸ τῆς προκειμένης ἡμέρας. ὅσας αὐτὸν ἠνέγκαμεν σφόδρα δέδοικα. καὶ γὰρ παρῆν πρὸς ἡμᾶς κατασκεψόμενος, καί τι σχεδὸν ἐλπίσας. ἀπογνοὺς δὲ, ἀλόγως ἀπέστη, ἐπειπὼν, εἴκω: αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν: *méque obiurgauit vetere prouerbio,* τὰ μὲν διδόμενα. *reliqua videt, & , quantum fieri poteſt, perſpicit animus. etſi annuum tempus prope iam emeritum habebamus: dies enim* XXXIII *erant reliqui: ſolicitudine prouinciæ tamen vel maximè vrgebamur. cum enim arderet Syria bello; & Bibulus, in tanto mœrore ſuo, maximam curam belli ſuſtineret; ad méque legati eius, & Quæſtor, & amici litteras mitterent, vt ſubſidio venirem: etſi exercitum infirmum habebam; auxilia ſanè bona, ſed ea Galatarum, Piſidarum, Lyciorum; (hæc enim ſunt noſtra robora) tamen eſſe officium meum putaui, exercitum habere quamproximè hoſtem, quoad mihi præeſſe prouinciæ per* S. C. *liceret. ſed, quò ego maximè delectabar, Bibulus moleſtus mihi non erat; de omnibus rebus ſcribebat ad me potiùs: & mihi deceſſionis*

dies λεληθότως obrepat: qui cùm aduenerit, ἄλλο πρόβλημα, quem præficiam; niſi Caldus Q. naſtor venerit; de quo adhuc nihil certi habebamus. Cupiebam mehercule longiorem epiſtolam facere: ſed nec erat res, de qua ſcriberem; nec iocari præ cura poteram. valebis igitur, & puellæ ſalutem Atticulæ dices, noſtræq́; Piliæ.

CICERO ATTICO. S. VI.

E GO, *dum in prouincia omnibus rebus Appium orno, ſubitò ſum factus accuſatoris eius ſocer. id quidem, inquis, dij approbent. ita velim: téque ita cupere certò ſcio. ſed crede mihi, nihil minùs putaram ego, qui de Ti. Nerone, qui mecum egerat, certos homines ad mulieres miſeram; qui Romam venerunt, factis ſponſalibus. ſed hoc ſpero melius. mulieres quidem valde intelligo delectari obſequio & comitate adoleſcentis. cetera noli ἐξανανθίζειν. Sed heus tu, πυρὶ εἰς δῆμον Athenis? placet hoc tibi? etſi non impediebant mei certe libri (non enim iſta largitio fuit in ciuis, ſed in hoſpites liberalitas) me tamen de Academia προπύλῳ iubes cogitare; cùm iam Appius de Eleuſine non cogitet. De hortenſio te certò ſcio dolere. equidem excrucior. decreram enim cum eo valde familiariter viuere. Nos prouinciæ præfecimus Cœlium: puerum, inquies, & fortaſſe fatuum, & non grauem, & non continentem. aſſentior: fieri non potuit aliter. nam quas multo ante*

tuas acceperam litteras, in quibus ἐπέχειν te ſcripſeras, quid eſſet mihi faciendum de relinquendo; eæ me pungebant. videbam enim, quæ tibi eſſent ἐποχῆς cauſſæ, (& erant eædem mihi) puero tradere me: fratri autem, illud non vtile nobis. nam præter fratrem nemo erat, quem ſine contumelia Quæſtori, nobili præſertim, anteferrem. tamen, dum impendere Parthi videbantur, ſtatueram fratrem relinquere; aut etiam Reip. cauſſa contra S. C. ipſe remanere: qui poſtea quàm, incredibili felicitate, diſceſſerunt; ſublata dubitatio eſt. videbam ſermones: hui fratrem reliquit? num eſt hoc non plus annum obtinere prouinciam? quid, quòd Senatus eos voluit præeſſe prouinciis, qui non præfuiſſent? at hic triennium. ergo hæc ad populum. quid, quæ tecum? numquam eſſem ſine cura, ſi quid iracundius, aut contumelioſius, aut negligentius; quæ fert vita hominum. quid, ſi quid filius puer, & puer bene ſibi fidens? qui eſſet dolor? quem pater non dimittebat; téque id cenſere, moleſtè ferebat. at nunc Cœlius, non dico equidem, quid egerit; ſed tamen multo minùs laboro. Adde illud, Pompeius, eo robore vir, iis radicibus, Q. Caſſium ſine ſorte delegit, Cæſar Antonium: ego ſorte datum offenderem? vt etiam inquireret in eum, quem reliquiſſem? hoc melius: & huius rei plura exempla: ſenectuti quidem noſtræ profectò aptius. at te apud eum, dij boni! quanta in gratia poſui? eíque legi litteras non tuas, ſed librarij tui. Amicorum litteræ me ad triumphum vocant, rem à nobis, vt ego arbitror,

propter hanc παλιγγενεσίαν noſtram, non negligendam: quare tu quoque, mi Attice, incipe id cupere; quo nos minùs inepti videamur.

CICERO ATTICO. S. VII.

QVINCTVS *filius, piè ſanè, me quidem certè multum hortante, ſed currentem, animum patris ſui ſorori tuæ reconciliauit. eum valde tuæ litteræ excitarunt. quid quæris? confido rem, vt volumus, eſſe. Bis ad te antea ſcripſi de re mea familiari, ſi modò tibi redditæ litteræ ſunt, Græcè, ἐν αἰνιγμοῖς. ſcilicet nihil eſt mouendum, ſed tamen, ἀφελῶς percunctando de nominibus Milonis, & , vt expediat, vt mihi recepit, hortando, aliquid ita tu proficies. Ego Laodiceæ Quæſtorem Meſcinium exſpectare iuſſi, vt confectas rationes lege Iulia apud duas ciuitates poſſim relinquere. Rhodum volo puerorum cauſſa: inde quamprimum Athenas: etſi eteſiæ valde reflãt: ſed planè volo his magiſtratibus, quorum voluntatem in ſupplicatione ſum expertus. Tu tamen mitte mihi, quæſo, obuiam litteras, numquid putes Reip. nomine tardãdum eſſe nobis. Tiro ad te dediſſet litteras, niſi eũ grauiter ægrũ Iſſi reliquiſſem. ſed nuntiant, meliùs eſſe. ego tamen angor. nihil enim illo adoleſcente caſtius, nihil diligentius.*

CICERO ATTICO. S. VIII.

CVM *inſtituiſſem ad te ſcribere, calamúmque*

*ſumpſiſſem, Battonius è naui recta ad me venit do-
mum Epheſi, & epiſtolam tuam reddidit* I I.
K A L. *Octobres. Lætatus ſum felicitate nauigationis
tuæ, oportunitate Piliæ, etiam mehercule ſermone
eiuſdem de coniugio Tulliæ meæ. Battonius autem
miros terrores ad me attulit Cæſarianos: cùm Lepta
etiam plura locutus eſt: ſpero, falſa, ſed certè hor-
ribilia: exercitum nullo modo dimiſſurum: cum
illo Prætores deſignatos; Caſſium Tribunum pleb.
Lentulum* C O S. *facere: Pompeio in animo eſſe vr-
bem relinquere. Sed heus tu, nunquid moleſtè fers
de illo, qui ſe ſolet anteferre patruo ſororis tuæ filij?
at à quibus victus? ſed ad rem. Nos eteſiæ vehe-
mentiſſime tardarunt: detraxit* X X. *ipſos dies
etiam aphractus Rhodiorum.* K A L. *Octob. Epheſo
conſcendentes hanc epiſtolam dedimus L. Tarqui-
tio, ſimul è portu egredienti, ſed expeditiùs naui-
ganti. nos Rhodiorum aphractis, cęteriſque longis
nauibus tranquillitates aucupaturi eramus. ita ta-
men properabamus, vt non poſſet magis. De rau-
duſculo Puteolano, gratum. Nunc velim diſpicias
res Romanas: videas quid nobis de triumpho co-
gitandum putes; ad quem amici me vocant. ego, niſi
Bibulus, qui, dum vnus hoſpes in Syria fuit, pedem
porta non plus extulit, quam domo ſua, adnitere-
tur de triumpho, æquo animo eſſem: nunc vero* αἰσχρὸν
σιωπᾶν. *ſed explora rem totam: vt, quo die con-
greſſi erimus, conſilium capere poſſimus. At multa;
qui & properarem, & ei litteras darem, qui aut
mecum, aut paulo antè venturus eſſet. Cicero tibi*

plurimam ſalutem dicit. tu dices vtriuſque noſtrum verbis & Piliæ tuæ, & filiæ.

CICERO ATTICO. S. IX.

IN PIRAEEA *cùm exiſſem prid. Idus Octob. accepi ab Acaſto, ſeruo meo, ſtatim tuas litteras: quas quidem cum exſpectaſſem iam diu, admiratus ſum, vt vidi obſignatam epiſtolam, breuitatem eius; vt aperui, rurſus* σύγχυσιν *litterũlarum, quæ ſolent tuæ compoſitiſſimæ & clariſſimæ eſſe: ac, ne multa, cognoui ex ea, quòd ita ſcripſeras, te Romam veniſſe* A. D. XII. KAL. *Octob. cum febri. percuſſus vehementer, nec magis, quàm debui, ſtatim quæro ex Acaſto. ille & tibi, & ſibi viſum, & ita ſe domi ex tuis audiſſe, vt nihil eſſet incommodè. id videbatur approbare, quod erat in extremo, febriculam tum te habentem ſcripſiſſe. ſed amaui tamen; admiratúſque ſum, quòd nihilo minùs ad me tua manu ſcripſiſſes. quare de hoc ſatis. ſpero enim, quæ tua prudentia & temperãtia eſt, & hercule, vt me iubet Acaſtus, confido te iam, vt volumus, valerè. A Turannio te accepiſſe meas litteras gaudeo.* παραφύλαξον, *ſi me amas,* τὴν τοῦ φυράτου φιλοτιμίαν αὐτότατα. *hanc, quæ mehercule mihi magno dolori eſt, (dilexi enim hominem) procura, quantulacunque eſt, Precianam hereditatem prorſus ille ne attingat. dices, nummos mihi opus eſſe ad apparatum triumphi: in quo, vt præcipis, nec me* κενὸν *in expetendo cognoſces, nec* ἄτυφον *in*

abiiciendo. Intellexi ex tuis litteris, te ex Turannio audiſſe, à me prouinciam fratri traditam. adeon' ego nõ perſpexeram prudentiam litterarum tuarum? ἐπέχειν te ſcribebas. quid erat dubitatione dignum? ſi eſſet quicquam; cur placeret fratrem, & talem fratrem, relinqui? ἀθέτησις iſta mihi tua, non ἐποχὴ, videbatur. monebas de Q. Cicerone puero, vt eum quidem neutiquam relinquerem. τοῦ μὲν ὄνειρον ἐμοί. eadem omnia, quaſi collocuti eſſemus, vidimus. non fuit faciendum aliter; méque ἐπιχειρία ἐποχή tua dubitatione liberauit. ſed puto te accepiſſe de hac re epiſtolam, ſcriptam accuratius. Ego tabellarios poſtero die ad vos eram miſſurus, quos puto ante venturos, quàm noſtrum Saufeium. ſed eum ſine meis litteris ad te venire, vix rectum erat. Tu mihi, vt polliceris, de Tulliola mea, id eſt de Dolabella, perſcribas; de Rep. quam prauideo in ſummis periculis; de Cenſoribus, maximéque de ſignis, tabulis quid fiat; referatúrne. Idibus Octob. has dedi litteras: quo die, vt ſcribis, Cæſar Placentiam legiones quatuor. quæſo, quid nobis futurum eſt? In arce Athenis ſtatio mea nunc placet.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD ATTICVM. LIBER VII.

CICERO ATTICO. S. I.

DEDERAM equidem L. Saufeio litteras, & dederam ad te vnum, quòd, cùm non eſſet temporis mihi ad ſcribendum ſatis, tamen hominem tibi tam familiarem ſine meis litteris ad te venire nolebam. ſed, vt philoſophi ambulant, has tibi redditum iri putabam prius. ſin iam illas accepiſti, ſcis me Athenas veniſſe pridie Idus Octobres; è naui egreſſum in Piraeum tuas ab Acaſto noſtro litteras accepiſſe; conturbatum, quòd cum febre Romam veniſſes; bono tamen animo eſſe cœpiſſe, quòd Acaſtus ea, quæ vellem, de allenato corpore tuo nuntiaret; cohorruiſſe autem me, quòd tuæ litteræ de legionibus Cæſaris afferrent; & egiſſe tecum, vt videres, ne quid φιλοτιμία eius, quem noſti, nobis noceret; de quo iam pridem ad te ſcripſeram. Turannius autem ſecus tibi Brundiſii dixerat; quod ex iis litteris cognoui, quas à Xenone, optimo viro, accepi. Cur fratrem prouinciæ non præfeciſſem, expoſui breuiter. hæc ferè ſunt in illa epiſtola. Nunc audi reliqua; per fortunas, omnem tuum amorem, quo me es amplexus, omnémque tuam prudentiam, quam mehercule in omni genere iudico ſingularem, confer

iam ad eam curam, vt de omni ſtatu meo cogites: videre enim mihi videor tantam dimicationem, niſi idem Deus, qui nos meliùs, quam optare auderemus, Parthico bello liberauit, reſpexerit Rempublicam; ſed, tantam, quanta numquam fuit. age, hoc malum mihi commune eſt cum omnibus. nihil tibi mando, vt de eo cogites. illud meum proprium πρόβλημα, *quæſo, ſuſcipe. vidéſne, vt te auctore ſim vtrumque complexus? ac vellem a principio te audiſſe amiciſſime monentem,*

Ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθες,

Παλείδος.

ſed aliquando tamen perſuaſiſti, vt alterum complecterer, quia de me erat optimè meritus; alterum, quia tantum valebat. feci igitur, itáque feci omni obſequio, vt neutri illorum quiſquam eſſet me carior. hac enim cogitabamus; nec mihi, coniuncto cum Pompeio, fore neceſſe peccare in Rep. aliquando; nec, cum Cæſare ſentienti, pugnandum eſſe cum Pompeio: tanta erat illorum coniunctio. nunc impendet, vt & tu oſtendis, & ego video, ſumma inter eos contentio. me autem vterque numerat ſuum, niſi forte ſimulat alter. nam Pompeius non dubitat (verè enim iudicat) ea, quæ de Rep. nunc ſentiat, mihi valde probari. vtriuſque autem accepi eiuſmodi litteras eodem tempore, quo tuas; vt neuter quemquam omnium pluris facere, quàm me, videretur. verùm quid agam? non quæro illa vltima, (ſi enim caſtris res geretur, video cum altero vinci ſatiùs eſſe, quàm cum altero vincere) ſed illa, quæ

tum agentur, cùm venero; ne ratio abſentis habeatur, vt exercitum dimittat. dic M. Tulli. quid dicam? exſpecta, amabo te, dum Atticum conueniam. non eſt locus ad tergiuerſandum. contra Cæſarem? vbi illæ ſunt denſæ dexteræ? nam vt illi hoc liceret, adiuui, rogatus ab ipſo Rauennæ de Cœlio Tribuno pl. ab ipſo autem? etiam a Cnæo noſtro, in illo diuino tertio Conſulatu. aliter ſenſero? αἰδέομαι non Pompeium modo; ſed Τρῶας, καὶ Τρῳάδας. Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην καταθήσει, quis? tu ipſe ſcilicet, laudator & factorum & ſcriptorum meorum. hanc ego plagam effugi per duos ſuperiores Marcellorum Conſulatus, cùm eſt actum de prouincia Cæſaris. nunc incido in diſcrimen ipſum. itaque, vt ſtultus primus ſuam ſententiam dicat, mihi valde placet de triumpho nos moliri aliquid: extra vrbem eſſe cum iuſtiſſima cauſſa. tamen dabunt operam, vt eliciant ſententiam meam. ridebis hoc loco fortaſſe. quam vellem etiam nunc in prouincia morari! planè opus fuit, ſi hoc impendebat. etſi nil miſerius. nam ὁδοῦ πάρεργον, volo te hoc ſcire: omnia illa prima, quæ etiam tuis litteris in cælum ferebas, ἐπίτηκτα fuerunt. quàm non eſt facilis virtus! quàm verò difficilis eius diuturna ſimulatio! cùm enim hoc rectum & glorioſum putarem, ex annuo ſumptu, qui mihi decretus eſſet, me C. Cœlio Quæſtori relinquere annuum, referrre in ærarium ad HS CIↃ; ingemuit noſtra cohors, omne illud putans diſtribui ſibi oportere; vt ego amicior inuenirer Phrygum &

Cilicum ærariis, quàm noſtro. ſed me non mouerunt. nam & mea laus apud me plurimum valuit. nec tamen quicquam honorificè in quemquam fieri potuit, quod prætermiſerim. Sed hæc fuerit, vt ait Thucydides, ἐκβολὴ λόγου non inutilis. Tu autem de noſtro ſtatu cogitabis: primùm quo artificio tueamur beneuolentiam Cæſaris: deinde de ipſo triumpho, quem video, niſi Reip. tempora impedient, εὐπόριστον. indico autem cùm ex litteris amicorum, tum ex ſupplicatione; quam qui non decreuit, plus decreuit, quàm ſi omnes decreſſet triumphos. ei porrò aſſenſus eſt vnus, familiaris meus, Fauonius: alter iratus, Hirrus. Cato autem & ſcribendo affuit, & ad me de ſententia ſua iucundiſſimas litteras miſit. ſed tamen gratulans mihi Cæſar de ſupplicatione, triumphat de ſententia Catonis; nec ſcribit, quid ille ſententiæ dixerit, ſed tantùm, ſupplicationem eum mihi non decreuiſſe. Redeo ad Arrium: cœperas eum mihi placare: perfice. habes Scrofam, habes Silium. ad eos ego etiam antea ſcripſi, & ad ipſum Hirrum. locutus enim erat cum iis commodè, ſe potuiſſe impedire, ſed noluiſſe: aſſenſum tamen eſſe Catoni, amiciſſimo meo; cùm is honorificentiſſimam in me ſententiam dixiſſet; nec me ad ſe vllas litteras miſiſſe, cùm ad omnes mitterem. verum dicebat. ad eum enim ſolum, & ad Craſſipedem non ſcripſeram. Atque hæc de rebus forenſibus. redeamus domum. Diiungere me ab illo volo. mirus eſt φυρίτης, germanus Lartidius.

Ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν, ἀχνύμενοί περ.

Reliqua expediamus, hoc primum, quo acceſſit cura dolori meo, ſed hoc tamen, quidquid eſt, Pracianum cum iis rationibus, quas ille meas tractat, admiſceri nolo. ſcripſi ad Terentiam, ſcripſi etiam ad ipſum, me, quidquid poſſem nummorum, ad apparatum ſperati triumphi ad te redacturum. iſta puto ἄμεμπτα fore. verùm vt lubebit. Hanc quoque ſuſcipe curam, quemadmodum experiamur. id & oſtendiſti quibuſdam litteris, ex Epiro, an Athenis datis? & in eo ego te adiuuabo.

CICERO ATTICO. S. II.

BRVNDISIVM *venimus* VII. KAL. *Decemb. vſi tua felicitate nauigandi. ita bellè nobis flauit ab Epiro leniſſimus Oncheſmites. hunc σπουδιάζοντα, ſi cui voles τῶν νεωτέρων, pro tuo vendito. Inualetudo tua me valde conturbat. ſignificant enim tuæ litteræ, te prorſus laborare. ego autem, cùm ſciam, quàm ſis fortis, vehementius eſſe quiddam ſuſpicor, quod te cogat cedere, & propemodum infringat: etſi alteram quartanam Pamphilus tuus mihi dixit deceſſiſſe, & alteram leuiorem accedere. Terentia vero, quæ quidem eodem tempore ad portam Brundiſinam venit, quò ego in portum, mihíque obuia in foro fuit, L. Pontium ſibi in Trebulano dixiſſe narrabat, etiam eam deceſciſſe. quod ſi ita eſt, eſt quod maximè mehercule opto; idque ſpero tua prudentia & temperantia te conſecutum. Venio ad epiſtolas tuas, quas ego ſexcentas vno tem-*

pore accepi, aliam alia iucundiorem, quæ quidem erant tua manu. nam Alexidis animum amabam, quòd tam prope accedebat ad ſimilitudinem tuæ litteræ: manum non amabam, quod indicabat te non valere. cuius quoniam mentio facta eſt; Tironem Patris ægrum reliqui, adoleſcentem, vt noſti, (& adde, ſiquid vis) probum: nihil vidi melius. itaque careo ægrè. quamquam videbatur ſe non grauiter habere; tamen ſum ſolicitus, maximámque ſpem habeo in M'. Curij diligentia, de qua ad me ſcripſit Tyro, & multi nuntiarunt. Curius autem ipſe ſenſit, quàm tu velles ſe à me diligi; & eo ſum admodum delectatus; & mehercule eſt, quàm facile diligas, αὐτόχθων in homine vrbanitas. eius eſt teſtamentum de Tortorij vncis, Geronum ſignis obſignatum, cohortíſque Prætoriæ: fecit palam te exlibratus, me exartuatus. In Actio Corcyræ Alexion me opiparè muneratus eſt. Q. Ciceroni obſiſti non potuit, quò minùs Thyamim videret. Filiola tua te delectari lætor, & probari tibi, φυσικὴν eſſe, τὴν πρὸς τὰ τέκνα. etenim, ſi hæc non eſt, nulla poteſt homini eſſe ad hominem naturæ adiunctio; qua ſublata, vitæ ſocietas tollitur. bene eueniat, inquit Carneades, ſpurcè: ſed tamen prudentius, quàm Lucius noſter, & Patron: qui cùm omnia ad ſe referant, quicquam alterius cauſſa fieri putent? & cùm ea re bonum virum oportere eſſe dicant, ne malum habeat, non quo id natura rectum ſit, non intelligant ſe de callido homine loqui, non de bono viro? ſed hæc opinor ſunt in iis libris, quos tu laudando, animos

*mihi addidiſti. Redeo ad rem. Commodò exſpecta-
bam epiſtolam, quam Philoxeno dediſſes (ſcripſe-
ras enim, in ea eſse de ſermone Pompeij Neapolita-
no) eam mihi Patron Brundiſii reddidit: Corcyræ,
vt opinor, acceperat. nihil potuit eſse iucundius.
erat enim de Republica, de opinione, quam is vir
haberet integritatis meæ; de beneuolentia, quam
oſtendit eo ſermone, quem habuit de triumpho. ſed
tamen hoc iucundiſſimum, quòd intellexi, te ad eum
veniſse, vt eius animum erga me perſpiceres: hoc mi-
hi inquam accidit iucundiſſimum. De triumpho au-
tem, nulla me cupiditas vmquam tenuit ante Bibuli
impudentiſſimas litteras, quas ampliſſimè ſuppli-
catio conſecuta eſt: à quo ſi ea geſta ſunt, quæ ſcri-
pſit; gauderem, & honori fauerem. nunc illum, qui
pedem porta, quoad hoſtis cis Euphratem fuit, non
extulerit, honore augeri, me, in cuius exercitu ſpem
illius exercitus habuit, idem non aſsequi, dedecus
eſt noſtrum, noſtrum, inquam, te coniungens. ita-
que omnia experiar; &, vt ſpero, aſsequar. quòd
ſi tu valeres, iam mihi quædam explorata eſsent.
ſed, vt ſpero, valebis. De rauduſculo Numeriano
multum te amo. Hortenſius quid egerit, haueo ſci-
re; Cato quid agat: qui quidem in me turpiter
fuit maliuolus. dedit integritatis, iuſtitiæ, clemen-
tiæ, fidei mihi teſtimonium, quod non quærebam;
quod poſtulabam, negauit id. itaque Cæſar iis lit-
teris, quibus mihi gratulatur, & omnia pollicetur,
quo modo exultat Catonis, in me ingratiſſimi, in-
iuria? at hic idem Bibulo dierum XX. ignoſce*

mihi. non poſsum hæc ferre, nec feram. cupio ad omnes tuas epiſtolas; ſed nihil neceſse eſt. iam enim te videbo. illud tamen de Chryſippo. nam de altero illo minùs ſum admiratus, operario homine. ſed tamen ne illo quidem quicquam improbius. Chryſippum verò, quem ego, propter litterularum neſcio quid, libenter vidi, in honore habui, diſcedere à puero, inſciente me? mitto alia, quæ audio, multa: mitto furta: fugam non fero, qua mihi nihil viſum eſt ſceleratius. itaque vſurpaui vetus illud Druſi, vt ferunt, Pretoris in eo, qui eadem liber non iuraret; me iſtos liberos non addixiſse; præſertim cùm adeſset nemo, à quo rectè vindicarentur. id tu vt videbitur, ita accipies. ego tibi aſsentior. Vni tuæ diſertiſſimæ epiſtolæ non reſcripſi, in qua eſt de periculis Reipublicæ. quid reſcriberem? valde eram perturbatus. ſed, vt nihil magnopere metuam, Parthi faciunt, qui repentè Bibulum ſemiuiuum reliquerunt.

CICERO ATTICO. S. III.

A. D. VIII. ID. *Decemb. Herculanum veni, & ibi tuas litteras legi, quas Philotimus mihi reddidit: è quibus hanc primo aſpectu voluptatem cepi, quòd erant à te ipſo ſcripta: deinde earum accuratiſſima diligentia ſum mirum in modum delectatus. Ac primum illud, in quo te Dicæarcho aſſentiri negas, & ſi cupidiſſimè expetitum à me ſit, & approbante te, ne diutiùs anno in prouincia eſsem,*

tamen

tamen non eſt noſtra contentione perfectum. ſic enim ſcito, verbum in Senatu factum eſſe numquam de vllo noſtrum, qui prouincias obtinuimus, quo in his diutiùs, quàm ex S. C. maneremus: vt iam ne iſtius quidem rei culpam ſuſtineam, quod minùs diu fuerim in prouincia, quàm fortaſſe fuerit vtile. ſed, QVID SI HOC MELIVS? ſæpe opportunè dici videtur, vt in hoc ipſo. ſiue enim ad concordiam res adduci poteſt, ſiue ad bonorum victoriam; vtriuſuis rei me aut adiutorem velim eſſe, aut certè non expertem. ſin vincuntur boni; vbicunque eſſem, vnà cum iis victus eſſem. quare celeritas noſtri reditus ἀμεταμέλητος debet eſſe. quòd ſi iſta nobis cogitatio de triumpho iniecta non eſſet, quam tu quoque approbas, ne tu haud multum requireres illum virum, qui in VI. libro informatus eſt. quid enim tibi faciam, qui illos libros deuoraſti? quin nunc ipſum non dubitabo rem tantam abiicere, ſi id erit rectius. vtrunque verò ſimul agi non poteſt, & de triumpho ambitioſè, & de Rep. liberè. ſed ne dubitaris, quin, quod honeſtius, id mihi futurum ſit antiquius. Nam quod putas vtilius eſſe vel mihi, quòd tutius ſit, vel etiam vt Reip. prodeſſe poſſim, me eſſe cum imperio; id coram conſiderabimus quale ſit. habet enim res deliberationem; etſi ex parte magna tibi aſſentior. De animo autem meo erga Remp. bene facis, quòd non dubitas, & illud probè indicas, nequaquam ſatis pro meis officiis, pro ipſius in alios effuſione illum in me liberalem fuiſſe: eiuſque rei cauſſam verè explicas; & eis, quæ de

P

Fabio, Caninióque acta ſcribis, valde conſentiunt: quæ ſi ſecus eſſent, totúmque ſe ille in me profudiſſet; tamen illa, quam ſcribis, cuſtos vrbis me præclaræ inſcriptionis memorem eſſe cogeret; nec mihi concederet, vt imitarer Volcacium, aut Seruium, quibus tu es contentus; ſed aliquid nos vellet nobis dignum & ſentire & defendere. quod quidem agerem, ſi liceret, alio modo, ac nunc agendum eſt. de ſua potentia dimicant homines hoc tempore, periculo ciuitatis. nam, ſi Reſp. defenditur; cur ea, Conſule iſto ipſo, defenſa non eſt? cur ego, in cuius cauſſa Reip. ſalus conſiſtebat, defenſus poſtero anno non ſum? cur imperium illi, aut cur illo modo prorogatum eſt? cur tantopere pugnatum eſt, vt de eius abſentis ratione habenda decem Tribuni pleb. ferrent? his ille rebus ita conualuit, vt nunc in vno ciui res ad reſiſtendum ſit: qui mallem, tantas ei vires non dediſſet, quàm nunc tam valenti reſiſteret. ſed quoniam res eò deducta eſt, non quæram, vt ſcribis, ποῦ σκάφος τὸ τῶν Ἀτρειδῶν, mihi σκάφος vnum erit, quod à Pompeio gubernabitur. illud ipſum, quod ais, quid fiet, cùm erit dictum? dic M. Tulli σύντομα. Cn. Pompeio aſſentio. ipſum tamen Pompeium ſeparatim ad concordiam hortabor. ſic enim ſentio; maximo in periculo rem eſſe. vos ſcilicet plura, qui in vrbe eſtis. verumtamen hoc video, cum homine audaciſſimo, paratiſſimóque negotium eſſe; omnis damnatos, omnis ignominia affectos, omnis damnatione, ignominiáque dignos illac facere, omnem ferè iuuentutem,

omnem illam vrbanam, ac perditam plebem, Tribunos valentis, addito C.Caſſio, omnis, qui ære alieno premantur; quos pluris eſſe intelligo, quàm putaram. cauſſam ſolùm illa cauſſa non habet; ceteris rebus abundat. hic omnia facere omnis, ne armis decernatur; quorum exitus ſemper incerti, nunc verò in alteram partem magis timendi. Bibulus de prouincia deceſſit; Veientonem præfecit. in decedendo erit, vt audio, tardior: quem cùm ornauit Cato, declarauit, iis ſe ſolis nunc inuidere, quibus nihil, aut non multum ad dignitatem poſſet accedere. Nunc venio ad priuata: ferè enim reſpondi tuis litteris de Republica; & iis, quas in ſuburbano, & iis, quas poſtea ſcripſiſti. ad priuata venio. Vnum etiam de Cœlio. tantum abeſt, vt meam ille ſententiam moueat, vt valde ego ipſi, quòd de ſua ſententia deceſſerit, pænitendum putem. ſed quid eſt, quod ei vici Luccei ſint addicti? hoc te prætermiſiſſe miror. De Philotimo, faciam equidem, vt mones. ſed ego mihi ab illo, hoc tempore, non rationes exſpectabam, quas tibi edidit, verùm id reliquum, quod ipſe in Tuſculano me referre in commentarium mea manu voluit, quódque idem in Aſia mihi ſua manu ſcriptum dedit. id ſi præſtaret, quantum mihi æris alieni eſſe ibi edidit, tantum, & plus etiam ipſe mihi deberet. ſed in hoc genere, ſi modò per Remp. licebit, non accuſabimur poſthac: neque hercule antea negligentes fuimus, ſed amicorũ multitudine occupati. ergo vtemur, vt polliceris, & opera & conſilio tuo: nec tibi erimus, vt ſpero,

in eo moleſti. De ſerperaſtris cohortis meæ, nihil eſt, quod doleas. ipſi enim ſe collegerunt admiratione vitæ integritatis meæ. ſed me monerat nemo magis, quàm is, quem tu neminem putas. idem & initio fuerat, & nunc eſt egregius. ſed in ipſa deceſſione ſignificauit, ſperaſſe ſe aliquid; & id, quod animum induxerat pauliſper, non tenuit: ſed cito ad ſe rediit; meíſque honorificentiſſimis erga ſe officiis victus, pluris ea duxit, quàm omnem pecuniam. Ego à Curio tabulas accepi, quas mecum porto. Hortenſii legata cognoui. nunc haueo ſcire, quid hominis ſit, & quarum rerum auctionem inſtituat. neſcio enim, cur, cùm portam Flumentanam Cœlius occuparit, ego Puteolos non meos faciam. Venio ad Piraea, in quo magis reprehendendus ſum, quòd homo Romanus Piræea ſcripſerim, non Piræeum, (ſic enim omnes noſtri locuti ſunt) quàm quòd, in, addiderim. non enim hoc vt oppido præpoſui, ſed vt loco: & tamen Dionyſius noſter, qui eſt nobiſcum, & Nicias Cous non rebatur, oppidum eſſe Piraea. ſed de re videro. noſtrum quidem ſi eſt peccatum, in eo eſt, quòd, non vt de oppido, locutus ſum, ſed vt de loco; ſecutúſque ſum, non dico Cæcilium, Mane vt ex portu in Piræeum; (*malus enim auctor latinitatis eſt*) *ſed Terentium, cuius fabellæ, propter elegantiam ſermonis, putabantur à C. Lælio ſcribi:* Heri aliquot adoleſcentuli coimus in Piræeum. *& idem*, Mercator hoc addebat, captam è Sunio. *quòd ſi δήμους oppida volumus eſſe; tam eſt oppidum Sunium, quàm Piræeus. ſed, quoniam*

grammaticus es, ſi hoc mihi ζήτημα perſolueris, magna me moleſtia liberaris. Ille mihi litteras blandas mittit. facit idem pro eo Balbus. mihi certum eſt, ab honeſtiſſima ſententia digitum nuſquam. ſed ſcis illi reliquum quantum ſit. putáſne igitur verendum eſſe, ne aut obiiciat id nobis aliquis, ſi languidius; aut repetat, ſi fortius? quid ad hæc reperis? ſoluamus, inquis. age, à Cœlio mutuabimur. hoc tu tamen cōſideres velim. puto enim, in Senatu ſi quando præclarè pro Rep. dixero, Tarteſſium iſtum tuum mihi exeunti, Iúbe ſodes nummos curare. Quid ſupereſt? etiam. gener eſt ſuauis mihi, Tullia, Terentia: quantumuis vel ingenij, vel humanitatis: ſatis. reliqua, quæ noſti, ferenda. ſcis enim, quos aperierimus: qui omnes, præter eum, de quo per te egimus, rem me facere verentur. ipſis enim expenſum nemo ferret. Sed hæc coram. nam multi ſermonis ſunt. Tironis reficiendi ſpes eſt in M' Curio: cui ego ſcripſi, tibi eum gratiſſimum facturum. Dat. V. ID. Decemb. à Pontio ex Trebulano.

CICERO ATTICO. S. IIII.

DIONYSIVM, *flagrantem deſiderio tui, miſi ad te, nec mehercule æquo animo; ſed fuit concedendum: quem quidem cognoui cùm doctum; quod mihi iam ante erat notum, tum ſanctum, plenum officij, ſtudioſum etiam meæ laudis, frugi hominem, ac, ne libertinum laudare videar, plane virum bonum. Pompeium vidi* IIII. ID. *Decembres: fui-*

mus vna horas duas fortaſſe. magna lætitia mihi viſus eſt affici meo aduentu: de triumpho hortari, ſuſcipere partis ſuas; monere, ne ante in Senatum accederem, quam rem confeciſſem; ne dicendis ſententiis, aliquem Tribunum alienarem. quid quæris? in hoc officio ſermonis nihil potuit eſſe prolixius. de Rep. autem ita mecum locutus eſt, quaſi non dubium bellum haberemus. nihil ad ſpem concordiæ: planè illum ab ſe alienatum, cùm ante intelligeret, tum verò proximè iudicaſſe: veniſſe Hirtium à Cæſare, qui eſſet illi familiariſſimus; ad ſe non acceſſiſſe: &, cùm ille A.D. VIII Idus Decemb. veſperi veniſſet, Balbus de tota re conſtituiſſet A. D. VII. ad Scipionem ante lucem venire; multa de nocte eum profectum eſſe ad Cæſarem. hoc illi τεκμηριῶδες videbatur eſſe alienationis. quid multa? nihil me aliud conſolatur, niſi quòd illum, cui etiam inimici alterum Conſulatum, fortuna ſummam potentiam dederat, non arbitror fore tam amentem, vt hæc in diſcrimen adducat. quòd ſi ruere cœperit; ne ego multa timeo; quæ non audeo ſcribere. ſed, vt nunc eſt, A. D. III. Nonas Ianu. ad vrbem cogito.

CICERO ATTICO. S. V.

MVLTAS vno tempore accepi epiſtolas tuas: quæ mihi, quamquam recentiora audiebam ex iis, qui ad me veniebant, tamen erat iucundæ. ſtudium enim & beneuolentiam declarabant. Inualetudine tua moueor: &, Piliam in idem genus morbi dela-

pſam, curam tibi afferre maiorem ſentio. date igitur operam, vt valeatis. De Tirone, video tibi curæ eſſe: quem quidem ego, etſi mirabilis vtilitates mihi præbet, cùm valet, in omni genere vel negotiorum, vel ſtudiorum meorum, tamen propter humanitatem, & modeſtiam malo ſaluum, quàm propter vſum meum. Philogenes mecum nihil vnquam de Luſcieno locutus eſt: de ceteris rebus habes Dionyſium. Sororem tuam non veniſſe in Arcanum miror. De Chryſippo, meum conſilium probari tibi, non moleſtè fero. Ego in Tuſculanum nihil ſanè hoc tempore. deuium eſt τοῖς ἀπαντῶσιν, & habet alia δύσχρηστα. ſed de Formiano Tarracinam pridie KAL. Ianu. inde Pontinam ſummam: inde Albanum Pompeij: ita ad vrbem III. Nonas natali meo. De Rep. quotidie magis timeo. non enim boni, vt putant, conſentiunt. quos ego Equites Rom. quos Senatores vidi, qui acerrimè cum cetera, tum hoc iter Pompeij vituperarent? pace opus eſt. ex victoria cùm multa mala, tum certè tyrannis exiſtet. ſed hæc propediem coram. Iam planè mihi deeſt, quod ad te ſcribam. nec enim de Rep. quòd vterque noſtrum ſcit eadem: & domeſtica nota ſunt ambobus. reliquum eſt iocari, ſi hic ſinat. nam ego is ſum, qui, illi concedi, putem vtilius eſſe quod poſtulat, quàm ſigna conferri. ſerò enim reſiſtimus ei, quem per annos decem aluimus contra nos. quid ſentis igitur? inquis. nihil ſcilicet, niſi de ſententia tua; nec prius quidem, quàm noſtrum negotium aut confecerimus, aut depoſuerimus. Cura igitur, vt

valeas. aliquando ἀποτετρέψαι quartanam iſtam diligentia, quæ in te ſumma eſt.

CICERO ATTICO. S. VI.

PLANE *deeſt quod ad te ſcribam: nota omnia tibi ſunt: nec ipſe habeo, à te quid exſpectem. tantùm igitur noſtrum illud ſolemne ſeruemus, vt ne quem iſtuc euntem ſine litteris dimittamus. De Rep. valde timeo: nec adhuc ferè inueni, qui non concedendum putaret Cæſari, quod poſtularet, potiùs, quàm depugnandum. eſt illa quidem poſtulatio, opinione valentior. cur autem nunc primùm ei reſiſtamus? ὐ γὰρ ἂν τόδε μεῖζον ἔπει κακὸν, quàm cùm quinquennium prorogabamus; aut cùm, vt abſentis ratio haberetur, ferebamus. niſi fortè hæc illi tum arma dedimus, vt nunc cum bene parato pugnaremus. dices, quid tu igitur ſenſurus es? non idem, quod dicturus. ſentiam enim omnia facienda, ne armis decertetur: dicam idem, quod Pompeius; neque id faciam humili animo: ſed rurſus hoc permagnum Reip. malum eſt: at quodam modo mihi præter cæteros non rectum, me in tantis rebus à Pompeio diſſidere.*

CICERO ATTICO. S. VII.

DIONYSIVS, VIR OPTIMVS, VT MIHI QVOQVE EST PERSPECTVS, ET DOCTISSIMVS, TVIQVE AMAN-

TISSIMVS, ROMAM VENIT XV. KAL. IANV. ET LITTERAS A TE MIHI REDDIDIT: tot enim verba ſunt de Dionyſio in epiſtola tua. Illud puta tu non adſcribis; ET TIBI GRATIAS EGIT: atqui certè ille agere debuit: & , ſi eſſet factum, quæ tua eſt humanitas, adſcripſiſſes. mihi autem nulla de eo παλινῳδία datur propter ſuperioris epiſtolæ teſtimonium. ſit igitur ſanè bonus vir. hoc enim ipſum bene fecit, quòd mihi ſui cognoſcendi penitus etiam iſtam facultatem dedit. Philogenes rectè ad te ſcripſit. curauit enim, quod debuit. eum ego vti ea pecunia volui, quoad liceret. itaque vſus eſt menſes XIIII. Pomtinum cupio valere: & , quod ſcribis in vrbem introiſſe, vereor quid ſit. nam id niſi graui de cauſſa non feciſſet. Ego quoniam IIII. Nonas Ianu. Compitalicius dies eſt, nolo eo die in Albanum venire, ne moleſtus ſim familiæ. veniam III. Nonas igitur: inde ad vrbem pridie Nonas. Tua λῆψις quem in diem incurrat, neſcio: ſed prorſus te commoueri incommodo valetudinis tuæ nolo. De honore noſtro, niſi quid occultè Cæſar per ſuos Tribunos molitus erit, cetera videntur eſſe tranquilla. tranquilliſſimus autem animus meus, qui totum iſtuc æqui boni facit; & eò magis, quòd iam à multis audio conſtitutum eſſe Pompeio & eius conſilio, in Siciliam me mittere, quòd imperium habeam. id eſt Ἀβδηριτικόν. nec enim Senatus decreuit, nec populus iuſſit, me imperium in Sicilia habere. ſin hoc Reſp. ad Pompeium refert; qui me magis, quam priuatum

aliquem, mittat? itaque, ſi hoc imperium mihi moleſtum erit; vtar ea porta, quam primum videro. Nam quod ſcribis, mirificam exſpectationem eſſe mei, neque tamen quemquam bonorum, aut ſatis bonorum dubitare, quid ſenſurus ſim: ego, quos tu bonos eſſe dicas, non intelligo: ipſe nullos noui: ſed ita, ſi ordines bonorum quærimus. nam ſingulares ſunt boni viri. verùm in diſſenſionibus ordines bonorum & genera quærenda ſunt. Senatum bonum putas, per quem ſine imperio prouinciæ ſunt? numquam enim Curio ſuſtinuiſſet, ſi cum eo agi cœptum eſſet: quam ſententiam Senatus ſequi noluit: ex quo factum eſt, vt Cæſari non ſuccederetur: an Publicanos? qui numquam firmi: ſed nunc Cæſari ſunt amiciſſimi: an fœneratores? an agricolas? quibus optatiſſimum eſt otium; niſi eos timere putas, ne ſub regno ſint, qui id numquam, dum modò otioſi eſſent, recuſarunt. quid ergo? exercitum retinentis, cùm legis dies tranſierit, rationem haberi placet? mihi verò ne abſentis quidem. ſed, cùm id datum eſt, illud vna datum eſt. annorum enim decem imperium: & ita latum placet? placet igitur etiam me expulſum, & agrum Campanum periiſſe, & adoptatum patricium à plebeio, Gaditanum à Mitylenæo: & Labieni diuitiæ, & Mamurræ placent, & Balbi horti, & Tuſculanum. ſed horum omnium fons vnus eſt: imbecillo reſiſtendum fuit: & id erat facile. nunc legiones XI. equitatus tantus, quantum volet; Tranſpadani, plebes vrbana, tot Tribuni pleb. tam perdita iuuentus, tanta auctoritate dux, tanta

audacia. cum hoc aut depugnandum eſt, aut habenda è lege ratio. depugna, inquis, potiùs, quàm ſeruias: vt quid? ſi victus eris, proſcribare? ſi viceris, tamen ſeruias? quid ergo, inquis, acturus es? idem quod pecudes, quæ diſpulſæ ſui generis ſequuntur greges. vt bos armenta, ſic ego bonos viros: aut eos, quicunque dicentur boni, ſequar, etiam ſi ruent. quid ſit optimum malè contractis rebus, planè video. nemini eſt enim exploratum, cùm ad arma ventum eſt, quid futurum ſit: at illud omnibus, ſi boni victi ſunt, nec in cæde principum clementiorem hunc fore, quàm Cinna fuerit, nec moderatiorem, quàm Sylla, in pecuniis locupletium. ἐμπολιτεύομαί σοι *iam dudum: & facerem diutiùs, niſi me lucerna deſereret. Ad ſummam, dic M. Tulli. aſſentior Cn. Pompeio, id eſt T. Pomponio. Alexim, humaniſſimum puerum, niſi fortè, dum ego abſum, adoleſcens factus eſt, (id enim agere videbatur) ſaluere iubeas velim.*

CICERO ATTICO. S. VIII.

QVID *opus eſt de Dionyſio tam valde affirmare? an mihi nutus tuus non faceret fidem? ſuſpicionem autem eo mihi maiorem tua taciturnitas attulerat, quòd & tu ſoles conglutinare amicitias teſtimoniis tuis; & illum aliter cum aliis de nobis locutum audiebam. ſed prorſus ita eſſe, vt ſcribis, mihi perſuades. itaque ego is in illum ſum, quem tu me eſſe vis. Diem tuum ego quoque ex epiſtola qua-*

dam tua, quam incipiente febricula ſcripſeras, mihi notaueram; & animaduerteram, poſſe, pro re nata, te non incommodè ad me in Albanum venire III. Nonas Ianu. ſed, amabo te, nihil incommodo valetudinis feceris. quid enim eſt tantum in vno, aut altero die? Dolabellam video Liuiæ teſtamento cum duobus coheredibus eſſe in triente; ſed iuberi mutare nomen. eſt πολιτικὸν σκέμμα, *rectúmne ſit nobili adoleſcenti mutare nomen mulieris teſtamento. ſed id* φιλοσοφώτερον διευκρινήσομεν, *cùm ſciemus, quantum quaſi ſit in trientis triente. Quod putaſti fore, vt antequàm iſtuc venirem, Pompeium viderem; factum eſt ita. nam* VI. KAL. *ad L. Auernum me conſecutus eſt. vnà Formias venimus, & ab hora octaua ad veſperum ſecretò collocuti ſumus. Quod quæris, ecqua ſpes pacificationis ſit: quantum ex Pompeij multo & accurato ſermone perſpexi, ne voluntas quidem eſt. ſic enim exiſtimat, ſi ille, vel dimiſſo exercitu, Conſul factus ſit,* σύγχυσιν τῆς πολιτείας *fore. atque etiam putat eum, cùm audierit, contra ſe diligenter parari, Cõſulatum hoc anno neglecturum, ac potiùs exercitum prouinciámque retenturum. ſin autem ille fureret; vehementer hominem contemnebat, & ſuis, & Reip. copiis confidebat. quid quæris? etſi mihi crebrò* ξυνὸς ἐνυάλιος *occurrebat; tamen leuabar cura, virum fortem & peritum, & plurimùm auctoritate valentem audiens,* πολιτικῶς *de pacis ſimulatæ periculis diſſerentem. habebamus autem in manibus Antonij concionem, habitam* X. KAL. *Iann. in qua erat accuſa-*

tio Pompeij vſque à toga pura, querela de damnatis, terror armorum: in quibus ille, Quid cenſes, aiebat, facturum eſſe ipſum, ſi in poſſeſſionem Reip. venerit, cùm hæc Quæſtor eius, infirmus & inops, audeat dicere? quid multa? non modò non expetere pacem iſtam, ſed etiam timere viſus eſt. ex illa autem ſententia ἰωγξ relinquendæ vrbis mouet hominem, vt puto. mihi autem moleſtiſſimum eſt, quod ſoluendi ſunt nummi Cæſari, & inſtrumentum triumphi eò conferendum. eſt enim ἄμορφον, ἀντιπολιτευόμενον χρεωφειλέτην eſſe. Sed hæc, & multa alia coram.

CICERO ATTICO S. IX.

QVOTIDIE ne, inquis, à te accipiendæ litteræ ſunt? ſi habebo, cui dem, quotidie. at iam ipſe ades. tum igitur, cùm venero, deſinam. Vnas video mihi à te non eſſe redditas; quas L. Quinctius, familiaris meus, cùm ferret, ad buſtum Baſili vulneratus & deſpoliatus eſt. videbis igitur, num quid fuerit in his, quod me ſcire opus ſit: & ſimul tu hoc διευκρινήσεις πρόβλημα, ſanè πολιτικόν: cùm ſit neceſſe, aut haberi Cæſaris rationem, illo exercitum vel per Senatum, vel per Tribunos pleb. obtinente, aut perſuaderi Cæſari, vt tradat prouinciam, atque exercitum, & ita Conſul fiat; aut, ſi id non perſuadeatur, haberi comitia ſine illius ratione, illo patiente, atque obtinente prouinciam; aut, ſi per Tribunos pleb. non patiatur, tamen quieſcat, rem

adduci ad interregnum; aut, ſi ob eam cauſſam, quòd ratio eius non habeatur, exercitum adducat, armis cum eo contendere; illum autem initium facere armorum aut ſtatim nobis minùs paratis, aut tum, cùm comitiis, amicis eius poſtulantibus, vt è lege ratio habeatur, impetratum non ſit: ire autem ad arma, aut hanc vnam ob cauſſam, quòd ratio non habeatur; aut addita cauſſa, ſi fortè Tribunus pl. Senatum impediens, aut populum incitans, notatus, aut Senatus conſulto circumſcriptus, aut ſublatus, aut expulſus ſit, dicénsve ſe expulſum, ad illum confugerit: ſuſcepto autem bello, aut tenenda ſit vrbs, aut ea relicta, ille commeatu, & reliquis copiis intercludendus: quod horum malorum, quorum aliquod certè ſubeundum eſt, minimum putes. dices profectò, perſuaderi illi, vt tradat exercitũ, & ita Conſul fiat. eſt omnino id eiuſmodi, vt, ſi ille eò deſcendat, contra dici nihil poſſit: ídque eum, ſi non obtinet, vt ratio habeatur retinentis exercitum, non facere miror. nobis autem, vt quidam putant, nihil eſt timendum magis, quàm ille Conſul. at ſic malo, inquies, quàm cum exercitu. certè. ſed iſtuc ipſum, (ſic O magnum) malum putet aliquis: neque ei remedium eſt vllum. cedendum eſt, ſi id volet. vide Conſulem illum iterum, quem vidiſti Conſulatu priore. at tum imbecillus plus, inquis, valuit, quàm tota Reſp. quid nunc putas? & eo Conſule, Pompeio certum eſt eſſe in Hiſpania. ô rem miſeram! ſi quidem id ipſum deterrimum eſt, quod recuſari non poteſt; & quod ille ſi faciat, iam iam à

bonis omnibus ſummam ineat gratiam. Tollamus igitur hoc, quò illum poſſe adduci negant. de reliquis quid eſt deterrimum? concedere illi, quod, vt idem dicit, impudentiſſimè poſtulat. nam quid impudentius? tenuiſti prouinciam per decem annos, non tibi à Senatu, ſed à te ipſo per vim, & per factionem datos. præteriit tempus, non legis, ſed libidinis tuæ: fac tamen, legis. vt ſuccedatur, decernitur: impedis; & ais, habe mei rationem. habe tu noſtrûm. exercitum habeas diutiùs, quàm populus iuſſit, inuito Senatu? Depugnes oportet, niſi concedis. cum bona quidem ſpe, vt ait idem, vel vincendi, vel in libertate moriendi. iam ſi pugnandum eſt; quo tempore, in caſu; quo conſilio, in temporibus ſitum eſt. itaque te in ea quæſtione non exerceo. ad ea, quæ dixi affer, ſi quid habes. equidem dies, noctéſque torqueor.

CICERO ATTICO S. X.

SVBITO *conſilium cepi, vt ante quàm luceret, exirem; ne qui conſpectus fieret, aut ſermo; lictoribus præſertim laureatis. de reliquo, neque hercule, quid agam, nec, quid acturus ſim, ſcio: ita ſum perturbatus temeritate noſtri amentiſſimi conſilij. tibi verò quid ſuadeam, cuius ipſe conſilium exſpecto? Cneus noſter quid conſilij ceperit, capiátve, neſcio, adhuc in oppidis coarctatus, & ſtupens. omnes, ſi in Italia conſiſtat, erimus vna: ſin cedet, conſilij res eſt. adhuc certè, niſi ego inſanio, ſtultè*

omnia & incautè. Tu quæſo, crebrò ad me ſcribe, vel quod in buccam venerit.

CICERO ATTICO. S. XI.

QVAESO, *quid hoc eſt? aut quid agitur? mihi enim tenebræ ſunt. Cingulum, inquis, nos tenemus: Anconem amiſimus. Labienus diſceſſit ab Cæſare: vtrum de imperatore populi Romani, an de Hannibale loquimur? ô hominem amentem & miſerum, qui ne vmbram quidem vmquam* τοῦ καλοῦ *viderit! atque hæc ait omnia facere ſe dignitatis cauſſa: vbi eſt autem dignitas, niſi vbi honeſtas? niſi honeſtum igitur, habere exercitum nullo publico conſilio? occupare vrbes ciuium, quo facilior ſit aditus ad patriam?* χρεῶν ἀποκοπὰς, φυγάδων καθόδους, *ſexcenta alia ſcelera moliri,* τὴν θεῶν μεγίστην ὥστ᾽ ἔχειν τυραννίδα*? ſibi habeat ſuam fortunam. vnam mehercule tecum apricationem in illo Lucretino tuo ſole malim, quàm omnia iſtiuſmodi regna; vel potius mori millies, quàm ſemel iſtiuſmodi quicquam cogitare. quid ſi tu velis? inquis. age quis eſt, cui velle non liceat? ſed ego hoc ipſum, velle, miſerius eſſe duco, quàm in crucem tolli. vna res eſt ea miſelior, adipiſci, quod ita volueris. Sed hæc hactenus. libenter enim in his moleſtiis* ἐνσχολάζω σοι. *redeamus ad noſtrum. Per fortunas, quale tibi conſilium Pompeij videtur? hoc quæro, quòd vrbem reliquerit. ego enim* ἀπορῶ*: tum nihil abſurdius. vrbem tu relinquas? ergo idem, ſi Galli venirent. non eſt, in-*

eſt, inquit, in parietibus Reſp. at in aris & focis. fecit idem Themiſtocles. fluctum enim totius barbariæ ferre vrbs vna non poterat. at idem Pericles non fecit, annum fere poſt quinquageſimum, cùm præter mœnia nihil teneret. noſtri olim, vrbe reliqua capta, arcem tamen retinuerunt.

οὕτω που τῶν πρόσθεν ἐπευθόμεθα κλέα ἀνδρῶν.

rurſus autem ex dolore municipali, ſermonibúſque eorum, quos conuenio, videtur hoc conſilium exitum habiturum. mira hominum querela eſt, (neſcio iſtic: ſed facies, vt ſciam) ſine magiſtratibus vrbem eſſe, ſine Senatu. fugiens denique Pompeius mirabiliter homines mouet. quid quæris? alia cauſſa facta eſt: nihil iam concedendum putant Cæſari. hæc, tu mihi explica, qualia ſint. Ego negotio præſum non turbulento. vult enim me Pompeius eſſe, quem tota hæc Campana & maritima ora habeat ἐπίσκοπον, *ad quem delectus, & ſumma negotij referatur. itaque vagus eſſe cogitabam. Te puto iam videre, quæ ſit* ὁρμὴ *Cæſaris, qui populus, qui totius negotij ſtatus: ea velim ſcribas ad me, & quidem, quoniam mutabilia ſunt, quam ſæpiſſimè. acquieſco enim & ſcribens ad te, & legens tua.*

CICERO ATTICO. S. XII.

VNAM *adhuc à te epiſtolam acceperam, datam* XII. KAL. *in qua ſignificabatur, aliam te ante dediſſe, quam non acceperam: ſed quæſo, vt ſcribas quamſæpiſſimè, non modo ſi quid ſcies, aut audieris;*

ſed etiam ſi quid ſuſpicabere; maximéque quid nobis faciendum, aut non faciendum putes. Nam quòd rogas, curem, vt ſcias, quid Pompeius agat, ne ipſum quidem ſcire puto; noſtrum quidem nemo. vidi Lentulum COS. *Formiis* X. KAL. *vidi Libonem: plena timoris & erroris omnia. ille iter Larinum: ibi enim cohortes, & Luceria, & Theani, reliquáq; in Apulia. inde vtrum conſiſtere vſpiam velit, an mare tranſire, neſcitur. ſi manet; vereor, ne exercitum firmum habere non poſſit. ſin diſcedet: quò, aut quà, aut quid nobis agendum eſt, neſcio: nam iſtum quidem, cuius* φαλαρισμὸν *times, omnia teterrimè facturum puto. nec eum rerum prolatio, nec Senatus, magiſtratuúmque diſceſſus, nec ærarium clauſum tardabit. Sed hæc, vt ſcribis, citò ſciemus. interim velim mihi ignoſcas, quòd ad te ſcribo tam multa toties. acquieſco enim, & tuas volo elicere litteras: maximéque conſilium, quid agam, aut quo me pacto geram; dimittámne me penitus in cauſſam, (non deterreor periculo, ſed dirumpor dolore; támne nullo conſilio, aut tam contra meum conſilium geſta eſſe omnia?) an cuncter & tergiuerſer, & iis me dem, qui tenent, qui potiuntur. αἰδέομαι Τρῶας; nec ſolùm ciuis, ſed etiam amici officio reuocor. etſi frangor ſæpe miſericordia puerorum. vt igitur ita perturbato, etſi te eadem ſolicitant, ſcribe aliquid, & maximè, ſi Pompeius Italia cedit, quid nobis agendum putes. M. quidem Lepidus (nam fuimus vna) eum finem ſtatuit, L. Torquatus eundem. me cùm*

multa, tum etiam lictores impediunt; nihil vidi vmquam, quod minus explicari poſſet. itaque à te nihil dum certi exquiro, ſed quid videatur. deniquе ipſam ἀπορίαν tuam cupio cognoſcere. Labienum ab illo diſceſſiſſe, propemodum conſtat. ſi ita factum eſſet, vt ille Romam veniens magiſtratum & Senatum Romæ offenderet, magno vſui cauſſa noſtra fuiſſet. damnaſſe enim ſceleris hominem amicum, Reip. cauſſa, videretur: quod nunc quoque videtur; ſed minus prodeſt. non enim habet, cui proſit: eúmque arbitror pænitere: niſi forte id ipſum eſt falſum, diſceſſiſſe illum. nos quidem pro certo habebamus. & velim, (quamquam, vt ſcribis, domeſticis te finibus tenes) formam mihi vrbis exponas, ecquod Pompeij deſiderium, ecqua Cæſaris inuidia appareat; etiam quid cenſeas de Terentia & Tullia, Romæ eas eſſe, an mecum, an aliquo tuto loco. & hæc, & ſi quid aliud, ad me ſcribas velim, vel potiùs ſcriptites.

CICERO ATTICO S. XIII.

De *Vennonianis rebus tibi aſſentior. Labienum ἥρωα iudico. facinus iam diu nullum ciuile præclarius: qui vt aliud nihil, hoc tamen profecit; dedit illi dolorem. ſed etiam ad ſummam profectum aliquid puto. amo etiam Piſonem: cuius iudicium de genero ſuſpicor viſum iri graue. quamquam, genus belli quod ſit, vides. ita ciuile eſt, vt non ex ciuium diſſenſione, ſed ex vnius perditi ciuis audacia*

natum ſit. is autem valet exercitu; tenet multos ſpe & promiſſis; omnia omnium concupiuit. huic tradita vrbs eſt, nuda præſidio, referta copiis. quid eſt, quod ab eo non metuas, qui illa templa, & tecta non patriam, ſed prædam putet? quid autem ſit acturus, aut quo modo, neſcio, ſine Senatu, ſine magiſtratu, ne ſimulare quidem poterit quicquam πολιτικῶς. nos autem vbi exſurgere poterimus? aut quando? quorum dux quam ἀστρατήγητος, tu quoque animaduertis; cui ne Picena quidem nota fuerint: quam autem ſine conſilio, res teſtis. vt enim alia omittam decem annorum peccata, quæ condicio non huic fugæ præſtitit? nec verò nunc quid cogitet ſcio: ac non deſino per litteras ſciſcitari. nihil eſſe timidius conſtat, nihil perturbatius. itaque nec præſidium, cuius parandi cauſſa ad vrbem retentus eſt, nec locum ac ſedem præſidij vllam video. ſpes omnis in duabus, inuidioſè retentis, pæne alienis legionibus. nam delectus adhuc quidem inuitorum eſt, & à pugnando abhorrentium. condicionum autem amiſſum tempus eſt. quid futurum ſit, non video. commiſſum quidem à nobis certè eſt, ſiue à noſtro duce, vt, è portu ſine gubernaculis egreſſi, tempeſtati nos traderemus. itaque de Ciceronibus noſtris dubito quid agam. nam mihi interdum amandandi videntur in Greciam. de Tullia autem & Terentia, cùm mihi barbarorum aduentus ad vrbem proponitur, omnia timeo: cùm autem Dolabellæ venit in mentem, paulum reſpiro. ſed velim conſideres, quid faciendum putes: primum πρὸς τὸ ἀσφαλές: (aliter

enim mihi de illis, ac de me ipſo, conſulendum eſt) deinde ad opiniones, ne reprehendamur, quòd eas Romæ velimus eſſe in communi bonorum fuga. quin etiam tibi & Peduceo, (ſcripſit enim ad me) quid faciatis, videndum eſt. is enim ſplendor eſt veſtrum, vt eadem poſtulentur à vobis, quæ ab ampliſſimis ciuibus. ſed de hoc tu videbis, quippe cùm de me ipſo, ac de meis te conſiderare velim. Reliquum eſt, vt, & quid agatur, quoad poteris, explores, ſcribáſque ad me, & quid ipſe coniectura aſſequàre: quod etiam à te magis exſpecto. nam, acta omnibus nuntiantibus, à te exſpecto futura. μάντις δ' ἄριστος. Loquacitati ignoſces, quæ & me leuat, ad te quidem ſcribentem, & elicit tuas litteras. Aenigma Oppiorum ex Velia planè non intellexi. eſt enim numero Platonis obſcurius. iam intellexi tuum. Oppios enim de Velia ſuccones dicis. in eo æſtuaui diu: quo aperto, reliqua patebant, & cùm Terentiæ ſumma congruebant. L. Cæſarem vidi Minturnis A. D. VIII. KAL. *Febr. mane, cum abſurdiſſimis mandatis, non hominem, ſed ſcopas ſolutas: vt id ipſum mihi ille videatur irridendi cauſſa feciſſe, qui tantis de rebus huic mandata dederit; niſi fortè non dedit, & hic ſermone aliquo arrepto pro mandatis abuſus eſt. Labienus, vir mea ſententia magnus, Theanum venit* A. D. IX. KAL. *ibi Pompeium Conſuléſque conuenit. qui ſermo fuerit, & quid actum ſit, ſcribam ad te, cùm certum ſciam. Pompeius ab Theano Larinum verſus profectus eſt* A. D. VIII. KAL. *eo die manſit Venafri. aliquantum animi vi-*

detur nobis attuliſſe Labienus. ſed ego nondum habeo, quid ad te ex his locis ſcribam. iſta magis exſpecto; quid illim afferatur; quo pacto de Labieno ferat; quid agat Domitius in Marſis, Iguuij Thermus, P. Attius Cinguli; quæ ſit populi vrbani volũtas; quæ tua coniectura de rebus futuris: hæc velim crebro, & quid tibi de mulieribus noſtris placeat, et quid acturus ipſe ſis, ſcribas. Si ſcriberem ipſe, lõgior epiſtola fuiſſet: ſed dictaui propter lippitudinem.

CICERO ATTICO. S. XIIII.

A. D. VI. KAL. *Febr. Capuam Calibus proficiſcens, cùm fluenter lippirem, has litteras dedi. L. Cæſar mandata Cæſaris detulit ad Pompeium* A. D. VIII. KAL. *cum is eſſet cum Cõſulibus Theani. probata condicio eſt, ſed ita, vt ille de iis oppidis, quæ extra ſuam prouinciam occupauiſſet, præſidia deduceret. id ſi feciſſet, reſponſum eſt, ad vrbem nos redituros eſſe, & rem per Senatum confecturos. ſpero eſſe in præſentia, pacem nos habere. nam & illum furoris, & hũc noſtrum copiarum ſuppœnitet. Me Pompeius Capuam venire voluit, & adiuuare delectum: in quo parum prolixè reſpondent Campani coloni. Gladiatores Cæſaris, qui Capuæ ſunt, de quibus ante ad te falſum ex Torquati litteris ſcripſeram, ſanè commodè Pompeius diſtribuit, binos ſingulis patribus familiarum. ſecutorum in ludo* I Ↄ Ↄ *fuerunt: eruptionem facturi fuiſſe dicebantur. ſane multùm in eo Reip. prouiſum eſt. De*

mulieribus noſtris, in quibus eſt tua ſoror, quæſo videas, vt ſatis honeſtum nobis ſit, eas Romæ eſſe. cùm ceteræ vlla dignitate diſceſſerint: hoc ſcripſi ad eas, & ad te ipſum antea. velim, eas cohortere, vt exeant; præſertim cùm ea prædia in ora maritima habeamus, cui ego præſum, vt in his pro re nata non incommodè poſſint eſſe. nam ſi quid offendimus, in genero noſtro; quod quidem ego præſtare non debeo. ſed id fit maius, quòd mulieres noſtræ præter ceteras Romæ remanſerunt. tu ipſe cum Sexto, ſcire velim, quid cogites de exeundo, de totáque re quid exiſtimes. equidem ad pacem hortari non deſino: quæ vel iniuſta vtilior eſt, quàm iuſtiſſimum bellum. ſed hæc, vt fors tulerit.

CICERO ATTICO. S. XV.

VT AB vrbe diſceſſi, nullum adhuc intermiſi diem, quin aliquid ad te litterarum darem; non quò haberem magnopere, quid ſcriberem; ſed vt loquerer tecum abſens: quo mihi, cùm coram id non licet, nihil eſt iucundius. Capuam cùm veniſſem A. D. VI. KAL. pridie, quàm has litteras dedi, Conſules conueni, multóſque noſtri ordinis. omnes cupiebant Cæſarem, abductis præſidiis, ſtare condicionibus iis, quas tuliſſet. vni Fauonio leges ab illo nobis imponi non placebat: ſed is haud auditus in conſilio. Cato enim ipſe iam ſeruire, quàm pugnare, mauult. ſed tamen ait, in Senatu ſe adeſſe velle, cùm de condicionibus agatur, ſi Cæſar adductus ſit, vt

præſidia deducat. ita, quod maximè opus eſt, in Siciliam ire non curat: quod metuo ne obſit, in Senatu eſſe vult. Poſtumus autem, de quo nominatim Senatus decreuit, vt ſtatim in Siciliam iret, Furfanóque ſuccederet, negat ſe ſine Catone iturum: & ſuam in Senatu operam, auctoritatémque magni æſtimat. ita res ad Fannium peuenit. is cum imperio in Siciliam præmittitur. In diſputationibus noſtris ſumma varietas eſt. plerique negant, Cæſarem in condicione manſurum; poſtulatáque hæc ab eo interpoſita eſſe, quo minùs, quod opus eſſet ad bellum, à nobis pararetur. ego autem eum puto facturum, vt præſidia deducat. vicerit enim, ſi Conſul factus erit, & minore ſcelere vicerit, quàm quo ingreſſus eſt. ſed accipienda plaga eſt. ſumus enim flagitioſè imparati cùm à militibus, tum à pecunia: quam quidem omnem, non modò priuatam, quæ in vrbe eſt, ſed etiam publicam, quæ in ærario eſt, illi reliquimus. Pompeius ad legiones Attianas eſt profectus: Labienum ſecum habet. ego tuas opiniones de his rebus exſpecto. Formias me continuò recipere cogitabam.

CICERO ATTICO. S. XVI.

OMNIS *arbitror mihi tuas litteras redditas eſſe: ſed primas præpoſterè, reliquas ordine, quo ſunt miſſæ, per Terentiam. De mandatis Cæſaris, aduentúq; Labieni; & reſponſis Conſulum ac Pompey, ſcripſi ad te litteris iis, quas* A. D. V. KAL.

Capua dedi: pluráque præterea in eandem epiſtolam conieci. nunc has exſpectationes habemus duas; vnam, quid Cæſar acturus ſit, cùm acceperit ea, quæ referenda ad illum data ſunt L. Cæſari; alteram, quid Pompeius agat: qui quidem ad me ſcribit, paucis diebus ſe firmum exercitum habiturum; ſpémque affert, ſi in Picenum agrum ipſe venerit, nos Romam redituros eſſe. Labienum ſecum habet, non dubitantem de imbecillitate Cæſaris copiarum: cuius aduentu Cnæus noſter multo animi plus habet. Nos à Conſulibus Capuam venire iuſſi ſumus ad Nonas Febr. Capua profectus ſum Formias III. KAL. *eo die cùm Calibus tuas litteras hora ferè nona accepiſſem, has ſtatim dedi. De Terentia & Tullia tibi aſſentior; ad quas ſcripſeram, ad te vt referrent: ſi nondum profectæ ſunt, nihil eſt quòd ſe moueãt, quoad perſpiciamus, quo loci ſit res.*

CICERO ATTICO. S. XVII.

TVAE *litteræ mihi gratæ iucundæq; ſunt. De pueris in Græciam tranſportandis tum cogitabam, cùm fuga ex Italia quæri videbatur. nos enim Hiſpaniam peteremus. illis hoc æquè commodum non erat. tu ipſe cum Sexto etiam nunc mihi videris Romæ rectè eſſe poſſe. etenim minimè amici Pompeio noſtro eſſe debetis. nemo enim vmquam tantum de vrbanis præſidiis detraxit. vidéſne me etiam iocari? Scire iam te oportet, L. Cæſar quæ reſponſa referat à Pompeio, quas ab eodem ad Cæſarem ferat*

litteras. ſcripta enim & data ita ſunt, vt proponerentur in publico: in quo accuſaui mecum ipſe Pompeium, qui, cùm ſcriptor luculentus eſſet, tantas res, atque eas, quæ in omnium manus ventura eſſent, Seſtio noſtro ſcribendas dederit. itaque nihil vmquam legi ſcriptum σηπιωδέστερον. perſpici tamen ex litteris Pompeij poteſt, nihil Cæſari negari, omniáque & cumulatè, quæ poſtulet, dari, quæ ille, amentiſſimus fuerit, niſi acceperit, præſertim cùm impudentiſſimè poſtulauerit. quis enim tu es, qui dicas, ſi in Hiſpaniam profectus erit, ſi præſidia dimiſerit? tamen non conceditur; minùs honeſte nunc quidem, violata iam ab illo Rep. illatóque bello, quàm ſi olim de ratione habenda impetraſſet: & tamen vereor, vt his ipſis contentus ſit. nam cùm iſta mandata dediſſet L. Cæſari, debuit eſſe paulo quietior, dum reſponſa referrentur. dicitur autem nunc eſſe acerrimus. Trebatius quidem ſcribit, ſe ab illo IX. KAL. *Febr. rogatum eſſe, vt ſcriberet ad me, vt eſſem ad vrbem: nihil ei me gratius facere poſſe. hæc verbis plurimis. intellexi ex dierum ratione, vt primum de diſceſſu noſtro Cæſar audiſſet, laborare eum cœpiſſe, ne omnes abeſſemus. itaque non dubito, quin ad Piſonem, quin ad Seruium ſcripſerit. illud admiror non ipſum ad me ſcripſiſſe, non per Dolabellam, non per Cœlium egiſſe. quamquam non aſpernor Trebatij litteras, à quo me vnicè diligi ſcio. reſcripſi ad Trebatium, (nam ad ipſum Cæſarem, qui mihi nihil ſcripſiſſet, nolui) quàm illud hoc tempore eſſet difficile: me tamen in prædiis meis eſ-*

ſe, neque delectum vllum, neque negotium ſuſcepiſſe. in quo quidem manebo, dum ſpes pacis erit. ſin bellum geretur; non deero officio, nec dignitati meæ, pueros ὑπεκθέμενος in Græciam. totam enim Italiam flagraturam bello intelligo. tantum mali excitatum partim ex improbis, partim ex inuidis ciuibus. ſed hæc paucis diebus ex illius ad noſtra reſponſa reſponſis intelligentur, quorſum euaſura ſint. tum ad te ſcribam plura, ſi erit bellum: ſi autem etiam induciæ, te ipſum, vt ſpero, videbo. Ego IIII. NON. *Febr. quo die has litteras dedi, in Formiano, quo Capua redieram, mulieres exſpectabam: quibus quidem ſcripſeram, tuis litteris admonitus, vt Romæ manerent. ſed audio maiorem quendam in vrbe timorem eſſe. Capuæ* NON. *Febr. eſſe volebam, quia Conſules iuſſerant. quidquid huc erit à Pompeio allatum, ſtatim ad te ſcribam: tuáſque de iſtis rebus litteras exſpectabo.*

CICERO ATTICO S. XVIII.

IV. NON. *Febr. mulieres noſtræ Formias venerunt, tuáque erga ſe officia, plena tui ſuauiſſimi ſtudij, attulerunt: eas ego, quoad ſciremus vtrum turpi pace nobis, an miſero bello eſſet vtendum, in Formiano eſſe volui, & vna Cicerones. ipſe cum fratre Capuam ad Conſules (Nonis enim adeſſe iuſſi ſumus)* III. NON. *profectus ſum, cum has litteras dedi. Reſponſa Pompeij grata populo, & probata contioni eſſe dicuntur. ita putaram: quæ quidem*

ille ſi repudiarit, iacebit: ſi acceperit? vtrum igitur, inquies, mauis? reſponderem, ſi quemadmodum parati eſſemus, ſcirem. Caſſium, erat hîc auditum, expulſum Ancone, eámque vrbem à nobis teneri. ſi bellum futurum eſt, negotium vtile. Cæſarem quidem, L. Cæſare cum mandatis de pace miſſo, tamen aiunt acerrime delectum habere, loca occupare, vinciri præſidiis. ô perditum latronem! ô vix vllo otio compenſandam hanc Reip. turpitudinem! ſed ſtomachari deſinamus, tempori pareamus, cum Pompeio in Hiſpaniam eamus. hæc opto in malis; quoniam illius alterum conſulatum à Rep. ne data quidem occaſione, repulimus. Sed hæc hactenus. De Dionyſio, fugit me ad te antea ſcribere: ſed ita conſtitui; exſpectare reſponſa Cæſaris; vt, ſi ad vrbem rediremus, ibi nos exſpectaret; ſin tardius id fieret, tum eum arceſſeremus. omnino quid ille facere debuerit in noſtra illa fuga, quid docto homine & amico dignum fuerit, cùm præſertim rogatus eſſet ſcio: ſed hæc non nimis èxquiro à Græcis. tu tamen videbis, ſi erit, quod nolim, arceſſendus, ne moleſti ſimus inuito. Quinctus frater laborat, vt tibi, quod debet, ab Egnatio ſoluat: nec Egnatio voluntas deeſt: nec parum locuples eſt: ſed cùm tale tempus ſit, vt Q. Titinius (multum enim eſt nobiſcum) viaticum ſe neget habere; idémque debitoribus ſuis denuntiarit, vt eodem fœnore vterentur; atque hoc idem etiam L. Ligus feciſſe dicatur; nec hoc tempore aut domi nummos Quinctus habeat, aut exigere ab Egnatio, aut verſuram vſquam facere poſſit;

miratur, te non habuiſſe rationem huius publicæ difficultatis. ego autem: etſi illud εὐδιιοτόδειον (ita enim putatur) obſeruo, μηδὲ δίκλω, præſertim in te, à quo nihil vmquam vidi temere fieri; tamen illius querela mouebar. hoc, quidquid eſt, te ſcire volui.

CICERO ATTICO. S. XIX.

NIHIL *habeo, quod ad te ſcribam. quin etiam epiſtolam, quam eram elucubratus, ad te non dedi. erat enim plena ſpei bonæ; quòd & contionis voluntatem audieram, & illum condicionibus vſum putabam, præſertim ſuis. ecce tibi* II. NON. *Febr. manè accepi litteras tuas, Philotimi, Furnij, Curionis ad Furnium, quibus irridet L. Cæſaris legationem. planè oppreſſi videmur: nec, quid conſilij capiam, ſcio: nec mehercule de me laboro; de pueris quid agam, non habeo. Capuam tamen proficiſcebar hæc ſcribens, quo faciliùs de Pompeij rebus cognoſcerem.*

CICERO ATTICO. S. XX.

BREVILOQVENTEM *iam me tempus ipſum facit. pacem enim deſperaui: bellum noſtri nullum adminiſtrant. caue enim putes, quicquam eſſe minoris his Conſulibus: quorum ergo, ſpe audiendi aliquid, & cognoſcendi noſtri apparatus, maximo imbri Capuam veni pridie Nonas, vt eram iuſſus.*

illi autem non dum venerant, ſed erat venturi, inanes, imparati. Cneus autem Luceriæ dicebatur eſſe, & adire cohortis legionum Attianarum, non firmiſſimarum. at illum ruere nuntiant, & iam iámq; adeſse, non vt manum conſerat, (quicum enim?) ſed vt fugam intercludat. ego autem in Italia καὶ συναποθανεῖν: nec te id conſulo. ſin extra, quid ago? ad manendum hiems, lictores, improuidi & negligentes duces; ad fugam hortatur amicitia Cnei, cauſsa bonorum, turpitudo coniungendi cum tyranno: qui quidem incertum eſt, Phalarímne, an Piſiſtratum ſit imitaturus. Hac velim explices, & me iuues conſilio. etſi te ipſum iſtic iam calere puto. ſed tamen quantùm poteris. ego ſi quid hîc hodie noui cognoro, ſcies. iam enim aderunt Conſules ad ſuas Nonas. Tuas quotidie litteras exſpectabo. ad has autem, cum poteris, reſcribes. Mulieres & Cicerones in Formiano reliqui.

CICERO ATTICO. S. XXI.

De *malis noſtris tu prius audis, quàm ego. iſtinc enim emanant. boni autem hinc quod exſpectes, nihil eſt. Veni Capuam ad Nonas Febr. ita vt iuſſerant Conſules. eo die Lentulus venit ſero: alter Conſul omnino non venerat* VII. *Idus. eo enim die ego Capua diſceſſi, & manſi Calibus. inde has litteras poſtridie ante lucem dedi. hec, Capuæ dum fui, cognoui, nihil in Conſulibus, nullũ uſquam delectum. nec enim conquiſitores φαινοπροσωπεῖν au-*

dent; cùm ille adſit contra; cùm noſter dux nuſquam ſit, nihil agat: nec nomina dant. deficit enim non voluntas, ſed ſpes. Cnæus autem noſter (ô rem miſeram & incredibilem) vt totus iacet! non animus eſt, non conſilium, non copiæ, non diligentia. mittam illa, fugam ab vrbe turpiſſimam; timidiſſimas in oppidis contiones, ignorationem non ſolum aduerſarij, ſed etiam ſuarum copiarum. hoc cuiuſmodi eſt? VII. id. Febr. Capuam C. Caſſius Trib. pl. venit, attulit mandata ad Conſules, vt Romam venirent, pecuniam de ſanctiore ærario auferrent, ſtatim exirent vrbe relicta. redeant; quo præſidio? deinde exeant; quis ſinat? Conſul ei reſcripſit, vt prius ipſe in Picenum. at illud totum erat amiſſum: ſciebat nemo, præter me ex litteris Dolabellæ. mihi dubium non erat, quin ille iam iámque foret in Apulia. Cnæus noſter in naui. ego quid agam, σκέμμα magnum; neque mehercule mihi quidem vllum, niſi omnia eſſent acta turpiſſimè; neque ego vllius conſilij particeps. ſed tamen, quod me deceat. ipſe me Cæſar ad pacem hortatur. ſed antiquiores litteræ, quàm ruere cœpit. Dolabella, Cælius, me illi valde ſatiſfacere. mira me ἀπορία torquet. iuua me conſilio, ſi potes: & tamen iſta, quantum potes, prouide. nihil habeo, tãta rerum perturbatione, quod ſcribam. tuas litteras exſpecto.

CICERO ATTICO. S. XXII.

PEDEM *in Italia video nullum eſſe, qui non in*

iſtius poteſtate ſit. De Pompeio ſcio nihil; eúmque, niſi in nauim ſe contulerit, exceptum iri puto. o celeritatem incredibilem! huius autem noſtri. ſed non poſſum ſine dolore accuſare eum, de quo angor & crucior. Tu cædem non ſine cauſſa times: non quo minus quicquã Cæſari expediat ad diuturnitatem victoriæ & dominationis: ſed video, quorum arbitrio ſit acturus. rectè ſit. cenſeo cedendum de oppidis his. egeo conſilij. quod optimum factu videbitur facies. cum Philotimo loquêre: atque adeo Terentiam habebis Idibus. Ego quid agam? quà aut terra, aut mari perſequar eum, qui vbi ſit, neſcio? etſi terra quidem qui poſſum? mari quò? tradam igitur iſti me? fac poſſe tuto. multi enim hortantur. num etiam honeſte? nullo modo. quid? à te petam conſilium, vt ſoleo? explicari res non poteſt. ſed tamen, ſi quid in mentem venit, velim ſcribas, & ipſe quid ſis acturus.

CICERO ATTICO. S. XXIII.

V. IDVS *Febr. veſperi à Philotimo litteras accepi; Domitium exercitum firmum habere; cohortis ex Piceno, Lentulo & Thermo ducentibus, cum Domitij exercitu coniunctas eſſe; Cæſarem intercludi poſſe, eúmque id timere; bonorum animos recreatos; Romæ improbos quaſi perculſos. hæc, metuo equidem ne ſint ſomnia: ſed tamen M. Lepidum, L. Torquatum, C. Caſſium Trib. pleb. (hi enim ſunt nobiſcum, id eſt, in Formiano) Philotimi*

litteræ

litteræ ad vitam reuocauerunt. ego autem illa metuo ne veriora ſint, nos omnis pæne iam captos eſſe, Pompeium Italia cedere: quem quidem (ô rem acerbam) perſequi Cæſar dicitur. perſequi Cæſar Pompeium? quid? vt interficiat? ô me miſerum: & non omnes noſtra corpora opponimus? in quo tu quoque ingemiſcis. ſed quid faciamus? victi, oppreſſi, capti planè ſumus. Ego tamen, Philotimi litteris lectis, mutaui conſilium de mulieribus: quas, vt ſcripſeram ad te, Romam remittebam: ſed mihi venit in mentem, multum fore ſermonem, me iudicium iam de cauſſa publica feciſſe; qua deſperata, quaſi hunc gradum mei reditus eſſe, quòd mulieres reuertiſſent. De me autem ipſo tibi aſſentior, ne me dem incertæ & periculoſæ fugæ; cum Reip. nihil proſim, nihil Pompeio; pro quo emori cum piè poſſum, tum lubenter. manebo igitur: etſi viuere. Quod quæris, hîc quid agatur: tota Capua, & omnis hic delectus iacet. deſperata res eſt; in fuga omnes ſunt; niſi quid eiuſmodi fuerit, vt Pompeius iſtas Domitij copias, cum ſuis coniũgat. ſed videbamur omnia biduo, triduóve ſcituri. Cæſaris litterarum exemplum tibi miſi: rogaras enim: cui nos valde ſatisfacere, multi ad me ſcripſerunt: quod patior facile, dum, vt adhuc, nihil faciam turpiter.

CICERO ATTICO. S. XXIIII.

PHILOTIMI *litteræ me quidem non nimis, ſed eos, qui in his locis erant, admodum delectarunt.*

ecce poſtridie Caſſio litteræ Capua, à Lucretio, familiari eius, Nigidium à Domitio Capuam veniſſe; eum dicere, Vibullium cum paucis militibus è Piceno currere ad Cnæum, confeſtim ſequi Cæſarem, Domitium non habere militum III. *millia. idem ſcripſit, Conſules Capua diſceſſiſſe. non dubito, quin Cnæus in fuga ſit; modò effugiat. à conſilio fugiendi, vt tu cenſes, abſum.*

CICERO ATTICO. S. XXV.

C VM *dediſſem ad te litteras triſtes, & metuo ne veras, de Lucretij ad Caſſium litteris Capua miſſis; Cephalio venit à vobis, attulit etiam à te litteras hilariores, nec tamen firmas, vt ſoles. omnia faciliùs credere poſſum, quàm quod ſcribitis Pōpeium exercitum habere. nemo huc ita affert; omniáq;, quæ nolim. ô rem miſeram. malas cauſſas ſemper obtinuit, in optima concidit. quid dicam? niſi, illud eum ſciſſe? neque enim erat difficile hoc neſciſſe. erat enim ars difficilis, rectè Remp. regere. Sed iam iámque omnia ſciemus, & ſcribemus ad te ſtatim.*

CICERO ATTICO S. XXVI.

N ON *venit idem vſu mihi, quod tu tibi ſcribis;* QVOTIES EXORIOR? *ego enim nunc paulùm exorior, & maximè quidem iis litteris, quæ Roma afferuntur, de Domitio, de Picentium cohortibus. omnia erant facta hoc biduo lætiora. itaque fuga,*

quæ parabatur, repreſſa eſt. Cæſaris interdicta,
Si te ſecundo lumine hic offendero,
reſpuntur. bona de Domitio, præclara de Afranio fama eſt. Quod me amiciſſimè admones, vt me integrum, quoad poſſim, ſeruem; gratum eſt. Quod addis, ne propenſior ad turpem cauſſam videar: certè videri poſſum. ego me ducem in ciuili bello, quoad de pace ageretur, negaui eſſe: non quin rectum eſſet: ſed quia, quod multo rectius fuit, id mihi fraudem tulit. planè eum, cui Cnæus noſter alterum Conſulatum deferret & triumphum, at quibus verbis? PRO SVIS R. GESTIS AMPLISSIMIS, *inimicum habere nolueram. ego ſcio, & quem metuam, & quam ob rem. ſin erit bellũ, vt video fore; partes meæ non deſiderabuntur. De* HS XX. *millibus Terentia tibi reſcripſit. Dionyſio, dum exiſtimabam vagos nos fore, nolui moleſtus eſſe. tibi autem, crebrò ad me ſcribenti de eius officio, nihil reſcripſi; quòd diem ex die exſpectabam, vt ſtatuerem, quid eſſet faciendum. nunc, vt video, pueri certè in Formiano videntur hiematuri: num & ego, neſcio. ſi enim erit bellum, cum Pompeio eſſe conſtitui. quod habebo certi, faciam, vt ſcias. ego bellum fœdiſſimum futurum puto; niſi qui, vt tu ſcis, Parthicus caſus extiterit.*

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD ATTICVM.

LIBER VIII.

CICERO ATTICO. S. I.

CVM ad te litteras dediſſem, redditæ mihi litteræ ſunt à Pompeio: cetera de rebus in Piceno geſtis, quæ ad ſe Vibullius ſcripſiſſet; de delectu Domitij, quæ ſunt vobis nota; nec tamen tam læta erant in his litteris, quàm ad me Philotimus ſcripſerat: (ipſam tibi epiſtolam miſiſſem; ſed ſubitò fratris puer proficiſcebatur: cras igitur mittam:) ſed in ea Pompeij epiſtola erat in extremo, ipſius manu: TV, CENSEO, LVCERIAM VENIAS: NVSQVAM ERIS TVTIVS. *Id ego in eam partem accepi; hæc oppida, atque oram maritimam illum pro derelicto habere: nec ſum miratus, eum, qui caput ipſum reliquiſſet, reliquis membris non parcere. ei ſtatim reſcripſi, hominémque certum miſi de comitibus meis, non me quærere, vbi tutiſſimò eſſem: ſi me vellet ſua, aut Reip. cauſſa Luceriam venire ſtatim eſſe venturum: hortatúſque ſum, vt oram maritimam retineret, ſi rem frumentariam ſibi ex prouinciis ſuppeditari vellet. hoc me fruſtra ſcribere videbam. ſed vti in vrbe retinenda tunc, ſi nunc in Italia non relinquenda teſtificabar ſententiam meam. ſic enim parari video, vt Luce-*

riam omnes copiæ contrahantur: & ne is quidem locus ſtabilis: ſed ex eo ipſo, ſi vrgeamur, paretur fuga. quo minus mirêre, ſi inuitus in eam cauſſam deſcendo, in qua neque pacis, neque victoriæ ratio quæſita ſit vmquam, ſed ſemper flagitioſæ & calamitoſæ fugæ. eundum; vt, quemcumque fors tulerit caſum, ſubeam potiùs cum iis, qui dicuntur eſſe boni, quàm videar à bonis diſſentire. etſi propediem video bonorum, id eſt lautorum, & locupletium, vrbem refertam fore: municipiis verò his relictis, refertiſſimam. quo ego in numero eſſem, ſi hos lictores moleſtiſſimos non haberem: nec me M. Lepidi, L. Volcacij, Ser. Sulpicij comitum pæniteret: quorum nemo nec ſtultior eſt, quam L. Domitius; nec inconſtantior, quàm App. Claudius. vnus Pompeius me mouet, beneficio, non auctoritate. quam enim ille habeat auctoritatem in hac cauſſa, qui, cùm omnes Cæſarem metuebamus, ipſe eum diligebat? poſtquam ipſe metuere cœpit, putat omnes hoſtes illi oportere eſſe? ibimus tamen Luceriam: nec eum fortaſſe delectabit noſter aduentus. diſſimulare enim non potero, mihi, quæ adhuc acta ſunt, diſplicere. Ego, ſi ſomnum capere poſſem, tam longis te epiſtolis non obtunderem. tu, ſi tibi eadem cauſſa eſt, me remunerere ſanè velim.

CICERO ATTICO. S. II.

MIHI *verò omnia grata; & quòd ſcripſiſti ad me, quæ audieras; & quòd non credidiſti, quæ*

digna diligentia mea non erant; & quòd monuiſti, quod ſentiebas. Ego ad Cæſarem vnas Capua litteras dedi, quibus ad ea reſcripſi, quæ mecum ille de gladiatoribus ſuis egerat, breuis, ſed beneuolentiam ſignificantes, non modò ſine contumelia, ſed etiam cum maxima laude Pompeij. id enim illa ſententia poſtulabat, qua illum ad concordiam hortabar. eas ſi quò ille miſit, in publico proponat velim. Alteras eodem die dedi, quo has ad te. non potui non dare, cùm & ipſe ad me ſcripſiſſet, & Balbus. earum exemplum ad te miſi. nihil arbitror fore, quod reprehendas. ſi qua erunt, doce me, quo modo eapſe effugere poſſim. nihil, inquies, omnino ſcripſeris. qui magis effugias eos, qui volent fingere? verumtamen ita faciam, quoad fieri poterit. Nam quòd me hortaris ad memoriam factorum, dictorum, ſcriptorum etiam meorum; facis amicè tu quidem, mihique gratiſſimum: ſed mihi videris aliud tu honeſtum, méque dignum in hac cauſſa iudicare, atque ego exiſtimem. mihi enim nihil vlla in gente vmquam, ab vllo auctore Reip. ac duce, turpius factum eſſe videtur, quàm a noſtro amico factum eſt: quoius ego vicem doleo: qui vrbem reliquit, id eſt patriam; pro qua, & in qua mori præclarum fuit. ignorare mihi videris, hæc quanta ſit clades. es enim etiam nunc domi tuæ. ſed, inuitis perditiſſimis hominibus, eſſe diutiùs non potes. hoc miſerius, hoc turpius quicquam? vagamur egentes, cum coniugibus & liberis. in vnius hominis, quotannis periculoſè ægrotantis, anima poſitas omnis noſtras ſpes ha-

bemus, non expulſi, ſed euocati è patria; quam non ſeruandam ad reditum noſtrum; ſed diripiendam & inflammandam reliquimus. ita multi nobiſcum ſunt, non in ſuburbanis, non in hortis, non in ipſa vrbe: & ſi nunc ſunt, non erunt. nos interea, ne Capuæ quidem, ſed Luceriæ: & oram quidem maritimam iam relinquemus; Afranium exſpectabimus, & Petreium. nam in Labieno parum eſt dignitatis. hic tu in me illud; des, id feras. nihil de me dico: alij viderint. hic quidem quæ eſt? domi veſtræ eſtis, & eritis omnes boni. qui iſtim ſe mihi non oſtendit? quis nunc adeſt hoc bello? ſic enim iam appellandum eſt. Vibullij res geſtæ ſunt adhuc maximæ. id ex Pompeij litteris cognoſces: in quibus animaduertito illum locum, vbi erit διπλῆ: videbis, de Cnæo noſtro ipſe Vibullius quid exiſtimet. Quò igitur hæc ſpectat oratio? ego pro Pompeio lubenter emori poſſum. facio pluris omnium hominum neminem. ſed non ita, VNO IN EO IVDICO SPEM DE SALVTE REIP. *ſignificas enim aliquanto ſecus, quàm ſolebas: vt etiam, Italia ſi ille cedat, putes cedendum. quod ego nec Reipub. puto eſſe vtile, nec liberis meis: præterea neque rectum, neque honeſtum. ſed cur. poteríſne igitur videre tyrannum? quaſi interſit, audiam, an videam; aut locupletior mihi ſit quærendus auctor, quàm Socrates; qui, cùm* XXX. *tyranni eſſent, pedem porta non extulit. Eſt mihi præterea præcipua cauſſa manendi: de qua vtinam aliquando tecum loquar. Ego* XIII. KAL. *cùm eadem lucerna hac epiſto-*

lam ſcripſiſſem, qua inflammaram tuam, Formiis ad Pompeium, ſi de pace ageretur, præfectus; ſi de bello, quid ero?

CICERO ATTICO. S. III.

MAXIMIS *& miſerrimis rebus perturbatus, cùm coram tecum mihi poteſtas deliberandi non eſſet, vti tamen tuo conſilio volui. deliberatio autem omnis hæc eſt; ſi Pompeius Italia cedat, quod eum facturum eſſe ſuſpicor, quid mihi agendum putes: & quo facilius conſilium dare poſſis; quid in vtranque partem mihi in mentem veniat explicabo breui. Cùm merita Pompeij ſumma erga ſalutem meam, familiaritáſque, quæ mihi cum eo eſt, tum ipſa Reip. cauſſa me adducit, vt mihi vel conſilium meum cum illius conſilio, vel fortuna cum fortuna coniungenda eſſe videatur. Accedit illud: ſi maneo, & illum comitatum optimorum & clariſſimorum ciuium deſero, cadendum eſt in vnius poteſtatem: qui, etſi multis rebus ſignificat ſe nobis eſſe amicum; &, vt eſſet, à me eſt (tute ſcis) propter ſuſpicionem huius impendentis tempeſtatis multo ante prouiſum: tamen vtrunque conſiderandum eſt, & quanta fides ei ſit habenda; &, ſi maxime exploratum ſit, eum nobis amicum fore, ſitne viri fortis & boni ciuis, eſſe in ea vrbe, in qua cum ſummis honoribus imperiiſque vſus ſit, res maximas geſſerit, ſacerdotio ſit ampliſſimo præditus, non futurus ſit ſui iuris, ſubeundúmque periculum ſit, cum*

aliquo fortè dedecore, quando Pompeius Remp. recuperarit. In hac parte hæc ſunt. vide nunc, quæ ſint in altera. Nihil actum eſt à Pompeio noſtro ſapienter, nihil fortiter; addo etiam, nihil niſi contra conſilium actoritatémque meam. omitto illa vetera, quòd iſtum in Remp. ille aluit, auxit, armauit: ille legibus per vim, & contra auſpicia ferendis auctor: ille Galliæ vlterioris adiunctor; ille gener; ille in adoptando P. Clodio augur; ille reſtituendi mei, quàm retinendi, ſtudioſior; ille prouinciæ prorogator; ille abſentis in omnibus adiutor: idem etiam tertio Conſulatu, poſtquam eſſe defenſor Reip. cœpit, contendit, vt decem Tribuni pleb. ferrent, vt abſentis ratio haberetur: quod idem ipſe ſanxit lege quadam ſua; Marcóque Marcello Conſuli, finienti prouincias Gallias KAL. *Mart. reſtitit. ſed, vt hæc omittam, quid fœdius, quid perturbatius hoc ab vrbe diſceſſu, ſiue potius turpiſſima fuga? quæ condicio non accipienda fuit potius, quàm relinquenda patria? malæ condiciones erant, fateor: ſed num quid hoc peius? at recuperabit Remp. quando? aut quid ad eam ſpem eſt parati? non ager Picenus amiſſus? non patefactum iter ad vrbem? non pecunia omnis & publica & priuata aduerſario tradita? denique nulla cauſſa, nulla vires, nulla ſedes, quò concurrant, qui Remp. defenſam velint. Apulia delecta eſt, inaniſſima pars Italiæ, & ab impetu huius belli remotiſſima: fuga & maritima opornunitas viſa quæri deſperatione. inuitè cepi Capuam non quo munus illud defu-*

gerem, ſed ſic ne cauſſam; in qua nullus eſſet ordinum, nullus apertus priuatorum dolor: bonorum autem eſſet, aliquis, ſed hebes, vt ſolet; &, vt ipſe ſenſiſſem: multitudo & infimus quiſque propenſus in alteram partem, multi mutationis rerum cupidi. dixi ipſi, me nihil ſuſcepturum ſine præſidio & ſine pecunia. itaque habui nihil omnino negotij, quòd ab initio vidi, nihil quæri præter fugam. Eam ſi nunc ſequor, quonam? cum illo non: ad quem cùm eſſem profectus, cognoui in iis locis eſſe Cæſarem, vt tuto Luceriam venire non poſſem. infero mari nobis, incerto curſu, hieme maxima nauigandum eſt. Age iam, cum fratre, an ſine? cum filio, aut quomodo? in vtraque enim re ſumma difficultas erit, ſummus animi dolor. Qui autem impetus illius erit in nos abſentes fortunáſque noſtras? acrior, quàm in ceterorum; quòd putabit fortaſſe in nobis violandis aliquid ſe habere populare. Age iam has compedes, faſces inquam hos laureatos ecferre ex Italia, quàm moleſtum eſt? Qui autem locus erit nobis tutus, (vt iam placatis vtamur fluctibus) ante quàm ad illum venerimus? quà autem, aut quò, nihil ſcimus. At ſi reſtitero, & fuerit nobis in hac parte locus; idem fecero, quod in Cinnæ dominatione Philippus, quod L. Flaccus, quod Q. Mucius; quoquo modo ea res huic quidem cecidit: qui tamen ita dicere ſolebat, ſe id fore videre, quod factum eſt; ſed malle, quàm armatum ad patriæ mœnia accedere. aliter Thraſybulus, & fortaſſe meliùs. ſed eſt certa quædam illa Mucij ratio atque

ſententia; eſt illa etiam Thraſybuli; &, cùm ſit neceſſe, ſeruire tempori; & non amittere tempus, cum ſit datum. ſed in hoc ipſo habent tamen iidem faſces moleſtiam. ſit enim nobis amicus, quod incertum eſt; ſed ſit: deferet triumphum. non acciperéne periculoſum ſit, an accipere inuidioſum ad bonos? ô rem, inquis, difficilem & inexplicabilem. atqui explicanda eſt. quî enim fieri poteſt? ac ne me exiſtimaris ad manendum eſſe propenſiorem, quòd plura in eam partem verba fecerim: poteſt fieri, quod fit in multis quæſtionibus, vt res verboſior hæc fuerit, illa verior. quamobrem, vt maxima de re, æquo animo deliberanti, ita mihi des conſilium velim. nauis & in Caieta eſt parata nobis & Brundiſii. ſed ecce nuntij, ſcribente me hæc ipſa noctu in Caleno, ecce litteræ, Cæſarem ad Corfinium, Domitium Corfinij cum firmo exercitu, & pugnare cupiente. non puto etiam hoc Cnæum noſtrum commiſſurum, vt Domitium relinquat: etſi Brundiſium Scipionem cum cohortibus duabus præmiſerat; legionem Fauſto conſcriptam, in Siciliam ſibi placere à Conſule duci, ſcripſerat ad Conſules. ſed turpe Domitium deſerere erit, implorantem eius auxilium. eſt quædam ſpes mihi quidem non magna, ſed in his locis firma, Afranium in Pirenæo cum Trebonio pugnaſſe, pulſum Treboniũ, etiã Fabium tuum tranſiſſe cum cohortibus: ſumma autem, Afranium cum magnis copiis aduentare. id ſi eſt, in Italia fortaſſe manebitur. ego autem, cùm eſſet incertum iter Cæſaris, quòd vel ad Capuã, vel ad Luceriã iturus

putabatur, Leptam ad Pompeium miſi, & litteras; ipſe, ne quò inciderem, reuerti Formias. Hæc te ſcire volui, ſcripsíque ſedatiore animo, quàm proxime ſcripſeram, nullum meum iudicium interponens, ſed exquirens tuum.

CICERO ATTICO. S. IIII.

DIONYSIVS *quidem tuus potiùs, quàm noſter, cuius ego cùm ſatis cognoſſem mores, tuo tamen potiùs ſtabam iudicio, quam meo, ne tui quidem teſtimonij, quod ei ſæpe apud me dederas, veritus, ſuperbum ſe præbuit in fortuna, quam putauit noſtram fore: cuius fortunæ nos, quantum humano conſilio effici poterit, motum ratione quadam gubernabimus. cui, qui noſter honos, quod obſequium, quæ etiam ad ceteros contempti cuiuſdam hominis commendatio defuit? vt meum iudicium reprehendi à Quincto fratre, vulgóque ab omnibus mallem, quàm illum non efferre laudibus; Ciceronéſque noſtros meo potius labore ſubdoceri, quàm me alium vis magiſtrum quærere. ad quem ego quas litteras, dij immortales, miſeram? quantum honoris ſignificantes? quantum amoris? Dicæarchum mehercule, aut Ariſtoxenum diceres arceſſi, non vnũ omnium loquaciſſimum, & minimè aptum ad docendum. ſed eſt memoria bona. me dicet eſſe meliore. quibus litteris ita reſpondit, vt ego nemini, cuius cauſſam non reciperem. ſemper enim,* SI POTERO; SI ANTE SVSCEPTA CAVSSA NON IMPE-

DIAR. *numquam reo cuiquam, tam humili, tam ſordido, tam nocenti, tam alieno, tam præciſè negaui, quàm hic mihi. planè ſine vlla exceptione præcidit. nihil cognoui ingratius: in quo vitio nihil mali non ineſt. Sed de hoc nimis multa. Ego nauem paraui. tuas litteras tamen expecto; vt ſciam, quid reſpondeant conſultationi meæ. Sulmone C. Attium Pelignum aperuiſſe Antonio portas, cùm eſſent cohortes quinque, Q. Lucretium inde effugiſſe, ſcis. Cnæum ire Brundiſium deſertum. confecta res eſt.*

CICERO ATTICO. S. V.

CVM *ante lucem* VIII. KAL. *litteras ad te de Dionyſio dediſſem, veſperi ad nos eodem die venit ipſe Dionyſius, auctoritate tua permotus, vt ſuſpicor. quid enim putem aliud? etſi ſolet eum, cùm aliquid furiosè fecit, pænitere: numquam autem certior fuit, quàm in hoc negotio. nam, quod ad te non ſcripſeram, poſtea audiui, à tertio miliario tum eum* ῥίψαι

πολλὰ μάτην κεράεσσιν ἐς ἠέρα θυμίναντα:

multa, inquam, mala eum dixiſſe, ſuo capiti, vt aiunt. ſed ò meam manſuetudinem. conieceram in faſciculũ vna cum tua venientem ad illum epiſtolam: hanc ad me referri volo; nec vllam ob aliam cauſſam Pollicem, ſeruum à pedibus meis, Romam miſi. eo autem ad te ſcripſi, vt, ſi tibi fortè reddita eſſet, mihi curares referendam; ne in illius manus perueniret. Noui ſi quid eſſet, ſcripſiſſem. pendeo

animi exſpectatione Corfinienſi; in qua de ſalute Reip. decernitur. Tu faſciculum, qui eſt DES M' CVRIO *inſcriptus, velim cures ad eum perferendum; Tironémque Curio commendes; vt ei, vt petij, ſi quid opus erit, in ſumptum eroget.*

CICERO ATTICO. S. VI.

OBSIGNATA *iam epiſtola, quam de nocte daturus eram, ſicut dedi, (nam eam veſperi ſcripſeram) C. Soſius Prætor in Formianum venit ad M. Lepidum, vicinum noſtrũ, quoius Quæſtor fuit; Pompeij litterarum ad Cõſulem exemplum attulit.*

Litteræ mihi à L. Domitio A. D. VIII. KAL. Mart. allatæ ſunt: earum exemplum infra ſcripſi. nunc, vt ego non ſcribam, tua ſponte te intelligere ſcio, quanti Reip. interſit, omnes copias in vnum locum primo quoque tempore conuenire. tu, ſi tibi videbitur, dabis operam, quamprimum ad nos venias. præſidij Capuæ, quantum conſtitueritis eſſe ſatis, relinquas.

Deinde ſuppoſuit exemplum epiſtolæ Domitij, quod ego ad te pridie miſeram. Dij immortales, qui me horror perfudit! quàm ſum ſolicitus, quidnam futurum ſit. hoc tamen ſpero, magnum nomen imperatoris fore, magnum in aduentu terrorem. ſpero etiam, quoniam adhuc nihil nobis obfuit, nihil in vita. ſed ne recenta hoc, quòd cùm fortiter Dij illigent te, tum etiam herculeo nodo. modò enim audiui, quartanam à te diſceſſiſſe. moriar, ſi

magis gauderem, ſi id mihi accidiſſet. Piliæ dic, non eſſe æquum, eam ditiùs habere, nec id eſſe veſtræ concordiæ. Tironem noſtrum ab altera relictum audio. ſed eum video in ſumptum ab aliis mutuatum. ego autem Curium noſtrum, ſi quid opus eſſet, rogaram. malo Tironis verecundiam in culpa eſſe, quàm illiberalitatem Curij.

CICERO ATTICO. S. VII.

VNVM *etiam reſtat amico noſtro ad omne dedecus, vt Domitio non ſubueniat. at nemo dubitat, quin ſubſidio venturus ſit: ego non puto. deſeret igitur talem ciuem, & eos, quos vna ſcis eſſe? cùm habeat præſertim & ipſe cohortes* XXX*? niſi me omnia fallunt, deſeret. incredibiliter pertimuit. nihil ſpectat, niſi fugam: quoi tu (video enim quid ſentias) me comitem putas debere eſſe. ego verò, quem fugiam, habeo; quem ſequar, non habeo. quod enim tu meum laudas, & memorandum ducis, malle quòd dixerim me cum Pompeio vinci, quàm cum iſtis vincere: ego verò malo, ſed cum illo Pompeio, qui tum erat, aut qui mihi eſſe videbatur: cum hoc verò, qui ante fugit, quàm ſcit, aut quem fugiat, aut quò, qui noſtra tradidit, qui patriam reliquit, Italiam relinquit, ſi malui; contigit; victus ſum. quod ſupereſt, nec iſta videre poſſum, quæ, numquam timui, ne viderem; nec mehercule iſtum, propter quem mihi non modò meis, ſed memet ipſo carendum eſt. Ad Philotimum ſcripſi de viatico,*

ſiue à Moneta, (nemo enim ſoluit) ſiue ab Oppiis, tuis contubernalibus. cetera appoſita tibi mandabo.

CICERO ATTICO. S. VIII.

O REM *turpem, & ea re miſeram! ſic enim ſentio, id demum, aut potius id ſolum eſse miſerum, quod turpe ſit. aluerat Cæſarem: eundem repente timere cœperat: condicionem pacis nullam probarat: nihil ad bellum pararat: vrbem reliquerat: Picenum amiſerat culpa: in Apuliam ſe compegerat; ibat in Græciam; omnes nos* ἀπροσφωνήτους, *expertis ſui tanti, tam inuſitati conſilij, relinquebat. ecce ſubito litteræ Domitij ad illum, ipſius ad Conſules. fulſiſse mihi videbatur* τὸ καλὸν *ad oculos eius, & exclamaſse ille vir, qui eſse debuit,* Πρὸς τοῦθ' ὅ, τι χρὴ, καὶ παλαμάσθων, καὶ πάντ' ἐπ' ἐμοὶ τεκταινέσθων: τὸ γὰρ εὖ μετ' ἐμοῦ. *at ille tibi,* πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ *dicens, pergit Brundiſium. Domitium autem aiunt, re audita, & eos, qui vna eſsent, ſe tradidiſse. ô rem lugubrem! itaque intercludor dolore, quo minus ad te plura ſcribam. tuas litteras exſpecto.*

CICERO ATTICO. S. IX.

EPISTOLAM *meam quòd peruulgatam ſcribis eſse, non fero moleſtè. quin etiam ipſe multis dedi deſcribendam. ea enim & acciderunt iam, & impendent, vt teſtatum eſse velim, de pace quid ſenſerim. cùm*

ſerim. cùm autem ad eam hortarer, eum præſertim hominem, non videbar vllo modo faciliùs moturus, quàm ſi id, quod eum hortarer, conuenire eius ſapientiæ dicerem. eam ſi admirabilem dixi, cùm eum ad ſalutem patriæ hortabar; non ſum veritus, ne viderer aſſentari; quoi tali in re lubenter me ad pedes abieciſſem. Quà autem eſt, ALIQVID IMPERTIAS TEMPORIS; *non eſt de pace, ſed, de me ipſo, & de meo officio, vt aliquid cogitet. Nam quod teſtificor, me expertem belli fuiſſe; etſi id re perſpectũ eſt, tamen eò ſcripſi, quo in ſuadendo plus auctoritatis haberem; eodémque pertinet, quòd cauſſam eius probo. Sed quid hæc nunc? vtinam aliquid profectum eſſet. ne ego iſtas litteras in contione recitari velim; ſi quidem ille ipſe ad eundem ſcribens in publico propoſuit epiſtolam illam, in qua eſt,* PRO TVIS REBVS GESTIS AMPLISSIMIS: *amplioribúſne, quàm ſuis, quàm Africani? ita tempeſtas ferebat. ſi quidem etiam vos duo Cales ad quinctum milliarium: quid, nunc ipſum, vnde ſe recipenti? quid agenti? quid acturo? quanto autem ferocius ille cauſſæ ſuæ confidet, cùm vos, cùm veſtri ſimiles non modò frequentes, ſed læto vultu gratulantis viderit? Num igitur peccamus? minimè vos quidem. ſed tamen ſigna conturbantur, quibus voluntas à ſimulatione diſtingui poſſet. Quæ vero* S. C. *video? ſed apertiùs, quàm propoſueram. Ego Arpini volo eſſe pridie* KAL. *deinde circum villulas noſtras errare, quas*

viſurum me poſtea deſperaui. εὐγενῆ tua conſilia, & tamen pro temporibus non incauta, mihi valde probantur. Lepido quidem (nam ferè συνδιημερεύομεν: quod gratiſſimum illi eſt) numquam placuit ex Italia exire, Tullo multo minus. crebrò enim illius litteræ ab aliis ad nos commeant. ſed me illorum ſententiæ minùs mouebant. minùs multa dederant illi Reip. pignora. tua mehercule auctoritas vehementer mouet. affert enim & reliqui temporis recuperandi rationem, & præſentis tuendi. ſed, obſecro te, quid hoc miſerius, quàm alterum plauſus in fœdiſſima cauſſa quærere, alterum offenſiones in optima? alterum exiſtimari conſeruatorem inimicorum, alterum deſertorem amicorum? & mehercule quamuis amemus Cnæum noſtrum; vt & facimus, & debemus; tamen hoc, quòd talibus viris non ſubuenit, laudare non poſſum. nam ſiue timuit; quid ignauius? ſiue, vt quidam putant, meliorem ſuam cauſſam illorum cæde fore putauit; quid iniuſtius? Sed hæc omittamus. augemus enim dolorem retractando. VI. KAL. veſperi Balbus minor ad me venit, occulta via currens ad Lentulum COS. miſſu Cæſaris, cum litteris, cum mandatis, cum promiſſione prouinciæ, Romam vt redeat: cui perſuaderi poſſe non arbitror, niſi erit conuentus. idem aiebat, nihil malle Cæſarem, quàm vt Pompeium aſſequeretur; id credo; & rediret in gratiam; id non credo; & metuo, ne omnis hæc clementia ad vnam illam crudelitatem colligatur. Balbus quidem maior ad me

ſcribit, nihil malle Cæſarem, quàm principe Pompeio ſine metu viuere. tu puto hæc credis. ſed, cùm hæc ſcribebam V. KAL. *Pompeius iam Brundiſium veniſſe poterat. expeditus enim anteceſſerat legiones Luceria. ſed hoc* τέρας *horribili vigilantia, celeritate, diligentia eſt. planè, quid futurum ſit, neſcio.*

CICERO ATTICO S. X

DIONYSIVS *cùm ad me præter opinionem meam veniſſet, locutus ſum cum eo liberaliſſimè: tempora expoſui: rogaui, vt diceret, quid haberet in animo: me nihil ab ipſo inuito contendere. reſpondit: ſe, quod in nummis haberet, neſcire quo loci eſſet: alios non ſoluere, aliorum diem non dum eſſe. dixit etiam alia quædam de ſeruulis ſuis, quare nobiſcum eſſe non poſſet. morem geſſi: dimiſi a me, vt magiſtrum Ciceronum, non lubenter; vt hominem ingratum, non inuitus. Volui te ſcire, quid ego de eius facto iudicarem.*

CICERO ATTICO. S. XI.

QVOD *me magno animi motu perturbatum putas; ſum equidem, ſed non tam magno, quàm tibi fortaſſe videor. leuatur enim omnis cura, cùm aut cōſtitit conſiliū, aut cogitādo nihil explicatur. lamentari autem licet. illud tamen totos dies. ſed vereor, ne, nihil cùm proficiā, etiā dedecori ſim ſtudiis ac litteris*

noſtris. conſumo igitur omne tempus, conſiderans, quanta vis ſit illius viri, quem noſtris libris ſatis diligenter, vt tibi quidem videmur, expreſſimus. teneſne igitur, moderatorem illum Reip. quò referre velimus omnia? nam ſic quinto, vt opinor, in libro loquitur Scipio. VT ENIM GVBERNATORI CVRSVS SECVNDVS, MEDICO SALVS, IMPERATORI VICTORIA, SIC HVIC MODERATORI REIP. BEATA CIVIVM VITA PROPOSITA EST, VT OPIBVS FIRMA, COPIIS LOCVPLES, GLORIA AMPLA, VIRTVTE HONESTA SIT. HVIVS ENIM OPERIS, MAXIMI INTER HOMINES ATQVE OPTIMI, ILLVM ESSE PERFECTOREM VOLO. *Hoc Cnæus noſter cùm antea numquam, tum in hac cauſſa minimè cogitauit. dominatio quæſita ab vtroque eſt: non id actum, beata & honeſta ciuitas vt eſſet. Nec verò ille vrbem reliquit, quod eam tueri non poſſet; nec Italiam, quòd ea pelleretur: ſed hoc à primo cogitauit, omnes terras, omnia maria mouere, reges barbaros incitare, gentis feras armatas in Italiam adducere, exercitus conficere maximos. genus illud Sullani regni iampridem appetitur, multis, qui vna ſunt, cupientibus. an cenſes, nihil inter eos conuenire? nullam pactionem fieri potuiſſe? hodie poteſt. ſed neutri σκοπὸς eſt ille, vt nos beati ſimus; vterque regnare vult. Hæc, à te inuitatus, breuiter expoſui. voluiſti enim me, quid de his malis ſentirem, oſtendere. προθεσπίζω igitur, noſter Attice,*

non ariolans, vt illa, cui nemo credidit, ſed conie-ctura proſpiciens;

Iámque mari magno.

non multo inquam ſecus poſſum vaticinari: tanta malorum impendet ἰλιὰς. atque hoc noſtra grauior eſt cauſſa, qui domi ſumus, quàm illorum, qui vna tranſierunt, quòd illi quidem alterum metuunt, nos vtrunque. cur igitur, inquis, remanſimus? vel tibi paruimus; vel non occurrimus; vel hoc fuit rectius. conculcari, inquam, miſeram Italiam videbis proxima æſtate, & quati vtriuſque vi mancipiis ex omni genere collectis: nec tam proſcriptio pertimeſcenda, quæ Luceriæ multis ſermonibus denuntiata eſt licituris, quàm vniuerſim interitus: tantas in confligendo vtriuſque vires video futuras. Habes coniecturam meam. tu autem conſolationis fortaſſe aliquid exſpectaſti; nihil inuenio; nihil fieri poteſt miſerius, nihil perditius, nihil fœdius. Quod quæris, quid Cæſar ad me ſcripſerit: quod ſæpe: gratiſſimum ſibi eſſe, quòd quierim: orátque, in eo vt perſeuerem. Balbus minor hæc eadem mandata. iter autem eius erat ad Lentulum COS. *cum litteris Cæſaris, præmiorúmque promiſſis, ſi Romam reuertiſſet. verùm, cùm habeo rationem dierum, ante puto tranſmiſſurum, quàm potuerit conueniri. Epiſtolarum Pompeij duarum, quas ad me miſit, negligentiam, meámque in reſcribendo diligentiam volui tibi notam eſſe. earum exempla ad te miſi. Cæſaris hic per Apuliam ad Brundiſium curſus quid efficiat, exſpecto. vtinam aliquid ſimile Parthicis*

rebus. ſimul aliquid audiero, ſcribam ad te. tu ad me velim bonorum ſermones. Romæ frequentes eſſe dicuntur. ſcio equidem te in publicum non prodire. ſed tamen, audire te multa, neceſſe eſt. Memini librum tibi afferri à Demetrio Magnete (ad te miſſum ſcio) περὶ ὁμονοίας. eum mihi velim mittas. vides, quam cauſſam mediter.

CN. MAGNVS PROCOS. S. D.
M. CICERONI IMP.

Q. Fabius ad me venit A.D. IIII. KAL. Febr. is nuntiat L. Domitium cum ſuis cohortibus XI, & cohortibus XIV, quas Vibullius adduxit, ad me iter habere: habuiſſe in animo proficiſci Corfinio, A.D. V. ID. Febr. C. Hirrum cum V. cohortibus ſubſequi. cenſeo, ad nos Luceriam venias. nam te hìc tutiſſime puto fore.

M. CICERO IMP. S. D.
CN. MAGNO PROCOS.

A. D. XV. KAL. Mart. Formiis accepi tuas litteras: ex quibus ea, quæ in agro Piceno geſta erant, cognoui commodiora eſſe multo, quàm vt erat nobis nuntiatum: Vibulliiq; virtutem, induſtriámque libenter agnoui. Nos adhuc in ea ora, vbi præpoſiti ſumus, ita fuimus, vt nauem paratam haberemus. ea enim audiebamus, & ea verebamur, vt, quodcunque tu conſilium præcepiſſes, id nobis

perſequendum putaremus. nunc, quoniam auctoritate & conſilio tuo in ſpe firmiore ſumus; ſi teneri poſſe putas Terracinam, & oram maritimam, in ea manebo: etſi præſidia in oppidis nulla ſunt. nemo enim noſtri ordinis in his locis eſt, præter M. Eppium, quem ego Minturnis eſſe volui, vigilantem hominem & induſtrium. nam L. Torquatum, virum fortem & cum auctoritate, Formiis non habemus: ad te profectum arbitramur. ego omnino, vt proximè tibi placuerat, Capuam veni eo ipſo die, quo tu Theano Sidicino es profectus. volueras enim me cum M. Conſidio Propræt. illa negotia tueri. cùm eò veniſſem, vidi T. Ampium delectum habere diligentiſſimè, ab eo accipere Libonem ſumma item diligentia, & in illa colonia auctoritate. fui Capuæ, quoad Conſules. iterũ, vt erat dictum ab Conſulibus, veni Capuam A. D. Nonas Febr. cùm fuiſſem triduũ, recepi me Formias. nunc quod tuum conſiliũ, aut quæ ratio belli ſit, ignoro. ſi tenendã hanc oram putas, quæ & oportunitatem & dignitatem habet, & egregios ciues, &, vt arbitror, teneri poteſt; opus eſt eſſe, qui præſit. ſin omnia in vnum locum contrahenda ſunt; non dubito, quin ad te ſtatim veniã: quo mihi nihil optatius eſt: idque tecum, quo die ab vrbe diſceſſimus, locutus ſum. ego, ſi cui adhuc videor ſegnior fuiſſe, dum ne tibi videar, non laboro: & tamen, ſi, vt video bellum gerendũ eſt, confido me omnibus facile ſatisfacturum. M. Tullium, meum neceſſariũ, ad te miſi: cui tu, ſi tibi videretur, ad me litteras dares.

CN. MAGNVS PROCOS. S. D. M. CICERONI IMP.

S. V. B. E. Tuas litteras libenter legi. recognoui enim tuam priſtinam virtutem etiam in ſalute communi. Conſules ad eum exercitum, quem in Apulia habui, venerunt. Magnopere te hortor pro tuo ſingulari perpetuóq; ſtudio in Rēp. vt te ad nos conferas; vt communi conſilio Reip. afflictæ opem atque auxilium feramus. cenſeo, via Appia iter facias, & celeriter Brundiſium venias.

M. CICERO IMP. S. D. CN. MAGNO PROCOS.

CVM ad te litteras miſiſſem. quæ tibi Canuſij redditæ ſunt, ſuſpicionem nullam habebam, te Reip. cauſſa mare tranſiturum; erámque in ſpe magna, fore, vt in Italia poſſemus aut concordiam conſtituere, qua mihi nihil vtilius videbatur, aut Remp. ſumma cum dignitate defendere. interim, non dum meis litteris ad te perlatis, ex his mandatis, quæ D. Lælio ad Conſules dederas, certior tui conſilij factus, non exſpectaui, dum mihi à te litteræ redderentur: confeſtímque cum Quincto fratre, & cum liberis noſtris iter ad te in Apuliam facere cœpi. cùm Theanum Sidicinum veniſſem, C. Meſſius, familiaris tuus, mihi dixit, alijque complures, Cæſarem iter habere Capuam: & eo ipſo

die manſurum eſſe Eſerniæ. ſanè ſum commotus; quòd, ſi ita eſſet, non modò iter meum intercluſum, ſed meipſum planè exceptum putabam. itaque tum Cales proceſſi, vt ibi potiſſimum conſiſterem, dum certum nobis ab Eſernia de eo, quod audieram, referretur. at mihi, cùm Calibus eſſem, affertur litterarum tuarum exemplum, quas tu ad Lentulum COS. miſiſſes. hæ ſcriptæ ſic erant: Litteras tibi à L. Domitio A. D. XIII. KAL. Mart. allatas eſſe; earúmque exemplum ſubſcripſeras; magníque intereſſe Reip. ſcripſeras, omnes copias primo quoque tempore in vnum locum conuenire; & vt, præſidij quod ſatis eſſet, Capuæ relinqueret. His ego litteris lectis, in eadem opinione fui, qua reliqui omnes, te cum omnibus copiis ad Corfinium eſſe venturum: quò mihi, cùm Cæſar ad oppidum caſtra haberet, tutum iter eſſe non arbitrabar. cùm res in ſumma exſpectatione eſſet, vtrunque ſimul audimus, & quæ Corfinij acta eſſent, & te iter Brundiſium facere cœpiſſe: cúmque nec mihi, nec fratri meo dubium eſſet, quin Brundiſium contenderemus; à multis, qui è Samnio, Apuliáque veniebant, admoniti ſumus, vt caueremus, ne exciperemur à Cæſare; quòd is in eadem loca, quæ nos petebamus, profectus, celeriùs etiam, quàm nos poſſemus, eò, quò intenderat, venturus eſſet. quod cùm ita eſſet; nec mihi, nec fratri meo, nec cuiquam amicorum placuit committere, vt temeritas noſtra non ſolum nobis, ſed etiam Reip. noceret; cùm præſertim non dubitaremus,

quin, ſi etiam tutum nobis iter fuiſſet, te tamen iam conſequi non poſſemus. interim accepimus tuas litteras, Canuſio A. D. X. KAL. Mart. datas, quibus nos hortaris, vt celerius Brundiſium veniamus: quas cùm accepiſſemus. A. D. III. KAL. Mart. non dubitabamus, quin tu iam Brundiſium perueniſſes: nobiſque iter illud omnino interclu-ſum videbatur: neque minùs nos eſſe captos, quàm qui Corfinium veniſſent. neque enim eos ſolos arbitrabamur capi, qui in armatorũ manus incidiſſent, ſed eos nihilo minùs, qui regionibus excluſi, intra præſidia, atque intra arma aliena veniſſent. quod cùm ita ſit, maximè vellem primùm ſemper tecum fuiſſe; quod quidem tibi oſtenderam, cùm à me Capuam reiiciebam: quod feci non vitandi oneris cauſſa, ſed quòd videbam, teneri illam vrbem ſine exercitu non poſſe: accidere autem mihi nolebam, quod doleo viris fortiſsimis accidiſſe. quoniam autem, tecum vt eſſem, non contigit: vtinam tui conſilij certior factus eſſem. nam ſuſpicione aſſequi non potui; quòd omnia prius arbitratus ſum fore, quàm vt hæc Reipub. cauſſa in Italia non poſſet duce te conſiſtere. neque verò nunc conſilium tuum reprehendo, ſed fortunam Reipub. lugeo: nec, ſi ego, quid tu ſis ſecutus, non perſpicio, idcirco minus exiſtimo, te nihil niſi ſumma ratione, feciſſe. mea quæ ſemper fuerit ſententia, primùm de pace vel iniqua condicione retinenda, deinde de vrbe, (nam de Italia quidem nihil mihi vmquam oſtenderas) meminiſſe

te arbitror. ſed mihi non ſumo, vt meum conſilium valere debuerit: ſecutus ſum tuum; neque id Reipub. cauſſa, de qua deſperaui, quæ & nunc afflicta eſt, nec excitari ſine ciuili pernicioſiſſimo bello poteſt: ſed te quærebam: tecum eſſe cupiebam: neque eius rei facultatem, ſi qua erit prætermittam. Ego me in hac omni cauſſa facilè intelligebam pugnandi cupidis hominibus non ſatisfacere. primum enim præ me tuli, me nihil malle, quàm pacem; non quin eadem timerem, quæ illi: ſed ea bello ciuili leuiora ducebam. inde, ſuſcepto bello, cùm pacis condiciones ad te afferri, à téque ad ea honorificè & largè reſponderi viderem; duxi meam rationem; quam tibi facilè me probaturum, pro tuo in me beneficio, arbitrabar. Memineram me eſſe vnum, qui pro meis maximis in Remp. meritis ſupplicia miſerrima & crudeliſſima pertuliſſem: me eſſe vnum, qui, ſi offendiſſem eius animum, cui tum cùm iam in armis eſſemus, Conſulatus tamen alter, & triumphus ampliſſimus deferebatur, ſubiicerer eiſdem prœliis: vt mea perſona ſemper ad improborũ ciuiũ impetus aliquid videretur habére populare. atque hæc non ego priùs ſum ſuſpicatus, quàm mihi palam denuntiata ſunt: neque ea tam pertimui, ſi ſubeunda eſſent, quàm declinanda putaui, ſi honeſtè vitare poſſem. Quam breuem illius temporis, dum in ſpe pax fuit rationem noſtram vides; reliqui facultatem res ademit. Iis autem, quibus non ſatisfacio, facile reſpondeo. neque enim

ego amicior C. Cæſari vmquam fui, quàm illi: neque illi amiciores Reip. quàm ego. hoc inter me, & illos intereſt; quòd, cum & illi ciues optimi ſint, & ego ab iſta laude non abſim, ego condicionibus, quod idem te intellexeram velle, illi armis diſceptari maluerunt. quæ quoniam ratio vicit; perficiam profecto, vt neque Reip. ciuis à me animum, neque tu amici deſideres.

CICERO ATTICO. S. XII.

MIHI *moleſtior lippitudo erat etiam, quàm ante fuerat. dictare tamen hanc epiſtolam malui, quàm Gallo Fabio, amantiſſimo vtriuſque noſtrum, nihil ad te litterarum dare. nam pridie quidem, quoquo modo potueram, ſcripſeram ipſe eas litteras, quarum vaticinationem falſam eſſe cupio. huius autem epiſtolæ non ſolùm ea cauſſa eſt, vt ne quis à me dies intermittatur, quin dem ad te litteras; ſed etiam hæc iuſtior, vt à te impetrarem, vt ſumeres aliquid temporis; quo quia tibi perexiguo opus eſt, explicari mihi tuum conſilium planè volo, vt penitus intelligam. Omnia ſunt integra nobis. nihil prætermiſſum eſt, quod non habeat ſapientem excuſationem, non modò probabilem. nam certe neque tum peccaui, cùm imparatam iam Capuam, non ſolum ignauiæ delectus, ſed etiam perfidiæ ſuſpicionem fugiens, accipere nolui: neq; cùm poſt condiciones pacis per L. Cæſarem & Fabatum allatas, caui, ne animũ eius offenderem, cui Põpeius iam armatus*

armato Conſulatum triumphúmque deferret. Nec verò hæc extrema quiſquam poteſt iure reprehendere, quòd mare non tranſierim. id enim, etſi erat deliberationis, tamen obire non potui. neque enim ſuſpicari debui; præſertim cùm ex ipſius Pompeij litteris, idem quod video te exiſtimaſſe, non dubitarim, quin is Domitio ſubuenturus eſſet. & planè, quid rectum, & quid faciendum mihi eſſet, diutiùs cogitare malui. Primùm igitur, hæc qualia tibi eſſe videãtur, etſi ſignificata ſunt à te, tamen accuratiùs mihi perſcribas, velim: deinde aliquid etiam in poſterum proſpicias, fingáſque, quem me eſſe deceat, & vbi me plurimum prodeſſe Reip. ſentias; ecqua pacifica perſona deſideretur; an in bellatore ſint omnia. Atque ego, qui omnia officio metior, recordor tamen tua conſilia; quibus ſi paruiſſem, triſtitiam illorum temporum non ſubiiſſem. memini, quid mihi tum ſuaſeris per Theophanem, per Culeonem: ídque ſæpe ingemiſcens ſum recordatus. quare nunc ſaltem ad illos calculos reuertamur, quos tum abiecimus; vt non ſolùm glorioſis conſiliis vtamur, ſed etiam paulo ſalubribus. ſed nihil præſcribo. accuratè velim perſcribas tuam ad me ſententiam. Volo etiam exquiras, quàm diligentiſſimè poteris, (habebis autem, per quos poſſis) quid Lentulus noſter, quid Domitius agat, quid acturus ſit, quemadmodum nunc ſe gerant, num quem accuſent, num cui ſuſcenſeant. quid dico, num cui? num Pompeio. omnino culpam omnem Pompeius in Domitium confert: quod ipſius litteris cognoſci poteſt: quarum exem-

plum ad te mitto. Hæc igitur videbis; &, quod ad te ante ſcripſi, Demetrij Magnetis librum, quem ad te miſit de concordia, velim mihi mittas.

CN. MAGNVS PROCOS. M. MARCELLO, L. LENTVLO COSS. S. D.

EGO, quòd exiſtimabam, diſperſos nos, neque Reip. vtiles, neque nobis præſidio eſſe poſſe, idcirco ad L. Domitium litteras miſi, primùm vti ipſe cum omni copia ad nos veniret: ſi de ſe dubitaret, vt cohortes XIX. quæ ex Piceno ad me iter habebant, ad nos mitteret. quod veritus ſum, factum eſt, vt Domitius implicarêtur; neque ipſe ſatis firmus eſſet ad caſtra facienda: quòd meas XIX. & ſuas XII. cohortis tribus in oppidis diſtributas haberet: (nam partim Albæ, partim Sulmone collocauit) neque ſe, ſi vellet, expedire poſſet. nunc ſcitote, me eſſe in ſumma ſolicitudine. nam & tot & talis viros periculo obſidionis liberare cupio: neque ſubſidio ire poſſum; quòd his duabus legionibus non puto eſſe comittendum, vt illuc ducâtur; ex quibus tamen non amplius XIIII. cohortis contrahere potui: quod Brundiſium præſidium miſi: neque Canuſium ſine præſidio, dum abeſſem, putaui eſſe dimittendum. Dellio mandaram, quòd maiores copias ſperabam nos habituros, vt, ſi vobis videretur, alteuter veſtrum ad me veniret: alter in Siciliam cum ea copia, quam Capuæ, & circum Capuam comparaſtis; & cum iis

militibus, quos Fauſtus legit, proficiſceretur; Domitius cum XII. ſuis cohortibus eodem adiungeretur, reliquæ copiæ omnes Brundiſium cogerentur: & inde nauibus Dyrrachium tranſportarentur. nunc, cùm hoc tempore nihilo magis ego, quàm vos, ſubſidio Domitio ire poſſim, ſe per montis explicare; non eſt nobis committendum, vt ad has XIIII. cohortes, quas ego dubio animo habeo, hoſtis accedere, aut in itinere me conſequi poſſit. Quamobrem placitum eſt mihi, & ita video cenſeri Marcello, & ceteris noſtri ornis, qui hic ſunt vt Brundiſium ducerem hanc copiam, quam mecum habeo. vos hortor, vt quodcunque militum contrahere poteritis, contrahatis, & eodem veniatis quamprimum. arma, quæ ad me miſſuri eratis, iis, cenſeo, armetis milites, quos vobiſcum habetis. quæ arma ſuperabunt, ea ſi Brundiſium iumentis deportaritis, vehementer Reip. profueritis. de hac re vellem noſtros certiores faciatis. ego ad P. Lupum, & C. Coponium Prætores miſi, vt ſe nobis coniungerent; &, militum quod haberent, ad vos deducerent.

CN. MAGNVS PROCOS. S. D.
L. DOMITIO PROCOS.

MIROR, te ad me nihil ſcribere, & potiùs ab aliis, quàm à te, de Rep. me certiorē fieri. Nos, diſiecta manu, pares aduerſariis eſſe nō poſſumus. cōtractis noſtris copiis, ſpero nos & Reip. & com-

muni ſaluti prodeſſe poſſe. quamobrem cum conſtituiſſes, vt Vibullius mihi ſcripſerat A. D. I D. Feb. Corfinio proficiſci cum exercitu, & ad me venire; miror, quid cauſſæ fuerit, quare conſilium mutaris. nam illa cauſſa, quam mihi Vibullius ſcribit, leuis eſt, te propterea moratum eſſe, quòd audieris, Cæſarem Firmo progreſſum in Caſtrum Truentinum veniſſe. quanto enim magis appropinquare aduerſarius cœpit, eo tibi celeriùs agendum erat, vt te mecum coniungeres, prius, quàm Cæſar aut tuum iter impedire, aut me abs te excludere poſſet. Quamobrem etiam & etiam te rogo & hortor, id quod non deſtiti ſuperioribus litteris à te petere, vt primo quoque die Luceriam aduenires ante quàm copiæ, quas inſtituit Cæſar contrahere, in vnum locum coactæ nos à nobis diſtrahant. ſed ſi erunt, qui te impediant, vt illas ſuas ſeruent, æquum eſt me à te impetrare vt cohortes, quæ ex Piceno & Camerino venerunt, quæ fortunas ſuas reliquerunt, ad me miſſum facias.

CN. MAGNVS PROCOS. S. D. L. DOMITIO PROCOS.

LITTERAS abs te M. Calenius ad me attulit A. D. XIIII. KAL. Mart. in quibus litteris ſcribis, tibi in animo eſſe, obſeruare Cæſarē; &, ſi ſecundum mare ad me ire cœpiſſet, confeſtim in Samnium ad me venturum; ſin autem ille circum iſtæc loca commoraretur, te ei, ſi propiùs acceſ-
ſiſſet,

ſiſſet, reſiſtere velle. te animo magno & forti iſtam rem agere exiſtimo : ſed diligentiùs nobis eſt videndum, ne diſtracti pares eſſe aduerſario non poſſimus; cùm ille magnas copias habeat, & maioris breui habiturus ſit. non enim pro tua prudentia debes illud ſolùm animaduertere, quot in præſentia cohortes contra te habeat Cæſar, ſed quantas breui tempore equitum & peditum copias contracturus ſit. cui rei teſtimonio ſunt litteræ, quas Buſſenius ad me miſit; in quibus ſcribit, id quod ab illis quoque mihi ſcribitur, præſidia Curionem, quæ in Vmbria & Tuſcis erant, contrahere, & ad Cæſarem iter facere. quæ ſi copiæ in vnum locum fuerint coactæ, vt pars exercitus ad Albam mittatur, pars ad te accedat, vt non pugnet, ſed locis ſuis repugnet, hærebis: neque ſolus cum iſta copia tantam multitudinem ſuſtinere poteris, vt frumentatum eas. Quamobrem te magnopere hortor, vt quamprimum cum omni copia huc venias. Conſules conſtituerunt idem facere. ego Metuſcilio ad te mandata dedi, prouidendum eſſe, ne duæ legiones ſine Picentinis cohortibus in conſpectum Cæſaris committerentur. Quamobrem nolito commoueri, ſi audieris me regredi, ſi forte Cæſar ad me veniet. cauendum enim puto eſſe, ne implicatus hæream. nam neque caſtra, propter anni tempus & militum animos, facere poſſum : neque ex omnibus oppidis contrahere copias expedit; ne receptum amittam. itaque non amplius XIV. cohortes Luceriam coegi. Conſules præſidia omnia

deducturi ſunt, aut in Siciliam ituri. nam aut exercitum firmũ habere oportet, quo confidamus perrũpere nos poſſe; aut regiones eiuſmodi obtinere, è quibus repugnemus. id quod neutrum nobis hoc tempore contingit: quòd & magnam partem Italiæ Cæſar occupauit; & nos non habemus exercitum tam amplum, neque tam magnum, quàm ille. itaque nobis prouidendum eſt, vt ſummam Reip. rationem habeamus. Etiam atque etiam te hortor, vt cum omni copia quamprimum ad me venias. poſſumus etiam nunc Remp. erigere, ſi communi conſilio negotium adminiſtrabimus: ſin diſtrahemur, infirmi erimus. mihi hoc conſtitutum eſt. His litteris ſcriptis, Sica à te mihi litteras attulit & mandata. Quod me hortare, vt iſtuc veniam: id me facere non arbitror poſſe; quòd non magnopere his legionibus confido.

CN. MAGNVS PROCOS. S. D.
L. DOMITIO PROCOS.

LITTERAE mihi à te redditæ ſunt A. D. XIII. KAL. Mart. in quibus ſcribis, Cæſarem apud Corfinium caſtra poſuiſſe. quod putaui & præmonui, fit, vt nec in præſentia committere tecum prœlium velit; &, omnibus copiis conductis, te implicet, ne ad me iter expeditum tibi ſit: atque iſtas copias cõiungere optimorum ciuium poſſis cum his legionibus, de quarum voluntate dubitamus: quo etiam magis tuis litteris ſum cõmotus. neque

enim eorum militum, quos mecum habeo, voluntati ſatis confido, vt de omnibus fortunis Reip. dimicem: neque etiam, qui ex delectibus conſcripti ſunt à Conſulibus, conuenerunt. Quare da operam, ſi vlla ratione etiam nunc efficere potes, vt te explices, huc quamprimum venias ante, quàm omnes copiæ aduerſariũm cõueniant. neque enim celeriter ex delectibus huc homines cõuenire poſſunt: & , ſi conuenirent, quantum iis committendum ſit, quòd inter ſe ne noti quidem ſunt, contra veteranas legiones, non te præterit.

CICERO ATTICO. S. XIII.

LIPPITVDINIS *meæ ſignum tibi ſit librarij manus, & eadem cauſſa breuitatis: etſi nunc quidem, quod ſcriberem nihil erat. omnis exſpectatio noſtra erat in nuntiis Brundiſinis. ſi nactus hic eſſet Cnæum noſtrum, ſpes dubia pacis: ſin ille ante tramiſiſſet, exitioſi belli metus. ſed vidéſne, in quem hominem inciderit Reſp.? quàm acutum, quàm vigilantem, quàm paratum? ſi mehercule neminem occiderit, nec cuiquam quicquam ademerit, ab his, qui eum maximè timuerant, maxime diligetur. multùm mecum municipales homines loquũtur, multùm ruſticani. nihil prorſus aliud curant, niſi agros, niſi villulas, niſi nummulos ſuos. & vide, quàm conuerſa res eſt. illum, quo antea confidebant, metuunt; hunc amant, quem timebant. id quãtis noſtris peccatis, vitiiſq; euenerit, non poſſum*

ſine moleſtia cogitare. quæ autem impendere putarem, ſcripſeram ad te; & iam tuas litteras exſpectabam.

CICERO ATTICO S. XIIII.

NON *dubito, quin tibi odioſæ ſint epiſtolæ quotidianæ, cùm præſertim neque noua de re aliqua certiorem te faciam, neque nouam denique iam reperiam ſcribendi vllam ſententiam. ſed, ſi dedita opera, cùm cauſſa nulla eſſet, tabellarios ad te cum inanibus epiſtolis mitterem; facerem ineptè. euntibus vero, domeſticis præſertim, vt nihil ad te dem litterarum, facere non poſſum: & ſimul (crede mihi) requieſco paulum in his miſeriis, cùm quaſi tecum loquor: cùm vero tuas epiſtolas lego, multo etiam magis. omnino intelligo, nullum fuiſſe tempus poſt has fugas & formidines, quod magis debuerit mutum eſſe à litteris: propterea quòd neque Romæ quicquam auditur noui: nec in his locis, quæ à Brundiſio abſunt propiùs, quàm tu, biduum, aut triduum. Brundiſii autem omne certamen vertitur huius primi temporis. qua quidem exſpectatione torqueor. ſed omnia ante nos ſciemus. eodem enim die video Cæſarem à Corfinio poſt meridiem profectum eſſe, id eſt, Feralibus, quo Canuſio mane Pompeium. eo modo autem ambulat Cæſar, & iis dictis militum celeritatem incitat, vt timeam, ne citiùs ad Brundiſium, quàm opus ſit, acceſſerit. dices, Quid igitur proficis, qui anticipes eius rei mole-*

ſtiam, quam triduo ſciturus ſis? nihil equidem. ſed, vt ſupra dixi, tecum perlibenter loquor: & ſimul ſcito, labare meum conſilium, illud, quod ſatis iam fixum videbatur. non mihi ſatis idonei ſunt auctores ij, qui à te probantur. quod enim vmquam eorum in Rep. forte factum extitit? aut quis ab his vllam rem laude dignam deſiderat? nec mehercule laudandos exiſtimo, qui trans mare belli parandi cauſſa profecti ſunt: (quamquam hæc ferenda non erant) video enim, quantum id bellum, & quàm peſtiferum futurum ſit. ſed me mouet vnus vir; cuius fugientis comes, Remp. recuperantis ſocius videor eſſe debere. Totiéſne igitur ſententiam mutas? ego tecum, tamquam mecum loquor. quis autem eſt, tanta quidem de re, quin variè ſecum ipſe diſputet? ſimul & elicere cupio ſententiã tuam; ſi manet, vt firmior ſim; ſi mutata eſt, vt tibi aſſentiar. omnino ad id, de quo dubito, pertinet, me ſcire, quid Domitius acturus ſit, quid noſter Lentulus. de Domitio varia audimus, modo eſſe in Tiburti, haud lepidè: quod cùm lepidius acceſſiſſe ad vrbem: quod item falſum video eſſe. ait enim Lepidus, eum neſcio quò penetraſſe itineribus; occultandi ſui cauſſa, an maris apiſcendi, ne id quidem ſcit. ignorat enim de filio. addit illud, ſanè moleſtum; pecuniam Domitio ſatis grandem, quam is Corfinij habuerit, non eſſe redditam. de Lentulo autem nihil audimus. hæc velim exquiras, ad méque perſcribas.

CICERO ATTICO. S. XV.

A. D. V. *Non. Mart. epiſtolas mihi tuas Aegypta reddidit, vnam veterem* IV. KAL. *quam te ſcribis dediſſe Pinario, quem non vidimus; in qua exſpectas, quidnam præmiſſus agat Vibullius; qui omnino non eſt viſus à Cæſare: (in altera epiſtola, video, te ſcire ita eſſe) & , quemadmodum redeuntem excipiam Cæſarem; quem omnino vitare cogito: &, haue, Athenionis fugam intendis, commutationémque vitæ tuæ; quod tibi puto eſſe faciendum: &, ignoras, Domitius cum faſcibúſne ſit; quod cum ſcies, facies, vt ſciamus. Habes ad primam epiſtolam. ſecutæ ſunt duæ, pridie* KAL. *ambæ datæ, quæ me conuellerunt de priſtino ſtatu, iam tamen, vt ante ad te ſcripſi, labantem. Nec me mouet, quod ſcribis,* IOVI IPSI INIQVVM. *nam periculum in vtriuſque iracundia poſitum eſt: victoria autem ita incerta, vt deterior cauſſa paratior mihi eſſe videatur: nec me Conſules mouent, qui ipſi pluma aut folio facilius mouentur. officij me deliberatio cruciat, cruciauitque adhuc. cautior certè eſt manſio: honeſtior exiſtimatur traiectio. malo interdum, multi me non cautè, quàm pauci me honeſtè, feciſſe exiſtiment. De Lepido & Tullo quod quæris; illi verò non dubitant, quin Cæſari præſto futuri, in Senatúmque venturi ſint. Recentiſſima tua eſt epiſtola* KAL. *data; in quo optas congreſſum, pacémque non deſperas. ſed ego, cùm hæc ſcri-*

bebam, nec illos congreſſuros, nec, ſi congreſſi eſſent, Pompeium ad vllam condicionem acceſſurum putabam. Quod videris non dubitare, ſi Conſules tranſeant, quid nos facere oporteat; certe tranſeunt: vel, quo modo nunc eſt, tranſierunt. ſed memento, præter Appium, neminem eſſe ferè, qui non ius habeat tranſeundi. nam aut cum imperio ſunt, vt Pompeius, vt Scipio, Setenas, Fannius, Voconius, Seſtius, ipſi Conſules; quibus more maiorum conceſſum eſt vel omnes adire prouincias: aut legati ſunt eorum. ſed nihil differo. quid placeat tibi, & quid propemodum rectum ſit, intelligo. Plura ſcriberem, ſi ipſe poſſem. ſed, vt mihi videor, potero biduo. Balbi Cornelij litterarum exemplum, quas eodem die accepi, quo tuas, miſi ad te, vt meam vicem doleres, cum me derideri videres.

BALBVS CICERONI IMP. S.

OBSECRO te Cicero, ſuſcipe curam & cogitationem digniſſimam tuæ virtutis, vt Cæſarem & Pompeium, perfidia hominum diſtractos, rurſus in priſtinam concordiam reducas. crede mihi, Cæſarem nõ ſolùm fore in tua poteſtate, ſed etiam maximum beneficium te ſibi dediſſe iudicaturum, ſi huc te reiicis. velim, idem Pompeius faciat: qui vt adduci tali tempore ad vllam condicionem poſſit, magis opto, quàm ſpero. ſed, cùm cõſtiterit, & timere deſierit, tum incipiam non deſperare tuam auctoritatem plurimũ valituram. Quòd Lẽtulum

COS. meum voluiſti hic remanere, Cæſari gratum, mihi verò gratiſſimum me dius fidius feciſti. nam illum tanti facio, qui non Cæſarem magis diligam: qui ſi paſſus eſſet, nos ſecum, vt conſueueramus, loqui; & non ſe totum etiam & etiam ab ſermone noſtro auertiſſet, minus miſer, quàm ſum, eſſem. nam caue putes, hoc tempore plus me quemquam cruciari, quòd eum, quem ante me diligo, video in Conſulatu quiduis potiùs eſſe, quàm Conſulem. quòd ſi voluerit tibi obtemperare, & nobis de Cæſare credere, & Conſulatum reliquum Romæ peragere, incipiam ſperare, etiam, conſilio Senatus, auctore te, illo relatore, Pompeium & Cæſarem coniungi poſſe. quod ſi factum erit, me ſatis vixiſſe putabo. Factum Cæſaris de Corfinio totum me probaturum ſcito. quo modo in huiuſmodi re, commodiùs cadere non potuit, quàm vt res ſine ſanguine confieret. Balbi mei tuíque aduentu delectatum te, valde gaudeo. is quæcunque tibi de Cæſare dixit, quæque Cæſar ſcripſit, ſcio re tibi probabit, quæcunque fortuna eius fuerit, veriſſumè ſcripſiſſe.

CICERO ATTICO. S. XVI.

OMNIA *mihi prouiſa ſunt, præter occultum, & tutum iter ad mare ſuperum. hoc enim mari vti non poſſumus hoc tempore anni. illuc autem, quò ſpectat animus, & quò res vocat, qua veniam? cedendum enim eſt celeriter; ne fortè qua re impediar,*

atque alliger. nec verò ille me ducit, qui videtur: quem ego hominem ἀπολιτικώτατον omnium iam ante cognoram; nunc verò etiam ἀστρατηγικώτατον. non me igitur is ducit, ſed ſermo hominum, qui ad me à Philotimo ſcribitur. is enim me ab optimatibus ait conſcindi. quibus optimatibus, dij boni? qui nunc quo modo occurrunt, quo modo autem ſe venditant Cæſari? municipia vero Deum: nec ſimulant, vt cum de illo ægroto vota faciebant. ſed planè, quidquid mali hic Piſiſtratus non fecerit, tam gratum eſt, quam ſi alium facere prohibuerit. hunc propitium ſperant; illum iratum putant. quas fieri cenſes ἀπαντήσεις ex oppidis? quos honores? metuunt, inquies: credo; ſed mehercule illum magis. huius inſidioſa clementia delectantur: illius iracundiam formidant. iudices DCCCL. qui præcipuè Cnæo noſtro delectabantur, ex quibus quotidie aliquem video, neſcio quas eius Lucerias horrent. itaque quæro, qui ſint iſti optimates, qui me exturbent, cùm ipſi domi maneant. ſed tamen, quicunque ſunt, αἰδέομαι Τρῶας. etſi, qua ſpe proficiſcar, video; coniungóque me cum homine magis ad vaſtandum Italiam, quàm ad vincendum parato: demum quem exſpecto. & quidem, cùm hæc ſcribebam IV. Nonas iam exſpectabam aliquid à Brundiſio. quid autem aliquid? quàm inde turpiter fugiſſet, & victor hic quà ſe referret, & quò. quod vbi audiſſem; ſi ille Appia veniret, ego Arpinum cogitabam.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD ATTICVM.

LIBER IX.

CICERO ATTICO. S. I.

ETsi, cùm tu has litteras legeres, putabam fore, vt ſcirem iam, quid Brundiſii actum eſſet; (nam Canuſio VIII. KAL. profectus erat Cnæus; hæc autem ſcribebam pridie Nonas XIV. die poſtquam ille Canuſio mouerat) tamen angebar ſingularum horarum exſpectatione: mirabárque, nihil allatum eſſe ne rumoris quidem. nam erat mirum ſilentium. ſed hæc fortaſſe κενόσπουδα ſunt: quæ tamen iam ſciantur, neceſſe eſt. illud moleſtum, me adhuc inueſtigare non poſſe, vbi P. Lentulus noſter ſit, vbi Domitius. quæro autem, quò faciliùs ſcire poſſim, quid acturi ſint, iturine ad Pōpeium: &, ſi ſunt, quà quandóue ituri ſunt. vrbem quidem iam refertam eſſe optimatium audio; Soſium, & Lupum, quos Cnæus noſter ante putabat Brundiſium venturos eſſe, quàm ſe, ius dicere. hic verò vulgo vadunt. etiam M. Lepidus, quocum diem conterere ſolebam, cras cogitabat. nos autem in Formiano morabamur, quo citiùs audiremus: deinde Arpinum volebamus. inde, iter quà maxime ἀναπάντητον eſſet, ad mare ſuperum, remotis, ſiue omnino miſſis lictoribus. audio enim, bonis viris, qui & nunc, & ſæpe antea magno

preſidio Reip. fuerunt, hanc cunctationem noſtram non probari, multáque in me, & ſeuerè in conuiuiis tempeſtiuis quidem diſputari. cedamus igitur; &, vt boni ciues ſimus, bellum Italiæ terra, marique inferamus; & odia improborum rurſus in nos, quæ iam extincta erant, incendamus; & Luccey cōſilia, ac Theophani perſequamur. nam Scipio vel in Syriam proficiſcitur, ſorte; vel cum genero, honeſtè; vel Cæſarem fugit, iratum. Marcelli quidem, niſi gladium Cæſaris timuiſſent, manerent. Appius & eodem timore, & inimicitiarum recentium: & tamen, præter hunc, & C. Caſſium, reliqui legati; Fauſtus Proquæſtor: ego vnus, cui vtrumuis liceret: frater accederet; quem ſocium huius fortunæ eſſe, non erat æquum: cui magis etiam Cæſar iraſceretur. ſed impetrare non poſſum, vt maneat. dabimus hoc Pompeio, quod debemus. nam me quidem alius nemo mouet; non ſermo bonorum, qui nulli ſunt; non cauſſa, quæ acta timidè eſt, agetur improbè. vni, vni hoc damus, ne id quidem roganti, nec ſuam cauſſam (vt ait) agenti, ſed publicam. Tu quid cogites de tranſeundo in Epirum, ſcire ſanè velim.

CICERO ATTICO S. II.

Etsi Nonis Mart. die tuo, vt opinor, exſpectabam epiſtolā à te lōgiorem; tamen ad eam ipſam breuem, quā III. Nonas ὑπὸ τὴν διάληψιν dediſti, reſcribendum putaui. Gaudere ais te, manſiſſe me; et

ſcribis, in ſententia te manere. mihi autem ſuperioribus litteris videbare non dubitare, quin cederem, ita, ſi & Cneus bene comitatus cõſcendiſſet, & Conſules tranſiſſent. vtrum, hoc tu parum commeminiſti, an ego non ſatis intellexi, an mutaſti ſententiam? ſed aut ex epiſtola, quam exſpecto, perſpiciam, quid ſentias; aut alias abs te litteras eliciam. Brundiſio nihil dum erat allatum. ô rem difficilem, planéque perditam! quàm nihil prætermittis in conſilio dando! quàm nihil tamen, quod tibi placeat, explicas! non eſſe me vna cum Pompeio, gaudes: ac proponis, quàm ſit turpe, me adeſſe, cùm quid de illo detrahatur, nec fas eſſe approbare. certè. contra igitur? dij, inquis, auerruncent. quid ergo fiet, ſi in altero ſcelus eſt, in altero ſupplicium? impetrabis, inquis, à Cæſare, vt tibi abeſſe liceat, & eſſe otioſo. ſupplicandum igitur? miſerum. quid, ſi non impetraro? & de triumpho erit, inquis, integrum. quid, ſi hoc ipſo premar? accipiam? quid fœdius? negem? repudiari ſe totum, magis etiam, quàm olim in XX. viratu, putabit. ac ſolet, cùm ſe purgat, in me conferre omnem illorum temporum culpam: ita me ſibi fuiſſe inimicum, vt ne honorem quidem à ſe accipere vellem. quanto nunc hoc idem accipiet aſperius? tanto ſcilicet, quanto & honor hic illo eſt amplior, & ipſe robuſtior. Nam quòd negas te dubitare, quin magna in offenſa ſim apud Pompeium hoc tempore, non video cauſſam, cur ita ſit, hoc quidem tempore. qui enim amiſſo Corfinio denique certiorem me ſui conſilij fecit, is

quereretur Brundiſium me non veniſſe, cùm inter me, & Brundiſium Cæſar eſſet? deinde, etiam ſcit ἀπαῤῥησίαστον eſſe in ea cauſſa querelam ſuam. me putat de municipiorum imbecillitate, de delectibus, de paee, de vrbe, de pecunia, de Piceno occupando plus vidiſſe, quàm ſe. ſin, cùm potuero, non venero; tum erit inimicus: quod ego non eò vereor, ne mihi noceat: (quid enim faciet?

Τίς δ' ἐστι δοῦλος, τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν;)

ſed quia ingrati animi crimen horreo. confido igitur aduentum noſtrum illi, quoquo tempore fuerit, vt ſcribis, ἀσμένιστον fore. Nam quod ais, ſi hic temperantiùs egerit conſideratius conſilium te daturum; quî hic poteſt ſe gerere non perdite? vita, mores, ante facta, ratio ſuſcepti negotij, ſocij, vires bonorum, aut etiam conſtantia. Vix dum epiſtolam tuam legeram, cum ad me, currens ad illum, Poſtumus Curtius venit, nihil niſi claſſis loquens & exercitus: eripiebat Hiſpanias: tenebat Aſiam, Siciliam, Africam, Sardiniam: confeſtim in Græciam perſequebatur. eundum igitur eſt, nec tam vt belli, quàm vt fugæ ſocij ſimus. nec enim ferre potero ſermones iſtorum quicunque ſunt. non ſunt enim certè, vt appellantur, boni. ſed tamen id ipſum ſcire cupio, quid loquantur; ídque vt exquiras, méque certiorem facias, te vehementer rogo. Nos adhuc, quid Brundiſii actum eſſet, planè neſciebamus. cùm ſciemus, tum ex re, & ex tempore conſilium capiemus; ſed vtemur tuo.

CICERO ATTICO. S. III

DOMITII *filius tranſiit Formias* VIII. ID. *currens ad matrem Neapolim, mihique nuntiari iuſſit, patrem ad vrbem eſſe; cùm de eo curioſe quæſiſſet ſeruus noſter Dionyſius. nos autem audieramus eum profectum ſiue ad Pompeium, ſiue in Hiſpaniam. id cuiuſmodi ſit, ſcire ſanè velim. nam ad id, quod delibero, pertinet, ſi ille certè nuſquam diſceſſit, intelligere Cnæum, non eſſe facilis nobis ex Italia exitus, cùm ea tota armis, præſidiíſque teneatur, hieme præſertim. nam, ſi commodius anni tempus eſſet, vel infero mari liceret vti. nunc nihil poteſt, niſi ſupero, tramitti; quò iter interclusum eſt. quæres igitur & de Domitio & de Lentulo. A Brundiſio nulla adhuc fama venerat: & erat hic dies* VII. ID. *quo die, ſuſpicabamur, aut pridie Brundiſium veniſſe Cæſarem. nam* KAL. *Arpis manſerat. ſed ſi Poſtumum audire velles, perſecuturus erat Cnæum. tranſiſſe enim iam putabat, coniectura tempeſtatum ac dierum. ego nautas eum non putabam habiturum: ille confidebat, & eo magis, quòd audita nauiculariis hominis liberalitas eſſet. ſed tota res Brundiſina iam quo modo habeat ſe, diutiùs neſcire non poſſum.*

CICERO ATTICO. S. IIII.

EGO *etſi tam diu requieſco, quam diu aut ad*

te ſcribo, aut tuas litteras lego: tamen & ipſe egeo argumento epiſtolarum, & tibi idem accidere certo ſcio. quæ enim ſoluto animo familiariter ſcribi ſolent, temporibus his excluduntur. quæ autem ſunt horum temporum, ea iam contriuimus. ſed tamen, ne me totum ægritudini dedam, ſumpſi mihi quaſdam tanquam θέσεις, *quæ & politicæ ſunt, & temporum horum; vt & abducam animum ab querelis, & in eo ipſo, de quo agitur, exercear. eæ ſunt huiuſmodi.*

Εἰ μενετέον ἐν τῇ πατρίδι τυραννουμένῃ. Τυραννουμένης δ᾽ αὐτῆς, εἰ παντὶ τρόπῳ τυραννίδος κατάλυσιν πραγματευτέον, κἂν μέλλῃ διὰ τοῦτο περὶ τῶν ὅλων ἡ πόλις κινδυνεύσειν. Εἰ εὐλαβητέον τὸν καταλύοντα, μὴ αὐτὸς αἴρηται. Εἰ πειρατέον ἀρήγειν τῇ πατρίδι τυραννουμένῃ καιρῷ καὶ λόγῳ μᾶλλον, ἢ πολέμῳ. Εἰ πολιτικὸν τὸ ἡσυχάζειν, ἀναχωρήσαντά ποι, τῆς πατρίδος τυραννουμένης. Εἰ διὰ παντὸς ἰτέον κινδύνου τῆς ἐλευθερίας πέρι. Εἰ πόλεμον ἐπακτέον τῇ χώρᾳ, καὶ πολιορκητέον ταύτην τυραννουμένην. Εἰ καὶ μὴ δοκιμάζοντα τὴν διὰ πολέμου κατάλυσιν τῆς τυραννίδος, συναπογραπτέον ὅμως τοῖς ἀρίστοις. Εἰ τοῖς εὐεργέταις, καὶ φίλοις συγκινδυνευτέον ἐν τοῖς πολιτικοῖς, κἂν μὴ δοκῶσιν εὖ βεβουλεῦσθαι περὶ τῶν ὅλων. Εἰ ὁ μεγάλα τὴν πατρίδα εὐεργετήσας, δι᾽ αὐτό τε τοῦτο ἀνήκεστα παθὼν, καὶ φθονηθεὶς, κινδυνεύσειεν ἂν ἐθελοντὴς ὑπὲρ τῆς πατρίδος.

Εἰ ἐφετέον αὐτῷ ἑαυτοῦ ποτε, καὶ τῶν οἰκειοτάτων ποιεῖσθαι πρόνοιαν ἀφεμένῳ τὰς πρὸς τοὺς ἰσχύοντας διαπολιτείας. *in his ego me cõſultationibus exercens, & diſſerens in vtranque partem tum Græcè, tum Latinè, & ab-*

duco parumper animum à moleſtiis, & τῶν προὔργου τι delibero. Sed vereor, ne tibi ἄκαιρος ſim. ſi enim rectè ambulauerit is, qui hanc epiſtolam tulit, in ipſum tuum diem incidit.

CICERO ATTICO. S. V.

NATALI *die tuo ſcripſiſti epiſtolam ad me plenam conſilij, ſummaq́ cùm beneuolentiæ, tum etiam prudentiæ: eam mihi Philotimus poſtridie, quàm à te acceperat, reddidit. Sunt iſta quidem, quæ diſputas, difficillima, iter ad ſupèrum, nauigatio infero, diſceſsus Arpinum, ne hunc fugiſse; manſia Formiis, ne obtuliſse nos gratulationi videamur: ſed miſerius nihil, quàm ea videre, quæ tamen, iam, iam, inquam, videnda erunt. Fuit apud me Poſtumus: ſcripſi ad te, quàm grauis. venit ad me etiã Q. Fuſius, quo vultu! quo ſpiritu! properans Brundiſium, ſcelus accuſans Pompeii, leuitatem & ſtultitiam Senatus. hæc qui in mea villa non feram, Curtium in Curia potero ferre? Age, finge me quamuis εὐςομάχως hæc ferentem: quid illa, dic M. tulli, quem habebunt exitum? Et omitto cauſſam Reip. quam ego amiſsam puto cùm vulneribus ſuis, tum medicamentis iis, quæ parantur. de Pompeio quid agam? cui planè (quid enim hoc negem?) ſuſcenſui. ſemper enim cauſsæ euentorum magis mouent, quàm ipſa euenta. hæc igitur mala, (quibus maiora eſse quæ poſsunt?) conſiderans, vel potius iudicans eius opera accidiſse & culpa,*

inimicior

inimicior eram huic, quàm ipſi Cæſari. vt maiores noſtri funeſtiorem diem eſſe voluerunt Allienſis pugnæ, quàm vrbis captæ; quòd hoc malum ex illo; itaque alter religioſus etiam nunc dies, alter in vulgus ignotus: ſic ego, decem annorum peccata recordans, in quibus inerat ille etiam annus, qui nos, hoc non defendente, ne dicam grauius, afflixerat; præſentíſque temporis cognoſcens temeritatem, ignauiam, negligentiam, ſuſcenſébam. ſed ea iam mihi exciderunt. beneficia eiuſdem cogito; cogito etiam dignitatem. intelligo, ſeriùs equidem, quàm vellem, propter epiſtolas ſermonéſque Balbi; ſed video plane, nihil aliud agi, nihil actum ab initio, quàm vt hunc occideret. ego igitur, ſi quis apud Homerum, cùm ei & mater & dea dixiſſet,

Αὐτίκα γάρ τοι ἔπειτα μεθ᾽ Ἕκτορα πότμος ἕτοιμος,

matri ipſe reſpondit,

Αὐτίκα τεθναίην, ἐπεὶ οὐκ ἄρ᾽ ἔμελλον ἑταίρῳ
Κτεινομένῳ ἐπαμῦναι: *quid, ſi non* ἑταίρῳ *ſolùm, ſed etiam* εὐεργέτῃ? *adde, tali viro, talem cauſſam agenti: & ego verò hæc officia mercanda vita puto. optimatibus verò tuis nihil confido, nihil iam ne inſeruio quidem. video, vt ſe huic dent, vt daturi ſint. quicquam tu illa putas fuiſſe de valetudine decreta municipiorum præ his de victoria gratulationibus? timent, inquies. at ipſi tum ſe timuiſſe dicunt. ſed videamus, quid actum ſit Brundiſii. ex eo fortaſſe mea conſilia naſcentur, aliæq́ litteræ.*

V

CICERO ATTICO S. VI.

Nos adhuc Brunduſio nihil. Roma ſcripſit Balbus, putare iam Lentulum COS. tranſmiſiſſe, nec eum à minore Balbo conuentum; quòd is hoc iam Canuſii audiſſet: inde ad ſe eum ſcripſiſſe: cohortéſque ſex, quæ Albæ fuiſſent, ad Curium via Minucia tranſiſſe: id Cæſarem ad ſe ſcripſiſſe, & breui tempore eum ad vrbem futurum. ego vtar tuo conſilio; neque me Arpinum hoc tempore abdam: etſi, Ciceroni meo togam puram cùm dare Arpini vellem, hanc eram ipſam excuſationem relicturus ad Cæſarem. ſed fortaſſe in eo ipſo offendetur, cur non Romæ potiùs. ſed tamen, ſi eſt conueniendus, hîc potiſſimum. tum reliqua videbimus, id eſt & quo, & quà, & quando. Domitius, vt audio, in Coſſano, & quidem, vt aiunt, paratus ad nauigandum: ſi in Hiſpaniam, non probo: ſi ad Cnæum, laudo: quouis potiùs certè, quàm vt Curtium videat; quem ego patronus aſpicere non poſſum. quid alios? ſed, opinor, quieſcamus; ne noſtram culpam coarguamus; qui, dum vrbem, id eſt patriam, amamus, dúmque rem conuenturam putamus, ita nos geſſimus, vt plane interclufi captique ſimus. Scripta iam epiſtola, Capua litteræ ſunt allatæ hoc exemplo. Pompeius mare tranſiit cum omnibus militibus, quos ſecum habuit. hic numerus eſt hominum millia XXX. & Conſules duo, & Tribuni pl. & Senatores, qui fuerunt cum eo, omnes cum vxoribus

& liberis. Conſcendiſſe dicitur A. D. IV. *Nonas Mart. ex ea die fuere Septemtriones venti. naues, quibus vſus non eſt, omnis aut præcidiſſe, aut incendiſſe dicunt. de hac re litteræ L. Metello Trib. pl. Capuam allatæ ſunt ab Clodia ſocru, quæ ipſa tranſiit. ante ſolicitus eram & angebar, ſicut res ſcilicet ipſa cogebat, cùm conſilio explicare nihil poſſem: nunc autem, poſtquam Pompeius, & Conſules ex Italia exierunt, non angor, ſed ardeo dolore:*

— οὐδέ μοι ἦτορ

ἔμπεδον, ἀλλ' ἀλαλύκτημαι:

non ſum, inquam, mihi crede, mentis compos; tantum mihi dedecoris admiſiſſe videor. Méne non primùm cum Pompeio, qualicunque conſilio vſo, deinde cum bonis eſſe, quamuis cauſſa temere inſtituta? præſertim cùm ij ipſi, quorum ego cauſſa timidiùs me fortunæ committebam, uxor, filia, Cicerones pueri, me illud ſequi mallent? hoc turpe, & me indignum putarent? nam Q uinctus quidem frater, quidquid mihi placeret, id rectum ſe putare aiebat, id animo æquiſſimo ſequebatur. tuas nunc epiſtolas à primo lego. hæ me paulum recreant. primæ monent & rogant, ne me proiiciam. proximæ te gaudere oſtendunt, me remanſiſſe. eas cùm lego, minùs mihi turpis videor, ſed tam diu, dum lego: deinde emergit rurſum dolor, & αἰσχροῦ φαντασία. *quamobrem obſecro te, mi Tite, eripe mihi hunc dolorem, aut minue ſaltem, aut conſolatione, aut conſilio, aut quacunque re potes. quid tu autem poſſis? aut quid homo quiſquam? vix*

Deus iam. equidem illud molior, quod tu mones ſperáſque fieri poſſe; vt mihi Cæſar concedat, vt abſim, cum aliquid in Senatu contra Cnæum agatur. ſed timeo, ne non impetrem. venit ab eo Furnius: (vt quidem ſcias, quod ſequamur) Q. Titinij filium cum Cæſare eſſe nuntiat: ſed illum maiores mihi gratias agere, quàm vellem. quid autem me roget, (paucis ille quidem verbis, ſed ἐν δυνάμει) cognoſce ex ipſius epiſtola. me miſerum, quòd tu non valuiſti. vna fuiſſemus: cõſilium certè non defuiſſet,

σιώπτε δὺ ἐρχομένῳ.

ſed acta ne agamus: reliqua paremus. me adhuc hæc duo fefellerunt, initio ſpes compoſitionis, qua facta volebam vti populari vita, ſolicitudine ſenectutem noſtram liberanti: deinde bellum crudele, & exitioſum ſuſcipi à Pompeio intelligebam. melioris me dius fidius ciuis, & viri putabam, quouis ſupplicio affici, quàm illi crudelitati non ſolum præeſſe, verùm etiam intereſſe. videtur vel mori ſatius fuiſſe, quàm eſſe cum iis. Ad hæc igitur cogita, mi Attice, vel potiùs excogita. quemuis euentum fortiùs feram, quàm hunc dolorem.

CAESAR IMP. S. D. CICERONI IMP.

CVM Furnium noſtrum tantum vidiſſem; neque loqui, neque audire meo commodo potuiſſem; properarem, atque eſſem in itinere, præmiſſis iam legionibus; præterire tamen non potui, quin & ſcriberem ad te, & illum mitterem, gra-

tiáſque agerem: & ſi hoc & feci ſæpe, & ſæpius mihi facturus videor; ita de me mereris. in primis à te peto, quoniam confido me celeriter ad vrbem venturum, vt te ibi videam; vt tuo conſilio, gratia, dignitate, ope omnium rerum vti poſſim. Ad propoſitum reuertar: feſtinationi meæ, breuitatíque litterarum ignoſces. reliqua ex Furnio cognoſces.

CICERO ATTICO. S. VII.

SCRIPSERAM *ad te epiſtolam, quam darem* IV. ID. *ſed eo die is, cui dare volueram, non eſt profectus. venit autem eo ipſo die ille celeripes, quem Saluius dixerat: attulit vberrimas tuas litteras, quæ mihi quiddam quaſi animulæ reſtillarunt. recreatum enim me non queo dicere. ſed plane τὸ συνέχον effeciſti. ego enim non iam id ago, mihi crede, vt proſperos exitus conſequar: ſic enim video, nec duobus his viuis, nec, hoc vno, nos vmquam Remp. habituros. ita neque de otio noſtro ſpero iam, nec vllam acerbitatem recuſo. vnum illud extimeſcebam, ne quid turpiter facerem, vel, dicam, iam effeciſſem. ſic ergo habeto, ſalutaris te mihi litteras miſiſſe: neque ſolum has longioris, quibus nihil poteſt eſſe explicatius, nihil perfectius; ſed etiam illas breuioris, in quibus hoc mihi iucundiſſimum fuit, conſilium factúmque noſtrum à Sexto probari: pergratúmque mihi tu feciſti, à quo diligi me, &, quid rectum ſit, intelligi, ſcio. Longior*

verò tua epiſtola non me ſolùm, ſed meos omnes ægritudine leuauit: itaque vtar tuo conſilio, & ero in Formiano: ne aut ad vrbem ἀπάντησις mea animaduertatur; aut, ſi nec hîc, nec illic eum videro, deuitatum ſe à me putet. Quod autem ſuades, vt ab eo petam, vt mihi concedat, vt idem tribuam Pompeio, quod ipſi tribuerim: id me iam pridem agere intelliges ex litteris Balbi & Oppij: quarũ exempla tibi miſi: miſi etiam Cæſaris ad eos ſana mente ſcriptas; quo modo in tanta inſania. ſin mihi Cæſar hoc non concedat; video tibi placere illud, me πολίτευμα de pace ſuſcipere: in quo non extimeſco periculum. cùm enim tot impendeant, cur non honeſtiſſimo depeciſci velim? ſed vereor, ne Pompeio quid oneris imponam;

μή μοι γοργείην κεφαλὴν δεινοῖο πελώρου

intorqueat. mirandum enim in modum Cnæus noſter Sullani regni ſimilitudinem concupiuit. εἰδώς σοι λέγω. nihil ille vmquam minùs obſcurè tulit. cum hócne igitur, inquies, eſſe vis? beneficium ſequor, mihi crede, non cauſſam, vt in Milone, vt in. ſed hactenus. Cauſſa igitur non bona eſt? immo optima: ſed agetur (memento) fœdiſſimè. primùm, conſilium eſt, ſuffocare vrbem, & Italiam fame; deinde, agros vaſtare, vrere, pecuniis locupletum non abſtinere. ſed, cùm eadem metuam ab hac parte; ſi illinc beneficium non ſit, rectius putem quid vis domi perpeti. ſed ita meruiſſe illum de me puto, vt ἀχαριστίας crimen ſubire non audeam. quamquam à te eius quoque rei iuſta defenſio eſt

explicata. De triumpho tibi aſſentior: quem quidem totum facilè & libenter abiecero. egregiè probo fore, vt, dum agamus, ὁ πλοῦς ὡραῖος obrepat: ſi modò, inquis, ſatis ille erit firmus. eſt firmior etiam quàm putabamus. de iſto licet bene ſperes. promitto tibi, ſi valebit, tegulam illum in Italia nullam relicturum. téne igitur ſocio? contra mehercule meum iudicium, & contra omnium antiquorum auctoritatem: nec tam vt illa adiuuem, quàm vt hæc ne videam, cupio diſcedere. noli enim putare tolerabilis horum inſanias, nec vniuſmodi fore. etſi quid te horum fugit? legibus, iudiciis, Senatu ſublato, libidines, audacias, ſumptus, egeſtates tot egentiſſimorum hominum, nec priuatas poſſe res, nec Rempub. ſuſtinere. abeamus igitur inde qualibet nauigatione: etſi id quidem, vt tibi videbitur: ſed certè abeamus. ſciemus enim, id quod exſpectas, quid Brundiſii actum ſit. Bonis viris quòd ais probari, quæ adhuc fecerimus, ſciríque ab iis nos non profectos, valde gaudeo; ſi eſt nunc vllus gaudendi locus. De Lentulo inueſtigabo diligentiùs: id mandaui Philotimo, homini forti, ac nimium optimati. Extremum eſt, vt tibi argumentum ad ſcribendum fortaſſe iam deſit. nec enim alia de re nunc vlla ſcribi poteſt; & de hac quid iam amplius inueniri poteſt? ſed quoniam & ingenium ſuppeditat, (dico mehercule, vt ſentio) & amor, quo & meum ingenium incitatur; perge, vt facis, & ſcribe, quantum potes. In Epirum quòd me non inuitas, comitem non moleſtum, ſubiraſcor: ſed vale.

modo, ſi poſſumus omnium voluntates recuperare, & diuturna victoria vti: quoniam reliqui crudelitate odium effugere non potuerunt, neque victoriam diutiùs tenere, præter vnum L. Sullam, quem imitaturus non ſum. hæc noua ſit ratio vincendi; vt miſericordia & liberalitate nos muniamus. id quemadmodum fieri poſſit, non nulla mi in mentem veniunt, & multa reperiri poſſunt. De rebus, rogo vos, vt cogitationem ſuſcipiatis. Cn. Magium, Pompeij præfectũ, deprædehendi. ſcilicet meo inſtituto vſus ſum, & eum ſtatim miſſum feci. iam duo præfecti fabrum Pompeij in meam poteſtatem venerunt, & à me miſſi ſunt. ſi volent grati eſſe, debebunt Pompeium hortari, vt malit mihi eſſe amicus, quàm his, qui & illi, & mihi ſemper fuerunt inimiciſſimi: quorum artificiis effectum eſt, vt Reſp. in hunc ſtatum perueniret.

BALBVS CICERONI IMP. S.

S. V. B. E. poſtea quàm litteras communes cum Oppio ad te dedi, ab Cæſare epiſtolam accepi, cuius exemplum tibi miſi; ex quibus perſpicere poteris, quàm cupiat concordiam, & Pompeium reconciliare, & quàm remotus ſit ab omni crudelitate: quod eum ſentire, vt debeo, valde gaudeo. De te & tua fide, & pietate idem mehercule, mi Cicero, ſentio, quod tu; non poſſe tuam famam & officium ſuſtinere, vt contra eum arma feras, à quo tantum beneficium te accepiſſe prædices.

Cæſarem hoc idem probaturum, exploratum, pro ſingulari eius humanitate, habeo: eíque cumulatiſſimè ſatisfacturum te certè ſcio, cùm nullam partem belli contra eum ſuſcipias, neque ſocius eius aduerſariis fueris. atque hoc non ſolùm in te, tali & tanto viro, ſatis habebit, ſed etiam mihi ipſe ſua conceſſit voluntate, ne in iis caſtris eſſem, quæ contra Lentulum, aut Pompeium futura eſſent; quorum beneficia maxima haberem: ſibíque ſatis dixit, ſi rogatus vrbana officia ſibi pręſtitiſſem; quę etiam illi, ſi vellem, præſtare poſſem. itaque nunc Romæ omnia negotia Lentuli procuro, ſuſtineo; meúmque officium, fidem, pietatem his præſto. ſed mehercule rurſus iam abiectam compoſitionis ſpem non deſperatiſſimam eſſe puto; quoniam Cæſar eſt ea mente, qua optare debemus. hac re mihi placet, ſi tibi videtur, te ad eum ſcribere, & ab eo præſidium petere, vt petiſti à Pompeio, me quidem approbante, temporibus Milonianis. præſtabo (ſi Cæſarem bene noui) eum prius tuæ dignitatis, quàm ſuæ vtilitatis rationem habiturum. Hæc quàm prudenter tibi ſcribam, neſcio: ſed illud certè ſcio, me ab ſingulari amore ac beniuolentia, quæcunque ſcribo, tibi ſcribere: quòd te (ita, incolumi Cæſare, moriar) tanti facio, vt paucos æque ac te caros habeam. De hac re cùm aliquid conſtitueris, velim mihi ſcribas. nam non mediocriter laboro, vt vtrique, vt vis, tuam beniuolentiam præſtare poſſis: quam mehercule te præſtaturum confido. Fac vt valeas.

BALBVS, ET OPPIVS. S. D. M. CICERONI.

NEDVM hominum humilium, vt nos ſumus, ſed etiam ampliſſimorum virorum cõſilia ex euentu, non ex voluntate, à plerіſque probari ſolent. tamen freti tua humanitate, quod veriſſimum nobis videbitur, de eo, quòd ad nos ſcripſiſti, tibi conſilium dabimus: quod ſi non fuerit prudens, at certe ab optima fide & optimo animo proficiſcetur. Nos, niſi id, quod noſtro iudicio Cæſarem facere oportere exiſtimamus, vt ſimul Romam venerit, agat de reconciliatione gratiæ ſuæ & Pompeij, id eum facturum ex ipſo cognouiſſemus, te hortari deſineremus, vt velles iis rebus intereſſe, quò faciliùs, & maiore cum dignitate per te, qui vtrique es coniunctus, res tota confieret: aut, ſi ex contrario putaremus, Cæſarem id non facturum & eum velle cum Pompeio bellum gerere, ſciremus; numquam tibi ſuaderemus, contra hominem, optimè de te meritum, arma ferres; ſicuti te ſemper orauimus, ne contra Cæſarem pugnares. ſed cùm etiamnum, quid facturus Cæſar ſit, magis opinari, quàm ſcire poſſimus: non poſſumus, niſi hoc; non videri eam tuam eſſe dignitatẽ, neque fidem omnibus cognitam, vt contra alterutrum, cùm vtrique ſis maximè neceſſarius, arma feras: & hoc, non dubitamus, quin Cæſar pro ſua humanitate maximè ſit probaturus. nos tamen

(ſi tibi videbitur) ad Cæſarem ſcribemus, vt nos certiores faciat, quid in hac re acturus ſit: à quo ſi erit nobis reſcriptum, ſtatim, quæ ſentiemus, ad te ſcribemus: & tibi fidem faciemus, nos ea ſuadere, quæ nobis videntur tuæ dignitati, non Cæſaris actioni, eſſe vtiliſſima: & hoc Cæſarem, pro ſua indulgentia in ſuos probaturum putamus.

CICERO ATTICO. S. IX.

TRIS *epiſtolas tuas accepi poſtridie Idus. erant autem* IV. III. *pridie Idus datæ. igitur antiquiſſimæ cuique primùm reſpondebo. Aſſentio tibi, vt in Formiano potiſſimum commorer: etiam de ſupero mari: palpabóque, vt antea ad te ſcripſi, ec quonam modo poſſim, volũtate eius, nullã Reip. partem attingere. Quòd laudas, quia obliuiſci me ſcripſi ante facta, & delicta noſtri amici: ego verò ita facio. quin ea ipſa, quæ à te commemorantur ſecus ab eo in me ipſum facta eſſe, non memini: tanto plus ad me valere beneficij gratiam, quàm iniuriæ dolorem, volo. faciamus igitur, vt cenſes, colligamúſque nos. σοφιςέυω enim, ſimul vt rus decurro, atque in decurſu θέσεις meas commentari non deſino. ſed ſunt quædam earum perdifficiles ad iudicandum. De optimatibus, ſit ſanè ita, vt vis: ſed noſti illud, Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ. Titinij filius apud Cæſarem eſt. Quòd autem quaſi vereri videris, ne mihi tua conſilia diſpliceant; me verò nihil delectat aliud, niſi conſilium & litteræ tuæ. quare fac, vt*

oſtendis, ne deſtiteris ad me, quidquid tibi in mentem venerit, ſcribere. mihi nihil poteſt eſſe gratius. Venio ad alteram nunc epiſtolam. Rectè non credis de numero militum. ipſo dimidio plus ſcripſit Clodia. falſum etiam de corruptis nauibus. Quòd Conſules laudas; ego quoque animum laudo, ſed conſilium reprehendo. diſperſu enim illorum, actio de pace ſublata eſt; quam quidem ego meditabar. itaque poſtea Demetrij librum de concordia tibi remiſi, & Philotimo dedi. nec verò dubito, quin exitioſum bellum impendeat, cuius initium ducetur à fame. & me tamen doleo non intereſſe huic bello; in quo tanta vis ſceleris futura eſt, vt, cùm parentis non alere nefarium ſit, noſtri principes antiquiſſimam & ſanctiſſimam parentem, patriam, fame necandam putent. atque hoc non opinione timeo, ſed interfui ſermonibus. omnis hæc claſſis Alexandria, Colchis, Tyro, Sidone, Arado, Cypro, Pamphylia, Lycia, Rhodo, Chio, Byzantio, Leſbo, Smyrna, Mileto, Coo, ad intercludendos commeatus Italiæ, & ad occupandas frumentarias prouincias comparatur. at quàm veniet iratus! & iis quidem maximè, qui eam maximè ſaluam volebant, quaſi relictus ab iis quos reliquit. itaque mihi dubitanti, quid me facere par ſit, permagnum pondus affert beniuolentia erga illum; qua dempta perire meliùs eſſet in patria, quàm patriam ſeruando euertere. De Septentrione, planè ita eſt. metuo, ne vexetur Epirus. ſed quem tu locum Græciæ non direptum iri putas? prædicat enim palam, & militibus

oſtendit, ſe largitione ipſa ſuperiorem, quàm hunc fore. Illud me præclarè admones, cùm illum videro, ne nimis indulgenter, & vt cum grauitate potius loquar. plane ſic faciendum. Arpinum, cùm eum conuenero, cogito, ne forte, aut abſim, cùm veniet, aut curſem huc illuc via deterrima. Bibulum, vt ſcribis, audio veniſſe, & rediſſe pridie Idus. Philotimum, vt ais epiſtola tertia, exſpectabas. at ille Idib. à me profectus eſt. eò ſeriùs ad tuam illam epiſtolam, cui ego ſtatim reſcripſeram, redditæ ſunt meæ litteræ. De Domitio, vt ſcribis, ita opinor eſſe, vt & in Coſſano ſit, & conſilium eius ignoretur. Iſte omnium turpiſſimus & ſordidiſſimus, qui Conſularia comitia à Prætore ait haberi poſſe, eſt ille quidem, qui ſemper in Rep. fuit. itaque nimirum hoc illud eſt, quod Cæſar ſcribit in ea epiſtola, cuius exemplum ad te miſi, ſe velle vti CONSILIO *meo: age, eſto hoc commune:* GRATIA*: ineptum id quidem; ſed, puto, hoc ſimulat ad quaſdam Senatorum ſententias:* DIGNITATE*, fortaſſe ſententiæ Conſularis. illud extremum eſt,* OPE OMNIVM RERVM. *id ego ſuſpicari cœpitum ex tuis litteris, aut hoc ipſum eſſe, aut non multo ſecus. nam permagni eius intereſt, rem ad interregnum non venire. id aſſequitur, ſi per Prætorem Conſules creantur. nos autem in libris habemus, non modo Conſules à Prætore, ſed ne Prætores quidem creari ius eſſe, idq; factum eſſe numquam. Conſules, eò non eſſe ius, quòd maius imperium à minore rogari non ſit ius: Prætores autem, cùm ita rogentur, vt collegæ Conſulum ſint,*

quorum eſt maius imperium. aberit non longè, quin hoc à me decerni velit, neque ſit contentus Galba, Scæuola, Caſſio, Antonio.

— τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών.

ſed quanta tempeſtas impendeat, vides. Qui tranſierint Senatores, ſcribam ad te, cum certum habebo. De re frumentaria rectè intelligis; quæ nullo modo adminiſtrari ſine vectigalibus poteſt: nec ſine cauſſa & eos, qui circum illum ſunt, omnia poſtulantes, & bellum nefarium times. Trebatium noſtrum, etſi, vt ſcribis, nihil bene ſperat, tamen videre ſane velim: quem fac horteris, vt properet. opportunè enim ad me ante aduentum Cæſaris venerit. De Lanuino, ſtatim, vt audiui Phameam mortuum, optaui, ſi modo eſſet futura Reſpublica, vt id aliquis emeret meorum: neque tamen de te, qui maxime meus, cogitaui. ſciebam enim te quoto anno, & quantum in ſolo, ſolere quærere: neque ſolum Romæ, ſed etiam Deli tuum digamma videram. veruntamen ego illud, quamquam eſt bellum, minoris æſtimo, quam æſtimabatur Marcellino Conſule, cùm ego iſtos hortulos propter domum, Antij quam tum habebam, iucundioris mihi fore putabam, & minore impenſa, quàm ſi Tuſculanum refeciſſem. volui HS. *Q. egi per prædem ille daret, Antij cùm haberet venale: noluit. ſed nunc omnia iſta iacere puto propter nummorum caritatem. mihi quidem erit aptiſſimum, vel nobis potiùs, ſi tu emeris. ſed eius dementias caue contemnas, valde eſt venuſtum. quamquam mihi iſta omnia iam addicta vaſtitati.*

videntur. Reſpondi epiſtolis tribus: ſed exſpecta alias. nam me adhuc tuæ ltiteræ ſuſtentarunt. D. Liberalibus.

CICERO ATTICO. S. X.

NIHIL *habebam, quod ſcriberem. neq; enim noui quicquam audieram, & ad tuas omnes reſcripſeram pridie. ſed, cùm me ægritudo non ſolùm ſomno priuaret, verùm ne vigilare quidem ſine ſummo dolore pateretur, tecum vt quaſi loquerer, in quo vno acquieſco, hoc neſcio quid, nullo argumento propoſito, ſcribere inſtitui. Amens mihi fuiſſe videor à principio, & me vna hæc res torquet, quòd non, omnibus in rebus labentem, vel poties ruentem Pompeium tamquam vnus manipularis ſecutus ſim. vidi hominem* XIV. KAL. *Febr. plenum formidinis. illo ipſo die ſenſi, quid ageret. numquam mihi poſtea placuit; nec vmquam aliud in alio peccare deſtitit. nihil interim ad me ſcribere, nihil niſi fugam cogitare. quid quæris? ſicut* ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς *alienant ruri immundæ viſu, illis vnde vnde decor ſit: ſic me illius fugæ, negligentiæq; deformitas auertit ab amore. nihil enim dignum faciebat, quare eius fugæ comitem me adiungerem. nunc emergit amor; nunc deſiderium ferre non poſſum; nunc mihi nihil libri, nihil litteræ, nihil doctrina prodeſt: ita dies & noctes, tamquam auis, illâ mare proſpecto; euolare cupio. do, do pœnas temeritatis meæ: etſi quæ fuit illa temeritas? quid feci non conſidera-*

conſideratiſſimè? ſi enim nihil præter fugam quæreretur, fugiſſem libentiſſimè: ſed genus belli crudeliſſimi & maximi, quod, nondum vident homines, quale futurũ ſit, perhorrui. quæ minæ municipiis? quæ nominatim viris bonis? quæ denique omnibus, qui remanſiſſent? quàm crebro illud, Sulla potuit, ego non potero? mihi autem hæſerunt illa· malè Tarquinius, qui Porſenam, qui Octauium Mamilium contra patriam; impiè Coriolanus, qui auxilium petiit à Volſcis; rectè Themiſtocles, qui mori maluit; nefarius Hippias, Piſiſtrati filius, qui in Marathonia pugna cecidit, arma contra patriam ferens. at Sulla, at Marius, at Cinna rectè. immo iure fortaſſe. ſed quid eorum victoria crudelius? quid funeſtius? huius belli genus fugi, & eo magis, quòd crudeliora etiam cogitari, & parari videbam. me, quem nonnulli conſeruatorem iſtius vrbis, quem parentem eſſe dixerunt, Getarum, & Armeniorum, & Colchorum copias ad eam adducere? me meis ciuibus famem, vaſtitatem inferre Italiæ? Hunc primùm mortalem eſſe, deinde etiam multis modis poſſe extingui cogitabam: vrbem autem, & populum noſtrum ſeruandum ad immortalitatem quantum in nobis eſſet, putabam; & tamen ſpes quædam me obtentabat, fore, vt aliquid conueniret potius, quàm aut hic tantum ſceleris, aut ille tantum flagitij admitteret. alia res nunc tota eſt, alia mea. Sol, vt eſt in tua quadam epiſtola, excidiſſe mihi è mundo videtur. Vt ægroto, dum anima eſt, ſpes eſſe dicitur; ſic ego, quoad Pompeius

in Italia fuit, ſperare non deſtiti. hæc, hæc me fefellerunt; & , vt verum loquar, ætas iam à diuturnis laboribus deuexa ad otium, domeſticarum me rerum delectatione molliit. nunc, ſi vel periculosè experiundum erit, experiar certè, vt hinc auolem. ante oportuit fortaſſe. ſed ea, quæ ſcripſiſti, me tardarunt, & auctoritas maximè tua. nam cùm ad hunc locum veniſſem, euolui volumen epiſtolarum tuarum, quod ego ſub ſigno habeo, ſeruóque diligentiſſimè. erat igitur in ea, quam X. KAL. *Feb. dederas, hoc modo,* SED VIDEAMVS, ET CNAEVS QVID AGAT, ET ILLIVS RATIONES QVORSVM FLVANT. QVOD SI ISTE ITALIAM RELINQVET; FACIET OMNINO MALE, ET, VT EGO EXISTIMO, ΑΛΟΓΙΣΤΩΣ: SED TVM DEMVM CONSILIA NOSTRA COMMVTANDA ERVNT. *Hoc ſcribis poſt diẽ quartũ, quàm ab vrbe diſceſſimus. deinde* VIII. KAL. *Feb.* TANTVMMODO CNAEVS NOSTER, NE, VT VRBEM ΑΛΟΓΙΣΤΩΣ RELIQVIT, SIC ITALIAM RELINQVAT. *eodem die das alteras, quibus mihi conſulẽti planiſſimè reſpondes. eſt enim ſic,* SED VENIO AD CONSVLTATIONEM. TVNC, SI CNAEVS ITALIA CEDIT, IN VRBEM REDEVNDVM PVTO: QVAE ENIM FINIS PEREGRINATIONIS? *hoc mihi planè hæſit: & nunc ita video, infinitum bellum iunctum miſerrima fuga; quam tu peregrinationem* ὑποκορίζῃ. *Sequitur* χρησμὸς VI.

KAL. *Feb.* EGO, SI POMPEIVS MANET IN ITALIA, NEC RES AD PACTIONEM VENIT, LONGIVS BELLVM PVTO FORE: SIN ITALIAM RELINQVIT, AD POSTERVM BELLVM ΑΣΠΟΝΔΟΝ STRVI EXISTIMO. *Huius igitur belli ego particeps & ſocius & adiutor eſſe cogor; quod & ἄσπονδον, & cum ciuibus. Deinde* VII. *Idus Feb. cùm iam plura audires de Pompeij conſilio, cõcludis epiſtolam quandam hoc modo,* EGO QVIDEM TIBI NON SIM AVCTOR, SI POMPEIVS ITALIAM RELINQVIT, TE QVOQVE PROFVGERE. SVMMO ENIM PERICVLO FACIES, NEC REIP. PRODERIS; CVI QVIDEM POSTERIVS POTERIS PRODESSE, SI MANSERIS. *Quem φιλόπατριν, ac πολιτικὸν hominis prudentis, & amici, tali admonitu, non moueret auctoritas? Deinceps* III, ID. *Feb. iterum mihi repondes conſulenti ſic,* QVOD QVAERIS A ME, FVGAM NEC FIDAM, AN MORAM DEFOEDAM VTILIOREM PVTEM: EGO VERO IN PRAESENTIA SVBITVM DISCESSVM, ET PRAECIPITEM PROFECTIONEM CVM TIBI, TVM IPSI CNAEO INVTILEM, ET PERICVLOSAM PVTO; ET SATIVS ESSE EXISTIMO, VOS DISPERTITOS, ET IN SPECVLIS ESSE. SED ME DIVS FIDIVS TVRPE NOBIS PVTO ESSE DE FVGA COGITARE. *Hoc turpe Cnæus noſter biennio ante cogitauit; ita*

Sullaturit animus eius, & proſcripturit diu. Inde, vt opinor, cùm tu ad me quædam γενικώτερον ſcripſiſſes, & ego mihi à te quædam ſignificari putaſſem, vt Italia cederem; deteſtaris hoc diligenter XI. KAL. *Mart.* EGO VERO NVLLA EPISTOLA SIGNIFICAVI, SI CNAEVS ITALIA CEDERET, VT TV VNA CEDERES: AVT, SI SIGNIFICAVI, NON DICO FVI INCONSTANS, SED DEMENS. *In eadem epiſtola alio loco,* NIHIL RELINQVITVR, NISI FVGA: CVI TE SOCIVM NEVTIQVAM PVTO ESSE OPORTERE, NEC VMQVAM PVTAVI. *Totam autem hanc deliberationem euoluis accuratiùs in litteris* VIII. KAL. *Mart. datis.* SI M. LEPIDVS, ET L. VOLCATIVS REMANENT, MANENDVM PVTO, ITA VT, SI SALVVS SIT POMPEIVS, ET CONSTITERIT ALICVBI, HANC NEKYIAN RELINQVAS, ET TE IN CERTAMINE VINCI CVM ILLO FACILIVS PATIARIS, QVAM CVM HOC IN EA, QVAE PERSPICITVR FVTVRA, COLLVVIE REGNARE. *Multa diſputas huic ſententiæ conuenientia. inde ad extremum,* QVID SI, *inquit,* LEPIDVS, ET VOLCATIVS DISCEDVNT? PLANE ΑΠΟΡΩ. QVOD EVENERIT IGITVR, ET QVOD EGERIS, ID ΣΤΕΡΚΤΕΟΝ PVTABO. *Si tum dubitaras, nunc certè non dubitas, iſtis manentibus. Deinde in ipſa fuga* V. KAL. *Mart.* IN-

TEREA NON DVBITO, QVIN IN FORMIANO MANSVRVS SIS. COMMODISSIME ENIM ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΙΒΙ ΚΑΡΑΔΟΚΗΣΕΙΣ. A. D. KAL. *Mart. cùm ille quinctum iam diem Brundiſii eſſet*, TVM POTERIMVS DELIBERARE, NON SCILICET INTEGRA RE, SED CERTE MINVS INFRACTA, QVAM SI VNA PROIECERIS TE. *Deinde* IV. *Nonas Mart.* ὑπὸ τὴν λῆψιν *cùm breuiter ſcriberes, tamen ponis hoc*, CRAS SCRIBAM PLVRA, ET AD OMNIA: HOC TAMEN DICAM, NON PAENITERE ME CONSILII DE TVA MANSIONE: ET, QVAMQVAM MAGNA SOLICITVDINE, TAMEN, QVIA MINVS MALI PVTO ESSE, QVAM IN ILLA PROFECTIONE, MANEO IN SENTENTIA, ET GAVDEO TE MANSISSE. *Cùm verò iam angerer, & timerem, ne quid à me dedecoris eſſet admiſſum;* III. *Nonas Mart.* TAMEN, TE NON ESSE VNA CVM POMPEIO, NON FERO MOLESTE. POSTEA SI OPVS FVERIT, NON ERIT DIFFICILE; ET ILLI, QVOQVO TEMPORE FIET, ERIT ΑΣΜΕΝΙΣΤΟΝ. SED HOC ITA DICO, SI HIC, QVA RATIONE INITIVM FECIT, EADEM CETERA AGET, SINCERE, TEMPERATE, PRVDENTER; VALDE VIDERO, ET CONSIDERATIVS VTILITATI NOSTRAE CONSVLVERO. VII.

Idus Mart. ſcribis Peduceo quoque noſtro probari, quòd quierim, cuius auctoritas multum apud me valet. His ego tuis ſcriptis me conſolor, vt nihil à me adhuc delictum putem. tu modò auctoritatem tuam defendito; aduerſus me, nihil opus eſt: ſed conſciis egeo aliis. ego, ſi nihil peccaui, reliqua tuebor. ad ea tute hortare, & me omnino tua cogitatione adiuua. Hic nihil dum de reditu Cæſaris audiebatur. Ego his litteris hoc tamen profeci; perlegi omnis tuas, & in eo acquieui.

CICERO ATTICO. S. XI.

LENTVLVM *noſtrum ſcis Puteolis eſſe: quod cùm è viatore quodam eſſet auditum, qui ſe diceret eum in Appia, cùm is paulum lecticam aperuiſſet, cognoſſe, etſi vix veriſimile, miſi tamen Puteolos pueros, qui perueſtigarent, & ad eum litteras. inuentus eſt vix in hortis ſuis ſe occultans, litteráſque mihi remiſit, mirificè gratias agens Cæſari: de ſuo autem conſilio C. Cæcio mandata ad me dedisse. eum ego hodie exſpectabã, id eſt* XIII. KAL. *April. Venit etiam ad me Matius Quinquatribus, homo mehercule, vt mihi viſus eſt, temperatus & prudens: exiſtimatus quidem eſt ſemper auctor otij. quàm ille hæc non probare mihi quidem viſus eſt! quàm illam νεκυίαν, vt tu appellas, timere! huic ego in multo ſermone epiſtolam ad me Cæſaris oſtendi, eam, cuius exemplum ad te antea miſi; rogauique, vt interpretaretur, quid eſſet, quod ille*

ſcriberet, conſilio meo ſe vti velle, gratia, dignitate, ope rerum omnium. reſpondit, ſe non dubitare, quin & opem, & gratiam meam ille ad pacificationem quæreret. vtinã aliquod in hac miſeria Reip. πολιτικὸν opus efficere & nauare mihi liceat. Matius quidem & illum in ea ſententia eſſe confidebat, & ſe auctorem fore pollicebatur. Pridie autem apud me Craſſipes fuerat, qui ſe pridie Nonas Mart. Brundiſio profectum, atque ibi Pompeium reliquiſſe dicebat: quod etiam, qui VIII. Idus illinc profecti erant, nuntiabant: illa verò omnes, in quibus etiam Caſſipes, qui prudentia potis attendere, ſermones minacis, inimicos optimatium, municipiorum hoſtis, meras proſcriptiones, meros Sullas: quæ Lucceium loqui? quæ totam Græciam? quæ vero Theophanem? & tamen omnis ſpes ſalutis in illis eſt; & ego excubo animo, nec partem vllam capio quietis; &, vt has peſtis effugiam, cum diſſimillimis noſtri eſſe cupio. quid enim tu illic Scipionem, quid Fauſtum, quid Libonem prætermiſſurum ſceleris putas? quorum creditores conuenire dicuntur. quid eos autem, cùm vicerint, in ciuis effecturos? quam verò μικροψυχίαν Cnæi noſtri eſſe? nuntiant Aegyptum, & Arabiam εὐδαίμονα, & μεσοποταμίαν cogitare, Hiſpaniam abieciſſe. mõſtra narrant; quæ falſa eſſe poſſunt. ſed certè & hæc perdita ſunt, & illa nõ ſalutaria. Tuas litteras iam deſidero. poſt fugam noſtram numquam iam noſtrum earum interuallum fuit. Miſi ad te exemplum litterarum mearum ad Cæſarem; quibus me

aliquid profecturum puto.

CICERO IMP. S. D. CAESARI IMP.

Vt legi tuas litteras, quas à Furnio noſtro acceperam, quibus mecum agebas, vt ad vrbem eſſem; te velle vti conſilio & dignitate mea. minus ſum admiratus: de gratia, & de ope quid ſignificares, mecum ipſe quærebam: ſpe tamen deducebar ad eam cogitationem, vt te pro tua admirabili ac ſingulari ſapiẽtia, de otio, de pace, de concordia ciuium agi velle arbitrarer: & ad eam rationem exiſtimabam ſatis aptam eſſe & naturam & perſonam meam. quod ſi ita eſt, & ſi qua de Pompeio noſtro tuendo, & tibi, ac Reip. reconciliando cura te attingit; magis idoneum, quam ego ſum, ad eam cauſſam profecto reperies neminem: qui & illi ſemper, & Senatui, cùm primùm potui, pacis auctor fui; nec, ſumptis armis, belli vllam partem attigi; iudicauíque eo bello te violari, contra cuius honorem, populi Romani beneficio conceſſum, inimici, atque inuidi niterentur. ſed vt eo tempore non modò ipſe fautor dignitatis tuæ fui, verùm etiam ceteris auctor ad te adiuuandum; ſic me nunc Pompeij dignitas vehementer mouet. aliquot enim ſunt anni, cùm vos duo delegi, quos præcipuè colerem, & quibus eſſem, ſicut ſum, amiciſſimus. Quamobrem à te peto, vel potiùs omnibus precibus oro, & obteſtor, vt in tuis maximis curis aliquid impertias

temporis huic quoque cogitationi, vt tuo beneficio bonus vir, gratus, pius denique eſſe in maximi beneficij memoria poſſim; quæ ſi tantum ad me ipſum pertinerent, ſperarem me à te tamen impetraturum. ſed, vt arbitror, & ad tuam fidem, & ad Remp. pertinet, me è paucis, & vtriuſque veſtrum, & ad ciuium concordiam, per te, quam accommodatiſſimum, conſeruari. Ego, cùm antea tibi de Lentulo gratias egiſſem, cùm ei ſaluti, qui mihi fuerat, fuiſſes: tamen, lectis eius litteris, quas ad me gratiſſimo animo de tua liberalitate, beneficióque miſit, eandem me ſalutem à te accepiſſe putaui, quam ille: in quem ſi me intelligis eſſe gratum; cura, obſecro, vt etiam in Pompeium eſſe poſſim.

CICERO, ATTICO S. XII.

LEGEBAM *tuas litteras* XIII. KAL. *cùm mihi epiſtola affertur à Lepta, circumuallatum eſſe Pompeium, ratibus etiam exitus portus teneri. non medius fidius præ lacrimis poſſum reliqua nec cogitare, nec ſcribere. miſi ad te exemplum. miſeros nos, cur non omnes fatum illius vna exſecuti ſumus? ecce autem à Matio & Trebatio eadem: quibus Minturnis obuij Cæſaris tabellarij. torqueor infelix vt iam illum Mucianum exitum exoptem. at quàm honeſta, at quàm expedita tua conſilia, quàm euigilata tuis cogitationibus, quà itineris, quà nauiga-*

tionis, qua congreſſus, ſermoniſque cum Cæſare? omnia tum honeſta, tum cauta. in Epirum verò inuitatio quàm ſuauis, quàm liberalis, quàm fraterna? De Dionyſio, ſum admiratus: qui apud me honoratior fuit, quàm apud Scipionem Panætius: à quo impuriſſimè hæc noſtra fortuna deſpecta eſt. odi hominem, & odero: vtinam vlciſci poſſem: ſed illum vlciſcentur mores ſui. Tu, quæſo, nunc vel maximè, quid agendum nobis ſit, cogita. Populi Romani exercitus Cn. Pompeium circunſidet; foſſa & vallo ſeptum tenet; fuga prohibet; nos viuimus, & ſtat vrbs iſta? Prætores ius dicunt? Aediles ludos parant? viri boni vſuras perſcribunt? ego ipſe ſedeo? coner illuc ire, vt inſanus? implorare fidem municipiorum? boni non ſequentur; leues irridebunt; rerum nouarum cupidi, victores præſertim & armati, vim & manus afferẽt. Quid cenſes igitur? ecquidnam eſt tui conſilij ad finis huius miſerrimæ vitæ? nunc doleo, nunc torqueor, cùm quibuſdam aut ſapiens videor, quòd vna non ierim, aut felix fuiſſe. mihi contra. numquam enim illius victoriæ ſocius eſſe volui; calamitatis mallem fuiſſe. quid ego nunc tuas litteras, quid tuam prudentiam, aut beniuolentiam implorem? actum eſt. nulla re iam poſſum iuuari, qui ne quid optem quidem iam habeo, niſi vt aliqua inimici miſericordia liberemur. ὁ κὰ ἐς ἔτυμος λόγος, vt opinor, ille de ratibus. quid enim eſt, quod Dolabella his litteris, quas III. *Idus Mart. a Brundiſio dedit, hanc εὐημερίαν quaſi Cæſaris ſcriberet, Pompeium in fu-*

ga eſſe? eūmque primo vento nauigaturum? quod valde diſcrepat ab iis epiſtolis, quarum exempla antea ad te miſi. hic quidem mera ſcelera loquuntur. ſed non erat nec recentior auctor, nec huius rei quidem melior Dolabella.

CICERO ATTICO. S. XIII.

TVAS XI. KAL. accepi litteras, quibus omnia conſilia differs in id tempus, cùm ſcierimus, quid actum ſit: & certè ita eſt: nec interim poteſt quicquam ſtatui, ſed ne cogitari quidem. quamquam hæ mihi litteræ Dolabellæ iubent ad priſtinas cogitationes reuerti. fuit enim pridie Quinquatrus egregia tempeſtas, qua ego illum vſum puto. Συναγωγὴ conſiliorum tuorum non eſt à me collecta ad querelam, ſed magis ad conſolationem meam. nec enim me tam hæc mala angebant, quàm ſuſpicio culpæ, ac temeritatis meæ: eam nullam puto eſſe; quoniam cum conſiliis tuis mea facta & conſilia conſentiunt. Quod mea prædicatione factum eſſe ſcribis magis, quàm illius merito, vt tantum ei debere viderer; eſt ita. ego illa extuli ſemper, & eo quidem magis, ne quid ille ſuperiorum meminiſſe me putaret: quæ ſi maximè meminiſſem; tamen illius temporis ſimilitudinem iam ſequi deberem. nihil me adiuuit, cùm poſſet: & poſtea fuit amicus, etiam valde: ecquam ob cauſſam, planè neſcio. ergo ego quoque illi. quin etiam illud par in vtroque no-

ſtrum, quod ab eiſdem illecti ſumus. ſed vtinam tantum ego ei prodeſſe potuiſſem, quantum mihi ille potuit. mihi tamen, quod fecit, gratiſſimum: nec ego, nunc eum iuuare qua re poſſim, ſcio: nec, ſi poſſem, cùm tam peſtiferum bellum pararet, adiuuandum putarem. tantum offendere animum eius hic manens nolo. nec me hercule iſta videre, quæ tu potes iam animo prouidere, nec intereſſe iſtis malis poſſem. ſed eo tardior ad diſcedendum fui, quòd difficilè eſt de diſceſſu voluntario ſine vlla ſpe reditus cogitare. nam ego hunc ita paratum video peditatu, equitatu, claſſibus, auxiliis Gallorum, quos Matius ἐλάπιζεν, vt puto; ſed certè dicebat, peditũ CCIↃↃ, equitum ſex polliceri ſumptu ſuo annos decem. ſed ſit hoc λάπισμα. magnas habet certè copias: & habebit non, vt ille, vectigal, ſed ciuium bona. adde confidentiam hominis; adde imbecillitatem bonorum virorum; qui quidem, quòd illum ſibi meritò iratum putant, oderunt, vt tu ſcribis, ludum. ac vellem, ſcribis, quiſnam hic ſignificaſſe te. ſedet iſte, quia plus oſtenderat, quam fecit; & vulgo illum, qui amarunt, non amant. municipia verò, & ruſtici Romani illum metuunt, hunc adhuc diligunt. quare ita paratus eſt, vt, etiam ſi vincere non poſſit, quo modo tamen ipſe vinci poſſit, non videam. ego autẽ non tam γοητείαν huius timeo, quam πειθανάγκην. αἱ γὰρ τῶν τυράννων δεήσεις, inquit Πλάτων, οἶσθ' ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις. Illa ἀλίμενα video tibi non probari: quæ ne mihi quidem placebant: ſed habebam in illis &

occultationem, & ὑπηρεσίαν fidelem: quæ ſi mihi Brundiſii ſuppetant, mallem. ſed ibi occultatio nulla eſt. verùm, vt ſcribis, cùm ſcierimus. Viris bonis me non nimis excuſo. quas enim eos cenas & facere, & obire ſcripſit ad me Sextus? quàm lautas? quàm tempeſtiuas? ſed ſint quamuis boni, non ſunt meliores, quam nos: mouerent me, ſi eſſent fortiores. De Lanuino Phamea, erraui: Troianum ſomniabam. id ego volui Q. ſed pluris eſt. iſtuc tamen cuperem emeres, ſi vllam ſpem fruendi viderem. Nos quæ monſtra quotidie intelligamus, ex illo libello, qui in epiſtolam coniectus eſt. Lentulus noſter Puteolis eſt ἀδημονῶν, vt Cacius narrat, quid agat: διατεθῆναι Corfinienſem reformidat: Pompeio nunc putat ſatisfactum: beneficio Cæſaris mouetur; ſed tamen mouetur magis proſpecta re. Téne hæc ferre poſſe? Omnia miſera: ſed hoc nihil miſerius; Pompeius N. Magium de pace miſit; & tamen oppugnatur; quod ego non credebam: ſed habeo à Balbo litteras, quarum ad te exemplũ miſi: lege quæſo, & illud infimum caput ipſius Balbi, optimi, cui Cnæus noſter locum, vbi hortos ædificaret, dedit: quem cui noſtrum non ſæpe prætulit? itaque miſer torquetur. ſed, ne bis eadem legas, ad ipſam te epiſtolam reiicio. ſpem autem pacis habeo nullam. Dolabella ſuis litteris, Idib. Mart. datis, merum bellum loquitur. maneamus ergo in illa eadem ſententia miſera & deſperata: quando hoc miſerius eſſe nihil poteſt.

BALBVS CICERONI IMP. S.

Cæſar nobis litteras prebreues miſit, quarum exemplum ſubſcripſi. breuitate epiſtolæ ſcire poteris eum valde eſſe diſtentum, qui tanta de re tam breuiter ſcripſerit. ſi quid præterea noui fuerit, ſtatim tibi ſcribam.

CAESAR OPPIO, CORNELIO. S.

A. D. VII. ID. Mart. Brundiſium veni: ad murum caſtra poſui. Pompeius eſt Brundiſii. miſit ad me N. Magium de pace. quæ viſa ſunt, reſpondi. hoc vos ſtatim ſcire volui. cùm in ſpem venero, de compoſitione aliquid me conficere, ſtatim vos certiores faciam. Quomodo me nunc putas, mi Cicero, torqueri, poſtquam rurſus in ſpem pacis veni, ne qua res eorum cópoſitionem impediat? namque, quod abſens facere poſſum, opto. quòd ſi vna eſſem, aliquid fortaſſe proficere poſſẽ videri. nũc exſpectatione crucior.

CICERO ATTICO S. XIIII.

MISERAM *ad te* IX. KAL. *exemplum epiſtolæ Balbi ad me, & Cæſaris ad eum; ecce tibi, eodem die Capua litteras accepi ab Q. Pedio, Cæſarem ad ſe pridie Idus Mart. miſſiſſe hoc exemplo*, Pompeius ſe oppido tenet. nos ad portas caſtra habemus. conamur opus magnum, & multorum dierum, propter altitudinem maris. ſed tamen nihil eſt quod potiùs faciamus. ab vtro-

que portus cornu moles iacimus, vt aut illum quamprimum traiicere quod habet Brundiſij copiarum cogamus, aut exitu prohibeamus.

Vbi eſt illa pax, de qua Balbus ſcripſerat torqueri ſe? ecquid acerbius? ecquid crudelius? atque eum loqui αὐθεντικῶς narrabat; Cn. Carbonis, M. Bruti ſe pænas perſequi, omniúmque eorum, in quos Sulla crudelis hoc ſocio fuiſſet: nihil Curionem ſe duce facere, quod non hic Sulla duce: feciſſe ad ambitionem, quibus exilij pæna ſuperioribus legibus non fuiſſet; ab illo patriæ proditores de exilio reductos eſſe: queri de Milone per vim expulſo: neminem tamen ſe violaturum, niſi qui arma hâc. contra Bæbius quidam à Curione III. ID *profectus, homo non infans, ſed qui* S. *vlli non dicat. planè neſcio, quid agam. illinc equidẽ Cnæum profectum puto. quidquid eſt, biduo ſciemus. A te nihil, ne Anteros quidem, qui à te, litterarum: nec mirum. quid enim eſt quod ſcribamus? ego tamen nullum diem prætermitto. Scripta epiſtola, litteræ mihi ante lucem à Lepta Capua redditæ ſunt Idib. Mart. Pompeium à Brundiſio conſcendiſſe, at Cæſarem* A. D. VII. KALEN. *Apr. Capuæ fore.*

CICERO ATTICO S. XV.

Cvm *dediſſem ad te litteras, vt ſcires Cæſarem Capuæ* VII. KAL. *fore, allatæ mihi ſunt litteræ eum in Albano apud Curionem* V. KAL. *fore.*

eum cùm videro, Arpinum pergam. ſi mihi veniam, quam peto, dederit, vtar illius condicione: ſin minùs, impetrabo aliquid a me ipſo. ille, vt ad me ſcripſit, legiones ſingulas poſuit Brundiſii, Tarenti, Siponti. claudere mihi videtur maritimos exitus: & tamen ipſe Græciam ſpectare potius, quàm Hiſpanias. ſed hæc longiùs abſunt. Me nunc & congreſſus huius ſtimulat; (is verò adeſt) & primas eius actionis horreo. volet enim, credo, S. C. facere: volet Augurum decretum: rapiemur, aut abſentes vexabimur: vel vt Conſules roget Prætor, vel Dictatorem dicat: quorum neutrum ius eſt. ſed ſi Sulla potuit efficere, ab Interrege vt Dictator diceretur, & Magiſter equitum, cur hic non poſſit? nihil expedio, niſi vt aut ab hoc, tanquam Q. Mucius, aut ab illo, tamquam L. Scipio. Cùm tu hæc leges, ego illum fortaſſe conuenero. τέτλα, κυύτεϱον. ne illud quidem noſtrum proprium. erat enim ſpes propinqui reditus; erat hominum querela. nunc exire cupimus; qua ſpe reditus, mihi quidem numquam in mentem venit. non modò autem nulla querela eſt municipaliũ hominum, ac ruſticorum, ſed contra metuunt, vt crudelem, iratum. nec tamen mihi quicquam eſt miſerius, quàm remanſiſſe; nec optatius, quàm euolare, non tam ad belli, quàm ad fugæ ſocietatem. ſed tu omnia conſilia differebas in id tempus, cùm ſciremus, quæ Brundiſii acta eſſent. ſcimus nempe: hæremus nihilo minus. vix enim ſpero mihi hunc veniam daturum: etſi multa affero iuſta ad impetran-

impetrandum. ſed tibi omnem illius, meúmque ſermonem, omnibus verbis expreſſum, ſtatim mittam. Tu nunc omni amore enitere, vt nos cura tua, & prudentia iuues, ita ſubitto accurrit, vt ne T. Rebilum quidem, vt conſtitueram, poſſim videre. omnia nobis imparatis agenda. ſed tamen

—ἄλλα μὲν αὐτὸς, *vt ait ille,*

Ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται.

quidquid egero, continuò ſcies. Mandata Cæſaris ad Conſules & ad Pompeium, quæ rogas, nulla habeo: quæ Aegypta attulit, illa è via miſi ad te ante: è quibus mandata puto intelligi poſſe. Philippus Neapoli eſt, Lentulus Puteolis. De Domitio, vt facis, ſciſcitare, vbi ſit, quid cogitet. Quod ſcribis, aſperiùs me, quàm mei patiantur mores, de Dionyſio ſcripſiſſe: vide, quàm ſim antiquorum hominum. te me dius fidius hanc rem grauiùs putaui laturum eſſe, quàm me. nam præterquam quòd te moueri arbitror oportere iniuria, quæ mihi à quoquam facta ſit; præterea, te ipſum quonam modo hic violauit, cùm in me tã improbus fuit? ſed tu id quanti æſtimes, tuum iudicium eſt. nec tamen in hoc tibi quicquam oneris impono. ego autem illum malè ſanum ſemper putaui, nunc etiam impurum & ſceleratum puto: nec tamen mihi inimiciorem, quàm ſibi. Philargyro bene curaſti; cauſſam certè habuiſti & veram & bonam; relictum eſſe me potiùs, quàm reliquiſſe. Cùm dediſſem iam litteras A. D. VIII. KAL. *quos cum Matio pueri, & Trebatio miſeram, epiſtolam mihi attulerunt*

hoc exemplo;

MATIVS ET TREBATIVS CICERONI IMP. S.
Cum capua exiſſemus, in itinere audiimus Pópeium Brundiſio A. D. XVI. KAL. April. cum omnibus copiis, quas habuit, profectum eſſe: Cæſarem poſtero die in oppidum introiſſe; contionatum eſſe; inde Romam contendiſſe; velle ante KAL. eſſe ad vrbem, & paucos dies ibi commorari, deinde in Hiſpanias proficiſci. Nobis non alienum viſum eſt, quoniam de aduentu Cæſaris pro certo habebamus, pueros ad te remittere, vt id tu quamprimum ſcires. Mandata tua nobis curæ ſunt, eáque, vt tempus poſtularit, agemus. Trebatius Scæuola facit vt antecedat. Epiſtola conſcripta, nuntiatum eſt nobis, Cæſarem A. D. VIII. KAL. April. Beneuenti manſurum, A. D. VII. Capuæ, A. D. VI. Sinueſſæ. hoc pro certo putamus.

CICERO ATTICO S. XVI.

Cvm, *quod ſcriberem ad te, nihil haberem: tamen, ne quem diem intermitterem, has dedi litteras.* A. D. VI. KAL. *Cæſarem Sinueſſæ manſurum nuntiabant. ab eo mihi litteræ redditæ ſunt* A. D. VII. KAL. *quibus iam opes meas, non, vt ſuperioribus litteris, opem, exſpectat. cùm eius clementiam Corfinienſem illam per litteras collaudauiſſem, reſcripſit hoc exemplo,*

CAESAR IMP. CICERONI IMP. S. D.
Recte auguraris de me, (bene enim tibi cognitus

ſum) nihil à me abeſſe longius crudelitate. atque ego cùm ex ipſa re magnam capio voluptatem: tum, meum factum probari ab te, triumpho gaudio: neque illud me mouet, quòd ij, qui à me dimiſſi ſunt, diſceſſiſſe dicuntur; vt mihi rurſus bellum inferrent: nihil enim malo, quàm & me mei ſimilem eſſe, & illos ſui. Tu velim mihi ad vrbem præſto ſis, vt tuis conſiliis, atque opibus, vt conſueui, in omnibus rebus vtar. Dolabella tuo nihil ſcito mihi eſſe iucundius. hanc adeo habebo gratiam illi: neque enim aliter facere poterit: tanta eius humanitas, is ſenſus, ea in me eſt beniuolentia.

CICERO ATTICO. S. XVII.

TREBATIVM VI. KAL. *quo die has litteras dedi, exſpectabam. ex eius nuntio, Matiíque litteris meditabor, quo modo cum illo loquar. ô tempus miſerum! nec dubito, quin à me contendat, ad vrbem veniam. Senatum enim* KAL. *velle ſe frequentem adeſſe, etiam Formiis proſcribi iuſſit. ergo ei negandum eſt? ſed quid præripis? ſtatim ad te perſcribam omnia. ex illius ſermone ſtatuam, Arpinúmne mihi eundum ſit, an quò aliò. Volo Ciceroni meo togam puram dare. iſtic puto. tu, quæſo, cogita quid deinde. nam me hebetem moleſtiæ reddiderunt. A Curio, velim ſcire, ecquid ad te ſcriptum ſit de Tirone. ad me enim ipſe Tiro ita ſcripſit, vt verear, quid agat. qui autem veniunt inde*

κερδωαδῶς nuntiant. ſanè in magnis curis etiam hæc me ſolicitat. in hac enim fortuna perutilis eius & opera & fidelitas eſſet.

CICERO ATTICO S. XVIII.

A

VTRVNQVE *ex tuo conſilio. nam & oratio fuit ea noſtra, vt bene potiùs ille de nobis exiſtimaret, quàm gratias ageret: & in eo manſimus, ne ad vrbem. illa fefellerunt, facilem quòd putaramus. nihil vidi minùs. damnari ſe noſtro iudicio, tardiores fore reliquos, ſi in his non veniremus, dicere. ego, diſſimilem illorum eſſe cauſſam. cùm multa; veni igitur, & age de pace. meóne, inquam, arbitratu? an tibi, inquit, ego præſcribam? ſic, inquam, agam, Senatui non placere in Hiſpanias iri, nec exercitus in Græciam tranſportari; multáque, inquam, de Cnæo deplorabo. tum ille, ego verò iſta dici nolo. ita putabam, inquam: ſed ego eo nolo adeſſe, quòd aut ſic mihi dicendum eſt, aut non veniendum; multáque quæ nullo modo poſſem ſilere, ſi adeſſem. ſumma fuit, vt ille quaſi exitum quærens, vt deliberarem. non fuit negandum. ita diſceſſimus. credo igitur hunc me non amare. at ego me amaui; quod mihi iam pridem vſu non venit. reliqua, ô dij, qui comitatus! quæ, vt tu ſoles dicere, νεκυία! in qua erat Eros ſcelero. ô rem perditam! ô copias deſperatas! quid, quòd Seruij filius? quòd Titinij? quot in his caſtris fuerunt, quibus Pompeius circumſideretur? ſex legiones. multum. vigilat, au-*

det: nullum video finem mali. nunc certè promenda tibi ſunt conſilia. Hoc fuerat extremum. Illa tamen κατακλεὶς *illius eſt odioſa, quàm pæne præterii; ſi ſibi conſiliis noſtris vti non liceret, vſurum, quorum poſſet, ad omniáque eſſe deſcenſurum. vidiſti igitur virum, vt ſcripſeras? ingemuiſti? certè. cedo reliqua. quid? continuò ipſe in Pedanum, ego Arpinum. inde exſpecto quidem* λαλαγεῦσαν *illam tuam. tu (malum) inquies, actum ne agas. etiam illum ipſum, quem ſequimur, multa fefellerunt. ſed ego tuas litteras exſpecto. nihil eſt enim iam, vt antea,* VIDEAMVS HOC QVORSVM EVADAT. *extremum fuit de congreſſu noſtro: quo quidem non dubito quin iſtum offenderim. eo maturiùs agendum eſt. amabo te epiſtolam, &* πολιτικήν. *valde tuas littteras nunc exſpecto.*

CICERO ATTICO S. XIX.

EGO *meo Ciceroni, quoniam Roma caremus, Arpini potiſſimùm togam puram dedi: ídque municipibus noſtris fuit gratum. etſi omnes, & illos, & quà iter feci, mæſtos afflictóſque vidi: tam triſtis, & tam atrox eſt* ἀναθεώρησις *huius ingentis mali. delectus habentur: in hiberna deducuntur. ea, quæ, etiam cùm à bonis viris, cùm iuſto in bello, cùm modeſtè fiunt, tamen ipſa per ſe moleſta ſunt, quàm cenſes acerba nunc eſſe, cùm à perditis, in ciuili nefario bello, petulantiſſimè fiant? caue au-*

tem putes, quemquam hominem in Italia turpem eſſe, qui hinc abſit. vidi ipſe Formiis vniuerſos: neque mehercule vmquam homines putaui; & noram omnis; ſed numquam vno loco videram. Pergamus igitur, quò placet, & noſtra omnia relinquamus. proficiſcamur ad eum, cui gratior noſter aduentus erit, quàm ſi vna fuiſſemus. tum enim eramus in maxima ſpe; nunc, ego quidem, in nulla: nec, præter me, quiſquam Italia ceſſit, niſi qui hunc inimicum ſibi putaret. nec mehercule hoc facio Reip. cauſſa, quam funditus deletam puto: ſed ne quis me putet ingratum in eum, qui me leuauit iis incommodis, quibus idem affecerat: & ſimul, quòd ea, quæ fiunt, aut quæ certe futura ſunt, videre non potero. etiam equidem S.C. facta quædam iam puto; vtinam in Volcacij ſententiam. ſed quid refert? eſt enim vna ſententia omnium. ſed erit immitiſſimus Seruius, qui filium miſit ad effligendum Cn. Pompeium, aut certè capiendum, cum Pontio Titiniano. etſi hic quidem timoris cauſſa; ille verò? ſed ſtomachari deſinamus, & aliquando ſententiam, vt nihil noui, niſi id, quod minimum vellem, ſpiritum reliquum eſſe. Nos, quoniam ſuperum mare obſidetur, infero nauigabimus; &, ſi Puteolis erit difficile, Crotonem petemus, aut Thurios; & boni ciues, amantes patriæ, mare infeſtum habebimus. aliam rationem huius belli gerendi nullam video. in Aegyptum nos abdimus. exercitu pares eſſe non poſſumus. pacis fides nulla eſt. ſed hæc ſatis deplo-

rata ſunt. Tu velim litteras Cephalioni des de omnibus rebus actis, denique etiam de ſermonibus hominum; niſi plane obmutuerunt. Ego tuis conſiliis vſus ſum, maximéque quòd grauitatem in congreſſu noſtro tenui, quam debui; & , ad vrbem vt non accederem, perſeueraui. Quod supereſt, ſcribe, quæſo, quam accuratiſſimè, (iam enim extrema ſunt) quid placeat, quid cenſeas: etſi iam nulla dubitatio eſt. tamen, ſi quid, vel potiùs quidquid veniet in mentem, ſcribas velim.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD ATTICVM. LIBER X.

CICERO ATTICO. S. I.

TERTIO *Nonas cùm in Laterium fratris veniſſem, accepi litteras, & paulum lectis reſpiraui: quod poſt has ruinas mihi non acciderat. per enim magni æſtimo, tibi firmitudinem animi noſtri, & factum noſtrum probari. Sexto enim noſtro quod ſcribis probari, ita lætor, vt me quaſi patris eius, cui ſemper vni plurimum tribui, iudicio comprobari putem: qui mihi, quod ſæpe ſoleo recordari, dixit olim, Nonis illis, illis Decembribus, cùm ego, Sexte, quidnam ergo?*

Μὴ μὰν, *inquit ille*, ἀσπουδεί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην,
Ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι, καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.

eius igitur mihi viuit auctoritas; & ſimillimus eius filius eodem eſt apud me pondere, quo fuit ille: quem ſaluere velim iubeas plurimùm. Tu tuum conſilium etſi non in longinquum tempus differs, (iam enim illum emptum pacificatorem peroraſſe puto, iam actum aliquid eſſe in conſeſſu Senatorum; Senatum non enim puto) tamen ſuſpenſum me inde tenes, ſed eo minùs, quòd non dubito, quid nobis agendum putes. quid enim Flauio legionem & Siciliam dari ſcribas, & id iam fieri? quæ tu ſce-

lera partim parari, & iam cogitari, partim ex tempore futura cenſes? ego vero Solonis, popularis tui, vt puto, etiam mei, legem negligam, qui capite ſanxit, ſi qui in ſeditione non alterius vtrius partis fuiſſet; niſi tu aliter cenſes; & hinc abero & filij. ſed alterum mihi eſt certius: nec præripiam tamen; exſpectabo tuum conſilium, & eas litteras, niſi alias iam dediſti, quas, ſcripſi, vt Cephalioni dares. Quòd ſcribis, non quo alicunde audieris, ſed te ipſum putare, me attractum iri, ſi de pace agatur: mihi omnino non venit in mentem, quæ poſſit actio eſſe de pace, cùm illi certiſſimum ſit, ſi poſſit, exſpoliare exercitu, & prouincia Pompeium: niſi fortè iſte ſummœrius ei poteſt perſuadere, vt, dum oratores eant, & redeant, quieſcat. nihil video, quod ſperem, aut quid iam putem fieri poſſe; ſed tamen hominis hoc ipſum probi eſt ἐκμαθεῖον. Eſt τῶν πολιτικωτάτων σκεμμάτων, veniendúmne ſit in conſilium tyranni, ſi is aliqua de re bona deliberaturus ſit. quare, ſi quid eiuſmodi euenerit, vt arceſſamur: (quod equidem non curo: quid enim eſſem de pace dicturus, dixi; ipſe valde repudiauit) ſed tamen, ſi quid acciderit, quid cenſeas mihi faciendum, vtique ſcribito. nihil enim mihi adhuc accidit, quod maioris conſilij eſſet. Trebatij, boni viri & ciuis, verbis te gaudeo delectatum: tuáque iſta crebra ἐκφώνησις, ὑπέρευ, me ſola adhuc delectauit. Litteras tuas vehementer exſpecto, quas quidem credo iam datas eſſe. Tu cum Sexto ſeruaſti grauitatem eandem, quam mihi præcipis. Celer tuus

diſertius magis eſt, quàm ſapiens. De iuuenibus, quæ ex Tulia audiſti, vera ſunt. M. Antonij iſtud, quod ſcribis, non mihi videtur tam re eſſe triſte, quam verbo. hæc eſt ἄλη, in qua nunc ſumus, mortis inſtar. aut enim mihi liberè inter malos πολιτευτέον fuit, aut vel periculosè cum bonis. aut nos temeritatem bonorum ſequamur: aut audaciam improborum inſectemur. vtrunque periculoſum eſt. at, hoc, quod agimus, nec turpe, nec tamen tutum. Iſtum, qui filium Brūdiſium de pace miſit (de pace idem ſentio, quod tu; ſimulationem eſſe apertam, parari autem bellum acerrime) legatum iri non arbitror; cuius adhuc, vt optaui, mentio facta nulla ſit. eo minùs habeo neceſſe ſcribere, aut etiam cogitare, quid ſim facturus, ſi acciderit, vt legarer.

CICERO ATTICO S. II.

EGO *cùm accepiſſem tuas litteras Nonis Apr. quas Cephalio attulerat, eſsémque Minturnis poſtridie manſurus, & inde protinus; ſuſtinui me in Arcano fratris, vt, dum aliquid certius afferretur, occultiore in loco eſſemus, agerentúrque nihilo minus, quæ ſine nobis agi poſſunt. λαλαγεῦσα iam adeſt, & animus ardet; nec eſt quicquam, quò, & qua. ſed hæc noſtra erit cura & peritorum. tu tamen, quod poteris, vt adhuc feciſti, nos conſiliis iuuabis. res ſunt inexplicabiles. fortunæ ſunt committenda omnia. ſine ſpe conamur vlla. ſi melius quid acciderit, mirabimur. Dionyſium nolim ad*

me profectum: de quo ad me Tullia mea ſcripſit. ſed & tempus alienum eſt; & homini non amico noſtra incommoda, tanta præſertim, ſpectaculo eſſe nollem: cui te meo nomine inimicum eſſe nolo.

CICERO ATTICO. S. III.

CVM, *quod ſcriberem, plane nihil haberem, hæc autem reliqua eſſent, quæ ſcire cuperem, profectúſne eſſet, quo in ſtatu vrbem reliquiſſet, in ipſa Italia quem cuique regioni, aut negotio præfeciſſet, ecqui eſſent ad Pompeium & ad Conſules ex* S. C. *de pace legati; cùm igitur hæc ſcire, dedita opera has ad te litteras miſi. feceris igitur commodè, mihíque gratum, ſi me de de his rebus, & ſi quid erit aliud, quod ſcire opus ſit, feceris certiorem. ego in Arcano opperior, dum iſta cognoſco.* A.D. VII. ID. *alteram tibi eodem die hanc epiſtolam dictaui; & pridie dederam mea manu longiorem. Viſum te aiunt in regia; nec reprehendo: quippe cùm ipſe iſtam reprehenſionem non fugerim. ſed exſpecto tuas litteras: neque iam ſanè video, quid exſpectem: ſed tamen, etiamſi nihil erit, id ipſum ad me velim ſcribas. Cæſar mihi ignoſcit per litteras, quòd non venerim; ſeſéque in optimam partem id accipere dicit. facile patior, quod ſcribit, ſecum Tullum & Seruium queſtos eſſe, quia nõ idem ſibi, quod mihi, remiſiſſet. homines ridiculos, qui cum filios miſiſſent ad Cn. Põpeium circũſidendum, ipſi in*

Senatum venire dubitarent. ſed tamen exemplum miſi ad te Cæſaris litterarum.

CICERO ATTICO. S. IV.

Mvltas *à te accepi epiſtolas eodem die, omnes diligenter ſcriptas: eam verò, quæ voluminis inſtar erat, ſæpe legendam, ſicuti facio: in qua non fruſtra laborem ſuſcepiſti: mihi quidem pergratum feciſti. quare, vt id, quoad licebit, id eſt, quoad ſcies vbi ſimus, quam ſæpiſſime facias, te vehementer rogo. at deplorandi quidem, quod quotidie facimus, ſit iam nobis aut finis omnino, ſi poteſt, aut moderatio quædam, quod profectò poteſt. non enim iam quam dignitatem, quos honores, quem vitæ ſtatum amiſerim, cogito, ſed quid conſecutus ſim, quid præſtiterim, qua in laude vixerim: his denique in malis, quid interſit inter me & iſtos, quos propter omnia amiſimus. hi ſunt, qui, niſi me ciuitate expuliſſent, obtinere ſe non poſſe putauerunt licentiam cupiditatum ſuarum: quorum ſocietatis & ſceleratæ conſenſionis fides quò eruperit, vides. alter ardet furore & ſcelere, nec remittit aliquid, ſed in dies ingraueſcit: modo Italia expulit: nunc alia ex parte perſequi, ex alia prouincia ſpoliare conatur: nec iam recuſat, ſed quodam modo poſtulat, vt, quemadmodum eſt, ſic etiam appelletur, tyrannus. alter, is, qui nos ſibi quondam ad pedes ſtratos ne ſubleuabat quidem, qui ſe nihil contra huius volũtatem aiebat facere poſſe, elapſus*

è ſoceri manibus ac ferro, bellum terra & mari comparat, non iniuſtum ille quidem, ſed cùm pium, tum etiam neceſſarium, ſuis tamen ciuibus exitiabile, niſi vicerit; calamitoſum etiam, ſi vicerit. horum ego ſummorum imperatorum non modò res geſtas non antepono meis, ſed ne fortunam quidem ipſam, qua illi florentiſſima, nos duriore conflictati videmur. quis enim poteſt, aut deſerta per ſe patria, aut oppreſſa, beatus eſſe? & ſi, vt nos à te admonemur, recte in illis libris diximus, nihil eſſe bonum, niſi quod honeſtum; nihil malum, niſi quod turpe ſit: certe vterque iſtorum eſt miſerrimus; quorum vtrique ſemper patriæ ſalus, & dignitas poſterior ſua dominatione, & domeſticis commodis fuit. Præclara igitur conſcientia ſuſtentor, cùm cogito me de Rep. aut meruiſſe optime, cùm potuerim: aut certè numquam, niſi diuinè, cogitaſſe: eáque ipſa tempeſtate euerſam eſſe Remp. quam ego XIIII. *annis ante proſpexerim. hac igitur conſcientia comite proficiſcar, magno equidem cum dolore, nec tam id propter me, aut propter fratrem meum, quorum vt vt iam acta ætas, quàm propter pueros, quibus interdum videmur præſtare etiam Remp. debuiſſe: quorum quidem alter, non tam, quia maiore pietate eſt, me mirabiliter excruciat: alter, (ô rem miſeram! nihil enim mihi accidit in omni vita acerbius) indulgentia videlicet noſtra deprauatus, eò progreſſus eſt, quò non audeo dicere; & exſpecto tuas litteras. ſcripſiſti enim, te ſcripturum eſſe plurima, cùm ipſum vidiſſes. omne*

meum obſequium in illum fuit cum multa ſeueritate: neque vnum eius, nec paruum, ſed multa magna delicta compreſſi. patris autem lenitas amanda potius ab illo, quàm tam crudeliter negligenda. nam litteras eius ad Cæſarem miſsas ita grauiter tulimus, vt te quidem celaremus; ſed ipſius videmus vitam inſuauem reddidiſse. hoc vero eius iter, ſimulatióque pietatis qualis fuerit, non audeo dicere. tantum ſcio, poſt Hirtium conuentum, arceſſitum ab Cæſare: cum eo, de meo animo ab ſuis rationibus alieniſſimo, & conſilio relinquendi Italiam; & hæc ipſa timidè. ſed nulla noſtra culpa eſt: natura metuenda eſt. hæc Curionem, hæc Hortenſii filium, non patrum culpa, corrupit. iacet in mœrore meus frater, neque tam de ſua vita, quàm de mea metuit. huic tu, huic tu malo affer conſolationes, ſi vllas potes: maximè quidem illam velim; ea, quæ ad nos delata ſint, aut falſa eſſe, aut minora. quæ ſi vera ſint; quid futurum ſit in hac vita, & fuga, neſcio. nam ſi haberemus Remp. conſilium mihi non deeſset nec ad ſeueritatem, nec ad diligentiã. Hæc, ſiue iracundia, ſiue dolore, ſiue metu permotus, grauiùs ſcripſi, quàm aut tuus in illum amor, aut meus poſtulabat. ſi vera ſunt, ignoſces: ſi falſa, me libente eripies mihi hunc errorem. quoquo modo verò ſe res habeat, nihil aſſignabis nec patruo, ne patri. Cùm hæc ſcripſiſsem, à Curione mihi nuntiatum eſt, eum ad me venire. venerat enim is in Cumanum veſperi pridie, id eſt Idibus. ſi quid eius igitur ſermo eiuſmodi attulerit, quod ad te ſcribendum ſit; id

in litteris adiungam. Præteriit villam meam Curio, iuſsitque mihi nuntiari, mox ſe venturum: cucurritque Puteolos, vt ibi contionaretur. contionatus eſt: rediit: fuit ad me ſane diu. ô rem fœdam! noſti hominem: nihil occultauit; in primis nihil eſse certius, quàm vt omnes, qui lege Pompeia condemnati eſsent, reſtituerentur; itaque ſe in Sicilia eorũ opera vſurum. de Hiſpaniis, non dubitabat, quin Cæſaris eſsent: inde ipſum cum exercitu, vbicunque Pompeius eſset: eius interitu finem belli fore: propius factum eſse nihil (eum planè iracundia elatum voluiſse) occidi Metellum Tribunum pleb. quod ſi eſset factum, cædem magnam futuram eſse: permultos hortatores eſse cædis; ipſum autem non voluntàte, aut natura non eſse crudelem, ſed quòd putaret popularem eſse clementiam: quòd ſi populi ſtudium amiſiſset, crudelem fore: eúmque perturbatum, quòd intelligeret, ſe apud ipſam plebem offendiſse de ærario. itaq; ei cùm certiſſimum fuiſset, ante, quàm proficiſceretur, contionem habere, auſum non eſse, vehementérque animo perturbato profectum. Cùm autem ex eo quærerem, quid videret, quod exemplum, quam Remp. planè fatebatur nullam ſpem reliquam: Pompeii claſsem timebat: quæ ſi eſset, ſe de Sicilia abiturum. Quid iſti, inquam, ſex tui faſces? ſi ab Senatu, cur laureati? ſi ab ipſo cur ſex? Cupiui, inquit, ex S.C. *ſurrupto: nam aliter non poterat. at ille impendio nunc magis odit Senatum: à me, inquit, omnia proficiſcentur. ſex autem, quia duodecim nolui: nam licebat. Tum ego,*

quàm vellem, inquam, petiiſſe ab eo, quod audio Philippum impetraſſe: ſed veritus ſum, quia ille à me nihil impetrabat. Libenter, inquit, tibi conceſſiſſet. verùm puta te impetraſſe. ego enim ad eum ſcribam, vt tu ipſe voles, de ea re nos inter nos locutos. quid autem illius intereſt, quoniam in Senatum non venis, vbi ſis? quin nunc ipſum minimè offendiſſes, eius cauſſa ſi in Italia non fuiſſes: ad quæ ego, me receſſum, & ſolitudinem quærere; maximè quòd lictores haberem. laudauit conſilium. quid ergo, inquam? nam mihi curſus in Græciam per tuam prouinciam eſt: quoniam ad mare ſuperum milites ſunt. quid mihi, inquit, optatius? hoc loco multa perliberaliter. ergo hoc quidem eſt verum profectò, vt non modo tutò, verùm etiam palam nauigaremus. reliqua in poſterum diem diſtulit: ex quibus ſcribam ad te, ſi quid erit epiſtola dignum. Sunt autem, quæ præterii, interregnúmne eſſet exſpectaturus; an, quo modo dixerim? Ad ſe ille quidem deferri Conſulatum, ſed ſe nolle, in proximum annum. & alia ſunt, quæ exquiram. Iurabat ad ſummam, quod nullo negotio faceret amiciſſimum mihi Cæſarem. eſſe debet. quid enim, inquam, ſcripſit ad me Dolabella? dico, quid? affirmabat, cum ſcripſiſſet, quòd me cuperet ad vrbem venire, illum quidem gratias agere maximas, & non modò probare, ſed etiam gaudere. quid quæris? acquieui. leuata eſt enim ſuſpicio illa domeſtici mali, & ſermonis Hirtiani. quàm cupio illum dignum eſſe nobis: & quàm ipſe me inuito, quà pro illo ſit ſupplicandum!

plicandum! ſed opus fuit Hirtio conuento: eſt profecto neſcio quid: ſed velim quamminimo. & tamen eum non dum rediſſe miramur. ſed hæc videbimus. Tu Oppios Terentiæ dabis. iam enim vrbis vnum periculum eſt. Me tamen conſilio iuua, pedibúſne Rhegium, an hinc ſtatim in nauem. ceterùm, quoniam commoror, ego ad te ſtatim habebo quod ſcribam, ſimul & videro Curionem. De Tirone cura, quæſo, quod facis, vt ſciam, quid is agat.

CICERO ATTICO. S. V.

DE *tota mea cogitatione ſcripſi ad te antea ſatis, vt mihi viſus ſum, diligenter. de die nihil ſane poteſt ſcribi certi, præter hoc, non ante lunam nouam. Curionis ſermo poſtridie eandem habuit fere ſummam, niſi quòd apertiùs ſignificauit, ſe harum rerum exitum non videre. Quod mihi mandas de Q. regendo, ἀρκαδίαν. tamen nihil prætermittam. atque vtinam tu. ſed modeſtior non ero. Epiſtolam ad Veſtorium ſtatim de Tullia. ac valde requirere ſolebat. Commodius tecum Vectenus eſt locutus, quàm ad me ſcripſerat. ſed mirari ſatis hominis negligentiam non queo. cùm enim mihi Philotimus dixiſſet.* H S. L. *emere de Canuleio diuerſorium illud poſſe, minoris etiam empturum, ſi Vectenum rogaſſem; rogaui, vt, ſi quid poſſet, ex ea ſumma detraheret: promiſit: ad me nuper,* H S X X X. *emiſſe: vt ſcriberem, cui vellem addici: diem pecuniæ* I D. *Nouemb. eſſe. reſcripſi ei ſtomachoſiùs, cum*

ioco tamen familiari. nunc, quoniam agit liberaliter, nihil accuſo hominem, ſcripſique ad eum, me à te certiorem eſſe factum. Tu, de tuo itinere quid, & quando cogites, velim me certiorem facias. A.D. XV. KAL. *Maij.*

CICERO ATTICO S. VI.

ME *adhuc nihil, præter tempeſtatem, moratur. aſtutè nihil ſum acturus: fiat in Hiſpania quilibet: & tamen reticenter. meas cogitationes omnis explicaui tibi ſuperioribus litteris. quocirca hæ ſunt breues: & tamen, quia feſtinabam, erámque occupatior. De Quincto filio, fit à me quidem ſedulo; noſti reliqua. Quod dein me mones, & amicè, & prudenter mones: ſed erunt omnia facilia, ſi ab vno illo cauero. màgnum opus eſt. mirabilia multa. nihil ſimplex, nihil ſincerum. vellem, ſuſcepiſſes iuuenem regendum. pater enim nimis indulgens, quidquid ego adſtrinxi, relaxat. ſi ſine illo poſſem, regerem: quod tu potes: ſed ignoſco: magnum, inquam, opus eſt. Pompeium pro certo habemus per Illyricum proficiſci in Galliam. ego nunc, quà, & quò, videbo.*

CICERO ATTICO. S. VII.

EGO *verò Apuliam, & Sipontum; & tergiuerſationem iſtam probo: nec tuam rationem eandem eſſe duco, quam meam: nonquin in Rep. re-*

ctum idem ſit vtrique noſtrum: ſed ea non agitur. regnandi contentio eſt; in qua pulſus eſt admodeſtior rex, & probior, & integrior, & is, qui niſi vincit, nomen populi R. deleatur neceſſe eſt: ſin autem vincit, Sullano more, exemplóque vincet. ergo hac in contentione neutrum tibi palam ſentiendum, & tempori ſeruiendum eſt. Mea cauſſa autem alia eſt, quòd beneficio vinctus ingratus eſſe non poſſum: nec tamen in acie, ſed Melitæ, aut alio in loco ſimili oppidulo, futurum puto. nihil, inquies, iuuas eum, in quem ingratus eſſe non vis? immo minùs fortaſſe voluiſſet. ſed de hoc videbimus. exeamus modo: quod vt meliore tempore poſſimus, facit Adriano mari Dolabella, Fretenſi Curio. Iniecta autem mihi ſpes quædam eſt, velle mecum Ser. Sulpicium colloqui. ad eum miſi Philotimum libertum cum litteris; ſi vir eſſe volet, præclara συνοδία: ſin autem; erimus nos, qui ſolemus. Curio mecum vixit, iacere Cæſarem putans offenſione populari, Siciliaq; diffidens, ſi Pompeius nauigare cœpiſſet. Quinctum puerum accepi vehementer. auaritiam video fuiſſe, & ſpem magni congiarij. magnum hoc malum eſt. ſed ſcelus illud, quod timueramus, ſpero nullum fuiſſe. hoc autem vitium, puto te exiſtimare non noſtra indulgentia, ſed à natura profectum: quem tamen nos diſciplina regimus. De Oppiis Velienſibus quid placeat, cum Philotimo videbis. Epirum noſtram putabimus: ſed alios curſus videbamur habituri.

CICERO ATTICO. S. VII.

ET *reſs ipſa monebat, & tu oſtenderas, & ego videbam, de iis rebus, quas intercipi periculoſum eſſet, finem inter nos ſcribendi fieri tempus eſſe. ſed, cùm ad me ſæpe mea Tullia ſcribat, orans, vt, quid in Hiſpania geratur, exſpectem, & ſemper adſcribat idem videri tibi, ídque ipſe etiam ex tuis litteris intellexerim, non puto eſſe alienum, me ad te, quid de ea re ſentiam, ſcribere. Conſilium iſtud tunc eſſet prudens, vt mihi videtur, ſi noſtras rationes ad Hiſpanienſem caſum accommodaturi eſſemus; quod fieri dicitis oportere. neceſſe eſt enim, aut, id quòd maximè velim, pelli iſtum ab Hiſpania; aut trahi id bellum; aut iſtum, vt confidere videtur, apprehendere Hiſpanias. ſi pelletur, quàm gratus, aut quàm honeſtus tum erit ad Pompeium noſter aduentus; cùm ipſum Curionem ad eum tranſiturum putem? ſi trahitur bellum, quid exſpectem, aut quàm diu? relinquitur, vt, ſi vincimur in Hiſpania, quieſcamus. id ego contra puto: iſtum enim victorem magis relinquendum puto, quàm victum, & dubitantem, magis quàm fidentem ſuis rebus. nam cædem video, ſi vicerit, & impetum in priuatorum pecunias, & exulum reditum, & tabulas nouas, & turpiſſimorum honores, & regnum non modo Romano homini, ſed ne Perſæ quidem cuiquam tollerabile. tacita eſſe poterit indignitas noſtra? pati poterunt oculi, me cum Gabinio*

ſententiam dicere? & quidem illum rogari priùs? præſto eſſe clientem tuum Clœlium? C. Ateiŋ Plaguleium? ceteros? ſed cur inimicos colligo? qui meos neceſſarios, à me defenſos, nec videre in Curia ſine dolore, nec verſari inter eos ſine dedecore potero. quid ſi ne id quidem eſt exploratum, fore, vt mihi liceat; (ſcribunt enim ad me amici eius, me illi nullo modo ſatisfeciſſe, quòd in Senatum non venerim) taménne dubitemus, an ei nos etiam cum periculo venditemus, qui cum coniuncti ne cum præmio quidem voluimus eſſe? deinde hoc vide, non eſſe iudicium de tota contentione in Hiſpaniis: niſi forte, iis amiſſis, arma Pompeium abiecturum putas: cuius omne conſilium Themiſtocleum eſt. exiſtimat enim, qui mare teneat, eum neceſſe rerum potiri. itaque, qui numquam id egit, vt Hiſpaniæ per ſe tenerentur, naualis apparatus ei ſemper antiquiſſima cura fuit. nauigabit igitur, cùm erit tempus, maximis claſſibus, & ad Italiam accedet: in qua nos ſedentes quid erimus? nam medios eſſe iam non licebit. claſſibus aduerſabimur igitur? quod Mallius ſcilicet, tantum? denique quid turpius? an inualidè hinc in abſentis ſolus tuli ſcelus? eiuſdem, cum Pompeio, & cum reliquis principibus non feram? quòd ſi iam, miſſo officio, periculi ratio habenda eſt; ab illis eſt periculum, ſi peccaro; ab hoc, ſi rectè fecero: nec vllum in his malis conſilium periculo vacuum inueniri poteſt: vt non ſit dubium, quin turpiter facere cum periculo fugiamus; quod fugeremus etiam cum ſalute: non; ſi ſimul cum Pompeio

mare tranſierimus. omnino non potuimus. exſtat ratio dierum. ſed tamen (fateamur enim; quod eſt, ne condamus quidem, vt poſſumus) fefellit ea me res, quæ fortaſſe non debuit, ſed fefellit: pacem putaui fore: quæ ſi eſſet, iratum mihi Cæſarem eſſe, cùm idem amicus eſſet Pompeio, nolui. ſenſeram enim, quàm iidem eſſent. hoc verens in hanc tarditatem incidi. ſed aſſequor omnia, ſi propero; ſi cunctor, amitto. & tamen, mi Attice, auguria quoque me incitant quadam ſpe non dubia, non hæc collegij noſtri ab Attio, ſed illa Platonis de tyrannis. nullo enim modo poſſe video ſtare iſtum diutiùs, quin ipſe per ſe, etiam languentibus nobis, concidat; quippe qui florentiſſimus, ac nouus, VI. VII. diebus ipſi illi egenti, ac perditæ multitudini in odium acerbiſſimum venerit; qui duarum rerum ſimulationem tam citò amiſerit, manſuetudinis in Metello, diuitiarum in ærario. iam, quibus vtatur vel ſociis, vel miniſtris, ſi ij prouincias, ſi Remp. regent, quorum nemo duos menſes potuit patrimonium ſuum gubernare? non ſunt omnia colligenda: quæ tu acutiſſimè perſpicis. ſed tamen ea pone ante oculos: iam intelliges id regnum vix ſemeſtre eſſe poſſe. quod ſi me fefellerit, feram, ſicut multi clariſſimi homines in Rep. excellentes, tulerunt: niſi forte me Sardanapali vice in ſuo lectulo mori malle cenſueris, quàm exilio Themiſtocleo: qui cum fuiſſet, vt ait Thucydides, τῶν μὲν παρόντων δι' ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων, τῶν δὲ μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστὴς, *tamen incidit in eos caſus,*

quos vitaſſet, ſi eum nihil fefelliſſet. etſi is erat (vt ait idem) qui τὸ ἄμεινον, καὶ τὸ χεῖρον ἐν τῷ ἀφανεῖ ἔτι προεώρα μάλιστα: tamen non vidit, nec quo modo Lacedæmoniorum, nec quo modo ſuorum ciuium inuidiam effugeret, nec quid Artaxerxi polliceretur. non fuiſſet & illa nox tam acerba Africano, ſapientiſſimo viro, non tam dirus ille dies Sullanus callidiſſimo viro C. Mario, ſi nihil vtrunque eorum fefelliſſet. nos tamen hoc confirmamus illo augurio, quo diximus; nec nos fallit, nec aliter accidet. corruat iſte neceſſe eſt, aut per aduerſarios, aut ipſe per ſe, qui quidem ſibi eſt aduerſarius vnus acerrimus. id ſpero viuis nobis fore. quamquam tempus eſt nos de illa perpetua iam, non de hac exigua vita cogitare. ſin quid acciderit maturius, haud ſanè mea multùm interfuerit, vtrum factum videam, an futurum eſſe multo ante viderim. quæ cùm ita ſint, non eſt committendum, vt iis pareamus, quos contra me Senatus, ne quid Reſp. detrimenti acciperet, armauit. Tibi ſunt omnia commendata; quæ commendationis meæ pro tuo in nos amore non indigent. ne hercule ego quidem reperio, quod ſcribam. ſedeo enim πλουδοκῶν. etſi nihil vmquam tam fuit ſcribendum, quàm nihil mihi vmquam ex plurimis tuis iucunditatibus gratius accidiſſe, quàm quòd meam Tulliam ſuauiſſimè diligentiſſiméque coluiſti. valde eo ipſa delectata eſt: ego autem non minus; cuius quidem virtus mirifica. quo modo illa fert publicam cladem? quo modo domeſticas tricas? quantus autem animus in diſceſſu

noſtro? ſit ϛοργὴ, ſit ſumma σύντηξις: tamen nos recte facere, & bene audire vult. Sed hac ſuper re nimis; ne meam ipſc συμπάθειαν iam euocem. Tu, ſi quid de Hiſpaniis certius, & ſi quid aliud, dum adſumus, ſcribes: & ego fortaſſe diſcedens dabo ad te aliquid; eo etiam magis, quòd Tullia te non putabat hoc tempore ex Italia. Cum Antonio item eſt agendum, vt cum Curione, Melitæ me velit eſſe; huic bello nolle intereſſe. eo velim tam facili vti poſſem, & tam bono in me, quàm Curione. is ad Miſenum VI. *Nonas venturus dicebatur, id eſt hodie: ſed præmiſit mihi odioſas litteras, hoc exemplo:*

ANTONIVS TRIB. PLEB. PROPRAET. CICERONI IMP. S. Niſi te valde amarem, & multo quidem plus, quàm tu putas, non extimuiſſem rumorem, qui de te prolatus eſt, cùm præſertim falſum eſſe exiſtimarem. ſed quia te nimio plus diligo, non poſſum diſſimulare, mihi famam quoque, quamuis ſit falſa, magni eſſe. Te iturum trans mare, credere non poſſum, cum tanti facias Dolabellam, & Tulliam tuam, feminam lectiſſimam, tantíque ab omnibus nobis fias; quibus mehercule dignitas, amplitudóque tua pæne carior eſt, quàm tibi ipſi. ſed tamen non ſum arbitratus eſſe amici, non commoueri etiam improborum ſermone: atque eò feci ſtudioſius, quòd iudicabam durioris partis mihi impoſitas eſſe ab offenſione noſtra, quæ magis à ζηλοτυπίᾳ mea quàm ab iniuria tua nata eſt. ſic enim volo te tibi perſuadere, mihi neminem eſſe cariorem te, ex-

cepto Cæſare meo, méque illud vna iudicare, Cæſarem maximè in ſuis M. Ciceronem reponere. Quare, mi Cicero, te rogo, vt tibi omnia integra ſerues, eius fidem improbes, qui tibi, vt benificium daret, prius iniuriam fecit: contra ne profugias, qui te, etſi non amabit, (quod accidere non poteſt) tamen ſaluum ampliſſimúmque eſſe cupiet. Dedita opera ad te Calpurnium, familiariſſimum meum, miſi; vt mihi magnæ curæ tuam vitam ac dignitatem eſſe ſcires.

Eodem die à Cæſare Philotimus attulit, hoc exemplo.

CAESAR IMP. CICERONI IMP. S.

Etſi te nihil temere, nihil imprudenter facturum iudicaram; tamen permotus hominum fama, ſcribendum ad te exiſtimaui, & pro noſtra beniuolentia petendum, ne quò progredereris proclinata iam re, qua integra etiam progrediendum tibi non exiſtimaſſes. namque & amicitię grauiorem iniuriam feceris; & tibi minùs commodè conſulueris, ſi non fortunæ obſecutus videbere: (omnia enim ſecundiſſima nobis, aduerſiſſima illis accidiſſe videntur) nec cauſſam ſecutus: (eadem enim tum fuit, cùm ab eorum conſiliis abeſſe iudicaſti) ſed meum aliquod factum condemnauiſſe: quo mihi grauius abs te nil accidere poteſt. quod ne facias, pro iure noſtræ amicitiæ à te peto. Proſtremo, quid viro bono & quieto, & bono ciui magis conuenit, quàm abeſſe à ciuilibus controuerſiis? quòd non nulli cùm probarent, periculi cauſſa ſequi non

potuerunt. tu, explorato & vitæ meæ teſtimonio, & amicitiæ iudicio, neque tutius, neque honeſtius reperies quicquam, quàm ab omni contentione abeſſe. XV. KAL. Mai. ex itinere.

CICERO ATTICO S. IX.

ADVENTVS *Philotimi (at cuius hominis, quàm inſulſi, & quàm ſæpe pro Pompeio mentientis?) examinauit omnis, qui mecum erant. nam ipſe obdurui. Dubitabat noſtrum nemo, quin Cæſar itinera repreſſiſſet: volare dicitur: Petreius cum Afranio coniunxiſſet ſe: nihil affert eiuſmodi. quid quæris? etiam illud erat perſuaſum; Pompeium cum magnis copiis iter in Germaniam per Illyricum feciſſe: id enim αὐθεντικῶς nuntiabatur. Melitam igitur, opinor, capeſſamus, dum, quod in Hiſpania: quod quidem propemodum videor ex Cæſaris litteris ipſius voluntate facere poſſe; qui negat neque honeſtius, neque tutius mihi quicquam eſſe, quàm ab omni contentione abeſſe. dices, vbi ergo tuus ille animus, quem proximis litteris? adeſt, & idem eſt. ſed vtinam meo ſolùm capite decernerem. lacrimæ meorum me interdum molliunt, precãtium, vt de Hiſpaniis exſpectemus. M. Cælij quidem epiſtolam, ſcriptam miſerabiliter, cùm hoc idem obſecraret, vt exſpectarem, ne fortunas meas, ne vnicam filiam, ne meos omnis tam temere proderem, non ſine magno fletu legerunt pueri noſtri: etſi meus quidem eſt fortior, eòque ipſo vehementiùs com-*

mouet: nec quicquam, niſi de dignatione, laborat. Melitam igitur; deinde, quò videbitur. tu tamen etiam nunc mihi aliquid litterarum, & maximè ſi quid ab Afranio. Ego, ſi cùm Antonio locutus ero, ſcribam ad te, quid actum ſit. ero tamen in credendo, vt mones, cautus. nam occultandi ratio cùm difficilis, tum etiam periculoſa eſt. Seruium exſpecto ad Nonas: & adigit ita Poſtumia, & Seruius filius. Quartanam leuiorem eſſe gaudeo. Miſi ad te Cœlij etiam litterarum exemplum.

COELIVS CICERONI S.

EXANIMATVS tuis litteris. quibus te nihil, niſi triſte, cogitare oſtendiſti; neque, id quod eſſet, perſcripſiſti; neque non tamen, quale eſſet, quod cogitares, aperuiſti; has ad te ilico litteras ſcripſi. Per fortunas tuas Cicero, per liberos te oro & obſecro, ne quid grauius de ſalute & incolumitate tua conſulas. nam deos homineſq;, amicitiámque noſtram teſtificor, me tibi prędixiſſe, neque temere monuiſſe; ſed, poſtquam Cęſarem conuenerim, ſententiámque eius, qualis futura eſſet parta victoria, cognorim, te certiorem feciſſe. ſi exiſtimas eandem rationem fore Cęſaris in dimittendis aduerſariis, & condicionibus ferendis, erras. nihil, niſi atrox, & ſęuum, cogitat, atque etiã loquitur. iratus Senatui exiit: his interceſſionibus planè incitatus eſt. nõ mehercule erit deprecationi locus. quare, ſi tibi tu, ſi filius vnicus, ſi domus, ſi ſpes tuę

reliquæ tibi caræ ſunt; ſi aliquid apud te nos, ſi, vir optimus, gener tuus valemus: eorum fortunam non debes velle conturbare; vt eam cauſſam, in cuius victoria ſalus noſtra eſt, odiſſe, aut relinquere cogamur, aut impiam cupiditatem contra ſalutem tuam habeamus. denique illud cogita, quod offenſæ fuerit, in iſta cunctatione te ſubiiſſe. nunc te contra victorem Cæſarem facere, quem dubiis rebus lædere noluiſti, & ad eos fugatos accedere, quos reſiſtentis ſequi nolueris, ſummæ ſtultitiæ eſt. vide, ne, dum pudet te parum optimatem eſſe, parum diligenter, quod optimum ſit, eligas. quòd ſi totum tibi perſuadere non poſſum; ſaltem, dum, quid de Hiſpaniis agamus, ſcitur exſpecta; quas tibi nuntio aduentu Cæſaris fore noſtras. quam iſti ſpem habeant amiſſis Hiſpaniis, neſcio. quod porro tuum conſilium ſit ad deſperatos accedere, non me dius fidius reperio. Hoc, quod tu non dicendo mihi ſignificaſti, Cæſar audierat: ac ſimul atque, haue, mihi dixit, ſtatim, quid de te audiſſet, expoſuit. negaui me ſcire: tamen ab eo petiui, vt ad te litteras mitteret, quibus maxime ad remanendum commoueri poſſes. me ſecum in Hiſpaniam ducit. nam, niſi ita faceret, ego prius, quàm ad vrbem accederem, vbicumque eſſes, ad te percurriſſem, & hoc à te præſens contendiſſem, atque omni vi te retinuiſſem. Etiam atque etiam, Cicero, cogita, ne te tuóſque omnes funditus euertas: nec te ſciens, prudénſque eò demittas, vnde exitum vides nullum eſſe. quòd ſi te aut voces

optimatium commouent; aut non nullorum hominum inſolẽtiam & iactationem ferre non potes: eligas, cenſeo, aliquod oppidum vacuum à bello, dum hæc decernuntur, quæ iam erunt confecta. id ſi feceris, & ego te ſapienter feciſſe iudicabo, & Cæſarem non offendes.

CICERO ATTICO. S. X.

ME CECVM *qui hæc ante non viderim! miſi ad te epiſtolam Antonij. ei cùm ego ſæpiſſimè ſcripſiſſem, nihil me contra Cæſaris rationes cogitare; meminiſſe me generi mei, meminiſſe amicitiæ; potuiſſe, ſi aliter ſentirem, eſſe cum Pompeio; me autem, quia cum lictoribus inuitus curſarem, abeſſe velle, nec id ipſum certum etiam nunc habere; vide, quàm ad hæc παρθινικῶς:*

Tuum conſilium quàm verum eſt. nam qui ſe medium eſſe vult, in patria manet: qui proficiſcitur, aliquid de altera vtra parte iudicare videtur. ſed ego is non ſum, qui ſtatuere debeam, iure quis proficiſcatur, nec ne. partis mihi Cæſar has impoſuit, ne quem omnino diſcedere ex Italia paterer. quare parui refert me probare cogitationem tuam, ſi nihil tamen tibi remittere poſſum. ad Cæſarem mittas, cenſeo, & ab eo hoc petas. non dubito, quin impetraturus ſis, cùm præſertim te amicitiæ noſtræ rationem habiturum eſſe pollicearis.

Habes σκυτάλην λακωνικὴν. omnino excipiam hominem. erat autem V. *Non. venturus veſperi, id*

eſt hodie. cras igitur ad me fortaſſe veniet. temtabo audeam, nihil properare; miſſurum ad Cæſarem clamabo me; cum pauciſſimis alicubi occultabor; carris hinc iſtis inuitiſſimis euolabo, atque vtinam ad Curionem. σὺν θεῷ τοι λέγω. *magnus dolor acceſſit. efficietur aliquid dignum nobis.* δυσκλεία *tua mihi valde moleſta. medere amabo, dum eſt* ἀρχή. *De Maſſilienſibus grata tuæ mihi litteræ. quæſo, vt ſciam, quidquid audieris. Siciliam cuperem, ſi poſſem palam: quod à Curione effeceram. Hîc ego Seruium exſpecto. rogor enim ab eius vxore & filio: & puto opus eſſe. Hic tamen Cyteridem ſecum lectica aperta portat, alteram vxorem: ſeptem præterea coniunctæ lecticæ amicarum ſunt, an amicorum? vide, quàm turpi leto pereamus: & dubita, ſi potes, quin ille, ſeu victus, ſeu victor redierit, cædem facturus ſit. ego verò vel lintriculo, ſi nauis nõ erit, eripiam me ex iſtorũ parricidio. Sed plura ſcribam, cùm illum conuenero. Iuuenem noſtrum non poſſum non amare; ſed ab eo nos non amari, planè intelligo. nihil ego vidi tam* ἀνηθοποίητον, *tam auerſum a ſuis, tam neſcio quid cogitans. vim incredibilem moleſtiarum! ſed erit cura, & eſt, vt regatur. mirum eſt enim ingenium.* ἤθους ἐπιμελητέον.

CICERO ATTICO. S. XI.

OBSIGNATA *iam epiſtola ſuperiore, non placuit ei dari, cui cõſtitueram, quòd erat alienus. itaq;*

eo die data non eſt. interim venit Philotimus, & mihi à te litteras reddidit: quibus quæ de fratre meo ſcribis, ſunt ea quidem parum firma, ſed habent nihil ὕπουλον, nihil fallax, nihil non flexibile ad bonitatem, nihil, quod non, quò velis, vno ſermone poſſis perducere. ne multa, omnes ſuos, etiam quibus iraſcitur crebriùs, tamen caros habet, me quidem ſe ipſo cariorem. Quod de puero aliter ad te ſcripſit, & ad matrem de filio, nõ reprehendo: δεῖ πιθήνης ἔτι. De ſorore, quæ ſcribis, moleſta ſunt, eóque magis, quòd ea tempora noſtra ſunt, vt ego his mederi non poſſim. nam certè mederer. ſed quibus in malis, & qua in deſperatione rerum ſimus, vides. Illa de ratione nummaria non ſunt eiuſmodi (ſæpe enim audio ex ipſo) vt non cupiat tibi præſtare; & in eo laborat. ſed ſi mihi Q. Axius in hac mea fuga HS XIII. *non reddit, quæ dedi eius filio mutua, & vtitur excuſatione temporis; ſi Lepta; ſi ceteri; ſoleo mirari, de neſcio quis* HS XX. *cùm audio ex illo ſe vrgeri. vides enim profectò anguſtias. curari tamen ea tibi vtique iubet. an exiſtimas illum in iſto genere lentulum, aut reſtrictum? nemo eſt minùs. De fratre ſatis. de eius filio, indulſit illi quidem ſuus pater ſemper; ſed non facit indulgentia mendacem, aut auarum, aut non amantem ſuorum; ferocem fortaſse, atque arrogantem, & infeſtum facit. itaque habet hæc quoque, quæ naſcuntur ex indulgentia: ſed ea ſunt tolerabilia. quid enim dicam, hac iuuentute? ea verò, quæ mihi quidem, qui illũ amo ſunt his ipſis malis, in quis ſumus, miſerio-*

ra, non ſunt ab obſequio noſtro, non; ſuas radices habent: quas tamen euellerem profectò, ſi liceret. ſed ea tempora ſunt vt omnia mihi ſint patienda. ego meum facilè teneo. nihil eſt enim eo tractabilius: quoius quidem miſericordia languidiora adhuc conſilia cepi: & , quo ille me certiorem vult eſſe, eo magis timeo, ne in eum exiſtam crudelior. Sed Antonius venit heri veſperi. iam fortaſſe ad me veniet, aut ne id quidem, quoniam ſcripſit, quid fieri vellet. ſed ſcies continuo, quid actum ſit. Nos iam nihil, niſi occultè. De pueris quid agam? paruóne nauigio committam? quid mihi animi in nauigando cenſes fore? recordor enim, æſtate cùm illo Rhodiorum ἀφράκτῳ nauigans, quàm fuerit ſolicitus. quid, duro tempore anni, actuariolo fore cenſes? rem vndique miſeram! Trebatius erat mecum, vir planè, & ciuis bonus. quæ ille monſtra, dij immortales! etiámne Balbus in Senatum venire cogitet? ſed ei ipſi cras ad te litteras dabo. Vectenum mihi amicum, vt ſcribis, ita puto eſſe: cum eo, quod ἀποτόμως ad me ſcripſerat de nummis curandis, θυμικώτερον eram iocatus. id, tu, ſi ille aliter acceperit, ac debuit, lenies. Monetali autem autem adſcripſi, quòd ille ad me, Proconſuli. ſed quoniam eſt homo, & nos diligit, ipſe quoque à nobis diligatur. Vale.

CICERO ATTICO. S. XII.

QVIDNAM *mihi futurum eſt? aut quis me non ſolum infelicior, ſed iam etiam turpior? nomi-*

natim

natim de me ſibi imperatum dicit Antonius; nec me tamen ipſe adhuc viderat, ſed hoc Trebatio narrauit. Quid agam nunc, cui nihil procedit, cadúntque ea, quæ diligentiſſimè ſunt cogitata, teterrimè? ego enim Curionem nactus, omnia me conſecutum putaui. is de me ad Hortenſium ſcripſerat. Reginus erat totus noster. huic nihil ſuſpicabamur cum hoc mare negotij fore. quò me nunc vertam? vndique cuſtodior. ſed ſatis lacrimis. πάρεργα ὀτληλέον igitur, & occultè in aliquam onerariam corrependum. non committendum, vt etiam compacto prohibiti videamur. Sicilia petenda: quam ſi erimus nacti, maiora quædam conſequemur. ſit modo rectè in Hiſpaniis: quamquam de ipſa Sicilia vtinam ſit verum: ſed adhuc nihil ſecundi. concurſus Siculorum ad Catonem dicitur factus; oraſſe, vt reſisteret; omnia pollicitos: commotum illum, delectum habere cœpiſſe. non credo, vt eſt luculentus auctor. potuiſſe certè tenere illam prouinciam ſcio. ab Hiſpaniis autem iam audietur. Hic nos C. Marcellum habemus, eadem de re cogitantem, aut bene ſimulantem: quamquam ipſum non videram, ſed ex familiariſſimo eius audiebam. tu, quæſo, ſi quid habebis noui. ego, ſi quid moliti erimus, ad te ſtatim ſcribam. Quinctum filium ſeueriùs adhibebo. vtinam proficere poſſim: tu tamen eas epiſtolas, quibus aſperiùs de eo ſcripſi, aliquando concerpito, ne quando quid emanet: ego item tuas. Seruium exſpecto, nec ab eo quicquam ὑγιὲς. ſcies, quidquid erit. ſine dubio erraſſe nos, confitendum eſt. at ſemel? at vna in

re? immo omnia, quò diligentius cogitata, eò facta ſunt imprudentius.

ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν, ἀχνύμενοί περ: *in reliquis modo ne ruamus. iubes enim de profectione mea prouidere. quid prouideam? ita patent omnia, quæ accidere poſſunt, vt ea ſi vitem, ſedendum ſit cum dedecore & dolore; ſi negligam, periculum eſt, ne in manus incidam perditorum. ſed vide, quantis in miſeriis ſimus. optandum interdum videtur, vt aliquam accipiamus ab iſtis quamuis acerbam iniuriam, vt tyranno in odio fuiſſe videamur. quòd ſi nobis is curſus, quem ſperarã, pateret; effeciſſem aliquid profectò, vt tu optas & hortaris, dignum noſtra mora. ſed mirificæ ſunt cuſtodiæ: & quidem ille ipſe Curio ſuſpectus. quare vi, aut clam agendum eſt: &, ſi vi, fortè & cum tempeſtate: clam autem iſtis. in quo ſi quod* σφάλμα, *vides quàm turpe eſt. trahimur: nec fugiendum, ſi quid violentius. De Cælio, ſæpe mecum agito; nec, ſi quid habuero tale dimittam. Hiſpanias ſpero firmas eſſe. Maſſilienſium factum cùm ipſum per ſe luculentum eſt, tum mihi argumento eſt, rectè eſſe in Hiſpaniis. minùs enim auderent, ſi aliter eſſet, & ſcirent: uam & vieti, &* δειλοὶ *gente ſunt. Odium autem rectè animaduertis ſignificatum theatro. Legiones etiam has, quas in Italia aſſumpſit, alieniſſimas eſſe video. ſed tamen nihil inimicius, quam ſibi ipſe. illud rectè times, ne ruat. ſi deſperarit, certe ruet. quo magis efficiendum aliquid eſt, fortuna velim meliore, animo Cæliano. ſed pri-*

mum quidque; quod, qualecunque erit, continuo ſcies. Nos iuueni, vt rogas, ſuppeditabimus, & Peloponneſum ipſam ſuſtinebimus. eſt enim indoles: modo aliquod hoc ſit ἦθος διδαχῇ ἁλωτὸν: quod ſi adhuc nullum eſt, eſſe tamen poteſt: aut ἀρετὴ non eſt διδακτὸν: quod mihi perſuaderi non poteſt.

CICERO ATTICO. S. XIII.

EPISTOLA *tua gratiſſima fuit meæ Tulliæ, & mehercule mihi. ſemper ſecum aliqua mi afferunt tuæ litteræ. ſcribes igitur: ac, ſi quid ad ſpem poteris, ne dimiſeris. Tu. Antonij leones pertimeſcas caue. nihil eſt illo homine iucundius. attende πρᾶξιν πολιτικῆς. euocauit litteris è municipiis denos: &* IIII. *viri venerunt ad villam eius manè. primùm dormiit ad* H. III. *deinde, cùm eſſet nuntiatum, veniſſe Neapolitanos & Cumanos, (his enim eſt Cæſar iratus) poſtridie redire iuſſit: lauari ſe velle, & περὶ κοιλιολυσίαν γίνεσθαι. hoc herè effecit. hodie autem in Aenariam tranſire conſtituit. exulibus ruditum pollicetur. Sed hæc omittamus, de nobis aliquid agamus. Ab Axio accepi litteras. De Tirone gratum. Vectenũ diligo. Veſtorio reddidi. Seruius pridie Nonas Mai. Minturnis mãſiſſe dicitur, hodie in Liternino mãſurus apud C. Marcellũ. cras igitur nos maturè videbit, mihiq; dabit argumentum ad te epiſtolæ. iam enim non reperio quid tibi ſcribam. Illud admiror, quòd Antonius*

ad me ne nuntium quidem, cùm præſertim me valde obſeruarit. videlicet (aut aliquid atrocius de me imperatum eſt) coram negare mihi non vult. quod ego nec rogaturus eram: nec, ſi impetraſſem, crediturus. nos tamen aliquid excogitabimus. Tu, quæſo, ſi quid in Hiſpaniis: iam enim poterit audiri: & omnes ita exſpectant, vt, ſi rectè fuerit, nihil negotij futurum putent. ego autem nec, retentis his, confectam rem puto; neque, amiſſis, deſperatam. Silium & Ocellam, & ceteros credo retardatos. te quoque à Curtio impediri video. etſi, vt opinor, habes κέλητα ἄοκνον.

CICERO ATTICO. S. XIIII.

O VITAM *miſeram, maiúſque malum, tam diu timere, quàm eſt illud ipſum, quod timetur! Seruius, vt antea ſcripſi, cum veniſſet Nonis Mai. poſtridie ad me venit. ne diutius te teneam, nullius conſilij exitum inuenimus. numquam vidi hominem perturbatiorem metu: neque hercule quicquam timebat, quod non eſſet timendum; illum ſibi iratum, hunc non amicum; horribilem vtriuſque victoriam, cùm propter alterius crudelitatem, alterius audaciam, tum propter vtriuſque difficultatem pecuniarum, qua erui nuſquam, niſi ex priuatorum bonis, poſſet. atque hæc ita multis cum lacrimis loquebatur, vt ego mirarer eas tam diuturna miſeria non exaruiſſe. mihi quidem etiam lippitudo hæc, propter quam non ipſe ad te ſcribo, ſine vlla lacrima*

eſt, ſed ſæpius odioſa eſt propter vigilias. quamobrem quidquid habes ad conſolandum, collige, & illa ſcribe, non ex doctrina, neque ex libris: nam id quidem domi eſt; ſed neſcio quo modo imbecilior eſt medicina, quàm morbus: hæc potius conquire, de Hiſpaniis, de Maſſilia: quæ quidem ſatis bella Seruius affert: qui etiam de duabus legionibus luculentos auctores eſſe dicebat. hæc igitur ſi habebis, & talia. & quidem paucis diebus aliquid audiri neceſſe eſt. ſed redeo ad Seruium. Diſtulimus omnino ſermonem in poſterum: ſed tardus ad exeundum: multo ſe in ſuo lectulo malle, quidquid foret. odioſus ſcrupulus de filij militia Brundiſina. vnum illud firmiſſimè aſſeuerabat, ſi damnati reſtituerentur, in exilium ſe iturum. nos autem ad hæc, & ipſum certo fore, &, quæ iam fiebant, non eſſe leuiora; multáque colligebamus. verùm ea non animum eius augebant, ſed timorem, vt iam celandus magis de noſtro conſilio, quàm ad idem videretur. quare in hoc non multum eſt. Nos à te admoniti de Cœlio cogitabimus.

CICERO ATTICO. S. XV.

SERVIVS *cùm eſſet apud me, Cephalio cum tuis litteris* VI. ID. *venit: quæ nobis magnam ſpem attulerunt meliorum rerum de octo cohortibus (etenim hæ quoque, quæ in his locis ſunt, labare dicuntur.) eodem die Funiſulanus à te attulit litteras, in quibus erat confirmatius idem illud. ei de ſuo ne-*

gotio reſpondi cumulatè, cum omni tua gratia. adhuc non ſatisfaciebat : debet autem mihi multos nummos, nec habetur locuples. nunc ait ſe daturum, cui expenſos tulerit : moram in tabellariis; ſi apud te eſſet, quà ſatisfeciſſes, dares . quantum ſit, Eros Philotimi tibi dicet. ſed ad maiora redeamus. Quod optas, Cœlianum illud matureſcit. itaque torqueor, vtrum ventum exſpectem. vexillo opus eſt : conuolabunt. Quod ſuades, vt palam: prorſus aſſentior : itáque me profecturum puto. tuas tamen interim litteras exſpecto. Seruij conſilio nihil expeditur. omnes captiones in omni ſententia occurrunt. vnum C. Marcello cognoui timidiorem; quem Conſulem fuiſſe pænitet. ὢ πολλῆς ἀγεννείας! *qui etiam Antonium confirmaſſe dicitur, vt me impediret; quo ipſe, credo, honeſtius. Antonius autem* V I. I D. *Capuam profectus eſt : ad me miſit, ſe, pudore deterritum, ad me non veniſſe, quòd me ſibi ſuſcenſere putaret. ibitur igitur, & ita quidem, vt cenſes; niſi cuius grauioris perſonæ ſuſcipiendæ ſpes erit ante oblata. ſed vix erit tam citò. Allienus autem Prætor putabat aliquem, ſi ego non, ex collegis ſuis. quiuis licet, dummodo aliquis. De ſorore laudo. De Q. puero, datur opera. ſpero eſſe meliora. De Q. fratre ſcito eum non mediocriter laborare de vſura : ſed adhuc nihil à L. Egnatio expreſſit. Axius de* X I I. *millibus pudens. ſæpe enim adſcripſit, vt Gallio, quantum is vellet, darem. quod ſi non ſcripſiſſet, poſſémne aliter? & quidem ſæpe ſum pollicitus : ſed tantum voluit cito. me*

verò adiuuarent his in anguſtiis. ſed dij iſtos. verùm alias. Te à quartana liberatum gaudeo, itémque Piliam. Ego, dum panes, & cetera in nauem parantur, excurro in Pompeianum. Vecteno velim gratias, quòd ſtudioſus. Si quemquam nactus fueris, qui perferat; litteras des ante, quàm diſcedimus.

CICERO ATTICO. S. XVI.

COMMODVM *ad te dederam litteras de pluribus rebus, cùm ad me bene manè Dionyſius fuit: cui quidem ego non modò placabilem me præbuiſſem, ſed totum remiſiſſem, ſi aduenisſet qua mente tu ad me ſcripſeras. erat enim ſic in tuis litteris, quas Arpini acceperam, eum venturum facturúmque, quod ego vellem. ego volebam autem, vel cupiebam potiùs, eſſe eum nobiſcum. quod quia planè, cùm in Formianum veniſſet, præciderat, aſperiùs ad te de eo ſcribere ſolebam. at ille perpauca locutus, hanc ſummam habuit orationis; vt ſibi ignoſcerem; ſe rebus ſuis impeditum nobiſcum ire non poſſe. pauca reſpondi. magnum accepi dolorem. intellexi fortunam ab eo noſtram deſpectam eſſe. quid quæris? fortaſſe miraberis: in maximis horum temporum doloribus hunc mihi ſcito eſſe. velim, vt tibi amicus ſit. hoc cùm tibi opto, opto vt beatus ſis. erit enim tam diu. Conſilium noſtrum ſpero vacuum*

periculo fore. nam & diſſimulabimus, &, vt opinor, acerrimè adſeruabimus, nauigatio modò ſit, qualem opto. cetera, quæ quidem conſilio prouideri poterunt, cauebuntur. tu, dum adſumus, non modò quæ ſcieris, audierísve, ſed etiam quæ futura prouidebis, ſcribas velim. Cato, qui Siciliam tenere nullo negotio potuit, &, ſi tenuiſſet, omnes boni ad eum ſe contuliſſent, Syracuſis profectus eſt ante diem VIII. KAL. *Mai. vt ad me Curio ſcripſit. vtinam, quod aiunt, Cotta Sardiniam teneat. eſt enim rumor. ô, ſi id fuerit, turpem Catonem! Ego, vt minuerem ſuſpicionem profectionis, aut cogitationis meæ, profectus ſum in Pompeianum* A. D. IIII. ID. *vt ibi eſſem, dum, quæ ad nauigandum opus eſſent, pararentur. cùm ad villam veniſſem, ventum eſt ad me: centuriones trium cohortium, quæ Pompeiis ſunt, me velle poſtridie; (hæc mecum Ninnius noſter) velle eos mihi ſe & oppidum tradere. at ego tibi poſtridie à villa ante lucem, vt me omnino illi ne viderent. quid enim erat in tribus cohortibus? quid, ſi plures, quo apparatu? cogitaui eadem illa Cœliana, quæ legi in epiſtola tua; quam accepi, ſimul & in Cumanum veni, eodem die: & ſimul fieri poterat, vt temtaremur. omnem igitur ſuſpicionem ſuſtuli. ſed cùm redeo, Hortenſius venerat, & ad Terentiam ſalutatum diuerterat; ſermone erat vſus honorifico erga me. tamen eum, vt puto, videbo. miſit enim puerum, ſe ad me venire. hoc quidem melius, quàm collega noſter Antonius: cuius inter lictores lectica mima portatur. Tu, quo-*

niam quartana cares, & nedum morbum remouiſti, ſed etiam grauedinem, te vegetum nobis in Græcia ſiſte; & litterarum aliquid interea.

CICERO ATTICO. S. XVII.

PRID. *Idus Hortenſius ad me venit ſcripta epiſtola. vellem cetera eius. quàm in me incredibilem* ἐκτένειαν! *qua quidem cogito vti. deinde Serapion cum epiſtola tua: quam priùs quàm aperuiſſem, dixi ei, te ad me de eo ſcripſiſſe antea, vt feceras. deinde, epiſtola lecta, cumulatiſſimè cetera: & hercule hòminem probo. nam & doctum, & probum exiſtimo. quin etiam naui eius me, & ipſo conuectore vſurum puto. Crebro refricat lippitudo, non illa quidem perodioſa, ſed tamen quæ impediat ſcriptionem meam. Valetudinem tuam iam confirmatam eſſe & à vetere morbo, & à nouis temtationibus gaudeo. Ocellam vellem haberemus. videntur enim eſſe hæc paulò faciliora. nunc quidem æquinoctium nos moratur, quod valde perturbatum erat. id ſi* ἀκραὲς *erit, vtinam idem maneat Hortenſius: ſiquidem adhuc erat: liberalius eſſe nihil poteſt. De diplomate admiraris, quaſi neſcio cuius te flagitij inſimularem. negas enim te reperire, qui mihi in mentem venerit. ego autem, qui ſcripſeras te proficiſci cogitare, (etenim audieram, nemini aliter licere) eò te habere cenſebam, & quia pueris diploma ſumpſeras. habes cauſſam opinionis meæ: & tamen velim ſcire, quid cogites, in primíſque ſi quid*

etiam nunc noui eſt. XVII. KAL. *Iun.*

CICERO ATTICO S. XVIII.

TVLLIA *mea peperit* XIIII. KAL. *Iun. puerum* ἑπταμηνιαῖον. *quòd* ηὐτόκησεν, *gaudebam. quod quidem eſt natum, perimbecillum eſt. Me mirificè tranquillitates adhuc tenuerunt, atque maiore impedimento fuerunt, quàm cuſtodiæ, quibus aſſeruor. nam illa Hortenſina omnia fuere infantia. ita fiet homo nequiſſimus. a Saluio liberto deprauatus eſt. itaque poſthac non ſcribam ad te, quid facturus ſim, ſed quid fecerim. omnes enim* Κωρυκαῖοι *videntur ſubauſcultare, quæ loquor. Tu tamen, ſi quid de Hiſpaniis, ſiue quid aliud, perge quæſo ſcribere; nec meas litteras exſpectaris, niſi cùm, quò opto, peruenerimus, aut ſi quid ex curſu. Sed hoc quoque timidè ſcribo.* τὰ ὄντα *tarda adhuc & ſpiſſa. vt male poſuimus initia, ſic cetera ſequuntur. fors* μίας *nunc ſequimur, eâdem nos fortaſſe furiæ perſequentur. ex Balbi autem ſermone, quem tecum habuit, non probamus de Melita. dubitas igitur, quin nos in hoſtium numero habeat? ſcripſi equidem Balbo, te ad me de beniuolentia ſcripſiſſe & de ſuſpicione. egi gratias. de altero ei me purga. ecquem tu hominem infeliciorem? non loquor plura, ne te quoque excruciem. ipſe conficior, veniſſe tempus, cùm iam nec fortiter, nec prudenter quicquam facere poſſim.*

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD ATTICVM.

LIBER XI.

CICERO ATTICO S. I.

Accepi à te ſignatum libellum, quem Anteros attulerat; ex quo nihil ſcire potui de noſtris domeſticis rebus: de quibus acerbiſſimè afflictor, quòd, qui eas diſpenſauit, neque adeſt iſtic, neque, vbi terrarum ſit, ſcio. omnem autem ſpem habeo exiſtimationis, priuatarúmque rerum in tua erga me mihi perſpectiſſima beniuolentia: quam ſi his temporibus miſeris & extremis præſtiteris, hæc pericula, quæ mihi communia ſunt cum ceteris, fortiùs feram: idque vt facias, te obteſtor, atque obſecro. ego in ciſtophoro in Aſia habeo ad HS *bis & viciens. huius pecuniæ permutatione fidem noſtram facilè tuebere: quam quidem ego niſi expeditam relinquere putaſſem, credens ei, cui tu ſcis iampridem minimè credere, commoratus eſſem pauliſper, nec domeſticas res impeditas reliquiſſem: ob eámque cauſſam ſeriùs ad te ſcribo, quòd ſerò intellexi, quid timendum eſſet. Te etiam atque etiam oro, vt me totum tuendum ſuſcipias; vt, ſi ij ſalui erunt, quibuſcum ſum, vna cum iis poſſim incolumis eſſe, ſalutémque meam beniuolentiæ tuæ acceptam referre.*

CICERO ATTICO. S. II.

LITTERAS *tuas accepi pridie Nonas Febr. eóque ipſo die ex teſtamento creui hereditatem. ex multis meis miſerrimis curis eſt vna leuata, ſi, vt ſcribis, iſta hereditas fidem, & famam meam tueri poteſt, quã quidem te intelligò, etiã ſine hereditate, tuis opibus defenſurum fuiſſe. De dote quod ſcribis, per omnes deos te obteſtor, vt totam rem ſuſcipias, & illam miſeram mea culpa & negligentia, tueare meis opibus, ſi quæ ſunt; tuis, quibus tibi moleſtum non erit, facultatibus: cui quidem deeſſe omnia, quod ſcribis, obſecro te noli pati. in quos enim ſumptus abeunt fructus prædiorum? iam illa* HS LX. *quæ ſcribis, nemo mihi vmquam dixit ex dote eſſe detracta. numquam enim eſſem paſſus. ſed hæc minima eſt ex iis iniuriiis, quas accepi; de quibus ad te dolore & lacrimis ſcribere prohibeor. Ex ea pecunia, quæ fuit in Aſia partem dimidiam fere exegi. tutius videbatur fore ibi, vbi eſt, quàm apud Publicanos. Quod me hortaris, vt firmo ſim animo: vellem poſſes aliquid afferre, quamobrem id facere poſſem. ſed ſi ad ceteras miſerias acceſſit etiam id, quod mihi Chryſippus dixit parari, (tu nihil ſignificaſti) de domo; quis me miſerior vno iam fuit? oro, obſecro, ignoſce: non poſſum plura ſcribere. quanto mærore vrgear, profectò vides: quod ſi mihi commune cum ceteris eſſet, qui videntur in eadem cauſsa eſſe, minor mea culpa videre*

tur, & eo tolerabilior eſſet. nunc nihil eſt, quod conſoletur; niſi quid tu efficis, ſi modò etiam nunc effici poteſt, vt ne qua ſingulari afficiar calamitate, & iniuria. Tardius ad te remiſi tabellarium, quòd poteſtas mittendi non fuit. A tuis & nummorum accepi HS LXX. *& veſtimentorum quod opus fuit. Quibus tibi videbitur, velim des litteras meo nomine. noſti meos familiares. ſignum requirent, aut manum: dices iis, me propter cuſtodias ea vitaſſe.*

CICERO ATTICO. S. III.

QVID *hîc agatur, ſcire poteris ex eo, qui litteras attulit: quem diutius tenui, quia quotidie aliquid noui exſpectabamus: neque nunc mittendi tamen ulla cauſſa fuit, præter eam, de qua tibi reſcribi voluiſti. Quod ad* KAL. *Quinct. pertinet, quid vellem; vtrunque graue eſt, etiam graui tempore, periculum tantæ pecuniæ, &, dubio rerum exitu, iſta, quam ſcribis abruptio. quare, vt alia, ſic hoc vel maximè tuæ fidei beniuolentiæq; permitto, & illius conſilio, & voluntati: cui miſeræ conſuluiſſem meliùs, ſi tecum olim coram potius, quàm per litteras, de ſalute noſtra, fortunîſque deliberauiſſem. Quod negas præcipuum mihi vllum incommodum impendere; & ſi iſta res nihil habet conſolationis, tamen etiam præcipua multa ſunt, quæ tu pròfecto vides, vt ſunt, & grauiſſima eſſe, & me facillimè vitare potuiſſe: ea tamen erunt minora, ſi, vt adhuc factum eſt, adminiſtratione dili-*

gentiáque tua leuabuntur. Pecunia apud Egnatium eſt. ſit à me, vt eſt. neque enim hoc, quod agitur, videtur diuturnum eſſe poſſe; vt ſcire iam poſſim, quid maxime opus ſit: & ſi egeo rebus omnibus; quòd is quoque in anguſtiis eſt, qui cum ſumus; quoi magnam dedimus pecuniam mutuam, opinantes, nobis, conſtitutis rebus, eam rem etiam honori fore. Tu, vt antea feciſti, velim, ſi qui erunt, ad quos aliquid ſcribendum à me exiſtimes, ipſe conficias. Tuis ſalutem dic. Cura, vt valeas. in primis id, quod ſcribis, omnibus rebus cura & prouide, ne quid ei deſit, de qua ſcis me miſerrimum eſſe. Idibus Iun. ex caſtris.

CICERO ATTICO S. IIII.

ACCEPI *ab Iſidoro litteras, & poſtea datas binas. ex proximis cognoui prædia non veniſſe. videbis ergo, vt ſuſtentetur per te. de Fruſinati, ſi modo futuri ſumus, erit mihi res oportuna. Meas litteras quod requiris, impedior inopia rerum, quas nullas habeo litteris dignas; quippe cui nec, quæ accidunt, nec, quæ aguntur, vllo modo probentur. vtinam coram tecum olim potius, quam per epiſtolas. Hìc tua, vt poſſum, tueor apud hos. cetera Celer ipſe. fugi adhuc omne munus, eo magis, quod ita nihil poterat agi, vt mihi, & meis rebus aptum eſſet. Quid ſit geſtum noui, quæris: ex Iſidoro ſcire poteris: reliqua non videntur eſſe difficiliora. Tu id velim, quod ſcis me maximè velle, cures, vt ſcribis,*

vt facis. Me conficit ſolicitudo, ex qua etiam ſumma infirmitas corporis: qua leuata, ero vna cum eo, qui negotium gerit, éſtque in ſpe magna. Brutus amicus in cauſſa verſatur acriter. Hactenus fuit, quod cautè à me ſcribi poſſet. Vale.

De penſione altera, oro te, omni cura conſidera, quid faciendum ſit, vt ſcripſi iis litteris, quas Pollex tulit.

CICERO ATTICO S. V.

QVAE *me cauſſæ mouerint, quàm acerbæ, quàm graues, quàm nouæ, coegerı́ntque impetu magis quodam animi vti, quàm cogitatione, non poſſum ad te ſine maximo dolore ſcribere: fuerunt quidem tantæ, vt id, quod vides, effecerint. itaque nec quid ad te ſcribam de meis rebus, nec quid à te petam, reperio. rem, & ſummam negotij vides. equidem ex tuis litteris intellexi, & iis, quas communiter cum aliis ſcripſiſti, & iis, quas tuo nomine, quod etiam mea ſponte videbam, te ſubdebilitatum nouas rationes tuendi mei quærere. Quod ſcribis placere, vt propius accedam, itérque per oppida noctu faciam; non ſane video, quemadmodum id fieri poſſit. neque enim ita apta habeo diuerſoria, vt tota tempora diurna in his poſſim conſumere; neque ad id, quod quæris, multum intereſt, vtrum me homines in oppido videant, an in via. ſed tamen hoc ipſum, ſicut alia conſiderabo, quemadmodũ cõmodiſſimè fieri poſſe videatur. ego propter incredibilem*

& animi & corporis moleſtiam conficere plures litteras non potui : iis tantum reſcripſi, à quibus acceperam . tu velim & Baſilo , & quibus præterea videbitur , etiam Seruilio conſcribas , vt tibi videbitur, meo nomine. Quòd tanto interuallo nihil omnino ad vos; profectò intelligis rem mihi deeſſe , de qua ſcribam , non voluntatem. Quod de Vatinio quæris : neque illius , neque cuiuſquam mihi præterea officium deſſet , ſi reperire poſſent , qua in re me iuuarent. Quinctus auerſiſſimo à me animo Patris fuit. eodem Corcyra filius venit. inde profectos eos vna cum ceteris arbitror.

CICERO ATTICO. S. VI.

SOLICITVM *eſſe te cùm de tuis communibúſque fortunis , tum maximè de me , ac de dolore meo, ſentio : qui quidem dolor meus non modò non minuitur , cùm ſocium ſibi adiungit dolorem tuum, ſed etiam augetur . omnino pro tua prudentia ſentis , qua conſolatione leuari maximè poſſim. probas enim meum conſilium, negáſque mihi quicquam tali tempore potius faciendum fuiſſe. addis etiam, (quod etſi mihi leuius eſt , quàm tuum iudicium, tamen non eſt leue) ceteris quoque , id eſt , qui pondus habeant, factum noſtrum probari. id ſi ita putarem , leuius dolerem. crede , inquis mihi . credo equidem : ſed ſcio , quàm cupias minui dolorem meum. Me diſceſſiſſe ab armis, numquam pænituit: tanta erat in illis crudelitas , tanta cum barbaris*

gentibus

gentibus coniunctio, vt non nominatim, ſed generatim proſcriptio eſſet informata; vt iam omnium iudicio conſtitutum eſſet, omnium veſtrûm bona prædam eſſe illius victoriæ; veſtrûm, planè dico. numquam enim de te ipſo, niſi crudeliſſimè, cogitatum eſt. quare voluntatis me meæ numquam pænitebit: conſilij pænitet. in oppido aliquo malem reſediſſe, quoad accerſerer: minus ſermonis ſubiiſſem: minus accepiſſem doloris: ipſum hoc me non angeret. Brundiſij iacere, in omnes partis eſt moleſtum. propiùs accedere, vt ſuades, quo modo ſine lictoribus, quos populus dedit, poſſum? qui mihi incolumi adimi non poſſunt. quos ego modò pauliſper cum bacillis in turbam conieci ad oppidum accedens, ne quis impetus militum fieret. recipio tempore me δρομόθεν *nunc ad Oppium, Cornelium: iis placeret modò propius accedere, vt hac de re conſiderarent: credo fore auctores: ſic enim recipiunt, Cæſari non modò de conſeruanda, ſed etiam de augenda mea dignitate curæ fore: méque hortantur, vt magno animo ſim; vt omnia ſumma ſperem: ea ſpondent, confirmant, quæ quidem mihi exploratiora eſſent, ſi remanſiſſem. ſed ingero præterita. vide, quæſo, igitur ea, quæ reſtant, & explora cum iſtis; & ſi putabis opus eſſe, & ſi iſtis placebit, quo magis factum noſtrum Cæſar probet, quaſi de ſuorum ſententia factum, adhibeantur Trebonius, Panſa, ſi qui alij; ſcribántque ad Cæſarem, me, quidquid fecerim, de ſua ſententia feciſſe. Tulliæ meæ morbus, & imbecillitas corporis me exanimat: quam tibi in-*

telligo magnæ curæ eſſe; quod eſt mihi gratiſſimum. De Pompeij exitu mihi dubium numquam fuit. tanta enim deſperatio rerum eius, omnium regum, & populorum animos occuparat, vt, quocunque veniſſet, hoc putarem futurum. non poſſum eius caſum non dolere. hominem enim integrum, & caſtum, & grauem cognoui. De Fannio conſoler te? pernicioſa loquebatur de manſione tua. L. vero Lentulus Hortenſii domum ſibi, & Cæſaris hortos, & Baias deſponderat. omnino hæc eodem modo ex hac parte fiunt: niſi quod illud erat infinitum. omnes enim, qui in Italia manſerant, hoſtium numero habebantur. ſed velim hæc aliquando ſolutiore animo. Quinctũ fratrem audio profectum in Aſiam, vt deprecaretur. de filio nihil audiui. ſed quære ex Diochare, Cæſaris liberto, quem ego non vidi, qui iſtas Alexandreas litteras attulit. is dicitur vidiſſe an euntem, an iam in Aſia? Tuas litteras, prout res poſtulat, exſpecto: quas velim cures quamprimum ad me perferendas. IIII. KAL. *Decemb.*

CICERO ATTICO S. VII.

GRATAE *tuæ mihi litteræ ſunt, quibus accuratè perſcripſiſti omnia, quæ ad me pertinere arbitratus es. Fac tu igitur, vt ſcribis iſtis placere, iiſdem iſtis lictoribus me vti; quod conceſſum Seſtio ſit; cui non puto ſuos eſſe conceſſos, ſed ab ipſo datos. audio enim eum ea* S. C. *improbare, quæ poſt diſceſſum Tribunorum facta ſunt. quare poterit, ſi*

volet ſibi conſtare, noſtros lictores comprobare. quamquam quid ego de lictoribus, qui pæne ex Italia decedere ſim iuſſus? nam ad me miſit Antonius exemplum Cæſaris ad ſe litterarum, in quibus erat, ſe audiuiſſe, Catonem, & L. Metellum in Italiam veniſſe, Romæ vt eſſent palam: id ſibi nō placere; ne qui motus ex eo fierent; prohiberique omnes Italia, niſi quorum ipſe cauſſam cognouiſſet: déque eo vehementius erat ſcriptum. itaque Antonius petebat à me per litteras, vt ſibi ignoſcerem: facere ſe non poſſe, quin iis litteris pareret. tum ad eum miſi L. Lamiam, qui demonſtraret, illum Dolabellæ dixiſſe, vt ad me ſcriberet, vt in Italiam quamprimum venirem: eius me litteris veniſſe. tum ille edixit ita, vt me exciperet, & Lælium nominatim. quod ſane nollem. poterat enim, ſine nomine, re ipſâ excipi. ô multas & grauis offenſiones! quas quidem, tu das operam, vt lenias; nec tamen nihil proficis: quin hoc ipſo minuis dolorem meum, quòd, vt minuias, tam valde laboras: ídque velim ne grauere quamſæpiſſime facere. maxime autem aſſequere quod vis, ſi me adduxeris, vt exiſtimem, me bonorum iudicium non funditus perdidiſſe. quamquam quid tu in eo potes? nihil ſcilicet. ſed, ſi quid res dabit tibi facultatis, id me maximè conſolari poterit, quod nunc quidem video non eſse: ſed ſi quid, ex euentis; vt hoc nunc accidit. dicebar debuiſse cum Pōpeio proficiſci. exitus illius minuit eius officij prætermiſſi reprehenſionem. ſed ex omnibus nihil magis tamen deſideratur, quam quod in Africa nō ierim.

iudicio hoc ſum vſus, non eſſe barbaris auxiliis fallaciſſimæ gentis Remp. defendendam, præſertim contra exercitum ſæpe victorem. non probant forſaſſe. multos enim viros bonos in Africam veniſſe audio, & ſcio fuiſſe antea. valde hoc loco vrgeor, hic quoque opus eſt, caſu, aliqui ſint ex eis, aut, ſi poteſt, omnes, qui ſalutem anteponant. nam ſi perſeuerant & obtinent; quid nobis futurum ſit, vides. dices, quid illis, ſi victi erunt? honeſtior eſt plaga. Hæc me excruciant. Sulpicij autem conſilium, non ſcripſiſti, cur meo non anteponeres: quod et ſi non tam glorioſum eſt, quàm Catonis, tamen & periculo vacuum eſt, & dolore. Extremum eſt eorum, qui in Achaia ſunt. ij tamen ipſi ſe hoc melius habent, quàm nos, quòd & multi ſunt vno in loco, & cùm in Italiam venerint, domum ſtatim venerint. Hæc tu perge, vt facis, mitigare, & probare quampluribus. Quod te excuſas: ego vero & tuas cauſſas noſco; & mea intereſſe puto, te iſtic eſſe, vel vt cum iis, quibus oportebit, agas, quæ erunt agenda de nobis, vt ea quæ egiſti; in primiſque hoc velim animaduertas. multos eſſe arbitror, qui ad Cæſarem detulerint, delaturíve ſint, me aut pænitere conſilij mei, aut non probare, quæ fiant: quorum etſi vrunque verum eſt; tamen ab illis dicitur animo à me alienato; non quo ita perſpexerint. ſed totum vt hoc Balbus ſuſtineat, & Oppius, & eorum crebris litteris illius voluntas erga me confirmetur, & hoc planè vt fiat, diligentiam adhibebis. Alterum eſt, cur te nolim diſcedere, quòd ſcribis te flagitari.

ô rem miſeram! quid ſcribam? aut quid velim? breue faciam. lacrimæ enim ſe ſubito profuderunt: tibi permitto: tu conſule. tantum vide, ne hoc temporis tibi obeſſe aliquid poſſit. ignoſce, obſecro te: non poſſum præ fletu & dolore diutius in hoc loco commorari. tantum dicam, nihil mihi gratius eſſe, quàm quòd eam diligis. Quod litteras, quibus putas opus eſſe, curas dandas, facis commodè. Q. filium vidi, qui Sami vidiſſet, patrem Sicyone: quorum deprecatio eſt facilis. vtinam illi, qui priùs illum viderunt, me apud eum velint adiutum tantum, quantum ego illos vellem, ſi quid poſſem. Quod rogas, vt in bonam partem accipiam, ſi qua ſint in tuis litteris, quæ me mordeant. ego vero in optimam; téque rogo, vt apertè, quemadmodum facis, ſcribas ad me omnia, ídque facias quamſæpiſſimè. Vale. XIIII. KAL. Ianuar.

CICERO ATTICO. S. VIII.

QVANTIS curis afficiar, etſi profectò vides, tamen cognoſces ex Lepta & Trebatio. maximas pœnas pendo temeritatis meæ; quam tu prudentiam mihi videri vis: neque te deterreo, quo minus id diſputes, ſcribáſque ad me quamſæpiſſimè. non nihil enim me leuant tuæ litteræ hoc tempore. Per eos, qui noſtra cauſſa volunt, valéntque apud illum, diligentiſſimè contendas opus eſt, per Balbum & Oppium maximè, vt de me ſcribant quam diligentiſſimè. oppugnamur enim, vt audio, & præſentibus quibuſ-

dam, & per litteras. iis ita occurrendum, vt rei magnitudo poſtulat. Furnius eſt illic, mihi inimiciſſimus. Quinctus miſit filium non ſolùm ſui deprecatorem, ſed etiam accuſatorem mei. dictitat, ſe à me apud Cæſarem oppugnari: quod refellit Cæſar ipſe, omnéſque eius amici: neque vero deſiſtit, vbicumque eſt, omnia in me maledicta conferre. nihil mihi vmquam tam incredibile accidit, nihil in his malis tam acerbum. qui ex ipſo audiſſent, cum Sicyone palam multis audientibus loqueretur, nefaria quædam ad me pertulerunt. noſti genus, etiam expertus es fortaſſe: in me id eſt omne conuerſum. ſed augeo commemorando dolorem, & facio etiam tibi. quare ad illud redeo; cura, vt huius rei cauſſa, dedita opera, mittat aliquem Balbus. ad quos videbitur, velim cures litteras meo nomine. Vale. VI. KAL. Ianu.

CICERO ATTICO. S. IX.

EGO *vero & incautè, vt ſcribis, & celeriùs, quàm oportuit feci, nec in vlla ſum ſpe, quippe qui exceptionibus edictorum retinear: quæ ſi non eſſent ſedulitate effectæ, & beniuolentia tua, liceret mihi abire in ſolitudines aliquas. nunc ne id quidem licet. quid autem me iuuat, quòd ante initum Tribunatum veni, ſi ipſum, quòd veni, nihil iuuat? iam, quid ſperem ab eo, qui mihi amicus numquam fuit; cùm iam lege etiam ſim confectus & oppreſſus? quotidie iam Balbi ad me litteræ languidiores;*

multaéq; multorum ad illum, fortaſſe contra me. meo vitio pereo. nihil mihi mali cauſſa attulit: omnia culpa contracta ſunt. ego enim, cùm genus belli viderem, imparata & infirma omnia contra paratiſſimos, quieram, (quid facerem?) ceperámque conſilium non tam forte, quàm mihi præter ceteros concedendum. ceſſi meis, vel potiùs parui: ex quibus vnus qua mente fuerit, is, quem tu mihi commendas, cognoſces ex ipſius litteris, quas ad te, & ad alios miſit: quas ego numquam aperuiſſem, niſi res acta ſic eſſet: delatus eſt ad me faſciculus: ſolui, ſi quid ad me eſſet litterarum: nihil erat: epiſtola Vatinio & Ligurio altera: iuſſi ad eos deferri: illi ad me ſtatim ardentes dolore venerunt, ſcelus hominis clamantes: epiſtolas mihi legerunt plenas omnium in me probrorum. hic Ligurius furere. ſe enim ſcire, ſummo illum in odio fuiſſe Cæſari: illum tamen non modo fouiſſe, ſed & tantam illi pecuniam dediſſe honoris mei cauſſa. hoc ego dolore accepto, volui ſcire, quid ſcripſiſſet ad ceteros. ipſi enim illi putaui pernicioſum fore, ſi eius hoc tantum ſcelus percrebruiſſet. cognoui eiuſdem generis: ad te miſi: quas ſi putabis illi ipſi vtile eſſe reddi, reddes: nil me lædet. nam quod reſignatæ ſunt; habet, opinor, eius ſignum Pomponia. hac ille acerbitate initio nauigationis cùm vſus eſſet, tanto me dolore affecit, vt poſtea iacuerim: neque nunc tam pro ſe, quàm contra me, laborare dicitur. ita omnibus rebus vrgeor; quas ſuſtinere vix poſſum, vel planè nullo modo poſſum: quibus in

miſeriis vna eſt pro omnibus, quòd iſtam miſeram, patrimonio, fortuna omni ſpoliatam relinquam. quare te, vt polliceris, videre planè velim. alium enim, cui illam commendem habeo neminem; quoniam matri quoque eadem intellexi eſſe parata, quæ mihi. ſed, ſi me non offendes, ſatis tamen habeto commendatam, patruúmque in ea, quantum poteris, mitigato. Hæc ad te die natali meo ſcripſi: quo vtinam ſuſceptus non eſſem, aut ne quid ex eadem matre poſtea natum eſſet. plura ſcribere fletu prohibeor.

CICERO ATTICO. S. X.

AD *meas incredibilis ægritudines aliquid noui accedit ex iis, quæ de Q. Q. ad me afferũtur. P. Terentius, meus neceſſarius, operas in portu, & ſcriptura Aſiæ pro magiſtro dedit. is Quinctum filium Epheſi vidit* VI. ID. *Decemb. cúmque ſtudiosè propter amicitiam noſtram inuitauit; cúmque ex eo de me cunctaretur, eum ſibi ita dixiſſe narrabat, ſe mihi eſſe inimiciſſimum; voluménque ſibi oſtendiſſe orationis, quam apud Cæſarem contra me eſſet habiturus: multa à ſe dicta contra eius amentiam: multa poſtea Patris conſimili ſcelere ſecum Q. patrem locutum: cuius furorem ex iis epiſtolis, quas ad te miſi, perſpicere potuiſti. hæc tibi dolori eſſe certè ſcio: me quidem excruciant, & eò magis, quòd mihi cum illis ne querendi quidem locum futurum puto. De Africanis rebus longè a-*

lia nobis, ac tu ſcripſeras, nuntiantur. nihil enim firmius eſſe dicunt, nihil paratius. accedit Hiſpania, & alienata Italia; legionum nec vis eadem, nec voluntas; vrbanæ res perditæ. quid eſt, vbi acquieſcam, niſi quàm diu tuas litteras lego? quæ eſſent profectò crebriores, ſi quid haberes, quo putares meam moleſtiam minui poſſe. ſed tamen te rogo, ne intermittas ſcribere ad me, quidquid erit; eóſque qui mihi tam crudeliter inimici ſunt, ſi odiſſe non potes, accuſes tamen; non vt aliquid proficias, ſed vt me tibi carum eſſe ſentiant. Plura ad te ſcribam, ſi mihi ad eas litteras, quas proximè ad te dedi, reſcripſeris. Vale. XII. KAL. *Febr.*

CICERO ATTICO. S. II.

CONFECTVS *iam cruciatu maximorum dolorum, ne, ſi ſit quidem, quod ad te debeam ſcribere, facilè id exequi poſſim; hoc minus, quòd res nulla eſt, quæ ſcribenda ſit; cùm præſertim ne ſpes quidem vlla oſtendatur, fore melius. ita iam ne tuas quidem litteras exſpecto: quamquam ſemper aliquid afferunt, quod velim. quare tu quidem ſcribito, cùm erit, quoi des. ego tuis proximis, quas tamen iam pridem accepi, nihil habeo, quod reſcribam. longo enim interuallo video immutata eſſe omnia: illa eſſe firma, quæ iubeant nos ſtultitiæ noſtræ grauiſſimas pœnas pendere. P. Salluſtio curanda ſunt* HS XXX. *quæ accepi à Cn. Salluſtio. velim videas, ve ſine mora curentur. de ea re ſcripſi*

ad Terenniam: atque hoc ipſum iam prope conſumptum eſt. quare id quoque velim, cum illa videas, vt ſit, qui vtamur. hic fortaſſe potero ſumere, ſi ſciam iſtic paratum fore. ſed prius, quam id ſcirem, nihil ſum auſus ſumere. Qui ſit omnium rerum ſtatus noſter, vides. nihil eſt mali, quod non & ſuſtineam & exſpectem. quarum rerum eo grauior eſt dolor, quo culpa maior. Ille in Achaia non ceſſat de nobis detrahere. nihil videlicet tuæ litteræ profecerunt. Vale. VIII. ID. *Mart.*

CICERO ATTICO S. XII.

CEPHALIO *mihi à te litteras reddidit* A.D. VIII. ID. *Mart. veſpere. eo autem die manè tabellarios miſeram, quibus ad te dederam litteras. tuis tamen lectis litteris, putaui aliquid reſcribendum eſſe, maximè, quòd oſtendis te pendere animi, quamnam rationem ſim Cæſari allaturus profectionis meæ tum, cùm ex Italia diſceſſerim. nihil opus eſt mihi noua ratione. ſæpe enim ad eum ſcripſi multíſque mandaui, non potuiſſe, cùm cupiiſſem, ſermones hominum ſuſtinere; multáque in eam ſententiam. nihil enim erat, quod minùs eum vellem exiſtimare, quàm me tanta de re non meo conſilio vſum eſſe. poſtea, cùm mihi litteræ à Balbo Cornelio minore miſſæ eſſent, illum exiſtimare, Quinctum fratrem lituum meæ profectionis fuiſſe, (ita enim ſcripſit) qui non dum cognoſsem quæ de me Quinctus ſcripſiſſet ad multos: etſi multa præ-*

ſens in præſentem acerbè dixerat & fecerat; tamen Nilo meo his verbis ad Cæſarem ſcripſi.

De Quincto fratre meo non minus laboro, quàm de me ipſo : ſed eum tibi commendare hoc meo tempore non audeo. illud duntaxat tamen audebo petere abs te, quod te oro, ne quid exiſtimes ab illo factum eſſe, quo minus mea in te officia conſtarent, minúſve te diligerem, potiúſque ſemper illum auctorem noſtræ coniunctionis fuiſſe, meíque itineris comitem, non ducem. quare ceteris in rebus tantum ei tribues, quãtum humanitas tua, amicitiáq; veſtra poſtulat. ego ei ne quid apud te obſim, id te vehementer etiam atque etiã rogo.

Quare, ſi quis congreſſus fuerit mihi cum Cæſare, (etſi non dubito, quin is lenis in illum futurus ſit, ídque iam declarauerit) ego tamen is ero, qui ſemper fui. ſed, vt video, multo magis eſt nobis laborandum de Africa; quam quidem tu ſcribis confirmari quotidie magis ad condicionis ſpem, quàm victoriæ. quod vtinam ita eſſet. ſed longe aliter eſſe intelligo; téque ipſum ita exiſtimare arbitror; aliter autem ſcribere, non fallendi, ſed confirmandi mei cauſſa, præſertim cùm adiungatur ad Africam etiam Hiſpania. Quod me admones, vt ſcribam ad Antonium, & ad ceteros: ſi quid videbitur tibi opus eſſe, velim facias id, quod ſæpe feciſti. nihil enim mihi venit in mentem, quod ſcribendum putem. Quod me audis fractiorem eſſe animo: quid putas, cùm videas acceſſiſſe ad ſuperiores ægritudines præclaras generi actiones? Tu tamen velim

ne intermittas, quod eius facere poteris, ſcribere ad me, etiam ſi rem de qua ſcribas, non habebis. ſemper enim afferunt aliquid mihi tuæ litteræ. Galeonis hereditatem creui. puto enim cretionem ſimplicem fuiſſe, quoniam ad me nulla miſſa eſt. VIII. ID. *Mart.*

CICERO ATTICO. S. XIII.

A MVRENAE *liberto nihil adhuc acceperam litterarum. P. Siſer reddiderat eas, quibus reſcribo. De Seruij patris litteris quod ſcribis, item, Quinctum in Syriam veniſſe quod ais eſſe qui nuntient; ne id quidem verum eſt. Quod certiorem te vis fieri, quo quiſque in me animo ſit, aut fuerit eorum, qui huc venerunt; neminem alieno intellexi. ſed, quantum id mea interſit, exiſtimare te poſſe certe ſcio. mihi cùm omnia ſunt intolerabilia ad dolorem, tum maximè, quòd in eam cauſſam veniſſe me video, vt ea ſola vtilia mihi eſſe videantur, quæ ſemper nolui. P. Lentulum patrem Rhodi eſſe aiunt, Alexandreæ filium; Rhodóque Alexandream C. Caſſium profectum eſſe conſtat. Quinctus mihi per litteras ſatisfacit, multo aſperioribus verbis, quàm cum grauiſſimè accuſabat. ait enim ſe ex litteris tuis intelligere, tibi non placere, quòd ad multos de me aſperiùs ſcripſerit: itaque ſe pœnitere, quòd animum tuum offenderit: ſed ſe iure feciſſe. deinde perſcribit ſpurciſſimè, quas ob cauſſas fecerit. ſed neque hoc tempore, nec antea*

pateſeciſſet odium ſuum in me, niſi omnibus rebus me eſſe oppreſſum videret. atque vtinam vel nocturnis, quemadmodum tu ſcripſeras, itineribus propius te acceſſiſſem: nunc nec vbi, nec quando te ſim viſurus, poſſum ſuſpicari. De cohæredibus Fuſidianis nihil fuit, quod ad me ſcriberes. nam & æquum poſtulant; &, quidquid egiſſes, rectè eſſe actum putarem. De fundo Fruſinati redimendo iam pridem intellexiſti voluntatem meam; etſi tum meliore loco res erant noſtræ, neque tam mihi deſperatum iri videbantur; tamen in eadem ſum voluntate. id quemadmodum fiat, tu videbis. & velim, quoad poteris, conſideres, vt ſit, vnde nobis ſuppeditentur ſumptus neceſſarij. ſi quas habuimus facultates, eas Pompeio tum, cùm id videbamur ſapienter facere, detulimus. itaque tum & à tuo villico ſumpſimus, & aliunde mutuati ſumus, cùm Quinctus quereretur per litteras, ſibi nos nihil dediſſe; qui neque ab illo rogati ſumus, neque ipſi eam pecuniam aſpeximus. ſed velim videas, quid ſit, quod confici poſſit, quídque mihi de omnibus des conſilij: & cauſſam noſti. Plura ne ſcribam, dolore impedior. ſi quid erit, quod ad quos ſcribendum meo nomine putes, velim, vt ſoles, facias: quotiéſque habebis, quoi des ad me litteras, nolim prætermittas. Vale.

CICERO ATTICO. S. XIIII.

NON *me offendit veritas litterarum tuarum,*

quod me, cum communibus, tum præcipuis malis oppreſſum, ne incipis quidem, vt ſolebas, conſolari, faterìſque id fieri iam non poſſe. nec enim ea ſunt, quæ erant antea, cùm, vt nihil aliud, comites me & ſocios habere putabam. omnes enim Achaici deprecatores, item qui in Aſia, quibus non erat ignotum, etiam quibus erat, in Africam dicuntur nauigaturi. ita præter Lælium, neminem habeo culpæ ſocium: qui tamen hoc meliore in cauſſa eſt, quòd iam eſt receptus. de me autem, non dubito, quin ad Balbum & ad Oppium ſcripſerit: à quibus, ſi quid eſſet lætius, certior factus eſſem; tecum etiam eſſent locuti: quibuſcum tu de hoc ipſo colloquare velim, & ad me, quid tibi reſponderint, ſcribas: non quòd ab iſto ſalus data quicquam habitura ſit firmitudinis: ſed tamen aliquid conſuli & proſpici poterit. etſi omnium conſpectum horreo, præſertim hoc genero; tamen, in tantis malis quid aliud velim, non reperio. Quinctus pergit, vt ad me & Panſa ſcripſit, & Hirtius: iſque item Africam petere cum ceteris dicitur. Ad Minucium pariantem ſcribã, & tuas litteras mittam. ad te ſcribam, numquid egerit. HS XXX. potuiſſe mirarer, niſi multa de Fufidianis prædiis. & id video tamen. Te exſpecto: quem videre, ſi vllo modo pote, eſt enim res, peruellem. iam extremum concluditur. ibi facile eſt quid; quale ſit, grauius exiſtimare. Vale.

CICERO ATTICO S. XV.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

QVONIAM *iuſtas cauſsas affers, quòd te hoc tempore videre non poſſim: quæſo, quid ſit mihi faciendum. ille enim ita videtur Alexandriam tenere, vt eum ſcribere etiam pudeat de illis rebus. ij autem ex Africa iam affuturi videntur; Achæi, ij item ex Aſia redituri ad eos, aut libero aliquo loco cõmoraturi. quid mihi igitur putas agendũ? video difficile eſse conſilium. ſum enim ſolus, aut cum altero, cui neque ad illos reditus ſit, neque ab his ipſis quicquam ad ſpem oſtendatur. ſed tamen ſcire velim, quid cenſeas: idque erat cum aliis, cur te, ſi fieri poſset, cuperem videre. Minucium* XII. *ſola curaſse, ſcripſi ad te antea: quod ſupereſt, velim videas, vt curetur. Quinctus non modò non cum magna prece ad me, ſed acerbiſſimè ſcripſit: filius vero mirifico odio. nihil fingi poteſt mali, quo nõ vrgear. omnia tamen ſunt faciliora, quàm peccati dolor, qui & maximus eſt, & æternus: cuius peccati ſi ſocios eſsem habiturus ego, quos putaui, tamen eſset conſolatio tenuis. ſed habet aliorum omnium ratio exitum, mea nullum. alij capti, alij interclusi non veniunt in dubium de voluntate, eò minus ſcilicet, cùm ſe expedierint, & vna eſse cœperint. ij autem ipſi, qui ſua voluntate ad Fufium venerunt, nihil poſsunt, niſi timidi, exiſtimari. multi autem ſunt, qui, quicunq; ſunt, modò ad illos ſe recipere volent, recipientur. quo minùs debes mirari,*

non poſſe me tanto dolori reſiſtere. ſolius enim meum peccatum corrigi non poteſt, & fortaſſe Lælij. ſed quid me id leuat? C. quidem Caſſium aiunt conſilium Alexandream eundi mutauiſſe. Hæc ad te ſcribo, non vt queas tu demere ſolicitudinem, ſed vt cognoſcam, ecquid tu ad ea afferas, quæ me conficiunt: ad quæ gener accedit, & cetera, quæ, fletu reprimor, ne ſcribam. quin etiam Aeſopi filius me excruciat. prorſus nihil abeſt, quin ſim miſerrimus. Sed ad primum reuertor: quid putes faciendum; occulténe aliquo propius veniendum, an mare tranſeundum. nam hîc maneri diutiùs non poteſt. De Fufidianis quare nihil potuit confici? genus enim condicionis eiuſmodi fuit, in quo non ſolet eſſe controuerſia; cùm ea pars, quæ videtur eſſe minor, licitatione expleri poſſet. hæc ego non ſine cauſſa quæro. ſuſpicor enim, coheredes dubiam noſtram cauſſam putare, & eo rem in integro eſſe. Vale. Pridie Idus Mai.

CICERO ATTICO. S. XVI.

NON *meo vitio fit, hoc quidem tempore, (ante enim eſt peccatum) vt me iſta epiſtola nihil conſoletur. nam & exiguè ſcripta eſt, & ſuſpiciones magnas habet, non eſſe ab illo; quas animaduertiſſe te exiſtimo. De obuiam itione ita faciam, vt ſuades. neque enim valde de aduentu eius opinio eſt, neq; ſi qui ex Aſia veniunt, quicquam auditum eſſe dicunt de pace: cuius ego ſpe in hanc fraudem incidi.*

incidi. nihil video, quod ſperandum putem, nunc præſertim, cùm ea plaga in Aſia ſit accepta, in Illyrico, in Caſſiano negotio, in ipſa Alexandria, in vrbe, in Italia. ego verò, etiam ſi rediturus ille eſt, qui adhuc bellum gerere dicitur, tamen ante reditum eius negotium confectum iri puto. Quod autem ſcribis, quandam lætitiam bonorum eſſe commotam, vt ſit auditum de litteris: tu quidem nihil prætermittis, in quo putes aliquid ſolacij eſſe: ſed ego non adducor, quemquam bonum vllam ſalutem putare mihi tanti fuiſſe, vt eam peterem ab illo, & eò minùs, quòd huius conſilij iam ne ſocium quidem habeo quemquam. qui in Aſia ſunt, rerum exitum exſpectant. Achaici etiam Fuſio ſpem deprecationis afferunt. horum & timor idem fuit primò, qui meus, & conſtitutum. mora Alexandrina cauſſam illorum correxit, meam euertit. quamobrem idem à te nunc peto, quod ſuperioribus litteris, vt, ſi quid in perditis rebus diſpiceres, quod mihi putares faciendum, me moneres. ſi recipior ab his, quod vides non fieri; tamen, quoad bellum erit, quid agam, aut vbi ſim, non reperio: ſin iactor, eo minus. itaque tuas litteras exſpecto; eaſque vt ad me ſine dubitatione ſcribas, rogo. Quod ſuades, vt ad Quinctum ſcribam de his litteris: facerem, ſi me quicquam iſtæ litteræ delectarent. etſi quidam ſcripſit ad me his verbis: EGO, VT IN HIS MALIS, PATRIS SVM NON INVITVS; ESSEM LIBENTIVS, SI FRATER TVVS EA DE TE LOQVERETVR, QVAE EGO AVDIRE

VELLEM. *Quod ais illum ad te ſcribere, me ſibi nullas litteras remittere: ſemel ab ipſo accepi: ad eas Cephalioni dedi, qui multos menſes tempeſtatibus retentus eſt. Quinctum filium ad me acerbiſſimè ſcripſiſſe, iam ante ad te ſcripſi. Extremum eſt, quod te orem, ſi putas rectum eſſe, & à te ſuſcipi poſſe, cum Camillo communices, vt Terentiam moneatis de teſtamento. tempora monent, vt videat, vt ſatisfaciat, quibus debeat. auditum ex Philotimo eſt, eam ſceleratè quædam facere. credibile vix eſt. ſed certè, ſi quid eſt, quod fieri poſſit, prouidendum eſt. de omnibus rebus velim ad me ſcribas, & maximè quid ſcribas de ea: in quo tuo conſilio egeo, etiam ſi nihil excogitas: id enim mihi erit pro deſperato.* III. *Nonas Iun.*

CICERO ATTICO. S. XVII.

PROPERANTIBVS *tabellariis alienis hanc epiſtolam dedi; eo breuior eſt; &, quòd eram miſſurus meos. Tullia mea venit ad me pridie Idus Iun. déque tua erga ſe obſeruantia beniuolentiáque mihi plurima expoſuit, litteráſque reddidit trinas. ego autem ex ipſius virtute, humanitate, pietate non modò eam voluptatem non cepi, quam capere ex ſingulari filia debui; ſed etiam incredibili ſum dolore affectus, tale ingenium in tam miſera fortuna verſari, ídque accidere nullo ipſius delicto; ſumma culpa mea. itaque à te neque conſolationem iam, qua cupere te vti video, nec conſilium,*

quod capi nullum poteſt, exſpecto: téque omnia cùm ſupèrioribus ſæpe litteris, tum proximis temtaſſe intelligo. Ego cum Salluſtio Ciceronem ad Cæſarem mittere cogitabam. Tulliam autem, non videbam eſſe cauſſam, cur diutius mecum tanto in communi mœrore retinerem. itaque matri eam, cùm primum per ipſam liceret, eram remiſſurus. Pro ea, quam ad modum conſolantis ſcripſiſti, πρόβατα putato me ſcripſiſſe, quæ tu ipſe intelligis reſponderi potuiſſe. Quod Oppium tecum ſcribis locutum, non abhorret à mea ſuſpicione eius oratio. ſed non dubito quin iſtis perſuaderi nullo modo poſſit ea, quæ faciant, mihi probari poſſe; quoquo modo loquar. ego tamen vtar moderatione, qua potero. quamquam, quid mea interſit, vt eorum odium ſubeam, non intelligo. Te iuſta cauſſa impediri, quo minus ad nos venias, video; idque mihi valde moleſtum eſt. Illum ab Alexandria diſceſſiſſe nemo nuntiat; conſtátque, ne profectum quidem illim quemquam poſt Idus Mart. nec poſt Idus Decemb. ab illo datas vllas litteras: ex quo illud intelligis, illud, de litteris A. D. V. ID. *Febr. datis (quod inane eſſet, etiam ſi verum eſſet) non verum eſſe. L. Terentium diſceſſiſſe ex Africa ſcimus, Pæſtúmque veniſſe. quid is afferat, aut quo modo exierit; aut quid in Africa fiat; ſcire velim. dicitur enim per Naſidium emiſſus eſſe: id quale ſit, velim, ſi inueneris, ad me ſcribas. De* HS X. *vt ſcribis faciam. Vale.* XVIII. KAL. *Quinct.*

CICERO ATTICO S. XVIII.

De *illius Alexandria diſceſſu, nihil adhuc rumoris, contráque opinio, valde eſſe impeditum. itaque nec mitto, vt conſtitueram, Ciceronem, & te rogo, vt me hinc expedias. quoduis enim ſupplicium leuius eſt hac permanſione. hac de re & ad Antonium ſcripſi, & ad Balbum, & ad Oppium. ſiue enim bellum in Italia futurum eſt, ſiue claſſibus vtetur; hîc eſſe me, minime conuenit: quorum fortaſſe vtrumque erit: alterum certè. intellexi omnino ex Oppij ſermone, quem tu mihi ſcripſiſti, quæ iſtorum via eſſet: ſed, vt eam flectas, te rogo. nihil omnino iam exſpecto, niſi miſerum. ſed hoc perditius, in quo nunc ſum, fieri nihil poteſt. quare, & cum Antonio loquare, velim, & cum iſtis; & rem, vt poteris, expedias; & mihi quamprimum de omnibus rebus reſcribas. Vale.* XII. KAL. *Quinct.*

CICERO ATTICO. S. XIX.

Cvm *tuis dare poſſem litteras, non prætermiſi: etſi, quid ſcriberem, non habebam. tu ad nos & rariùs ſcribis, quàm ſolebas, & breuiùs: credo, quia nihil habes, quod me putes libenter legere, aut audire poſſe. verumtamen velim, ſi quid erit, qualecumque erit, ſcribas. eſt autem vnum, quod mihi ſit optandum, ſi quid agi de pace poſſit: quod nulla equidem habeo in ſpe. ſed, quia tu leniter interdum*

ſignificas, cogis me ſperare, quod optandum vix eſt. Philotimus dicitur Idib. Sext. nihil habeo de illo amplius. tu, velim, ad ea mihi reſcribas, quæ ad te antea ſcripſi. mihi tantum temporis ſatis eſt, dum, vt in peſſimis rebus, aliquid caueam, qui nihil vnquam caui. Vale. XI. KAL. *Sext.*

CICERO ATTICO. S. XX.

XVII. KAL. *Sept. venerat die* XXVIII. *Seleucea Pieria C. Trebonius, qui ſe Antiochea diceret apud Cæſarem vidiſſe Q. filium cum Hirtio. eos de Quincto, quæ voluiſſent, impetraſſe nullo quidem negotio. quod ego magis gauderem, ſi iſta nobis impetrata quicquam ad ſpem explorati haberent. ſed & alia timenda ſunt, ab aliíſque, & ab hoc ipſo. quæ dantur, vt à domino, rurſus in eiuſdem ſunt poteſtàte. etiam Salluſtio ignouit. omnino dicitur nemini negare. quod ipſum eſt ſuſpectum, notionem eius differri. M. Gallius Q. filius mancipia Salluſtio reddidit. is venit vt legiones in Siciliam traduceret: & protinus iturum Cæſarem Patris. quod ſi faciet: ego, quod ante mallem, aliquò propius accedam. tuas litteras ad eas, quibus à te proximè conſilium petiui, vehementer exſpecto. Vale.* XVI. KAL. *Sept.*

CICERO ATTICO. S. XXI.

ACCEPI VI. KAL, *Sept. litteras à te, da-*

tas XII. KAL. *dolorémque, quem ex Q. ſcelere iampridem acceptum iam abieceram, lecta eius epiſtola grauiſſimum cepi. tu etſi non potuiſti vllo modo facere, vt mihi illam epiſtolam non mitteres: tamen mallem non eſſe miſſam. Ad ea autem, quæ ſcribis de teſtamento, videbis, quid, & quo modo. De nummis & illa ſic ſcripſit, vt ego ad te antea; & nos, ſi quid opus erit, vtemur ex eo, de quo ſcribis. Ille ad* KAL. *Sept. Athenis non videtur fore. multa eum in Aſia dicuntur morari, maxime Pharnaces. legio* XII. *ad quam primum Sulla venit, lapidibus egiſſe hominem dicitur. nullam putant ſe commoturam. illum arbitrantur protinus Patris in Siciliam. ſed, ſi hoc ita eſt, huc veniat neceſſe eſt. ac mallem illum. aliquo enim modo hinc euaſiſſem. nunc metuo, ne ſit exſpectandum; & cum reliquis etiam loci grauitas hic miſerrimè perferenda. Quod me mones vt ea videam, quæ ad tempus accommodem: facerem, ſi res pateretur, & ſi vllo modo fieri poſſet. ſed in tantis noſtris peccatis, tantíſque noſtrorum iniuriis, nihil eſt, quod aut facere dignum nobis, aut ſimulare poſſim. Sullana confers: in quibus omnia genere ipſo præclariſſima fuerũt, moderatione paulo minus temperata. hæc autem eiuſmodi ſunt, vt obliuiſcar; multóque malim quod omnibus ſit melius, quorum vtilitati meam iunxi. Tu ad me tamen velim quàm ſæpiſſimè ſcribas, eóque magis, quòd præterea nemo ſcribit: ac ſi omnes, tuas tamen maxime exſpectarem. Quod ſcribis, illum per me Quincto fore placatiorem: ſcripſi*

ad te antea, eum ſtatim Q. filio omnia tribuiſſe; noſtri nullam mentionem. Vale.

CICERO ATTICO S. XXII.

DILIGENTER *mihi faſciculum reddidit Balbi tabellarius. accepi enim à te litteras, quibus videris vereri, vt epiſtolas illas acceperim: quas quidem vellem mihi numquam redditas. auxerunt enim mihi dolorem: nec ſi in aliquem incidiſſent, quicquam noui attuliſſent. quid enim tam peruulgatum, quàm illius in me odium, & genus hoc litterarum? quod ne Cæſar quidem ad iſtos videtur miſiſſe, quaſi quo illius improbitate offenderetur, ſed, credo, vti notiora noſtra mala eſſent. Nam quod te vereri ſcribis, ne illi obſint, eíque rei mederi: ne rogari quidem ſe paſſus eſt de illo: quod quidem mihi moleſtum non eſt: illud moleſtius, iſtas impetrationes noſtras nihil valere. Sulla, vt opinor, cras hic erit cum Meſſalla. currunt ad illum pulſi à militibus; qui ſe negant vſquam, niſi acceperint. ergo ille huc veniet: quod non putabant: tarde quidem. itinera enim ita facit, vt multos dies in oppidum ponat. Pharnaces autem, quoquo modo aget, afferet moram. quid mihi igitur cenſes? iam enim corpore vix ſuſtineo grauitatem huius cæli, qui mihi laborem affert in dolore. An his illuc euntibus mandem, vt me excuſent, ipſe accedam propius? quæſo, attende; & me, quod adhuc ſæpe rogatus non feciſti, conſilio iuua: ſcio rem difficilem*

eſſe: ſed, vt malis. etiam illud mea magni intereſt, te vt videam. profecto aliquid profecero, ſi id acciderit. De teſtamento vt ſcribis, animaduertes.

CICERO ATTICO. S. XXIII.

QVOD *ad te ſcripſeram, vt cum Camillo communicares, de eo Camillus mihi ſcripſit, ſe tecum locutum. tuas litteras exſpectabam. ni ſic illud quidem mutari, ſi aliter eſt, & oportet, non video poſſe,* SED CVM A NILO ACCEPISSEM LITTERAS, DESIDERAVI TVAS: *& ſic putabam. Te certiorem factum non eſſe? modò valeres. ſcripſeras enim te quodam valetudinis genere temtari. Acuſius quidem Rhodo venerat* VIII. ID. *Quinct. is nuntiabat, Q. filium ad Cæſarem profectum* IIII. KAL. *Iun. Philotimum Rhodum pridie eum diem veniſſe, habere ad me litteras. ipſum Acuſium audies. ſed tardius iter faciebat. eò feci, vt ego celeriter eunti darem. quid ſit in iis litteris, neſcio: ſed mihi valde Quinctus frater gratulatur. equidem in meo tanto peccato nihil ne cogitatione quidem aſſequi poſſum, quod mihi tolerabile poſſit eſſe. Te oro, vt de hac miſera cogites: & illud, de quo ad te proximè ſcripſi, vt aliquid conficiatur ad inopiam propulſandam, & etiam de ipſo teſtamento. illud quoque vellem antea: ſed omnia timuimus. melius quidem in peſſimis nihil fuit diſcidio. aliquid feciſſemus, vt vini, vel tabularum nouarum nomine, vel nocturnarum*

expugnationum, vel Metellæ, vel omnium maiorum: nec res periiſſet: & videremur aliquid doloris virilis habuiſſe. memini omnino tuas litteras; ſed & tempus illud: etſi quiduis præſtitit. nunc quidem ipſe videtur denuntiare. audimus enim de teſtatu iri E. L. ô dij! generúmne noſtrum potiſſimum, vt vt hoc, vel tabulas nouas? placet mihi igitur, & idem tibi, nuntium remitti. petet fortaſſe tertiam penſionem. conſidera igitur túmne vini abuſio naſcetur, an priùs. ego, ſi vllo modo potuero, vel nocturnis itineribus experiar, vt te videam. tu & hæc, & ſi quid erit, quod interſit me ſcire, ſcribas velim. Vale.

CICERO ATTICO. S. XXIII.

QVAE *dudum ad me, &, quæ etiam ad me, ad Tulliam de me ſcripſiſti, ea ſentio eſſe vera. eo ſum miſerior, (etſi nihil videbatur addi poſſe) quòd mihi non modo iraſci grauiſſima iniuria accepta, ſed ne dolere quidem impune liceat. quare iſtuc feramus. quod cum tulerimus, tamen eadem erunt perpetienda, quæ tu, ne accidant, vt caueamus, mones. ea enim eſt à nobis contracta culpa, vt omni ſtatu, omnique populo eundem exitum habitura videatur. ſed ad meam manum redi: dehinc enim hæc occultius agenda. vide quæſo etiam nunc de teſtamento, quod tum factum, cùm illa quærere cœperat. non credo te commorit; neque enim rogarit, ne me quidem. ſed quaſi ita ſit: quoniam in ſermonem iam veniſti, poteris eam monere, vt alicui*

committat, cuius extra periculum huius belli fortuna ſit. equidem tibi potiſſimum velim, ſi idem illa vellet: quam quidem celo miſeram, me in hoc timere de illo altero. ſcio equidem vænire nunc nil poſſe: ſed ſeponi & occultari poſſunt, vt extra ruinam ſint eam, quæ impendet. Nam quod ſcribis, nobis noſtra & tua Terentiæ fore parata: tua credo: noſtra quæ poterunt eſſe? de Terentia autem (mitto cetera, quæ ſunt innumerabilia) quid ad hoc addi poteſt? ſcripſeras, vt H S X I I. *permutaret; tantum eſſe reliquum de argento. miſit illa* C C I Ɔ Ɔ *mihi, & adſcripſit, tantum eſſe reliquum. cum hoc tam paruum de paruo detraxerit, perſpicis quid in maxima re fecerit? Philotimus non modò nullus venit, ſed ne per litteras quidem, aut per nuntium certiorem facit me, quid egerit. Epheſo qui veniunt, ibi ſe eum de ſuis controuerſiis in ius adeuntem vidiſſe nuntiant: quæ quidem (ita enim veriſimile eſt) in aduentum Cæſaris fortaſſe reiiciuntur. ita aut nihil puto eum habere, quod putet ad me celeriùs perferendum, & eo me magis eſſe deſpectum: aut, etiam ſi quid habet, id, niſi omnibus ſuis negotiis confectis, ad me referre non curat. ex quo magnum equidem capio dolorem, ſed non tantum, quantum videor debere. nihil enim mea minùs intereſſe puto, quàm quid illinc afferatur. id quamobrem, te intelligere certè ſcio. Quod me mones de vultu & oratione ad tempus accommodanda; etſi difficile eſt, tamen imperarem mihi, ſi mea quicquam intereſſe putarem. Quod ſcribis, litteris pu-*

tare Africanum negotium confici poſſe: velim ſcriberes, cur ita putares: mihi quidem nihil in mentem venit, quare id putem fieri poſſe: tu tamen, velim, ſi quid erit, quod conſolationis aliquid habeat, ſcribas ad me. ſin, vt perſpicio, nihil erit, ſcribas idipſum. ego ad te, ſi quid audiero citiùs, ſcribam. Vale. VIII. ID. *Sext.*

CICERO ATTICO S. XXV.

FACILE *aſſentior tuis litteris; quibus exponis pluribus verbis nullum te habere conſilium, quo à te poſſim iuuari. conſolatio certe nulla eſt, quæ leuare poſſit dolorem meum. nihil eſt enim contractum caſu. nam id eſſet ferendum. ſed omnia fecimus iis erroribus, & miſeriis & animi & corporis, quibus proximi vtinam mederi maluiſſent, quàm obeſſe. quoniam neque conſilij tui, neque conſolationis cuiuſquam ſpes vlla mihi oſtenditur; non quæram hæc à te poſthac. tantum velim, ne intermittas: ſcribas ad me, quidquid veniet tibi in mentem, cùm habebis, cui des, & dum erit, ad quem des: quod longum non erit. Illum diſceſſiſſe Alexandria, rumor eſt non firmus, ortus ex Sulpicij litteris: quas cuncti poſtea nuntij confirmarunt: quod verum, an falſum ſit, quoniam mea nihil intereſt, vtrum malim, neſcio. Quod ad te iampridem de teſtamento ſcripſi; apud εὔπιστον illas velim; vt poſſint aduertas. ego huius miſerrima facultate cõfectus cõflictor. nihil vmquã ſimile natũ puto: quoi ſi qua re conſulere*

aliquid poſſum, cupio te admoneri. video eandem eſſe difficultatem, quam in conſilio dato ante: tamen hoc me magis ſolicitat, quàm omnia. In penſione ſecunda cæci fuimus. alium mallem. ſed præteriit. te oro, vt in perditis rebus, ſi quid cogi, confici poteſt, quod ſit in tuto, ex argento, neque ſatis multa ex ſupellectile, des operam. iam enim mihi videtur adeſſe extremum, nec ulla fore condicio pacis, eáque, quæ ſunt, etiam ſine aduerſario peritura. hæc etiam, ſi videbitur, cum Terentia loquare oportunè. non queo omnia ſcribere. Vale. III. NON. *Quinct.*

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD ATTICVM.

LIBER XII.

CICERO ATTICO S. I.

VNDECIMO *die poſtquam à te diſceſſeram hoc litterularum exaraui, egrediens è villa ante lucem: atque eo die cogitabam in Anagnino, poſtero autem in Tuſculano; ibi vnum diem.* V. KAL. *igitur ad conſtitutum: atque vtinam continuo ad complexum meæ Tulliæ, ad oſculum Atticæ poſſim currere. quod quidem ipſum ſcribe quæſo ad me; vt, dum conſiſto in Tuſculano, ſciam, quid garriat: ſin ruſticatur, quid ſcribat ad te: eique interea aut ſcribes ſalutem, aut nuntiabis, itémque Piliæ: & tamen, etſi continuo congreſſuri ſumus, ſcribes ad me, ſi quid habebis. Cùm complicarem hanc epiſtolam, noctuabundus ad me venit cum epiſtola tua tabellarius: qua lecta, de Atticæ febricula ſcilicet valde dolui. reliqua, quæ exſpectabam, ex tuis litteris cognoui omnia. ſed quod ſcribis, igniculum matutinum; γεροντικώτερον eſt memoriola vacillare. ego enim* IIII. KAL. *Axio dederam, tibi* III. *Quincto quo die veniſſem, id eſt* II. KAL. *hoc igitur habebis, noui nihil. quid ergo opus erat epiſtola? quid, cùm coram ſumus, & garrimus quidquid in buccam? eſt profecto quidam λέσχη, quæ habet etiam*

ſi nihil ſubeſt, collocunione ipſa ſuauitatem.

CICERO ATTICO. S. II.

HIC *rumores tamen Murcum periiſſe naufragio, Aſinium delatum viuum in manus militum, L. nauis delatas in Vticam reflatu hoc, Pompeium non comparere, nec in Balearibus omnino fuiſſe, vt Patietus affirmat. ſed auctor nullius rei quiſquam. Habes, quæ, dum tu abes, locuti ſunt. Ludi interea Præneſte. ibi Hirtius, & iſti omnes. & quidem ludi dies octo. quæ cenæ? quæ deliciæ? res interea fortaſſe tranſacta eſt. ô miros homines! at Balbus ædificat: τὶ γὰρ αὐτῷ μέλει? verùm, ſi quæris, homini non recta, ſed voluptaria quærenti nónne βεβίωται? Tu interea dormis. iam explicandum eſt πρόβλημα, ſi quid acturus es. ſi quæris quid putem, ego fructum puto. ſed quid multà? iam te videbo; & quidem, vt ſpero, de via rectà ad me. ſimul enim & diem Tyrannioni conſtituemus, & ſi quid aliud.*

CICERO ATTICO. S. III.

VNVM *te puto minus blandum eſſe, quàm me: &, ſi vterque noſtrum eſt aliquando aduerſus aliquem, inter nos certe numquam ſumus. audi igitur me hoc ἀγοητεύτως dicentem. ne viuam mi Attice, ſi mihi non modò Tuſculanum, vbi ceteroqui ſum libenter, ſed μακάρων νῆσοι tanti ſunt, vt ſine te*

ſim totos dies. quare obduretur hoc triduum; vt te quoque ponam in eodem πάθει: quod ita eſt profectò. ſed velim ſcire, hodiéne ſtatim de auctione, ecquo diéue venias. ego me interea cum libellis. ac moleſtè fero Vennonij me hiſtoriam non habere. ſed tamen, ne nihil de re, nomen illud, quòd à Cæſare, tris habet condiciones, aut emptionem ab haſta: (perdere malo: etſi, præter ipſam turpitudinem, hoc ipſum puto eſſe perdere) aut delegationem à mancipe, annua die; (quis erit, cui credam? aut quando ipſe Metonis annus veniet?) aut, Vecteni condicione, ſemiſſem. σκέψαι igitur. ac vereor, ne iſte iam auctionem nullam faciat, ſed, ludis factis, κλύπῳ ſubſidio currat. ne talis vir ἀλογηθῇ. ſed μελήσει.

CICERO ATTICO S. IIII.

O GRATAS *tuas mihi, iucundáſque litteras! quid quæris? reſtitutus eſt mihi dies feſtus. angebar enim, quòd Tiro ἐνερευθέστερον te ſibi eſſe viſum dixerat. addam igitur, vt cenſes, vnum diem. Sed de Catone πρόβλημα ἀρχιμήδειον eſt. non aſſequor, vt ſcribam, quod tui conuiuæ non modò libenter, ſed etiam æquo animo legere poſſint. quin etiam, ſi à ſeriis eius dictis, ſi ab omni voluntate, conſiliiſque, quæ de Rep. habuit, recedam, ψιλῶςq; velim grauitatem, conſtantiámq; eius laudare; hoc ipſum tamen iſtis odioſum ἄκουσμα ſit. ſed verè laudari ille vir nõ poteſt, niſi hæc ornata ſint; quòd ille ea, quæ*

nunc ſunt, & futura viderit, &, ne fierent, contenderit, &, facta ne videret, vitam reliquerit. horum quid eſt, quod Aledio probare poſſimus? ſed cura obſecro, vt valeas, eámque, quam ad omnis res adhibes, in primis ad conualeſcendum adhibe prudentiam.

CICERO ATTICO. S. V.

Q. PATER *quartum, vel potius milleſimum nihil ſapit, qui lætetur Luperco filio, & Statio, vt cernat duplici dedecore cumulatam domum. addo etiam Philotimum tertium. ô ſtultitiam, niſi mea maior eſſet, ſingularem! quod autem os in hanc rem, ἔρανον a te? fac, non ad διψῶσαν κρήνην, ſed ad πειρήνην eum veniſſe; ſed ἄμπνευμα σεμνὸν ἀλφειοῦ in te κρήνην, vt ſcribis, haurire, in tantis ſuis præſertim anguſtiis; ποῖ ταῦτα ἄρα ἀποσκήψει? ſed ipſe uiderit. Cato me quidem delectat, ſed etiam Baſſum Lucilium ſua. De Cœlio, tu quæres, vt ſcribis: ego nihil noui. noſcenda eſt natura, non facultas modo. De Hortenſio & Virginio, tu ſi quid dubitabis: etſi, quid magis placeat, ego quantum aſpicio, non facilè inueneris. Cum Muſtela, quemadmodum ſcribis, cùm venerit Criſpus. Ad Auium ſcripſi, vt ea, quæ bene noſſem de auro, Piſoni demonſtrarem. tibi enim ſanè aſſentio, & iſtud nimiùm diu duci, & omnia nunc vndique contrahenda. Te quidem nihil agere, nihil cogitare aliud, niſi quod ad me pertineat, facilè perſpicio: meiſque*

negotij

negotiis impediri cupiditatem tuam ad me veniendi. ſed mecum eſſe te puto; non ſolùm quòd meam rem agis, verumetiam quòd videre videor, quo modo agas. neque enim vlla hora tui mihi eſt operis ignota: Tubulum Prætorem video L. Metello, Q. Maximo COSS. *nunc velim, P. Scæuola Pontifex maximus, quibus* COSS. *Tribunus pl. equidem puto proximis, Cæpione & Pompeio. Prætor enim P. Furio, Sex. Atilio. dabis igitur Tribunatum, &, ſi poteris, Tubulus quo crimine. & vide, quæſo, L. Libo, ille, qui de Ser. Galba, Cenſorinóne, & Manilio, an T. Quinctio, M. Acilio* COSS. *Tribunus pl. fuerit. conturbat enim me epitome Bruti Fanniana, an Bruti epitoma Fannianorum? ſcripſi, quod erat in extremo: ídque ego ſecutus, hunc Fannium, qui ſcripſit hiſtoriam, generum eſſe ſcripſeram Lælij: ſed tu me γεωμετρικῶς refelleras: te autem nunc Brutus & Fannius. ego tamen de bono auctore Hortenſio ſic acceperam, vt apud Brutum eſt. hunc igitur locum expedies. Ego miſi Tironem Dolabellæ obuiam. is ad me Idib. reuertetur. te exſpectabo poſtridie. De Tullia mea tibi antiquiſſimum eſſe video: ídque ita vt ſit, te vehementer rogo. Ergo & in integro omnia: ſic enim ſcribis. mihi etſi Kalendæ vitandæ fuerunt, Neoeicaſionúmque ἀρχέτυπα fugienda, conficiendæq́ tabulæ: nihil tamen tanti, vt à te abeſſem, fuit. cum Romæ eſſem, & te iam iámque viſurum me putarem: quotidie tamen horæ, quibus exſpectabam, longæ videbantur. ſcis me minimè eſſe*

blandum. itaque minus aliquanto dico, quàm ſentio.

CICERO ATTICO S. VI.

De coelio, vide, quæſo, ne qua lacuna ſit in auro. ego iſta non noui. ſed certe in collubo eſt detrimenti ſatis. huc aurum ſi accedit: ſed qui loquor? tu videbis. habes Hegeſiæ genus, quod Varro laudat. venio ad Tyrannionem. Ain tu? verum hoc fuit? ſine me? at ego quoties, cùm eſſem otioſus, ſine te tamen nolui? quo modo hoc ergo lues? vno ſcilicet, ſi mihi librum miſeris: quod vt facias, etiam atque etiam rogo. etſi me non magis liber ipſe delectabit, quàm tua admiratio delectauit. amo enim πάντα φιλόδημον: téque iſtam tam tenuem θεωρίαν tam valde admiratum eſſe gaudeo. etſi tua quidem ſunt eiuſmodi omnia. ſcire enim vis, quo vno animus alitur. ſed, quæſo, quid ex iſta acuta & graui refertur ad τέλος? ſed longa oratio eſt, & tu occupatus in meo quidem fortaſſe aliquo negotio; & pro iſto aſſo ſole, quo tu abuſus es in noſtro pratulo, à te nitidum ſolem, vnctúmque repetemus. ſed ad prima redeo. librum, ſi me amas, mitte. tuus eſt enim profecto, quoniam quidem eſt miſſus ad te. Chreme, tantúmne ab re tua eſt otij tibi, vt etiam Oratorem legas? macte virtute: mihi quidem gratum, & erit gratius, ſi non modò in libris tuis, ſed etiam in aliorum per librarios tuos Ariſtophanem repoſueris pro Eupoli. Cæſar autem mihi irridere viſus eſt QVAESO illud tuum, quod erat εὐπινὲς, &

vrbanum. ita porrò te ſine cura eſſe iuſſit, vt mihi quidem dubitationem omnem tolleret. Atticam doleo tam diu: ſed quoniam iam ſine horrore eſt, ſpero eſſe, vt volumus.

CICERO ATTICO S. VII.

QVAE *deſideras, omnia ſcripſi in codicillis, eoſque Eroti dedi, breuiter, ſed etiam plura quàm quæris; in iis de Cicerone: cuius quidem cogitationis initium tu mihi attuliſti. locutus ſum cum eo liberaliſſimè: quod ex ipſo, velim, ſi modo tibi erit commodum, ſciſcitere. ſed quid differo? expoſui, te ex me detuliſſe, ecquid vellet, ecquid requireret: velle Hiſpaniã, requirere liberalitatem. de liberalitate, dixi, quantum Publilius, quantum flamen Lentulus filio. de Hiſpania, duo attuli, primum idem, quod tibi, me vereri vituperationem: non ſatis eſſe, ſi hæc arma reliquiſſemus? etiam contraria? deinde fore, vt angeretur, cùm à fratre familiaritate, & omni gratia vinceretur. velit magis liberalitate vti mea, quàm ſua libertate: ſed tamen permiſi. tibi enim intellexeram non nimis diſplicere. ego etiam atque etiam cogitabo, téque, vt idem facias, rogo. magna res, & ſimplex eſt manere; illud anceps. verùm videbimus. De Balbo, & in codicillis ſcripſeram, & ita cogito, ſimul ac redierit. ſin ille tardius, ego tamen triduum. &, quod præterii, Dolabella etiam mecum.*

ægrum Romam remiſi: &, ſi quid habet collis ἐπιδήμιον, ad me cum Tiſameno transferamus. tota domus ſuperior vacat, vt ſcis. hoc puto valde ad rem pertinere.

CICERO ATTICO. S. XI.

MALE de Seio. ſed omnia humana tolerabilia ducenda. ipſi enim quid ſumus? aut quàm diu hæc curaturi ſumus? ea videamus, quæ ad nos magis pertinent, nec tamen multo; quid agamus de Senatu. Et, vt ne quid prætermittam, Cæſonius ad me litteras miſit, Poſtumiam Sulpicij domum ad ſe veniſſe. De Pompeij Magni filia, tibi reſcripſi, nihil me hoc tempore cogitare. alteram vero illam, quam tu ſcribis, puto noſti. nihil enim vidi fœdius. ſed adſum. coram igitur.

Obſignata epiſtola, accepi tuas. Atticæ hilaritatem libenter audio: commotiunculis συμπάσχω.

CICERO ATTICO. S. XII.

DE dote, tanto magis perpurga. Balbi regia condicio eſt delegandi. quoquo modo confice. turpe eſt rem impeditam iacere. Inſula Arpinas habere poteſt germanam ἀποθέωσιν: ſed vereor ne minorem τιμὴν habere videatur. ἐκτόπισμος eſt. igitur animus in hortis: quos tamen inſpiciam, cùm venero. De Epicuro, vt voles; etſi μεθαρμόζομαι in poſterum genus hoc perſonarum. incredibile eſt, quàm ea qui-

dam requirant. ad antiquos igitur : ἀνεμέσητον γάρ. nihil habeo, ad te quod perſcribam : ſed tamen inſtitui quotidie mittere, vt eliciam tuas litteras; non quo aliquid ex his exſpectem; ſed neſcio quo modo tamen exſpecto. quare ſiue habes quid, ſiue nihil habes, ſcribe tamen aliquid, téque cura.

CICERO ATTICO S. XIII.

COMMOVET *me Attica; etſi aſſentior Cratero. Bruti litteræ, ſcriptæ & prudenter, & amicè, multas mihi tamen lacrimas attulerunt. Me hæc ſolitudo minùs ſtimulat, quàm iſta celebritas. te vnum deſidero; ſed litteris nõ difficiliùs vtor, quàm ſi domi eſſem: ardor tamen ille idem vrget & manet, non mehercule indulgente me, ſed tamen non repugnante. Quod ſcribis de Apuleio, nihil puto opus eſſe tua cõtentione, nec Balbo & Oppio; quibus quidem ille receperat, mihíque etiam iuſſerat nuntiari, ſe moleſtum omnino non futurum. ſed cura, vt excuſer morbi cauſſa in dies ſingulos. Lænas hoc receperat. prende C. Septimium, L. Statilium. denique nemo negabit ſe iuraturum, quem rogaris. quod ſi erit durius, veniam, & ipſe perpetuum morbum iurabo. cùm enim mihi carendum ſit conuiuiis, malo id lege videri facere, quàm dolore. Cocceium velim appelles. quod enim dixerat, non facit. ego autem volo aliquod emere latibulum, & perfugium doloris mei.*

CICERO ATTICO S. XIIII.

De me excuſando apud Apuleium dederam ad te pridie litteras. nihil eſſe negotij arbitror. quemcunque appellaris, nemo negabit. ſed Septimium vide, & Lanatem, & Statilium. tribus enim opus eſt. ſed mihi Lanas totum receperat. Quod ſcribis à Iunio te appellatum: omnino Cornificius locuples eſt: ſed tamen ſcire velim, quando dicar ſpopondiſſe; & pro patre, an ne pro filio: neque eò minùs, vt ſcribis, procuratores Cornificij, & Apuleium prædiatorem videbis. Quod me ab hoc mærore recreari vis; facis, vt omnia: ſed, me mihi non defuiſſe, tu teſtis es. nihil enim de mærore minuendo ſcriptum ab vllo eſt, quod ego non domi tuæ legerim. ſed omnem conſolationem vincit dolor. quin etiam feci, quod profectò ante me nemo, vt ipſe me per litteras conſolarer. quem librum ad te mittam, ſi deſcripſerint librarij. affirmo tibi nullam conſolationem eſſe talem. totos dies ſcribo; non quo proficiam quid; ſed tantiſper impedior, non equidem ſatis, (vis enim vrget) ſed relaxor tamen, omniáque nitor, non ad animum, ſed ad vultum ipſum, ſi queam, reficiendum; ídque faciens, interdum mihi peccare videor, interdum peccaturus eſſe, niſi faciam. ſolitudo aliquid adiuuat, ſed multo plus proficeret, ſi tu tamen intereſſes: quæ mihi vna cauſſa eſt hinc diſcedendi. nam, pro malis, rectè habebat: quamquam ipſum doleo. non enim

iam in me idem eſſe poteris. perierunt illa, quæ amabas. De Bruti ad me litteris ſcripſi ad te antea: prudenter ſcripta: ſed nihil, quo me adiuuarent. quod ad te ſcripſit, id vellem, vt ipſe adeſſet: certè aliquid, quoniam me tam valde amat, adiuuaret. quòd ſi quid ſcies, ſcribas ad me velim, maximè autem, Panſa quando. De Attica, doleo: credo tamen Cratero. Piliam angi veta: ſatis ſolitus es mærere pro omnibus.

CICERO ATTICO S. XV.

APVD *Apuleium, quoniam in perpetuum non placet, in dies vt excuſer, videbis. in hac ſolitudine careo omnium colloquio; cùmque mane me in ſiluam abſtruſi denſam & aſperam, non exeo inde ante veſperum. ſecundum te, nihil eſt mihi amicius ſolitudine. in ea mihi omnis ſermo eſt cum litteris. eum tamen interpellat fletus: cui repugno, quoad poſſum. ſed adhuc pares non ſumus. Bruto, vt ſuades, reſcribam. eas litteras cras habebis. cùm erit cui des, dabis.*

CICERO ATTICO S. XVI.

TE, *tuis negotiis relictis, nolo ad me venire: ego potiùs accedam, ſi diutiùs impediere. etſi ne diſceſſiſſem quidem è conſpectu tuo, niſi me planè nihil vlla res adiuuaret; quòd ſi eſſet aliquod leuamen, id eſſet in te vno: &, cum primùm ab aliquo po-*

terit eſſe, à te erit. nunc tamen ipſum ſine te eſſe non poſſum. ſed nec tuæ domi probabatur, nec meæ poteram: nec ſi propius eſſem vſpiam, tecum tamen eſſem. idem enim te impediret, quo minus mecum eſſes, quod nunc etiam impedit. mihi adhuc nihil prius fuit hac ſolitudine: quam vereor ne Philippus tollat. heri enim veſperi venerat. Me ſcriptio & litteræ non leniunt, ſed obturbant.

CICERO ATTICO. S. XVII.

MARCIANVS *ad me ſcripſit, me excuſatum eſſe apud Apuleium à Laterenſi, Naſone, Lænate, Torquato, Strabone. iis velim meo nomine reddendas litteras cures, gratum mihi eos feciſſe. Quod pro Cornificio me ab hinc amplius annis* XXV. *ſpopondiſſe dicit Flauius; etſi reus locuples eſt, & Apuleius prædiator liberalis; tamen velim des operam, vt inueſtiges ex conſponſorum tabulis, ſit ne ita. mihi enim ante Aedilitatem meam nihil erat cum Cornificio. poteſt tamen fieri. ſed ſcire certum velim: & appelles procuratores, ſi tibi videtur. quamquam quid ad me? verumtamen. Panſæ profectionem ſcribes, cùm ſcies. Atticam ſaluere iube, & eam cura obſecro diligenter. Piliæ ſalutem.*

CICERO ATTICO. S. XVIII.

DVM *recordationes fugio, quæ quaſi morſu quodam dolorem efficiunt, refugio à te admonendo,*

quod velim mihi ignoſcas, cui cuimodi eſt. etenim habeo non nullos ex iis, quos nunc lectito, auctores, qui dicant, fieri id oportere, quod ſæpe tecum egi, & quod à te approbari volo. de fano illo dico; de quo tantum, quantum me amas, velim, cogites. equidem neque de genere dubito; placet enim mihi Cluatij: neque de re; ſtatutum eſt enim; de loco nonnumquam. velim igitur cogites. ego, quantum his temporibus tam eruditis fieri poterit, profectò illam conſecrabo omni genere monumentorum, ab omnium ingeniis ſcriptorum, & Græcorum & Latinorũ: quæ res forſitan ſit refricatura vulnus meum. ſed iam quaſi voto quodam, & promiſſo me teneri puto; longúmque illud tempus, cum non ero, magis me mouet, quàm hoc exiguum, quod mihi tamen nimium longum videtur. habeo enim nihil, temtatis rebus omnibus, in quo acquieſcam. nam, dum illud tractabam, de quo antea ſcripſi ad te, quaſi fouebam dolores meos. nunc omnia reſpuo; nec quicquam habeo tolerabilius, quàm ſolitudinem: quam, quod eram veritus, non obturbauit Philippus. nam, vt heri me ſalutauit, ſtatim Romam profectus eſt. Epiſtolam, quam ad Brutum vt tibi placuerat, ſcripſi, miſi ad te. curabis cum tua perferendam. ei us tamen miſi ad te exemplum, vt, ſi minùs placeret, ne mitteres. Domeſtica quod ais ordine adminiſtrari, ſcribes, quæ ſint ea. quædam enim exſpecto. Cocceius vide ne fruſtretur. nam Libo quod pollicetur, vt Eros ſcribit, non incertum puto. de ſorte mea Sulpicio confido, & Egnatio ſcilicet. de

Apuleio, quid eſt, quod labores, cùm ſit excuſatio facilis? Tibi ad me venire, vt oſtendis, vide, ne non ſit facile. eſt enim longum iter, diſcedentemq; te, quod celeriter tibi erit fortaſſe faciendum, non ſine magno dolore dimittam. ſed omnia, vt voles. ego enim, quidquid feceris, id cùm rectè, tum etiam mea cauſſa factum putabo. Heri, cùm ex aliorum litteris cognouiſſem de Antonij aduentu, admiratus ſum, nihil eſſe in tuis. ſed erant pridie fortaſſe ſcriptæ, quàm datæ. neque iſta quidem curo. ſed tamen opinor propter prædes ſuos accucurriſſe. Quod ſcribis, Terentiam de obſignatoribus mei teſtamenti loqui: primùm tibi perſuade, me iſtæc non curare, neque eſſe quicquam aut paruæ curæ; aut nouæ loci. ſed tamen quid ſimile? illa eos non adhibuit, quos exiſtimauit quæſituros, niſi ſciſſent quid eſſet. num id etiam mihi periculi fuit? ſed tamen faciat illa, quod ego. dabo meum teſtamentum legendum cui voluerit: intelliget, non potuiſſe honorificentiùs à me fieri de nepote, quàm fecerim. nam quod non aduocaui ad obſignandum; primùm mihi non venit in mentem; deinde ea re non venit, quia nihil attinuit. tute ſcis, (ſi modo meminiſti) me tibi tum dixiſſe, vt de tuis aliquos adduceres. quid enim opus erat multis? equidem domeſticos iuſſeram. tum tibi placuit, vt mitterem ad Silium: inde eſt natum, vt ad Publilium. ſed neceſſe neutrum fuit. hoc tu tractabis, vt tibi videtur.

CICERO ATTICO S. XIX.

EST *hic quidem locus amœnus, & in mari ipſo, qui & Antio, & Circæis aſpici poſſit: ſed ineunda nobis ratio eſt, quemadmodũ in omni mutatione dominorum, qui innumerabiles fieri poſſunt in infinita poſteritate, (ſi modò hæc ſtabunt) illud, quaſi conſecratum, remanere poſſit. equidem iam nihil egeo vectigalibus, & paruo contentus eſſe poſſum. cogito interdum trans Tiberim hortos aliquos parare, & quidem ob hanc cauſſam maximè. nihil enim video, quod tam celebre eſſe poſſit; ſed quos, coram videbimus; ita tamen, vt hac æſtate fanum abſolutum ſit. Tu tamen cum Apella Chio confice de columnis. De Cocceio & Libone quæ ſcribis, approbo; maximè, quod de iudicatu meo. De ſponſu, quid perſpexeris; & tamen quid procuratores Cornificij dicant, velim ſcire; ita vt in ea re te, cùm tam occupatus ſis, non multum operæ velim ponere. De Antonio quoque Balbus ad me cum Oppio conſcripſit, idque tibi placuiſſe, ne perturbarer. illis egi gratias. te tamen, vt iam ante ad te ſcripſi, ſcire volo, me neque iſto nuntio eſſe perturbatum, nec iam vllo perturbatum iri. Panſa ſi hodie, vt putabas, profectus eſt, poſthac iam incipito ſcribere ad me, de Bruti aduentu quid exſpectes, id eſt, quos ad dies. id, ſi ſcies vbi iam ſit, facilè coniectura aſſequere. Quod ad Tironem de Terentia ſcribis, obſecro te, mi Attice, ſuſcipe totum negotium. vi-*

des & officium agi meum quoddam, cui tu es conſcius, &, ut non nulli putant, Ciceronis rem. me quidem id multo magis mouet, quod mihi eſt & ſanctius, & antiquius; præſertim cùm hoc alterum neque ſincerum, neque firmum putem fore.

CICERO ATTICO S. XX.

NONDVM *videris perſpicere, quàm me nec Antonius commouerit, nec quicquam iam eiuſmodi poſſit commouere. de Terentia autem ſcripſi ad te iis litteris, quas dederam pridie. Quod me hortaris, ídque à ceteris deſiderari ſcribis, ut diſſimulem me tam grauiter dolere; poſſúmne magis, quàm quod totos dies conſumo in litteris? quod etſi non diſſimulationis, ſed potius leniendi, & ſanandi animi cauſſa facio: tamen, ſi mihi minùs proficio, ſimulationi certè facio ſatis. Minùs multa ad te ſcripſi, quòd exſpectabam tuas litteras ad eas, quas ad te pridie dederam. exſpectabam autem maximè de fano, non nihil etiam de Terentia. Velim me facias certiorem proximis litteris, Cn. Cæpio, Seruiliæ Claudij pater, viuóne patre ſuo naufragio perierit, an mortuo; item Rutilia viuóne C. Cotta, filio ſuo, mortua ſit, an mortuo. pertinent ad eum librum, quem de luctu minuendo ſcripſimus.*

CICERO ATTICO S. XXI.

LEGI *Bruti epiſtolam, eámque tibi remiſi,*

ſane non prudenter reſcriptam ad ea, quæ requiſieras. ſed ipſe viderit: quamquam illud turpiter ignorat. Catonem primum ſententiam putat de animaduerſione dixiſſe; quam omnes ante dixerant, præter Cæſarem: & cùm ipſius Cæſaris tam ſeuera fuerit, qui tum Prætorio loco dixerit, Conſularium putat leniores fuiſſe, Catuli, Seruilij, Lucullorum, Curionis, Torquati, Lepidi, Gellij, Volcacij, Figuli, Cottæ, L. Cæſaris, C. Piſonis, etiam M' Glabrionis, Silani, Murenæ, deſignatorum Conſulum. cur ergo in ſententiam Catonis? quia verbis luculentioribus, & pluribus rem eandem comprehenderat. Me autem hic laudat, quòd retulerim, non quòd patefecerim, quod cohortatus ſim, quòd denique ante, quàm conſulerem, ipſe iudicauerim. quæ omnia, quia Cato laudibus extulerat in cælum, perſcribendáque cenſuerat; idcirco in eius ſententiam eſt facta diſceſſio. hic autem ſe etiam tribuere multum mi putat, quòd ſcripſerit, OPTIMVM CONSVLEM. *quis enim ieiunius dixit inimicus? Ad cetera vero tibi quemadmodum reſcripſit? tantum rogat de* S. C. *vt corrigas. hoc quidem feciſſet, etiam ſi ærario adnouitius eſſet. ſed hæc iterum ipſe viderit. De hortis, quoniam probas, effice aliquid. rationes meas noſti. ſi verò etiam a Faberio aliquid recedit, nihil negotij eſt. ſed etiam ſine eo poſſe videor contendere. venales certe ſunt Druſi; fortaſſe & Lamiani & Caſſiani: ſed coram. De Terentia non poſſum commodiùs ſcribere, quam tu ſcribis. officium ſit nobis antiquiſſi-*

mum. ſi quid nos fefellerit, illius malo me, quàm mei pænitere. Quia C. Lolij curanda ſunt H S C. *negat Eros poſſe ſine me; credo, quòd accipienda aliqua ſit, & danda æſtimatio. vellem tibi dixiſſet. ſi enim res eſt, vt mihi ſcribit, parata; nec in eo ipſo mentitur: per te confici potuit. id cognoſcas, & conficias velim. Quod me in forum vocas; eò vocas, vnde, etiam bonis meis rebus, fugiebam. quid enim mihi foro, ſine iudiciis, ſine Curia, in oculos incurrentibus iis, quos æquo animo videre non poſſum? Quod autem homines à me poſtulare ſcribis, vt Romæ ſim, neque mihi, vt abſim concedere, aut qua tenus eos mihi concedere: iam pridem ſcito eſſe, cùm vnum te pluris, quam omnes illos, putem: ne me quidem contemno: meóque iudicio multo ſtare malo, quàm omnium reliquorum. neque tamen progredior longiùs, quàm mihi doctiſſimi homines concedunt: quorum ſcripta omnia, quæcunque ſunt in eam ſententiam, non legi ſolum, quod ipſum erat fortis ægroti, accipere medicinam; ſed in mea etiam ſcripta tranſtuli; quod certe afflicti, & fracti animi non fuit. ab his me remediis noli in iſtam turbam vocare, ne recidam.*

CICERO ATTICO. S. XXII.

DE TERENTIA, *quòd mihi omne onus imponis; nō cognoſco tuam in me indulgentiam. iſta enim ſunt ipſa vulnera, quæ non poſſum tractare ſine maximo gemitu. moderare igitur, quæſo, vt potes. neque enim*

à te plus, quàm potes, poſtulo: potes autem, quid veri ſit, perſpicere tu vnus. De Rutilia, quoniam videris dubitare, ſcribes ad me, cùm ſcies, ſed quamprimum; & , num Clodia, D. Bruto Conſulari, filio ſuo, mortuo, vixerit. id de Marcello, aut certè de Poſtumia ſciri poteſt; illud autem de M. Cotta, aut de Syro, aut de Satyro. De hortis, etiam atque etiam te rogo. omnibus meis, eorúmque, quos ſcio mihi non defuturos, facultatibus, ſed potero meis, enitendum mihi eſt. ſunt etiam, quæ uendere facile poſſim. ſed, vt non vendam, eíque vſuram pendam, à quo emero, non plus annum, poſſum aſſequi, quod volo, ſi tu me adiuuas. paratiſſimi ſunt Druſi: cupit enim vendere. proximos puto Lamiæ: ſed abeſt. tu tamen, ſi quid potes, odorare. ne Silius quidem quicquam vtitur, & iis vſuris facillimè ſuſtentabitur. habe tuum negotium; nec, quid res mea familiaris poſtulet, quam ego non curo, ſed quid velim, & cur velim exiſtima.

CICERO ATTICO S. XXIII.

PVTARAM *te aliquid noui; quòd eiuſmodi fuerat initium litterarum; quamuis non curarem quid in Hiſpania fieret, tamen te ſcripturum: ſed videlicet meis litteris reſpondiſti, vt de foro, & de Curia. ſed domus eſt, vt ais, forum. quid ipſâ domo mihi opus eſt, carenti foro? occidimus, occidimus, Attice, iàm pridem nos quidem, ſed nunc fatemur, poſtea quam vnum, quo tenebamur, amiſimus.*

ſimus. itaque ſolitudines ſequor: & tamen, ſi quæ me res iſto adduxerit, enitar, ſi quo modo potero, (potero autem) vt præter me nemo dolorem meum ſentiat: ſi vllo modo poterit, ne tu quidem. atque etiam illa cauſſa eſt non veniendi. meminiſti, quid ex te Aledius quæſierit: quin etiam nunc moleſti ſunt: quid exiſtimas, ſi venero? De Terentia ita cura, vt ſcribis; méque hac ad maximas ægritudines acceſſione nunc maxima libera. Et, vt ſciàs me ita dolere, vt non taceam, quibus Conſulibus Carneades, & ea legatio Romam venerit, ſcriptum eſt in tuo annali. hæc nunc quæro, quæ cauſſa fuerit: de Oropo, opinor; ſed certum neſcio: &, ſi ita eſt, quæ controuerſiæ; præterea, qui eo tempore nobilis Epicureus fuerit Athenis, qui præfuerit hortis; qui etiam Athenis πολιτικοὶ fuerint illuſtres: quæ te etiam ex Apollodori puto poſſe inuenire. De Attica, moleſtum; ſed quoniam leuiter, rectè eſſe confido. De Gamala dubium mihi non erat. vnde enim tam felix Ligus pater? nam quid de me dicam, cui vt omnia contingant, quæ volo, leuari non poſſum? De Druſi hortis, quanti licuiſſe tu ſcribis, id ego quoque audieram, &, vt opinor, heri ad te ſcripſeram: ſed quanti quanti, bene emitur quod neceſſe eſt. mihi, quoquo modo tu exiſtimas, (ſcio enim ego ipſe, quid de me exiſtimem) leuatio quædam eſt, ſi minus doloris, at officij debiti. Ad Sicam ſcripſi, quòd vtitur L. Cotta. ſi nihil conficeretur de Tranſtiberinis, habet in Oſtienſi Cotta celeberrimo loco, ſed puſillum loci: ad hanc rem ta-

tamen plus etiam ſatis. id velim cogites. nec tamen iſta pretia hortorum pertimueris. nec mihi iam argento, nec veſte opus eſt, nec quibuſquam amœnis locis: hoc opus eſt. video etiam, à quibus adiuuari poſſim. ſed loquere cum Silio. nihil enim eſt melius. mandaui etiã Sicæ. reſcripſit, conſtitutũ ſe cũ eo habere. ſcribat igitur ad me, quid egerit, &, vt tu videbis.

CICERO ATTICO S. XXIII.

BENE *fecit A. Silius, qui tranſegerit. neque enim ei deeſſe volebam, & quid poſſem, timebam. De Ouia, confice, vt ſcribis. De Cicerone, tempus eſſe iam videtur. ſed quæro, quod illi opus erit Athenis, permutaríne poſſit, an ipſi ferendum ſit; de totáque re, quemadmodum, & quando placeat, velim conſideres. Publilius iturúſne ſit in Africam, & quando, ex Aledio ſcire poteris: quæras, & ad me ſcribas, velim. Et, vt ad meas ineptias redeam, velim me certiorem facias, P. Craſſus, Venuleiæ filius, viuóne P. Craſſo Conſulari, patre ſuo, mortuus ſit, vt ego meminiſſe videor, an poſt. item quæro de Regillo, Lepidi filio, recténe meminerim, patre viuo mortuum. Ciſpiana explicabis, itémque Præciana. De Attica, optimè it. ei ſalutem dices, & Piliæ.*

CICERO ATTICO S. XXIIII.

SCRIPSIT *ad me diligenter Sica de Silio,*

ſeque ad te rem detuliſſe : quod tu idem ſcribis . mihi & res, & condicio placet, ſed ita, vt numerato malim, quàm æſtimatione. voluptarias enim poſſeſſiones nolet Silius. vectigalibus autem vt his poſſum eſſe contentus, quæ habeo, ſic vix minoribus. vnde ergo numerato? HS DC *exprimes ab Hermogene, cùm præſertim neceſſe erit : & domi video eſſe* HS DC. *reliquæ pecuniæ vel vſuram Silio pendemus, dum à Faberio, vel ab aliquo, qui Faberio debet, repræſentabimus. erit etiam aliquid alicunde. ſed totam rem tu gubernabis. Druſianis vero hos hortis multo antepono : neque ſunt vmquam comparati. mihi crede vna me cauſſa mouet, in qua ſcio me* τετυφῶσθαι. *ſed, vt facis, obſequere huic errori meo. Nam quod ſcribis* ἐγγήραμα; *actum iam de iſto eſt : alia magis quæro.*

CICERO ATTICO. S. XXV.

SICA, *vt ſcribit, etiam ſi nihil confecerit cum A. Silio, tamen ſe ſcribit* X. KAL. *eſſe venturum. Tuis occupationibus ignoſco; eæq; mihi ſunt notæ. De voluntate tua, vt ſimul ſimus, vel ſtudio potiùs, & cupiditate, non dubito. De Nicia quòd ſcribis, ſi ita me haberem, vt eius humanitate frui poſſem, inprimis vellem illum mecum habere. ſed mihi ſolitudo, & receſſus, prouincia eſt. quod quia facile ferebat Sica, eo magis illum deſidero. præterea noſti Niciæ noſtri imbecillitatem, mollitiam, conſuetudinem victus. cur ego illi moleſtus*

velim, cùm mihi ille iucundus eſſe non poſſit? voluntas tamen eius mihi grata eſt. Vnam rem ad me ſcripſiſti, de qua decreui nihil tibi reſcribere. ſpero enim me à te impetraſſe, vt priuares me iſta moleſtia. Piliæ, & Atticæ ſalutem.

CICERO ATTICO S. XXVI.

D E *Siliano negotio, etſi mihi non eſt ignota condicio, tamen hodie me ex Sica arbitror omnia cogniturum. Cottæ quòd negas te noſſe, vltra Silianam villam eſt (quam puto tibi notam eſſe) villula ſordida, & valde puſilla; nihil agri; ad ſuillam rem loci ſatis, nihil ad eam, quam quæro. ſequor celebritatem. ſed, ſi perficitur de hortis Silij, hoc eſt, ſi perficis; (eſt enim totum poſitum in te) nihil eſt ſcilicet, quod de Cotta cogitemus. De Cicerone, vt ſcribis, ita faciam: ipſi permitttam de tempore: nummorum quantum opus erit, vt permutetur tu videbis. Ex Aledio, quod ſcribis, ſi quid inueneris, ſcribes. Et ego ex tuis animaduerto litteris, & profecto tu ex meis, nihil habere nos, quod ſcribamus: eadem quotidie, quæ iam, iámque ipſa contrita ſunt: tamen facere non poſſum, quin quotidie ad te mittam, vt tuas accipiam. De Bruto tamen, ſi quid habebis. ſcire enim iam puto, vbi Panſam exſpectet. ſi, vt conſuetudo eſt, in prima prouincia, circiter* KAL. *affuturus videtur. vellem tardius. valde enim vrbem fugio multas ob cauſſas. itaque id ipſum dubito, an excuſationem aliquam ad il-*

lum parem: quod quidem video facilè eſſe. ſed habemus ſatis temporis ad cogitandum. Piliæ, Atticæ ſalutem.

CICERO ATTICO S. XXVII.

DE *Silio nihilo plura cognoui ex præſente Sica, quàm ex litteris eius. ſcripſerat enim diligenter. ſi igitur tu illum conueneris, ſcribes ad me, ſi quid videbitur. De quo putas ad me miſſum eſſe; ſit miſſum, nécne, neſcio; dictum quidem mihi certe nihil eſt. tu igitur, vt cœpiſti: & , ſi quid ita conficies, (quod equidem non arbitror fieri poſſe) vt illi probetur, Ciceronem, ſi tibi placebit, adhibebis. eius aliquid intereſt, videri illius cauſſa voluiſſe: mea quidem nihil, niſi id, quod tu ſcis: quod ego magni æſtimo. Quod me ad conſuetudinem reuocas; fuit meum quidem iam pridem Remp. lugere; quod faciebam, ſed mitiùs. erat enim, vbi acquieſcerem. nunc planè nec ego victum, nec vitam illam colere poſſum: nec in ea re, quid aliis videatur, mihi puto curandum. mea mihi conſcientia pluris eſt, quàm omnium ſermo. Quod me ipſe per litteras conſolatus ſum; non pænitet me, quantum profecerim. mærorem minui: dolorem nec potui, nec, ſi poſſem, vellem. De Triario, bene interpretaris voluntatem meam. tu vero nihil, niſi vt illi volent. amo illum mortuum: tutor ſum liberis: totam domum diligo. De Caſtriciano negotio, ſi Caſtricius pro mancipiis pecuniam accipere volet,*

eámque ei ſolui, vt nunc ſoluitur; certè nihil eſt commodius. ſin autem ita actum eſt, vt ipſa mancipia abduceret, non mihi videtur eſſe æquum. rogas enim me, vt tibi ſcribam, quid mihi videatur. nolo enim negotij Quinctum fratrem quicquam habere: quod, videor mihi intellexiſſe, tibi idem videri. Publilius, ſi æquinoctium exſpectat, vt ſcribis Aledium dicere, nauigaturus videtur. mihi autem dixerat per Siciliam. vtrum, & quando, velim ſcire. Et velim aliquando, cùm erit tuum commodum, Lentulum puerum viſas, eíque de mancipiis, quæ tibi videbitur, attribuas. Piliæ, Atticæ, ſalutem.

CICERO ATTICO S. XXVIII.

SILIVS, vt ſcribis, hodie. cras igitur, vel potius cum poteris, ſcribes, ſi quid erit, cùm videris. Nec ego Brutum vito, nec tamen ab eo leuationem vllam exſpecto: ſed erant cauſſæ, cur hoc tempore iſtic eſſe nollem: quæ ſi manebunt, quærenda erit excuſatio ad Brutum; &, vt nunc eſt, manſuræ videntur. De hortis, quæſo explica. caput illud eſt, quod ſcis. ſequitur, vt etiam mihi ipſi quiddam opus ſit. nec enim eſſe in turba poſſum, nec à vobis abeſſe. huic meo conſilio nihil reperio iſto loco aptius: & de hac re quid tui conſilij ſit, mihi perſuaſum eſt, & eò magis, quòd idem intellexi tibi videri, me ab Oppio & Balbo valde diligi. ſit. cum iis communices, quanto opere, & quare velim

hortos; ſed id ita poſſe, ſi expediatur illud Faberianum. ſintne igitur auctores futuri, ſi qua etiam iactura facienda ſit in repræſentando, quoad poſſunt adduci: (totum enim illud deſperatum) denique intelliges, ecquid inclinent ad hoc meum conſilium adiuuandum. ſi quid erit, magnum eſt adiumentum: ſin minus, quacunque ratione contendamus. vetus illud ἐγγύημα, quemadmodum ſcripſiſti, vel ἀντίφιον putato. De illo Oſtienſi nihil eſt cogitandum. ſi hoc non aſſequimur; (a Lamia non puto poſſe) Damaſippi experiendum eſt.

CICERO ATTICO. S. XXIX.

QVAERO, *quid ad te ſcribam: ſed nihil eſt. eadem quotidie. Quòd Lentulum inuiſis, valde gratum. pueros attribue ei, quot, & quos videbitur. De Sily voluntate vendendi, & de eo, quanti, tu vereri videris, primùm ne nolit, deinde ne tanti. Sica aliter: ſed tibi aſſentior. quare, vt ei placuit, ſcripſi ad Egnatium. Quod Silius te cum Clodio loqui vult; potes id mea voluntate facere: commodiúſque eſt, quàm, quod ille à me petit, me ipſum ſcribere ad Clodium. De mancipiis Caſtricianis, commodiſſimum eſſe credo, tranſigere Egnatium: quod ſcribis te ita futurum putare. Cum Ouia, quæſo, vide vt conficiatur. Quoniam, vt ſcribis, nox erat, in hodierna epiſtola plura exſpecto.*

CICERO ATTICO. S. XXX.

Silivm mutaſſe ſententiam Sica mirabatur. equidem magis miror, quòd, cùm in filium cauſſam conferret, quæ mihi non iniuſta videtur; (habet enim qualem vult) ais te putare, ſi addiderimus aliud, à quo refugiat, cùm ab ipſo id fuerit deſtinatum, venditurum. Quæris a me, quod ſummum pretium conſtituam, & quantum anteire iſtos hortos Druſi; acceſſi numquam: Coponianam villam & veterem, & non magnam noui: ſiluam nobilem, fructum autem neutrius: quod tamen puto nos ſcire oportere. ſed mihi, vtriuis iſtorum, tempore magis meo, quam ratione æſtimandi ſunt. poſſim autem aſſequi, nécne, tu velim cogites. ſi enim Faberianum venderem, explicare vel repræſentatione non dubitarem de Silianis, ſi modo adduceretur, vt venderet: ſi venales non haberet, tranſirem ad Druſum, vel tanti, quanti Egnatius illum velle tibi dixit. magno etiam adiumento nobis Hermogenes poteſt eſſe in repræſentando. at tu concede mihi, quæſo, vt eo animo ſim, quo is debeat eſſe, qui emere cupiat: & tamen ſeruio ita cupiditati & dolori meo, vt à te regi velim. Egnatius mihi ſcripſit. is ſi quid tecum locutus erit, (commodiſſimè enim per eum agi poteſt) ad me ſcribes: & id agendum puto. nam cum Silio non video confici poſſe. Pilia & Attica ſalutem. Hæc ad te mea manu. vide, quæſo, quid agendum ſit.

CICERO ATTICO S. XXXI.

PVBLILIA *ad me ſcripſit, matrem ſuam (cum Publilio loqui retur) ad me cum illo venturam, & ſe vnà, ſi ego paterer: orat multis & ſupplicibus verbis, vt liceat, & vt ſibi reſcribam. res quàm moleſta ſit, vides. reſcripſi, me etiam grauiùs eſſe affectum, quàm tum, cùm illi dixiſſem, me ſolum eſſe velle; quare nolle me hoc tempore eam ad me venire. putabam, ſi nihil reſcripſiſſem, illam cum matre venturam: nunc non puto. apparebat enim illas litteras non eſſe ipſius. illud autem, quod fore video, ipſum volo vitare, ne illæ ad me veniant. & vna eſt vitatio, vt ego nollem. ſed neceſſe eſt (te hoc nunc rogo) vt explores, ad quam diem hîc ita poſſim eſſe, vt ne opprimar. ages, vt ſcribis, temperatè. Ciceroni velim hoc proponas, ita tamen, ſi tibi non iniquum videbitur, vt ſumptus huius peregrinationis, quibus, ſi Romæ eſſet, domúmque conduceret, quod facere cogitabat, facilè contentus futurus erat, accommodet ad mercedes Argileti, & Auentini: & cum ei propoſueris, ipſe velim reliqua moderêre, quemadmodum ex iis mercedibus ſuppeditemus ei quod opus ſit. præſtabo, nec Bibulum, nec Acidinum, nec Meſſallam, quos Athenis futuros audio, maioris ſumptus facturos, quàm quod ex eis mercedibus recipietur. itaque velim videas, primùm, conductores qui ſint, & quanti; deinde, vt ſit, qui ad diem ſoluat; &, quid viatici, quid*

inſtrumenti ſatis ſit. iumento certè Athenis nihil opus eſt. quibus autem in via vtatur, domi ſunt plura, quam opus erat: quod etiam tu animaduertis.

CICERO ATTICO. S. XXXII.

EGO, *vt heri ad te ſcripſi, ſi & Silius is fuerit, quem tu putas, nec Druſus facilem ſe præbuerit, Damaſippum velim aggrediare. is, opinor, ita partis fecit in ripa neſcio quotenorum iugerum, vt certa pretia conſtitueret; quæ mihi nota non ſunt. ſcribes ad me igitur, quidquid egeris. Vehementer me ſollicitat Atticæ noſtræ valetudo: vt verear etiam, ne qua culpa ſit. ſed & pædagogi probitas, & medici aſſiduitas, & tota domus in omni genere diligens, me rurſus id ſuſpicari vetat. cura igitur. plura enim non poſſum.*

CICERO ATTICO S. XXXIII.

EGO *hîc vel ſine Sica (Tironi enim melius eſt) facillimè poſſem eſſe, vt in malis. ſed, cùm ſcribas videndum mihi eſſe, ne opprimar, ex quo intelligam, te certum diem illius profectionis non habere; putaui eſſe commodiùs, me iſtuc venire; quod idem video tibi placere. cras igitur in Sicæ ſuburbano: inde, quemadmodum ſuades, puto me in Ficulenſi fore. quibus de rebus ad me ſcripſiſti, quoniam ipſe venio, coram videbimus. tuam quidem & in agendis noſtris rebus, & in conſiliis ineundis, mihique*

dandis, in ipſis litteris, quas mittis, beneuolentiam, diligentiam, prudentiam mirificè diligo.

CICERO ATTICO S. XXXIIII.

TV *tamen, ſi quid cum Silio, vel illo ipſo die, quo ad Sicam venturus ero, certiorem me velim facias, & maximè cuius loci detractionem fieri velit: quod enim ſcribis*, EXTREMI; *vide, ne is ipſe locus ſit, cuius cauſſa de tota re, vt ſcis, eſt à nobis cogitatum. Hirtij epiſtolam tibi miſi, & recentem, & beneuolè ſcriptam. Ante, quam à te proximè diſceſſi, numquam mihi venit in mentem, quo plus inſumptum in monumentum eſſet, quàm neſcio quid, quod lege conceditur, tantundem populo dandum eſſe: quod non magnopere moueret, niſi neſcio quomodo,* ἀλόγως *fortaſse, nollem illud vllo nomine, niſi fani, appellari. quod ſi volumus, vereor, ne aſſequi non poſſimus, niſi mutato loco. hoc quale ſit, quæſo conſidera. nam etſi minùs vrgeor, méque ipſe propemodum collegi: tamen indigeo tui conſilij. itaque te vehementer etiam atque etiam rogo, magis quàm à me vis, aut pateris te rogari, vt hanc cogitationem toto pectore amplectare.*

CICERO ATTICO. S. XXXV.

FANVM *fieri volo; neque hoc mihi ſuada erui poteſt: ſepulcri ſimilitudinem effugere, non tam propter pœnam legis ſtudeo, quàm vt maximè aſſequar*

ἀποθέωσιν: quod poteram, ſi in ipſa villa facerem. ſed, vt ſæpe locuti ſumus, commutationes dominorum reformido. in agro vbicunque fecero, mihi videor aſſequi poſſe, vt poſteritas habeat religionem. hæ mea tibi ineptiæ (fateor enim) ferendæ ſunt. non habeo, ne me quidem ipſum, quicum tam audacter communicem, quàm te. ſi tibi res, ſi locus, ſi inſtitutum placet, lege, quæſo, legem, mihíque eam mitte. ſi quid in mentem veniet, quo modo eam effugere poſſimus; vtemur. Ad Brutum ſi quid ſcribes, niſi alienum putabis, obiurgato eum, quòd in Cumano eſſe noluerit propter eam cauſſam, quam tibi dixit. cogitanti enim mihi, nihil tam videtur potuiſſe facere ruſticè. Et, ſi tibi placebit ſic agere de fano vt cœpimus, velim cohortere, & exacuas Cluatium: nam, etiam ſi alio loco placebit, illius nobis opera, conſilióq; vtendum puto. Tu ad villam fortaſſe cras.

CICERO ATTICO S. XXXVI.

A TE *heri duas epiſtolas accepi, alterum pridie datam Hilaro, alteram eodem die tabellario; accepíque ab Aegypta liberto eodem die, Piliam & Atticam plane belle ſe habere. hæ litteræ mihi redditæ ſunt tertiodecimo die. Quod mihi Bruti litteras, gratum. ad me quoque miſit. eam ipſam ad te epiſtolam miſi, & ad eam exemplum mearum litterarum. De fano, ſi nihil mihi hortorum inuenis (qui quidem tibi inueniendi ſunt, ſi me tanti facis, quanti certè facis) valde probo rationem tuam*

de Tuſculano. quamuis prudens ad cogitandum ſis, ſicut es, tamen, niſi magna cura tibi eſſet, vt ego conſequerer id, quod magnopere vellem, numquam ea res tibi tam bellè in mentem venire potuiſſet. ſed neſcio quo pacto celebritatem requiro. itaque hortos mihi conficias, neceſſe eſt. maxima eſt in Scapulæ celebritas; propinquitas præterea vbi ſis, ne totum diem in villam. quare, antequam diſcedis, Othonem, ſi Romæ eſt, conuenias peruelim. ſi nihil erit, etſi tu meam ſtultitiam conſueſti ferre, eò tamen progrediar, vti ſtomachere. Druſus enim certè vendere vult. ſi ergo aliud erit, non mea erit culpa, niſi emero: qua in re ne labar, quæſo prouide. prouidendi autem vna ratio eſt, ſi quid de Scapulanis poſſumus. Et velim me certiorem facias, quàm diu in ſuburbano ſis futurus. Apud Terentiam gratia opus eſt nobis tua, tuáque auctoritate. ſed facies, vt videbitur. ſcio enim, ſi quid mea interſit, tibi maiori curæ ſolere eſſe, quàm mihi. Hirtius ad me ſcripſit, Sex. Pompeium Corduba exiſſe, & fugiſſe in Hiſpaniam citeriorem, Cnæum fugiſſe neſcio quò. neque enim curo. nihil præterea noui. litteras Narbone dedit VIIII. KAL. *Mai. Tu mihi de Caninij naufragio, quaſi dubia miſiſti. ſcribas igitur, ſi quid erit certius. Quod me à mæſtitia auocas, multum leuaris, ſi locum fano dederis. multa mihi εἰς ἀποθέωσιν in mentem veniunt. ſed loco valde opus eſt. quare etiam Othonem vide.*

CICERO ATTICO. S. XXXVII.

NON *dubito, quin occupatiſſimus fueris, qui ad me nihil litterarum. ſed homo nequam, qui tuum commodum non exſpectarit, cùm ob eam vnam cauſſam miſſus eſſet. nunc quidem, niſi quid te tenuit, ſuſpicor te eſſe in ſuburbano. at ego hîc, ſcribendo dies totos, nihil equidem leuor, ſed tamen aberro. Aſinius Pollio ad me ſcripſit de impuro noſtro cognato. quod Balbus minor nuper ſatis planè, Dolabella obſcurè, hic apertiſſimè. ferrem grauiter, ſi noua ægrimoniæ locus eſſet. ſed tamen ecquid impurius? ô hominem cauendum! quamquam mihi quidem. ſed tenendus dolor eſt. Tu, quoniam neceſſe nihil eſt, ſic ſcribes aliquid, ſi vacabis. Quod putas oportere peruideri iam animi mei firmitatem, grauiúſque quoſdam ſcribis de me loqui, quàm aut te ſcribere, aut Brutum: ſi, qui me fractum eſſe animo, & debilitatum putant, ſciant quid litterarum, & cuius generis conficiam; credo, ſi modò homines ſint, exiſtiment me, ſiue ita leuatus ſim, vt animum vacuum ad res difficiles ſcribendas afferam, reprehendendum non eſſe; ſiue hanc aberrationem à dolore delegerim, quæ maxime liberaliſſima, doctóque homine digniſſima, laudari me etiam oportere. ſed, cùm ego faciam omnia, quæ facere poſſim ad me adiuuandum; tu effice id, quod video te non minùs, quam me laborare. hoc mihi debere videor, neque leuari poſſe, niſi ſoluero,*

aut videro me poſſe ſoluere, id eſt, locum, qualem volo, inuenero. Heredes Scapulæ, ſi iſtos hortos, vt ſcribis tibi Othonem dixiſſe, partibus quatuor factis, liceri cogitant: nihil eſt ſcilicet emptori loci. ſin venibunt: quid fieri poſſit, videbimus. nam ille locus Publicianus, qui eſt Trebonij, & Cuſinij, erat ad me allatus. ſed ſcis aream eſſe. nullo pacto probo. Clodiæ ſane placent; ſed non puto eſſe venalis. De Druſi hortis, quamuis ab iis abhorreas, vt ſcribis, tamen eò confugiam, niſi quid inueneris. ædificatio me non mouet. nihil enim aliud ædificabo, niſi id, quod etiam, ſi illos non habuero. κῦρος δ, ε, mihi ſic placuit, vt cetera Antiſthenis, hominis acuti magis, quàm eruditi.

CICERO ATTICO. S. XXXVIII.

TABELLARIVS ad me cùm ſine litteris tuis veniſſet, exiſtimaui tibi eam cauſſam non ſcribendi fuiſſe, quòd pridie ſcripſiſſes ea ipſa, ad quæ reſcripſi hac epiſtola. exſpectaram tamen aliquid de litteris Aſinij Pollionis. ſed nimium ex meo otio tuum ſpecto. quamquã tibi remitto, niſi quid neceſſe erit, neceſſe ne habeas ſcribere, niſi eris valde otioſus. De tabellariis facerem quod ſuades, ſi eſſent vllæ neceſſariæ litteræ, vt erant olim, cùm breuioribus diebus, tamen quotidie reſpõdebãt tempori tabellarij; & erat aliquid, Silius, Druſus, alia quædã. nũc, niſi Otho extitiſſet, quod ſcriberemus nõ erat. idipſum dilatũ eſt: tamen alleuor, cùm loquor tecũ

abſens, & multo etiam magis, cùm tuas litteras lego. ſed quoniam & abes (ſic enim arbitror) & ſcribendi neceſſitas nulla eſt, conquieſcent litteræ, niſi quid noui extiterit.

CICERO ATTICO S. XXXIX.

QVALIS *futura ſit Cæſaris vituperatio contra laudationem meam, perſpexi ex eo libro, quem Hirtius ad me miſit, in quo colligit vitia Catonis, ſed cum maximis laudibus meis. itaque miſi librum ad Muſcam, vt tuis librariis daret. volo enim eum diuulgari: quod quò faciliùs fiat, imperabis tuis.* Συμβουλευτικὸν *ſæpe conor: nihil reperio: & quidem mecum habeo &* Ἀριστοτέλους, *&* Θεοπόμπου πρὸς Ἀλέξανδρον*: ſed quid ſimile? illi, & quæ ipſis honeſta eſſent, ſcribebant, & grata Alexandro. ecquid tu einſmodi reperis? mihi quidem nihil in mentem venit. Quod ſcribis te vereri, ne & gratia & auctoritas noſtra hoc meo mærore minuatur: ego, quid homines aut reprehendant, aut poſtulent, neſcio; ne doleam? qui poteſt? ne iaceam? quis vmquam minùs? dum tua me domus leuabat, quis à me excluſus? quis venit, qui offenderetur? Aſturam ſum a te profectus, legere iſti læti, qui me reprehendunt, tam multa non poſſunt, quàm ego ſcripſi. quàm bene, nihil ad rem. ſed genus ſcribendi id fuit, quod nemo abiecto animo facere poſſet. triginta dies in hortis fui. quis aut congreſſum meum, aut facilitatem ſermonis deſiderauit? nunc ipſum,*

ea lego, ea ſcribo, vt ij, qui mecum ſunt, difficiliùs otium ferant, quàm ego laborem. ſi quis requirit, cur Romæ non ſim: quia diſceſſus eſt. cur non ſim in his meis prædiolis, quæ ſunt huius temporis: quia frequentiam illam non facile ferrem. ibi ſum igitur, vbi is, qui optimas Baias habebat, quotannis hoc tempus conſumere ſolebat. cùm Romam venero, nec vultu, nec oratione reprehendar. hilaritatem illam, qua hanc triſtitiam temporum condiebamus, in perpetuum amiſi. conſtantia, & firmitas nec animi, nec orationis requiretur. De hortis Scapulanis hoc videtur effici poſſe, aliud tua gratia, aliud noſtra, vt præconi ſubiiciantur. id niſi fit, excludemur. ſin ad tabulam venimus, vincemus facultates Othonis noſtra cupiditate. Nã quod ad me de Lentulo ſcribis, non eſt in eo. Faberiana modò res certa ſit, túque enitare, quod facis; quod volumus conſequemur. Quod quæris, quàm diu hîc; paucos dies. ſed certum non habeo. ſimul ac conſtituero, ad te ſcribam: & tu ad me, quàm diu in ſuburbano ſis futurus. quo die ego ad te hæc miſi, de Pilia, & Attica mihi quoque eadem, quæ ſcribis, & ſcribuntur, & nuntiantur.

CICERO ATTICO S. XL.

NIHIL *erat, quod ſcriberem. ſcire tamen volebam, vbi eſſes; ſi abes, aut afuturus es, quando rediturus eſſes. facies igitur me certiorem. Et, quod tu ſcire volebas, ego quando ex hoc loco; poſtridie*

Idus Lanuuij conſtitui manere; inde poſtridie in Tuſculano, aut Romæ. vtrum ſim facturus, eo ipſo die ſcies. Scis, quàm ſit φιλαίτιον συμφορά, minimè in te quidem: ſed tamen auidè ſum affectus de fano: quod niſi, non dico, effectum erit, ſed fieri videro; audebo hoc dicere (& tu, vt ſoles, accipies) incurſabit in te dolor meus, non iure ille quidem; ſed tamen feres hoc ipſum, quod ſcribo, vt omnia mea fers, ac tuliſti. omnes tuas conſolationes vnã hanc in rem velim conferas. ſi quæris, quid optem: primùm Scapulæ, deinde Clodiæ; poſtea, ſi Silius nolet; Druſus aget iniuſtè; Cuſinij & Trebonij. puto Terentium eſſe dominum, Rebilum fuiſſe certè ſcio. ſin autem tibi Tuſculanum placet, vt ſignificaſti quibuſdam litteris, tibi aſſentiar. hoc quidem vtique perficies, ſi me leuari vis; quem iam etiã grauiùs accuſas, quàm patitur tua conſuetudo: ſed facis ſummo amore, & victus fortaſſe vitio meo: ſed tamen, ſi me leuari vis, hæc eſt ſumma leuatio: vel (ſi verum ſcire vis) vna. Hirtij epiſtolam ſi legeris, quæ mihi quaſi πρόπλασμα videtur eius vituperationis, quam Cæſar ſcripſit de Catone; facies me, quid tibi viſum ſit, ſi tibi erit commodum, certiorem. Redeo ad fanum. niſi hac æſtate abſolutum erit, quam vides integram reſtare, ſcelere me liberatum non putabo.

CICERO ATTICO. S. XLI.

NVLLVM *à te deſideraui diem litterarum. videbam enim quæ ſcribis: & tamen ſuſpicabar, vel*

potius intelligebam, nihil fuiſſe, quod ſcriberes. A. D. VI. ID. *verò & abeſſe te putabam, & planè videbam nihil te habere. ego tamen ad te ferè quotidie mittam. malo enim fruſtra, quàm te non habere, cui des; ſi quid forte ſit, quod putes me ſcire oportere. itaque accepi* VI. ID. *litteras tuas inanes. quid enim habebas, quod ſcriberes? mi tamen illud, quidquid erat, non moleſtum fuit,* NIHIL ALIVD; *ſcire me, noui te nihil habere. ſcripſiſti tamen neſcio quid de Clodia. vbi ergo ea eſt: aut quando ventura? placet mihi res ſic, vt ſecundum Othonem nihil magis. ſed neque hanc vendituram puto. delectatur enim, & copioſa eſt: & illud alterum quàm ſit difficile, te non fugit. ſed obſecro enitamur, vt aliquid ad id, quod cupio, excogitemus. Ego me hinc poſtridie exiturum puto, ſed aut in Tuſculanum, aut domum; inde fortaſſe Arpinum. cùm certum ſciero, ſcribam ad te. Venerat mihi in mentem monere te, vt id ipſum, quod facis, faceres. putabam enim commodiùs te idem iſtud domi agere poſſe, interpellatione ſublata.*

CICERO ATTICO S. XLII.

EGO *poſtridie Idus, vt ſcripſi ad te ante, Lanuuij manere cõſtitui; inde aut Romæ, aut in Tuſculano. ſcies ante vtrumque. Quod ſiles rectè mi illam rem fore leuamento; bene facis; cùm id eſſet, mihi crede, perinde, vt exiſtimare tu non poſſes. res indicat, quanto opere id cupiã, cùm tibi audeã confiteri;*

quem id non ita valde probare arbitrer. ſed ferendus tibi in hoc meus error: ferendus? immo verò etiam adiuuandus. De Othone, diffido, fortaſſe quia cupio. ſed tamen maior etiam res eſt, quàm facultates noſtræ, præſertim aduerſario & cupido, & locuplete, & herede. proximũ eſt, vt velim Clodiæ. ſed ſi iſta minus confici poſſunt, effice quiduis. ego me maiore religione, quàm quiſquam fuit vllius voti, obſtrictum puto. videbis etiam Trebonianos: etſi abſunt domini. ſed, vt ad te heri ſcripſi, conſiderabis etiam de Tuſculano; ne æſtas effluat: quod certè non eſt committendum.

CICERO ATTICO S. XLIII.

ET *Hirtium aliquid ad te* συμπαθῶς *de me ſcripſiſſe facilè patior; (fecit enim humanè) & te eius epiſtolam ad me non miſiſſe, multo faciliùs. tu enim etiam humaniùs. Illius librum, quem ad me miſit de de Catone, propterea volo diuulgari à tuis, vt ex iſtorum vituperatione ſit illius maior laudatio. Quod per Muſtellam agis, habes hominem valde idoneum, meíque ſanè ſtudioſum iam inde à Pontiano. perfice igitur aliquid. quid autem aliud, niſi vt aditus ſit emptori? quod per quemuis heredem poteſt effici. ſed Muſtellam id perfecturum, ſi rogaris, puto. Mihi verò & locum, quem opto, ad id, quod volumus, dederis, & præterea* ἐγγήραμα. *Nam illa Silij, & Druſi non ſatis* οἰκοδεσποτικὰ *mihi videntur. quid enim ſedere totos dies in villa*

iſta? igitur malim primum Othonis, deinde Clodiæ. ſi nihil fiet, aut Druſo ludus eſt ſuggerendus, aut vtendum Tuſculano. Quòd domi te incluſiſti, ratione feciſti. ſed quæſo confice, & te vacuum redde nobis. Ego hinc, vt ſcripſi antea, poſtridie ID. *Lanuuium, deinde poſtridie in Tuſculano. contudi enim animum, & fortaſſe vici, ſi modò permanſero. ſcies igitur fortaſſe cras, ſummum perendie. Sed quid eſt quæſo? Philotimus nec arctim Pompeium teneri; (qua de re litterarum ad Clodium Patauinum miſſarum exemplum mihi Oppius, & Balbus miſerant, ſe id factum arbitrari) bellúmque narrat reliquum ſatis magnum. ſolet omnino eſſe Fuluiniaſter. ſed tamen, ſi quid habes. volo etiam de naufragio Caniniano ſcire, quid ſit.*

CICERO ATTICO. S. XLIIII.

EGO *hîc duo magna συντάγματα abſolui. nullo enim alio modo à miſeria quaſi aberrare poſſum, tu mihi, etiam ſi nihil erit, quod ſcribas, quod fore ita video; tamen idipſum ſcribas velim, te nihil habuiſſe, quod ſcriberes, dum modò ne his verbis. De Attica, optimè. Ἀκηδία tua me mouet: etſi ſcribis nihil eſſe. In Tuſculano eo commodiùs ero, quòd & crebriùs tuas litteras accipiam, & te ipſum non numquam videbo. nam ceteroqui ἀνεκτότερα erant Aſturæ: nec hæc, quæ refricant, hîc me magis angunt. etſi tamen, vbicunque ſum, illa ſunt mecum. De Cæſare vicino ſcripſeram ad te, quia*

cognoram ex tuis litteris.eum σύνναον Quirino malo, quàm Saluti. Tu vero peruulga Hirtium. id enim ipſum putaram, quod ſcribis; vt, cùm ingenium amici noſtri probaretur, ὑπόθεσις vituperandi Catonis irrideretur.

CICERO ATTICO. S. XLV.

VINCAM, *opinor, animum, & Lanuuio pergam in Tuſculanum. aut enim mihi in perpetuum fundo illo carendum eſt: (nam dolor idem manebit, tantùm mediocrius) aut neſcio quid interſit, vtrum illuc nunc veniam, an ad decem annos. neque enim iſta maior admonitio, quàm quibus aſſiduè cõficior, & dies & noctes. quid ergo? inquies: nihil litteræ? in hac quidem re, vereor ne etiam contra. nam eſſem fortaſſe durior. ξένῳ enim animo nihil agreſte, nihil inhumanum eſt.*

CICERO ATTICO S. XLVI.

TV *igitur, vt ſcripſiſti; nec id incommodo tuo. vel binæ enim poterunt litteræ. occurram etiam, ſi neceſſe erit. ergo id quidem, vt poteris. De Muſtella, vt ſcribis: etſi magnum opus eſt. eo magis delabor ad Clodiam. quamquam in vtroque Faberianum nomen explorandum eſt: de quo, nihil nocuerit, ſi aliquid cum Balbo eris locutus; & quidem, vt res eſt, emere nos velle, nec poſſe ſine iſto nomine, nec audere re incerta. ſed quando Clodia Romæ fu-*

tura eſt, & quia tanti rem aſtimas, eo prorſus ſpecto; non quin illud malim; ſed & magna res eſt, & difficile certamen cum cupido, cum locuplete, cum herede: etſi de cupiditate nemini concedam: ceteris rebus inferiores ſumus. ſed hæc coram. Hirtij librum, vt facis, diuulga. De Philotimo, idem & ego arbitrabar. Domum tuam pluris video futuram vicino Cæſare. Tabellarium meum hodie exſpectamus. nos de Pilia, & Attica certioris facies.

CICERO ATTICO. S. XLVII.

DOMI *te libenter eſſe facilè credo. ſed velim ſcire, quid tibi reſtet, aut iam ne confeceris. ego te in Tuſculano exſpecto, eóque magis, quòd Tironi ſtatim te venturum ſcripſiſti, & addidiſti, te putare opus eſſe. ſentiebam omnino, quantum mihi præſens prodeſſes; ſed multo magis poſt diſceſſum tuum ſentio. quamobrem, vt ante ad te ſcripſi, aut ego ad te totus, aut tu ad me, quod licebit.*

CICERO ATTICO. S. XLVIII.

HERI *non multo poſt, quàm tu à me diſceſſiſti, puto, quidam vrbani, vt videbantur, ad me mãdata, & litteras attulerũt à C. Mario C.F.C.N. multis verbis agere mecum per cognationem, quæ mihi ſecum eſſet, per eum Marium, quem ſcripſiſſem, per eloquentiam L. Craſſi, aui ſui, vt ſe defenderem: cauſſámque ſuam mihi perſcripſit. reſcripſi*

patrono illi nihil opus eſſe, quoniam Cæſaris, propinqui eius, omnis poteſtas eſſet, viri optimi, & hominis liberaliſſimi: me tamen ei fauturum. O tempora! fore, cum dubitet Curtius Conſulatum petere? Sed hæc hactenus. De Tirone, mihi curæ eſt. ſed iam ſciam, quid agat. heri enim miſi, qui videret: cui etiam ad te litteras dedi. Epiſtolam ad Cæſarem tibi miſi. horti quam in diem proſcripti ſint, velim ad me ſcribas.

CICERO ATTICO S. XLIX.

V T *me leuarat tuus aduentus, ſic diſceſſus afflixit. quare cùm poteris, id eſt cum Sexti auctioni operam dederis, reuiſes nos. vel vnus dies mihi erit vtilis; quid dicam, gratus? ipſe Romam venirem, vt vna eſſemus, ſi ſatis conſilium quadam de re haberem.*

CICERO ATTICO. S. L.

T I R O N E M *habeo citiùs, quàm verebar. venit etiam Nicias: & Valerium hodie audiebam eſſe venturum. quamuis multi ſint, magis tamen ero ſolus, quàm ſi vnus eſſes. ſed exſpecto te, à Peduceo vtique. tu autem ſignificas aliquid etiam ante. verùm id quidem, vt poteris. De Virgilio, vt ſcribis. hoc tamen velim ſcire, quando auctio. Epiſtolam ad Cæſarem mitti, video tibi placere. quid quæris? mihi quoque hoc idem maximè placuit, &*

eo magis, quòd nihil eſt in ea, niſi optimi ciuis; ſed ita optimi, vt tempora, quibus parere omnes πολιτικοὶ præcipiunt. ſed ſcis ita nobis eſſe viſum, vt iſti ante legerent. tu igitur vt curabis. ſed, niſi planè iis intelliges placere, mittenda non eſt. id autem vtrum illi ſentiant, ánne ſimulent, tu intelliges. mihi ſimulatio pro repudiatione fuerit. τοῦτο δὲ μῦα ἐστι? De Cærellia quid tibi placeret, Tiro mihi narrauit: debere, non eſſe dignitatis meæ: perſcriptionem tibi placere: hoc metuere, alterum in metu non ponere. ſed & hæc, & multa alia coram. ſuſtinenda tamen, ſi tibi videbitur, ſolutio eſt nominis Cærelliani, dum & de Metone, & de Faberio ſciamus.

CICERO ATTICO S. LI.

L. TVLLIVM *Montanum noſti, qui cum Cicerone profectus eſt. ab eius ſororis viro litteras accepi, Montanum Planco debere, quòd præs pro Flaminio ſit,* HS XXV: *de ea re neſcio quid te à Montano rogatum. ſanè velim, ſiue Plancus eſt rogandus, ſiue qua re potes illum iuuare, iuues. pertinet ad noſtrum officium. ſi res tibi fortè notior eſt, quàm mihi; aut ſi Plancum rogandum putas; ſcribas ad me velim; vt, quid rei ſit, & quid rogandum, ſciam. De epiſtola ad Cæſarem quid egeris, exſpecto. De Silio, non ita ſanè laboro. tu mi aut Scapulanos, aut Clodianos efficias, neceſſe eſt. ſed neſcio quid videris dubitare de Clodia; vtrum, quando veneant, an ſíntne venales? Sed quid eſt,*

quod audio, Spintherem feciſſe diuortium? De lingua latina ſecuri es animi, dices, qui talia conſcribis: ἀπόγραφα ſunt: minore labore fiunt: verba tantum affero, quibus abundo.

CICERO ATTICO. S. LII.

EGO, *etſi nihil habeo, quod ad te ſcribam, ſcribo tamen, quia tecum loqui videor. Hic nobiſcum ſunt Nicias, & Valerius. hodie tuas litteras exſpectabamus matutinas. erunt fortaſſe alteræ poſtmeridianæ, niſi te Epeirotica litteræ impedient: quas ego non interpello. Miſi ad te epiſtolas ad Marcianum, & ad Montanum. eas in eundem faſciculum velim addas, niſi fortè iam dediſti.*

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD ATTICVM.

LIBER XIII.

CICERO ATTICO S. I.

AD CICERONEM *ita ſcripſiſti, vlli vt neque ſeueriùs, neque temperatiùs ſcribi potuerit; nec magis, quàm quemadmodum ergo maximè vellem. prudentiſſimè etiam ad Tullios. quare aut iſta proficient, aut aliud agamus. De pecunia verò, video à te omnem diligentiam adhiberi, vel potiùs iam adhibitam: quod ſi efficis, à te hortos habebo. nec verò vllum genus poſſeſſionis eſt, quod malim, maximè ſcilicet ob eam cauſſam, quæ ſuſcepta eſt; cuius feſtinationem mihi tollis, quoniam de æſtate polliceris, vel potius recipis: deinde etiam ad* καταβίωσιν, *mæſtitiámque minuendam nihil mihi reperiri poteſt aptius: cuius rei cupiditas impellit me interdum, vt te hortari velim. ſed me ipſe reuoco. non enim dubito, quin, quod me valde velle putes, in eo tu me ipſum cupiditate vincas. itaq; iſtuc iam pro facto habeo. Exſpecto, quid iſtis placeat de epiſtola ad Cæſarem. Nicias te, vt debet, amat, vehementérq; tua ſui memoria delectatur. Ego verò Peduceum noſtrum vehementer diligo. nam quãti patrem feci, totum in hunc: ipſum per ſe æquè amo, atq; illum amaui: te verò plurimũ, qui hoc ab vtroq;*

noſtrum fieri velis. Si hortos inſpexeris, & ſi de epiſtola certiorem me feceris, dederis mihi quod ad te ſcribam: ſin minus, ſcribam tamen aliquid. numquam enim deerit.

CICERO ATTICO S. II.

GRATIOR *mihi celeritas tua, quàm ipſa res. quid enim indignius? ſed iam ad iſta obduruimus, & humanitatem omnem exuimus. Tuas litteras hodie exſpectabam, nihil equidem vt ex iis noui: quid enim? verumtamen. Oppio, & Balbo epiſtolas deferri iubebis, & tamen Piſonem ſicubi de auro. Faberius ſi venerit, videbis vt tantũ attribuatur, ſi modò attribuetur, quantum debetur. accipies ab Erote. Ariarathes Ariobarzani filius Romam venit. vult, opinor, regnum aliquod emere à Cæſare. nam, quo modo nunc eſt, pedem vbi ponat in ſuo, non habet. omnino eum Seſtius noſter parochus publicus occupauit: quod quidem facilè patior. verumtamen, quòd mihi, ſummo beneficio meo, magna cum fratribus illius neceſſitudo eſt, inuito eum per litteras, vt apud me diuerſetur. ad eam rem cùm mitterem Alexandrum, has ei dedi litteras. Cras igitur auctio Peducei. cùm poteris ergo: etſi impediet fortaſſe Faberius: ſed tamen, cùm licebit. Dionyſius noſter grauiter queritur, & tamen iure, à diſcipulis abeſſe tam diu. multis verbis ſcripſit ad me, credo item ad te. mihi quidem videtur etiam diutiùs afuturus: ac nollem. valde enim hominem deſidero.*

CICERO ATTICO. S. III.

A TE *litteras exſpectabam; non dum ſcilicet. nam has mane reſcribebã. Ego verò iſta nomina ſic probo, vt nihil aliud me moueat, niſi quod tu videris dubitare. illud enim non accipio in bonã partem, quod ad me refers: qui ſi ipſe negotiũ meũ gererem, nihil gererem, niſi conſilio tuo. ſed tamen intelligo, magis te id facere diligentia, qua ſemper vteris, quàm quòd dubites de nominibus iſtis. etenim Cœlium non probas: plura non vis. vtrumque laudo. his igitur vtendum eſt. præs aliquando factus eſſes, & in his quidem tabulis. à me igitur omnia. quòd dies longior eſt, (teneamus modò quod volumus) puto fore iſtam etiam à præcone diem, certè ab heredibus. De Criſpo & Muſtella videbis: & velim ſcire, quæ ſit pars duorum. De Bruti aduentu eram factus cêrtior. attulerat enim ab eo Aegypta libertus litteras. miſi ad te epiſtolam, quia commodè ſcripta erat.*

CICERO ATTICO S. IIII.

HABEO *munus à te elaboratum de decem legatorum; & quidem puto. nam filius anno poſt Quæſtor fuit, quàm Conſul Mummius. ſed quoniam ſæpius de nominibus quæris quid placeat; ego quoque tibi ſæpius reſpondeo, placere. Si quid poteris cum Piſone, conficies: Auius enim videtur in offi-*

cio futurus. Velim ante poſſis: ſi minùs, utique ſimul ſimus cùm Brutus veniet in Tuſculanum. magni intereſt mea, unà nos eſſe. ſcies autem, qui dies is futurus ſit, ſi puero negotium dederis, vt quærat.

CICERO ATTICO S. V.

SP. MVMMIVM *putaram in decem legatis fuiſſe: ſed videlicet. etenim* εὔλογον *fratri fuiſſe. fuit enim ad Corinthum. miſi tibi Torquatum. colloquere tu quidem cum Silio, vt ſcribis, & vrge. illam diem negabat eſſe menſe Maio, iſtam non negabat. ſed tu, vt omnia, iſtuc quoque ages diligenter. De Criſpo & Muſtella, ſcilicet cùm quid egeris. Quoniam ad Bruti aduentum fore te nobiſcum polliceris, ſatis eſt, præſertim cùm hi tibi dies in magno noſtro negotio conſumantur.*

CICERO ATTICO S. VI.

DE *aquæductu probè feciſti. columnarium, vide, ne nullum debeamus. quamquam mihi videor audiſſe à Camillo, cõmutatam eſſe legem. Piſoni, quid eſt, quod honeſtiùs reſpondere poſſimus, quàm ſolitudinem Catonis? nec coheredibus ſolùm Herennianis, ſed etiam, vt ſcis, (tu enim mecum egiſti) de puero Lucullo: quam pecuniam tutor (nam hoc quoque ad rem pertinet) in Achaia ſumpſerat. ſed agit liberaliter, quoniam negat ſe quicquam factu-*

rum contra noſtram voluntatem. coram igitur, vt ſcribis, conſtituemus, quemadmodum rem explicemus. Quod reliquos coheredes conueniſti, planè bene feciſti. Quod epiſtolam meam ad Brutum poſcis, non habeo eius exemplum, ſed tamen ſaluum eſt, & ait Tiro te habere oportere: &, vt recordor, vnà cum illius obiurgatoria tibi meam quoque, quam ad eum reſcripſeram, miſi. Iudiciali moleſtia vt caream, videbis. Tuditanum iſtum, proauum Hortenſii, planè non noram; & filium, qui tum non potuerat eſſe legatus, fuiſſe putaram. Mummium fuiſſe ad Corinthum, pro certo habeo. ſæpe enim hic Spurius, qui nuper, ſt, epiſtolas mihi pronuntiabat verſiculis facetis, ad familiares miſſas à Corintho. ſed non dubito, quin fratri fuerit legatus, non in decem. atque hoc etiam accepi, non ſolitos maioris noſtros legare in decem, qui eſſent imperatorum neceſſarij, vt nos ignari pulcherrimorum inſtitutorum, aut negligentes potiùs, M. Lucullum, & L. Murenam, & ceteros coniunctiſſimos ad L. Lucullum miſimus. illúdq; εὐλογώτατον, illum fratri in primis eius legatis fuiſſe. operam tuam multam! qui & hæc cures, & mea expedias, & ſis in tuis multo minùs diligens, quàm in meis.

CICERO ATTICO S. VII.

SESTIVS *apud me fuit, & Theopõpus pridie: veniſſe à Cæſare narrabat literas; hoc ſcribere, ſibi certũ eſſe Romæ manere; cauſſámq; eam adſcribere,*

ſed manſit inuitatus. Trebatium nobiſcum habemus. hodie manè Dolabella. multus ſermo ad multum diem. nihil poſſum dicere ἐκτενέστερον, nihil φιλοστοργότερον. ventum eſt tamen ad Quinctum. multa ἄφατα, ἀδιήγητα: ſed vnum eiuſmodi, quòd niſi exercitus ſciret, non modo Tironi dictare, ſed ne ipſe quidem auderem ſcribere. ſed hactenus. εὐκαίρως ad me venit, cùm haberem Dolabellam, Torquatus; humaniſſiméque Dolabella, quibus verbis ſecum egiſſem, expoſuit. commodùm enim egeram diligentiſſimè: quæ diligentia grata eſt viſa Torquato. A te exſpecto, ſi quid de Bruto. quamquam Nicias confectum putabat: ſed diuortium non probari. quo etiam magis laboro idem, quod tu. ſi quid eſt enim offenſionis, hæc res mederi poteſt. mihi Arpinum eundum eſt. nam & opus eſt conſtitui à nobis illa prædiola; & vereor, ne exeundi poteſtas non ſit, cùm Cæſar venerit: de cuius aduentu eam opinionem Dolabella habet, quam tu coniecturam faciebas ex litteris Meſſallæ. cùm illuc venero, intellexeróque quid negotij ſit; tum, ad quos dies rediturus ſim, ſcribam ad te.

CICERO ATTICO S. X.

MINIME *miror te & grauiter ferre de Marcello, & plura vereri periculi genera. quis enim hoc timeret, quod neque acciderat antea, nec videbatur natura ferre, vt accidere poſſet? omnia igitur metuenda. ſed illud περὶ τὴν ἱστορίαν, tu præſertim:*

ME RELIQVVM CONSVLAREM. *quid? tibi Seruius, quid videtur? quamquam hoc nullam ad partem valet ſcilicet, mihi præſertim, qui non minùs bene actum cum illis putem. quid enim ſumus? aut quid eſſe poſſumus? domíne, an foris? quod niſi mihi hoc veniſſet in mentem ſcribere iſta neſcio quæ, quò verterem me, non haberem. ad Dolabellam, vtſcribis, ita puto faciendum,* κοινότερα *quadam, &* πολιτικώτερα. *faciendum certè aliquid eſt. valde enim deſiderat. Brutus ſi quid egerit, curabis vt ſciam: cui quidem quamprimum agendum puto, præſertim ſi ſtatuit. ſermunculum enim omnem aut reſtinxerit, aut ſedarit. ſunt enim, qui loquantur etiam mecum. Sed hæc ipſe optimè, præſertim ſi etiam tecum loquetur. Mihi eſt in animo proficiſci* XI. KAL. *hîc enim nihil habeo quod agam, ne hercule illic quidem, nec vſquam; ſed tamen aliquid illic. Hodie Spinterem exſpecto. miſit enim Brutus ad me: per litteras purgat Cæſarem de interitu Marcelli: in quem, ne ſi inſidiis quidem ille interfectus eſſet, caderet vlla ſuſpicio. nunc verò, cùm de Magio conſtet, nónne furor eius cauſſam omnem ſuſtinet? planè, quid ſit, non intelligo. explanabis igitur. quamquam nihil habeo, quod dubitem, niſi, ipſi Magio quæ fuerit cauſſa amentiæ: pro quo quidem etiam ſponſor Sunij factus eſt. nimirum id fuit. ſoluendo enim non erat. credo eum petiiſſe à Marcello aliquid, & illum, vt erat, conſtantiùs reſpondiſſe,* ὀυ ταυτὸν ἔιδος.

CICERO ATTICO S. XI.

Credebam *eſſe facile. totum eſt aliud, poſtea quàm ſum à te diiunctior. ſed fuit faciendum, vt & conſtituerem mercedulas prædiorum, & ne magnum onus obſeruantiæ Bruto noſtro imponerem. poſthac enim poterimus cõmodiùs colere inter nos in Tuſculano. hoc autem tempore, cùm ille me quotidie videre vellet, ego ad illum ire non poſſem, priuabatur omni delectatione Tuſculani. tu igitur, ſi Seruilia venerit, ſi Brutus quid egerit, etiam ſi conſtituerit, quando obuiam: quidquid denique erit, quod ſcire me oporteat, ſcribes. Piſonem, ſi poteris, conuenies. vides, quàm maturum ſit. ſed tamen, quod commodo tuo fiat.*

CICERO ATTICO. S. XII.

Valde *me momorderunt epiſtolæ tuæ de Attica noſtra: eædem tamen ſanauerunt. quòd enim te ipſe conſolabare eiſdem litteris, id mihi erat ſatis firmum ad leniendam ægritudinem. Ligarianam præclarè vendidiſti. poſthac quidquid ſcripſero, tibi præconium deferam. Quod ad me de Varrone ſcribis, ſcis me ante orationes, aut aliquid id genus ſolitum ſcribere, vt Varronem nuſquam poſſem intexere. poſtea autem quam hæc cœpi φιλολογώτερα, iam Varro mihi denũtiauerat magnã ſanè, & grauem προσφώνησιν. biennium præteriit, cùm ille*

Καλλιππίδης aſſiduo curſu cubitum nullum proceſſerit. ego autem me parabam ad id, quod ille mihi miſiſſet, vt αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώιον, ſi modò potuiſſem. nam hoc etiam Heſiodus adſcribit, αἴκε δύνηαι. nunc illam περὶ τελῶν σύνταξιν, ſanè mihi probatam, Bruto, vt tibi placuit, deſpondimus: ídque tu eum non nolle mihi ſcripſiſti. ergo illam, ἀκαδημικὴν, in qua homines, nobiles illi quidem, ſed nullo modo philologi, nimis acutè loquuntur, ad Varronem transferamus. etenim ſunt Ἀντιόχεια: quæ iſte valde probat. Catulo & Lucullo alibi reponemus; ita tamen, ſi tu hoc probas: déque eo mihi reſcribas velim. De Brinniana auctione accepi à Veſtorio litteras. ait, ſine vlla controuerſia rem ad me eſſe collatam (Romæ videlicet, aut in Tuſculano me fore putauerunt) A.D. VIII. KAL. *Quinct. dices igitur vel amico tuo, S. Vettio coheredi meo, vel Labeoni noſtro, paulum proferant auctionem; me circiter Nonas in Tuſculano fore. cum Piſone Erotem habes. De Scapulanis hortis toto pectore cogitemus. dies adeſt.*

CICERO ATTICO. S. XIII.

COMMOTVS *tuis litteris, quòd ad me de Varrone ſcripſeras, totam Academiam ab hominibus nobiliſſimis abſtuli, tranſtulíque ad noſtrum ſodalem, & ex duobus libris contuli in quatuor. grandiores ſunt omnino, quàm erant illi; ſed tamen multa detracta. tu autem mihi peruelim ſcribas,*

quî intellexeris illum velle. illud verò vtique ſcire cupio, quem intellexeris ab eo ζηλοτυπεῖσθαι, niſi forte Brutum: id hercle reſtabat: ſed tamen ſcire peruelim. libri quidem ita exierunt, (niſi fortè me communis φιλαυτία decipit) vt in tali genere ne apud Græcos quidem ſimile quicquam. tu illam iacturam feres æquo animo, quòd illa, quæ habes de Academicis, fruſtra deſcripta ſunt. multo tamen hæc erunt ſplendidiora, breuiora, meliora. nunc autem ἀπορῶ, quò me vertam. volo Dolabellæ valde deſideranti. non reperio, quid: & ſimul αἰδέομαι Τρῶας: neque, ſi aliquid, quî potero μέμψιν effugere. aut ceſſandum igitur, aut aliquid excogitandum. ſed quid hæc leuia curamus? Attica mea, obſecro te, quid agit? quæ me valde angit. ſed crebro regusto tuas litteras: in his acquieſco. tamen exſpecto nouas.

CICERO ATTICO S. XIV.

Brinnii libertus, coheres noſter, ſcripſit ad me, velle, ſi mihi placeret, coheredes, & Sabinum Albium ad me venire. id ego planè nolo. hereditas tanti non eſt. & tamen obire auctionis diem facile poterunt, (eſt enim III. ID.) ſi me in Tuſculano poſtridie Nonas mane conuenerint. quod ſi laxius volent proferre diem, poterunt vel biduum, vel triduum, vel vt videbitur. nihil enim intereſt. quare, niſi iam profecti ſunt, retinebis homines. De Bruto, ſi quid erit: de Cæſare, ſi quid ſcies; ſi quid

erit præterea, ſcribes. Illud etiam atque etiam conſideres velim, placeátne tibi mitti ad Varronem quod ſcripſimus. etſi etiam ad te aliquid pertinet. nam ſcito, te ei dialogo adiunctum eſſe tertium. opinor igitur conſideremus: etſi nomina iam facta ſunt. ſed vel induci, vel mutari poſſunt.

CICERO ATTICO S. XV.

QVID *agit, obſecro te, Attica noſtra? nam triduo abs te nullas acceperam: nec mirum: nemo enim venerat: nec fortaſſe cauſſa fuerat. itaque ipſe quid ſcriberem non habebam. quo autem die has Valerio dabam, exſpectabam aliquem meorum: qui ſi veniſſet, & à te quid attuliſſet, videbam non defuturum quod ſcriberem.*

CICERO ATTICO S. XVI.

NOS, *cùm flumina, & ſolitudines ſequeremur, quo facilius ſuſtentare nos poſſemus, pedem è villa adhuc egreſſi non ſumus; ita magnos, & aſſiduos imbris habebamus. Illam Academicen σύνταξιν totam ad Varronem traduximus. primò fuit Catuli, Luculli, Hortenſii. deinde, quia παρὰ τὸ πρέπον videbatur, quòd erat hominibus nota, non illa quidem ἀπαιδευσία, ſed in iis rebus ἀτεχνία, ſimul ac veni ad villam, eoſdem illos ſermones ad Catonem, Brutúmque tranſtuli. ecce tuæ litteræ de Varrone. nemini viſa eſt aptior Antiochia ratio. ſed*

tamen velim ſcribas ad me, primùm placeátne tibi aliquid ad illum; deinde, ſi placebit, hócne potiſſimum. Quid Seruilia, iam ne venit? Brutus ecquid agit, ecquando? De Cæſare quid auditur? Ego ad Nonas, quemadmodum dixi. Tu cum Piſone, ſi quid poteris.

CICERO ATTICO S. XVII.

V. KAL. *exſpectabam Roma aliquid; non quò imperaſſem. igitur aliquid tuis. nunc eadem illa, quid Brutus cogitet, aut ſi aliquid egit, ecquid à Cæſare. ſed quid iſta, quæ minùs curo? Attica noſtra quid agat, ſcire cupio. etſi tuæ litteræ (ſed iam nimis veteres ſunt) rectè ſperare iubent. tamen exſpecto recens aliquid.*

CICERO ATTICO S. XVIII.

VIDES, *propinquitas quid habeat. nos verò conficiamus hortos. colloqui videbamur, in Tuſculano cùm eſſem; tanta erat crebritas litterarum. ſed id quidem iam erit. ego interea admonitu tuo perfeci ſanè argutulos libros ad Varronem: ſed tamen exſpecto, quid ad ea, quæ ſcripſi ad te: primùm, quî intellexeris eum deſiderare à me, cùm ipſe homo* πολυγραφώτατος *numquam me laceſſiſſet: deinde, quem* ζηλοτυπεῖν, *niſi forte Brutum: quem ſi non* ζηλοτυπεῖ, *multo Hortenſium minùs, aut eos qui de Rep. loquuntur. planè hoc mihi explices velim: in pri-*

mis, maneáſne in ſententia, vt mittam ad eum, quæ ſcripſi; an nihil neceſſe putes. ſed hæc coram.

CICERO ATTICO. S. XIX.

COMMODVM *diſceſſerat Hilarus librarius* IIII. KAL. *cui dederam litteras ad te, cùm venit tabellarius cum tuis litteris pridie datis: in quibus illud mihi gratiſſimum fuit, quòd Attica noſtra rogat te, ne triſtis ſis, quódque tu ἀκίνδυνα eſſe ſcribis. Ligarianam, vt video, præclarè auctoritas tua commendauit. ſcripſit enim ad me Balbus, & Oppius, mirificè ſe probare; ob eámque cauſſam ád Cæſarem eam ſe oratiunculam miſiſſe. hoc igitur idem tu mihi antea ſcripſeras. In Varrone iſta cauſſa me non moueret, ne viderer φιλένδοξος: (ſic enim conſtituebam, neminem includere in dialogos eorum, qui viuerent) ſed, quia ſcribis & deſiderari à Varrone, & magni illum æſtimare, eos confeci: & abſolui, neſcio quam bene, ſed ita accuratè, vt nihil poſſet ſupra, Academicam omnem quæſtionem libris quattuor. in eis, quæ erant contra ἀκαταληψίαν præclarè collecta ab Antiocho, Varroni dedi: ad ea ipſe reſpondeo: tu es tertius in ſermone noſtro. ſi Cottam, & Varronem feciſſem inter ſe diſputantis, vt à te proximis litteris admoneor; meum κωφὸν πρόσωπον eſſet. hoc in antiquis perſonis ſuauiter fit, vt & Heraclides in multis, & nos ſex de Rep. libris fecimus. ſunt etiam de oratore noſtri tres, mihi vehementer probati. in eis quoque eæ perſonæ ſunt, vt mi-*

hi tacendum fuerit. Craſſus enim loquitur, Antonius, Catulus ſenex, C. Iulius, frater Catuli, Cotta, Sulpicius. puero me hic ſermo inducitur, vt nullæ eſſe poſſent partes meæ. quæ autem his temporibus ſcripſi, Ἀριστοτέλειον morem habent; in quo ſermo ita inducitur ceterorum, vt penes ipſum ſit principatus. ita confeci quinque libros περὶ τελῶν, vt Epicurea L. Torquato, Stoica M. Catoni, περιπατητικὰ M. Piſoni darem. ἀζηλοτύπητον id fore putaram, quòd omnes illi deceſſerant. hæc Academica, vt ſcis, cum Catulo, Lucullo, Hortenſio contuleram. ſanè in perſonas non cadebant. erant enim λογικώτερα, quàm vt illi de iis ſomniaſſe vmquam viderentur. itaque, vt legi tuas de Varrone, tanquam ἕρμαιον arripui. aptius eſſe nihil potuit ad id philoſophiæ genus, quo ille maximè mihi delectari videtur, meaſque partis, vt non ſim conſecutus, vt ſuperior mea cauſſa videatur. ſunt enim vehementer πιθανὰ Antiochia: quæ diligenter à me expreſſa, acumen habent Antiochi, nitorem orationis noſtrum; ſi modo is eſt aliquis in nobis. ſed tu, dandóſne putes hos libros Varroni, etiam atque etiam videbis. mihi quædam occurrunt: ſed ea coram.

CICERO ATTICO S. XX.

A CAESARE *litteras accepi conſolatorias, datas prid.* KAL. *Mai. Hiſpali. De vrbe augenda quid ſit promulgatum, non intellexi: id ſane ſcire velim. Torquato noſtra officia grata eſſe, facile pa-*

tior: eáque augere non deſinam. Ad Ligarianam de vxore Tuberonis, & priuigna, neque poſſum iam addere, (eſt enim res peruulgata) neque Tuberonem volo defendere. mirificè eſt enim φιλαίτιος. theatrum quidem ſanè bellum habuiſti. ego, etſi hoc loco facillime ſuſtentor, tamen te videre cupio. itaque, vt conſtitui, adero. Fratrem credo à te eſſe conuentum. ſcire igitur ſtudeo, quid egeris. De fama nihil ſanè laboro: etſi ſcripſeram ad te tunc ſtultè; NIHIL MELIVS. *curandum enim non eſt. atqui hoc,* IN OMNI VITA SVA QVENQVE A RECTA CONSCIENTIA TRAVERSVM VNGVEM NON OPORTET DISCEDERE, *viden' quam φιλοσόφως? an tu nôs fruſtra exiſtimas hæc in manibus habêre? δεδῆχθαι te nollem, quod nihil erat. redeo enim rurſus eodem. quicquámne me putas curare in toto, niſi vt ei ne deſim? id ago ſcilicet, vt iudicia videar tenere. μὴ γὰρ αὐτοῖς? vellem tam domeſtica ferre poſſem, quam iſta contemnere. putas autem me voluiſſe aliquid, quod perfectum non ſit? non licet ſcilicet ſententiam ſuam: ſed tamen quæ tum acta ſunt, non poſſum non probare: & tamen non curare pulchrè poſſum, ſicuti facio. ſed nimium multa de nugis.*

CICERO ATTICO. S. XXI.

AD *Hirtium dederam epiſtolam ſane grandem, quam ſcripſeram proxime in Tuſculano. Huic, quam tum mihi miſiſti, reſcribam alias. nunc aliis*

malo. Quid poſſum de Torquato, niſi aliquid à Dolabella? quòd ſimul ac; continuo ſcietis. exſpectabam hodie, aut ſummum cras ab eo tabellarios: qui ſimul ac venerint, mittentur ad te. A Quincto exſpecto. proficiſcens enim è Tuſculano VIII. KAL. *vt ſcis, miſi ad eum tabellarios. Nunc, ad rem vt redeam,* INHIBERE *illud tuum, quod valde mihi arriſerat, vehementer diſplicet. eſt enim verbum totum nauticum. quamquam id quidem ſciebam: ſed arbitrabar ſuſtineri remos, cùm inhibere eſſent remiges iuſſi. id non eſſe eiuſmodi didici heri, cùm ad villam noſtram nauis appelleretur. non enim ſuſtinent, ſed alio modo remigant. id ab* ἐποχῇ *remotiſſimum eſt. quare facies, vt ita ſit in libro, quemadmodum fuit. dices hoc idem Varroni, niſi fortè mutauit. nec eſt melius quicquã, quàm vt Lucullus*

Suſtineat currum, vt bonus ſæpe agitator, equóſq;.

ſempérque Carneades προβολὴν *pugilis, & retentionem aurigæ, ſimilem facit* ἐποχῇ. *inhibitio autem remigum motum habet; & vehementiorem quidem, remigationis nauem conuertentis ad puppim. vides, quanto hoc diligentiùs curem, quàm aut de rumore, aut de Pollione: de Panſa etiam, ſi quid certius (credo enim palam factum eſſe): de Critonio, ſi quid eſſet: certéne de Metello & Balbino. dic mihi, placétne tibi primum edere iniuſſu meo? hoc ne Hermodorus quidem faciebat, is, qui Platonis libros ſolitus eſt diuulgare; ex quo,* λόγοισιν Ερμόδωρος. *quid illud? rectúmne exiſtimas cuiquam ante, quàm Bruto? cui te auctore,*

προσφωνῶ. ſcripſit enim Balbus ad me ſe à te quinctum de finibus librum deſcripſiſſe: in quo non ſanè multa mutaui: ſed tamen quædam. tu autem commodè feceris, ſi reliquos continueris, ne & ἀδιόρθωτα habeat Balbus, & ἕωλα Brutus. ſed hæc hactenus ne videar περὶ μικρὰ σπουδάζειν. etſi nunc quidem maxima mihi ſunt hæc. quid eſt enim aliud? Varroni quidem quæ ſcripſi te auctore, ita propero mittere, vt iam Romam miſerim deſcribenda. ea ſi voles, ſtatim habebis. ſcripſi enim ad librarios, vt fieret tuis, ſi tu velles, deſcribendi poteſtas. ea verò continebis, quoad ipſe te videam; quod diligentiſſimè facere ſoles, cùm à me tibi dictum eſt. cùm autem fugit me tibi dicere, mirificè Cærelia ſtudio videlicet philoſophiæ flagrans deſcribit à tuis: iſtos ipſos de finibus habet. ego autem tibi confirmo, (poſſum falli, vt homo) à meis eam non habere. numquam enim ab oculis meis afuerunt. tantum porro aberat, vt binos ſcriberent; vix ſingulos confecerunt. tuorum tamen ego nullum delictum arbitror; idémque te volo exiſtimare. à me enim prætermiſſum eſt, vt dicerem, eos exire nõ dum velle. Hui quàm diu de nugis? de re enim nihil habeo, quod loquar. De Dolabella tibi aſſentior. coheredes, vt ſcribis, in Tuſculano. De Cæſaris aduentu, ſcripſit ad me Balbus, non ante KAL. Sext. De Attica optimè, quòd leuiùs, ac leniùs, & quòd fert εὐκόλως. Quod autem de illa noſtra cogitatione ſcribis, in qua nihil tibi cedo; ea, quæ noui, valde probo; hominem, domum, facultates. quod caput eſt,

ipſum non noui: ſed audio laudabilia de Scrofa. etiam proximè accedit, ſi quid hoc ad rem: ἐυγενέστερος eſt etiam, quàm pater. coram igitur, & quidem propenſo animo ad probandum. accedit enim, quod patrem, vt ſcire te puto, plus etiam, quàm non-modo tu, ſed quàm ipſe ſcit, amo, idque & merito, & iam diu.

CICERO ATTICO S. XXII.

DE VARRONE, *non ſine cauſſa, quid tibi placeat, tam diligenter exquiro. occurrunt mihi quædam. ſed ea coram. te autem ἀσμενέστατα intexui, faciámque id crebrius. proximis enim tuis litteris primùm, te id non nolle, cognoui. De Marcello, ſcripſerat ad me Caſſius antea; τὰ κατὰ μέρος Seruius. ô rem acerbã! ad prima redeo. Scripta noſtra nuſquam malo eſſe, quàm apud te: ſed ea tum foras dari, cùm vtrique noſtrum videbitur. ego & librarios tuos culpa libero, neque te accuſo: & tamen aliud quiddam ad te ſcripſeram, Cærelliam quædam habere, quæ niſi à te non potuerit. Balbo quidem intelligebam ſatisfaciendum fuiſſe: tantum nolebam, aut abſoletum Bruto, aut Balbo inchoatum dari. Varroni, ſimul ac te videro, ſi tibi videbitur, mittam. quid autem dubitarim, cùm videro te, ſcies. Attributos quòd appellas, valde probè. Te de prædio auiæ exerceri, moleſtè fero. De Bruto noſtro, perodioſum: ſed vita fert. mulieres autem vix ſatis humanè, quæ inimico animo ferant,*

cum vtraque officio pareat. Tullium ſcribam, nihil fuit, quòd appellares. nam tibi mandaſſem, ſi fuiſſet. nihil enim eſt apud eum poſitum nomine voti: ſed eſt quiddam apud illum meum. id ego in hanc rem ſtatui conferre. itaque & ego rectè tibi dixi, vbi eſſet: & tibi ille rectè negauit. ſed hoc quoque ipſum continuò adoriamur. lucum hominibus non ſanè probo, quòd eſt deſertior: ſed habet εὐλογίαν. *verùm hoc quoque, vt cenſueris; quippe qui omnia. Ego, vt conſtitui, adero: atque vtinam tu quoque eodem die. ſin quid; (multa enim) vtique poſtridie. etenim coheredes: à quis ſine te opprimi, malitia eſt. Alteris iam litteris nihil ad me de Attica. ſed id quidem in optima ſpe pono. illud accuſo, non te, ſed illam, ne ſalutem quidem. at tu & illi, & Piliæ plurimam: nec me tamen iraſci indicaris. Epiſtolam Cæſaris miſi, ſi minùs legiſſes.*

CICERO ATTICO. S. XXIII.

ANTEMERIDIANIS *tuis litteris heri ſtatim reſcripſi: nunc reſpondeo veſpertinis. Brutus, mallem, me arceſſeret. nam & æquius erat, cùm illi iter inſtaret & ſubitum, & longum: & mehercule nunc, cùm ita ſimus affecti, vt non poſſimus planè ſimul viuere, (intelligis enim profectò, in quo maximè poſita ſit* συμβίωσις*) facilè patiebar nos potiùs Romæ vna eſſe, quam in Tuſculano. libri ad Varronem non morabantur. ſunt enim defecti, vt vidiſti: tantùm librariorum menda tolluntur: de quibus*

libris ſcis me dubitaſſe. ſed tu videris. item, quos Bruto mittimus, in manibus habent librarij. Mea mandata, vt ſcribis, explica: quamquam iſta retentione omnis ait vti Trebatius: quid tu iſtos putas? noſti domum. quare confice ἐναγωνίως. incredibile eſt, quàm ego iſta non curem. omni tibi aſſeueratione affirmo, quod mihi credas velim, mihi maiori offenſioni eſſe, quam delectationi, poſſeſſiunculas meas. magis enim doleo, me non habere, quoi tradam, quàm habere, qui vtar. atque illud Trebatius ſe tibi dixiſſe narrabat. tu autem veritus es fortaſſe, ne ego inuitus audirem. fuit id quidem humanitatis: ſed, mihi crede, iam iſta non curo. quare da te in ſermonem, & perſeca, & confice, excita, compella, loquere, vt te cum illo Scæua loqui putes. ne exiſtimes eos, qui non debita conſectari ſoleant, quod debeatur, remiſſuros. de die tantum videto, & id ipſum bono modo.

CICERO ATTICO. S. XXIIII.

QVID *eſt, quod Hermogenes mihi Clodius, Andromenem ſibi dixiſſe, ſe Ciceronem vidiſſe Corcyræ? ego enim audita tibi putarã. nil igitur ne ei quidem litterarum? an non vidit? facies ergo vt ſciam. Quid tibi ego de Varrone reſcribam? quattuor* διφθέραι *ſunt in tua poteſtate. quod egeris, id probabo. nec tamen* αἰδοῦμαι Τρῶας*: quid enim? ſed, ipſi quam res illa probaretur, magis verebar. ſed quoniam tu ſuſcipis; in alteram aurem.*

ME RELIQVVM CONSVLAREM. *quid? tibi Seruius, quid videtur? quamquam hoc nullam ad partem valet ſcilicet, mihi præſertim, qui non minùs bene actum cum illis putem. quid enim ſumus? aut quid eſſe poſſumus? domíne, an foris? quod niſi mihi hoc veniſſet in mentem ſcribere iſta neſcio quæ, quò verterem me, non haberem. ad Dolabellam, vtſcribis, ita puto faciendum, κοινότερα quædam, & πολιτικώτερα. faciendum certè aliquid eſt. valde enim deſiderat. Brutus ſi quid egerit, curabis vt ſciam: cui quidem quamprimum agendum puto, præſertim ſi ſtatuit. ſermunculum enim omnem aut reſtinxerit, aut ſedarit. ſunt enim, qui loquantur etiam mecum. Sed hæc ipſe optimè, præſertim ſi etiam tecum loquetur. Mihi eſt in animo proficiſci* XI. KAL. *hîc enim nihil habeo quod agam, ne hercule illic quidem, nec vſquam; ſed tamen aliquid illic. Hodie Spinterem exſpecto. miſit enim Brutus ad me: per litteras purgat Cæſarem de interitu Marcelli: in quem, ne ſi inſidiis quidem ille interfectus eſſet, caderet vlla ſuſpicio. nunc verò, cùm de Magio conſtet, nónne furor eius cauſſam omnem ſuſtinet? planè, quid ſit, non intelligo. explanabis igitur. quamquam nihil habeo, quod dubitem, niſi, ipſi Magio quæ fuerit cauſſa amentiæ: pro quo quidem etiam ſponſor Sunij factus eſt. nimirum id fuit. ſoluendo enim non erat. credo eum petiiſſe à Marcello aliquid, & illum, vt erat, conſtantiùs reſpondiſſe, ὀυ ταυτὸν εἶδος.*

CICERO ATTICO S. XI.

CREDEBAM *eſſe facile. totum eſt aliud, poſtea quàm ſum à te diiunctior. ſed fuit faciendum, vt & conſtituerem mercedulas prædiorum, & ne magnum onus obſeruantiæ Bruto noſtro imponerem. poſthac enim poterimus cõmodiùs colere inter nos in Tuſculano. hoc autem tempore, cùm ille me quotidie videre vellet, ego ad illum ire non poſſem, priuabatur omni delectatione Tuſculani. tu igitur, ſi Seruilia venerit, ſi Brutus quid egerit, etiam ſi conſtituerit, quando obuiam: quidquid denique erit, quod ſcire me oporteat, ſcribes. Piſonem, ſi poteris, conuenies. vides, quàm maturum ſit. ſed tamen, quod commodo tuo fiat.*

CICERO ATTICO. S. XII.

VALDE *me momorderunt epiſtolæ tuæ de Attica noſtra: eædem tamen ſanauerunt. quòd enim te ipſe conſolabare eiſdem litteris, id mihi erat ſatis firmum ad leniendam ægritudinem. Ligarianam præclarè vendidiſti. poſthac quidquid ſcripſero, tibi præconium deferam. Quod ad me de Varrone ſcribis, ſcis me ante orationes, aut aliquid id genus ſolitum ſcribere, vt Varronem nuſquam poſſem intexere. poſtea autem quam hæc cœpi φιλολογώτερα, iam Varro mihi denũtiauerat magnã ſanè, & grauem προσφώνησιν. biennium præteriit, cùm ille*

Καλλιππίδης aſſiduo curſu cubitum nullum proceſſerit. ego autem me parabam ad id, quod ille mihi miſiſſet, vt αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώιον, ſi modò potuiſſem. nam hoc etiam Heſiodus adſcribit, αἴκε δυνήαι. nunc illam περὶ τελῶν σύνταξιν, ſanè mihi probatam, Bruto, vt tibi placuit, deſpondimus: idque tu eum non nolle mihi ſcripſiſti. ergo illam, ἀκαδημικὴν, in qua homines, nobiles illi quidem, ſed nullo modo philologi, nimis acutè loquuntur, ad Varronem transferamus. etenim ſunt Ἀντιόχεια: quæ iſte valde probat. Catulo & Lucullo alibi reponemus; ita tamen, ſi tu hoc probas: déque eo mihi reſcribas velim. De Brinniana auctione accepi à Veſtorio litteras. ait, ſine vlla controuerſia rem ad me eſſe collatam (Romæ videlicet, aut in Tuſculano me fore putauerunt) A.D. VIII. KAL. Quinct. dices igitur vel amico tuo, S. Vettio coheredi meo, vel Labeoni noſtro, paulum proferant auctionem; me circiter Nonas in Tuſculano fore. cum Piſone Erotem habes. De Scapulanis hortis toto pectore cogitemus. dies adeſt.

CICERO ATTICO. S. XIII.

COMMOTVS tuis litteris, quòd ad me de Varrone ſcripſeras, totam Academiam ab hominibus nobiliſſimis abſtuli, transtulíque ad noſtrum ſodalem, & ex duobus libris contuli in quatuor. grandiores ſunt omnino, quàm erant illi; ſed tamen multa detracta. tu autem mihi peruelim ſcribas.

quî intellexeris illum velle. illud verò vtique ſcire cupio, quem intellexeris ab eo ζηλοτυπεῖσθαι, niſi forte Brutum: id hercle reſtabat: ſed tamen ſcire peruelim. libri quidem ita exierunt, (niſi fortè me communis φιλαυτία decipit) vt in tali genere ne apud Græcos quidem ſimile quicquam. tu illam iacturam feres æquo animo, quòd illa, quæ habes de Academicis, fruſtra deſcripta ſunt. multo tamen hæc erunt ſplendidiora, breuiora, meliora. nunc autem ἀπορῶ, quò me vertam. volo Dolabellæ valde deſideranti. non reperio, quid: & ſimul αἰδέομαι Τρῶας: neque, ſi aliquid, quî potero μέμψιν effugere. aut ceſſandum igitur, aut aliquid excogitandum. ſed quid hæc leuia curamus? Attica mea, obſecro te, quid agit? quæ me valde angit. ſed crebro regusto tuas litteras: in his acquieſco. tamen exſpecto nouas.

CICERO ATTICO S. XIV.

BRINNII libertus, coheres noſter, ſcripſit ad me, velle, ſi mihi placeret, coheredes, & Sabinum Albium ad me venire. id ego planè nolo. hereditas tanti non eſt. & tamen obire auctionis diem facile poterunt, (eſt enim III. ID.) ſi me in Tuſculano poſtridie Nonas mane conuenerint. quod ſi laxius volent proferre diem, poterunt vel biduum, vel triduum, vel vt videbitur. nihil enim intereſt. quare, niſi iam profecti ſunt, retinebis homines. De Bruto, ſi quid erit: de Cæſare, ſi quid ſcies; ſi quid

erit præterea, ſcribes. Illud etiam atque etiam conſideres velim, placeátne tibi mitti ad Varronem quod ſcripſimus. etſi etiam ad te aliquid pertinet. nam ſcito, te ei dialogo adiunctum eſſe tertium. opinor igitur conſideremus: etſi nomina iam facta ſunt. ſed vel induci, vel mutari poſſunt.

CICERO ATTICO S. XV.

QVID *agit, obſecro te, Attica noſtra? nam triduo abs te nullas acceperam: nec mirum: nemo enim venerat: nec fortaſſe cauſſa fuerat. itaque ipſe quid ſcriberem non habebam. quo autem die has Valerio dabam, exſpectabam aliquem meorum: qui ſi veniſſet, & à te quid attuliſſet, videbam non defuturum quod ſcriberem.*

CICERO ATTICO S. XVI.

NOS, *cùm flumina, & ſolitudines ſequeremur, quo facilius ſuſtentare nos poſſemus, pedem è villa adhuc egreſſi non ſumus; ita magnos, & aſſiduos imbris habebamus. Illam Academicen σύνταξιν totam ad Varronem traduximus. primò fuit Catuli, Luculli, Hortenſii. deinde, quia παρὰ τὸ πρέπον videbatur, quòd erat hominibus nota, non illa quidem ἀπαιδευσία, sed in iis rebus ἀτριψία, ſimul ac veni ad villam, eoſdem illos ſermones ad Catonem, Brutúmque tranſtuli. ecce tuæ litteræ de Varrone. nemini viſa eſt aptior Ἀντιόχεια ratio. ſed*

tamen velim ſcribas ad me, primùm placeátne tibi aliquid ad illum; deinde, ſi placebit, hócne potiſſimum. Quid Seruilia, iam ne venit? Brutus ecquid agit, ecquando? De Cæſare quid auditur? Ego ad Nonas, quemadmodum dixi. Tu cum Piſone, ſi quid poteris.

CICERO ATTICO S. XVII.

V. KAL. *exſpectabam Roma aliquid; non quò imperaſſem. igitur aliquid tuis. nunc eadem illa, quid Brutus cogitet, aut ſi aliquid egit, ecquid à Cæſare. ſed quid iſta, quæ minùs curo? Attica noſtra quid agat, ſcire cupio. etſi tuæ litteræ (ſed iam nimis veteres ſunt) rectè ſperare iubent. tamen exſpecto recens aliquid.*

CICERO ATTICO S. XVIII.

VIDES, *propinquitas quid habeat. nos verò conficiamus hortos. colloqui videbamur, in Tuſculano cùm eſſem; tanta erat crebritas litterarum. ſed id quidem iam erit. ego interea admonitu tuo perfeci ſanè argutulos libros ad Varronem: ſed tamen exſpecto, quid ad ea, quæ ſcripſi ad te: primùm, quî intellexeris eum deſiderare à me, cùm ipſe homo πολυγραφώτατος numquam me laceſſiſſet: deinde, quem ζηλοτυπεῖν, niſi forte Brutum: quem ſi non ζηλοτυπεῖ, multo Hortenſium minùs, aut eos qui de Rep. loquuntur. planè hoc mihi explices velim: in pri-*

mis, maneáſne in ſententia, vt mittam ad eum, quæ ſcripſi; an nihil neceſſe putes. ſed hæc coram.

CICERO ATTICO. S. XIX.

COMMODVM *diſceſſerat Hilarus librarius* IIII. KAL. *cui dederam litteras ad te, cùm venit tabellarius cum tuis litteris pridie datis: in quibus illud mihi gratiſſimum fuit, quòd Attica noſtra rogat te, ne triſtis ſis, quódque tu ἀκίνδυνα eſſe ſcribis. Ligarianam, vt video, præclarè auctoritas tua commendauit. ſcripſit enim ad me Balbus, & Oppius, mirificè ſe probare; ob eámque cauſſam ad Cæſarem eam ſe oratiunculam miſiſſe. hoc igitur idem tu mihi antea ſcripſeras. In Varrone iſta cauſſa me non moueret, ne viderer φιλένδοξος: (ſic enim conſtituebam, neminem includere in dialogos eorum, qui viuerent) ſed, quia ſcribis & deſiderari à Varrone, & magni illum æſtimare, eos confeci: & abſolui, neſcio quam bene, ſed ita accuratè, vt nihil poſſet ſupra, Academicam omnem quæſtionem libris quattuor. in eis, quæ erant contra ἀκαταληψίαν præclarè collecta ab Antiocho, Varroni dedi: ad ea ipſe reſpondeo: tu es tertius in ſermone noſtro. ſi Cottam, & Varronem feciſſem inter ſe diſputantis, vt à te proximis litteris admoneor; meum κωφὸν πρόσωπον eſſet. hoc in antiquis perſonis ſuauiter fit, vt & Heraclides in multis, & nos ſex de Rep. libris fecimus. ſunt etiam de oratore noſtri tres, mihi vehementer probati. in eis quoque eæ perſonæ ſunt, vt mi-*

hi tacendum fuerit. Craſſus enim loquitur, Antonius, Catulus ſenex, C. Iulius, frater Catuli, Cotta, Sulpicius. puero me hic ſermo inducitur, vt nullæ eſſe poſſent partes meæ. quæ autem his temporibus ſcripſi, Ἀριστοτέλειον morem habent; in quo ſermo ita inducitur ceterorum, vt penes ipſum ſit principatus. ita confeci quinque libros περὶ τελῶν, vt Epicurea L. Torquato, Stoica M. Catoni, περιπατητικὰ M. Piſoni darem. ἀζηλοτύπητον id fore putaram, quòd omnes illi deceſſerant. hæc Academica, vt ſcis, cum Catulo, Lucullo, Hortenſio contuleram. ſanè in perſonas non cadebant. erant enim λογικώτερα, quàm vt illi de iis ſomniaſſe vmquam viderentur. itaque, vt legi tuas de Varrone, tanquam ἕρμαιον arripui. aptius eſſe nihil potuit ad id philoſophiæ genus, quo ille maximè mihi delectari videtur, meaſque partis, vt non ſim conſecutus, vt ſuperior mea cauſſa videatur. ſunt enim vehementer πιθανὰ Antiochia: quæ diligenter à me expreſſa, acumen habent Antiochi, nitorem orationis noſtrum; ſi modo is eſt aliquis in nobis. ſed tu, dandóſne putes hos libros Varroni, etiam atque etiam videbis. mihi quædam occurrunt: ſed ea coram.

CICERO ATTICO S. XX.

A CAESARE *litteras accepi conſolatorias, datas prid.* KAL. *Mai. Hiſpali. De vrbe augenda quid ſit promulgatum, non intellexi: id ſane ſcire velim. Torquato noſtra officia grata eſſe, facilè pa-*

tior: eáque augere non deſinam. Ad Ligarianam de vxore Tuberonis, & priuigna, neque poſſum iam addere, (eſt enim res peruulgata) neque Tuberonem volo defendere. mirificè eſt enim φιλαίτιος. theatrum quidem ſanè bellum habuiſti. ego, etſi hoc loco faciliime ſuſtentor, tamen te videre cupio. itaque, vt conſtitui, adero. Fratrem credo à te eſſe conuentum. ſcire igitur ſtudeo, quid egeris. De fama nihil ſanè laboro: etſi ſcripſeram ad te tunc ſtultè; NIHIL MELIVS. curandum enim non eſt. atqui hoc, IN OMNI VITA SVA QVENQVE A RECTA CONSCIENTIA TRAVERSVM VNGVEM NON OPORTET DISCEDERE, viden' quam φιλοσόφως? an tu nos fruſtra exiſtimas hæc in manibus habêre? δεδῆχθαι te nollem, quod nihil erat. redeo enim rurſus eodem. quicquámne me putas curare in toto, niſi vt ei ne deſim? id ago ſcilicet, vt iudicia videar tenere. μὴ γὰρ αὐτοῖς? vellem tam domeſtica ferre poſſem, quam iſta contemnere. putas autem me voluiſſe aliquid, quod perfectum non ſit? non licet ſcilicet ſententiam ſuam: ſed tamen quæ tum acta ſunt, non poſſum non probare: & tamen non curare pulchrè poſſum, ſicuti facio. ſed nimium multa de nugis.

CICERO ATTICO. S. XXI.

AD Hirtium dederam epiſtolam ſane grandem, quam ſcripſeram proxime in Tuſculano. Huic, quam tum mihi miſiſti, reſcribam alias. nunc aliis

malo. Quid poſſum de Torquato, niſi aliquid à Dolabella? quòd ſimul ac; continuo ſcietis. exſpectabam hodie, aut ſummum cras ab eo tabellarios: qui ſimul ac venerint, mittentur ad te. A Quincto exſpecto. proficiſcens enim è Tuſculano VIII. KAL. *vt ſcis, miſi ad eum tabellarios. Nunc, ad rem vt redeam,* INHIBERE *illud tuum, quod valde mihi arriſerat, vehementer diſplicet. eſt enim verbum totum nauticum. quamquam id quidem ſciebam: ſed arbitrabar ſuſtineri remos, cùm inhibere eſſent remiges iuſſi. id non eſſe eiuſmodi didici heri, cùm ad villam noſtram nauis appelleretur. non enim ſuſtinent, ſed alio modo remigant. id ab* ἐποχῇ *remotiſſimum eſt. quare facies, vt ita ſit in libro, quemadmodum fuit. dices hoc idem Varroni, niſi fortè mutauit. nec eſt melius quicquã, quàm vt Lucullus*

Suſtineat currum, vt bonus ſæpe agitator, equóſq;.

ſempérque Carneades προβολὴν *pugilis, & retentionem aurigæ, ſimilem facit* ἐποχῇ. *inhibitio autem remigum motum habet; & vehementiorem quidem, remigationis nauem conuertentis ad puppim. vides, quanto hoc diligentiùs curem, quàm aut de rumore, aut de Pollione: de Panſa etiam, ſi quid certius (credo enim palam factum eſſe): de Critonio, ſi quid eſſet: certéne de Metello & Balbino. dic mihi, placétne tibi primum edere iniuſſu meo? hoc ne Hermodorus quidem faciebat, is, qui Platonis libros ſolitus eſt diuulgare; ex quo,* λόγοισιν Ἑρμόδωρος. *quid illud? rectúmne exiſtimas cuiquam ante, quàm Bruto? cui te auctore,*

προσφωνῶ. ſcripſit enim Balbus ad me ſe à te quinctum de finibus librum deſcripſiſſe: in quo non ſanè multa mutaui: ſed tamen quædam. tu autem commodè feceris, ſi reliquos continueris, ne & ἀδιόρθωτα habeat Balbus, & ἔωλα Brutus. ſed hæc hactenus ne videar περὶ μικρὰ σπουδάζειν. etſi nunc quidem maxima mihi ſunt hæc. quid eſt enim aliud? Varroni quidem quæ ſcripſi te auctore, ita propero mittere, vt iam Romam miſerim deſcribenda. ea ſi voles, ſtatim habebis. ſcripſi enim ad librarios, vt fieret tuis, ſi tu velles, deſcribendi poteſtas. ea verò continebis, quoad ipſe te videam; quod diligentiſſimè facere ſoles, cùm à me tibi dictum eſt. cùm autem fugit me tibi dicere, mirificè Cærelia ſtudio videlicet philoſophiæ flagrans deſcribit à tuis: iſtos ipſos de finibus habet. ego autem tibi confirmo, (poſſum falli, vt homo) à meis eam non habere. numquam enim ab oculis meis afuerunt. tantum porro aberat, vt binos ſcriberent; vix ſingulos confecerunt. tuorum tamen ego nullum delictum arbitror; idémque te volo exiſtimare. à me enim prætermiſſum eſt, vt dicerem, eos exire nō dum velle. Hui quàm diu de nugis? de re enim nihil habeo, quod loquar. De Dolabella tibi aſſentior. coheredes, vt ſcribis, in Tuſculano. De Cæſaris aduentu, ſcripſit ad me Balbus, non ante KAL. Sext. De Attica optimè, quòd leuiùs, ac leniùs, & quòd fert εὐκόλως. Quod autem de illa noſtra cogitatione ſcribis, in qua nihil tibi cedo; ea, quæ noui, valde probo; hominem, domum, facultates. quod caput eſt,

ipſum non noui: ſed audio laudabilia de Scrofa. etiam proximè accedit, ſi quid hoc ad rem: εὐγενέστερος eſt etiam, quàm pater. coram igitur, & quidem propenſo animo ad probandum. accedit enim, quod patrem, vt ſcire te puto, plus etiam, quàm non-modo tu, ſed quàm ipſe ſcit, amo, idque & merito, & iam diu.

CICERO ATTICO S. XXII.

DE VARRONE, *non ſine cauſſa, quid tibi placeat, tam diligenter exquiro. occurrunt mihi quædam. ſed ea coram. te autem ἀσμενέστατα intexui, faciámque id crebrius. proximis enim tuis litteris primùm, te id non nolle, cognoui. De Marcello, ſcripſerat ad me Caſſius antea; τὰ κατὰ μέρος Seruius. ô rem acerbã! ad prima redeo. Scripta noſtra nuſquam malo eſſe, quàm apud te: ſed ea tum foras dari, cùm vtrique noſtrum videbitur. ego & librarios tuos culpa libero, neque te accuſo: & tamen aliud quiddam ad te ſcripſeram, Cærelliam quædam habere, quæ niſi à te non potuerit. Balbo quidem intelligebam ſatisfaciendum fuiſſe: tantum nolebam, aut abſoletum Bruto, aut Balbo inchoatum dari. Varroni, ſimul ac te videro, ſi tibi videbitur, mittam. quid autem dubitarim, cùm videro te, ſcies. Attributos quòd appellas, valde probè. Te de prædio auiæ exerceri, moleſtè fero. De Bruto noſtro, perodioſum: ſed vita fert. mulieres autem vix ſatis humanè, quæ inimico animo ferant,*

cùm vtraque officio pareat. Tullium ſcribam, nihil fuit, quòd appellares. nam tibi mandaſſem, ſi fuiſſet. nihil enim eſt apud eum poſitum nomine voti: ſed eſt quiddam apud illum meum. id ego in hanc rem ſtatui conferre. itaque & ego rectè tibi dixi, vbi eſſet: & tibi ille rectè negauit. ſed hoc quoque ipſum continuò adoriamur. lucum hominibus non ſanè probo, quòd eſt deſertior: ſed habet εὐλογίαν. *verùm hoc quoque, vt cenſueris; quippe qui omnia. Ego, vt conſtitui, adero: atque vtinam tu quoque eodem die. ſin quid; (multa enim) vtique poſtridie. etenim coheredes: à quis ſine te opprimi, malitia eſt. Alteris iam litteris nihil ad me de Attica. ſed id quidem in optima ſpe pono. illud accuſo, non te, ſed illam, ne ſalutem quidem. at tu & illi, & Piliæ plurimam: nec me tamen iraſci indicaris. Epiſtolam Cæſaris miſi, ſi minùs legiſſes.*

CICERO ATTICO. S. XXIII.

ANTEMERIDIANIS *tuis litteris heri ſtatim reſcripſi: nunc reſpondeo veſpertinis. Brutus, mallem, me arceſſeret. nam & æquius erat, cùm illi iter inſtaret & ſubitum, & longum: & mehercule nunc, cùm ita ſimus affecti, vt non poſſimus planè ſimul viuere, (intelligis enim profectò, in quo maximè poſita ſit* συμβίωσις*) facilè patiebar nos potiùs Romæ vna eſſe, quam in Tuſculano. libri ad Varronem non morabantur. ſunt enim defecti, vt vidiſti: tantùm librariorum menda tolluntur: de quibus*

libris ſcis me dubitaſſe. ſed tu videris. item, quos Bruto mittimus, in manibus habent librarij. Mea mandata, vt ſcribis, explica: quamquam iſta retentione omnis ait vti Trebatius: quid tu iſtos putas? noſti domum. quare confice ἰωαγώγως. incredibile eſt, quàm ego iſta non curem. omni tibi aſſeueratione affirmo, quod mihi credas velim, mihi maiori offenſioni eſſe, quam delectationi, poſſeſſiunculas meas. magis enim doleo, me non habere, quoi tradam, quàm habere, qui vtar. atque illud Trebatius ſe tibi dixiſſe narrabat. tu autem veritus es fortaſſe, ne ego inuitus audirem. fuit id quidem humanitatis: ſed, mihi crede, iam iſta non curo. quare da te in ſermonem, & perſeca, & confice, excita, compella, loquere, vt te cum illo Scæua loqui putes. ne exiſtimes eos, qui non debita conſectari ſoleant, quod debeatur, remiſſuros. de die tantum videto, & id ipſum bono modo.

CICERO ATTICO. S. XXIIII.

QVID *eſt, quod Hermogenes mihi Clodius, Andromenem ſibi dixiſſe, ſe Ciceronem vidiſſe Corcyræ? ego enim audita tibi putarã. nil igitur ne ei quidem litterarum? an non vidit? facies ergo vt ſciam. Quid tibi ego de Varrone reſcribam? quattuor* διφθέραι *ſunt in tua poteſtate. quod egeris, id probabo. nec tamen* αἰδέομαι Τρῶας*: quid enim? ſed, ipſi quam res illa probaretur, magis verebar. ſed quoniam tu ſuſcipis; in alteram aurem.*

CICERO ATTICO S. XXV.

De retentione, *reſcripſi ad tuas accuratè ſcriptas litteras. conficies igitur, & quidem ſine vlla dubitatione, aut retrectatione. hoc fieri & oportet, & opus eſt. De Andromene, vt ſcribis, ita putaram. ſciſſes enim, mihíque dixiſſes. Tu tamen ita mihi de Bruto ſcribis, vt de te nihil. quando autem illum putas? nam ego Romã pridie Idus. Bruto ita volui ſcribere, (ſed quoniã tu te legiſſe ſcribis, fui fortaſſe* ἀσαφέστερος *) me ex tuis litteris intellexiſſe, nolle eum me quaſi proſequendi ſui cauſſa Romam nunc venire. ſed quoniam iam adeſt meus aduentus, fac quæſo, ne quid eum Idus impediant, quo minùs ſuo commodo in Tuſculano ſit. nec enim ad tabulam eum deſideraturus eram. in tali enim negotio cur tu vnus non ſatis es? ſed ad teſtamentum volebam: quod iam malo alio die; ne ob eam cauſſam Romam veniſſe videar. ſcripſi igitur ad Brutum, iam illud, quod putaſſem, Idib. nihil opus eſſe. velim ergo totum hoc ita gubernes, vt ne minima quidem re vlla Bruti commodum impediamus. Sed quid eſt tandem, quod perhorreſcas, quia tuo periculo iubeam libros dari Varroni? etiam nunc ſi dubitas, fac vt ſciamus. nihil eſt enim illis elegantius. volo Varronem, præſertim cùm ille deſideret: ſed eſt, vt ſcis,*

δεινὸς ἀνήρ: τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόωτο.

ita mihi ſæpe occurrit vultus eius, querentis fortaſſe

taſſe

taſſe vel hoc, meas partis in iis libris copioſiùs defenſas eſſe, quàm ſuas: quod mehercule non eſſe intelliges, ſi quando in Epirum veneris. nam nunc Alexionis epiſtolis cedimus. ſed tamen ego non deſpero probatum iri Varroni: & id, quoniam impenſam fecimus in macrocola, facilè patior teneri. ſed etiam atque etiam dico, tuo periculo fiet. quare, ſi addubitas, ad Brutum tranſeamus. eſt enim is quoque Antiochius. ò Academiam volaticam, & ſui ſimilem, modo huc, modo illuc. ſed, quæſo, epiſtola mea ad Varronem valdéne tibi placuit? malè mi ſit, ſi vmquam quicquam tam enitar ἔργον. *at ego ne Tironi quidem dictaui, qui totas* περιοχὰς *perſequi ſolet, ſed Spintharo ſyllabatim.*

CICERO ATTICO S. XXVI.

DE VIRGILII *parte valde probo. ſic ages igitur. & quidem id erit primum; proximum Clodiæ. quòd ſi neutrum; metuo, ne turbem, & irruam in Druſum. intemperans ſum in eius rei cupiditate, quam noſti. itaque reuoluor identidem in Tuſculanum. quiduis enim potiùs, quàm vt non hac æſtate abſoluatur. Ego, vt tempus eſt noſtrum, locum habeo nullum, vbi faciliùs eſſe poſſim, quàm Aſturæ. ſed quia qui mecum ſunt (credo, quòd mæſtitiam meam non ferunt) domum properant; etſi poteram remanere, tamen, vt ſcripſi tibi, proficiſcar hinc, ne relictus videar. quò autem? Lanuuium? conor equidem in Tuſculanum. ſed faciam*

te ſtatim certiorem. tu litteras conficies. equidem, credibile non eſt, quantum ſcribam die; quinetiam noctibus. nihil enim ſomni. heri etiam effeci epiſtolam ad Cæſarem. tibi enim placebat: quam non fuit malum ſcribi, ſi forte opus eſſe putares. vt quidem nunc eſt, nihil ſanè eſt neceſſe mittere. ſed id quidem, vt tibi videbitur. mittam tamen ad te exemplum fortaſſe Lannuuio, niſi fortè Romam. ſed cras ſcies.

CICERO ATTICO. S. XXVII.

DE EPISTOLA *ad Cæſarem, nobis verò ſemper rectiſſimè placuit, vt iſti ante legerent. aliter enim fuiſſemus & in hos inofficioſi, & in noſmetipſos, ſi illum offenſuri fuimus, pæne periculoſi. iſti autem ingenuè; mihíque gratum, quòd, quid ſentirent, non re ticuerunt: illud verò vel optimè, quòd ita multa mutari volunt, vt mihi de integro ſcribendi cauſſa non ſit: quamquam de Parthico bello quid ſpectare debui, niſi quod illum velle arbitrabar? quod enim aliud argumentum epiſtolæ noſtræ, niſi* κολακία, *fuit? an, ſi ea, quæ optima putaram, ſuadere voluiſſem, oratio mihi defuiſſet? totis igitur litteris nihil opus eſt. vbi enim* ἐπίτευγμα *magnum nullum fieri poſſit,* ἀπότευγμα *vel non magnum, moleſtum futurum ſit; quid opus eſt* παρακινδυνεύειν*? præſertim cùm illud occurrat, illum, cùm antea nihil ſcripſerim, exiſtimaturum, me, niſi toto bello confecto, nihil ſcripturum fuiſſe. at-*

que etiam vereor, ne putet, me hoc quaſi Catonis μείλιγμα eſſe voluiſſe. quid quæris? valde me pœnitebat. nec mihi in hac quidem re quicquam magis vt vellem, accidere potuit, quàm quod σπουδὴ noſtra non eſt probata. incidiſſemus etiam in illos, in eis in cognatum tuum. ſed redeo ad hortos. Planè illuc te ire, niſi tuo magno commodo, nolo. nihil enim vrget. quidquid erit, operam in Faberio ponamus. de die tamen auctionis, ſi quid ſcies. Eum, qui è Cumano venerat, quòd & planè valere Atticam nuntiabat, & litteras ſe habere aiebat, ſtatim ad te miſi.

CICERO ATTICO. S. XXVIII.

HORTOS *quoniam hodie eras inſpecturus, quid viſum tibi ſit, cras ſcilicet. De Faberio autem, cùm venerit. De epiſtola ad Cæſarem, iurato mihi crede, non poſſum; nec me turpitudo deterret, etſi maximè debebat. quàm enim turpis eſt aſſentatio, cùm viuere ipſum turpe ſit nobis? ſed vt cœpi, non me hoc turpe deterret: ac vellem quidem: (eſſem enim, qui eſſe debeam) ſed in mentem nihil venit. nam, quæ ſunt ad Alexandrum hominum eloquentium, & doctorum ſuaſiones, vides quibus in rebus verſentur. adoleſcentem, incenſum cupiditate veriſſimæ gloriæ, cupientem ſibi aliquid conſilij dari, quod ad laudem ſempiternam valeret, cohortantur. ad decus non deeſt oratio. ego quid poſſum? tamen neſcio quid è quercu exculpſeram, quod videretur ſimile ſimulacri. in eo quia non nulla erant paulo*

meliora, quàm ea, quæ fiunt & facta ſunt, reprehenduntur: quod me minimè pœnitet. ſi enim perueniſſent iſtæ litteræ, mihi crede, nos pœniteret. quid? tu non vides ipſum illum Ariſtoteli diſcipulum, ſummo ingenio, ſumma modeſtia, poſteaquàm rex appellatus ſit, ſuperbum, crudelem, immoderatum fuiſſe? quid? tu hunc de Pompa, Quirini contubernalem, his noſtris moderatis epiſtolis lætaturum putas? ille verò potius non ſcripta deſideret, quàm ſcripta non probet. poſtremò, vt volet. abiit illud, quod tum me ſtimulabat, quod tibi dabam, πρόβλημα ἀρχιμήδειον. multò mehercule magis nunc opto caſum illum, quàm tum timebã, vel quemlibebit. Niſi quid te aliud impediet, mi optato veneris. Nicias à Dolabella magno opere arceſſitus, (legi enim litteras) etſi inuito me, tamen eodem me auctore profectus eſt. Hoc manu mea.

CICERO ATTICO. S. XXIX.

CVM *quaſi alias res quærerem de philologis è Nicia, incidimus in Talnam. ille de ingenio nihil nimis: modeſtum & frugi. ſed hoc mihi non placuit. ſe ſcire aiebat ab eo nuper petitam Cornificiam, Q. filiam, vetulam ſanè, & multarum nuptiarum: non eſſe probatum mulieribus, quòd ita reperirent, rem non maiorem* DCCC. *hoc putaui te ſcire oportere. De hortis ex tuis litteris cognoui, & Chryſippo. in villa, cuius inſulſitatem bene noram video nihil, aut pauca mutata. balnearia ta-*

men laudat maiora: de minoribus ait hiberna effici poſſe. tecta igitur ambulatiuncula addenda eſt: quam vt tantam faciamus, quantam in Tuſculano fecimus, prope dimidio minoris conſtabit iſto loco. ad id autem, quod volumus, ἀφίδρυμα, nihil aptius videtur, quàm lucus, quem ego noram: ſed celebritatem nullam tum habebat: nunc audio maximam. nihil eſt, quod ego malim. in hoc τὸν τύφον μου πρὸς θεῶν τροποφόρησον. Reliquum eſt, ſi Faberius nobis nomen illud explicat, noli quærere, quanti. Othonem vincas volo. nec tamen inſaniturum illum puto. noſſe enim mihi hominem videor. ita malè autem audio ipſum eſſe tractatum, vt mihi ille emptor non eſſe videatur. quid enim? pateretur? ſed quid argumentor? ſi Faberianum explicas, emamus vel magno: ſin minus, ne paruo quidem poſſumus. Clodiam igitur; à qua ipſa ob eam cauſſam ſperare videor, quòd & multo minoris ſunt, & Dolabellæ nomen iam expeditum videtur, vt etiam repræſentatione confidam. De hortis ſatis. Cras aut te, aut cauſſam: quam quidem futuram Faberianam. ſed, ſi poteris.

CICERO ATTICO S. XXX.

CICERONIS epiſtolam tibi remiſi. ô te ferreum, qui illius periculis non moueris! me quoque accuſat. eam tibi epiſtolam miſiſſem. nam illam alteram de rebus geſtis eodem exemplo puto. In Cumanum hodie miſi tabellarium. ei dedi tuas ad Ve-

ſtorium, quas Pharnaci dederas. Commodùm ad te miſeram Demeam, cùm Eros ad me venit. ſed in eius epiſtola nihil erat noui, niſi, auctionem biduum. ab ea igitur, vt ſcribis: & velim, confecto negotio Faberiano: quem quidem negat Eros hodie. cras mane putat. à te colendus eſt. iſtæ autem κολακίαι *non lõge abſunt à ſcélere. te, vt ſpero, perendie. Mi ſicunde potes, erues, qui decem legati Mummio fuerint. Polybius non nominat. ego memini Albinum Conſularem, & Sp. Mummium. videor audiſſe ex Hortenſio, Tuditanum. ſed in Libonis annali,* XIIII. *annis poſt Prætor eſt factus Tuditanus, quàm Conſul Mummius: non ſanè quadrat.* ὕλλῶ *aliquem Olympiæ, aut vbi viſum,* πολιτικὸν σύλλογον*, more Dicæarchi, familiaris tui.*

CICERO ATTICO. S. XXXI.

V. KAL. *manè accepi à Demea litteras pridie datas, ex quibus aut hodie, aut cras te exſpectare deberem. ſed, vt opinor, idem ego, qui exſpecto tuum aduentum, morabor te. non enim puto tam expeditum Faberianum negotium futurum, etiam ſi eſt futurum, vt non habeat aliquid moræ. cùm poteris igitur, quoniam etiamdum abes. Dicæarchi, quos ſcribis, libros ſanè velim mihi mittas: addas etiam* καταβάσεως. *De epiſtola ad Cæſarem,* κεκύβικα. *atque idipſum, quod iſti aiunt illum ſcribere, ſe, niſi conſtitutis rebus, non iturum in Parthos;*

idem ego ſuadebam in illa epiſtola: ſin; vtrum liberet, facere poſſe, auctore me. hoc enim ille exſpectat videlicet, neque eſt facturus quicquam, niſi de meo conſilio. obſecro, abiiciamus iſta, & ſemiliberi ſaltem ſimus: quod aſſequemur & tacendo, & latendo. Sed & aggredere Othonem, vt ſcribis. conſice, mi Attice, iſtam rem. nihil enim aliud reperio, vbi & in foro non ſim, & tecum eſſe poſſim. quanti autem, hoc mihi venit in mentem. C. Albanius proximus eſt vicinus, is CIↃ *iugerum de M. Pilio emit, vt mea memoria eſt,* HS CXV. *omnia ſcilicet nunc minoris. ſed accedit cupiditas: in qua, præter Othonem, non puto nos vllum aduerſarium habituros. ſed eum ipſum tu poteris mouere: faciliùs etiam, ſi Kanum haberes. ô gulam inſulſam! pudet me patris. reſcribes, ſi quid voles.*

CICERO ATTICO S. XXXII.

ALTERAM *à te epiſtolam cùm hodie accepiſſem, nolui te vna mea contentum. Tu verò age, quod ſcribis, de Faberio. in eo enim totum eſt poſitum id, quod cogitamus: quæ cogitatio ſi non incidiſſet, (mihi crede iſtuc, vt cetera) non laborarem. quamobrem, vt facis (iſtuc enim addi nihil poteſt) vrge, inſta, perfice. Dicæarchi* περὶ ψυχῆς *vtroſque velim mittas, &* καταβάσεως. τριπολιτικὸν *non inuenio, & epiſtolam eius, quam ad Ariſtoxenum miſit. tris eos libros maximè nunc vellem: apti eſſent ad id, quod cogito. Torquatus Romæ eſt. iuſſi,*

vt tibi daretur. Catulum, & Lucullum, vt opinor, antea. his libris noua proœmia ſunt addita, quibus eorum vterque laudatur. eas litteras volo habeas: & ſunt quædam alia. Et, quod ad te de decem legatis ſcripſi, parum intellexti; credo, quia διὰ σημείων ſcripſeram. de C. Tuditano enim quærebam, quem ex Hortenſio audieram fuiſſe in decem: eum video in Libonis Prætorem P. Popillio, P. Rupilio COSS. *annis* XIIII. *ante, quàm Prætor factus eſt, legatus eſſe potuiſſet? niſi admodum ſerò Quæſtor eſt factus: quod non arbitror. video enim Curulis magiſtratus eum legitimis annis perfacilè cepiſſe. Poſtumium autem, cuius ſtatuam in Iſthmo meminiſſe te dicis, in iis ſciebam fuiſſe. is autem eſt, qui cum Lucullo fuit; quem tu mihi addidiſti, ſanè ad illum σύλλογον perſonam idoneam. videbis igitur, ſi poteris, ceteros; vt poſſimus πομπεῦσαι καὶ τοῖς προσώποις.*

CICERO ATTICO. S. XXXIII.

NEGLIGENTIAM *miram! ſemélne putas mihi dixiſſe Balbum, & Faberium, profeſſionem relatam? quinetiam eorum iuſſu miſeram, qui profiteretur. ita enim oportere dicebant. profeſſus eſt Philotimus libertus. noſti credo librarium. ſed ſcribes, & quidem confeſtim. Ad Faberium, vt tibi placet, litteras miſi. cum Balbo autem puto te aliquid feciſſe hodie in Capitolio. In Virgilio mihi nulla eſt δυσωπία. nec enim eius cauſſa ſanè debeo:*

& , ſi emero, quid erit, quod poſtulet? ſed videbis, ne is cùm ſit in Africa, vt Cœlius. De nomine, tu videbis cum Ciſpio: ſed, ſi Plancus deſtinat, tum habet res difficultatem. Te ad me venire vterq; noſtrum cupit: ſed iſta res nullo modo relinquenda eſt. Othonem quòd ſperas poſſe vinci, ſanè bene narras. de æſtimatione, vt ſcribis, cùm agere cœperimus: etſi nihil ſcripſit niſi de modo agri. Cum Piſone, ſi quid poteris. Dicæarchi librum accepi: & καταβάσεως exſpecto. Negotium dederis; repeperiet ex eo libro, in quo ſunt S. C. Cn. Cornelio, L. Mummio COSS. De Tuditano autem, quod putas, εὔλογον eſt, tum illum, quoniam fuit ad Corinthum (non enim temere dixit Hortenſius) aut Quæſtorem aut Tribunum mil. ídque potiùs fuiſſe credo. tu de Antiocho ſcire poteris (videt iam) quo anno Quæſtor, aut Tribunus mil. fuerit. ſi neutrum quadret, in præfectis, an in contubernalibus fuerit, modò fuerit in eo bello. De Varrone loquebamur; lupus in fabula. venit enim ad me, & quidem id temporis, vt retinendus eſſet. ſed ego ita egi, vt non ſcinderem penulam. memini enim tuum: & multi erant, nóſq; imparati. quid refert? paulo poſt C. Capito cum T. Carrinate. horum ego vix attigi penulam; tamen remanſerunt: cecidítque bellè. ſed caſu ſermo à Capitone de vrbe augenda. à ponte Muluio Tiberim duci ſecundum montis Vaticanos; campum Martium coædificari; illum autem campum Vaticanum fieri, quaſi Martium campum. quid ais? inquam. at ego ad tabulam, vt, ſi rectè poſſem, Scapulanos

hortos. caue facias, inquit. nam iſta lex perferetur. vult enim Cæſar. audire me facilè paſſus ſum. fieri autem, moleſtè fero. ſed tu quid ais? quamquam quid quæro? noſti diligentiam Capitonis in rebus nouis perquirendis. non concedit Camillo. facies me igitur certiorem de Idibus. iſta enim me res adducebat. eò adiunxeram ceteras; quas conſequi tamen biduo, aut triduo poſt facile potero. te tamen in via confici minimè volo. quin etiam Dionyſio cognoſco. De Bruto quod ſcribis, feci vt ei liberum eſſet, quod ad me attineret. ſcripſi enim ad eum heri, Idib. Mai. eius opera mihi nihil opus eſſe.

CICERO ATTICO S. XXXIIII.

ASTVRAM *veni* VIII. KAL. *vitandi enim caloris cauſſa, Lanuuij* III. *horas acquieueram. tu velim, ſi graue non erit, efficias, ne ante Nonas mihi illuc veniendum ſit. id potes per Egnatium maximùm. Illud in primis, vt cum Publilio, me pæne abſente, conficias: de quo quæ fama ſit, ſcribes. id populus curat ſcilicet. non mehercule arbitror. etenim hæc decantata erat fabula. ſed complere paginam volui. quid plura? ipſe enim adſum, niſi quid tu prorogas. ſcripſi enim ad te de hortis.*

CICERO ATTICO. S. XXXV.

O REM *indignam! gentilis tuus vrbem auget; quam hoc biennio primùm vidit: & ei parum ma-*

gna viſa eſt, quæ etiam ipſum capere potuerit. hac de re igitur exſpecto litteras tuas. Varroni, ſcribis, te ſimul ac venerit. dati igitur iam ſunt; nec tibi integrum eſt: hui, ſi ſcias quanto periculo tuo: aut fortaſſe litteræ meæ te retardarunt. ſed eas non dum legeras, cùm has proximas ſcripſiſti. ſcire igitur haueo, quo modo res ſe habeat.

CICERO ATTICO S. XXXVI.

De Bruti amore, veſtráque ambulatione, etſi mihi nihil noui affers, ſed idem, quod ſæpe; tamen hoc audio libentiùs, quo ſæpius: eóque mihi iucundius eſt, quòd tu eo lætaris; certiúſque eo eſt, quòd à te dicitur.

CICERO ATTICO S. XXXVII.

Has alteras hodie litteras. De Xenonis nomine, & de Epiroticis XXXX. nihil poteſt fieri nec commodiùs, nec aptiùs, quàm vt ſcribis. id erat locutus mecum eodem modo Balbus minor. Noui nihil ſane, niſi Hirtium cum Quincto acerrimè pro me litigaſſe: omnibus eum locis facere, maximéque in conuiuiis: cùm multa de me, tum redire ad patrem: nihil autem ab eo tam ἀξιοπίστως dici, quàm alieniſſimos nos eſſe à Cæſare: fidem nobis habendam non eſſe: me verò etiam cauendum: (φοβερὸν ἦν, niſi viderem ſcire regem, me animi nihil habere) Ciceronem verò meũ vexari. ſed id quidem arbitratu ſuo.

Laudationem Porciæ gaudeo me ante dediſſe Leptæ tabellario, quàm tuas acceperim litteras. eam tu igitur, ſi me amas, curabis, ſi modò mittetur, iſto modo mittendam Domitio, & Bruto. De gladiatoribus; de ceteris, quæ ſcribis ἀνεμοφόρητα, facies me quotidie certiorem. Velim, ſi tibi videtur, appelles Balbum, & Offilium de auctione proſcribenda. equidem locutus ſum cum Balbo. placebat. puto conſcripta habere Offilium omnia; habet & Balbus: ſed Balbo placebat, propinquum diem, & Romæ: ſi Cæſar moraretur, poſſe diem differri. ſed is quidem adeſſe videtur. totum igitur conſidera. placet enim Veſtorio.

CICERO ATTICO S. XXXVIII.

ANTE *lucem cùm ſcriberem contra Epicureos, de eodem oleo, & opera exaraui neſcio quid ad te, & ante lucem dedi. deinde cùm, ſomno repetito, ſimul cum ſole experrectus eſſem, datur mi epiſtola à ſororis tuæ filio, quam ipſam tibi miſi, cuius eſt principium non ſine maxima contumelia. ſed fortaſſe οὐκ ἐπίϛησεν. eſt autem ſic:* EGO ENIM NON PROBO QVIDQVID NON BELLE IN TE DICI POTEST. *poſſe vult in me multa dici non bellè, ſed ea ſe negat approbare. hoc quicquam pote impurius? iam cetera leges, (miſi enim ad te) iudicabiſque. Bruti noſtri quotidianis aſſiduiſque laudibus, quas ab eo de nobis haberi permulti mihi renuntiauerunt, commotum iſtum aliquando, ſcri-*

pſiſti, aliquid ad me: credo & ad te: ídque vt ſciam, facies: nam, ad patrem de me quid ſcripſerit, neſcio: de matre quàm piè? VOLVERAM, *inquit,* VT QVAMPLVRIMVM TECVM ESSEM, CONDVCI MIHI DOMVM; ET ID AD TE SCRIPSERAM: NEGLEXISTI. ITA MINVS MVLTVM VNA ERIMVS. NAM EGO ISTAM DOMVM VIDERE NON POSSVM: QVA DE CAVSSA, SCIS. *Hanc autem cauſſam pater odium matris eſſe dicebat. nunc me iuua, mi Attice, conſilio,* πότερον δίκας τεῖχος ὕψιον, *id eſt vtrum apertè hominem aſperner, & reſpuam,* ἢ σκολιᾶς ἀπάτας. *vt enim Pindaro, ſic* δίχα μοι νόος, ἀτρέκειαν εἰπεῖν. *omnino moribus meis illud aptius, ſed hoc fortaſſe temporibus. tu autem, quod ipſe tibi ſuaſeris, idem mihi perſuaſum putato. equidem vereor maximè, ne in Tuſculano opprimar. in turba hæc eſſent faciliora. vtrum igitur Aſturæ? quid, ſi Cæſar ſubito? iuua me, quæſo, conſilio. vtar eo, quod tu decreueris.*

CICERO ATTICO. S. XXXIX.

O INCREDIBILEM *vanitatem! ad patrem, domo ſibi carendum propter matrem: plena pietatis. hic autem iam langueſcit, & ait ſibi illum iure iratum. ſed vtar tuo conſilio.* σκολιὰ *enim tibi video placere. Romam, vt cenſes, veniam, ſed inuitus. valde enim in ſcribendo hæreo. Brutum, inquis, eâdem ſcilicet. ſed niſi hoc eſſet, res me iſta*

non cogeret. nec enim inde venit, vnde mallem; neque diu afuit; neque vllam litteram ad me. ſed tamen ſcire haueo, qualis ei totius itineris ſumma fuerit. Libros mihi, de quibus ad te antea ſcripſi, velim mittas, & maximè φαίδρου περὶ τῶν, *&* ἑλλάδος.

CICERO ATTICO S. XL.

ITA'NE *nuntiat Brutus, illum ad bonos viros* εὐαγγέλια? *ſed vbi eos? niſi forte ſe ſuſpendit. hîc autem vt fultum eſt? vbi igitur* φιλοτέχνημα *illud tuum, quod vidi in parthenone, Ahalam, & Brutum? ſed quid faciat? illud optimè,* SED NE IS QVIDEM QVI OMNIVM FLAGITIORVM AVCTOR, BENE DE NOSTRO. *at ego verebar, ne etiam Brutus eum diligeret. ita enim ſignificarat iis, quas ad meas.* AT VELLEM ALIQVID DEGVSTASSE DE FABVLIS. *ſed coram, vt ſcribis. etſi, quid mi auctor es? aduolóne, an maneo? equidem & in libris hæreo, & illum hic excipere nolo: ad quem, vt audio, pater hodie ad Saxa Acronoma. mirũ, quàm inimicus ibat, vt ego obiurgarem. ſed ego ipſe* κεπφοῦμαι. *itaque poſthac. tu tamen vide, quid de aduentu meo cenſeas; &* τὰ ὅλα, *cras ſi perſpici potuerint, mane ſtatim vt ſciam.*

CICERO ATTICO. S. XLI.

EGO *verò Quincto epiſtolam ad ſororem miſi. cum ille quererenur filio cum matre bellum, & ſe ob*

eam cauſſam domo ceſſurum filio diceret; dixi illum commodas ad matrem litteras, ad te nullas. ille alterum mirabatur: de te autem ſuam culpam, quòd ſæpe grauiter ad filium ſcripſiſſet de tua in illum iniuria. quòd autem relanguiſſe ſe dicit, ego ei tuis litteris lectis σχολιᾶς ἀπάτας ſignificaui me nõ fore. tum enim mentio Canæ. omnino, ſi id conſilium placeret, eſſet neceſſe. ſed vt ſcribis, ratio eſt habenda grauitatis; & vtriuſque noſtrum idem conſilium eſſe debet: etſi in me grauiores iniuriæ, & certè notiores. ſi verò etiam Brutus aliquid afferet, nulla dubitatio eſt. ſed coram. magna enim res, & multæ cautionis. cras igitur; niſi quid à te commeatus.

CICERO ATTICO S. XLII.

VENIT *ille ad me,* καὶ μάλα κατηφής: *et ego,* σὺ δὲ δή τί σύννους; *rogas? inquit, quoi iter inſtet, & iter ad bellum, idque cùm periculoſum, tum etiam turpe. quæ vis igitur, inquam? aes, inquit, alienum: & tamen ne viaticum quidem. hoc loco ego ſumpſi quiddam de tua eloquentia. nam tacui. at ille: ſed me maximè angit auunculus. quidnam? inquam. quòd mihi, inquit, iratus eſt. cur pateris? inquam. malo enim ita dicere, quàm cur committis. non patiar, inquit. cauſam enim tollam. & ego, rectiſſimè quidem. ſed ſi graue nõ eſt, velim ſcire quid ſit cauſæ. quia, dũ dubitabam quã ducerem, non ſatisfaciebam matri, ita ne illi quidem. nunc nihil mihi tanti eſt. faciã quod volunt. feliciter velim, inquã, téque*

laudo. ſed quando? nihil ad me, inquit, de tempore, quoniam rem probo. at ego, inquam, cenſeo prius; quàm proficiſcaris. ita patri quoque morem geſſeris. faciam, inquit, vt cenſes. hic dialogus ſic concluſus eſt. Sed heus tu, diem meum ſcis eſſe III. NON. Ian. aderis igitur. Scripſeram iam: ecce tibi, orat Lepidus vt veniam. opinor Augures nil habere ad templum effandum. eia tu: μίας κόρδου. videbimus te igitur.

CICERO ATTICO S. XLIII.

EGO vero vtar prorogatione diei: túque humaniſſimè feciſti, qui me certiorem feceris, atque ita, vt eo tempore acciperem litteras, quo non exſpectarem: túque vt ab ludis ſcriberes. ſunt omnino mihi quidam agenda Romæ: ſed conſequemur biduo poſt.

CICERO ATTICO S. XLIIII.

SVAVES tuas litteras! etſi acerba Pompa. verumtamen ſcire omnia non acerbum eſt, vel de Cotta. populum vero præclarum, quòd propter malum vicinum, ne victoriæ quidem ploditur. Brutus apud me fuit: cui quidem valde placebat, me aliquid ad Cæſarem. annueram; ſed pompam videret. Tu tamen auſus es Varroni dare? exſpecto quid iudicet. quando autem perleget? De Attica, probo. eſt quiddam etiam animum leuari cùm ſpectatione,

tum

tum etiam religionis opinione, & fama. Cottam mihi velim mittas. Libonem mecum habeo, & habueram ante Caſcam. Brutus mihi T. Ligarij verbis nunciauit, quòd appelletur L. Curſidius in oratione Ligariana, erratum eſſe meum: ſed, vt aiunt, μνημονικὸν ἁμάρτημα. ſciebam Curſidium perneceſſarium Ligariorum: ſed eum video ante eſſe mortuum. da igitur, quæſo, nogotium Pharnaci, Antæo, Saluio, vt id nomen ex omnibus libris tollatur.

CICERO ATTICO S. XLV.

FVIT *apud me Lamia poſt diceſſum tuum, epiſtolámq; ad me attulit miſſam ſibi à Cæſare: quæ quamquam antè data erat, quàm illæ Diocharinæ, tamem planè declarabat illum antè ludos Romanos eſſe venturum. in qua extrema ſcriptum erat, vt ad ludos omnia pararet, néve committeret, vt fruſtra ipſe properaſſet. prorſus ex his litteris non videbatur eſſe dubium, quin ante eam diem venturus eſſet: idémq; Balbo, cùm eam epiſtolam legiſſet, videri Lamia dicebat. Dies feriarum mihi additos video: ſed quàm multos, fac ſi me amas, ſciam. de Bæbio poteris, & de altero vicino Egnatio. Quòd me hortaris, vt eos dies conſumam in philoſophia explicanda; currentem tu quidem: ſed cum Dolabella viuendum eſſe iſtis diebus vides. quòd niſi me Torquati cauſſa teneret, ſatis erat dierum, vt Puteolos excurrere poſſem, et ad tem-*

pus redire. Lamia quidem à Balbo(vt videbatur) audiuerat, multos nummos domi eſſe numeratos, quos oporteret quamprimùm diuidi. magnum pondus argenti, præter prædia: auctionem primo quoq; tempore fieri oportere. ſcribas ad me velim quid tibi placeat. equidem, ſi ex omnibus eſſet eligendum, nec diligentiorem, nec officioſiorem, nec noſtri ſtudioſiorem facilè delegiſſem Veſtorio: ad quem accuratiſſimas litteras dedi, quod idem te feciſſe arbitror. mihi quidem hoc ſatis videtur. tu quid dicis? vnum enim pungit, ne negligentiores eſſe videamur. exſpectabo igitur tuas litteras.

CICERO ATTICO S. XLVI.

POLLEX *quidem, vt dixerat, ad Idus Sext. ita mihi Lanuuij pridie Idus præſto fuit; ſed planè Pollex, non index. cognoſces igitur ex ipſo. Balbum conueni (Lepta enim de ſua vini curatione laborans, me ad eum perduxerat: meo autem Lanuino, quod Lepido tradidi exeo hoc primùm: paulò antè acceperam eas literas, in quibus magnopere confirmat, antè ludos Romanos. legi epiſtolam: multa de meo Catone, quo ſæpiſſimè legendo ſe dicit copioſiorem factum: Bruti Catone lecto ſe ſibi viſum diſertum) ex eo cognoui cretionem Cluuij (ô Veſtorium negligentem!) liberam cretionem, teſtibus præſentibus, ſexaginta diebus. metuebam ne ille arcendus eſſet. nunc mittendum eſt, vt meo iuſſu cernat. idem igitur Pollex. etiam de hortis Cluuia-*

nis egi cum Balbo liberaliùs: ſe enim ſtatim ad Cæſarem ſcripturum: Cluuium autem à Tito Hordeonio legare & Terentiæ HS. ↀↀↀ, *& ſepulchro, multiſq; rebus; nihil à nobis. ſubaccuſa quæſo Veſtorium. Quid minus probandum, quàm Plotium vnguentarium per ſuos pueros omnia tanto antè Balbo; illum mi ne per meos quidem? De Coſſinio doleo; dilexi hominem. Quinto delegabo, ſi quid æri meo alieno ſuperabit, & emptionibus; ex quibus mi etiam æs alienum faciendum puto. De domo Arpini, nihil ſcio. Veſtorium nihil eſt quod accuſes. iam enim obſignata hac epiſtola, noctu tabellarius noſter venit, & ab eo literas deligenner ſcriptas attulit, & exemplum teſtamenti.*

CICERO ATTICO S. XLVII.

POSTEAQVAM *abs te Agamemno, non vt venirem (nam id quoq; feciſſem, niſi Torquatus eſſet) ſed vt ſcriberem, tetigit aures nuncijs, extemplo inſtituta omiſi, ea, quæ in manibus habebam, abieci; quod iuſſeras edolaui. Tu velim è Pollice cognoſcas rationes noſtras ſumptuarias. turpe eſt enim nobis illum, qualiſcunq; eſt, hoc primo anno egere. poſt moderabimur diligentius. Idem Pollex remittendus eſt, vt ille cernat. Planè Puteolos non fuit eundum, cùm ob ea quæ ad te ſcripſi, tum quod Cæſar adeſt. Dolabella ſcribit ſe ad me poſtridie Idus. ô magiſtrum moleſtum! Lepidus ad me heri veſperi litteras miſit Antio: nam ibi erat: habet enim*

domum, quam nos vendidimus: rogat magnopere vt ſim KAL. *in Senatu; me & ſibi, & Cæſari vehementer gratum eſſe facturum. puto equidem nihil eſſe. dixiſſet enim tibi fortaſſe aliquid Oppius; quoniam Balbus eſt æger. ſed tamen malim venire fruſtra, quàm deſiderari, ſi opus eſſet: moleſtè ferrẽ poſtea. itaq; hodie Antij: cras antè meridiem, domi. Tu velim, niſi te impediuiſti, apud nos pridie.* KAL. *cum Pilia. Te ſpero cum Publilio confeciſſe. equidem* KAL. *in Tuſculanum recurram. me enim abſente omnia cum illis tranſigi malo. Q. fratris epiſtolam ad te miſi, non ſatis humanè illam quidem reſpondentem meis literis, ſed tamen quod tibi ſatis ſit, vt equidem exiſtimo. tu videbis.*

CICERO ATTICO. S. XLVIII.

HERI *neſcio quid in ſtrepitu videor exaudiſſe, cum diceres te in Tuſculanum venturum: quod vtinam; iterum vtinam; tuo tamen commodo. Lepta me rogat, vt, ſi quid ſibi opus ſit, accurram. mortuus enim Babullius. Cæſar, opinor, ex vncia: etſi nihil adhuc: ſed Lepta ex triente. veretur autem ne non liceat tenere hereditatem,* ἀλόγως *omnino; ſed veretur tamen. is igitur ſi accierit, accurram; ſin minùs, antequàm neceſſe erit. Tu Pollicẽ, cùm poteris.*

Laudationem Porciæ tibi miſi correctam: ac eò properaui, vt ſi fortè aut Domitio filio, aut Bruto mitteretur, hæc mitteretur. id ſi tibi erit commodum, magnopere cures velim: & velim M.

Varronis, & Lollij mittas laudationem; Lollij vtique. nam illam legi. volo tamen reguſtare. quædam enim vix mihi credo legiſſe me.

CICERO ATTICO. S. XLIX.

ATTICAE *primùm ſalutem, quam equidem ruri eſſe arbitror. multam igitur ſalutem & Piliæ. De Tigellio, ſiquid noui: qui quidem, vt mihi Gallus Fabius ſcripſit, μέμψιν ἀναφέρει mihi quandam iniquiſſimam, me Phameæ defuiſſe, cùm eius cauſſam recepiſſem: quam quidem receperam contra pueros Octauios Cn. filios non libenter: ſed & Phameæ cauſſa volebam. erat enim, ſi meminiſti, in Conſulatus petitione per te mihi pollicitus, ſi quid opus eſſet: quod ego perinde tuebar, ac ſi vſus eſſem. is ad me venit, dixitque iudicem operam dare ſibi conſtituiſſe eo die ipſo, quo de Seſtio noſtro lege Pompeia in conſilium iri neceſſe erat. ſcis enim dies illorum iudiciorum præſtitutos fuiſſe. reſpondi non ignorare eum quid ego deberem Seſtio: quem vellet, alium diem ſi ſumpſiſſet, me ei non defuturum. ita tum ille diſceſſit iratus. puto me tibi narraſſe. non laboraui ſcilicet, nec hominis alieni iniuſtiſſimam iracundiam mihi curandam putaui. Gallo autem narraui, cùm proximè Romæ fui, quid audiſſem; neque nominaui Balbum minorem. Habuit ſuum negotium Gallus, vt ſcribit. ait illum, me animi conſcientia, quòd Phameam deſtituiſſem, de ſe ſuſpicari. quare tibi hactenus mando, de illo noſtro,*

domum, quam nos vendidimus: rogat magnopere vt ſim KAL. *in Senatu; me & ſibi, & Cæſari vehementer gratum eſſe facturum. puto equidem nihil eſſe. dixiſſet enim tibi fortaſſe aliquid Oppius; quoniam Balbus eſt æger. ſed tamen malim venire fruſtra, quàm deſiderari, ſi opus eſſet: moleſtè ferrẽ poſtea. itaq; hodie Antij: cras antè meridiem, domi. Tu velim, niſi te impediuiſti, apud nos pridie.* KAL. *cum Pilia. Te ſpero cum Publilio confeciſſe. equidem* KAL. *in Tuſculanum recurram. me enim abſente omnia cum illis tranſigi malo. Q. fratris epiſtolam ad te miſi, non ſatis humanè illam quidem reſpondentem meis literis, ſed tamen quod tibi ſatis ſit, vt equidem exiſtimo. tu videbis.*

CICERO ATTICO. S. XLVIII.

HERI *neſcio quid in ſtrepitu videor exaudiſſe, cum diceres te in Tuſculanum venturum: quod vtinam; iterum vtinam; tuo tamen commodo. Lepta me rogat, vt, ſi quid ſibi opus ſit, accurram. mortuus enim Babullius. Cæſar, opinor, ex vncia: etſi nihil adhuc: ſed Lepta ex triente. veretur autem ne non liceat tenere hereditatem,* ἀλόγως *omnino; ſed veretur tamen. is igitur ſi accierit, accurram; ſin minùs, antequàm neceſſe erit. Tu Pollicẽ, cùm poteris.*

Laudationem Porciæ tibi miſi correctam: ac eò properaui, vt ſi fortè aut Domitio filio, aut Bruto mitteretur, hæc mitteretur. id ſi tibi erit commodum, magnopere cures velim: & velim M.

Varronis, & Lollij mittas laudationem; Lollij vtique. nam illam legi. volo tamen reguſtare. quædam enim vix mihi credo legiſſe me.

CICERO ATTICO. S. XLIX.

ATTICAE *primùm ſalutem, quam equidem ruri eſſe arbitror. multam igitur ſalutem & Piliæ. De Tigellio, ſiquid noui: qui quidem, vt mihi Gallus Fabius ſcripſit,* μέμψιν ἀναφέρει *mihi quandam iniquiſſimam, me Phameæ defuiſſe, cùm eius cauſſam recepiſſem: quam quidem receperam contra pueros Octauios Cn. filios non libenter: ſed & Phameæ cauſſa volebam. erat enim, ſi meminiſti, in Conſulatus petitione per te mihi pollicitus, ſi quid opus eſſet: quod ego perinde tuebar, ac ſi vſus eſſem. is ad me venit, dixitque iudicem operam dare ſibi conſtituiſſe eo die ipſo, quo de Seſtio noſtro lege Pompeia in conſilium iri neceſſe erat. ſcis enim dies illorum iudiciorum præſtitutos fuiſſe. reſpondi non ignorare eum quid ego deberem Seſtio: quem vellet, alium diem ſi ſumpſiſſet, me ei non defuturum. ita tum ille diſceſſit iratus. puto me tibi narraſſe. non laboraui ſcilicet, nec hominis alieni iniuſtiſſimam iracundiam mihi curandam putaui. Gallo autem narraui, cùm proximè Romæ fui, quid audiſſem; neque nominaui Balbum minorem. Habuit ſuum negotium Gallus, vt ſcribit. ait illum, me animi conſcientia, quòd Phameam deſtituiſſem, de ſe ſuſpicari. quare tibi hactenus mando, de illo noſtro,*

ſi quid poteris exquiras: de me nequid labores. eſt bellum aliquem libenter odiſſe; eſt; quemadmodum non omnibus ſeruire. etſi mehercule, vt tu intelligis, magis mihi iſti ſeruiunt, ſi obſeruare ſeruire eſt.

CICERO ATTICO S. L.

ADMONITVS *quibuſdam tuis litteris, vt ad Cæſarem vberiores litteras mittere inſtituerem, cùm mihi Balbus nuper in Lanuino dixiſſet, ſe, & Oppium ſcripſiſſe ad Cæſarem, me legiſſe libros contra Catonem, & vehementer probaſſe; conſcripſi de his ipſis libris epiſtolam Cæſari, quæ deferretur ad Dolabellam: ſed eius exemplum miſi ad Oppiũ, & Balbum; ſcripsíque ad eos, vt tum deferri ad Dolabellam iuberent meas litteras, ſi ipſi exemplum probaſſent. ita mihi reſcripſerunt, nihil vnquam ſe legiſſe meliùs, epiſtolámque meam iuſſerunt dari Dolabellæ. Veſtorius ad me ſcripſit vt iuberem mancipio dari ſeruo ſuo, pro mea parte, Hetereio cuidam fundum Brinnianum; vt ipſe ei Puteolis recte mancipio dare poſſet. eum ſeruum, ſi tibi videbitur, ad me mittes. opinor enim ad te etiã ſcripſiſſe Veſtorium. De aduentu Cæſaris idem, quod à te, mihi ſcriptum eſt ab Oppio, & Balbo. Miror te nihildum cum Tigellio, vel vt hoc ipſum, quantum acceperit: prorſus haueo ſcire, nec tamen flocci facio. Quæris quid cogitem de obuiam itione; quid cenſes, niſi Alſium? & quidem ad Murænam de hoſpitio ſcripſeram: ſed opinor cum Matio profe-*

ctum. Salluſtius igitur vrgebitur. Scripto iam ſuperiore verſiculo, Eros mihi dixit, ſibi Murænam liberaliſſimè reſpondiſſe. Eo igitur vtamur. nam Silius culcitras non habet. Dida autem, opinor, hoſpitibus totam villam conceſſit.

CICERO ATTICO. S. LI.

AD *Cæſarem quam miſi epiſtolam, eius exemplum fugit me tum tibi mittere; nec id fuit quod ſuſpicaris, vt me puderet tui, ne ridiculè hemicillus: nec mehercule ſcripſi aliter, ac ſi* πρὸς ἴσον ὅμοιόν τε *ſcriberem. bene enim exiſtimo de illis libris, vt tibi coram. itaque ſcripſi, & ἀκολακεύτως, & tamen ſic, vt nihil eum exiſtimem lecturum libentiùs. De Attica nunc deinum mihi eſt exploratum. itaque ei deintegro gratulare. Tigellium totum mihi, & quidem quamprimùm. nam pendeo animi. Narro tibi, Quinctus cras. ſed ad me, an ad te neſcio. mi ſcripſit Romam* VIII. KAL. *ſed miſi, qui inuitaret: etſi hercle iam Romam veniendum eſt, ne ille antè aduolet.*

CICERO ATTICO. S. LII.

O HOSPITEM *mihi tam grauẽ!* ἀμεταμέλητον. *fuit enim periucundè. ſed cùm ſecundis Saturnalibus ad Philippũ veſperi veniſſet, villa ita cõpleta militibus eſt, vt vix tricliniũ, vbi cœnaturus ipſe Cæſar eſſet, vacaret: quippe hominũ* CIↃ CIↃ. *ſanè ſum cõmotus*

quid futurum eſſet poſtridie : ac mihi Barba Caſſius ſubuenit : custodes dedit . castra in agro : villa defenſa eſt . ille tertiis Saturnalibus apud Philippum ad horam VII . nec quenquam admiſit . rationes opinor cum Balbo . inde ambulauit in littore. Poſt horam VIII . in balneum : tum audiuit de Mamurra : vultum nō mutauit : vnctus eſt ; accubuit ; ἐμετικὴν agebat . itaque & edit , & bibit ἀδεῶς , & iucundè ; opipare ſanè , & apparatè : nec id ſolùm , ſed bene cocto , & condito ſermone bono , & , ſi quæris , libenter . præterea tribus tricliniis accepti οἱ περὶ αὐτὸν valde copiosè . libertis minùs lautis , ſeruíſque nihil defuit . nam lautiores eleganter accepti . quid multa ? homines viſi ſumus . hoſpes tamen non is , cui diceres , amabo te , eodem ad me cùm reuertêre . ſemel ſatis eſt . σπουδαῖον οὐδὲν in ſermone : φιλόλογα multa . quid quæris ? delectatus eſt , & libenter fuit . Puteolis ſe aiebat vnum diem fore , alterum ad Baias . Habes hoſpitium , ſiue ἐπισταθμίαν odioſam , mihi , dixi , non moleſtam . Ego pauliſper hîc , deinde in Tuſculanum . Dolabellæ villam cùm præteriret , omnis armatorum copia , dextra ſiniſtra ad equum , nec vſquam alibi . hoc ex Nicia.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD ATTICVM. LIBER XIIII.

CICERO ATTICO S. I.

DIVERTI *ad illum, de quo tecum mane. nihil perditius: explicari rem non poſſe. etenim ſi ille tali ingenio exitum non reperiebat, quis nunc reperiet? quid quæris? periiſſe omnia aiebat, quod haud ſcio an ita ſit: verùm ille gaudens: affirmabátque minus diebus* XX. *tumultum Gallicum: in ſermonem ſe poſt Idus Mart. præterquam Lepidi, veniſſe neminis: ad ſummam, non poſſe iſthæc ſic abire. ô prudentem Oppium, qui nihilo minus illum deſiderat; ſed loquitur nihil, quod quenquam bonum offendat. ſed hæc hactenus. Tu, quæſo, quidquid noui (multa autem exſpecto) ſcribere ne pigrere. in his, de Sexto ſatiſne certum; maximè autem de Bruto noſtro; de quo quidem ille, ad quem diuerti, Cæſarem ſolitum dicere,* MAGNI REFERT, HIC QVID VELIT: SED QVIDQVID VOLT, VALDE VOLT: *ídque eum animaduertiſſe, cùm pro Deiotaro Niceæ dixerit, valde vehementer eum viſum, & liberè dicere: atque etiam (vt enim quidque ſuccurrit, libet ſcribere) proximè cùm Seſtij rogatu apud eum fuiſſem, exſpectarémque ſedens quoad vocarer, dixiſſe eum,* EGO DVBITEM

QVIN SVMMO IN ODIO SIM, CVM M. CICERO SEDEAT, NEC SVO COMMODO ME CONVENIRE POSSIT? ATQVI SI QVISQVAM EST FACILIS, HIC EST: TAMEN NON DVBITO, QVIN ME MALE ODERIT. *Hæc & eiuſmodi multa. Sed ad propoſitum. quidquid erit non modò magnum, ſed etiam paruum ſcribes. equidem nihil intermittam.*

CICERO ATTICO. S. II.

DVAS *à te accepi epiſtolas heri. ex priore theatrum, Publiliúmque cognoui; bona ſigna conſentientis multitudinis. plauſus verò L. Caſſio datus, etiam facetus mihi quidem viſus eſt. Altera epiſtola de Madaro ſcripta, apud quem nullum* φαλάκρωμα*: tu puta. proceſſi enim, ſed minùs. diutiùs ſermone enim ſum retentus. Quod autem ad te ſcripſeram, obſcurè fortaſſe, id eiuſmodi eſt; aiebat Cæſarem ſecum, quo tempore Seſtij rogatu veni ad eum, cùm exſpectarẽ ſedens, dixiſſe:* EGO NVNC TAM SIM STVLTVS, VT HVNC IPSVM FACILEM HOMINEM, PVTEM MIHI ESSE AMICVM, CVM TAMDIV SEDENS MEVM COMMODVM EXSPECTET? *Habes igitur* φαλάκρωμα *inimiciſſimũ otij, id eſt, Bruti. In Tuſculanum hodie; Lanuuij cras; inde Aſturæ cogitabam. Piliæ paratũ eſt hoſpitium: ſed vellẽ Atticam; (verùm tibi ignoſco) quarũ vtique ſalutem.*

CICERO ATTICO. S. III.

TRANQVILLAE *tuæ quidem litteræ; quod vtinam diutiùs: nam Matius poſſe negabat. Ecce autem ſtructores noſtri ad frumentum profecti, cùm inanes rediiſſent, rumorem afferunt magnum, Romæ domum ad Antonium frumentum omne portari:* πανικὸν *certè: ſcripſiſſes enim. Corumbus Balbi nullus adhuc; & mihi notum nomen. Bellus enim eſſe dicitur architectus. Ad obſignandum tu adhibitus non ſine cauſa videris. volunt enim nos ita putare. neſcio cur non animo quoque ſentiant. ſed quid hæc ad nos? odorare tamen Antonij* διάθεσιν*: quem quidem ego epularum magis arbitror rationem habere, quam quidquam mali cogitare. Tu, ſi quid pragmaticon habes, ſcribe: ſin minùs, populi* ἐπισημασίαν*, & mimorum dicta perſcribito. Piliæ, & Atticæ ſalutem.*

CICERO ATTICO S. IIII.

NVNC *quid putas me Lanuuij? at ego te iſtic quotidie aliquid noui ſuſpicor. tument negotia. nam cùm Matius, quid cenſes ceteros? equidem doleo, quod numquã in vlla ciuitate accidit, non vnà cum libertate Rempublicã recuperatam. horribile eſt quæ loquantur, quæ minitentur; ac vereor Gallica etiam bella; ipſe Sextus quò euadat. ſed omnia licet concurrant, Idus Martiæ conſolantur. noſtri*

autem ἥρωες quod per ipſos confici potuit, glorioſiſſimè & magnificentiſſimè confecerunt. reliquæ res, opes & copias deſiderant, quas nullas habemus. Hæc ego ad te, vt ſi quid noui (nam quotidie aliquid exſpecto) confeſtim ad me: &, ſi noui nihil, noſtro more tamen ne patiamur intermitti litterulas. equidem non committam.

CICERO ATTICO. S. V.

SPERO *tibi iam eſſe vt volumus; quoniam quidem ἠσίτησας, cùm leuiter commotus eſſes: ſed tamen velim ſcire quid agas. Signa bella, quòd Caluena moleſtè fert, ſe ſuſpectum eſſe Bruto. illa ſigna non bona, ſi cum ſignis legiones veniũt è Gallia. quid tu illas putas, quæ fuerunt in Hiſpania, nónne idem poſtulaturas? quid, quas Annius tranſportauit? Caninium volui, ſed μνημονικὸν ἁμάρτημα. A Balneatore φυρμὸς πολὺς. nam iſta quidem Cæſaris libertorum coniuratio facilè opprimeretur, ſi recta ſaperet Antonius. Meam ſtultam verecundiam, qui legari noluerim ante res prolatas, ne deſerere viderer hunc rerum tumorem; cui certè ſi poſſem mederi, deeſſe non deberem. ſed vides magiſtratus, ſi quidem illi magiſtratus: vides tamen tyranni ſatellites in imperiis; vides eiuſdem exercitus; vides in latere veteranos; quæ ſunt εὐρίπιστα omnia: eos autem qui orbis terræ cuſtodiis non modò ſepti, verumetiam vagi eſſe debebant, tantum non laudari, atque amari, ſed parietibus contineri. atqui illi quo-*

quo modo beati; ciuitas miſera. Sed velim ſcire quid aduentus Octauij. num qui concurſus ad eum, num quæ νεωτερισμοῦ ſuſpicio. non puto equidem: ſed tamen quidquid eſt, ſcire cupio. Hæc ſcripſi ad te proficiſcens Aſtura III. *Idus.*

CICERO ATTICO S. VI.

PRIDIE *Idus Fundis accepi tuas litteras cœnans. primùm igitur melius eſſe: deinde meliora te nunciare. odioſa illa enim fuerant, legiones venire. Nam de Octauio ſúſque déque. exſpecto quid de Mario: quem quidẽ ego ſublatũ rebar à Cæſare. Antonij colloquiũ cum Heroibus noſtris pro re nata non incommodum. ſed tamen adhuc me nihil delectat præter Idus Mart. nam, quoniam Fundis ſum cum Ligure noſtro, diſcrucior, Seſtulij fundum à verberone Curtilio poſſideri: quod cùm dico, de toto genere dico. quid enim miſerius, quàm ea nos tueri, propter quæ illum oderamus? Etiámne* COSS. *& Tribunos pleb. in biennium, quos ille voluit? nullo modo reperio quemadmodum poſſim πολιτεύεσθαι. nihil enim tam σόλοικον quàm τυραννοκτόνους in cœlo eſſe, tyranni facta defendi. ſed vides* COSS. *vides reliquos magiſtratus, ſi iſti magiſtratus: vides languorem bonorum. exultant lætitia in municipiis. dici enim non poteſt quanto opere gaudeant, vt ad me concurrant, vt audire cupiant verba mea ea de re; nec vlla interea decreta. ſic enim πεπολιτεύμεθα, vt victos metueremus. Hæc ad te ſcripſi*

appoſita ſecunda menſa: plura, & πολιτικώτερα poſtea: & tu, quid agas, quidque agatur.

CICERO ATTICO S. VII.

POSTRIDIE *Idus Paulũ in Caieta vidi. is mihi de Mario & de Rep. alia quædam ſanè peſſima. à te ſcilicet nihil: nemo enim meorum. ſed Brutum noſtrum audio viſum ſub Lanuuio. vbi tãdem eſt futurus? nã cùm reliqua, tum de hoc ſcire haueo omnia. Ego è Formiano exiens* XVII. KAL. *vt inde altero die in Puteolanum, ſcripſi hæc. A' Cicerone mihi litteræ ſanè* πεπινωμέναι, *& bene longæ. cetera autem vel fingi poſſunt:* πῖνος *litterarum ſignificat doctiorem. nunc magnopere à te peto, de quo ſum nuper tecum locutus, vt videas nequid ei deſit. id cùm ad officium noſtrum pertinet, tum ad exiſtimationem, & dignitatem: quod idem intellexi tibi videri omnino. Si* ἀγὼν *eſt, volo menſe Quinctili in Græciam. ſint omnia faciliora. ſed cùm ſint ea tempora, vt certi nihil eſſe poſſit, quid honeſtum mihi ſit, quid liceat, quid expediat; quæſo da operam, vt illum quam honeſtiſſimè copioſiſſiméq; tueamur. hæc & cetera, quæ ad nos pertinebunt, vt ſoles, cogitabis; ad méque aut quod ad rem pertineat; aut, ſi nihil erit, quod in buccam venerit, ſcribes.*

CICERO ATTICO. S. VIII.

TV *me iam rebare, cùm ſcribebas, in Actis eſſe*

noſtris: & ego accepi XVII. KAL. *in diuerſoriolo Sinueſſano tuas litteras. De Mario probe: etſi doleo L. Craſſi nepotem. optimè tam etiam Bruto noſtro probari Antonium. nam quòd Iuniam ſcribis moderatè, & amicè ſcriptas litteras attuliſſe, mihi Paulus dedit ad ſe à fratre miſſas: quibus in extremis erat, ſibi inſidias fieri; ſe id certis auctoribus comperiſſe. hoc nec mihi placebat, & multo illi minùs. Reginæ fuga mihi non moleſta. ſed Clodia quid egerit, ſcribas ad me velim. De Byzantiis curabis, vt cetera; & Pelopem ad te arceſſes. Ego, vt poſtulas, Baiana negotia, chorúmque illum, de quo ſcire vis, cùm perſpexero, tum ſcribam; ne quid ignores. Quid Galli, quid Hiſpani, quid Sextus agat, vehementer exſpecto. ea ſcilicet tu declarabis, qui cetera. Nauſeolam tibi tum cauſſam otij dediſſe facilè patiebar. videbar enim mihi legenti tuas litteras requieſſe pauliſper. De Bruto ſemper ad me omnia perſcribito, vbi ſit, quid cogitet: quem quidem ego ſpero iam tutò vel ſolum tota vrbe vagari poſſe. verumtamen.*

CICERO ATTICO S. IX.

DE *Rep. multa cognoui ex tuis litteris, quas quidẽ multiiuges accepi vno tẽpore à Veſtorij liberto. ad ea autẽ quæ requiris, breui reſpõdebo. Primùm vehemẽter me Cluuiana delectãt. Sed quòd quæris quid arceſſerim Chryſippũ; tabernæ mihi duæ corruerũt, reliquæq; rimas agunt. itaque non ſolùm inquilini,*

ſed mures etiam migrauerunt. hăc ceteri calamitatem vocant: ego ne incommodum quidem. ô Socrates, & Socratici viri! numquam vobis gratiam referam. dij immortales, quam mihi iſta pro nihilo! ſed tamen ea ratio ædificandi initur, conſiliario quidem, & auctore Veſtorio, vt hoc damnum quæſtuoſum ſit. Hic turba magna eſt, erítque, vt audio, maior. Duo quidem quaſi deſignati COSS. *ô Dy boni! viuit tyrannis, Tyrranus occidit? eius interfecti morte lætamur, cuius facta defendimus? itaque quàm ſeuerè nos M. Curtius accuſat; vt pudeat viuere: neque iniuria. nam mori millies præſtitit, quàm hæc pati, quæ mihi videntur habitura etiam vetuſtatem. & Balbus hic eſt, multúmque mecum: ad quem à Vetere litteræ datæ pridie* KAL. *Ianuar. cùm à ſe Cæcilius circunſederetur, & iam teneretur; veniſſe cum maximis copiis Pacorum Parthum: ita ſibi eſſe eum ereptum, multis ſuis amiſſis: in qua re accuſat Volcatium. ita mihi videtur bellum illud inſtare. ſed Dolabella, & Nicias viderint. idem Balbus meliora de Gallia* XXI *die litteras habebat; Germanos, illáſque nationes re audita de Cæſare, Legatos miſiſſe ad Aurelium, qui eſt præpoſitus ab Hirtio, ſe, quod imperatum eſſet, eſſe facturos. quid quæris? omnia plena pacis, aliter ac mihi Caluena dixerat.*

CICERO ATTICO S. X.

ITA'NE *vero? hoc meus, & tuus Brutus egit vt La-*

vt Lanuuij eſſet? vt Trebonius itineribus deuiis proficiſceretur in prouinciam? vt omnia facta, ſcripta, dicta, promiſſa, cogitata Cæſaris plus valerent, quàm ſi ipſe viueret? meminiſti me clamare, illo ipſo primo Capitolino die, Senatum, in Capitolium à Prætoribus vocari? dij immortales, quæ tum opera effici potuerunt, lætantibus omnibus bonis, etiam ſat bonis, fractis latronibus? Liberalia tu accuſas. quid fieri tum potuit? iam pridem perieramus. meminiſtíne te clamare, cauſſam periiſſe, ſi funere elatus eſſet? at ille etiam in foro combuſtus, laudatúſque miſerabiliter: ſeruíque, & egentes in tecta noſtra cum facibus immiſſi. quæ deinde? vt audeant dicere, TVNE CONTRA CAESARIS NVTVM? *hæc & alia ferre non poſſum. itaque* γῆν πρὸ γῆς *cogito. Tua tamen* ὑπηνέμιος *nauſea iámne planè abiit? mihi quidem ex tuis litteris coniectanti ita videbatur. redeo ad Tebaſſos, Scæuas, Frangones. hos tu exiſtimas confidere ſe illa habituros, ſtantibus nobis? in quibus plus virtutis putarunt, quàm experti ſunt. pacis iſti ſcilicet amatores, & non latrocinij auctores? at ego cùm tibi de Curtilio ſcripſi, Seſtullianóque fundo, ſcripſi de Cenſorino, de Meſſalla, de Planco, de Poſtumio, de genere toto. meliùs fuit periiſſe illo interfecto, quod numquam accidiſſet, quàm hæc videre. Octauius Neapolim venit* XIIII. KAL. *ibi eum Balbus mane poſtridie; eodémque die mecum in Cumano, illum hereditatem aditurum. ſed, vt ſcribis,* ῥιζόθεμιν *magnam cum Antonio. Buthrotia mihi tua res*

eſt, vt debet, erítq́ cura. Quod quæris, iám ne ad centena Cluuianum: aduentare videtur: ſed primo anno LXXX. *deterſimus. Q. pater ad me grauia de filio, maximè quòd matri nunc indulgeat, cui antea bene merenti fuerit inimicus. ardentis in eum letteras ad me miſit. ille autem quid agat, ſi ſcis, neque dum Roma es profectus, ſcribas ad me velim; & hercule, ſi quid aliud. vehementer delector tuis litteris.*

CICERO ATTICO. S. XI.

NVDIVS *tertius dedi ad te epiſtolam longiorem: nunc ad ea, quæ proximè. Velim mehercule, Asturæ Brutus.* ἀκολασίαν *iſtorum ſcribis. an cenſebas aliter? equidem etiam maiora exſpecto. cùm equidem contionem lego,* DE TANTO VIRO, DE CLARISSIMO CIVI, *ferre non queo: etſi iſta iam ad riſum. ſed memento: ſic alitur conſuetudo perditarum contionum; vt noſtri illi, non heroes, ſed dij, futuri quidem in gloria ſempiterna ſint, ſed non ſine inuidia, ne ſine periculo quidem. verùm illis magna conſolatio, cõſcientia maximi & clariſſimi facti: nobis quæ? qui, interfecto rege, liberi non ſumus? ſed hæc fortuna viderit, quoniam ratio non gubernat. De Cicerone, quæ ſcribis, iucunda mihi ſunt: velim, ſint proſpera. quod verò curæ tibi eſt, vt ei ſuppeditetur ad vſũ, & cultum copioſè, per mihi gratum eſt; idq́ vt facias, te etiam rogo. De Buthrotijs, & tu rectè cogitas, & ego*

non dimitto iſtam curam. ſuſcipiam omnem etiam actionem; quam video quotidie faciliorem. De Cluniano, quoniam in re mea me ipſum diligentia vincis, res ad centena perducitur. ruina rem non fecit deteriorem, haud ſcio an iam fructuoſiorem. Hîc mecum Balbus, Hirtius, Panſa. modò venit Octauius, & quidem in proximam villam Philippi, mihi totus deditus. Lentulus Spinther hodie apud me: cras manè vadit.

CICERO ATTICO S. XII.

O MI *Attice, vereor, ne nobis Idus Mart. nihil dederint præter lætitiam, & odij pœnam ac doloris. quæ mihi iſtinc afferuntur? quæ hic video?* ὦ πράξεως καλῆς μὲν, ἀτελοῦς δέ. *Scis quàm diligam Siculos, & quàm illam clientelam honeſtam iudicem. multa illis Cæſar, neque me inuito: etſi Latinitas erat non ferenda: verumtamen. ecce autem Antonius, accepta grandi pecunia, fixit legem, à Dictatore comitijs latam, qua Siculi ciues Romani: cuius rei, viuo illo, mentio nulla. Quid? Deiotari noſtri cauſſa non ſimilis? dignus ille quidem omni regno, ſed non per Fuluiam. ſexcēta ſimilia. verùm illuc referor: tam claram, támq; teſtatam rem, támque iuſtam Buthrotiam non tenebimus aliqua ex parte? & eo quidem magis, quo iſte plura? Nobiſcum hîc perhonorificè, & amicè Octauius: quem quidem ſui Cæſarem ſalutabant, Philippus non: itaque ne nos quidem: quem nego poſſe bonum*

ciuem: ita multi circumſtant, qui quidem noſtris mortem minitantur. negari hæc ferri poſſe? quid cenſes, cùm Romam puer venerit, vbi noſtri liberatores tuti eſſe non poſſunt? qui quidem ſemper erunt clari; conſcientia verò facti ſui etiam beati. ſed nos, niſi me fallit, iacebimus. itaque exire haueo, vbi nec Pelopidarum, inquit. haud amo vel hos deſignatos, qui etiam declamare me coegerunt; vt ne apud aquas quidem acquieſcere liceret. ſed hoc meæ nimiæ facilitatis. nam id erat quondam quaſi neceſſe: nunc, quoquo modo ſe res habet, non eſt item. Quàm dudum nihil habeo, quod ad te ſcribam: ſcribo tamen, non vt delectem his litteris, ſed vt eliciam tuas. tu, ſi quid erit de ceteris; de Bruto vtique, quidquid. Hæc conſcripſi X. KAL. accubans apud Veſtorium, hominem remotum à dialecticis, in arithmeticis ſatis exercitatum.

CICERO ATTICO. S. XIII.

SEPTIMO denique die litteræ mihi redditæ ſunt, quæ erant à te XIII. KAL. datæ: quibus quæris, atque etiam me ipſum neſcire arbitraris, vtrum magis tumulis proſpectúque, an ambulatione ἁλιτενεῖ delecter. eſt mehercule, vt dicis, vtriuſque loci tanta amœnitas, vt dubitem, vtra anteponenda ſit.

–ἀλλ' οὐ δαιτὸς ἐπηράτου ἔργα μέμηλεν.
Ἀλλὰ λίην μέγα πῆμα, διοτρεφὲς, εἰσορόωντες
Δείδιμεν. ἐν δοιῇ δὲ σαωσέμεν, ἢ ἀπολέσθαι.

quamuis enim tu magna, & mihi iucunda ſcripſeris de D. Bruti aduentu ad ſuas legiones; in quo ſpem maximam video: tamen, ſi eſt bellum ciuile futurum, quod certè erit; ſi Sextus in armis permanebit, quem permanſurum eſſe certè ſcio, quid nobis faciendum eſt, ignoro. neque enim iam licebit, quod Cæſaris bello licuit, neque huc, neque illuc. quemcumque enim hæc pars perditorum lætatum morte Cæſaris putabit, (lætitiam autem apertiſſime tulimus omnes) hunc in hoſtium numero habebit: quæ res ad cædem maximam ſpectat. reſtat, vt in caſtra Sexti, aut, ſi fortè, Bruti nos conferamus. res odioſa & aliena noſtris ætatibus, & incerto exitu belli: & neſcio quo pacto tibi ego poſſim, mihi tu dicere,

Τέκνον ἐμὸν οὔτοι δέδοται πολεμήια ἔργα,
Ἀλλὰ σύγ᾽ ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα λόγοιο.

ſed hæc fors viderit, ea, quæ talibus in rebus plus, quàm ratio poteſt. nos autem id videamus, quod in nobis ipſis eſſe debet, vt, quidquid acciderit, fortiter & ſapienter feramus, & accidiſſe hominibus meminerimus; nóſque cùm multùm litteræ, tum non minimùm Idus quoque Mart. conſolentur. Suſcipe nunc meam deliberationem, qua ſolicitor: ita multa veniunt in mentem in vtramque partem. proficiſcor, vt conſtitueram, legatus in Græciam? cædis impendentis periculum non nihil vitare videor, ſed caſurus in aliquam vituperationem, quòd Reip. defuerim tam graui tempore. ſin autem manſero, fore me quidem video in diſcrimine; ſed accidere poſſe ſuſpicor, vt prodeſſe poſſim Reip. Iam illa

conſilia priuata ſunt, quòd ſentio valde eſſe vtile ad confirmationem Ciceronis, me illuc venire: nec alia cauſſa profectionis mihi vlla fuit tum cùm conſilium cepi legari ab Cæſare. tota igitur hac de re, vt ſoles, ſi quid ad me pertinere putas, cogitabis. Redeo nunc ad epiſtolam tuam. ſcribis enim eſſe rumores, me, ad lacum quod habeo, venditurum: minuſculam vero villam vtique Quincto traditurum, vel impenſo pretio, quò introducatur, vt tibi Q. filius dixerit, dotata Aquillia: ego verò de venditione nihil cogito, niſi quid, quod magis me delectet, inuenero. Quinctus autẽ de emendo nihil curat hoc tempore. ſatis enim torquetur debitione dotis: in qua mirificas Egnatio gratias agit. à ducenda autem vxore ſic abhorret, vt libero lectulo neget eſſe quicquam iucundius. Sed hæc quoque hactenus. redeo enim ad miſeram, ſeu nullam potius Remp. M. Antonius ad me ſcripſit de reſtitutione Sex. Clody: quàm honorificè, quod ad me attinet, ex ipſius litteris cognoſces; (miſi enim tibi exemplum) quam diſſolutè, quàm turpiter, quámq; ita pernicioſe, vt nonnumquam Cæſar deſiderandus eſſe videatur, facilè exiſtimabis. quæ enim Cæſar numquam neque feciſſet, neque paſſus eſſet, ea nunc ex falſis eius commentarys proferuntur. ego autem Antonio facillimũ me præbui. etenim ille, quoniam ſemel induxit animum ſibi licere quod vellet, feciſſet nihilo minus me inuito. itaque mearum quoque litterarum miſi tibi exemplum.

ANTONIVS CONSVL. S. D. M. CICERONI.

OCCVPATIONIBVS eſt factum meis, & ſubita tua profectione, ne tecum coram de hac re agerem. quam ob cauſſam vereor, ne abſentia mea leuior ſit apud te. quòd ſi bonitas tua reſponderit iudicio meo, quod ſemper habui de te; gaudebo. A Cæſare petij, vt Sex. Clodium reſtitueret: impetraui. erat mihi in animo etiam tum ſic vti beneficio eius, ſi tu conceſſiſſes. quo magis laboro, vt tua voluntate id per me facere nunc liceat. quòd ſi duriorem te eius miſeræ, & afflictæ fortunæ præbes; non cõtendam ego aduerſus te. quamquam videor debere tueri commentarium Cæſaris. ſed mehercule, ſi humaniter, & ſapienter, & amabiliter in me cogitare vis, facilem profectò te præbebis: & voles P. Clodium, in optima ſpe puerum repoſitum, exiſtimare, non te inſectatum eſſe, cùm potueris, amicos paternos. patere, obſecro te, pro Rep. videri geſſiſſe ſimultatem cum patre eius. non contempſeris hanc familiam. honeſtiùs enim, & libentiùs deponimus inimicitias Reip. nomine ſuſceptas, quàm contumaciæ. Me deinde ſine ad hanc opinionem iam nunc dirigere puerum, & tenero animo eius perſuadere, non eſſe tradendas poſteris inimicitias. quãquam, tuam fortunam, Cicero, ab omni periculo abeſſe, certũ habeo: tamẽ arbitror malle te quietã ſenectutem, & honorificam

potius agere, quàm ſolicitam. Poſtremo meo iure te hoc beneficium rogo. nihil enim non tua cauſſa feci. Quòd ſi non impetro, per me Clodio daturus non ſum: vt intelligas, quanti apud me auctoritas tua ſit, atque eo te placabiliorem præbeas.

CICERO ANTONIO COS. S.

QVOD mecum per litteras agis, vnam ob cauſſam mallem coram egiſſes. non enim ſolùm ex oratione, ſed etiam ex vultu, & oculis, & fronte (vt aiunt) meum erga te amorem perſpicere potuiſſes. nam cùm te ſemper amaui, primùm tuo ſtudio, poſt etiam beneficio prouocatus; tum his temporibus Reſp. te mihi ita commendauit, vt cariorem habeam neminem. litteræ verò tuæ, cùm amantiſſimè, tum honorificentiſſimè ſcriptæ, ſic me affecerunt, vt non dare tibi beneficium viderer, ſed accipere à te, ita petente, vt inimicum meum, neceſſarium tuum, me inuito ſeruare nolles, cùm id nullo negotio facere poſſes. Ego verò tibi iſtuc, mihi Antoni, remitto; atque ita, vt me à te, cùm his verbis ſcripſeris, liberaliſſimè atque honorificentiſſimè tractatum exiſtimem: ídque cùm totum, quoquo modo ſe res haberet, tibi dandum putarem, tum do etiam humanitati & naturæ meæ. nihil enim vmquam non modò acerbum in me fuit, ſed ne paulo quidem triſtius, aut ſeuerius, quàm neceſſitas Reip. poſtulauit. Accedit, vt ne in ipſum quidem Clodium meum inſi-

gne odium fuerit vmquam: ſempérque ita ſtatui, non eſſe inſectandos inimicorum amicos, præſertim humiliores; nec his præſidiis noſmet ipſos eſſe ſpoliandos. Nam de puero Clodio tuas partis eſſe arbitror, vt eius animum, tenerum, quemadmodum ſcribis, his opinionibus imbuas, vt ne quas inimicitias reſidere in familiis noſtris arbitretur. contēdi cum P. Clodio, cùm ego publicam cauſſam, ille ſuam defenderet. noſtras concertationes Reſp. diiudicauit. ſi viueret, mihi cum illo nulla contētio iam maneret. Quare, quoniam hoc à me ſic petis, vt, quæ tua poteſtas eſt, ea neges te me inuito vſurum; puero quoque hoc à me dabis, ſi tibi videbitur: non quo aut ætas noſtra ab illius ætate quicquam debeat periculi ſuſpicari, aut dignitas mea vllam contentionem extimeſcat: ſed vt noſmet ipſi inter nos coniunctiores ſimus, quàm adhuc fuimus. interpellantibus enim his inimicitiis, animus tuus mihi mihi magis patuit, quàm domus. Sed hæc hactenus. illud extremum; ego, quæ te velle, quǽque ad te pertinere arbitrabor, ſemper ſine vlla dubitatione ſummo ſtudio faciam. hoc velim tibi penitus perſuadeas.

CICERO ATTICO S. XIIII.

ITERA *dum eadem iſta mihi. coronatus Quinctus noſter Parilibus? Parilibus? ſolúſne? etſi addis Lamiam: quod demiror equidem: ſed ſcire cupio, qui fuerunt alij: quamquam ſatis ſcio, niſi im-*

probum neminem. explanebis igitur hoc diligentiùs. ego autẽ caſu cùm dediſſem ad te litteras V I. K A L. *ſatis multis verbis, tribus fere horis poſt accepi tuas, & magni quidem ponderis. itaque ioca tua plena facetiarum, de hæreſi Veſtorina, & de Phario nummo re Puteolano, riſiſſe me ſatis, nihil eſt neceſſe reſcribere. πολιτικώτερα illa videamus. Ita Brutos Caſſiúmq; defendis, quaſi eos ego reprehendam: quos ſatis laudare non poſſum. rerum ego vitia collegi, non hominum. ſublato enim tyranno, tyrannida manere video. nam quæ ille facturus non fuit, ea fiunt, vt de Clodio: de quo mihi exploratum eſt, illum non modò non facturum, ſed etiam ne paſſurum quidem fuiſſe. ſequetur Rufio Veſtorianus, Victor numquam ſcriptus, ceteri, quis non? cui ſeruire ipſi non potuimus, eius libellis paremus. Nam Liberalibus quis potuit in Senatum non venire? fac id potuiſſe aliquo modo: num, etiam cùm veniſſemus, liberè potuimus ſententiam dicere? nón ne omni ratione veterani, qui armati aderant, cùm preſidij nos nihil haberemus, defendendi fuerunt? illam ſeſſionem Capitolinam mihi non placuiſſe, tu teſtis es. quid ergo? iſta culpa Brutorum? minimè illorum quidem; ſed aliorum brutorum; qui ſe cautos, ac ſapientes putant: quibus ſatis fuit lætari; non nullis, etiã gratulari; nullis, permanere. ſed præterita omittamus: iſtos omni cura præſidióque tueamur; &, quemadmodum tu præcipis, contenti Idib. Mart. ſimus: quæ quidem noſtris amicis, diuinis viris, aditum ad cælum dederunt, libertatem populo Ro-*

mano non dederunt. Recordare tua. non ne meminiſti clamare te, omnia peryſſe, ſi ille funere elatus eſſet? ſapienter id quidem. itaque ex eo quæ manarint, vides. Quæ ſcribis KAL. Iunys Antonium de prouincys relaturum, vt & ipſe Galias habeat, & vtriſque dies prorogetur: licebit ne decerni liberè? ſi licuerit; libertatem eſſe recuperatam lætabor: ſi non licuerit; quid mihi attulerit iſta domini mutatio præter lætitiam, quam oculis cepi iuſto interitu tyranni? Rapinas ſcribis ad Opis fieri: quas nos quoque tum videbamus. ne nos & liberati ab egregys viris, nec liberi ſumus. ita laus illorum eſt, culpa noſtra. & hortaris me, vt hiſtorias ſcribam? vt colligam tanta eorum ſcelera, a quibus etiam nunc obſidemur? poteró ne eos ipſos non laudare, qui te obſignatorem adhibuerunt? nec mehercule me rauduſculum monet: ſed homines beniuolos, qualeſcunque ſunt, graue eſt inſequi contumelia. ſed de omnibus meis conſilys, vt ſcribis, exiſtimo exploratius nos ad KAL. Iunias ſtatuere poſſe: ad quas adero; & omni ope, atque opera enitar, adiuuante me ſcilicet auctoritate tua, & gratia, & ſumma æquitate cauſſæ, vt de Buthrotys S. C. quale ſcribis, fiat. Quod me cogitare iubes, cogitabo equidem: etſi tibi dederam ſuperiore epiſtola cogitandum. tu autem, quaſi iam recuperata Rep. vicinis tuis Maſſilienſibus ſua reddis. hæc armis, quæ, quàm firma habeamus, ignoro, reſtitui fortaſſe poſſunt, auctoritate non poſſunt.

CICERO ATTICO S. XV.

EPISTOLA *breuis, quæ poſtea à te ſcripta eſt, ſane mihi fuit iucunda, de Bruti ad Antonium, & de eiuſdem ad te litteris. poſſe videntur eſſe meliora, quàm adhuc fuerunt. ſed nobis vbi ſimus, & quò iam nunc nos conferamus, prouidendum eſt. ô mirificum Dolabellam meum! iam enim dico meum; antea, crede mihi, ſubdubitabam. magnam ἀναθεώρησιν res habet: de ſaxo; in crucem; columnam tollere; locum illum ſternendum locare. quid quæris? heroica: ſuſtuliſſe mihi videtur ſimulationem deſiderij, adhuc quæ ſerpebat in dies; & inueterata, verebar, ne periculoſa noſtris tyrannoctonis eſſet. nunc prorſus aſſentior tuis litteris, ſperóque meliora: quamquam iſtos ferre non poſſum: qui, dum ſe pacem velle ſimulant, acta nefaria defendunt. ſed non poſſunt omnia ſimul. incipit res meliùs ire, quàm putaram. nec verò diſcedam, niſi cùm tu me id honeſtè putabis facere poſſe. Bruto certè meo nullo loco deero: ídque, etiam ſi mihi cum illo nihil fuiſſet, facerem propter eius ſingularẽ, incredibilémque virtutem. Piliæ noſtræ villã totam, quæq́; in villa ſunt, trado, in Pompeianũ ipſe proficiſcens* KAL. *Maiis. quàm velim Bruto perſuadeas, vt Aſturæ ſit?*

CICERO ATTICO S. XVI.

V. NON. *conſcendens ab hortis Cluuianis in*

phaſelum epicopum has dedi litteras, cùm Piliæ noſtræ villam ad Lucrinum, villicosq; procuratores tradidiſſem. ipſe autem eo die in Pæti noſtri tyrotarichum imminebam: perpaucis diebus in Pompeianum: poſt in hæc Puteolana, & Cumana regna renauigaro. ô loca ceteroqui valde expetenda, interpellantium autem multitudine pæne fugienda! Sed ad rem vt veniam, ô Dolabellæ noſtri magnam ἀριστείαν! quanta eſt ἀναθεώρησις? equidem laudare eum & hortari non deſiſto. rectè tu omnibus epiſtolis ſignificas, quid de re, quid de viro ſentias. mihi quidẽ videtur Brutus noſter iam vel coronam auream per forum ferre poſſe. quis enim audeat laudare, propoſita cruce, aut ſaxo? præſertim tantis plauſibus, tanta approbatione infimorum? Nunc, mi Attice, me fac vt expedias. cupio, cùm Bruto noſtro affatim ſatis fecerim, excurrere in Græciam. magni intereſt Ciceronis, uel mea potiùs, vel mehercule vtriuſq;, me interuenire diſcenti. nam epiſtola Leonidæ, quam ad me miſiſti, quid habet, quæſo, in quo magnopere lætemur? numquam ille mihi ſatis laudari videbitur, cùm ita laudabitur; QVOMODO NVNC EST. non eſt fidentis hoc teſtimonium, ſed potiùs timentis. Herodi autem mandaram, vt mihi κατὰ μίτον ſcriberet: à quo adhuc nulla littera eſt. vereor, ne nihil habuerit, quod mihi, cùm cognoſſem, iucundum putaret fore. Quòd ad Xenonẽ ſcripſiſti, valde mihi gratum eſt. nihil enim deeſſe Ciceroni, cùm ad officium, tum ad exiſtimationem meam pertinet.

Flammam Flaminium audio Romæ eſſe. ad eum ſcripſi, me tibi mandaſſe per litteras, vt de Montani negotio cum eo loquerere: & velim cures epiſtolam, quam ad eum miſi, reddendam; & ipſe, quod commodo tuo fiat, cum eo colloquare. puto, ſi quid in homine pudoris eſt, præſtaturum eum, ne pro ſe quodam modo dependatur. De Attica pergratum mihi feciſti, quòd curaſti, vt ante ſcirem rectè eſſe, quàm non belle fuiſſe.

CICERO ATTICO S. XVII.

IN *Pompeianum veni V. Nonas Mai. cùm pridie, vt antea ad te ſcripſi, Piliam in Cumano collocauiſſem. ibi mihi cenanti litteræ tuæ ſunt redditæ, quas dederas Demetrio liberto prid.* KAL. *in quibus multa ſapienter, ſed tamen talia, quemadmodum tute ſcribebas, vt omne conſilium in fortuna poſitum videretur. itaque his de rebus ex tempore, & coram. De Buthrotio negotio, vtinam quidem Antonium conueniam: multùm profectò proficiam. ſed non arbitrantur eum à Capua declinaturum. quò quidem, metuo, ne magno Reip. malo venerit. quod idem L. Cæſari videbatur, quẽ pridie Neapoli affectum grauiter videram. quamobrem iſta nobis ad* KAL. *Iun. tractanda & perficienda ſunt. ſed hactenus. Q. filius ad patrem acerbiſſimas litteras miſit: quæ ſunt ei redditæ, cùm veniſſemus in Põpeianum: quarum tamen erat caput, Aquiliam nouercam non eſſe laturum. ſed hoc tolerabile fortaſſe, illud vero?*

ſe ab Cæſare habuiſſe omnia, nil à patre, reliqua ſperare ab Antonio. ô perditum hominem! ſed μελήσει. Ad Brutum noſtrum, ad Caſſium, ad Dolabellam epiſtolas ſcripſi. earum exempla tibi miſi, non vt deliberarem reddendæ ne eſſent, (planè enim iudico eſſe reddendas) ſed quòd non dubito, quin tu idem exiſtimaturus ſis. Ciceroni meo, mi Attice, ſuppeditabis quantum videbitur, méque hoc tibi onus imponere patiere. quæ adhuc feciſti, mihi ſunt gratiſſima. Librum meum illum ἀνέκδοτον nondum, vt volui, perpolini. iſta verò, quæ tu contexi vis, aliud quoddam ſeparatum volumen exſpectant. ego autem (credas mihi velim) minore periculo exiſtimo contra illas nefarias partis, viuo tyranno, dici potuiſſe, quàm mortuo: ille enim neſcio quo pacto ferebat me quidem mirabiliter. nunc, quacunque nos commouimus, ad Cæſaris non modò acta, verùm etiam cogitata reuocamur. De Montano, quoniam Flamma venit, videbis. puto rem meliore loco eſſe debere.

CICERO DOLABELLAE COS. SVO. S.

ETSI contentus eram, mi Dolabella tua gloria, ſatíſque ex ea magnam lætitiã voluptatémque capiebam: tamen non poſſum non confiteri, cumulari me maximo gaudio quòd vulgo hominum opinio ſocium me adſcribat tuis laudibus. neminem côueni, (conuenio autem quotidie plurimos: ſunt enim permulti optimi viri, qui, valetudinis

cauſſa, in his locis conueniunt; præterea ex municipijs frequentes neceſſarij mei) qui omnes, cum te ſummis laudibus ad cælum exulterunt, mihi continuò maximas gratias agunt. negant enim ſe dubitare, quin tu meis præceptis, & conſilijs obtemperans, præſtantiſſimum te ciuem, & ſingularẽ Conſulem præbeas. quibus ego quamquam veriſſimè poſſum reſpondere, quæ facias, tuo iudicio, & tua ſponte facere, nec cuiuſquam egere conſilio: tamen neque planè aſſentior, ne imminuam tuam laudem, ſi omnis à meis conſilijs profecta videatur; neque valde nego. ſum enim auidior etiam, quàm ſatis eſt, gloriæ. & tamen non alienum eſt dignitate tua, quod ipſi Agamemnoni, regum regi, fuit honeſtum, habere aliquem in conſilijs capiendis Neſtorem. mihi verò glorioſum, te iuuenem Conſulem florere laudibus, quaſi alumnum diſciplinæ meæ. L. quidem Cæſar, cùm ad eum ægrotum Neapolim veniſſem, quam quam erat oppreſſus totius corporis doloribus, tamen ante, quàm me planè ſalutauit, ô mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cùm tantum vales apud Dolabellam, quantum ſi ego apud ſororis filium valerem, iam ſalui eſſe poſſemus. Dolabellæ vero tuo & gratulor, & gratias ago: quem quidem, poſt te Conſulem, ſolùm poſſum verè Conſulem dicere. dein multa de facto, ac de re geſta. tum nihil magnificentius, nihil præclarius actum vmquam, nihil Reip. ſalutarius: atque hæc vna vox omnium eſt. A te autem peto, vti me hanc quaſi

quaſi falſam hereditatem alienæ gloriæ ſinas cernere, méque aliqua ex parte in ſocietatem tuarum laudum venire patiare. quamquam, mi Dolabella, (hæc enim iocatus ſum) libentiùs omnis meas, ſi modò ſunt aliquæ meæ laudes, ad te transfuderim, quàm aliquam partem exhauſerim ex tuis. nam cùm te ſemper tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuiſti; tum his tuis factis ſic incenſus ſum, vt nihil vmquam in amore fuerit ardentius. nihil eſt enim, mihi crede, virtute formoſius, nihil pulchrius, nihil amabilius. ſemper amaui, vt ſcis, M. Brutum, propter eius ſummum ingenium. ſuauiſſimos mores, ſingularem probitatem atque conſtantiam: tamen Idibus Mart. tantum acceſſit ad amorem, vt mirarer locum fuiſſe augendi in eo, quod mihi iam pridem cumulatum etiam videbatur. quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, poſſe aliquid accedere? tantum acceſſit, vt mihi nunc denique amare videar, antea dilexiſſe. Quare quid eſt, quòd ego te horter, vt dignitati & gloriæ ſeruias? proponam tibi claros viros, quod facere ſolent, qui hortantur? neminem habeo clariorem, quam te ipſum. te imitere oportet, tecum ipſe certes. ne licet quidem tibi iam, tantis rebus geſtis, non tui ſimilem eſſe. quod cùm ita ſit. hortatio non eſt neceſſaria; gratulatione magis vtendum eſt. contigit enim tibi, quod haud ſcio an nemini, vt ſumma ſeueritas animaduerſionis non modò non inuidioſa, ſed etiam popularis eſſet, & cùm bonis omnibus, tum infimo cuique

gratiſſima. Hoc ſi tibi fortuna quadam cõtigiſſet, gratularer felicitati tuæ: ſed contigit magnitudine cùm animi, tum etiam ingenij, atque conſilij. legi enim contionem tuam. nihil illa ſapientius. ita pedetentim tum acceſſus à te ad cauſſam facti, tum receſſus, vt res ipſa maturitatem tibi animaduertendi omnium conceſſu daret. Liberaſti igitur & vrbem periculo, & ciuitatem metu: neque ſolùm ad tempus maximam vtilitatem attuliſti, ſed etiam ad exemplum. quo facto, intelligere debes, in te poſitam eſſe Rempub. tibíque non modò tuendos, ſed etiam ornandos illos viros, à quibus initium libertatis profectum eſt. Sed his de rebus coram plura propediem, vt ſpero. Tu, quoniam Remp. nóſque conſeruas, fac, vt diligentiſſimè te ipſum, mi Dolabella, cuſtodias.

CICERO ATTICO S. XVIII.

SAEPIVS *me iam agitas, quòd rem geſtam Dolabellæ nimis in cælum videar efferre. ego autem, quamquam ſanè probo factum, tamen vt tanto opere laudarem, adductus ſum tuis & vnis, & alteris litteris. ſed totum ſe à te abalienauit Dolabella, ea de cauſſa, qua me quoque ſibi inimiciſſimum reddidit. ô hominem pudentem!* KAL. *Ian. debuit; adhuc non ſoluit, præſertim cùm ſe maximo ære alieno Faberij manu liberarit, & Opem ab eo petierit. licet enim iocari, ne me valde conturbatum putes. atque ego ad eum* VIII. *Idus litteras dederam bene manè:*

eodem autem die tuas litteras veſperi acceperam in Pompeiano, ſanè celeriter, tertio abs te die. ſed, vt ad te eo ipſo die ſcripſeram, ſatis aculeatas ad Dolabellam litteras dedi: quæ ſi nihil profecerint, puto fore, vt me præſentem non ſuſtineat. Albianum te confeciſſe arbitror. De Patulciano nomine, quòd mihi ſuppeditatus es, gratiſſimum eſt, & ſimile tuorum omnium. ſed ego Erotem ad iſta expedienda factum mihi videbar reliquiſſe: cuius non ſine magna culpa vacillarunt. ſed cum ipſo videro. De Montano, vt ſæpe ad te ſcripſi, erit tibi tota res curæ. Seruius proficiſcens, quòd deſperanter tecum locutus eſt, minimè miror; neque ei quicquam in deſperatione concedo. Brutus noſter, ſingularis vir, ſi in Senatum non eſt KAL. *Iuniis venturus, quid facturus ſit in foro, neſcio. ſed hoc ipſe meliùs. Ego ex his, quæ parari video, non multum. Idib. Martiis profectum iudico. itaque de Græcia quotidie magis & magis cogito. nec enim Bruto meo, exilium, vt ſcribis ipſe, meditanti, video quid prodeſſe poſſim. Leonidæ me litteræ non ſatis delectarunt. De Herode tibi aſſentior. Saufeij legiſſe vellem. Ego ex Pompeiano* VI. *Idus Mai. cogitabam.*

CICERO ATTICO S. XIX.

NON. *Mai. cùm eſſem in Pompeiano, accepi binas à te litteras, alteras ſexto die, alteras quarto. ad ſuperioris igitur priùs. Quàm mihi iucundum, oportunè tibi Barnæum litteras reddidiſſe. Tu verò*

cum Caſſio, vt cetera. quàm commodè autem, quòd id ipſum, quod me mones, quatriduo ante ad eum ſcripſeram, exemplúmque mearum litterarum ad te miſeram. ſed cum Dolabellæ ἀπoίᾳ (ſic enim tu ad me ſcripſeras) magna deſperatione affectus eſſem; ecce tibi & Bruti, & tuæ litteræ. ille exilium meditari. nos autem alium portum propiorem huic ætati videbamus: in quem mallem equidem peruehi florente Bruto noſtro, conſtitutáque Rep. ſed nunc quidem, vt ſcribis, non vtrum vis. aſſentiris enim mihi, noſtram ætatem à caſtris, præſertim ciuilibus, abhorrere. Antonius ad me tantum de Clodio reſcripſit, meam lenitatem & clementiam & ſibi eſſe gratam, & mihi voluptati magnæ fore. ſed Panſa furere videtur de Clodio, itémque de Deiotaro; & loquitur ſeuerè, ſi velis credere. illud tamen non bellè, vt mihi quidem videtur, quòd factum Dolabellæ vehementer improbat. De coronatis, cùm ſororis tuæ filius à patre accuſatus eſſet, reſcripſit ſe coronam habuiſſe honoris Cæſaris cauſſa; poſuiſſe luctus gratia: poſtremò, ſe libenter vituperationem ſubire, quòd amaret, etiam mortuum, Cæſarem. Ad Dolabellam, quemadmodum tibi dicis placere, ſcripſi diligenter. ergo etiam ad Siccam. tibi hoc oneris non impono. nolo te illum iratum habere. Seruij orationem cognoſco: in qua plus timoris video, quàm conſilij. ſed quoniam perterriti omnes ſumus, aſſentior Seruio. Publilius tecum tricatus eſt. huc enim Cærellia miſſa ab iſtis eſt legata ad me; cui facile perſuaſi, mihi id, quod rogaret,

ne licere quidem, non modò non lubere. Antonium ſi videro, accuratè agam de Buthroto. Venio ad recentioris litteras: quamquam de Seruio iam reſcripſi. me facere magnam πρᾶξιν Dolabellæ? mihi mehercule ita videtur, non potuiſſe maior tali re, talíque tempore. ſed tamen, quidquid ei tribuo, tribuo ex tuis litteris. tibi verò aſſentior, maiorem πρᾶξιν eius fore, ſi mihi, quod debuit, diſſoluerit. Brutus, velim, ſit Aſturæ. Quod autem laudas me, quòd nihil ante de profectione cõſtituam, quàm, iſta quò euaſura ſint, videro: muto ſententiam. neque quicquam tamen ante, quàm te videro. Atticam meã gratias mihi agere de matre gaudeo: cui quidem ego totam villam, cellámq; tradidi; eámque cogitabam V. *Idus videre. tu Attica ſalutem dices. nos Piliam diligenter tuebimur.*

CICERO ATTICO. S. XX.

E' POMPEIANO *naui aduectus ſum in Luculli noſtri hoſpitium* VI. *Idus, hora ferè* III. *egreſſus autem è naui, accepi tuas litteras, quas tuus tabellarius in Cumanum attuliſſe dicebatur, Nonis Mai. datas: à Lucullo poſtridie eadem fere hora, qua veni,* VII. *Idus Lanuuio datas. audi igitur ad omnis. Primùm, quæ de re mea geſta & in ſolutione, & in Albiano negotio, grata. De tuo autem Buthroto, cùm in Pompeiano eſſem, Miſenum venit Antonius: inde ante diſceſſit, quàm illum veniſſe audiſſem: à quo in Samnium. vide, quid ſperes. Ro-*

mæ igitur de Buthroto. L. Antonij horribilis contio, Dolabellæ præclara. iam vel ſibi habeat nummos, modò numeret Idibus. Tertullæ nollem abortum. tam enim Caſſii ſunt iam, quàm Bruti ſerendi. De regina velim, atque etiam de Cæſare illo. Perſolui primæ epiſtolæ: venio ad ſecundam. De Quinctis, Buthroto, cùm venero, vt ſcribis. Quòd Ciceroni ſuppeditas, gratum. Quòd errare me putas, qui Remp. putem pendere è Bruto: ſic ſe res habet. aut nulla erit, aut ab iſto, iſtíſve ſeruabitur. Quòd me hortaris, vt ſcriptam contionem mittam; accipe à me, mi Attice, καθολικὸν θεώρημα *earum rerum, in quibus ſatis exercitati ſumus. nemo vmquam neque poëta, neque orator fuit, qui quemquam meliorem, quàm ſe, arbitraretur. hoc etiam malis contingit. quid tu Bruto putas, & ingenioſo, & erudito? de quo etiam experti ſumus nuper in edicto. ſcripſeram rogatu tuo. meum mihi placebat, illi ſuum. quin etiam, cùm, ipſius precibus pæne adductus, ſcripſiſſem ad eum de optimo genere dicendi, non modò mihi, ſed etiam tibi ſcripſit, ſibi illud, quod mihi placeret, non probari. quare ſine quæſo ſibi quemque ſcribere.* ſuá cuique ſponſam, mihi meam; ſuum cuique amorem, mihi meum. *non ſcitè. hoc enim Attilius, poeta duriſſimus. atque vtinam liceat iſti contionari; cui ſi eſſe in vrbe tuto licebit, vicimus. ducem enim noui belli ciuilis aut nemo ſequetur, aut ij ſequentur, qui facilè vincantur. Venio ad tertiam. Gratas fuiſſe meas litteras Bruto, & Caſſio gaudeo. itaque iis reſcripſi. Quod Hir-*

tium per me meliorem fieri volunt: do equidem operam; & ille optime loquitur: ſed viuit, habitatq; cum Balbo, qui item benè loquitur. quid credas, videris. Dolabellam valde placere tibi video: mihi quidem egregiè. Cum Panſa vixi in Pompeiano. is plane mihi probabat ſe bene ſentire, & cupere pacem. Cauſſam armorum quæri planè video. Edictum Bruti, & Caſsij probo. Quæris, vt ſuſcipiam cogitationem, quidnam iſtis agendum putem: conſilia temporum ſunt; quæ in horas commutari vides. Dolabellæ & prima illa actio, & hæc contra Antonium contio mihi profeciſſe permultum videtur. prorſus ibat res. nunc autem videmur habituri ducem: quod vnum municipia, boniq́ue deſiderant. Epicuri mentionem facis, & audes dicere, μὴ πολιτεύεσθαι? non te Bruti noſtri vulticulus ab iſta oratione deterret? Q. filius, vt ſcribis, Antonij eſt dextella. per eum igitur, quod volemus, facilè auferemus. exſpecto, ſi, vt putas, L. Antonius produxit Octauium, qualis contio fuerit. Hæc ſcripſi citatim. ſtatim enim Caſsij tabellarius. eram continuò Piliam ſalutaturus: deinde ad epulas Veſtorij, nauicula. Atticæ plurimam ſalutem.

CICERO ATTICO. S. XXI.

Cvm paulo ante dediſſem ad te Caſsij tabellario litteras, v. Idus venit noſter tabellarius, & quidem, portenti ſimile, ſine tuis litteris. ſed citò conieci, Lanuuij te fuiſſe. Eros autem feſtinauit, vt ad

me litteræ Dolabellæ perferrentur, non de re mea (nondum enim meas acceperat) ſed reſcripſit ad eas, quarum exemplum tibi miſeram, ſane luculentè. Ad me autem, cùm Caſsij tabellarium dimiſiſſem, ſtatim Balbus. ô dij boni, quam facile perſpiceres timere otium! & noſti virum: quam tectus: ſed tamen Antonij conſilia narrabat; illum circumire veteranos, vt acta Cæſaris ſancirent: idque ſe facturos eſſe iurarent, vt rata omnes haberent: eáque Duumuiri omnibus menſibus inſpicerent. queſtus eſt etiam de ſua inuidia; eáque omnis eius oratio fuit, vt amare videretur Antonium. quid quæris? nihil ſinceri. mihi autem non eſt dubium, quin res ſpectet ad caſtra. acta enim illa res eſt animo virili, conſilio puerili. quis enim hoc non vidit, regni heredem relictum? quid autem abſurdius, Hoc metuere, alterum in metu non ponere? *quin etiam hoc ipſo tempore multa* ὑποσόλοικα. *Pontij Neapolitanum à matre tyrannoctoni poſſideri? legendus mihi ſæpius eſt Cato maior, ad te miſſus. amariorem enim me ſenectus facit. ſtomachor omnia. ſed mihi quidem* βεβίωται. *viderint iuuenes. tu mea curabis, vt curas. Hæc ſcripſi, ſeu dictaui, appoſita ſecunda menſa, apud Veſtorium. poſtridie apud Hirtium cogitabam: & quidem* πεντέλοιπον. *ſic hominem traducere ad optimatis paro.* λῆρος πολύς. *nemo eſt iſtorum, qui otium non timeat. quare talaria videamus. quiduis enim potiùs, quam caſtra. Atticæ ſalutem plurimam velim dicas. Exſpecto Octauij contionem, & , ſi quid*

aliud; maximè autem ecquid Dolabella tinniat, an in meo nomine tabulas nouas fecerit.

CICERO ATTICO. S. XXII.

CERTIOR *à Pilia factus, mitti ad te Idibus tabellarios, ſtatim hoc neſcio quid exaraui. Primùm igitur ſcire te volui, me hinc Arpinum* XVI. KAL. *Iun. eò igitur mittes, ſi quid erit poſthac: quamquam ipſe iam iámque adero. cupio enim ante, quàm Romam venio, odorari diligentiùs, quid futurum ſit. quamquam vereor, ne nihil coniectura aberrem. minimè enim obſcurum eſt, quid iſti moliantur (meus verò diſcipulus, qui hodie apud me cenat, valde amat illum, quem Brutus noſter ſauciauit) & ſi quæris, (perſpexi enim planè) timent otium:* ὑπόθεσιν *autem hanc habent, eámque præ ſe ferunt, virum clariſſimum interfectum, totam Remp. illius interitu perturbatam: irrita fore, quæ ille egiſſet, ſimul ac deſiſtemus timere: clementiam illi malo fuiſſe: quaſi vſus non eſſet, nihil ei tale accidere potuiſſe. Mihi autem venit in mentem, ſi Pompeius cum exercitu firmo veniat, quod eſt* εὔλογον, *certè fore bellum. hæc me ſpecies, cogitatióque perturbat. neque enim iam, quod tibi tum licuit, nobis nunc licebit. nam apertè lætati ſumus. deinde habent in ore, nos ingratos. nullo modo licebit, quod tum & tibi licuit, & multis.* φαινοπροσωπητέον *ergo, &* ἰτέον *in caſtra? millies mori melius, huic præſertim ætati. itaque me Idus Mart. non*

tam conſolantur, quàm antea. magnum enim mendum continent. etſi illi iuuenes

ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς τὸν δ᾽ ἀπωθοῦνται ψόγον.

Sed, ſi tu melius quippiam ſperas, quòd & plura audis, & interes conſiliis; ſcribas ad me velim, ſimúlque cogites, quid agendum nobis ſit ſuper legatione votiua. equidem in his locis moneor à multis, ne in Senatu KAL. dicuntur enim occultè milites ad eam diem comparati, & quidem in iſtos; qui mihi videntur vbiuis tutiùs, quàm in Senatu, fore.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD ATTICVM.
LIBER XV.

CICERO ATTICO S. I.

O FACTVM *malè de Alexione. incredibile eſt, quata me moleſtia affecerit; nec mehercule ex ea parte maximè, quod plerique mecum. ad quem igitur te medicum conferes? quid mihi iam medico? aut ſi opus eſt, tanta inopia eſt? amorem erga me, humanitatem, ſuauitatémque deſidero. etiam illud: quid eſt, quod non pertimeſcendum ſit; cùm hominem temperantem, ſummum medicum, tantus improuiſo morbus oppreſſerit? ſed ad hæc omnia vna conſolatio eſt, quòd ea condicione nati ſumus, vt nihil, quod homini accidere poſſit, recuſare debeamus. De Antonio, iam antea tibi ſcripſi, non eſſe eum à me conuentum. venit enim Miſenum, cùm ego eſſem in Pompeiano: inde ante profectus eſt, quàm ego eum veniſſe cognoui. ſed caſu, cùm legerem tuas litteras, Hirtius erat apud me in Puteolano: ei legi; & egi: primum quod attinet, nihil mihi concedebat: deinde ad ſummam, arbitrum me ſtatuebat non modò huius rei, ſed totius Conſulatus ſui. Cum Antonio autem ſic agemus, vt perſpiciat, ſi in eo negotio nobis ſatisfecerit, totum me futurum ſuum. Dolabellam ſpero domi eſſe. Redeamus ad*

noſtros: de quibus tu bonam ſpem te ſignificas habere propter edictorum humanitatem. ego autem perſpexi, cùm à me XVII. KAL. *de Puteolano Neapolim Panſæ cõueniendi cauſſa proficiſceretur Hirtius, omnem eius ſenſum. ſeduxi enim, & ad pacem ſum cohortatus. non poterat ſcilicet negare, ſe velle pacem; ſed non minùs ſe noſtrorum arma timere, quàm Antonij: & tamen vtroſque non ſine cauſſa præſidium habere; ſe autem vtraque arma metuere. quid quæris?* οὐδὲν ὑγιές. *De Q. filio tibi aſſentior: patri quidem certe gratiſſimæ, & belliſſimæ tuæ litteræ fuerunt. Carelliæ vero facilè ſatisfeci: nec valde laborare mihi viſa eſt: &, ſi illa, ego certè non laborarem. iſtam verò, quam tibi moleſtam ſcribis eſſe, auditam à te eſſe omnino demiror. nam quòd eam collaudaui apud amicos; audientibus tribus filiis eius, & filia,* οὐ παῦλό ἐκ τοῦ αὐτοῦ. *quid eſt hoc? quid eſt autem, cur ego perſonatus ambulem? parúmne fœda perſona eſt ipſius ſenectutis? Quod Brutus rogat, vt ante Kalend: ad me quoque ſcripſit: & fortaſſe faciam. ſed planè, quid velit, neſcio. quid enim illi afferre conſilij poſſum, cùm ipſe egeam conſilio? & cùm ille ſuæ immortalitati melius, quàm noſtro otio, conſuluerit? De regina, rumor exſtinguetur. De Flamma, obſecro te, ſi quid potes. Here dederam ad te litteras exiens è Puteolano, diuerterámque in Cumanum. ibi pæne valentem videram Piliam. quin etiam Baulos Cumis eam vidi. venerat enim in funus: cui funeri ego quoque operam dedi. Cn. Lucullus, familiaris no-*

ſter, matrem efferebat. manſi igitur eo die in Sinueſſano: atque inde mane poſtridie Arpinum proficiſcens, hanc epiſtolam exaraui. erat autem nihil noui, quod aut ſcriberem, aut ex te quærerem; niſi forte hoc ad rem putas pertinere: Brutus noſter miſit ad me orationem ſuam, habitam in contione Capitolina; petiuitque à me, vt eam nec ambitioſè corrigerem ante, quàm ederet. eſt autem oratio ſcripta elegantiſſime ſententiis, verbis, vt nihil poſſit vltra. ego tamen, ſi illam cauſſam habuiſſem, ſcripſiſſem ardentius ὑποθέσεις. vides, quæ ſit perſona dicentis. itaque eam corrigere non potui. quo enim in genere Brutus noſter eſſe vult, & quod iudicium habet de optimo genere dicendi, id ita conſecutus eſt in ea oratione, vt elegantius eſſe nihil poſſit. ſed ego ſolus alius ſum; ſiue hoc rectè, ſiue non recte. tu tamen velim orationem legas, niſi fortè iam legiſti, certiorémque me facias, quid iudices ipſe. quamquam vereor, ne cognomine tuo lapſus ὑπεραττικὸς ſis in iudicando. ſed ſi recordabere Δημοσθένους fulmina, tum intelliges poſſe & ἀττικώτατα grauiſſimè dici. ſed hæc coram. nunc nec ſine epiſtola, nec cum inani epiſtola volui ad te Metrodorum venire.

CICERO ATTICO. S. II.

XV. KAL. è Sinueſſano proficiſcens, cùm dediſſem ad te litteras, diuertiſſémq; à Cumis in Veſciano, accepi à tabellario tuas litteras: in quibus nimis multa de Buthroto. non enim tibi ea res maiori

curæ aut eſt, aut erit, quam mihi. ſic enim decet, te mea curare, tua me. quamobrem id quidem ſic ſuſceptum eſt mihi, vt nihil ſim habiturus antiquius. L. Antonium contionatum eſſe, cognoui tuis litteris & aliis, ſordidè: ſed, id quale fuerit, neſcio. nihil enim ſcripſiſti. De Menedemo, probè. Quinctus certè ea dictitat, quæ ſcribis. Conſilium meum à te probari, quòd ea non ſcribam, quæ tu à me poſtularis, facilè patior: multóque magis id probabis, ſi orationem eam, de qua hodie ad te ſcripſi, legeris. Quæ de legionibus ſcribis, ea vera ſunt. ſed non ſatis hoc mihi videris tibi perſuaſiſſe, quid de Buthrotiis noſtris per Senatum ſperes confici poſſe. quod puto, (tantum enim video) non vi videmur eſſe victuri. ſed, ſi etiam nos hoc fallat, de Buthroto te non fallet. De Octauij contione idem ſentio, quod tu: ludorúmque eius apparatus, & Matius, ac Poſtumus mihi procuratores non placent. Saſerna collega dignus. ſed iſti omnes, quemadmodum ſentis, non minus otium timent, quàm nos arma. Balbum leuari inuidia per nos velim: ſed ne ipſe quidem id fieri poſſe confidit. itaque alia cogitat. Quòd prima diſputatio Tuſculana te confirmat, ſanè gaudeo. neque enim vllum eſt perfugium aut melius, aut paratius. Flamma quòd bene loquitur, non moleſtè fero. Tyndaritanorum cauſſa, de qua καίσῳ laborat, quæ ſit ignoro. hos tamen. πυτέλοιπον mouere iſta videntur, in primis erogatio pecuniæ. De Alexione doleo; ſed, quoniam inciderat in ita grauem morbum, bene actum cum illo arbi-

tror. quos tamen ſecundos heredes, ſcire vellem, & diem teſtamenti.

CICERO ATTICO S. III.

X I. KAL. *accepi in Atinati duas epiſtolas tuas; quibus duabus meis reſpondiſti. vna erat* X V. KAL. *altera* X I I *data. ad ſuperiorem igitur priùs. accurres in Tuſculanum, vt ſcribis: quò me* V I. KAL. *venturum arbitrabar. Quod ſcribis parendum victoribus: non mihi quidem, cui ſunt multa potiora. nã illa, quæ recordaris Lẽtulo & Marcello* COSS. *acta in æde Apollinis; nec cauſſa eadem eſt, nec ſimile tempus; præſertim cùm Marcellum ſcribas, alióſque diſcedere. erit igitur nobis coram odorandum, & conſtituendum, tutóne Romæ eſſe poſſimus. noui conuentus habitatores ſanè mouent. in magnis enim verſamur anguſtiis. ſed ſint iſta parui. quin & maiora contemnimus. Caluæ teſtamentum cognoui, hominis turpis ac ſordidi. Tabula Demonici quòd tibi curæ eſt, gratum Demalo. Scripſi iam pridem ad Dolabellam accuratiſſimè; modò redditæ litteræ ſint. eius cauſſa & cupio, & debeo. Venio ad propiorem. Cognoui de Alexione, quæ deſiderabam. Hirtius eſt tuus. Antonio, quàm eſt, volo peius eſſe. De Q. filio vt ſcribis, ἰκιάς. de patre coram agemus. Brutum omni re, qua poſſum, cupio iuuare: cuius de oratiuncula idem te, quod me, ſentire video: ſed parum intelligo, quid me velis ſcribere. quaſi à Bruto habita oratione? cùm ille ediderit;*

qui tandem conuenit? an ſic, vt in tyrannum iure optimo cæſum? multa dicentur, multa ſcribentur à nobis; ſed alio modo, & tempore. De ſella Cæſaris, bene Tribuni. præclaros etiam XIIII. *ordines. Brutum apud me fuiſſe gaudeo: modò & libenter fuerit, & ſat diu.*

CICERO ATTICO S. IIII.

X. KAL. *hora* VIII. *ferè à Q. Fuſio venit tabellarius: neſcio quid ab eo litterularum, vti me ſibi reſtituerem; ſanè inſulsè, vt ſolet: niſi fortè, quæ non ames, omnia videntur inſulsè fieri. ſcripſi ita, vt te probaturum exiſtimem. mihi duas à te epiſtolas reddidit, vnã* XI. *alteram* X. *ad recentiorem priùs. & legio? rem laudo. ſi verò etiam Carfulenus,* ἄνω ποταμῶν. *Antonij conſilia narras turbulenta: atque vtinam potius per populum agat, quàm per Senatum; quod quidem ita credo. ſed mihi totum eius conſilium ad bellum ſpectare videtur, ſi quidem D. Bruto prouincia eripitur. quoquo modo ego de illius neruis exiſtimo, non videtur fieri poſſe ſine bello. ſed non cupio; quoniam caretur Butrotis. rides? aſt condoleo, non mea potiùs aſſiduitate, diligentia, gratia perfici. Quod ſcribis te neſcire, quid noſtris faciundum ſit: iam pridem me illa* ἀπορία *ſolicitat. itaque ſtulta iam Iduum Martiarum eſt conſolatio. animis enim vſi ſumus virilibus, conſiliis, mihi crede, puerilibus. exciſa enim eſt arbor, non euulſa. itaque, quàm fruticetur, vides.*

vides. redeamus igitur, quoniam ſæpe vſurpas, ad Tuſculanas diſputationes. Sauſeium per te celemus. ego numquam indicabo. Quod te à Bruto ſcribis, vt certior fieret, quo die in Tuſculanum eſſem futurus: vt ad te ante ſcripſi, VI. KAL. *& quidem ibi te quamprimum peruidere velim. puto enim nobis Lanuuium eundum, & quidem non ſine multo ſermone. ſed* μελήσει. *Redeo ad ſuperiorem: ex qua prætereo illa prima de Buthrotiis: quæ mihi ſunt incluſa medullis; ſit modò, vt ſcribis, locus agendi. De oratione Bruti, prorſus contendis, cùm iterum tam multis verbis agis. egóne vt eam cauſſam, quàm is ſcripſit? ego ſcribam non rogatus ab eo? nulla* παρεγχείρησις *fieri poteſt contumelioſior. at, inquis,* ἡρακλείδιον *aliquod. non recuſo id quidem; ſed & componendum argumentum eſt, & ſcribendi exſpectandum tempus maturius. licet enim de me, vt libet, exiſtimes (velim quidem quamoptimè) ſi hæc ita manant, vt videntur (feres quod dicam) me Idus Martiæ non delectant. ille enim numquam reuertiſſet: nos timor confimare eius acta non coegiſſet: aut, (vt in Sauſeij eam, relinquámque Tuſculanas diſputationes, ad quas tu etiam Veſtorium hortaris) ita gratioſi eramus apud illum, quem dij mortuum perduint, vt noſtræ ætati, quoniam interfecto domino liberi non ſumus, non fuerit dominus ille fugiendus. rubeo, mihi crede. ſed iam ſcripſeram; delere nolui. De Menedemo, vellem verum fuiſſet. De regina, velim verum ſit. Cetera coram, & maximè; quid noſtris faciendum ſit; quid etiam*

nobis, ſi Antonius militibus obſeſſurus eſt Senatum. Hanc epiſtolam ſi illius tabellario dediſſem, veritus ſum, ne ſolueret. itaque miſi dedita opera. erat enim reſcribendum tuis. Quàm vellem, Bruto ſtudium tuum nauare potuiſſes! ego igitur ad eum litteras. Ad Dolabellam Tironem miſi cum mandatis, & litteris. eum ad te vocabis; &, ſi quid habebis, quod placeat, ſcribes. Ecce autem de trauerſo L. Cæſar, vt veniam ad ſe, rogat, in Nemus; aut ſcribam, quò ſe venire velim: Bruto enim placere, ſe à me conueniri. ô rem odioſam & inexplicabilem! puto me ergo iturum, & inde Romam; niſi quid mutaro. Summatim adhuc ad te. nihil dum enim à Balbo. tuas igitur exſpecto, nec actorum ſolùm, ſed etiam futurorum.

CICERO ATTICO. S. V.

A BRVTO *tabellarius rediit: attulit & ab eo, & Caſſio. conſilium meum magnopere exquirunt: Brutus quidem, vtrum de duobus. ô rem miſeram! planè non habeo, quid ſcribam. itaque ſilentio puto me vſurum; niſi quid aliud tibi videtur. ſin tibi quid venit in mentem, ſcribe quæſo. Caſſius verò vehementer orat ac petit, vt Hirtium quam optimum faciã. ſanum putas? ὁ γναφεὺς ἄνθρακας. epiſtolam tibi miſi. Vt tu de prouincia Bruti, & Caſſij per S. C. ita ſcribit & Balbus & Hirtius. qui quidem, ſe actutum. etenim iam in Tuſculano eſt: mihíque, vt abſim, vehementer auctor eſt: & ille quidem*

periculi cauſſa; quod ſibi etiam fuiſſe dicit: ego autem, etiam vt nullum periculum ſit: tantum abèſt, vt Antonij ſuſpicionem fugere nūc curem, ne videar eius ſecundis rebus non delectari, vt mihi cauſſa ſit, cur Romam venire nolim, ne illum videam. Varro autem noſter ad me epiſtolam miſit, ſibi à neſcio quo miſſam, (nomen enim delerat) in qua ſcriptum erat, veteranos eos, qui reiiciantur (nam partem eſſe dimiſſam) improbiſſimè loqui; vt magno periculo Romæ ſint futuri, qui ab eorum partibus diſſentire videantur. qui porro noſter itus, reditus, vultus, inceſſus inter iſtos? quòd ſi, vt ſcribis, L. Antonius in Decimum, reliqui in noſtros; ego quid faciam? aut quo me pacto geram? mihi vero deliberatum eſt, vt nunc quidē eſt, abeſſe ex ea vrbe, in qua non modo florui cum ſumma, verū etiam ſeruiui cum aliqua dignitate. nec tam ſtatui ex Italia exire, de quo tecū deliberabo, quàm iſtuc nō venire.

CICERO ATTICO. S. VI.

CVM ad me Brutus noſter ſcripſiſſet & Caſſius, vt Hirtium, quē adhuc bonum fuiſſe ſciebant, neq; eum confidebant fore, mea auctoritate meliorem facerem, (Antonio eſt enim fortaſſe iratior, cauſſæ vero amiciſſimus) tamen ad eum ſcripſi, eique dignitatem Bruti, & Caſſij commendaui. ille quid mihi reſcripſiſſet, ſcire te volui; ſi forte idem tu, quod ego, exiſtimares, iſtos etiam nunc vereri, ne fortè ipſi noſtri plus animi habeant, quàm habent.

nobis, ſi Antonius militibus obſeſſurus eſt Senatum. Hanc epiſtolam ſi illius tabellario dediſſem, veritus ſum, ne ſolueret. itaque miſi dedita opera. erat enim reſcribendum tuis. Quàm vellem, Bruto ſtudium tuum nauare potuiſſes! ego igitur ad eum litteras. Ad Dolabellam Tironem miſi cum mandatis, & litteris. eum ad te vocabis; &, ſi quid habebis, quod placeat, ſcribes. Ecce autem de trauerſo L. Caſar, vt veniam ad ſe, rogat, in Nemus; aut ſcribam, quò ſe venire velim; Bruto enim placere, ſe à me conueniri. ô rem odioſam & inexplicabilem! puto me ergo iturum, & inde Romam; niſi quid mutaro. Summatim adhuc ad te. nihil dum enim à Balbo. tuas igitur exſpecto, nec actorum ſolùm, ſed etiam futurorum.

CICERO ATTICO. S. V.

A BRVTO *tabellarius rediit: attulit & ab eo, & Caſſio. conſilium meum magnopere exquirunt: Brutus quidem, vtrum de duobus. ô rem miſeram! planè non habeo, quid ſcribam. itaque ſilentio puto me vſurum; niſi quid aliud tibi videtur. ſin tibi quid venit in mentem, ſcribe quaſo. Caſſius verò vehementer orat ac petit, vt Hirtium quam optimum faciã. ſanum putas?* ὁ γναφεὺς ἀνθρακεύει. *epiſtolam tibi miſi. Vt tu de prouincia Bruti, & Caſſij per S.C. ita ſcribit & Balbus & Hirtius. qui quidem, ſe actutum. etenim iam in Tuſculano eſt: mihíque, vt abſim, vehementer auctor eſt: & ille quidem*

periculi cauſſa; quod ſibi etiam fuiſſe dicit: ego autem, etiam vt nullum periculum ſit: tantum abèſt, vt Antonij ſuſpicionem fugere nũc curem, ne videar eius ſecundis rebus non delectari, vt mihi cauſſa ſit, cur Romam venire nolim, ne illum videam. Varro autem noſter ad me epiſtolam miſit, ſibi à neſcio quo miſſam, (nomen enim delerat) in qua ſcriptum erat, veteranos eos, qui reiiciantur (nam partem eſſe dimiſſam) improbiſſimè loqui; vt magno periculo Romæ ſint futuri, qui ab eorum partibus diſſentire videantur. qui porro noſter itus, reditus, vultus, inceſſus inter iſtos? quòd ſi, vt ſcribis, L. Antonius in Decimum, reliqui in noſtros; ego quid faciam? aut quo me pacto geram? mihi vero deliberatum eſt, vt nunc quidẽ eſt, abeſſe ex ea vrbe, in qua non modo florui cum ſumma, verũ etiam ſeruiui cum aliqua dignitate. nec tam ſtatui ex Italia exire, de quo tecũ deliberabo, quàm iſtuc nõ venire.

CICERO ATTICO. S. VI.

CVM ad me Brutus noſter ſcripſiſſet & Caſſius, vt Hirtium, quẽ adhuc bonum fuiſſe ſciebant, neq; eum confidebant fore, mea auctoritate meliorem facerem, (Antonio eſt enim fortaſſe iratior, cauſſa vero amiciſſimus) tamen ad eum ſcripſi, eíque dignitatem Bruti, & Caſsij commendaui. ille quid mihi reſcripſiſſet, ſcire te volui; ſi forte idem tu, quod ego, exiſtimares, iſtos etiam nunc vereri, ne fortè ipſi noſtri plus animi habeant, quàm habent.

HIRTIVS CICERONI SVO. S.

RVRE iam redierim, quæris. an ego, cùm omnes caleant, ignauiter aliquid faciam? etiam ex vrbe ſum profectus. vtilius enim ſtatui abeſſe. has tibi litteras exiens in Tuſculanum ſcripſi. noli autem me tam ſtrenuum putare, vt ad Nonas recurram. nihil enim iam video opus eſſe noſtra cura: quoniam præſidia ſunt in tot annos prouiſa. Brutus, & Caſſius vtinam, quàm facilè à te de me impetrare poſſunt, ita per te exorentur, ne quod calidius ineant conſilium. cedentis enim hæc ais ſcripſiſſe: quo? aut quare? retine, obſecro te, Cicero, illos: & noli ſinere hæc omnia perire, quæ funditus me dius fidius rapinis, incendiis, cædibus peruertuntur. tantum, ſi quid timent, caueant: nihil prætere moliantur. non medius fidius acerrimis conſiliis plus, quàm etiam inertiſſimis, dum modò diligentibus, conſequentur. hæc enim, quæ fluunt, per ſe diuturna non ſunt; in contentione præſentis ad nocēdum habent vires. quid ſperes de illis, in Tuſculanum ad me ſcribe.

Habes Hirtij epiſtolam: cui reſcripſi, nil illos calidius cogitare, idque confirmaui. hoc qualecunque eſſet, te ſcire volui. Obſignata iam epiſtola, Balbus ad me, Seruiliam rediiſſe, confirmare non diſceſſuros. nunc exſpecto à te litteras.

CICERO ATTICO S. VII.

GRATVM, *quòd mihi epiſtolas: quæ quidem*

me delectarunt, in primis Sexti noſtri. dices, quia te laudat. puto mehercule id quoque eſſe cauſſæ: ſed tamen etiam ante, quàm ad eum locum veni, valde mihi placebat, cùm ſenſus eius de Rep. tum ſcribendi cura. Seruius vero pacificator cum librariolo ſuo videtur obiiſſe legationem, & omnes captiunculas pertimeſcere. debuerat autem, Non ex iure manu conſertum; *ſed quæ ſequuntur. Tu quoque ſcribes.*

CICERO ATTICO S. VIII.

POST *tuum diſceſſum binas à Balbo: nihil noui itémq; ab Hirtio; qui ſe ſcribit vehementer offenſum eſſe veteranis. exſpectat animus, quidnam agam de* KAL. *Martiis. miſi igitur Tironem, & cum Tirone pluris, quibus ſingulis, vt quidque accidiſſet, dares litteras: atque etiam ſcripſi ad Antonium de legatione: ne, ſi ad Dolabellam ſolùm ſcripſiſſem, iracundus homo commoueretur. quòd autem aditus ad eum difficilior eſſe dicitur; ſcripſi ad Eutrapelum, vt is ei meas litteras redderet, legatione mihi opus eſſe. honeſtior eſt votiua: ſed licet vti vtraque. De te, quæſo, etiam atque etiam vide. velim poſſis coram: ſi minus poſſis, litteris idem conſequemur. Græceius ad me ſcripſit, C. Caſſium ſibi ſcripſiſſe, homines comparari, qui armati in Tuſculanum mitterentur. id quidē mihi non videbatur; ſed cauendum tamen, villæq; pluries vidēda. ſed aliquid craſtinus dies ad cogitandum nobis de ea re.*

CICERO ATTICO S. IX.

III. *Nonas veſperi à Balbo redditæ mihi litteræ, fore Nonis Senatum, vt Brutus in Aſia, Caſſius in Sicilia frumentum emendum, & ad vrbem mittendum curarent. ô rem miſeram! primùm vllam ab iſtis, dein, ſi aliquam, hanc locatoriam prouinciam? atque haud ſcio an melius ſit, quàm ad Eurotā ſedere. ſed hæc caſus gubernabit. ait autem, eodem tempore decretum iri, vt iis, & reliquis Prætoriis prouinciæ decernantur. hoc certe melius, quàm illa Perſice porticus. nolo enim Lacedæmonem λαχεῖν. κοχώνην Lanuuium exiſtimaui. rides, inquies, in talibus rebus? quid faciam? plorando feſſus ſum. Dij immortales! quàm me conturbatum tenuit epiſtolæ tuæ prior pagina! quid autem iſte in domo tua caſus armorum? ſed hunc quidem nimbum cito tranſiiſſe lætor. tu quid egeris tua cùm triſti, tum etiam difficili ad conſiliandum legatione, vehementer exſpecto. eſt enim inexplicabilis. ita circumſedemur copiis omnibus. Me quidem Bruti litteræ, quas oſtendis à te lectas, ita perturbarunt, vt, quamquam ante egebam conſilio, tamen animi dolore ſim tardior. ſed plura, cùm iſta cognoro. hoc autem tempore, quod ſcriberem, nihil erat, eóque minus, quòd dubitabam, tu has ipſas litteras eſſésne accepturus. erat enim incertum, viſuriúſne te eſſet tabellarius. ego tuas litteras vehementer exſpecto.*

CICERO ATTICO S. X.

O BRVTI *amanter ſcriptas litteras. ô iniquum tuum tempus, qui ad eum ire non poſſis! ego autẽ quid ſcribam? vt beneficio iſtorũ vtatur? quid turpius? vt moliantur aliquid? nec audent, nec iam poſſunt. age, quieſcant auctoribus nobis? quis incolumitatem præſtet? ſi verò aliquid de Decimi, Graceiique; quæ noſtris vita, etiam ſi nemo moleſtus ſit? ludos vero non facere, quid fœdius? frumentum imponere, quæ eſt alia Dionis legatio? aut quod munus in Rep. ſordidius? prorſus quidem conſilia tali in re ne iis quidem tuta ſunt, qui dant. ſed poſſim id negligere proficiens. fruſtra verò qui ingrediar? matris conſilio cùm vtatur, vel etiam precibus, quid me interponam? ſed tamen cogitabo, quo genere vtar litterarum. nam ſilere non poſſum. ſtatim igitur mittam vel Antium, vel Circæos.*

CICERO ATTICO. S. XI.

ANTIVM *veni ante* VI. KAL. *Bruto iucundus noſter aduentus. deinde, multis audientibus, Seruilia, Tertulla, Porcia, quærere, quid placeret. aderat etiam Fauonius. ego, quod eram meditatus in via, ſuadere, vt vteretur Aſiatica curatione frumenti; nihil eſſe iam reliqui, quod ageremus, niſi vt ſaluos eſſe. in eo etiam ipſi Reip. eſſe præſidium. quam orationem cùm ingreſſus eſſem, Caſſius*

interuenit. ego eadem illa repetiui. hoc loco, fortibus ſane oculis, Caſſius (Martem ſpirare diceres) ſe in Siciliam non iturum. egó ne, vt beneficium accepiſſe in contumeliam? quid ergo agis? inquam. at ille, in Achaiam ſe iturum: quid tu, inquam, Brute? Romam, inquit, ſi tibi videtur. mihi verò minime. tutò enim non eris. quid ſi poſſem eſſe? placerétne? atque vt omnino; neque nunc, neque ex Pratura in prouinciam ires? ſed auctor non ſum, vt te vrbi committas. dicebam ea, quæ tibi profectò in mentem veniunt; cur non eſſet tutò futurus. multo inde ſermone querebantur, atque id quidem Caſſius maximè, amiſſas occaſiones; Decimúmque grauiter accuſabat. ego negabam oportere præterita: aſſentiebar tamen. cúmque ingreſſus eſſem dicere, quid oportuiſſet, nec verò quicquam noui; ſed ea, quæ quotidie omnes; nec tamen illum locum attingere, quemquam præterea oportuiſſe tangi, ſed Senatum vocare, populum ardentem ſtudio vehementius incitare, totam ſuſcipere Remp. exclamat tua familiaris: hoc vero neminem vmquam audiui. ego repreſſi. ſed & Caſſius mihi videbatur iturus: (etenim Seruilia pollicebatur ſe curaturam, vt illa frumenti curatio de S. C. tolleretur) & noster citò deiectus eſt de illo inani ſermone. velle enim ſe dixerat. conſtituit igitur, vt ludi, abſente ſe, fierent ſuo nomine. proficiſci autem mihi in Aſiam videbatur ab Antio velle. ne multa; nihil me in illo itinere, præter conſcientiam, delectauit. non enim fuit committendum, vt ille ex Italia priùs, quàm à me con-

uentus eſſet, diſcederet. hoc dempto munere amoris atque officij, ſequebatur, vt mecum ipſe:

Η δεῦρ᾽ ὁδός σοι, τί δύναται νῦν θεοπρεπές;

prorſus diſſolutum offendi nauigium, vel potius diſſipatum. nihil conſilio, nihil ratione, nihil ordine. itaque & ſi ne antea quidem dubitaui, tamen nunc eo minus, euolare hinc, idque quamprimum, vbi

„ Nec Pelopidarum facta, neque famam audiam.

Sed heus tu, ne forte ſis neſcius, Dolabella me ſibi legauit A. D. IIII. *Nonas April. id mihi heri veſperi nuntiatum eſt. votiua ne tibi quidem placebat. etenim erat abſurdum, quæ, ſi ſtetiſſet Reſp. vouiſſem; ea me, euerſa illa, vota diſſoluere: & habent, opinor, liberæ legationes definitum tempus lege Iulia; nec facile addi poteſt ad id, quod ad Deos, genus legationis, vt, cùm velis, introire, exire, liceat: quod nunc mihi additum eſt. bella eſt autem huius iuris quinquennij licentia. quamquam quid de quinquennio cogitem? contrahi mihi negotium videtur. ſed βλάσφημα mittamus.*

CICERO ATTICO. S. XII.

BENE *mehercule de Buthroto. at ego Tironem ad Dolabellam cum litteris, quia iuſſeras, miſeram. quid nocet? De noſtris autem Antiatibus ſatis videbar planè ſcripſiſſe, vt non dubitares, eſſent quin otioſi futuri, vſurique beneficio Antonij contumelioſo. Caſſius frumentariam rem aſpernabatur.*

eam Seruilia ſublaturam ex S.C. ſe eſſe dicebat. noſter verò, καὶ μάλα σεμνὸς, in Aſiam, poſtea quam mihi eſt aſſenſus tutò ſe Romæ eſſe non poſſe. ludos enim abſens facere malebat. ſtatim autem ſe iturum, ſimul ac ludorum apparatum iis, qui curaturi eſſent, tradidiſſet. nauigia colligebat. erat animus in curſu. interea in eiſdem locis erant futuri. Brutus quidem ſe aiebat Aſturæ. L. quidem Antonius liberaliter litteris ſine cura me eſſe iubet. habeo vnum beneficium: alterum fortaſſe, ni in Tuſculanum venerit. ô negotia non ferenda! quæ feruntur tamen. τῶν δ᾽ αἰτίαν τῷ βρύτων τίς ἔχει? Octauiano, vt perſpexi, ſatis ingenij, ſatis animi: videbatúrque erga noſtros ἥρωας ita fore, vt nos vellemus, animatus. ſed quid ætati credendum ſit, quid nomini, quid hereditati, quid κατηχήσει, magni conſilij eſt. vitricus quidem nihil cenſebat; quem Aſturæ vidimus. ſed tamen alendus eſt: & , vt nihil aliud, ab Antonio ſeiungendus. Marcellus præclarè, ſi præcipit noſtro noſtri: cui quidem ille deditus mihi videbatur. Panſæ autem & Hirtio non nimis credebat. bona indoles, ἐὰν διαμείνῃ.

CICERO ATTICO. S. XIII.

VIII. KAL. duas à te accepi epiſtolas. reſpondebo igitur priori prius. Aſſentior tibi, vt nec duces ſimus, nec agmen cogamus; faueamus tamen. Orationem tibi miſi. eius cuſtodiendæ, & proferendæ arbitrium tuum. ſed quando illum diem, cum tu

edendam putes? Inducias, quas ſcribis, non intelligo fieri poſſe. melior eſt ἀναντιφωνησία: qua me vſurum arbitror. Quod ſcribis legiones duas Brundiſium veniſſe; vos omnia prius. ſcribes igitur, quidquid audieris. Varronis διάλογον exſpecto. Iam probo ἡρακλείδιον, præſertim cùm tu tantopere delectere: ſed, quale velis, velim ſcire. Quod ad te antea, atque adeo prius ſcripſi (ſic enim mauis) ad ſcribendum tibi veredis certè feciſti me acriorem. ad tuũ enim iudicium, quod mihi erat notũ, addidiſti Peducei auctoritatẽ, magnam quidẽ apud me, & in primis grauem. enitar igitur, ne deſideres aut induſtriam meã, aut diligentiam. Vectenũ, vt ſcribis, & Faberium foueo. Cloelium nihil arbitror malitioſè: quamquam. ſed quid egerit? De libertate retinenda, qua certè nihil eſt dulcius, tibi aſſentior. Itáne Gallo Caninio? ô hominem nequam! quid enim dicam aliud? cautum Marcellum; me ſic, ſed non tamen cautiſſimum. Longiori epiſtolæ ſuperiorique reſpondi. nunc breuiori propriorique quid reſpõdeam, niſi eam fuiſſe dulciſſimam? Res Hiſpanienſes valde bonæ. modo Balbilium incolumem videam, ſubſidium noſtræ ſenectutis. De Anniano item, quod me valde obſeruat Viſellia. ſed hæc quidem humana. De Bruto te nihil ſcire dicis: ſed Selicia veniſſe M. Scaptium: eúmque non qua pompa, ad ſe tamen clam venturum, ſciturúmque me omnia: quæ ego ſtatim. interea narras eâdem Baſſi ſeruum veniſſe, qui nuntiaret, legiones Alexandrinas in armis eſſe.

Baſſum arceſſi, Caſſium exſpectari. quid quæris? videtur Reſp. ius ſuum reciperatura. ſed ne quid ante. noſti horum exercitationem in latrocinio, & amentiam. Dolabella, vir optimus. etſi, cùm ſcribebam, ſecunda menſa appoſita, veniſſe eum ad Baias audiebam; tamen ad me ex Formiano ſcripſit (quas litteras, cùm è balineo exiiſſem, accepi) ſeſe de attributione omnia ſumma feciſſe: Vectenum accuſat: tricatur ſcilicet, vt homo talis. ſed ait totum negotium Sestium noſtrum ſuſcepiſſe, optimum quidem illum virum, noſtrique amantiſſimum. quæro autem, quid tandem Sestius in hac re facere poſſit, quod non quiuis noſtrum? ſed, ſi quid præter ſpem erit, facies vt ſciam. ſin eſt, vt arbitror, negotium perditum, ſcribes tamen; neque iſta res commouebit. Nos hîc φιλοσοφούμεθα (quid enim aliud?) & τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος magnificè explicamus, προσφωνοῦμεν Ciceroni. qua de re enim potius pater filio? deinde alia. quid quæris? extabit opera peregrinationis huius. Varronem hodie, aut cras venturum putabant. ego autem in Pompeianum properabam; non quo hoc loco quicquam pulchrius; ſed interpellatores illic minus moleſti. ſed perſcribe quæſo, quæ cauſſa ſit Myrtilo (pœnas quidem illum pependiſſe audiui) & ſatiſne patet, vnde corruptus. Hæc cùm ſcriberem, tantum quod exiſtimabam ad te orationem eſſe perlatam. hui, quàm timeo, quid exiſtimes. etſi quid ad me, quæ non ſit foras proditura, niſi Rep. recuperata? de quo quid ſperem, non audeo ſcribere.

CICERO ATTICO. S. XIIII.

VI. KAL accepi à Dolabella litteras, quarum exemplum tibi miſi: in quibus erat, omnia ſe feciſſe, quæ tu velles. ſtatim ei reſcripſi, & multis verbis gratias egi. ſed tamen, ne miraretur, cur idem iterum facerem, hoc cauſſæ ſumpſi, quòd ex te ipſo corā antea nihil potuiſſem cognoſcere. ſed quid multa? litteras hoc exemplo dedi.

CICERO DOLABELLAE COS. SVO.

ANTEA cùm per litteras Attici noſtri de tua ſumma liberalitate, ſummóque erga ſe beneficio certior factus eſſem; cúmque tu ipſe etiam ad me ſcripſiſſes, te feciſſe ea, quæ nos voluiſſemus: egi tibi gratias per litteras iis verbis, vt intelligeres, nihil te mihi gratius facere potuiſſe. poſtea verò quàm ipſe Atticus ad me venit in Tuſculanum huius vnius rei cauſſa, tibi vt apud me gratias ageret, vt tuam eximiam quandam, & admirabilem in cauſſa Buthrotia voluntatem, & ſingularem erga ſe amorem perſpexiſſet; teneri non potui, quin tibi apertiùs illud idem his litteris declararem. ex omnibus enim, mi Dolabella, ſtudiis in me, & officiis, quæ ſumma ſunt, hoc ſcito mihi & ampliſſimum videri, & gratiſſimum eſſe, quòd perfeceris, vt Atticus intelligeret, quantum ego te, quàm tu me amares. quod reliquum eſt, Buthrotiam & cauſſam, & ciuitatē, quamquam à te conſtituta eſt (beneficia autem noſtra tueri ſolemus) tamen

velim, receptam in fidem tuam, à méque etiam tibi commendatam, auctoritate, & auxilio tuo tectam velis eſſe. ſatis erit in perpetuum Buthrotiis præſidij, magnáque cura, & ſolicitudine Atticum, & me liberaris; ſi hoc honoris mei cauſſa ſuſceperis, vt eos ſemper à te defenſos velis. quod vt facias, te vehementer etiam atque etiam rogo.

His litteris ſcriptis, me ad συντάξεις dedi: quæ quidem, vereor, ne miniata cærula tua pluribus locis notandæ ſint: ita ſum μετέωρος, & magnis cogitationibus impeditus.

CICERO ATTICO S. XV.

L. ANTONIO *malè ſit, ſiquidem Buthrotiis moleſtus eſt. Ego teſtimonium compoſui: quòd, cùm voles, obſignabis. Tu nummos Arpinatum, ſi L. Fadius Aedilis petet, vel omnis reddito. ego ad te alia epiſtola ſcripſi de* H S C X, *quæ Statio curarentur. ſi ergo petet Fadius, ei volo reddi; præter Fadium, nemini. apud me item puto depoſitum. id, ſcripſi ad Erotem, vt redderet. Reginam odi. me iure facere ſcit. ſponſor promiſſorum eius Ammonius; quæ quidem erant φιλόλογα, & dignitatis meæ; vt vel in contione dicere auderem. Saram autem præterquam quòd nefarium hominem cognoui, præterea in me contumacem. ſemel eum omnino domi meæ vidi. cùm φιλοφρόνως ex eo quærerem, quid opus eſſet; Atticum ſe dixit quærere. ſuperbiam autem ipſius reginæ, cùm eſſet trans Tiberim in hortis,*

commemorare ſine magno dolore non poſſum. nihil igitur cùm iſtis: nec tam animum me, quàm vix ſtomachum habere arbitrantur. Profectionem meam, vt video, Erotis diſpenſatio impedit. nam cum ex reliquis, quæ Nonis April. fecit, abundare debeam; cogor mutuari: quódque ex iſtis fructuoſis rebus receptum eſt, id ego ad illud fanum ſepoſitum putabam. ſed hæc Tironi mandaui, quem ob eam cauſſam Romam miſi. te nolui impeditum impedire. Cicero noſter quo modeſtior eſt, eo me magis commouet. ad me enim de hac re nihil ſcripſit, ad quem nimirum potiſſimum debuit. ſcripſit hoc autem ad Tironem, ſibi poſt KAL. April. (ſic enim annuum tempus confici) nihil datum eſſe: tibi pro tua natura ſemper placuiſſe, téque exiſtimaſſe id etiam ad dignitatem meam pertinere, eum non modò liberaliter à nobis, ſed etiam ornatè cumulatéque tractari. quare velim cures (nec tibi eſſem moleſtus, ſi per alium hoc agere poſſem) vt permutetur Athenas, quod ſit in annuum ſumptum. ei ſcilicet Eros numerabit. eius rei cauſſa Tironem miſi. curabis igitur, & ad me, ſi quid tibi de eo videbitur, ſcribes.

CICERO ATTICO S. XVI.

TANDEM à Cicerone tabellarius: & mehercule litteræ πεπινωμένως ſcriptæ: quod ipſum προκοπὴν aliquam ſignificaret. itémque ceteri præclara ſcribunt. Leonidas tamen retinet ſuum illud ADHVC. ſummis verò laudibus Herodes. quid quæ-

ris? vel verba mihi dari facilè patior in hoc, méque libenter præbeo credulum. Tu, velim, ſi quid tibi eſt à Statio ſcriptum, quod pertineat ad me, certiorem me facias. Narro tibi: hæc loca venuſta ſunt, abdita certè: & ſi quid ſcribere velis, ab arbitris libera. ſed neſcio quo modo οἶκος φίλος. itaque me referunt pedes in Tuſculanum. & tamen hæc ῥωπογραφία ripulæ videtur habitura celerem ſatietatem. equidem etiam pluuias metuo, ſi prognoſtica noſtra vera ſunt. ranæ enim ῥητορεύουσιν. Tu, quæſo, fac ſciam vbi Brutum noſtrum, & quo die videre poſſim.

CICERO ATTICO S. XVII.

DVAS *accepi poſtridie Idus, alteram eo die datam, alteram idibus. prius igitur ſuperiori. De Bruto, cùm ſcies. De Conſulum ſicto timore cognoueram. Sica enim φιλοστοργος ille quidem, ſed tumultuoſiùs ad me etiam illam ſuſpicionem pertulit. quid tu autem? τὰ μὲν διδόμενα? nullum enim verbum à Siregio. non placet. De Pletorio vicino tuo permoleſtè tuli, quemquam priùs audiſſe, quàm me. De Syro prudenter. L. Antonium per M. fratrem, vt arbitror, facillimè deterrebis. Antroni vetui; ſed nondum acceperas litteras; nec cuiquam, niſi L. Fadio Aedili. aliter enim nec cautè, nec iure fieri poteſt. Quòd ſcribis tibi deeſſe* H S C, *quæ Ciceroni curata ſint; velim ab Erote quæras, vbi ſit merces inſularum. Arabioni de Sitio nihil iraſcor:*

iraſcor. ego de itinere, niſi explicato Λ, nihil cogito. quod idem tibi videri puto. Habes ad ſuperiorem. nunc audi ad alteram. Tu verò facis, vt omnia, quòd Seruiliæ non dees, id eſt Bruto. De regina gaudeo te non laborare, certè etiam tibi probari. Erotis rationes & ex Tirone cognoui, & vocaui ipſum. Gratiſſimum, quod polliceris, Ciceroni nihil defuturum: de quo mirabilia Meſſalla; qui, Lanuuio rediens ab illis, venit ad me: & mehercule ipſius litteræ ſic & φιλοςόργως, & εὐπινῶς ſcriptæ, vt eas vel in acroaſi audeam legere: quo magis illi indulgendum puto. De Buciliano Seſtium puto non moleſtè ferre. Ego, ſi Tiro ad me, cogito in Tuſculanũ. Tu verò, quidquid erit, quod me ſcire par ſit, ſtatim.

CICERO ATTICO. S. XVIII.

XVII. KAL. *etſi ſatis videbar ſcripſiſſe ad te, quid mihi opus ſit, & quid te facere vellem, ſi tibi commodum eſſet: tamen, cùm profectus eſſem, & in ea cura vigilarem, Tironem ſtatui ad te eſſe mittendum, vt iis negotiis, quæ agerentur, intereſſet: atque etiam ſcripſi ad Dolabellam, me, ſi ei videretur, velle proficiſci: petiique ab eo de mulis vecturæ itineris, & vehis. quoniam intelligo te diſtentiſſimum eſſe quà de Buthrotiis, quà de Bruto; cuius etiam ludorum ſeorſum curam, etiam adminiſtrationem ſuſpicor ex magna parte ad te pertinere; vt ergo in eiuſmodi re, tribues nobis paulum operæ. nec enim multum opus eſt. mihi res ad cædem, & eam*

quidem propinquam, ſpectare videtur. vides homines; vides arma. prorſus non mihi videor eſſe tutus. ſin tu aliter ſentis, velim ad me ſcribas. domi enim manere, ſi rectè poſſum, multo malo.

CICERO ATTICO S. XIX.

QVIDNAM *eſt, quod audendum amplius de Buthrotiis? ſtetiſſe enim te fruſtra ſcribis. quid autem ſe refert Brutus? doleo mehercule te tam eſſe detentum: quod decem hominibus referendum acceptum. eſt illud quidem* ἐργῶδες, *ſed* ἀνυστὸν, *mihique gratiſſimum. De armis, nihil vidi apertiùs. fugiamus igitur: at, vt ais, coram. Theophanes quid velit, neſcio. ſcripſerat enim ad me: cui reſcripſi, vt potui. mihi autem ſcribit, venire ad me ſe velle, vt & de ſuis rebus, & quædam, quæ ad me pertinerent. tuas litteras exſpecto. vide quæſo, ne quid temere fiat. Statius ſcripſit ad me, locutum ſecum eſſe Q. Ciceronem valde aſſeueranter, ſe hæc ferre non poſſe: certum ſibi eſſe ad Brutum, & Caſſium tranſire. hoc enimuero nunc diſcere haueo: hoc ego, quid ſit, interpretari non poſſum. poteſt aliquid iratus Antonio: poteſt gloriam nouam quærere: poteſt totum eſſe* σχεδίασμα: *& nimirum ita eſt. ſed tamen & ego vereor, & pater conturbatus eſt. ſcit enim, quæ ille de hoc; mecum quidem* ἄφατα *olim. planè, quid velit, neſcio. A Dolabella mandata habebo, quæ mihi videbuntur, id eſt nihil. Dic mihi, C. Antonius voluítne fieri Septemuir? fuit*

certè dignus. De Menedemo eſt, vt ſcribis. facies omnia mihi nota.

CICERO ATTICO S. XX.

EGI *gratias Vectenо; nihil enim potuit humaniꝰ. Dolabellæ mandata ſint qualibet: mihi aliquid, vel quod Niciæ nuntiem. quis enim hæc, vt ſcribis, ἐν κοινῷ? nunc dubitare quemquam prudentem, quin meus diſceſſus deſperationis ſit, non legationis? Quod ais, extrema quædam iam homines de Rep. loqui, & eos quidem viros bonos; ego, quo die audiui illum tyrannum in contione clariſſimum virum appellari, ſubdiffidere cœpi. poſtea verò quàm tecum Lanuuij vidi noſtros tantum ſpei habere ad viuendũ, quantum accepiſſent ab Antonio, deſperaui. itaque, mi Attice, fortiter hoc velim accipias, vt ego ſcribo. genus illud interitus, quæ cauſa, ac quorſus eſt, fœdum duces, & quaſi denuntiatum nobis ab Antonio. ex hac naxa exire conſtitui, non ad fugam, ſed ad ſpem mortis melioris. hæc omnis culpa Bruti. Pompeium Cartheiæ receptum ſcribis: iam igitur contra hunc exercitum. vtra ergo caſtra? media enim tollit Antonius. illa infirma, hæc nefaria. properemus igitur. ſed iuua me conſilio, Brundiſione, an Puteolis. Brutus quidem ſubito: ſed ſapienter. πάσχω τι. quando enim illum? ſed humana ferenda. tu ipſe eum videre non potes. dij illi mortuo, qui vnquam Buthrotum. ſed acta miſſa. videamus, quæ agenda ſint.*

Rationes Erotis, etſi ipſum non dum vidi, tamen & ex litteris eius, & ex eo, quod Tiro cognouit, propemodum cognitas habeo. verſuram ſcribis eſſe faciendam menſium quinque; id eſt ad KAL. *Nouemb.* HS CC: *in eam diem cadere nummos, qui à Quincto debentur. velim igitur, quoniam Tiro negat tibi placere, me eius rei cauſſa Romam venire; ſi te ea res nihil offendet, videas, vnde nummi ſint; mihi feras expenſum. hoc video in præſentia opus eſſe. reliqua diligentius ex hoc ipſo exquiram; in his, de mercedibus dotalium prædiorum: quæ ſi fideliter Ciceroni curabuntur, quamquam volo laxiùs, tamen ei propemodum nihil deerit. equidem video mihi quoque opus eſſe viaticum. ſed id ex prædiis, vt cadet, ita ſoluetur: mihi autem opus eſt vniuerſo quidem: etſi mihi videtur iſte, qui vmbras timet, ad cædem ſpectare; tamen, niſi explicata ſolutione, non ſum diſceſſurus. ſit ne autem extricata, nécne, tecum cognoſcam. Hanc putaui mea manu ſcribendam: itaque feci. De Fadio, vt ſcribis; vtique alij nemini. reſcribas velim hodie.*

CICERO ATTICO. S. XXI.

NARRO *tibi; Q. pater exultat lætitia. ſcripſit enim filius, ſe idcirco profugere ad Brutum voluiſſe, quòd, cùm ſibi negotium daret Antonius, vt eum dictatorem efficeret, præſidium occuparet, id recuſaſſet: recuſaſſe autem ſe, ne patris animum offenderet: ex eo ſibi illum hoſtem. tum me, inquit,*

collegi, verens, ne quid mihi ille iratus tibi noceret. itaque eum placaui. & quidem CCCC. certa: reliqua in ſpe. ſcribit autem Statius, illum cum patre habitare velle. hoc verò mirum: & id gaudet. ecquem tu illo certiorem nebulonem? ἐποχὴν veſtram de re Cani deliberationis probo. nihil eram ſuſpicatus de tabulis: ἀκεραίως reſtitutam arbitrabar. Quæ differs, vt mecum coram; exſpectabo. Tabellarios, quoad voles, tenebis. es enim occupatus. Quod ad Xenonem, probè. Quod ſcribo, cùm abſoluero. Quincto ſcripſiſti, te ad eum litteras: nemo attulerat. Tiro negat iam tibi placere Brundiſium, & quidem dicere aliquid de militibus. at ego iam deſtinaram, Hydruntem quidem. mouebant me tuæ quinquæ horæ. hic autem quantus πλοῦς? ſed videbimus. Nullas à te XI. KAL. quippe: quid enim iam noui? cùm primùm igitur poteris, venies. ego propero, ne ante Sextus; quem aduentare aiunt.

CICERO ATTICO S. XXII.

GRATVLOR nobis Q. filium exiiſſe: moleſtus non erit. Panſam bene loqui credo. ſemper enim coniunctum eſſe cum Hirtio ſcio. amiciſſimum Bruto & Caſſio puto, ſi expediet. ſed quando illos videbit? inimicum Antonio: quando, aut cur? quouſque ludemur? Ego autem ſcripſi Sextum aduentare, non quo iam adeſſet, ſed quia certè id ageret, ab armíſque nullus diſcederet. certè, ſi pergit, bellum paratum eſt. hic autem noſter Cytherius, niſi victo-

rem, neminem victurum. quid ad hæc Panſa? vtro erit, ſi bellum erit; quod videtur fore? ſed & hæc, & alia coram: hodie quidem, vt ſcribis, aut cras.

CICERO ATTICO S. XXIII.

MIRIFICE *torqueor, ſine dolore tamen: ſed per multa mihi de noſtro itinere in vtramque partem occurrunt. quouſque? inquies. quoad erit integrum: erit autem vſque dum ad nauem. Panſa ſi reſcripſerit, & meam tibi, & illius epiſtolam mittam. Silium exſpectabam; cui* ὑπόμνημα *compoſitum, ſi quid noui. Ego litteras miſi ad Brutum: cuius de itinere etiam ex te velim, ſi quid ſcies, cognoſcere.*

CICERO ATTICO S. XXIIII.

TABELLARIVS, *quem ad Brutum miſeram, ex itinere rediit* VII. KAL. *ei Seruilia dixit, eo die Brutum* H. IIII. *profectum. ſane dolui meas litteras redditas non eſſe. Silius ad me non venerat. cauſſam compoſui. eum libellum tibi miſi. te quo die exſpectem, velim ſcire.*

CICERO ATTICO. S. XXV.

DE *meo itinere variæ ſententiæ. multi enim ad me. ſed tu incumbe quæſo in eam curam. magna res eſt. an probas, ſi ad* KAL. *Ian. cogitamus? meus*

animus eſt æquus, ſic tamen, vt ſi nihil offenſionis ſit: & tu etiam ſcitè, quo die olim piaclum, myſteria ſcilicet. vt vt ſit res, caſus conſilium noſtri itineris iudicabit. dubitemus igitur. eſt enim hiberna nauigatio odioſa; eóque ex te quæſieram myſteriorum diem. Brutum, vt ſcribis, viſum iri à me puto. ego hinc volo prid. KAL.

CICERO ATTICO. S. XXVI.

DE *Quincti negotio video à te omnia facta. ille tamen dolet, dubitans, vtrum morem gerat Leptæ, an fidem infirmet Silio. Inaudiui L. Piſonem velle exire legatum* ψευδεγγράφῳ *S.C. velim ſcire, quid ſit. Tabellarius ille, quem tibi dixeram à me ad Brutum eſſe miſſum in Anagninum, ad me venit ea nocte, quæ proxima ante* KAL. *fuit; litteráſque ad me attulit: in quibus vnum alienum ſumma ſua prudentia, idem illud, vt ſpectem ludos ſuos. reſcripſi ſcilicet, primùm me iam profectum, vt non integrum ſit: dein,* ἀτοπώτατον *eſſe, me, qui Romam omnino poſt hæc arma non acceſſerim, neque id tam periculi mei cauſſa fecerim, quàm dignitatis, ſubitò ad ludos venire. tali enim tempore ludos facere illi honeſtum eſt, cui neceſſe eſt. ſpectare mihi vt non eſt neceſſe, ſic ne honeſtum quidem eſt. equidem illos celebrari, & eſſe quam gratiſſimos mirabiliter cupio: ídque ita futurum eſſe confido: & tecum ago, vt iam ab ipſa commiſſione ad me, quemadmodum accipiantur; deinde omnino reliquorum dies*

ſingulos perſequare. ſed de ludis hactenus. Reliqua pars epiſtolæ eſt illa quidem in vtramque partē: ſed tamen nonnullos interdum iacit igniculos viriles: quod quale tibi videretur, vt poſſes interpretari, miſi ad te exēplum epiſtolæ. quāquam mihi tabellarius noſter dixerat, tibi quoque ſe attuliſſe litteras à Bruto, eáſque ad te è Tuſculano eſſe delatas. Ego itinera ſic compoſueram, vt Nonis Quinct. Puteolis eſſem. valde enim feſtino; ita tamen, vt, quantum homo poſſit, quàm cautiſſimè nauigem. M. Aelium cura liberabis: is me paucos ſpecus in extremo fundo, & eos quidem ſubterraneos, ſeruitutis à puteali quid habituros: id me iam iam nolle, neque mihi quicquam eſſe tanti; ſed, vt mihi dicebas, quam leniſſimè; potiùs vt cura liberetur, quàm vt me ſuſcenſere aliquid ſuſpicetur. Idem de illo Tulliano capite liberè cum Caſcelio loquare. parua res eſt: ſed tu bene attendiſti: nimis callidè agebatur: ego autem, ſi mihi impoſuiſſet aliquid, quod pæne fecit, niſi tua malitia affuiſſet, animo iniquo tuliſſem. itaque, vt vt erit, rem impediri malo. Octauam partem tuli luminarium in ædium ἄϑυρα. Ne memineris cui Cærellia. Videris mācipio dare ad eam ſummam, quæ ſub præcone fuit maxima: id opinor eſſe CCCLXXX. Noui ſi quid erit, atque etiam ſi quid proſpicies, quod futurū putes, ſcribas ad me quamſæpiſſimè velim. Varroni, quemadmodum tibi mandaui, memineris excuſare tarditatem litterarum mearum. Mundus is. Tu M. Ennius quid egerit de teſtamento (curioſus enim) facias me velim cer-

tiorem. Ex Arpinati, VI. NON.

CICERO ATTICO S. XXVII.

GAVDEO id te mihi ſuadere, quod ego mea ſponte pridie feceram. nam cùm ad te VI. Nonas darem, eidem tabellario dedi etiam ad Seſtium, ſcriptas πάνυ φιλοστόργως. Ille autem, quòd Puteolos proſequitur, humane; quòd queritur, iniuſte. non enim ego tam illum exſpectare, cùm de Coſano rediret, debui, quàm ille aut non ire ante, quam me vidiſſet, aut citius reuerti. ſciebat enim me celeriter velle proficiſci, ſeſéque ad me in Tuſculanum ſcripſerat eſſe venturum. Te, vt à me diſceſſeris, lacrimaſſe, moleſtè ferebam. quod ſi me præſente feciſſes, conſilium totius itineris fortaſſe mutaſſem. ſed illud preclarè, quòd te conſolata eſt ſpes breui tempore congrediendi: quæ quidem exſpectatio me maximè ſuſtentat. meæ tibi litteræ non deerunt. De Bruto, ſcribam ad te omnia. Librum tibi celeriter mittam de gloria. excudam aliquid ἡρακλείδειον, quod lateat in theſauris tuis. De Planco, memini. Attica iure queritur. Quòd me de Bacchi, de ſtatuarum coronis certiorem feciſti, valde gratum: nec quicquam poſt hac non modò tantum, ſed ne tantulum quidem præterieris. Et de Herode & Mettio meminero, & de omnibus, quæ te velle ſuſpicabor modo. ô turpem ſororis tuæ filium, cùm hæc ſcriberem. aduentabat autem βουλύσει cenantibus nobis.

CICERO ATTICO S. XXVIII.

Ego, vt ad te pridie ſcripſeram Nonis conſtitueram venire in Tuſculanum. ibi igitur quotidie tuas litteras exſpectabo, & maximè de ludis; de quibus etiam ad Brutum tibi ſcribendum eſt. cuius epiſtolæ, quam interpretari ipſe vix poteram, exemplum pridie tibi miſeram. Attica mea velim me ita excuſes, vt omnem culpam in te transferas, & ei tamen confirmes, me minimè totum amorem eo mecum attuliſſe.

CICERO ATTICO S. XXIX.

Brvti ad te epiſtolam miſi. dij boni, quanta ἀμηχανία! cognoſces, cùm legeris. De celebratione ludorum Bruti, tibi aſſentior. Ad M. Aelium nullus tu quidem domum, ſed ſicubi inciderit. De Tulliano ſemiſſe, M. Axianum adhibebis, vt ſcribis. Quod cum Coſiano egiſti, optimè. Quod non ſolùm mea, verùm etiam tua expedis, gratum. Legationem probari meam, gaudeo. Quod promittis, dij faxint. quid enim mihi meis iucundius? ſed iſtam, quam tu excipis, metuo. Brutum cùm conuenero, peeſcribam omnia. De Planco, & Decimo, ſanè velim. Sextum ſcutum abiicere nolebam. De Mundo, ſi quid ſcies. Reſcripſi ad omnia tua. nunc noſtra accipe. Quinctus filius vſque Puteolos: mirus ciuis, vt tu Fauonium, Aſinium dicas: & qui-

dem duas ob cauſſas, & vt mecum; & συνεἶναι vult cum Bruto, & Caſſio. Sed tu quid ais? ſcio enim te familiarem eſſe Othonum. ait hic ſibi Iuliam. ferè conſtitutum enim eſſe diſcidium. quæſiuit ex me pater, qualis eſſet fama. dixi, nihil ſanè me audiſſe (neſciebam enim cur quæreret) niſi de ore, & patre. ſed quorſus, inquam? at ille, filium velle. tum ego, etſi ἐβδελυττόμην, tamen negaui putare me illa eſſe vera: σκοπὸς (hoc eſt enim) huic noſtro nihil præbere. illa autem οὐ παρὰ τοῦτον. ego tamen ſuſpicor hunc, vt ſolet allucinari. ſed velim quæras (facile autem potes) & me certiorem. Obſecro te, quid eſt hoc? Signata iam epiſtola, Formiani, qui apud me cenabant, Plancum ſe aiebant, hunc Buthrotium, pridie, quàm hoc ſcribebam, id eſt III. Nonas vidiſſe demiſſum ſine phaleris: ſeruulos autem dicere, eum, & agripetas eiectos à Buthrotiis. macte. ſed amabo te, perſcribe mihi totum negotium.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD ATTICVM. LIBER XVI.

CICERO ATTICO S. I.

NONIS Quinct. veni in Puteolanum. poſtridie iens ad Brutum in Neſidem hæc ſcripſi. ſed eo die, quo veneram, cenanti Eros tuas litteras. Ita ne? Nonis Iuliis? Dij hercule iſtis. ſed ſtomachari totum diem licet. quicquámne turpius, quam Bruto, Iuliis? redeo ad meum igitur, ἔτι ἐῶμεν? nihil vidi. Sed quid eſt quæſo, quod agripetas Buthroti conciſos audio? quid autem Plancus tam curſim (ita enim audiebam) diem, & noctem? ſanè cupio ſcire quid ſit. Meam profectionem laudari gaudeo. Dymæos, agro pulſos, mare infeſtum habere, nil mirum. videndum eſt, vt manſio laudetur. ἐν ὁμοπλοίᾳ Bruti videtur aliquid præſidij eſſe. ſed, opinor, minuta nauigia. ſed iam ſciam, & ad te cras. De Ventidio, πανικὸν puto. De Sexto, pro certo habebatur, haud arma. quod ſi verum eſt; ſine bello ciuili video ſeruiendum. quid ergo? KAL. *Ian. in Panſa ſpes? λῆρος πολὺς, in vino &, in ſomno iſtorum. De* CCX, *optimè Ciceronis rationes explicentur. Ouius enim recens: is multa, quæ vellem: in his ne hoc quidem malum, in mandatis ſat abundè:* HS LXXII. *ſatis eſſe, affatim prorſus; ſed Xenonem perexiguè, & γλίσχρως.*

præbere, id eſt minutatim. quo plus permutaſti, quàm ad fructum inſularum, id ille annus habeat, in quem itineris ſumptus acceſſit. hinc ex KAL. *April. ad* HS LXXX *accommodetur. nunc enim inſulæ tantum. videndum enim eſt, quid, cùm Romæ erit. non enim puto ſocrum illam ferendam. Pindaro Decumano negaram. Nunc, cuius rei cauſſa tabellarium miſerim, accipe. Q. filius mihi pollicetur ſe Catonem. egit autem & pater, & filius, vt tibi ſponderem: ſed ita, vt tum crederes, cùm ipſe cognoſſes. huic ego litteras ipſius arbitratu dabo. eæ te ne mouerint. has ſcripſi in eam partem, ne me motum putares. dij faxint, vt faciat ea, quæ promittit. commune enim gaudium. ſed ego nihil dico amplius. is hinc* VII. *Idus. ait enim attributionem in Idus, ſe autem vrgeri acriter. tu ex meis litteris, quo modo reſpondeas, moderabere. Plura, cùm & Brutum videro; & Erotem remittam. Atticæ meæ excuſationem accipio, eámque amo plurimum: cui, & Piliæ ſalutem.*

CICERO ATTICO. S. II.

V I. *Idus duas epiſtolas accepi, vnam à meo tabellario, alteram à Bruti. De Buthrotiis longè alia fama in his locis fuerat: ſed cum aliis multis hoc ferendum. Erotem remiſi citiùs, quàm conſtitueram, vt eſſet qui Hortenſio: & quia Equiribus quidem ait ſe Idibus conſtituiſſe. Hortenſius verò impudenter. nihil enim debetur ei, niſi ex tertia*

penſione, quæ eſt KAL. *Sext. ex qua penſione ipſa maior pars eſt ei ſoluta aliquanto ante diem. ſed hæc Eros videbit Idibus. De Publilio autem, quod perſcribi oportet, moram non puto eſſe faciendam. ſed cùm videas, quantum de iure noſtro deceſſerimus, qui de reſiduis* CCCC HS, CC *præſentia ſoluerimus, reliqua reſcribamus; loqui cum eo, ſi videbitur, poteris, eum commodum noſtrum exſpectare debere, cùm tanta ſit à nobis iactura facta iuris. Sed amabo te, mi Attice (vidéſne quam blandè?) omnia noſtra, quoad eris Romæ, ita gerito, regito, gubernato, vt nihil à me exſpectes. quamquam enim reliqua ſatis apta ſunt ad ſoluendum; tamen fit ſæpe, vt ij, qui debent non reſpondeant ad tempus. ſi quid eiuſmodi acciderit, ne quid tibi ſit fama mea potius. non modò verſura, verum etiam venditione, ſi ita res coget, nos vindicabis. Bruto tuæ litteræ gratæ erant. fui enim apud illum multas horas in Neſide, cùm paulo ante tuas litteras accepiſſem. delectari mihi Tereo videbatur, & habere maiorem Accio, quàm Antonio, gratiam. mihi autem quo lætiora ſunt, eo plus ſtomachi & moleſtiæ eſt, populum Romanum manus ſuas non in defendenda Rep. ſed in plaudendo conſumere. mihi quidem videntur iſtorum animi incendi etiam ad repræſentandam improbitatē ſuam. ſed tamen, dum modò doleant aliquid, doleant quidlibet. Conſilium meum quòd ais quotidie magis laudari; non moleſtè fero; exſpectabámque, ſi quid de eo ad me ſcriberes. ego enim in varios ſer-*

mones incidebam. quin etiam idcirco trahebam, vt quamdiutiſſimè integrum eſſet. ſed quoniam furcilla extrudimur, Brundiſium cogito. facilior enim, & exploratior deuitatio legionum fore videtur, quàm piratarum, qui apparere dicuntur. Seſtius VI. *Idus expectabatur, ſed non venerat, quod ſciã. Caſſius cum claſſicula ſua venerat. ego, cùm eum vidiſſem* V. KAL. *in Pompeianum cogitabam, inde Herculanium. noſti reliqua. De Tutia ita putaram. De Aebutio, non credo: nec tamen curo plus, quàm tu. Planco, & Oppio ſcripſi equidem, quoniam rogaras: ſed, ſi tibi videbitur, ne neceſſe habueris reddere. cùm enim tua cauſſa fecerint omnia; vereor, ne meas litteras litteras ſuperuacaneas arbitrentur. Oppio quidem vtique: quem tibi amiciſſimum cognoui. verùm, vt voles. Tu, quoniam ſcribis hiematurum te in Epiro, feceris mihi gratum, ſi ante eò veneris, quàm mihi in Italiam te auctore veniendum ſit. litteras ad me quam ſæpiſſimè, ſi de rebus minus neceſſariis aliquem nactus; ſin autem erit quid maius, domo mittito.* Ἡρακλείδειον, *ſi Brundiſium ſalui, adoriemur. de gloria miſi tibi. cuſtodies igitur, vt ſoles: (ſed notentur eclogarij) quos Saluius, bonos auditores nactus, in conuiuio duntaxat legat. mihi valde placent: mallem tibi. Etiam atque etiam vale.*

CICERO ATTICO. S. III.

TV VERO *ſapienter. nunc demum enim re-*

ſcribo his litteris, quas mihi miſiſti, conuento Antonio Tiburi. ſapienter igitur, quòd manus dediſti, quódque etiam vltro gratias egiſti. certè enim, vt ſcribis, deſeremur potius à Rep. quàm à re familiari. quod verò ſcribis te magis & magis delectari, O TITE SI QVID EGO: *addis mihi ſcribendi alacritatem. Quod Erotem non ſine munuſculo exſpectare dicis; gaudeo non fefelliſſe eam rem opinionem tuam: ſed tamen idem σύνταγμα miſi ad te retractatiùs, & quidem ἀρχέτυπον ipſum, crebris locis inculcatum & refectum. hunc tu tralatum in macrocolum lege arcanò conuiuis tuis: ſed, ſi me amas, hilaris, & bene acceptis; ne in me ſtomachum erumpant, cùm ſint tibi irati. De Cicerone, velim ita ſit, vt audimus. De Xenone, coram cognoſcam: quamquam nihil ab eo arbitror neque indiligenter, neque illiberaliter. De Herode, faciam, vt mandas: & ea, quæ ſcribis, ex Saufeio, & è Xenone cognoſcam. De Q. filio, gaudeo tibi meas litteras prius à tabellario meo, quàm ab ipſo, redditas: quamquam te nihil fefelliſſet. veruntamen. ſed exſpectò, quid ille tecum, quid tu viciſſim: nec dubito, quin ſuo more vterque. ſed eas litteras Curium mihi ſperò redditurum: qui quidem, etſi per ſe eſt amabilis, à méque diligitur; tamen accedit magnus cumulus commendationis tuæ. Litteris tuis ſatis reſponſum eſt. nunc audi quod, etſi intelligo ſcribi neceſſe non eſſe, ſcribo tamen. Multa me mouent in diſceſſu, in primis mehercule, quòd diiungor à te, mouet etiam nauigationis labor, alienus*

non ab ætate ſolùm noſtra, verum etiam à dignitate; tempúſque diſceſſus ſubabſurdum. relinquimus enim pacem, vt ad bellum reuertamur; quódque temporis in prædiolis noſtris, & bellè ædificatis, & & ſatis amœnis conſumi potuit, in peregrinatione conſumimus. conſolantur hæc. aut proderimus aliquid Ciceroni: aut, quantum profici poſſit, iudicabimus. deinde tu iam, vt ſpero, & vt promittis, aderis. quod quidem ſi acciderit, omnia nobis erunt meliora. Maximè autem me angit ratio reliquorum meorum: quæ quamquam explicata ſunt; tamen, quòd & Dolabellæ nomen in iis eſt, & attributione mihi nomina ignota, conturbor: nec me vlla res magis angit ex omnibus. itaque non mihi videor erraſſe, quòd ad Balbum ſcripſi apertiùs, vt, ſi quid tale accidiſſet, vt non cōcurrerent nomina, ſubueniret; méque tibi etiam mandaſſe, vt, ſi quid eiuſmodi accidiſſet, cum eo communicares: quod facies, ſi tibi videbitur, eóque magis, ſi proficiſceris in Epirum. Hæc ego conſcendens è Pōpeiano tribus actuariolis decemſcalmis. Brutus erat in Neſide etiam nunc, Neapoli Caſſius. Ecquid amas Deiotarum, & non amas Hieram? qui, vt Bleſamius venit ad me, cùm ei præſcriptum eſſet, ne quid ſine Sexti noſtri ſententia ageret; neque ad illum, neque ad quemquem noſtrum retulit. Atticam noſtram cupio abſentem ſuauiari: ita mihi dulcis ſalus viſa eſt, per te miſſa ab illa. referes igitur ei plurimam, itémque Piliæ dicas velim.

CICERO ATTICO S. IIII.

ITA *vt heri tibi narraui, vel fortaſſe hodie (Quinctus enim altero die ſe aiebat) in Neſida* VIII. *Idus. ibi Brutus. quàm ille doluit de Nonis Iuliis. mirificè eſt conturbatus. itaque ſeſe ſcripturum aiebat, vt venationem etiam, quæ poſtridie ludos Apollinares futura eſt, proſcriberent,* III. ID. QVINCT. *Libo interuenit. is Philonem, Pompeij libertum, & Hilarum ſuum libertum veniſſe à Sexto cum litteris ad Conſules, ſiue quo alio nomine ſunt. earum exemplum nobis legit. dixi quid videretur: pauca* περὶ λέξιν: *ceteroqui & ſatis grauiter, & non contumaciter. tantum addi placuit, quod erat,* COSS. *ſolùm, vt eſſet,* PRAETT. TRIBB. PLEB. SENATVI; *ne illi non proferrent eas, quæ ad ipſos miſſa eſſent. Sextum autem nuntiant cum vna ſolùm legione fuiſſe Chartagine: eique eo ipſo die, quo oppidum Boream cepiſſet, nuntiatum eſſe de Cæſare: capto oppido, miram lætitiam, commutationémque animorum, concurſúmque vndique: ſed illum ad ſex legiones, quas in vlteriore reliquiſſet, reuertiſſe. ad ipſum autem Libonem ſcripſit, nihil eſſe, niſi ad larem ſuum liceret. ſumma poſtulatorum, vt omnes exercitus dimittantur, qui vbique ſint. Hæc fere de Sexto. De Buthrotiis vndique quærens, nihil reperiebam. alij, conciſos agripetas: alij, Plancum, acceptis nummis, relictis illis, aufugiſſe. itaque non video ſciturum me,*

quid eius ſit, ni ſtatim aliquid litterarum. Iter illud Brundiſium, de quo dubitabam, ſublatum videtur. legiones enim aduentare dicuntur. hæc autem nauigatio habet quaſdam ſuſpiciones periculi. itaque conſtituebam vti ὁμοπλοΐᾳ. *paratiorem offendi Brutum, quàm audiebam. nam & ipſe Domitius bona plane habet dicrota: ſúntque nauigia præterea luculenta Seſtij, Buciliani, ceterorum. nam Caſſii claſſem, quæ planè bella eſt, non numero vltra fretum. illud eſt mihi ſubmoleſtum, quòd parum Brutus properare videtur. primum confectorum ludorum nuntios exſpectat: deinde, quantum intelligo, tardè eſt nauigaturus, conſiſtens in locis pluribus: tamen arbitror eſſe commodius tardè nauigare, quàm omnino non nauigare: etſi, cùm proceſſerimus, exploratiora videbuntur; Eteſiis vtemur.*

CICERO ATTICO S. V.

TVAS *iam litteras Brutus exſpectabat: cui quidem ego non nouum attuleram de Tereo Attij. ille Brutum putabat. ſed tamen rumoris neſcio quid afflauerat, commiſſione Græcorum, frequentiam non fuiſſe: quod quidem me minime fefellit. ſcis enim, quid ego de Græcis ludis exiſtimem. nunc audi quod pluris eſt, quàm omnia. Quinctus fuit mecum dies cõplures: &, ſi ego cuperem, ille vel pluris fuiſſet: ſed, quantum fuit, incredibile eſt, quàm me in omni genere delectarit: in eóque maximè, in quo*

minimè ſatisfaciebat. ſic enim commutatus eſt totus & ſcriptis meis quibuſdam, quæ in manibus habebam, & aſſiduitate orationis, & præceptis, vt tali animo in Remp. quali nos volumus, futurus ſit. hoc cùm mihi non modò confirmaſſet, ſed etiam perſuaſiſſet; egit mecum accurratè multis verbis, tibi vt ſponderem, ſe dignum & te, & nobis futurum; neque ſe poſtulare, vt ſtatim crederes: ſed, cùm ipſe perſpexiſſes, tum vt ſe amares. quòd niſi fidem mihi feciſſet, iudicaſſémque hoc, quod dico, firmum fore; non feciſſem id, quod dicturus ſum. duxi enim mecum adoleſcentem ad Brutum. ſic ei probatum eſt, quod ad te ſcribo, vt ipſe crediderit; me ſponſorem accipere noluerit: eúmque laudans amiciſſimè mentionem tui fecerit: complexus, oſculatúſque dimiſerit. quamobrem etſi magis eſt, quod gratuler tibi, quàm quod te rogem; tamen etiam rogo, vt, ſi quæ minùs antea propter infirmitatem ætatis conſtanter ab eo fieri videbantur, ea iudices illum abiecisſe; mihique credas, multùm allaturam, vel plurimùm potiùs, ad illius iudicium confirmandum, auctoritatem tuam. Bruto cùm ſæpe inieciſſem de ὁμοπλοίᾳ, *non perinde, atque ego putaram, arripere viſus eſt. exiſtimabam* μετεωρότερον *eſſe: & hercule erat, & maximè de ludis. at mihi, cùm ad villam rediſſem, Cn. Lucceius, qui multum vtitur Bruto, narrauit, illum valde morari, non tergiuerſantem, ſed exſpectantem, ſi qui fortè caſus. itaque dubito, an Venuſiam tendam, & ibi exſpectem de legionibus: ſi aberunt, vt quidam arbitran-*

tur, Hydruntem: ſi neutrum erit ἀσφαλὲς, eodem reuertar. iocari me putas? moriar, ſi quiſquam me tenet præter te. etenim circumſpice: ſed ante erubeſco. O dies in auſpiciis Lepidi lepidè deſcriptos, & aptè ad conſilium reditus noſtri. magna ῥοπὴ ad proficiſcendum tuis litteris. atque vtinam te illic. ſed vt conducere putabis. Nepotis epiſtolam exſpecto: cupidus ille meorum, qui ea, quibus maximè γαυριῶ, legenda non putet? & ais μετ' ἀμύμονα. tu verò ἀμύμων: ille quidem ἄμβροτος. Mearum epiſtolarum nulla eſt συναγωγή: ſed habet Tiro inſtar ſeptuaginta. & quidem ſunt à te quædam ſumendæ. eas ego, oportet, perſpiciam, corrigam. tum denique edentur.

CICERO ATTICO S. VI.

EGO *adhuc (perueni enim Vibonem ad Sicam) magis commodè, quàm ſtrenuè nauigaui: remis enim magnam partem: prodromi nulli. illud ſatis opportunè: duo ſinus fuerunt, quos tramitti oportet, Pæſtanus, & Vibonenſis: vtrumque pedibus, equis, tranſmiſimus. veni igitur ad Sicam octauo die è Pompeiano, cùm vnum diem Veliæ conſtitiſſem: vbi quidem fui ſane libenter apud Talnam noſtrum: nec potui accipi, illo abſente præſertim, liberalius.* IX. KAL. *igitur ad Sicam. ibi tamquam domi meæ ſcilicet. itaque obduxi poſterum diem. ſed putabam, cùm Rhegium veniſſem, fore, vt illic, δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντες, cogitaremus, corbitáne Patras, an*

actuariolis ad Leucopetram Tarentinorum, aſt inde Corcyram: & , ſi oneraria, ſtatímne freto, an Syracuſis. hac ſuper re ſcribam ad te Rhegio. Mehercule, mi Attice, ſæpe mecum, ἡ δεῦρ ὁδός σοι τί δύναται; cur ego tecum non ſum? cur, ocellos Italiæ, villulas meas non video? ſed id ſatis ſupérque. tecum me non eſſe? quid fugientẽ? periculúmne? nec id nunc quidem, niſi fallor, nullum eſt. ad ipſum enim reuocat me auctoritas tua. ſcribis enim in cælũ ferri profectionẽ meam, ſed ita, ſi ante KAL. *Ian. redeã: quod quidẽ certè enitar. malo enim vel cum timore domi eſſe quã ſine timore Athenis tuis. ſed tamen proſpice, quò iſta vergant: mihíque aut ſcribe, aut quod multò malim, affer ipſe. hæc hactenus. Illud velim in bonam partem accipias, me agere tecum, quod tibi maiori curæ ſciam eſſe, quàm ipſi mihi. nomina mea, per deos, expedi, exſolue: bella reliqua reliqui. ſed opus eſt diligentia, coheredibus pro Cluuiano* KAL. *Sext. perſolutum vt ſit. cum Publilio quo modo agendum ſit, videbis. non debet vrgere, quoniam iure non vtimur, ſed tamen ei quoque ſatisfieri planè volo. Terentiæ vero, quid ego dicam? etiam ante diem, ſi potes. quin, ſi, vt ſpero, celeriter in Epirum; hoc, quod ſatiſdato debeo, peto à te, vt ante prouideas, planéq; expedias, & ſolutum relinquas. ſed de his ſatis; metuóque, ne tu nimium putes. nunc negligentiam meam cognoſce. De gloria librum ad te miſi: at in eo procemium id eſt, quod in Academico tertio. id euenit ob eam rem, quòd habeo volumen procemiorum, ex eo eligere ſoleo,*

cùm aliquod σύγγραμμα inſtitui. itaque iam in Tuſculano, qui non meminiſſem me abuſum iſto procemio, conieci id in eum librum, quem tibi miſi. cùm autem in naui legerem Academicos, agnoui erratum meum. itaque ſtatim nouum procemium exaraui; tibi miſi. tu illud deſecabis, hoc agglutinabis. Piliæ ſalutem dices, & Atticæ, deliciis atque amoribus meis.

CICERO ATTICO. S. VII.

V I I I. ID. *Sext. cùm à Leucopetra profectus (inde enim tramittebam) ſtadia circiter* CCC. *proceſſiſſem, reiectus ſum auſtro vehementi ad eandem Leucopetram. ibi cùm ventum exſpectarem (erat enim villa Valerij noſtri, vt familiariter eſſem, & libenter) Rhegini quidam, illuſtres homines, eò venerunt, Roma ſanè recentes: in iis Bruti noſtri hoſpes, qui Brutum Neapoli reliquiſſet. hæc afferebant, edictum Bruti, & Caſsij; & fore frequentem Senatum* KAL. *à Bruto & Caſſio litteras miſſas ad Conſulares, & Prætorios; vt adeſſent, rogare. ſummam ſpem nuntiabant, fore, vt Antonius cederet, res conueniret, noſtri Romam redirent. addebant etiam, me deſiderari, ſubaccuſari. quæ cùm audiſſem, ſine vlla dubitatione abieci conſilium profectionis; quo mehercule ne antea quidem delectabar. lectis verò tuis litteris, admiratus equidem ſum, te tam vehementer ſententiam commutaſſe; ſed, non ſine cauſſa, arbitrabar. etſi, quamuis non*

fueris ſuaſor & impulſor profectionis meæ, approbator certe fuiſti, dummodo KAL. *Ian. Romæ eſſem. ita fiebat, vt, dum minùs periculi videretur, abeſſem, in flammam ipſam venirem. ſed hæc, etiam ſi non prudenter, tamen ἀνεμέσητα ſunt; primùm, quòd de mea ſententia acta ſunt; deinde, etiam ſi te auctore, quid debet, qui conſilium dat, præſtare præter fidem? Illud admirari ſatis non potui, quod ſcripſiſti his verbis:* VENI IGITVR TV, QVI ΕΥΘΑΝΑΣΙΑΝ: VENI; RELINQVES PATRIAM? *An ego relinquebam, aut tibi tum relinquere videbar? tu id non modò non prohibebas, verùm etiã approbabas. grauiora, quæ reſtant.* VELIM ΣΧΟΛΙΟΝ ALIQVOD ELIMES AD ME, OPORTVISSE TE ISTVC FACERE. *Ita ne, mi Attice, defenſione eget meum factum, præſertim apud te, qui id mirabiliter approbaſti? ego verò iſtum ἀπολογισμὸν συντάξομαι, ſed ad eorum aliquem, quibus inuitis & diſſuadentibus profectus ſum: etſi quid iam opus eſt σχολίῳ? ſi perſeueraſſem, opus fuiſſet. at hoc ipſum non conſtanter. nemo doctus vnquam (multa autem de hoc genere ſcripta ſunt) mutationem conſilij, inconſtantiam dixit eſſe. deinceps igitur hæc.* NAM SI A PHAEDRO NOSTRO, EXPEDITA EXCVSATIO ESSET. NVNC QVID RESPONDEMVS? *Ergo id erat meum factum, quod Catoni probare non poſſim, flagitij ſcilicet plenum, & dedecoris. vtinam a primo ita tibi eſſet viſum. tu mihi, ſicut eſſe ſoles, fuiſſes Cato. Extre-*

mum illud vel moleſtiſſimum. NAM BRVTVS NOSTER SILET: *hoc eſt, non audet hominem id ætatis monere. aliud nihil habeo, quod ex iis à te verbis ſignificari putem: & hercule ita eſt. Nam* XVI. KAL. *Sept. cum veniſſem Veliam, Brutus audiuit. erat enim cum ſuis nauibus apud Heletem fluuium citra Veliam millia paſſuum* III. *pedibus ad me ſtatim. dij immortales, quàm valde ille reditu, vel potius reuerſione mea lætatus? effudit illa omnia, quæ tacuerat; vt recordarer illud tuum,* NAM BRVTVS NOSTER SILET. *maximè autem dolebat, me* KAL. *Sext. in Senatu non fuiſſe. Piſonem ferebat in cælum: ſe autem lætari, quòd effugiſſem duas maximas vituperationes: vnam, quam itinere faciendo me intelligebam ſuſcipere, deſperationis, ac relictionis Reip. (euntes mecum vulgo querebantur, quibus de meo celeri reditu non probabam) alteram, de qua Brutus, & qui vna erant, (multi autem erant) lætabantur, quòd eam vituperationem effugiſſem, me exiſtimari ad Olympia. hoc vero nihil turpius, quouis Reip. tempore: ſed hoc, ἀναπολόγητον. ego verò auſtro gratias miras, qui me à tanta infamia auerterit. Reuerſionis has ſpecioſas cauſſas habes, iuſtas illas quidem, & magnas: ſed nulla iuſtior, quàm quod tu idem aliis litteris:* PROVIDE, SI CVI QVOD DEBETVR, VT SIT VNDE PAR PARI RESPONDEATVR. MIRIFICA ENIM ΔΥΣΧΡΗΣΤΙΑ EST PROPTER METVM ARMORVM. *in freto medio hanc epiſtolam legi,*

vt, quid poſſem prouidere, in mentem mihi non veniret, niſi vt præſens me ipſe defenderem. Sed hæc hactenus: reliqua coram. Antonij edictum legi à Bruto, & horum contra, ſcriptum præclare. ſed quid iſta edicta valeant, aut quò ſpectent, planè non video: nec ego nunc, vt Brutus cenſebat, iſtuc ad Remp. capeſſendam venio. quid enim fieri poteſt? num quis Piſoni eſt aſſenſus? num rediit ipſe poſtridie? ſed abeſſe hanc ætatem longe à ſepulcro negant oportere. Sed obſecro te, quid eſt quod audiui de Bruto? Piliam πειράζεσθαι παραλύσει, te ſcripſiſſe aiebat. valde ſum commotus: etſi idem, te ſcribere, ſperare meliùs. ita planè velim. ei dicas plurimam ſalutem, & ſuauiſſimæ Atticæ. Hæc ſcripſi nauigans, cùm Pompeianum accederem, XIIII. KAL.

CICERO ATTICO. S. VIII.

CVM *ſciam, quo die venturus ſim, faciam, vt ſcias. impedimenta exſpectanda ſunt, quæ Anagnia veniunt: & familia ægra eſt.* KAL. *veſperi litteræ mihi ab Octauiano. magna molitur. veteranos, quiqui Caſilini, & Calatiæ ſunt, perduxit ad ſuam ſententiã: nec mirũ: quingenos denarios dat: cogitat reliquas colonias obire. planè hoc ſpectat, vt ſe duce bellum geratur cum Antonio. itaque video paucis diebus nos in armis fore. quem autem ſequamur? vide nomen: vide ætatem: atque à me poſtulat, primùm vt clam colloquatur mecum, vel Capuæ, vel*

non longè à Capua. puerile hoc quidem, ſi id putat clam fieri poſſe. docui per litteras, id nec opus eſſe, nec fieri poſſe. miſit ad me Cæcinam quendam Volaterranum, familiarem ſuum, qui hæc pertulit, Antonium cum legione Alaudarum ad vrbem pergere, pecunias municipiis imperare, legionem ſub ſignis ducere. conſultabat, vtrum Romam cum CIↃ CIↃ CIↃ *veteranorum proficiſceretur, an Capuam teneret, & Antonium venientem excluderet; an iret ad tres legiones Macedonicas, quæ iter ſecundum mare ſuperum faciunt, quas ſperat ſuas eſſe. eæ congiarium ab Antonio accipere noluerunt, vt hic quidem narrat, & ei conuicium graue fecerunt, contionantémque reliquerunt. quid quæris? ducem ſe profitetur, nec nos ſibi putat deeſſe oportere. equidem ſuaſi, vt Romam pergeret. videtur enim mihi & plebeculam vrbanam, &, ſi fidem fecerit, etiam bonos viros ſecum habiturus. ô Brute vbi es? quantam εὐκαιρίαν amittis? non equidem hoc diuinaui, ſed aliquid tale putaui fore. Nunc tuum conſilium exquiro. Romámne venio, an hîc maneo, an Arpinum (ἀσφάλειαν habet is locus) fugiam? Romam; ne deſideremur, ſi quid actum videbitur. hoc igitur explica. numquam in maiore ἀπορίᾳ fui.*

CICERO ATTICO S. IX.

BINAE *vno die mihi litteræ ab Octauio: nunc quidem, vt Romã ſtatim veniam: velle ſe rem agere per Senatum: cui ego, non poſſe Senatum ante* KAL.

Ian. quod quidem ita credo. ille autem addit, CONSILIO TVO. *quid multa? ille vrget: ego autem σκέπτομαι. non confido ætati. ignoro, quo animo: nil ſine Panſa tuo volo. vereor, ne valeat Antonius: nec à mari diſcedere libet: & metuo, ne quæ ἀριστεία me abſente. Varroni quidem diſplicet conſilium pueri; mihi non. firmas copias habet: Brutum habere poteſt: & rem gerit palam: centuriat Capuæ; dinumerat. iam iámque video bellum. ad hæc reſcribe. Tabellarium meum* KAL. *Roma profectum, ſine tuis litteris, miror.*

CICERO ATTICO. S. X.

V I. KAL. *veni ad me in Sinueſſanum. eodem die, vulgo loquebantur, Antonium manſurum eſſe Caſilini. itaque mutaui conſilium. ſtatueram enim rectà Appia Romam. facilè me ille eſſet aſſecutus. aiunt enim eum Cæſarina vti celeritate. verti igitur me à Minturnis Arpinum verſus. conſtitueram, vt* II. *idus aut Aquini manerem, aut in Arcano. nunc, mi Attice, tota mente incumbe in hanc curam. magna enim res eſt. tria ſunt autem, maneámne Arpini, an propius accedam, an veniam Romam. quod cenſueris, faciam. ſed quamprimum auidè exſpecto tuas litteras.* VI. *Idus mane in Sinueſſano.*

CICERO ATTICO. S. XI.

NONIS *accepi à te duas epiſtolas: quarum*

alteram K A L. *dederas, alteram pridie. igitur prius ad ſuperiorem. Noſtrum opus tibi probari lætor: ex quo ἄνθη ipſa poſuiſti, quæ mihi florentiora ſunt viſa tuo iudicio. cærulas enim tuas miniatulas illas extimeſcebam. De Sica ita eſt, vt ſcribis at ſt, ægre me tenui. itaque perſtringam ſine vlla contumelia Sicæ aut Septimiæ: tantum, vt ſciant παῖδες παίδων ſine ὕθλῳ Lucilliano, eum ex C. Fadij filia liberos habuiſſe: atque vtinam eum diem videam cùm iſta oratio ita liberè vagetur, vt etiam in Sicæ domum introeat. ſed illo tẽpore opus eſt, quòd fuit illis Triumuiris. moriar, facetè ni ſit. tu verò leges Sexto, eiúſque iudicium mihi perſcribes. εἷς ἐμοὶ μυρίοι. Caleni interuentum, & Caluenæ cauebis. Quod vereris, ne ἀδόλεσχος: mihi tu? quis minùs? cui, vt Ariſtophani Archilochi iambus, ſic epiſtola longiſſima quæque optima videtur. Quod me admones; tu verò etiam ſi reprehenderes, non modò facilè paterer, ſed etiam lætarer: quippe cùm in reprehenſione eſt prudentia cum εὐμενείᾳ. ita libenter ea corrigam, quæ à te animaduerſa ſunt,* EODEM IVRE, QVO RVBRIANA *potius, quàm* QVO SCIPIONIS: *& de laudibus Dolabellæ deruam cumulum. attamen eſt iſto loco bella, vt mihi videtur, εἰρωνεία, quòd eum ter contra ciues in acie. illud etiam malo,* INDIGNISSIMVM EST HVNC VIVERE, *quàm,* QVID INDIGNIVS? Πεπλογραφίαν *Varronis tibi probari non moleſtè fero: a quo adhuc* Ἡρακλείδιον *illud non abſtuli. Quod me hortaris ad ſcribendum;*

amicè tu quidem, ſed me ſcito agere nihil aliud. Grauedo tua mihi moleſta eſt. quæſo adhibe, quam ſoles, diligentiam. O TITE, *tibi prodeſſe lætor. Anagnini ſunt, Muſtela ταξιάρχης, & Laco, qui plurimum bibit. Librum, quem rogas, perpoliam, & mittam. Hæc ad poſteriorem.* Τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος, *quatenus Panætius, abſolui duobus: illius tres ſunt. ſed cùm initio diuiſiſſet ita, tria genera exquirendi officij eſſe; vnum, cùm deliberemus, honeſtum, an turpe ſit; alterum, vtile, an inutile; tertium, cùm hæc inter ſe pugnare videantur, quo modo iudicandum ſit: qualis cauſſa Reguli; redire honeſtum, manere vtile: de duobus primis præclarè diſſeruit; de tertio pollicetur ſe deinceps: ſed nihil ſcripſit. eum locum Poſidonius perſecutus. ego autem & eius librum accerſiui, & ad Athenodorum Caluum ſcripſi, vt ad me* τὰ κεφάλαια *mitteret; quæ exſpecto: quem velim cohortere, & roges, vt quamprimum. in eo eſt* περὶ τοῦ κατὰ περίστασιν καθήκοντος. *Quod de inſcriptione quæris; non dubito quin* καθῆκον *officium ſit, niſi quid tu aliud: ſed inſcriptio plenior,* DE OFFICIIS. προσφωνῶ *autem Ciceroni filio. viſum eſt non* ἀνοικεῖον. *De Myrtilo, dilucidè. ô qualis tu ſemper iſtos! itá ne in D. Brutum? dij iſtis. Ego me, vt ſcripſeram, in Pompeianum non abdidi, primò tempeſtatibus, quibus nil tetrius: deinde ab Octauiano quotidie litteræ, vt negotium ſuſciperem, Capuam venirem, iterum Remp. ſeruarem; Romam vtique ſtatim.*

αὔδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ᾽ ὑποδέχθαι.
is tamen egit ſanè ſtrenuè, & agit. Romam veniet cum manu magna: ſed eſt plane puer. putat Senatum ſtatim. quis veniet? ſi venerit, quis, incertis rebus, offendet Antonium? KAL. Ian. erit fortaſſe præſidio: aut quidem ante depugnabitur. puero municipia mirè fauent. iter enim faciens in Samnium venit Cales, manſit Theani. mirifica ἀπάντησις, & cohortatio. hoc tu putares? ob hoc ego citiùs Romam, quàm conſtitueram. ſimul ac conſtituero, ſcribam. Etſi nondum ſtipulationes legeram (nec enim Eros venerat) tamen rem pridie Idus velim conficias. Epiſtolas Catinam, Tauromenium, Syracuſas commodiùs mittere potero, ſi Valerius Interpres ad me nomina gratioſorum ſcripſerit. alij enim ſunt aliâs, noſtrique familiares ferè demortui. publicè tamen ſcripſi, ſi vti vellet eis Valerius: aut mihi nomina mitteret. De Lepidanis feriis Balbus ad me. Vſque ad III. KAL. exſpectabo tuas litteras: neque Torquati negotiolo ſtiturum puto. Quincti litteras ad te miſi, vt ſcires, quàm valde eum amaret, quem dolet à te minùs amari. Atticæ, quoniam, quod optimum in pueris eſt, hilarula eſt, meis verbis ſuauium des. Vale.

CICERO ATTICO. S. XII.

OPPII epiſtolæ, quia perhumana erat, tibi miſi exemplum. De Ocella, dum tu muginaris, nec mihi quicquam reſcribis, cepi conſilium domeſticum.

itaque me pridie Idus arbitror Romæ ſuturum. commodius eſt viſum, fruſtra me iſtic eſſe, cùm id non neceſſe eſſet, quàm, ſi opus eſſet, non adeſſe: & ſimul, ne intercluderer, metuebam. ille enim iam aduentare poteſt: etſi varij rumores; multíque, quos cuperem veros. nihil tamen certi. ego verò, quidquid eſt, tecum potius, quàm animi pendeam, cùm à te abſim, & de te, & de me. ſed quid tibi dicam? πονοῦμαι *enim. De* Ἡρακλειδείῳ *Varronis, negotia ſalſa. me quidem nihil vmquam ſic delectauit. ſed hæc, & alia maiora coram.*

CICERO ATTICO S. XIII.

O CASVM *mirificum!* VI. *Idus cùm ante lucem de Sinueſſano ſurrexiſſem, veniſſémque diluculo ad Pontem Tirenum, qui eſt Minturnis, in quo flexus eſt ad iter Arpinas, obuiam mihi ſit tabellarius, qui me offendit* δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντα. *ego ſtatim, cedo, inquam, ſi quid ab Attico. nondum legere poteramus. nam & lumina dimiſeramus; nec ſatis lucebat. cùm autem luceret, ante ſcripta epiſtola ex duabus tuis prior mihi legi cœpta eſt. illa omnium quidem elegantiſſima. ne ſim ſaluus, ſi aliter ſcribo, ac ſentio; nihil legi humanius. itaque veniam, quò vocas, modò adiutore te. ſed nihil tam* ἀπροσδιόνυσον *mihi primò videbatur, quàm ad has litteras, quibus ego à te conſilium petieram, te mihi iſta reſcribere. ecce tibi altera, qua hortaris* παρ' ἠνεμόεντα Μίμαντα, Νήσου ἐπὶ ψυρίης, *Appiam* ἐπ'

ἀριστερ

ἀειςερ ἔχοντα. itaque eo die manſi Aquini. longulum ſane iter, & via ἀμάξα: inde poſtridie mane proficiſcens, has litteras dedi: & quidem, vt à me dimitterem inuitiſſimus, fecerunt Erotis litteræ. rem tibi Tiro narrabit. tu, quid faciendum ſit videbis. præterea, poſsímne propiùs accedere (malo enim eſſe in Tuſculano, aut vſpiam in ſuburbano) an etiam longiùs diſcedendum putas, crebro ad me velim ſcribas. erit autem quotidie, cui des. Quod præterea conſulis, quid tibi cenſeam faciundum, difficile eſt, cùm abſim. veruntamen, ſi pares æquè inter ſe, quieſcendum: ſin; latius manabit, & quidem ad nos; deinde communiter. auidè tuum conſilium exſpecto. timeo, ne abſim, cùm adeſſe me ſit honeſtius: venire non audeo. De Antonij itineribus neſcio quid aliter audio, atque vt ad te ſcribebam. omnia igitur velim explices, & ad me certa mittas. De reliquo quid tibi ego dicam? ardeo ſtudio hiſtoriæ. incredibiliter enim me commouet tua cohortatio. quæ quidem nec inſtitui, nec effici poteſt ſine tua ope. coram igitur hoc quidem conferemus. In præſentia mihi velim ſcribas, quibus CENSS. *C. Fannius M.F. Tribunus pl. fuerit. videor mihi audiſſe, P. Africano, L. Mummio. id igitur quæro. tu mihi de iis rebus, quæ nouantur, omnia certa, clara.* III. ID. *ex Arpinati.*

CICERO ATTICO S. XIIII.

NIHIL *erat planè, quod ſcriberem. nam cùm*

Puteolis eſſem, quotidie aliquid noui de Octauiano, multa etiam falſa de Antonio. ad ea autem, quæ ſcripſiſti (tres enim acceperam III. Idus à te epiſtolas) valde tibi aſſentior, ſi multum poſſit Octauianus, multo firmiùs acta tyranni comprobatum iri, quàm in Telluris: atque id contra Brutum fore: ſin autem vincitur, vides intollerabilem Antonium: vt, quem velis, neſcias. O Seſtij tabellarium, hominem nequam! poſtridie Puteolis Romæ ſe dixit fore. Quod me mones, vt pedetentim; aſſentior: etſi aliter cogitabam. nec me Philippus, aut Marcellus mouet. alia enim eorum ratio: &, ſi non eſt, tamen videtur. ſed in iſto iuuene, quamquam animi ſatis, auctoritatis parum eſt. tamen vide, ſi fortè in Tuſculano rectè eſſe poſſum, ne id melius ſit (ero libentiùs: nihil enim ignorabo) an hoc, cùm Antonius venerit. Sed, vt aliud ex alio, mihi non eſt dubium, quin, quod Græci καθῆκον, nos officium. id autem, quid dubitas, quin etiam in Remp. præclarè caderet? nonne dicimus, Conſulum officium, Senatus officium? præclarè conuenit; aut da melius. Male narras de Nepotis filio. valde mehercule moueor, & moleſtè fero. neſcieram omnino eſſe iſtum puerum. Caninium perdidi, hominem, quod ad me attinet, non ingratum. Athenodorum, nihil eſt, quod hortêre. miſit enim ſatis bellum ὑπόμνημα. Grauedini, quæſo, omni ratione ſubueni. Quinctus aui tui pronepos, ſcribit ad patris mei nepotem, ſe ex Nonis iis, quibus nos magna geſſimus, ædem Opis explicaturum, idque ad

populum. videbis igitur, & ſcribes. Sexti iudicium exſpecto.

CICERO ATTICO S. XV.

NOLI *putare, pigritia me facere, quòd non mea manu ſcribam: ſed mehercule pigritia. nihil enim habeo aliud, quod dicam: & tamen in tuis quoque epiſtolis Alexim videor agnoſcere. ſed ad rem venio. Ego, ſi me non improbiſſimè Dolabella tractaſſet, dubitaſſem fortaſſe, vtrum remiſſior eſſem, an ſummo iure contenderem. nunc vero etiam gaudeo mihi cauſſam oblatam, in qua & ipſe ſentiat, & reliqui omnes me ab illo abalienatum: idque præ me feram, & quidem me mea facere, & Reip. cauſſa, vt illum oderim, quòd, cùm eam me auctore defendere cœpiſſet, non modò deſeruerit, emptus pecunia, ſed etiam, quantum in ipſo fuerit, euerterit. Quod autem quæris, quomodo agi placeat, cùm dies venerit; primùm velim eiuſmodi ſit, vt non alienum ſit, me Romæ eſſe; de quo vt de ceteris, faciam, vt tu cenſueris. de ſumma autem agi prorſus vehementer & ſeuerè volo. etſi, ſponſores appellare, videtur habere quandam δυσωπίαν: tamen hoc, quale ſit, conſideres velim. poſſumus enim, vt ſponſores apellentur, procuratores introducere. neque enim illi litem conteſtabuntur. quo facto, non ſum neſcius ſponſores liberari. ſed & illi turpe arbitror, eo nomine, quod ſatiſdato debeat, procuratores eius non diſſoluere; & noſtra*

grauitatis, ius noſtrum ſine ſumma illius ignominia perſequi. de hoc quid placeat, reſcribas velim: nec dubito, quin hoc totum lenius adminiſtraturus ſis. Redeo ad Remp. Multa mehercule à te ſæpe ἐν πολιτικῷ genere prudenter: ſed his litteris nihil prudentius: QVAMQVAM ENIM POSTEA, IN PRESENTIA BELLE ISTE PVER RETVNDIT ANTONIVM, TAMEN EXITVM EXSPECTARE DEBEMVS. *at, quæ contio? nam eſt miſſa mihi. iurat, ita ſibi parentis honores conſequi liceat: & ſimul dextram intendit ad ſtatuam.* μηδὲ σωθείην ὑπό γε τοιούτου. *ſed, vt ſcribis, certiſſimum eſſe video diſcrimen, Caſcæ noſtri Tribunatum: de quo quidem ipſo dixi Oppio, cùm me hortaretur, vt adoleſcentem, totámque cauſſam, manúmque veteranorum complecterer, me nullo modo facere poſſe, ni mihi exploratum eſſet, eum non modò non inimicum tyrannoctonis, verùm etiam amicum fore. cùm ille diceret, ita futurum: quid igitur feſtinamus? inquam. illi enim mea opera ante* KAL. *Ian. nihil opus eſt. nos autem eius voluntatem ante Idus Decemb. perſpiciemus in Caſca. mihi valde aſſenſus eſt. Quamobrem hæc quidem hactenus. Quod reliquum eſt, quotidie tabellarios habebis, &, vt ego arbitror, etiam quod ſcribas habebis quotidie. Leptæ litterarum exemplum tibi miſi: ex quo mihi videtur* στρατύλλαξ *ille deiectus de gradu. ſed tu, cùm legeris, exiſtimabis.*

OBSIGNATA *iam epiſtola, litteras à te, & à Sexto accepi. nihil iucundius litteris Sexti, nihil*

amabilius: nam tuæ, breues: priores erant vberrimæ. Tu quidem & prudenter, & amicè ſuades, vt in his locis potiſſimùm ſim, quoad audiamus, hæc, quæ commota ſunt, quorſum euadant. ſed me, mi Attice, non ſanè hoc quidem tempore mouet Reſp. non quo aut ſit mihi quicquam carius, aut eſſe debeat. ſed deſperatis etiam Hippocrates vetat adhibere medicinam. quare iſta valeant: me res familiaris mouet: rem dico? immo verò exiſtimatio. cùm enim tanta reliqua ſint; ne Terentiæ quidem adhuc, quod ſoluam, expeditum eſt. Terentiam dico? ſcis nos pridem iam conſtituiſſe Montani nomine HS XXV. *diſſoluere. pudentiſſimè hoc Cicero petierat, vt fide ſua. liberaliſſimè, vt tibi quoque placuerat, promiſeram; Erotique dixeram, vt ſepoſitum haberet. non modò: ſed iniquiſſimo fœnore verſuram facere Aurelius coactus eſt. nam de Terentiæ nomine Tiro ad me ſcripſit, te dicere, nummos à Dolabella fore. malè eum credo intellexiſſe, ſi quiſquam malè intelligit; potiùs, nihil intellexiſſe. tu enim ad me ſcripſiſti Coccei reſponſum, & iiſdẽ pæne verbis Eros. veniendum eſt igitur vel in ipſam flammam. turpius eſt enim priuatim cadere, quàm publicè. itaque ceteris de rebus, quas ad me ſuauiſſimè ſcripſiſti, perturbato animo, non potui, vt conſueram, reſcribere. conſenti in hac cura, vbi ſum, vt me expediam: quibus autem rebus, venit quidem mihi in mentem; ſed certè conſtituere nihil poſſum, priùs quàm te videro. qui minùs autem ego iſtic rectè eſſe poſſim, quàm eſt Marcellus? ſed non id agitur: ne-*

que id maximè curo. quid curẽ, vides. adſum igitur.

CICERO ATTICO. S. XVI.

IVCVNDISSIMAS *tuas legi litteras. ad Plancum ſcripſi; habes exemplum. cum Tirone quid ſit locutus, cognoſcam ex ipſo. Cum ſorore ages attentiùs, ſi te occupatione iſta relaxaris.*

M. CICERO L. PLANCO PRAET. DES. S.

ATTICI noſtri te valde ſtudioſum eſſe cognoui, mei verò ita cupidum, vt mehercule paucos æque obſeruantes, atque amantes me habere exiſtimem. ad paternas enim magnas, & veteres, & iuſtas neceſſitudines magnã attulit acceſſionem tua voluntas erga me, meaque erga te, par atque mutua. Buthrotia tibi cauſſa ignota non eſt: egi enim ſæpe de ea re tecum, tibique totam rem demonſtraui: quæ eſt acta hoc modo. Vt primum Buthrotium agrum proſcriptum vidimus, commotus Atticus libellum compoſuit. eum mihi dedit, vt darem Cæſari. eram enim cenaturus apud eum illo die. eum libellum Cæſari dedi: probauit cauſſam; reſcripſit Attico, æqua eum poſtulare: admonuit tamen, vt pecuniam reliquam Buthrotij ad diem ſoluerent. Atticus, qui ciuitatem conſeruatam cuperet, pecuniam numerauit de ſuo. quod cùm eſſet factum, adimus ad Cæſarem, verba fecimus pro Buthrotiis, liberaliſſimum decretum abſtulimus; quod eſt obſignatum ab ampliſſimis viris. quæ cùm eſſent acta, mirari quidẽ ſolebam,

pati Cæſarem conuenire eos, qui agrum Buthrotium concupiſſent: neque ſolum pati, ſed etiam ei negotio te præficere. itaque & ego cum illo locutus ſum, & ſæpius quidem; vt etiam accuſarer ab eo, quòd parum conſtantiæ ſuæ confiderē: & M. Meſſallæ, & ipſi Attico dixit, vt ſine cura eſſent: apertéque oſtendebat, ſe præſentiū animos (erat enim popularis, vt noras) offendere nolle: cùm mare tranſiſſent, curaturum ſe, vt in alium agrum deducerentur. hæc illo viuo. poſt interitum autem Cæſaris, vt primum ex S. C. cauſſas Conſules cognoſcere inſtituerunt, hæc, quæ ſupra ſcripſi, ad eos delata ſunt. probauerunt cauſſas ſine vlla dubitatione, ſéque ad te litteras daturos eſſe dixerūt. Ego autem, mi Plance, etſi non dubitabā, quin & S. C. & lex, & Conſulum decretum, ac litteræ apud te plurimū auctoritatis haberent, téque ipſius Attici cauſſa velle intellexeram: tamen hoc pro coniunctione, & beniuolentia noſtra mihi ſumpſi, vt id à te peterem, quod tua ſingularis humanitas, ſuauiſſimíq; mores à te eſſent impetraturi. id autem eſt, vt hoc, quod te tua ſpōte facturum eſſe certo ſcio, honoris noſtri cauſſa libenter, prolixè, celeriter facias. mihi nemo eſt amicior, nec iucundior, nec carior Attico: cuius antea res ſolùm familiaris agebatur, eáque magna; nunc acceſſit etiam exiſtimatio, vt, quod conſecutus eſt magna & induſtria, & gratia, & viuo Cæſare, & mortuo, id, te adiuuante, obtineat. quòd ſi à te erit impetratum, ſic velim exiſtimes, me de tua liberalitate ita

interpretaturum; vt tuo ſummo beneficio me affectum iudicem. ego, quæ te velle, quæq; ad te pertinere arbitrabor, ſtudioſè, diligentérque curabo. da operam, vt valeas.

CICERO PLANCO PRAET. DES. S.

IAM antea petiui abs te per litteras, vt, cùm cauſſa Buthrotiorum probata à Conſulibus eſſet, quibus & lege, & S. C. permiſſum erat, vt de Cæſaris actis cognoſcerent, ſtatuerent, iudicarent, eam rem tu adiuuares: Atticúmque noſtrum, cuius te ſtudioſum cognoui, & me, qui non minùs laboro, moleſtia liberares. omnibus enim rebus magna cura, multa opera, & labore confectis, in te poſitum eſt, vt noſtræ ſolicitudinis finem quam primùm facere poſſimus. quamquam intelligimus ea te eſſe prudentia, vt videas, ſi ea decreta Conſulum, quæ de Cæſaris actis interpoſita ſunt, non ſeruentur, magnam perturbationem rerum fore. equidem, cùm multa, quod neceſſe erat in tanta occupatione, non probentur, quæ Cæſar ſtatuerit; tamen otij, pacíſque cauſſa âcerrimè illa ſoleo defendere: quod tibi idem magnopere faciendum cenſeo: quamquam hæc epiſtola non ſuaſoris eſt, ſed rogatoris. Igitur, mi Plance, rogo te, & etiam oro, ſic me dius fidius, vt maiore ſtudio, magíſque ex animo agere non poſſim, vt totum hoc negotium ita agas, ita tractes, ita conficias, vt, quod ſine vlla dubitatione apud Conſules obtinuimus propter ſummam bonitatem, & æquitatem cauſſæ, id tu nos obtinuiſſe non modo facile

patiare, ſed etiam gaudeas. qua quidem voluntate eſſe erga Atticum, ſæpe preſens & illi oſtendiſti, & verò etiam mihi. quod ſi feceris, me, quem voluntate, & paterna neceſſitudine coniunctũ ſemper habuiſti, maximo beneficio deuinctũ habebis. idq; vt facias, te vehementer etiam atque etiam rogo.

CICERO CAPITONI SVO. S.

NVMQVAM putaui fore, vt ſupplex ad te venirem. ſed hercule facilè patior datum tempus, in quo amorem experirer tuum. Atticum quanti faciam, ſcis. amabo te, da mihi & hoc: obliuiſcere mea cauſſa, illum aliquando ſuo familiari, aduerſario tuo, voluiſſe conſultum, cùm illius exiſtimatio ageretur. hoc primùm ignoſcere, eſt humanitatis tuæ: ſuos enim quiſque debet tueri: deinde, ſi me amas (omitte Atticum) Ciceroni tuo, quem quanti facias, præ te ſoles ferre, totum hoc da, vt, quód ſemper exiſtimaui, nunc planè intelligam, me à te multùm amari. Buthrotios cùm Cæſar decreto ſuo, quod ego obſignaui cum multis ampliſſimis viris, liberauiſſet, oſtendiſſétque nobis, ſe, cùm agrarij mare tranſiſſent, litteras miſſurum, quem in agrum deducerentur; accidit, vt ſubitò ille interiret. deinde, quemadmodum tu ſcis (interfuiſti enim, cùm Conſules oporteret ex S. C. de actis Cæſaris cognoſcere) res ab iis in KAL. Iun. dilata eſt. acceſſit ad S. C. lex, quæ lata eſt A. D. IIII. Nonas Iun. quæ lex earum rerum, quas Cæſar ſtatuiſſet, decreuiſſet, egiſſet, Conſulibus cognitionem dedit. cauſſa Buthrotiorum

delata eſt ad Conſules. decretum Cæſaris recitatum eſt; & multi præterea libelli Cæſaris prolati. Conſules de conſilij ſententia decreuerunt ſecundum Buthrotios; Plancum dederunt. Nunc, mi Capito (ſcio enim quantum ſemper apud eos, quibuſcum ſis poſſe ſoleas, eo plus apud hominem facillimum, atque humaniſſimum Plancum) enitere, elabora, vel potius eblandire, effice, vt Plancus, quem ſpero optimum eſſe, ſit etiam melior opera tua. omnino res huiuſmodi videtur eſſe, vt ſine cuiuſquam gratia Plancus ipſe pro ingenio, & prudentia ſua non ſit dubitaturus, quin decretum Conſulum, quorum & lege, & S. C. cognitio, & iudicium fuit, conſeruet; præſertim cùm, hoc genere cognitionum labefactato, acta Cæſaris in dubium ventura videantur: quæ non modo ij, quorum intereſt, ſed etiam ij, qui illa non probant, otij cauſſa confirmare velint. quod cùm ita ſit, tamen intereſt noſtra, Plancum hoc animo libenti prolixóque facere. quod certè faciet, ſi tu neruulos tuos, mihi ſæpe cognitos, ſuauitatémque, qua nemo tibi par eſt, adhibueris. quod vt facias, te vehementer rogo.

CICERO C. CVPIENNIO S.

PATREM tuũ plurimi feci; méq; ille mirificè & coluit, & amauit: nec mehercule vnquam mihi dubium fuit, quin à te diligerer. ego quidem id facere non deſtiti. quamobrem peto à te in maiorem modum, vt ciuitatem Buthrotiam ſubleues, decretúmque Conſulum, quod ij ſecundum Bu-

throtios fecerunt, cùm & lege, & S. C. ſtatuendi poteſtatem haberent, des operam, vt Plancus noſter quamprimum cõfirmet & comprobet. hoc te vehemẽter, mi Cupienni, etiam atque etiam rogo.

CICERO PLANCO PRAET. DES. S.

IGNOSCE mihi, quòd cùm antea accuratiſſimè de Buthrotiis ad te ſcripſerim, eadem de re ſæpius ſcribam. non mehercule, mi Plance, facio, quo parum cõfidam aut liberalitati tuæ, aut noſtræ amicitiæ; ſed cùm tanta res agatur Attici noſtri, hunc vero etiam exiſtimatio, vt id, quod probauit Cæſar, nobis teſtibus & obſignatoribus, qui & decretis, & reſponſis Cæſaris interfueramus, videatur obtinere potuiſſe, præſertim cùm tota poteſtas eius rei tua ſit, vt ea, quæ Conſules decreuerunt ſecundũ Cęſaris decreta, & reſpõſa, non dicam comprobes, ſed ſtudioſè libentérque comprobes. id mihi ſic erit gratum, vt nulla res gratior eſſe poſſit. etſi iam ſperabam, cùm has litteras accepiſſes, fore, vt ea, quæ ſuperioribus litteris à te petiiſſemus, impetrata eſſent; tamen non faciam finem rogandi, quoad nobis nuntiatum erit, te id feciſſe; quod magna cum ſpe exſpectamus. deinde enim confido fore, vt alio genere litterarum vtamur; tibíque pro tuo ſummo beneficio gratias agamus. quod ſi acciderit, velim ſic exiſtimes, non tibi tam Atticum, cuius permagna res agitur, quàm me, qui non minùs laboro, quàm ille, obligatum fore.

CICERO CAPITONI S.

NON dubito, quin mirêre, atque etiam ſto-

machere, quòd tecum de eadem re agam ſæpius. Hominis familiariſſimi, & mihi omnibus rebus coniunctiſſimi, permagna res igitur, Attici. cognoui ego tua ſtudia in amicos, etiam in te amicorum. multùm potes nos apud Plancum iuuare. noui humanitatem tuam. ſcio, quàm ſis amicis iucundus. nemo nos in hac cauſſa plus iuuare poteſt, quàm tu. & res ita eſt firma, vt debet eſſe; quam Conſules de conſilij ſententia decreuerunt, cùm & lege, & S. C. cognoſcerent. tamen omnia poſita putamus in Planci tui liberalitate: quem quidem arbitramur cùm officij tui, & Reip. cauſſa decretum Conſulum comprobaturum, tum libenter noſtra cauſſa eſſe facturum. adiuuabis igitur, mi Capito: quod vt facias, vehementer etiam atque etiam rogo.

T. POMPONII ATTICI VITA AVCTORE CORNELIO NEPOTE.

POMPONIVS *Atticus, ab origine vltima, ſtirpis Romanæ genere natus, perpetuò à maioribus acceptam Equeſtrem obtinuit dignitatem. patre vſus eſt diligente, indulgente, &, vt tum erant tempora, diti, in primíſque ſtudioſo litterarum. hic, prout ipſe amabat litteras, omnibus doctrinis, quibus puerilis ætas impertiri debet, filium erudiuit. erat autem in puero, præter docilitatem ingenij, ſumma ſuauitas oris, & vocis; vt non ſolùm celeriter acciperet, quæ tradebantur, ſed etiam excellenter pronuntiaret: qua ex re pueritiâ nobilis inter æquales ferebatur, clariúſque explẽdeſcebat, quàm generoſi condiſcipuli animo æquè ferre poſſent. itaq; incitabat omnis ſuo ſtudio. quo in numero fuerunt L. Torquatus, C. Marius filius, M. Cicero: quos conſuetudine ſua ſic ſibi deuinxit, vt nemo iis perpetuo fuerit carior. pater maturè deceſſit. ipſe adoleſcentulus propter affinitatem P. Sulpicij, qui Tribunus pl. interfectus eſt, non expers fuit illius periculi. namque Anicia, Pomponij conſobrina, nupſerat M. Seruio fratri Sulpicij. itaque, interfecto Sulpicio, poſtea quàm vidit Cinnano tumultu ciuitatem eſſe perturbatam, neque ſibi dari facultatem pro dignitate viuendi, quin alterutram partem of-*

ſenderet, diſſociatis animis ciuium, cùm alij Sullanis, alij Cinnanis fauerent partibus, idoneum tempus ratus ſtudiis obſequendi ſuis, Athenas ſe contulit: neque eò ſeciùs adoleſcentem Marium, hoſtem iudicatum, iuuit opibus ſuis: cuius fugam pecunia ſubleuauit. ac, ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei familiari, eodem magnam partem fortunarum traiecit ſuarum. hic ita vixit, vt vniuerſis Athenienſibus merito eſſet cariſſimus. nam præter gratiam, quæ iam in adoleſcentulo magna erat, ſæpe ſuis opibus inopiam eorum publicam leuauit. cum enim verſuram facere publicè neceſſe eſſet, neque eius conditionem æquam haberent, ſemper ſe interpoſuit, atque ita vt neque vſuram vmquam ab iis acceperit, neque longiùs, quàm dictum eſſet, debere paſſus ſit. quod vtrumque erat iis ſalutare. nam neque indulgendo inueteraſcere eorum æs alienum patiebatur, neque multiplicandis vſuris creſcere. auxit hoc officium alia quoque liberalitate. nam vniuerſos frumento donauit; ita vt ſingulis VI. *modij tritici darentur; qui modus menſura medimnus Athenis appellatur. hic autem ſic ſe gerebat, vt communis infimis, par principibus videretur. quo factum eſt, vt huic omnes honores, quos poſſent, publicè haberent, ciuémque facere ſtuderent. quo beneficio ille vti noluit. quod nonnulli ita interpretantur, amitti ciuitatem Romanã alia adſcita. Quàm diu affuit, ne qua ſibi ſtatua poneretur, reſtitit; abſens prohibere non potuit. itaque aliquot ipſi, & Pilia locis*

ſanctiſſimis poſuerunt. hunc enim in omni procuratione Reip. actorem, auctorémque habebant. Igitur primum illud munus fortunæ, quòd in ea potiſſimum vrbe natus eſt, in qua domicilium orbis terrarum eſſet imperij, vt eãdem & patriam haberet, & domum. hoc ſpecimen prudentiæ, quòd, cum in eam ſe ciuitatem contuliſſet, quæ antiquitate, humanitate, doctrináque præſtaret omnes, ei vnus ante alios fuerit cariſſimus. Huc ex Aſia Sulla decedens cùm veniſſet; quàm diu ibi fuit, ſecum habuit Pomponium, captus adoleſcentis & humanitate & doctrina. ſic enim Græcè loquebatur, vt Athenis natus videretur. tanta autem erat ſuauitas ſermonis Latini, vt appareret in eo natiuum quendam leporem eſſe, non adſcitum. idem poëmata pronuntiabat & Græcè, & Latinè ſic, vt ſupra nihil poſſet addi. quibus rebus factum eſt, vt Sulla nunquam à ſe dimitteret, cuperétq; ſecum deducere. qui cùm perſuadere temtaret; Noli, oro te, inquit Pomponius, aduerſum eos me velle deducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui. at Sulla, adoleſcentis officio collaudato, omnia munera ei, quæ Athenis acceperat, proficiſcẽs iuſſit deferri. Hìc complures annos moratus cùm & rei familiari tantum operæ daret, quantum non indiligẽs deberet pater familias, & omnia reliqua tempora aut litteris, aut Athenienſium Reip. tribueret, nihilo minus amicis vrbana officia præſtitit. nam & ad comitia eorum ventitauit; & ſi qua res maior acta eſt, non defuit: ſicut Ciceroni

in omnibus eius periculis ſingularem fidem præbuit: cui ex patria fugienti HS CC *& quinquaginta millia donauit. Tranquillatis autem rebus Romanis, remigrauit Romam, vt opinor, L. Cotta, & L. Torquato* COSS. *quem diem ſic vniuerſa ciuitas Athenienſium proſecuta eſt, vt lacrimis deſiderij futuri dolorem indicaret. Habebat auunculum Q. Cæcilium, equitem Romanum, familiarem L. Luculli, diuitem, difficillima natura: cuius ſic aſperitatem veritus eſt, vt, quem nemo ferre poſſet, huius ſine offenſione ad ſummam ſenectutem retinuerit beniuolentiam. quo facto, tulit pietatis fructum. Cæcilius enim moriens teſtamento adoptauit eum, heredémque fecit ex dodrante. ex qua hereditate accepit circiter centies* HS. *Erat nupta ſoror Attici Q. Tullio Ciceroni: eáſque nuptias M. Cicero conciliarat, cum quo à condiſcipulatu viuebat coniunctiſſimè, multo etiam familiarius, quàm cum Quincto: vt iudicari poſſit plus in amicitia valere ſimilitudinem morum, quàm affinitatem. vtebatur autem intimè Q. Hortenſio, qui iis temporibus principatum eloquentiæ tenebat, vt intelligi non poſſet, vter eum plus diligeret, Cicero, an Hortenſius: & id, quod erat difficillimum, efficiebat, vt inter quos tantæ laudis eſſet æmulatio, nulla intercederet obtrectatio, eſſétque talium virorum copula. In Rep. ita eſt verſatus, vt ſemper optimarum partium & eſſet & exiſtimaretur; neque tamen ſe ciuilibus fluctibus committeret; quòd non magis eos in ſua poteſtate exiſtimabat eſſe, qui ſe iis dediſ-*

ſent.

ſent, quàm qui maritimis iactarentur. honores non petiit, cùm ei paterent propter vel gratiam, vel dignitatem; quod neque peti more maiorum, neque capi poſſent, conſeruatis legibus, in tam effuſis ambitus largitionibus, neque geri ſine periculo, corruptis ciuitatis moribus. ad haſtam publicam numquam acceſſit: nullius rei neque pręs, neque manceps factus eſt. neminem ſuo nomine, neque ſubſcribens accuſauit: in ius de ſua re numquam iit. iudicium nullum habuit. multorum Conſulum, Prętorúmque pręfecturas delatas ſic accepit, vt neminem in prouinciam ſit ſecutus, honore fuerit contentus, rei familiaris deſpexerit fructum, qui ne cum Q. quidem Cicerone voluit ire in Aſiam, cum apud eum legati locum obtinere poſſet. non enim decere ſe arbitrabatur, cùm Pręturam gerere noluiſſet, aſſeclam eſſe Prętoris. qua in re non ſolum dignitati ſeruiebat, ſed etiam tranquillitati, cùm ſuſpiciones quoque vitaret criminum. quo fiebat, vt eius obſeruantia omnibus eſſet carior, cùm eam officio, non timori, neque ſpei tribui viderent. Incidit Cęſarianum ciuile bellum, cum haberet annos circiter ſexaginta. vſus eſt ętatis vacatione, neque quoquam ſe mouit ex vrbe. quę amicis ſuis opus fuerant ad Pompeium proficiſcentibus, omnia ex ſua re familiari dedit. ipſum Pompeium non iunctus non offendit. nullum ab eo habebat ornamentum, vt ceteri, qui per eum aut honores, aut diuitias ceperant: quorum partim inuitiſſimi caſtra ſunt ſecuti, partim ſumma cum eius offenſione domi remanſerunt.

Attici autem quies tantopere Cæſari fuit grata, vt victor, cùm priuatis pecunias per epiſtolas imperaret, huic non ſolũ moleſtus non fuerit, ſed etiam ſororis filium Q. Ciceronem ex Pompeij caſtris conceſſerit. ſic vetere inſtituto vitæ effugit noua pericula. Secutum eſt illud occiſo Cæſare, cùm Reſpub. penes Brutos videretur eſſe, & Caſſium, ac tota ciuitas ſe ad eum conuertiſſe videretur. ſic M. Bruto vſus eſt, vt nullo ille adoleſcens æquali familiarius, quàm hoc ſene: neque ſolùm eum principem conſilij haberet, ſed etiam in conuictu. Excogitatum eſt à quibuſdam, vt priuatum ærarium Cæſaris interfectoribus ab Equitibus Romanis conſtitueretur. id facile effici poſſe arbitrati ſunt, ſi & principes illius ordinis pecunias contuliſſent. itaque appellatus eſt à C. Flauio, Bruti familiari, Atticus, vt eius rei princeps eſſe vellet. at ille, qui officia amicis præſtanda ſine factione exiſtimaret, ſempérque à talibus ſe conſiliis remouiſſet; reſpondit, ſi quid Brutus de ſuis facultatibus vti voluiſſet, vſurum, quantum ea paterentur; ſed neque cum quoquam de ea re collocuturum, neque coiturum. ſic ille conſenſionis globus huius vnius diſſenſione diſiectus eſt. Neque multo poſt ſuperior eſſe cœpit Antonius, ita, vt Brutus & Caſſius prouinciarum, quæ iis dicis cauſſa datæ erant à Conſulibus, deſperatis rebus, in exilium proficiſcerentur. Atticus, qui pecuniam ſimul cum ceteris conferre noluerat florenti illi parti, abiecto Bruto, Italiáque cedenti HS centum millia muneri miſit: eidem in

Epiro abſens C C C *iuſſit dari: neque eo magis potenti adulatus eſt Antonio, neq; deſperatos reliquit. Secutum eſt bellum geſtum apud Mutinam, in quo ſi tantum eum prudentem dicam; minus, quàm debeam, prædicem; cum ille potius diuinus fuerit; ſi diuinatio appellãda eſt perpetua naturalis bonitas, quæ nullis caſibus augetur, neque minuitur. Hoſtis Antonius iudicatus, Italia ceſſerat. ſpes reſtituendi nulla erat. non ſolùm inimici, qui tamen erant potentiſſimi, & plurimi, ſed etiam qui aduerſariis eius ſe dabant, & in eo lædendo aliquam conſecuturos ſperabant commoditatem, familiares inſequebantur, vxorem Fuluiam omnibus rebus ſpoliare cupiebant, liberos etiam extinguere parabant. Atticus, cùm Ciceronis intima familiaritate vteretur, amiciſſimus eſſet Bruto, non modò nihil iis indulſit ad Antonium violandum, ſed è contrario familiares eius, ex vrbe profugientes, quantum potuit, texit; quibus rebus indiguerunt, adiuuit: P. verò Volumnio ea tribuit, vt plura à parente proficiſci non potuerint. ipſi autem Fuluiæ, cùm litibus diſtineretur, magniſque terroribus vexaretur, tãta diligentia officium ſuũ præſtitit, vt nullum illa præſtiterit vadimonium ſine Attico, ſponſor omnium rerum fuerit. quin etiam, cùm illa fundum ſecunda fortuna emiſſet in diem: neque poſt calamitatem verſuram facere potuiſſet, ille ſe interpoſuit: pecuniámque ſine fœnore, ſinéque vlla ſtipulatione credidit, maximum exiſtimans quæſtum, memorem gratúmque cognoſci, ſimúlque aperire,*

ſe non fortunæ, ſed hominibus ſolere eſſe amicum: quæ cùm faciebat, nemo eum temporis cauſſa facere poterat exiſtimare. nemini enim in opinionem veniebat, Antonium rerum potiturum. ſed ſenſus eius à nonnullis optimatibus reprehendebatur, quòd parum odiſſe malos ciues videretur. ille autem ſui iudicij, potius, quid ſe facere par eſſet, intuebatur, quàm quid alij laudaturi forent. conuerſa fortuna eſt. vt Antonius rediit in Italiam, nemo non magno in periculo Atticum putarat, propter intimam familiaritatem Ciceronis & Bruti. itaque ad aduentum imperatorum de foro deceſſerat, timens proſcriptionem: latebátque apud P. Volumnium, cui, vt oſtendimus paulo ante, opem tulerat. tanta varietas his temporibus fuit fortunæ, vt modò hi, modò illi in ſummo eſſent aut faſtigio, aut periculo. habebat ſecum Gellium Canium, æqualem, ſimillimúmque ſui. hoc quoque ſit Attici bonitatis exemplum, quòd cum eo, quem puerum in ludo cognorat, adeo coniunctè vixit, vt ad extremam ætatem amicitia eorum creuerit. Antonius autem, etſi tanto odio ferebatur in Ciceronem, vt non ſolùm ei, ſed etiam omnibus ſuis amicis eſſet inimicus, eóſque vellet proſcribere; multis hortantibus tamen, Attici memor fuit officij: & ei, cùm requiſiſſet, vbi nam eſſet, ſua manu ſcripſit, ne timeret, ſtatímque ad ſe veniret: ſe eum, & Gelliũ Canium de proſcriptorum numero exemiſſe, ac, ne quod periculum incideret, quod noctu fiebat, præſidium ei miſit. ſic Atticus in ſummo timore non ſolùm ſibi, ſed etiam ei, quem

cariſſimum habebat, præſidio fuit. neque enim ſuæ ſolùm à quoquam auxilium petiit ſalutis, ſed coniunctim, vt appareret nullam ſeiunctam ſibi ab eo velle fortunam. quòd ſi gubernator præcipua laude fertur, qui nauem ex hieme, maríque ſcopuloſo ſeruat; cur non ſingularis eius exiſtimetur prudentia, qui ex tot, támque grauibus procellis ciuilibus ad incolumitatem peruenit? quibus ex malis vt ſe emerſerat, nihil aliud egit, quàm vt plurimis, quibus rebus poſſet, eſſet auxilio. cùm proſcriptos præmiis imperatorum vulgus conquireret, nemo in Epirum venit, cui res vlla defuerit. nemini non ibi perpetuò manendi poteſtas facta eſt: qui etiam, poſt prœlium Philippenſe, interitúmque C. Caſsij, & M. Bruti, L. Iulium Mocillam Prætorium, & filium eius, Aulúmque Torquatum, ceteróſque pari fortuna perculſos inſtiterit tueri, atque ex Epiro iis omnia Samothraciam ſupportari iuſſerit. difficile enim eſt omnia perſequi, & non neceſſaria. illud vnum intelligi volumus, illius liberalitatem neque temporariam, neq; callidam fuiſſe. id ex ipſis rebus, ac têporibus iudicari poteſt, quòd non florêtibus ſe vêditauit, ſed afflictis ſemper ſuccurrit: qui quidem Seruiliam Bruti matrem non minus poſt mortem eius, quàm florentem, coluerit. ſic liberalitate vtens, nullas inimicitias geſſit, quòd neque lædebat quemquam, neque, ſi quam iniuriam acceperat, non malebat obliuiſci, quàm vlciſci. Idem immortali memoria percepta retinebat beneficia: quæ autem ipſe tribuerat, tamdiu meminerat, quoad

ille gratus erat, qui acceperat. itaque hic fecit, vt vere dictum videatur. SVI CVIQVE MORES FINGVNT FORTVNAM. *neque tamen prius ille fortunam, quàm ſe ipſe, finxit, qui cauit, ne qua in re plecteretur. His igitur rebus effecit, vt M. Vipſanius Agrippa, intima familiaritate coniunctus adoleſcenti Cæſari, cùm propter ſuam gratiam, & Cæſaris potentiam nullius condicionis non haberet poteſtatem, potiſſimum eius deligeret affinitatem, præoptarétque equitis R. filiam generoſarum nuptiis; atque harum nuptiarum conciliator fuit (nō enim eſt celandū) M. Antonius, Triumuir Reip. C. cuius gratia cùm augere poſſeſſiones poſſet ſuas, tantum afuit à cupiditate pecuniæ, vt nulla in re vſus ſit ea, niſi in deprecandis amicorum aut periculis, aut incommodis: quod quidem ſub ipſa proſcriptione perilluſtre fuit. nam cum L. Saufeij, equitis R. æqualis ſui, qui cum eo complures annos, ſtudio ductus philoſophiæ, habitabat, habebátque in Italia pretioſas poſſeſſiones, Triumuiri bona vendidiſſent, conſuetudine ea, qua tum res gerebantur; Attici labore, atque induſtria factum eſt, vt eodem nuntio Safeius fieret certior, ſe patrimonium amiſiſſe, & recuperaſſe. idem L. Iulium Calidum, quem poſt Lucretij, Catullique mortem multo elegantiſſimum poetam, noſtram tuliſſe ætatem, vere videor poſſe contendere, neque minùs virum bonum, optimiſque artibus eruditum, poſt proſcriptionem Equitum, propter magnas eius Africanas poſſeſſiones, in proſcriptorum numerum à P.*

Volumnio, præfecto fabrûm Antonij, abſentem relatum, expediuit. quod in præſenti vtrum ei laborioſius, an glorioſius fuerit difficile fuit iudicare; quod in eorum periculis non ſecus abſentes, quàm præſentes amicos Attico eſſe curæ, cognitum eſt. Neque verò minùs ille vir, bonus paterfamilias habitus eſt, quam ciuis. nam cum eſſet pecunioſus, nemo illo minus fuit emax, minus ædificator. neque tamen non in primis bene habitauit, omnibúſque optimis rebus vſus eſt. nam domum habuit in colle Quirinali Cæcilianam, ab auunculo hereditate relictam, cuius amœnitas non ædificio, ſed ſilua conſtabat. ipſum enim tectum, antiquitus conſtitutum, plus ſalis, quàm ſumptus, habebat: in quo nihil commutauit, niſi ſi quid vetuſtate coactus eſt. Vſus eſt familia, ſi vtilitate iudicandum eſt, optima; ſi forma, vix mediocri. namque in ea erant pueri litteratiſſimi, anagnoſtæ optimi, & plurimi librarij; vt ne pediſequus quidem quiſquã eſſet, qui nõ vtrumq; horum pulchrè facere poſſet. pari modo artifices cæteri, quos cultus domeſticus deſiderat, apprimè boni. neque tamen horum quẽquam, niſi domi natum, domíq; factum, habuit: quod eſt ſignum non ſolùm continentiæ, ſed etiam diligentiæ. nam & non intemperanter concupiſcere, quod à pluribus videas, continentis debet duci; & potiùs diligentia, quàm pretio, parare, non mediocris eſt induſtria. Elegans, non magnificus; ſplendidus, non ſumptuoſus; omni diligentia munditiam non affluentem affectabat. ſupellex nõ modica, non multa; vt in neutram partem

conſpici poſſet. Nec præteribo (quamquam non nullis leue viſum iri putem) cùm in primis lautus eſſet eques R. & non parum liberaliter in domum ſuam omnium ordinum homines inuitaret; ſcimus, nō amplius, quàm terna milia æris peræque in ſingulos menſes ex ephemeride eum expenſum ſumptui ferre ſolitum: atque hoc non auditum, ſed cognitum prædicamus. ſæpe enim, propter familiaritatem, domeſticis rebus interfuimus. nemo in conuiuio eius aliud ἀκρόαμα audiuit, quàm anagnoſten: quod nos quidem iucundiſſimum arbitramur: neque vmquam ſine aliqua lectione apud eum cenatum eſt; vt non minus animo, quàm ventre, conuiuæ delectarentur. namque eos vocabat, quorum mores à ſuis non abhorrerent. Cùm tanta pecuniæ facta eſſet acceſſio, nihil de quotidiano cultu mutauit, nihil de vitæ conſuetudine: tantáque vſus eſt moderatione, vt neque in H S *vicies, quod à patre acceperat, parum ſe ſplendidè gesſerit, neque in* H S *centies affluentius vixerit, quàm inſtituerat, paríque faſtigio ſteterit in vtraque fortuna, nullos habuerit hortos, nullam ſuburbanam, aut maritimam ſumptuoſam villam; neque in Italia, præter Ardeatinum, & Nomentanum, ruſticum prædium: omníſque eius pecuniæ reditus conſtabat in Epiroticis, & vrbanis poſſeſſionibus. ex quo cognoſci poteſt, eum vſum pecuniæ non magnitudine, ſed ratione metiri ſolitum. Mendacium neque dicebat, neque pati poterat. itaque eius comitas non ſine ſeueritate erat, neque grauitas ſine facilitate: vt difficile eſſet in-*

tellectu, vtrum eum amici magis vererentur, an amarent. Quidquid rogabatur, religiosè promittebat; quòd non liberalis, ſed leuis arbitrabatur, polliceri quod præſtare non poſſet. Idem in nitendo quod ſemel admiſiſſet, tanta erat cura, vt non mandatam, ſed ſuam rem videretur agere. nuſquam ſuſcepti negotij eum pertæſum eſt. ſuam enim exiſtimationem in ea re agi putabat: qua nihil habebat carius. quo fiebat, vt omnia Ciceronum, Catonis, Marij, Q. Hortenſii, A. Torquati, multorum præterea Equitum Romanorum negotia procuraret: ex quo iudicari poterat, non inertia, ſed iudicio fugiſſe Reip. procurationem. Humanitatis verò nullum afferre maius teſtimonium poſſum, quàm quòd adoleſcens idem ſeni Sullæ fuerit iucundiſſimus, ſenex adoleſcenti M. Bruto; cum æqualibus autem ſuis Q. Hortenſio, & M. Cicerone ſic vixerit, vt iudicare difficile ſit, cui ætati fuerit aptiſſimus: quamquam eum præcipue dilexit Cicero, vt ne frater quidem ei Quinctus carior fuerit, aut familiarior. ei rei ſunt indicio, præter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in vulgus ſunt editi, ſexdecim volumina epiſtolarum ab Conſulatu eius vſque ad extremum tempus ad Atticum miſſarum: quæ qui legat, non multùm deſideret hiſtoriam contextam eorum temporum. ſic enim omnia de ſtudiis principum, vitiis ducum, æmulationibus Reip. perſcripta ſunt, vt nihil in his non appareat; & facile exiſtimari poſſit, prudentiam quodammodo eſſe diuinationem. non enim

Cicero ea ſolùm, quæ viuo ſe acciderunt, futura prædixit, ſed etiam, quæ nunc vſu veniunt, cecinit, vt vates. De pietate autem Attici quid plura commemorem? cùm hoc ipſum verè gloriantem audierim in funere matris ſuæ, quam extulit annorum nonaginta, cùm eſſet ſeptem, & ſexaginta, ſe numquam cum matre in gratiam rediiſſe, numquam cum ſorore fuiſſe in ſimultate, quam prope ætate æqualem habebat. quod eſt ſignum, aut nullam vmquam inter eos querimoniam interceſſiſſe, aut hũc ea fuiſſe in ſuos indulgentia, vt, quos amare deberet, iraſci eis, nefas duceret. neque id fecit natura ſolùm (quamquam omnes ei paremus) ſed etiam doctrina. nam & principum philoſophorum ita percepta habuerat præcepta, vt his ad vitam agendam, non ad oſtentationem, vteretur. Moris etiam maiorum ſummus imitator fuit, antiquitatíſque amator: quam adeo diligenter habuit cognitam, vt eam totam in eo volumine expoſuerit, quo magiſtratus ornauit. nulla enim lex, neque pax, neque bellum, neque res illuſtris eſt populo R. quæ non in eo ſuo tempore ſit notata: &, quod difficillimum fuit, ſic familiarum originem ſubtexuit, vt ex eo clarorum virorum propagines poſſimus cognoſcere. fecit hoc idem ſeparatim in aliis libris, vt, M. Bruti rogatu, Iuniam familiam à ſtirpe ad hanc ætatem ordine enumerauerit, notans, qui à quoque ortus, quos honores, quibúſque temporibus cepiſſet. pari modo, Marcelli Claudij, de Marcellorum; Scipionis Cornelij, & Fabij Maximi, de Fabiorum, & Ae-

miliorum: quibus libris nihil poteſt eſſe dulcius iis, qui aliquam cupiditatem habent notitiæ clarorum virorum. Attigit quoque poëticen, credimus, ne eius expers eſſet ſuauitatis. namque verſibus, qui honore, rerum geſtarum amplitudine ceteros Romani populi præſtiterunt, expoſuit, ita, vt ſub ſingulorum imaginibus facta, magiſtratúſque eorum non amplius quaternis, quinisue verſibus deſcripſerit: quod vix credendum ſit, tantas res tam breuiter potuiſſe declarari. Eſt etiam vnus liber Græcè confectus de conſulatu Ciceronis. Hactenus, Attico viuo, edita à nobis ſunt. nunc, quoniam fortuna nos ſuperſtites ei eſſe voluit, reliqua perſequemur: & quantum poterimus, rerum exemplis lectores docebimus, ſicut ſupra ſignificauimus, ſuos cuique mores plerumque conciliare fortunam. namque hic contentus ordine Equeſtri, quo erat ortus, in affinitatem peruenit imperatoris, diui Iulij filij, cùm iam ante familiaritatem eius eſſet conſecutus, nulla alia re, quàm elegantia vitæ, qua ceteros ceperat principes ciuitatis, dignitate pari, fortuna humiliore. tanta enim proſperitas Cæſarem eſt conſecuta, vt nihil ei non tribueret fortuna, quod cuiquam ante detulerit, & conciliarit, quod ciuis Romanus quiuit conſequi. Nata autem eſt Attico neptis ex Agrippa, cui virginem filiam collocauit. hanc Cæſar vix anniculã Ti. Claudio Neroni, Druſilla nato, priuigno ſuo, deſpondit. quæ coniunctio neceſſitudinem eorum ſanxit, familiaritatem reddidit frequentiorem. quamuis ante hæc ſponſalia

non ſolùm cùm ab vrbe abeſſet, numquam ad ſuorum quemquam litteras miſit, quin Attico mitteret, quid ageret: in primis, quid legeret, quibúſque in locis, & quàm diu eſſet moraturus: ſed &, cùm eſſet in vrbe, & propter ſuas infinitas occupationes minùs ſæpe, quàm vellet, Attico frueretur, nullus dies temere interceſſit, quo non ad eum ſcriberet, quo aliquid de antiquitate ab eo requireret; modo aliquam quæſtionem poëticam ei proponeret; interdum iocans eius verboſiores eliceret epiſtolas: ex quo accidit, cùm ædes Iouis Feretrij in Capitolio, ab Romulo conſtituta, vetuſtate atque incuria detecta prolaberetur, vt Attici admonitu Cæſar eam reficiendam curaret. Neque verò à M. Antonio minus abſens litteris colebatur, adeo vt accuratè ille ex vltimis terris, quid ageret, quid curæ ſibi haberet, certiorem faceret Atticum. hoc quale ſit, facilius exiſtimabit is, qui iudicare poterit, quantæ ſit ſapientiæ, eorum retinere vſum, beniuolentiámque, inter quos maximarum rerum non ſolùm æmulatio, ſed obtrectatio tanta intercedebat, quantam fuit intercedere neceſſe inter Cæſarem, atque Antonium; cum ſit vterque principem non ſolùm vrbis Romæ, ſed orbis terrarum eſſe cuperet. Tali modo cùm ſeptem, & ſeptuaginta annos compleſſet, atque ad extremam ſenectutem non minus dignitate, quàm gratia, fortunáque, creuiſſet (multas enim hereditates nulla alia re, quàm bonitate, conſecutus) tantáque proſperitate vſus eſſet valetudinis, vt annis

xxx *medicina non indiguiſſet; nactus eſt morbum, quem initio & ipſe, & medici contempſerunt: nam putarunt eſſe τινεσμὸν: cui remedia celeria, faciliáque proponebantur. in hoc cùm tres menſes ſine vllis doloribus, præterquam quos ex curatione capiebat, conſumpſiſſet, ſubitò tanta vis morbi in vnum inteſtinum prorupit, vt extremo tempore per lumbos fiſtula putris eruperit. atque antea quidem morbi diuturnitatem moleſte ferebat, priùs quàm hoc ei accideret: poſtquam verò in dies dolores accreſcere, febréſque acceſſiſſe ſenſit; Agrippam generum ad ſe accerſiri iuſſit, & cum eo L. Cornelium Balbum, Sextúmque Peduceum. hos vt veniſſe vidit, in cubitum nixus, Quantam, inquit, curam diligentiámque in valetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim, cùm vos teſtes habeam, nihil opus eſt pluribus verbis commemorare: quibus quoniam, vt ſpero, ſatisfeci, me nihil reliqui feciſſe, quod ad ſanandum me pertineret: reliquum eſt, vt egomet mihi conſulam. id vos ignorare nolui. nam mihi ſtat, alere morbum deſinere. namque his diebus quidquid cibi ſumpſi, ita produxi vitam, vt auxerim dolores ſine ſpe ſalutis. quare à vobis peto, primùm vt conſilium probetis meum; deinde ne fruſtra dehortando conemini. Hac oratione habita, tanta conſtantia vocis atque vultus, vt non ex vita, ſed ex domo in domum videretur migrare; cùm quidem Agrippa eum flens, atque oſculans oraret atque obſecraret, ne ad id, quod natura cogeret,*

ipſe quoque ſibi acceleraret; &, quoniam tum quoque poſſet temporibus ſupereſſe, ſe ſibi, ſuíſque reſeruaret; preces eius taciturna ſua obſtinatione depreſſit. ſic cum biduum cibo ſe abſtinuiſſet, ſubito febris deceſſit, leuiórque morbus eſſe cœpit: tamen propoſitum nihilo ſecius peregit. itaque die quincto poſtquam id conſilium inierat, pridie KAL. *April. Cn. Domitio, C. Soſio* COSS. *deceſſit. elatus eſt in lecticula, vt ipſe præſcripſerat, ſine vlla pompa funeris, comitantibus omnibus bonis, maxima vulgi frequentia. ſepultus eſt iuxta viam Appiam, ad quinctum lapidem, in monumento Q. Cæcilij, auunculi ſui.*

GRAECORVM VERBORVM INTERPRETATIO, VTI SIMEO BOSIVS RECENSVIT.

2 ἀδυνάτον : *impoſſibile.*

θέρμον : *lupinum.*

3 ἐπεὶ οὐχ ἱερήιον οὐδὲ βοείην : *quia non victimam, neque tergus bubulum*, ſupple, *capto.* nam ex Homeri XXII. Iliadis aſſumi debet ἄρνυμαι.

ἡλίου ἀνάθημα : *ſolis donum.*

8 χρηστομαθῆ : *quæ ſunt ex vſu diſcentem.*

10 γυμνασιώδη : *apta gymnaſio.*

11 εὐμολπιδῶν πάτρια : *Eumolpidarum ritus patrios.*

οἰκεῖον : *ſuum ac proprium.*

14 σκήψεις *atque* ἀναβολαὶ : *excuſationes, & dilationes.*

ταυτόματον ἡμῶν : verſus integer eſt, ταυτόματον ἡμῶν κάλλιω βουλεύεται : *caſus melius quàm nos conſulit.*

17 ἐν τοῖς πολιτικοῖς : *in rebus quæ Reipublicæ ſunt.*

τοποθεσίαν : *loci deſcriptionem.*

Ἀττικώτερα : *magis Attica.*

φιλορήτορα : *ſtudioſum artis dicendi.*

18 πανήγυρεις : *conuentus.*

μάλ' ἀριστοκρατικῶς : *valde vt optimatem decet.*

19 γενικῶς : *generaliter.*

λημύθους : *ampullas , pigmenta quibus ornatior , & grandior ſit oratio.*

ἐνεπερπερευσάμην : *venditaui me.*

περίοδοι ἢ καμπαὶ , *&c. ambitus verborum, aut flexus clauſularum, aut argumenta rhetorum, aut confirmationes.*

ὑπόθεσις : *materia , argumentum.*

20 Ἄρειος πάγος : *Areopagus.*

21 ἀπρακτότατος : *rebus agendis ineptiſſimus.*

κακέκτης : *habitu vitiorum deprauatus, maliuolus.*

22 φιλέλληνες : *Græcorum amatores.*

παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο : *omnis virtutis reminiſcere.*

ὕστερον πρότερον, Ὁμηρικῶς : *ordine præpoſtero, cùm primo loco quod poſterius eſt, ſecundo quod prius effertur, Homericè.*

23 πρὸς τὸ πρότερον : *ad prius.*

25 ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι : *præite nunc mihi Muſæ, quo modo ignis primùm illapſus eſt.*

26 παῤῥησίαν : *loquendi libertatem.*

27 ἀγῶνα : *certamen.*

28 ἐπισημασίας : *ſi[illegible] & indicia quibus animus, & voluntas populi declaratur : plauſus.*

29 ἀποθέωσιν : *conſecrationem.*

φιλοσοφητέον : *philoſophandum.*

ἐατέον : *relinquere oportet.*

30 Ἀμαλθεῖον : *Amaltheum.*

Ἀμαλθεία : *Amalthea.*

τοποθεσία : *loci deſcriptione.*

35 ἀφρ-

35 ἀφελέστατος : *ſimpliciſſimus.*

37 πολιτικὸς ἀνὴρ οὐδ᾽ ὄναρ : *Reipublicæ deditus vir ne in ſomnio quidem.*

39 τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον : *in lente vnguentum, prouerbium.*

ἐπιφωνήματα : *acclamationes.*

41 νῆφε, καὶ μέμνασ᾽ ἀπιστεῖν, ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν : *vigilans ſis, & memineris nō facile credere; hi ſunt nerui ſapientiæ.*

42 σόλοικα : *olentia ſolœciſmum.*

τίς πατὲρ αἰνήσει : integer verſus ſic habet, τίς πατὲρ αἰνήσει εἰ μὴ κακοδαίμονες υἱοί? *quis patrem laudabit niſi infœlices filij?*

ἐγκωμιαστικὰ : *ad res laudandas comparata.*

ἱστορικὰ : *rebus verè narrandis accommodata, historica.*

44 οἱ μὲν, παρ᾽ οὐδὲν εἰσὶν, οἷς δ᾽ οὐδὲν μέλει : *hi quidem propè nihil ſunt, illis verò nihil curæ eſt.*

45 ὑπώπιον : *ſugillatum, macula.*

μυροθήκιον : *vnguenti, & pigmentorū arculam.*

46 ὑπόμνημα : *commentarium.*

47 σεμνότερος τις, καὶ πολιτικώτερος : *grauior auctoritatéque pollentior, & rebus ciuilibus tractandis accommodatiòr.*

ἀποσπασμάτια : *fragmenta.*

σῶμα : *corpus.*

φιλόπατρις : *ſtudioſus patriæ.*

50 πολιτεία : *Republica.*

ἅλις σπουδῆς : *ſatis ſtudij eſt & operæ.*

51 θεῖοι: *patrui.*

Πελληναίων: *Pellenæorum.*

52 Κορινθίων, Ἀθηναίων: *Corinthiorum & Athenienſium.*

Ἡρώδης: *Herodes.*

εὐαγγέλια: *boni nuntij.*

Κύρου παιδείαν: *Cyri inſtitutionem.*

διαφάσεις: *tranſpectus.*

ἔστω ὄψις μὲν ἡ α, τὸ δὲ ὁρώμενον, β,γ, ἀκτῖνες δὲ δ καὶ ε: *ſit aſpectus α: quod autem videtur, β,γ: radij vero, δ, & ε.*

κατ' εἰδώλων ἐμπτώσεις: *per ſimulacrorum illapſus, & incurſiones.*

53 εἴδωλα: *ſimulacra, ſpectra.*

ἔκχυσις: *effuſio.*

ὑπόστασιν: *fundamentum & inceptionem.*

πολιτείαν: *Remp.*

σωκρατικῶς εἰς ἑκάτερον: *more Socraticorum in vtramque partem.*

τὴν ἀρέσκουσαν: *ſententiam quæ placeat.*

κατάτασις: *contentio.*

Ἀριστοκρατικῶς: *accommodatè ad ſtatum optimatum.*

εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης: *vnum augurium optimum pugnare pro patria.*

54 Θεοφράστου περὶ φιλοτιμίας: *Theophraſti de honorum ſtudio.*

55 αἰδέομαι Τρῶας, καὶ Τρῳάδας ἑλκεσιπέπλους: *vereor Troianos, & Troianas peplos trahentes.*

πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει: Polydamas mihi primus probrum obiiciet.

56 Θεοφάνης: Theophanes.

φιλοσοφεῖν: philoſophari.

ἐπὶ σχολῆς: in otio.

57 γεωγραφικά: de terræ deſcriptione commentarios.

ὁμοειδεῖς: eiuſdem generis & formæ.

ἀνθηρογραφεῖσθαι floridè ſcribi, ornari.

πολιτευτέον: danda opera Reip.

ἀνέκδοτα: non edenda.

πολιτεύομαι: publice curo, & agito.

59 κατὰ τὸ πρακτικὸν: vt agendi ratio conſtet.

κἂν ὑπὸ στέγῃ πυκνᾶς ἀκοῦσαι ψεκάδος εὐδούσῃ φρενὶ: & vtique ſub tecto confertim labentem audire pluuiam ſopito, & quieto animo.

61 βοῶπις: Iuno bubulis oculis prædita.

παλινῳδίαν cantum contrarium.

62 διβάφῳ: bis madefacta purpura.

ἄντα: ſuppl. εἶναι aut ἐλθεῖν: contrà ſtare, contra progredi.

σοφιστεύειν: rei oratoriæ operam dare; cauſſas actitare.

ἐπαγγέλλομαι ἄνδρ' ἀπαμύνεσθαι ὅς τις πρότερος χαλεπήνῃ: denuncio me eum virum vlturum, quicunque prior moleſtus mihi fuerit.

63 Κικέρων ὁ μικρὸς ἀσπάζεται Τίτον Ἀθηναῖον: Cicero paruulus ſalutat Titum Athenienſem.

ὑποσόλοικον: ſubabſurdum.

ἀναφαίνεσθαι : *apparere, in publicum prodire.*

64 τρηχεῖ' ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος, *&c. Aſpera, ſed bona puerorum nutrix: nequaquam ego hac terra poſſum dulcius quicquam aſpicere.*

εὐαγγέλια : *bonorum nunciorum præmia.*

συγκύρημα : *caſum.*

65 ζώσης φωνῆς : integer locus ita concipiendus: ζώσης φωνῆς μείζων ἐνέργεια ἐστιν ἢ ἀφώνων διδασκάλων : *viuæ vocis maior eſt vis & efficacitas, quam mutorum doctorum.*

βοώπιδος : *bubulis oculis præditæ, Iunonis.*

ἀσελγοῦς : *laſciui, delicati.*

ὀξύπεινος : *famelicus, auidus cibi.*

συμπόσιον : *conuiuium.*

κατ' ὀπώραν τρὺξ : *per Autumnum fæx.*

ἀδικαίαρχοι : *iniuſti magiſtratus.*

καὶ Κικέρων ὁ φιλόσοφος τὸν πολιτικὸν Τίτον ἀσπάζεται : *& Cicero philoſophus Titum ſalutat Reip. deditum.*

αὐθωρεὶ : *ipſa illa hora.*

66 Τηλέπυλον Λαιστρυγονίην : *magnam vrbem Læſtrygoniam.*

φιλοσοφῶμεν : *philoſophemur.*

εὐανατρέπτους : *quæ facilè poſſunt euerti.*

67 ἐντυραννεῖσθαι : *ſub tyrranno eſſe.*

68 Κικέρων ἀριστοκρατικώτατος παῖς : *Cicero ſtatus optimatum ſtudioſiſſimus puer.*

69 φυσᾷ γὰρ οὐ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι, ἀλλ' ἀγρίαις φύσαισι φορβειᾶς ἄτερ : *ſpirat enim non iam exilibus tibiolis, ſed immanibus follibus*

ſine ligula.

ἐσοφίζετο : *cauillabatur, malitioſe cogitabat.*

70 τὸν πρακτικὸν βίον : *vitam quæ in rebus agendis verſatur.*

τὸν θεωρητικὸν : *quæ in rerum contemplatione occupatur.*

πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ: Homericus verſus integer ſic habet, πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα : *ante leo, à tergóque draco media ipſa capella.*

71 εἰ δὲ μὴ : *ſin; ſi non.*

ὁμολογουμένως τυραννίδα συσκευάζεσθαι : *ſine dubio tyrannidem affectat.*

72 εὐελπιστία : *bona ſpes.*

ἀδιαφορία : *in neutram partem inclinatio.*

ἀφιλόδοξον : *ambitione vacans.*

πταῖσις : *prolapſio, caſus.*

κατὰ τὸ κηδεμονικὸν : *cum accuratione & ſedulitate.*

ὑποθήκας : *documenta, præcepta.*

περὶ τῶν ὅλων : *de ſumma rerum.*

σκοπὸς : *ſcopus, vltimum, finis.*

73 κατὰ λεπτὸν : *minutatim.*

74 ἅλις : *ſatis eſt.*

δρυὸς : *quercus, glandium.*

τυφλώττω : *cæcutio.*

τῷ καλῷ προσπέπονθα : *erga honeſtum ſum affectus.*

76 ἀσφάλειαν : *ſecuritatem, tutum præſidium aduerſus vitæ pericula.*

ἀκκιζόμεθα : *diſſimulamus.*
ἐν αἰνιγμοῖς : *obſcure dictis.*
77 ἀλληγορίαις : *verbis alium ſenſum quàm quem vulgò præ ſe ferunt indicantibus.*
82 βοῶπιν : *bubulis oculis præditam, Iunonem.*
87 ἑλικτὰ, καὶ οὐδὲν : locus integer extat apud Euripidem in Andromacha in hunc modum. ἑλικτὰ, κ'οὐδὲν ὑγιὲς, ἀλλὰ πάντα πέριξ φρονοῦντες : *quorum mens eſt inuolucris circumtecta, quique minimè ſincero & candido eſtis animo, ſed verſutè omnia cogitatis.*
τὰς τῶν κρατούντων : integer Euripidis verſus ſic habet τὰς τῶν κρατούντων ἀμαθίας φέρειν χρεών: *dominantium ſtultitias ferre oportet.*
124 μυστικώτερα : *ſecretiora.*
128 συλλάβους : *indices.*
λόχον : *globum ſedecim gladiatorum.*
παλινῳδία : *contrarius cantus.*
129 ὑποθέσει : *argumento.*
130 πολιτικὸς : *Reip. deditus.*
ὀπαδοὶ : *aſſectatores aliorum in militia.*
ταγοὶ : *duces.*
σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει : *Spartam ſortitus es, hanc orna.*
βαθύτης : *taticurnitas.*
εὐκαιρότερον : *oportunius.*
131 οὐχ' ὁσίη φθιμένοισι : verſus integer ſic habet οὐχ' ὁσίη φθιμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν εὐχετάασθαι: *fas non eſt in viros mortuos inſoleſcere.*
ὁ δὲ οὐκ ἐμπάζετο μύθων : *hic vero non curabat*

quæ dicebantur.

132 μήπω μέγαν εἴπῃς, πρὶν τελευτήσαντ᾽ ἴδῃς: *neminem magnum dixeris prius, quàm mortuum videris.*

εἴη μισητὸς φίλος οἶκος: *odio fuerit familiaris domus.*

σύκῳ, μὰ τὴν Δήμητρα, &c. *fico per Cererem, ficus nulla vmquam tam ſimilis fuit.*

περίστασις: *ſtatus & conditio.*

133 πολιτικῶς: *vt virum Reip. deditum decet.*

τὴν ἔσω γραμμὴν: *interiorem lineam.*

134 καὶ τὸ δὲ φωκυλίδου: *& hoc Phocylidis.*

136 οὐδὲν γλυκύτερον, ἢ πάντ᾽ εἰδέναι: *nihil dulcius, quàm omnia noſſe.*

137 σκυλμὸν: *vexationē, perturbationē, moleſtiam.*

ὀξύπεινος: *auidiſſimus, vt fame percitus.*

τὴν παροῦσαν κατάστασιν τυπωδῶς: *præſentem ſtatum Reip. ſubiecta rudi eius forma.*

138 συμπάθειαν: *animi commotionem ex commiſeratione.*

ἡμερόλεγδον: *vt quæque ſingulis diebus acciderunt.*

139 τρισαρειοπαγίτας: *eximios Areopagitas.*

τέμπη: *loca amœna.*

140 σῆμα δέ τοι ἐρέω: *ſignum autem tibi dicam.*

ἐξοχὴ: *excellentia.*

142 ἐξωτερικοὺς: *populares.*

πολιτείᾳ: *in libris de Republica.*

τεχνολογίαν: *tractationem artis, diſputationem de præceptis artis.*

144 γοργεῖα γυμνά : *laruæ nudæ.*

145 ἐμφιλοσοφῆσαι : *philoſophari.*

146 οὐ σ' οἶδ' ἄρης ἅμα παφίῃ? *Nónne ſcio te ô Mars eſſe conſueſſe cum Paphia?*

148 ἀττικισμὸς : *orationis lepos.*

συμπάθεια : *par ex commiſeratione affectio, commiſeratio.*

150 ἀκηδεία : *quòd curæ & ſtudio nemini eſſet.*

154 σπουδαιότερον : *grauius, & magis ſerium.*

155 δυσδιάγνωστον : *difficile diiudicatu.*

156 πρόσνευσιν : *aſſenſionem.*

157 διαλόγους : *ſermones vltro citróque habitos.*

160 φιλοπροσηνέστατα : *ſtudio benigniſſimo & ſuauiſſimo.*

161 ἔρδοι τίς : ſenarius integer ſic apud Ariſtophanem extat : ἔρδοι τίς ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην: *quam quiſq; norit artem in hac ſe exerceat.*

δυσεξίμητα : *quæ vix è profundo educi poſſunt.*

βαθύτητα : *taciturnitatem.*

162 μελέτη ; *meditatio.*

ἄνω κάτω : *ſurſum deorſum : prouerbium.*

163 ἄφρακτα : *naues non tectæ, ſed apertæ.*

ἐπεῖχον ἀεὶ : *retinebam identidem.*

οἵα γ' ἡ δέσποινα : Hoc prouerbium ſic ex Platone integrè poteſt concipi, οἵα γε ἡ δέσποινα, τοῖα δὲ καὶ ἡ κύων : *qualis hera, talis & canis.*

ἀνεξίαν : *tolerantiam.*

μετέωρος : *incerti & dubij animi.*

164 ὑπομνηματισμὸν : *decretum, monumentum.*

συμπαθῶς : cum animi commoti ſignificatione.

νομαναυδείαν : ignauiam & inertiam in præfecturis : vacationes.

165 ἄφρακτα : nauigia non tecta.

ἀκρωτηρείων δευτερεῖα : verticũ & cacuminũ ſecunda.

συνηγωνίων : cum illo merebam.

πολιτικώτερον : accommodatius ad rationem Reip. adminiſtrandæ.

167 παράγγελμα ἐνιαύσιον : mandatum annuum.

168 ἐνδόμυχον : arcanum de re familiari & domeſtica.

169 ἐπικεφάλια : tributa per capita, capitationes.

ὠνὰς ; venditiones.

171 συμφιλοδοξοῦσιν : ſimul gloriæ meæ ſeruiunt.

172 κεφάλαιον : caput.

173 συμπάθειαν : parem affectionem & doloris conſenſum.

174 τὸ νεμεσᾶν : indignatio.

τοῦ φθονεῖν : ab inuidendo, ab inuidia.

175 ἐν ἐπιτομῇ : ſummatim.

176 πανικὰ : Panicos terrores.

κενὰ τοῦ πολέμου : inanes terrores belli.

177 μώμῳ : reprehenſori.

πεφυσίωμαι : ſuperbia elatus ſum.

λαμπρὰ : ſplendida.

ἐν παρόδῳ : in tranſcurſu, obiter.

ἀπρόσιτον : non facilem acceſſu, minimè affabilem.

ἀδωροδόκητον : integrum, & incorruptum largitione.

178 κέρας: cornu.
179 εὐημερήματι: proſpero ſucceſſu.
180 ἀκροτελεύτιον: clauſulam.
γλυκύπικρον: dulce & amarum.
181 ὑπερβολικῶς: ſupra veritatem.
182 τέθριππα: quadrigas.
κέρας: cornu.
185 ὁδοῦ πάρεργον: obiter.
ἐνδομύχῳ: domeſtica rei arcano.
186 οἰκονομίαν: diſpenſationem, ordinem.
οἴχεται: euaneſcit.
βαθύτητα: taciturnitatem.
ὑπομεμψιμοίρους: ſubquerulas.
ἐξ ἀφαιρέσεως: per extractionem.
187 προσανατρεφομένην: recreatam.
190 ἀκοινωνήτως: ridigè & minimè familiariter.
ἐγκελεύσματα: hortationes.
191 τὸ γὰρ εὖ μετ' ἐμοῦ: quod enim rectum eſt à me ſtat.
ἱστορικὸν: hiſtoricum.
οὐκ ἔλαθέ σε: non te latuit.
ἀφελῶς: ſimpliciter.
192 οἰκονομία: diſpoſitio, ordo.
σχεδιάζοντα: quod ſubito in mentem venit ſcribentem.
πολίτευμα: factum in Republica.
κέρας, cornu.
193 ἰσοδυναμοῦσαν: quæ idem valeat, eiuſdem vis.
διαίρεσιν: diuiſionem.
194 ἄγραφον: non ſcriptum.

αὐτονομίαν : facultatem ſuis vtendi legibus.
τὸ παραδοξότατον : inopinatiſſimum.
μηδὲν αὐτοῖς : ſupp. μέλει : nihil ipſis cura eſt.
ὦ πραγμάτων ἀσυγκλώστων : ô res quæ contexi non poſſunt.
195 Πολυδεύκους : Pollucis ædem.
ἀνιστορησίαν : inſcitiam hiſtoriarum.
ἠπόρησας : dubitaſti.
εὔπολιν τὸν τῆς ἀρχαίας : Eupolim illum veteris . s. comœdiæ poetam.
τί λοιπὸν ? quid reliquum?
196 πολλοῦ γε καὶ δεῖ : multum quidem abeſt.
χρύσεα χαλκείων : aurea pro aheneis.
ἀναντιφώνητον : ſine reſponſione.
197 αἰδέσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ᾽ ὑποδέχθαι : veriti ſunt quidem recuſare, timuerunt autem accipere.
198 παρειστορῆσαι : obiter ſcire.
προπύλαιον : veſtibulum.
199 ἱστορικώτατος : hiſtoriarum peritiſſimus.
200 νεόκτιστα : nuper condita.
τῷ τῶν νεῶν καταλόγῳ . nauium enumeratione.
ἀναλογία ; proportio, analogia.
φλιοῦς, ὀποῦς, σιποῦς : Phlius, Opus, Sipus.
ὀπούντιοι, σιπούντιοι : Opuntij, Sipuntij.
αὐτονομίαν : facultatem ſuis legibus vtendi.
ὑπερβολικῶς : ſupra modum.
203 εὐήθειαν : fatuam ſimplicitatem.
204 πολλὰ δ᾽ ἐν μεταιχμίῳ Νότος κυλίνδει κύματ᾽ εὐρείης ἁλὸς : multos autem in intermedio

Auſter voluit fluctus lati maris.

207 ἀκοινώνητον: *alienum a familiari conſuetudine.*

209 μυστικώτερον: *ſecretius.*

τῆς δάμαρτός μου ὁ ἀπελεύθερος, &c. *vxoris meæ libertus (noſti quem dico) viſus eſt mihi dudum è verbis, quæ inconſideratè effutiebat, turbaſſe calculos, ex coemptione bonorum Crotoniatæ tyrannicidæ. timeo, ne id adhuc non intellexeris. vnus nimirũ hoc vbi conſideraueris, reliqua in tuto pone.*

τῆς ξυναόρου τῆς ἐμῆς ὁὐξελεύθερος, &c. *vxoris meæ libertus viſus eſt mihi ſæpe gariens, & hæſitans in conciliabulis & circulis quodammodo conturbaſſe rationes in bonis Crotoniatæ.*

210 ἐξ ἄστεως ἑπταλόφου τειχῶν παρέδωκεν, &c. *ex vrbis ſepticollis moenibus (libertus vxoris meæ) edidit Camillo rationes vicenarũ quaternarum, & quadragenarum octonarum minarum æris alieni; ſeq; debere vicenas & quaternas minas ex bonis Crotoniaticis, & quadragenas octonas ex iis quæ ſunt in Cherſoneſo: & quamuis ex hereditatibus, quas adiuit, redegerit minas ſexies centenas & quadragenas, & ſexies centenas & quadragenas, ſe tamen æris illius alieni ne obolum quidem diſſoluiſſe, cum omnia hæc debeantur iam inde à Kalendis ſecundi menſis. 1. Februarij: libertum autem ipſius, eum qui*

Cononis patri cognominis eſt, nihil planè curaſſe. primùm igitur hoc; omnia vt ſeruentur; deinde vt ne vſuras quidem negligas eas quæ debentur ex die ſupra appoſita. Per eos dies quibus illum pertuli valde magno in timore fui venerat. enim ad nos exploraturus, & aliquid pane ſperarat; ſed ſpe fruſtratus temere receſſit, ſic fatus; concedo: turpe quidem manere diu.

τὰ μὲν διδόμενα: prouerbiũ hoc ita explica ex Platone: τὰ μὲν διδόμενα ἀνάγκη δέχεσθαι, *quæ dantur neceſſe eſt accipere.*

211 λεληθότως: *latenter, clam.*

ἄλλο πρόβλημα: *alia quæſtio.*

ἐξακανθίζειν: *perſcrutari, ſubtiliter indagare.*

πυρούς εἰς δῆμον: *frumenta in populum.*

προπύλῳ: *veſtibulo.*

212 ἐπέχειν: *hæſitare, dubitare.*

ἐποχῆς: *dubitationis.*

213 παλιγγενεσίαν: *ſtatus noſtri inſtaurationem.*

ἐν αἰνιγμοῖς: *ænigmatice, obſcure.*

ἀφελῶς: *ſimpliciter.*

214 αἰσχρὸν σιωπᾶν: integer Senarius ſic habet: αἰσχρὸν σιωπᾶν ἰσοκράτην τ᾽ ἐᾶν λέγειν: *turpe eſt tacere & ſinere vt Iſocrates loquatur.*

215 σύγχυσιν: *confuſionem.*

παραφύλαξον: *obſerua.*

τὴν τοῦ φυράτου φιλοτιμίαν αὐτότατα: *conturbatoris Philotimi actionem quam maximè.*

κενὸν: *inanem.*

ἄτυφον : *ſine ambitione , ſine faſtu.*

216 ἐπέχειν : *dubitare, hæſitare.*

ἀθέτησις : *improbatio.*

ἐποχὴ : *cunctatio, hæſitatio.*

τοὐμὸν ὄνειρον ἐμοὶ : integrum prouerbium eſt, τοὐμὸν ὄνειρον ἐμοὶ λέξεις : *meum ſomnium mihi narras.*

ἐπιχρονία ἐποχὴ : *diuturna dubitatio.*

217 φιλοτιμία : *Philotimi negotiatio & actio.*

218 πρόβλημα : *quæſtionem.*

ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν : ſic hos Homeri verſus legit Cicero, ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθες πατρίδος ὡς οὐδὲν γλύκιον ἧς : *ſed mihi numquam perſuaſiſti patria quicquam vlli ſua dulcius eſſe*. Ex ſecundo verſu primam tantum vocem retulit.

219 αἰδέομαι : *vereor.*

Τρῶας, καὶ Τρῳάδας : *Troianos & Troianas.*

Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην καταθήσει : *Polydamas mihi primus probrum inferet.*

ὁδοῦ πάρεργον : *præter propoſitum, vt egrediar à propoſito, obiter.*

ἐπίτηκτα : *fluxa , non diuturna , quæ facile extinguantur.*

220 ἐκβολὴ λόγου : *egreſſio orationis.*

εὐπόριστον : *parabilem.*

φυράτης : *conturbator.*

ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν , ἀχνύμενοί περ : *ſed hæc quidem facta eſſe ſinemus, licet cum mœrore.*

221 ἄμεμπτα: non accuſanda.
σπονδειάζοντα: quinta ſede ſpondeũ habentem.
τῶν νεωτέρων: iuniorum.
222 αὐτόχθων: natiua, & indigena.
φυσικὴν: naturalem.
τὴν πρὸς τὰ τέκνα: amorem in filios.
225 ἀμεταμέλητος: non pænitenda.
226 ποῦ σκάφος τὸ τῶν ἀτρειδῶν: vbi nauigium Atridarum.
σύντομα: compendioſè, paucis.
228 δήμοις: vicos.
229 ζήτημα: quæſtionem.
230 τεκμηριῶδες: indicium coniecturale.
231 τοῖς ἀπαντῶσιν: obuiam prodeuntibus.
δύσχρηστα: incommoda.
232 ἀπότριψαι: abſtergito, conterito.
οὐ γὰρ ἂν τόδε μεῖζον ἔπει κακὸν: neque enim hoc maius eſt malum.
233 παλινῳδία: contrarius cantus.
λῆψις: quartanæ impetus, & correptio.
ἀβδηριτικὸν: Abderiticum, ſtultum.
235 ἐμπολιτεύομαί σοι: tecum ago de Republica.
236 πολιτικὸν σκέμμα: conſideratio ad ſtatũ Reipublicæ pertinens.
φιλοσοφώτερον διευκρινήσομεν: magis philoſophicè examinabimus & diſcutiemus.
σύγχυσιν τῆς πολιτείας: cõfuſionem Reipublicæ.
ξυνὸς ἐνυάλιος: communis Mars.
πολιτικῶς: ex vſu Reipublicæ.
237 ἴυγξ: illecebra, deſiderium.

ἄμορφον ἀντιπολιτευομένου χρεωφειλέτην: deforme & turpe eſt eius qui contrariæ ſit in Republica factionis debitorem eſſe.

διευκρινήσεις πρόβλημα πολιτικὸν: explicabis quæſtionem ad Reip. ſtatum pertinentem.

240 τοῦ καλοῦ: honeſti.

χρεῶν ἀποκοπὰς, φυγάδων καθόδους: tabulas nouas, exſulum reditus.

τὴν θεῶν μεγίστην ὥστ' ἔχειν τυραννίδα: ut tyrannide potiatur, quæ inter Deos Dea eſt maxima.

ἐνσχολάζω σοι: otium conſumo in opera tibi nauanda.

ἀπορῶ: dubito.

241 οὕτω που τῶν πρόσθεν ἐπευθόμεθα κλέα ἀνδρῶν: ſic ſanè eorum, qui ante nos vixerunt, audiebamus laudes virorum.

ἐπίσκοπον: ſpeculatorem, cuſtodem.

ὁρμὴ: impetus.

242 φαλαρισμὸν: Phalaridis imitationem, ſæuitiam.

αἰδέομαι τρῶας: vereor Troianos.

243 ἀπορίαν: dubitationem.

ἥρωα: heroem.

244 πολιτικῶς conuenienter ſtatui Reipublicæ.

ἀστρατήγητος: ignarus artis imperatoriæ.

πρὸς τὸ ἀσφαλὲς: ad id quod tutum ſit.

245 μάντις δ' ἄριστος: Senarius integer in hunc modū habet, μάντις δ' ἄριστος ὅς τις εἰκάζοι καλῶς: vates is optimus fuerit qui bene coniecerit.

250 συ-

250 σηστιωδέστερον: *magis Seſtianè.*

251 ὑπεκθέμενος: *cùm clam ſubduxero & exportaro.*

253 ψευδησιόδειον: *quod falſo Heſiodo adſcribitur.* μηδὲ δίκην, verſus integer ſic legitur, μηδὲ δίκην δικάσῃς πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς: *neque cauſam iudicaris, priùs, quàm quid vterque dicat audieris.*

254 καὶ συναποθανεῖν: *& ſimul mori.*

φαινοπροσωπεῖν: *vultum oſtendere, faciem aperire.*

255 σκέμμα: *conſideratio.*

ἀπορία: *dubitatio.*

263 διπλῆ: *dipla, nota in margine adpoſita.*

269 ῥίψαι πολλὰ μάτην, &c. *cùm fureret multa cornibus fruſtra in aërem proruiſſe.*

272 ἀπροσφωνήτους: *inſalutatos.*

τὸ καλὸν: *honeſtum.*

πρὸς τοῦθ᾽ ὅ, τι χρὴ, &c. *aduerſus hoc quod opus eſt facto, & machinentur & fabricent quiduis in me.*

τὸ γὰρ εὖ, μετ᾽ ἐμοῦ: *quod enim rectum eſt à me ſtat.*

πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ: *multam ſalutem honeſto.*

274 εὐγενῆ: *generoſa, nobilia.*

συνδιημερεύομεν: *ſimul diem conterimus.*

275 τέρας: *monſtrum, prodigium.*

276 σκοπός: *ſcopus.*

προθεσπίζω: *praſagio.*

277 ἰλιὰς: ilias.

278 περὶ ὁμονοίας: de concordia.

279 ἀπολιτικώτατον: maximè ciuilis gubernationis expertem.

ἀστρατηγικώτατον: maxime imperatoriæ artis ignarum.

ἀπαντήσεις: obuiam itiones.

αἰδέομαι Τρῶας: timeo Troianos.

288 κενόσπουδα: inanis ſtudij plena.

ἀναπάντητον: remotum ab omni occurſu.

299 ὑπὸ τὴν διάληψιν: ſub ipſam acceſſionem febris.

301 ἀπαῤῥησίαστον: minime liberam.

τίς δ' ἐστι δοῦλος, τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν? quiſnam eſt ſeruus, de morte ſecurus qui ſit?

ἀσμένιστον: gratiſſimum, libentiſſimum.

303 θέσεις: propoſita, quæſtiones vniuerſales, cõnſultationes.

Εἰ μενετέον ἐν τῇ πατρίδι τυραννουμένῃ, &c. an manendum in patria tyrannide oppreſſa: ea vero tyrannide oppreſſa, an quouis modo tyrannidis euerſio moliẽda eſt, etiam ſi ciuitas propter id de ſumma rerum periculum ſubitura ſit. Vtrum cauendum ſit, ne qui tyrannidem euertit ipſe euehatur. An tentandum ſit opem ferre patriæ tyrannide oppreſſæ verbis & rei opportunitate potiùs, quàm bello. An viri Reipublicæ dediti ſit, ſecedentem aliquo, quieſcere, oppreſſa à tyranno patria, an quodcunque ſubeundum diſcrimen pro libertate. an bellum inferendum regioni, eáq;

ſit obſidenda, ſi à tyranno opprimatur. an etiam is, qui non probet, vt bello tyrannis euertatur, tamen nomen ſuum profiteri cum fortiſſimis viris debeat. An cum bene meritis & amicis vnà ſubeunda ſint pericula in rebus quæ pertinent ad Rempub. etiam ſi illi minùs rectè de ſumma rerum conſuluiſſe videãtur. Vtrum de patria bene meritus, ob eámque cauſſam grauiſſima quæque paſſus, & inuidia oppreſſus vltro pro patria diſcrimen ſubire debeat, an permittendum ei, vt ſui ipſius interdum, & cariſſimarum perſonarum rationem habeat, dimiſſis aduerſus potentes concertationibus pro Rep.

304 τῶν προὔργου τι: *eorum quæ ſunt ex re aliquid.*

ἄκαιρος: *intempeſtiuus.*

εὐστομάχως: *bono ſtomacho, fortiter.*

305 αὐτίκα γάρ τοι ἔπειτα μεθ' Ἕκτορα πότμος ἑτοῖμος: *ſtatim enim tibi deinde poſt Hectorem mors parata.*

αὐτίκα τεθναίην, ἐπεὶ οὐκ ἄρ' ἔμελλον ἑταίρῳ κτεινομένῳ ἐπαμῦναι: *vtinam ſtatim moriar, poſtea quàm nõ eram ſocio, cùm interficeretur, opem laturus.*

ἑταίρῳ: *ſodali.*

εὐεργέτῃ: *bene merito.*

307 οὐδέ μοι ἦτορ ἔμπεδον, ἀλλ' ἀλαλύκτημαι: *neque mihi pectus firmum, ſed conſternato ſum animo.*

αἰσχροῦ φαντασία: *turpitudinis imago.*

308 ἐν δυνάμει: *cum vi, & efficacia.*

σύν τε δύ' ἐρχομένω: primis his verbis locum Homeri, qui legitur Iliad. x. indicauit, σύν τε δύ' ἐρχομένω καί τε πρὸ ὁ τοῦ ἐνόησεν ὅππως κέρδος ἔῃ: *duobúſque ſimul euntibus alter alterum præuertiſſet cogitando quod è re foret.*

309 τὸ συνέχον: *proximum, quod coniunctum eſt.*

310 ἀπάντησις: *occurſus.*

πολίτευμα: *actionem publicam.*

μή μοι γοργείην κεφαλὴν δεινοῖο πελώρου: *ne mihi gorgoneum caput horrendi & grauis monſtri.*

εἰδώς σοι λέγω: *ſciens tibi dico.*

ἀχαριστίας: *ingrati animi.*

311 ὁ πλοῦς ὡραῖος: *nauigatio tempeſtiua.*

312 Μέντορ πῶς τ' ἄρ ἴω, πῶς τ' ἄρ προσπτύξομαι αὐτόν: *Mentor, quonam modo adeam, &, quonam modo amplexabor ipſum?*

316 σοφιστεύω: *declamo, fictas cauſſas ago.*

θέσεις: *propoſita, conſultationes.*

Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ: *Dionyſius Corinthi eſt.*

319 τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών: *tunc mihi dehiſcat lata tellus.*

320 ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς: *in rebus amatoriis.*

322 ἀλογίστως: *inconſiderate, ſtulte.*

ὑποκορίζῃ: *leni vocabulo appellas.*

χρησμὸς: *oraculum.*

323 ἄσπονδον: *implacabile.*

φιλόπατριν, ac πολιτικὸν: *ſtudioſum patriæ, ac Reipublicæ deditum.*

324 γενικώτερον: *generalius.*

νεκύαν: *turbam mortuorum.*

ἀπορῶ: *dubito.*

στερκτέον: *probandum, æqui bonique conſulendum.*

325 τὸ μέλλον καραδοκήσεις: *quod futurum eſt exſpectabis.*

ὑπὸ τὴν λῆψιν: *ſub acceſſionem febris.*

ἀσμένιστον: *gratiſſimum.*

νεκύαν: *turbam mortuorum.*

326 πολιτικὸν: *quod ſit ex vſu Reipublicæ.*

μακροψυχίαν: *affectionem animi longinqua ſpectantis.*

εὐδαίμονα: *felicem.*

μεσοποταμίαν: *Meſopotamiam.*

330 οὐκ ἔς ἔτυμος λόγος: *non eſt verus ſermo.*

331 εὐημερίαν: *proſperitatem, felicem ſucceſſum.*

συναγωγὴ: *collectio.*

332 ἐλάπιζεν: *falſo oſtentabat, inſolentiùs iactabat.*

λάπισμα: *falſa quædam oſtentatio.*

γοητείαν: *præſtigias.*

πειθανάγκην: *ſuaſionem violentam.*

αἱ γὰρ τῶν τυράννων δεήσεις, &c. *tyrannorum preces, inquit Plato, permiſtæ ſunt, vt ſcis neceſſitatibus.*

ἀλίμενα: *loca portu carentia.*

333 ὑπηρεσίαν: *miniſteriū, officiorum præſtationem.*

ἀδημονῶν: *mærens, ſolicitudinis plenus.*

διατροπὴν: *infamiam.*

335 αὐθεντικῶς: *cum auctoritate.*

337 τέτλα, κύντερον: ſupplendum ex Homero, ἔτλης: *perfer, grauius tuliſti.*

ἄλλα μὲν αὐτὸς: *alia quidem ipſe.*

ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται: *alia autem vel Deus ſuggeret, ſubiiciet.*

340 κινδυνωδῶς: *periculosè.*

νεκυία: *turba mortuorum.*

341 κατακλεὶς: *clauſula.*

λαλαγεῦσαν, ſuppl. χελιδόνα: *garriẽtẽ hirũdinẽ.*

πολιτικὴν: *de ciuium officio in Rempub.*

ἀναθεώρησις: *ſpeculatio, conſideratio.*

344 μὴ μὰν ἀσπουδεί γε, καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην: *ne ignauiter & ingloriè peream.*

ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι: *ſed magno aliquo facinore edito, quod audiatur à poſteris.*

345 ἐκμαγεῖον: *ſignum, expreſſum ſimulacrum.*

τῶν πολιτικωτάτων σκεμμάτων: *cõſiderationum maximè ad Remp. pertinentium.*

ἐκφώνησις, ὑπέρευ: *exclamatio, ſupra quam dici poſſit rectè, egregiè.*

346 ἄλη: *anxietas animi nuſquam conquieſcentis.*

πολιτευτέον: *verſandum in Republica.*

λαλαγεῦσα: *obſtrepens, & garriens hirundo.*

353 ἀρκαδίαν: integer verſus ſic habet, ἀρκαδίαν μ' αἰτεῖς, μέγα μ' αἰτεῖς, οὔτοι δώσω: *Arcadiam me paſcis, rẽ magnã poſcis, ne quicquã dabo.*

358 τῶν τε παρόντων δι' ἐλαχίστης βουλῆς, &c. *rerum præſentium inito breui, & extemporali conſilio optimus iudex, & futurarũ, magna*

ex parte eius quod euenturum erat, certiſſimus coniector.

359 τότε ἄμεινον, καὶ χεῖρον ἐν τῷ ἀφανεῖ ἔτι προεώρα μάλιστα: *quid melius, & deterius, in obſcuro adhuc prouidebat maximè.*

πλουδοκῶν: *nauigationẽ cõmodam exſpectans.*

στοργὴ: *amor.*

συμπηξις: *arcta animorum coniunctio, & conglutinatio.*

συμπάθειαν: *animi conſenſum, & cõmotionem.*

360 ζηλοτυπία: *obtrectatione, dolore ex alterius in amore conſortio.*

362 αὐθεντικῶς: *certo auctore.*

365 παροινικῶς: *inſolenter, contumelioſè.*

σκυτάλην λακωνικὴν: *Scytalen Laconicam.*

366 σὺν θεῷ τοι λέγω: *diis iuuantibus dico.*

δυσουρία: *vrinæ difficultas.*

ἀρχὴ: *principium.*

ἀνηθοποίητον: *alienũ à recta morũ cõformatione, in quo mores conformari & effingi nequeant.*

ἤθους ἐπιμελητέον: *moribus adhibẽda diligẽtia.*

367 ὕπουλον: *ſubdolum.*

δεῖ τιθήνης ἔτι: *opus eſt nutrice adhuc.*

368 ἀφράκτῳ: *aperto nauigio.*

ἀποτόμως: *rigidè, aſperè.*

θυμικώτερον: *ſtomachoſius, iracundius.*

369 πάρεργα οἰστέον: *intempeſtates ferre oportet.*

ὑγιὲς: *ſincerum.*

370 ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι, ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ: *ſed hæc quidẽ quæ ante acta ſunt, omittemus, quamuis triſtes.*

σφάλμα: *error, lapſio.*

δειλοὶ : ignaui.

371 ἦθος διδαχῇ ἁλωτὸν : ingenium quod diſciplina ſubigi & domari poſſit.

ἀρετὴ : virtus.

διδακτὸν : res diſciplinabilis.

πρᾶξις πολιτικοῦ : factum viri Reipub. dediti.

περὶ κοιλιολυσίαν γίγνεσθαι : in ventre exonerando occupatum eſſe.

372 κέλητα ἄοκνον : veredum impigrum.

374 ὦ πολλῆς ἀγεννείας : ô multam animi ignauiam.

377 ἐκτένειαν : prolixam & largam ſtudij & operæ pollicitationem.

ἀκεραὲς : non perturbatum, liquidum.

378 ἑπταμηνιαῖον ἠυτόκησεν : ſeptimeſtrem ſalua peperit.

Κωρυκαῖοι : Corycei populi.

τὰ ὄνεια : quæ ſunt ex vſu.

μίας : piaculum.

385 δρομόθεν : è curſu.

403 πρᾳότατα : leniſſimè.

411 ἔυπιστον : fidum, eum cui tutò fides haberi poſſit.

413 γεροντικώτερον : ſenilius.

λέσχη : confabulatio.

414 τί γὰρ αὐτῷ μέλει ? quid enim illi curæ eſt ? ſua nihil intereſſe putat.

βεβίωται : vita feliciter acta eſt.

πρόβλημα : quæſtio.

ἀπροσποιήτως : ſincere, ſine præſtigiis, & fuco.

μακάρων νῆσοι : beatorum inſulæ.

415 πάθει : affectione.

σκέψαι : conſidera.
κλύπῳ : plauſui.
ἀλογηθῇ : negligatur.
μελήσει : curæ erit.
ἐνερευθέστερον : rubicundiorem.
πρόβλημα ἀρχιμήδειον : quæſtio Archimedea.
ψιλῶς : nude, tenuiter.
ἄκουσμα : auditio.
416 ἔρανον : ſtipem, munus.
διψῶσαν κρήνην : ſiticuloſum fontem.
πειρήνην : Pirenen.
ἄμπνευμα σεμνὸν Ἀλφειοῦ : reſpirationem venerandam Alphei.
κρήνην : fontem.
ποῖ ταῦτ᾽ ἆρ᾽ ἀποσκήψῃ : quonam hæc vtique erumpent?
417 γεωμετρικῶς : rationibus geometricis.
ἀρχέτυπα : exemplaria primigenia, veteres tabulæ.
418 πάντα φιλόδημον : omnem popularem.
θεωρίαν : ſpeculationem.
τέλος : finem.
εὐπινὲς : venuſtè redolens ſqualorem, & ſitum vetuſtatis.
420 ὢ ἀπειροκαλολογίας ἀηδοῦς : ô loquacitatem inſuauem.
421 ἐπιδήμιον : contagioſum, peſtilens.
συμπάσχω : vna afficior.
ἀποθέωσιν : conſecrationem.
τιμὴν : honorem.

ἀπ[ε]ὀτροπος: remota à via.
μεθαρμόζομαι: in alias perſonas transfero, commuto.
422 ἀνεμέσητον γὰρ: nam caret inuidia.
433 πολιτικοὶ: Reip. moderatores.
433 τετυφῶσθαι: tumefactum eſſe, inflatum.
439 ἐγγήρημα: ſenectutis occupatio.
ἐντάφιον: ſepulchrum.
443 ἀλόγως: ſine ratione.
445 εἰς ἀποθέωσιν: in conſecrationem.
447 Κῦρος δ'. ε'. Cyrus quarti, & quincti tomi Antiſthenis.
448 συμβουλευτικὸν: orationem ad dandum conſiſilium aptam.
Ἀριστοτέλους καὶ Θεοπόμπου πρὸς Ἀλέξανδρον: Ariſtotelis & Theopompi ad Alexandrum.
450 φιλαίτιον συμφορὰ: querula res calamitas.
προπλασμα: periculum elaborati operis, rudis informatio exacti operis.
452 συμπαθῶς: cum ſignificatione animi commoti.
ἐγγήρημα: ſenilis ætatis occupatio.
οἰκοδεσποτικὰ: patrisfamilias officio conuenientia.
453 συντάγματα: opera.
ἀκηδία: torpedo cum mœſtitia.
ἀνεκτότερα: tolerabiliora.
454 σύνναον: contubernalem.
ὑπόθεσις: argumentum.
ξεστῷ: polito.

457 τοῦτο δὲ μυῖα ὅση? hoc vero quantula muſca?
458 ἀπόγραφα: deſcripta.
459 καταβίωσιν: vita ad exitum perductionem.
463 εὐλογώτατον: maxime conſentaneum.
464 εὔλογον: conſentaneum.
Παναιτίου περὶ προνοίας: Panætij de prouidentia.
465 ἐκτενέστερον: prolixius, & largius in officiis pollicendis.
φιλοστοργότερον: amantius.
ἄρρητα: non dicenda.
ἀδιήγητα: non narranda.
εὐκαίρως: opportune.
παρὰ τὴν ἱστορίαν: præter hiſtoriam.
466 κοινότερα: communiora.
πολιτικώτερα: ad Reipublicæ adminiſtrationem magis pertinentia.
οὐ ταὐτὸν εἶδος: aſſumendum ex Euripide, φαίνεται τῶν πραγμάτων πρόσωθεν ὄντων, ἐγγύθεν θ᾽ ὁρωμένων: non eadem facies apparet, cùm res procul ſunt, & cùm prope cernũtur.
467 φιλολογώτερα: eruditiora.
προσφώνησιν: nuncupationem.
468 Καλλιππίδης: Callippides.
αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λῷον: eadem menſura, & melius.
αἴκε δύναι: ſi poſſis.
περὶ τελῶν σύνταξιν: de finibus opus.
ἀκαδημικὴν: Academicam.
Ἀντιόχεια: Antiochia.

469 ζηλοτυπεῖσθαι : *inuideri quòd in meis libris loquens inducatur.*
φιλαυτία : *amor ſui ipſius.*
ἀπορῶ : *dubito.*
αἰδέομαι Τρῶας : *vereor Troas.*
μέμψιν : *accuſationem.*
470 σύνταξιν : *opus.*
παρὰ τὸ πρέπον : *præter decorum.*
ἀπαιδευσία : *ignorantia.*
ἀτριψία : *ruditas.*
Ἀντιόχεια : *Antiochia.*
471 πολυγραφώτατος : *qui multa ſcripſit.*
ζηλοτυπεῖν : *inuidè ferre à me loquentem induci.*
ζηλοτυπεῖ : *inuidè fert à me loquentem induci.*
472 ἀκίνδυνα : *periculo carentia.*
φιλένδοξος : *ambitioſus.*
ἀκαταληψίαν : *opinionem eorum, qui nihil comprehendi poſſe dicunt.*
κωφὸν πρόσωπον : *muta perſona.*
473 Ἀριστοτέλειον : *Ariſtotelicum.*
περὶ τελῶν : *de finibus.*
περιπατητικὰ : *peripatetica.*
ἀζηλοτύπητον, *ſine inuidia.*
λογικώτερα : *eruditiora.*
ἕρμαιον : *lucrum inſperatum.*
πιθανὰ : *apta ad perſuadendum, probabilia.*
φιλαίτιος : *pronus ad quemuis culpandum.*
474 φιλοσόφως : *philoſophice.*
δεδῆχθαι : *morſum eſſe.*

μὴ γὰρ αὐτοῖς: *num enim ipſis, ſupp. credo?*
475 ἐποχῇ: *retentione.*
προβολὴν: *ſtatum iam iam dimicaturi.*
ἐποχῇ: *retentioni.*
λόγοισιν Ερμόδωρος: integer Senarius ſic habet, λόγοισιν ἑρμόδωρος ἐμπορεύεται: *libris Hermodorus mercaturam facit.*
προσφωνῶ: *nuncupo, dico.*
ἀδιόρθωτα: *inchoata, incorrecta.*
ἕωλα: *obſoleta.*
περὶ μικρὰ σπουδάζειν: *in paruis rebus plurimum ſtudij ponere.*
εὐκόλως: *facile.*
477 εὐγενέστερος: *generoſior.*
ἀσμενέστατα: *libentiſſime.*
τὰ κατὰ μέρος: *particularia, ſingula quæque particulatim.*
478 εὐλογίαν: *probabilem conuenientiam.*
συμβίωσις: *conuictus.*
479 εὐαγώγως: *vt, quo velis, facilè perducas.*
διφθερίαι: *pelliti.*
αἰδέομαι Τρῶας: *vereor Troianos.*
480 ἀσαφέστερος: *obſcurior.*
δεινὸς ἀνὴρ, τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόωτο: *acer vir, & qui forte vel inſontem accuſet.*
581 ἔργον: *opus.*
περιοχὰς: *verborum complexiones, periodos.*
482 κολακία: *aſſentatio.*
ἐπίτευγμα: *expetitæ rei adeptio, proſper ſucceſſus.*

ἀπότευγμα: ſpei fruſtratio, infelix ſucceſſus.
παρακινδυνεύειν: ſe temerè periculo obiicere.
483 μείλιγμα: lenimentum.
σπουδὴ: ſtudium.
484 πρόβλημα Ἀρχιμήδειον: quaeſtio Archimedea.
485 ἀφίδρυμα: fanum.
τὸν τῦφον μου πρὸς θεῶν τετροφόρησον: inſolenti & vanae ambitioni meae, per deos, indulge.
486 κολακίαι: aſſentationes.
ὑμνῶ: celebro.
πολιτικὸν σύλλογον: conuentum virorum Reipub. deditorum.
καταβάσεως: de deſcenſu in antrum Trophonium.
κεκύβικα: in cubũ me cõformaui, firmiſſimè ſto.
487 περὶ ψυχῆς: de animo.
τριπολιτικὸν: librum inſcriptum Tripoliticus.
διὰ σημείων: per notas.
488 σύλλογον: conuentum.
πομπεῦσαι καὶ τοῖς προσώποις; triũphare etiam perſonis.
δυσωπία: verecundia.
489 καταβάσεως: de deſcenſu.
εὔλογον: conſentaneum.
491 ἀξιόπιστος: fide dignum.
φοβερὸν ἦν: formidabile erat.
492 ἀνεμοφόρητα: leuia, ac ventis diſſipata.
οὐκ ἐπίστησεν: non aduertit.
493 πότερον δίκας τεῖχος ὕψιον: ſuplendum ex Platone, qui hæc itidem refert, ἀναβὰς: vtrum

exſcenſo alto muro Iuſticiæ.

ἢ σκολιαῖς ἀπάταις: an obliquæ & verſutæ fraudis ſuppl. exſcenſo muro.

δίχα μοι νόος, ἀτρέκειαν εἰπεῖν: ambigit animus ad verum dicendum.

σκόλια: obliqua, tortuoſa.

494 φαίδρου περιττῶν & ἑλλάδος: De iis quæ redundant in Phædro Platonis, & de Græciæ vita.

εὐαγγέλια: bonos nuntios.

φιλοτέχνημα: opus ſtudioſè elaboratum.

τὰ ὅλα: tota.

495 σκολιαῖς ἀπάταις: verſutæ fraudis, ſuppl. murum aſcenſurum.

καὶ μάλα κατηφὴς: admodum triſtis.

σὺ δὲ, τί συννοῦς? tu vero, quid cogitabundus?

496 μίας κόρδου: piaculum Cordi Scæuolæ.

μνημονικὸν ἁμάρτημα: memoriæ error.

500 ἀλόγως: temere, ſine cauſa.

501 μέμψιν ἀναφέρει: accuſationem intendit.

503 πρὸς ἴσον ὅμοιον τε: ad æqualem, ſimilémque.

ἀκολακεύτως: ſine aſſentatione.

ἀμεταμέλητον; non pænitet me.

504 ἐμετικὴν: curationem per vomitum.

ἀδεῶς: fidenter, ſine vllo periculi metu, au. ſuſpicione.

οἱ περὶ αὐτὸν: familiares ipſius.

σπουδαῖον οὐδὲν: ſerium nihil.

φιλόλογα: erudita.

ἐπισταθμίαν: hoſpitij procurationem.

506 φαλάκρωμα: tranquillitatem.
πανικὸν: : inanis terror.
507 διάθεσιν: ſenſum, cogitationem.
ἐπισημασίαν: animi ſignificationem è geſtu.
508 ἥρωες: heroes.
ἠσίτησας: cibo abſtinuiſti.
μνημονικὸν ἁμάρτημα: memoriæ lapſus.
φυρμὸς πολὺς: conturbatio multa, tumultus ingens.
εὐρίπιστα: eiuſmodi vt facilè excitari poſſint, ac ſi flabris agitarentur.
509 νεωτερισμοῦ: rerum nouarum.
πολιτεύεσθαι: verſari in Rep.
σόλοικον: abſurdum.
τυραννοκτόνοις: tyrannicidas.
πεπολιτεύμεθα: publicè nos geſſimus,
510 πολιτικώτερα: quæ magis pertineant ad ſtatum Reipublicæ.
πεπινωμέναι: ſitu veteris eloquentiæ venuſtè obſita.
πῖνος: ſquallor veteris ſermonis.
ἀγὼν: certamen, bellum.
513 γῆν περὶ γῆς: longè longéque terrarum.
ὑπηνέμιος: inanis, & futilis.
ῥοιζόθεμιν: litem & cauſam tumultuoſam.
514 ἀκολασίαν: intemperantiam.
515 ὦ πράξεως καλῆς μὲν, ἀτελοῦς δὲ: ô factum pulchrum quidem, ſed imperfectum.
516 ἀλιτενεῖ: humili.
—ἀλλ' οὐ δ' αὐτὸς ἑτέρου ἔργα μέμηλεν, &c. ſed
nobis

nobis curæ non eſt conuiuio & compotationi operam dare, verùm magnam cladem à Ioue immiſſam intuentes extimeſcimus, incertúmque eſt ſaluine futuri, an interituri ſimus.

517 Τέκνον ἐμὸν οὔτοι δέδοται, &c.

Non tibi, nata mea, data ſunt opera bellica: verùm tu placida perſequere munera eloquentiæ.

522 πολιτικώτερα: *quæ magis ſpectant ad ſtatum Reip.*

524 ἀναθεώρησιν: *animaduerſionem.*

525 ἀριστείαν: *præclarum facinus.*

ἀναθεώρησις: *animaduerſio.*

κατὰ μίτον: *ſingula quæque tamquam telæ licia percurrendo.*

527 μελήσει: *curæ erit.*

ἀνέκδοτον: *non editum.*

532 ἀπορίᾳ: *ſolutionis defectu.*

533 πρᾶξιν: *factum.*

534 καθολικὸν θεώρημα: *perceptum artis, quod in omnes conueniat, regulam generalem.*

535 μὴ πολιτεύεσθαι: *accedendũ nõ eſſe ad Remp.*

536 ὑποσόλοικα: *ſubabſurda.*

βεβίωται: *fœliciter vita acta eſt.*

πεντέλοιπον: *qui quinis ſupereſt, id eſt, Sextum.*

λῆρος πολύς: *multæ nugæ.*

537 ὑπόθεσιν: *argumentum.*

εὔλογον: *probabile.*

φαινοπροσωπεῖον: *retecto vultu & aperta fa-*

cie procedendum.

ἰτέον : *eundum*

538 ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς τὸν δ' ἀπωθοῦνται ψόγον : *aliis in bonis dedecus hoc detrudunt à ſe.*

539 οὐδὲν ὑγιὲς: *nihil ſincerum.*

540 οὐ ταυτὸ ἐκ τοῦ αὐτοῦ : *non idem ex eodem.*

541 ὑποθέσεις: *poſitiones, argumenta.*

ὑπεραττικὸς: *plus quàm Atticus.*

Δημοσθένους : *Demoſthenis.*

ἀττικώτατα: *maximè Atticè.*

542 καύσῳ : *æſtuante febri.*

πεντέλοιπον :

544 ἄνω ποταμῶν: verſus integer Euripidis in hũc modum habet, ἄνω ποταμῶν ἱερῶν χωροῦσι παγαί : *ſurſum verſus ſacrorum fluminum feruntur fontes.*

ἀπορία : *dubitatio.*

545 μελήσει : *curæ erit.*

παρεγχείρησις : *molitio in alieno opere.*

ἡρακλείδιον : *iis ſimile quæ Heraclides ponticus ſcripſit.*

546 ὁ γναφεὺς ἀνθρακεύς: *fullo eſt carbonarius.*

550 λαχεῖν : *nanciſci, ſorte adipiſci.*

κοχώνην: *corporis partem cui adſita ſunt pudenda.*

553 ἡ δεῦρ' ὁδὸς: *iter huc ſuſceptum cui tibi vſui nunc eſt, age dic tu qui oraculum conſulis.*

βλάσφημα : *quæ mali ſunt ominis.*

554 καὶ μάλα σεμνὸς: *& valde grauis.*

τῶν δ' αἰτίαν : *horum culpam quis Brutorum*

ſuſtinet? quis Brutorũ harũ rerũ auctor fuit.
κατηχήσει : *inſtitutioni.*
ἐὰν διαμένῃ : *ſi permanſerit.*
ἀναντιφωνησία : *taciturnitas in reſpondendo.*
διάλογον : *dialogum.*
ἡρακλείδιον : *ſcriptum iis ſimile quæ Heraclides Ponticus ſcripſit.*
556 φιλοσοφούμεθα : *philoſophamur.*
τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος : *quæ de officio ſunt.*
προσφωνοῦμεν : *nuncupamus, dicamus.*
558 συντάξεις : *compoſitiones librorum.*
μετέωρος : *animi pendens, ſuſpenſus.*
φιλόλογα : *erudita.*
φιλοφρόνως : *humaniter, amanter.*
559 πεπινωμένως : *expreſſo veteris ſermonis ſqualore.*
προκοπὴν : *progreſſum in litteris.*
560 οἶκος φίλος : *domus cara eſt optima.*
ῥωπογραφία : *deſcriptio, pictura cùm virgultorum & plantarum ibi virentium repræſentatione.*
ῥητορεύουσιν : *rethoriſſant, clamitant, vociferantur.*
φιλοστόργως : *peramanter.*
τὰ μὲν διδόμενα : ſupplendum ἀνάγκη δέχεσθαι : *quæ dantur neceſſe eſt accipere.*
561 φιλοστόργως : *peramanter.*
ἀπινῶς : *ſtudioſè expreſſa veterum loquendi forma.*
562 ἐργῶδες : *laborioſum.*

ἄνυστὸν: *quod perfici poſſit.*
σχεδίασμα: *ſubitum conſilium, & tumultuarium.*
ἄφατα: *non dicenda.*
563 ἐν κενῷ: *fruſtra.*
πάσχω τι: *patior aliquid, angor.*
565 ἐποχὴν: *retentionem, hæſitationem.*
ἀκεραίως: *ſincere.*
πλοῦς: *nauigatio.*
566 ὑπόμνημα: *commentarium.*
567 ψευδεγγράφω: *falſe perſcripto.*
ἀτοπώτατον: *abſurdiſſimum.*
569 πάνυ φιλοστόργως: *valde amanter.*
βουλύσει: *veſpera, ſolutione boum ab aratro.*
570 ἀμηχανία: *inopia conſilij.*
571 σπείσασθαι: *inducias facere, paciſci.*
ἐβδελυττόμην: *abominabar.*
σκοπὸς: *ſcopus, finis.*
οὐ πειρᾷ τοῦτον: *non ſolicitat eum, non interpellat eum.*
572 ἔτι ἐῶμεν? *adhúcne ſinimus?*
ὁμοπλοΐᾳ: *ſocietate nauigandi.*
πανικὸν: *inanem terrorem.*
λῆρος πολὺς: *nugæ multæ.*
γλίσχρως: *parce, tenuiter.*
575 σύνταγμα: *opus.*
ἀρχέτυπον: *archetypum, exemplar.*
678 παρὰ λέξιν: *contra propriè loquēdi rationem.*
579 ὁμοπλοΐᾳ: *nauigandi ſocietate.*
580 μετεωρότερον: *ſuſpenſiore animo.*

581 ἀσφαλὲς: *tutum.*
ῥοπὴ: *momentum, inclinatio.*
γαυριῶ: *glorior.*
μετ' ἀμύμονα: *poſt expertem culpæ.*
ἀμύμων: *reprehenſionis expers.*
ἄμβροτος: *immortalis.*
συναγωγὴ: *collectio, volumen.*
δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντες: *longam nauigationem ingreſſi.*
582 ἣ δ' ἄρ' ὁδὸς τίσοι δύναται: *iter huc ſuſceptum quid tibi prodeſt.*
σύγγραμμα: *conſcriptio, opus quod ſcripto conſtet.*
ἀνεμέσητα: *nulli reprehenſioni obnoxia, nemini ſtomachum mouentia.*
εὐθανασίαν: *facilem mortem.*
σχόλιον: *explicationem tui conſilij.*
ἀπολογισμὸν συντάξομαι: *defenſionẽ cõponam.*
685 ἀναπολόγητον: *quod defenſione caret.*
δυσχρηστία: *difficultas mutuandæ pecuniæ.*
586 πειράζεσθαι παραλύσει: *tentari & infeſtari reſolutione neruorum, ſideratione.*
587 εὐκαιρίαν: *occaſionem.*
ἀσφάλειαν: *ſecuritatem, tutum præſidium.*
ἀπορίᾳ: *dubitatione.*
588 σκήπτομαι: *cauſas necto, tergiuerſor.*
ἀριστεία: *actio præclara, factum optimatum.*
589 ἄνθη: *flores.*
παῖδες παίδων: *nati natorum.*
ὕθλῳ: *nugis, garrulitate.*

εἷς ἐμοὶ μυρίοι: *unus mihi decem millia.*
ἀδόλεσχος: *loquax.*
εὐμενεία: *beneuolentia.*
εἰρωνεία: *diſſimulatio.*
πεπλογραφίαν: *pepli deſcriptionem.*
590 ταξιάρχης: *ordinis ductor, centurio.*
τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος: *quæ de officio ſcripſi.*
τὰ κεφάλαια: *capita.*
περὶ τοῦ κατὰ περίστασιν καθήκοντος: *de officio cui quædam adiecta eſt circunſtantia.*
προσφωνῶ: *dedico, nuncupo.*
ἀνοικεῖον: *alienum.*
591 αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι: *pudebat quidẽ abnuere, veriti ſunt autẽ ſuſcipere.*
ἀπάντησις: *occurſus.*
592 πονοῦμαι: *labore & moleſtia conficior.*
δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντα: *longam nauigationẽ molientem.*
ἀπροσδιόνυσον: *abſurdum, ineptum.*
πὰρ ἠνεμόεντα μίμαντα, νήσου ἐπὶ ψυρίης: *ad ventoſum Mimantem inſulæ in Pſyria.*
593 ἐπ' ἀριστερ' ἔχοντα: *ſiniſtra habentem.*
ἀμάρα: *alueus aquæ, canalis.*
594 ὑπόμνημα: *commentarium.*
595 δυσωπίαν: *verecundiam.*
596 ἐν πολιτικῷ: *in eo genere quod ad Reip. moderationem ſpectat.*
μὴ δὲ σωθείην ὑπό γε τοιούτου: *ne ſaluus quidem fiam ab hoc.*
στρατύλλαξ: *imperatorculus.*

Errata operarum ita corrigito.

P.2. Verſu cuius initium, *à iudiciis*, Legendũ, *refrixerit*] *P.51.V. hercule, L. ante pedes extruxeram*] *P.53.V. laborent, L. laborarent*, & ibidẽ *V. quoſque ideo, L. quoſque adeo*] *P.56.V. multo, L. hominũ*] *P. 58. V. De Geographià, L. etiam atque etiam*] *P.118.V. Centurialis, L. Centuriatis.*] *P. 192. V. ter, L. calcaribus*] *P. 195. V.* COSS. *L.* COS.] *P.197.V. nũmos, L. Nemorẽſi*] *P.200.V. bus ipſorum, L. magiſtratus*] *P.212. V. dyboni, L. poſui*] *P.213.V. ſui ſorori, L. eum valde etiam tuæ litteræ*] *P.234. V. tam perdita, L. iuuentus*] *P.237. V. triumphi, L.* ἀντιπολιτευομένε] *P. 241. V.* οὕτω, *L.* ἀνδρῶν] *P.248.V. Senatus, L. Fuffanóque.* ibidem. *V. æſtimat, L. peruenit*] *P. 259. V. reſpuntur, L. reſpuuntur*] *P.265. V. contra, L. auctoritatem*] *P. 270.V. Litteræ, L.* A.D.XIII.KAL.] *P.287.V. & ita, L. ac ita*] *P.308.V. vt quidẽ, L. quos ſequamur*] *P.340.V.* κυρδυνωδῶς, *L.* κινδυνωδῶς] *P.368.V. rum* ἀφεάκτῳ, *L. fuerim ſolicitus*] *P. 371. V. tuit. exulibus, L. reditum*] *P. 277. V. gity, L. qui mihi id*] *P. 381. V. quid vellem, L. & tam graui*] *P. 385. V. tebit, L. mallem*] *P. 388. V. mei, L. vtrũque*] *P. 396. V. ne intermittas, L. quoad eius*] *P.399.V. ti autem, L. modo ad illos*] *P. 408. V. tentari, L. quidam Rhodo*] *P.409.V. ad Tulliã, L. bis ad Tulliam*] *P.412.V. aliquid, L. cupio à*

te] *P. 413. V. buccam, L. quidam*] *P. 416. V. ſcripſi, L. demonſtrarim*] *P. 418. V. detrimenti, L. ſed quid loquor?*] *P. 428. V. quid perſpexeris, L. ſi quid perſpexeris*] *P. 432. V.* CICERO ATTICO. erratum eſt in referendo numero epiſtolarum iam inde ab hac vſque ad vltimam huius libri. nam quæ hic habetur XXII. debet inſcribi XXIII. ſicque deinceps augendus eſt numerus reliquarum.] *P. 459. V. magis, L. quemadmodũ ego*] *P. 490. V. niſio cognoſco, L. nyſio ignoſco*] *P. 522. V. probrum, L. explanabis*] *P. 582. V. me non eſſe, L. periculúmne? id nunc quidem.*]

SIMEONIS BOSII PRAETORIS LEMOVICENSIS ANIMADVERSIONES, IN *EPISTOLAS M. TVLLII* CICERONIS, AD *T. POMPONIVM ATTICVM.*

IN LIBRVM PRIMVM.

VSVS *ſum in his epiſtolis emendandis tribus exemplaribus manuſcriptis; quorum duo antiquiſſima erant & optima, Tornæſianum, ex cuius fide plæraque integritati ſuæ reſtituit Lambinus, quæ erant antea valde deprauata, & Decurtatũ, quod ipſe ante annos quindecim à gregario quodam milite cum aliis aliquot libris calamo exaratis comparaui, ex bibliothecæ cuiuſdam ſacræ direptione, tanquam è periculoſiſſimo naufragio, ſeruatum. id autem plurimis in locis emendatiùs ſcriptum reperi quàm Tornæſianum. quamquam erant in eo multa lacera, deerántque alicubi integræ paginæ, totíque vltimi duo libri. qua de cauſa codicem eum Scidas, aut Decurtatum appellare ſoleo. tertium mihi præbuit ornatiſſimus, doctiſſimúſque vir Erricus*

Memmius, ſecretioris conſilij Regij conſiliarius, qui eum à clariſſimo viro I. Huralto Bœtalerio vtendum acceperat, vt eius mihi copiam faceret: quo libro vſum etiam Lambinum video. ſed is, vt non tam vetus erat quàm ſuperiores illi duo, ita ſcripturæ integritate multùm illis cedebat. Adiutus ſum prætereà codice quodam excuſo Lugduni, qui olim fuerat Petri Cruſellij, medici apud noſtrates celeberrimi; ad cuius libri oras doctus ille vir varias lectiones appinxerat, à ſe, vt ipſe dicebat, diligentiſſimè, & ſumma fide è vetuſtiſſimo, & caſtigatiſſimo libro Nouioduni deſcriptas. Horum igitur librorum fretus auxilio, infinitas propemodum maculas ex his epiſtolis abſterſi, &, quantum in me fuit, lumen obſcuris multis locis attuli. Sed de toto hoc ſtudio, opera, induſtriáque noſtra iudicium penes lectorem eſto.

IN EPISTOLAM I.

DE *ordine epiſtolarum, quæ his libris continentur hoc ſemel dictum volo; quicumque eas primus digeſſit, vt hodie leguntur, eum non ſeruaſſe temporum rationem, quo ſcriptæ fuerunt. Verum quia non alio ordine extant in libris antiquis, quàm in vulgatis, hunc errorem potiùs ferendum duxi, quam ex opinione quicquam mutandum.*

SINE fuco] *ita interpunximus hæc verba, vt monuit Malaſpina: vt,* ſine fuco & fallaciis, *referatur ad denegationem ſuffragatorum, non ad pren-*

ſationem Galbæ.

ITA quiddam] *creber ille rumor de multorum erga nos propenſa voluntate nobis nonnihil, vt ſpero, proderit ad obtinenda populi ſuffragia.*

IN campo] *Hunc quoque locum rectè mihi videtur diſtinxiſſe Malaſpina. ſignificat enim Ciceroſe initium prenſandi facturum, quo primùm tempore, & quo loco animaduerteret populum vnà conueniſſe: quòd commodiſſimè tunc poſſet ſingulos quoſque prenſare. id autem fore ſperabat ante diem decimum ſextum Kalend. Sext. in campo Martio; quo loco tunc cogi populus debebat, ad creandos Tribunos plebis.*

A. D. XVI.] *Notis ſcripſimus* A. D. *non, vt erat in vulgatis,* AD. *quæ præpoſitio huic loco conuenire non poteſt. nam ad decimum ſextum Kalendas eſſet circiter decimum ſextum Kalend. (id enim* AD *declarat in huiuſmodi loquutione) quo dicto certius dies non præſtitueretur: quem tamen hîc præfiniſſe Ciceronem liquidò oſtendunt hæc verba* comitiis Tribuniciis. *nam in incertum diem indici comitia non ſolebant. hinc ſtatuo hîc ſcribendum eſſe, vt dixi,* A. D. XVI. *Conciſè autem dicebant* ante diem, *pro, ante diem finitum, proindéque ipſo die. Inde Paullus Iuriſconſultus lib. iij. ad legem Papiam, & Iuliam, cùm docere vellet his verbis* ante diem decimum Kalendas, *&,* poſt diem decimum Kalendas, *diem ipſum decimum Kalendas ſignificari, ſic ſcripſit,* ante diem decimum Kalendarum, poſt diem decimum Kalendarum: neque

vtro enim ſermone vndecim dies ſignificantur. *In eandem quoque ſententiam Vlpianus libro* XIX. *ad edictum*, qui, *inquit*, ante Kalendas proximas ſtipulatur, ſimilis eſt ei, qui Kalendis ſtipulatur. *Hæc enim verba*, ante Kalendas, *ſic accipienda putat Vlpianus, quaſi dictum eſſet* ante diem Kalendas.

QVI denegat] *in Tornæſiano, & Cruſellino eſt*, qui & negauit. *ſed vulgata lectio*, qui denegat, *Scidarum auctoritate confirmatur: idcirco eam retinui.*

MERIDIE non lucere] *Victorius legit* liquere, *& hæc verba refert ad veterum iudiciorum formulam, qua iudices pronunciabant ſibi liquidò non conſtare damnandúſne reus eſſet. quæ ſcriptura hîc ferri non poteſt, vbi agitur de abſoluendo, non de condemnando Catilina, vt pluribus ex Cicerone, & Aſconio demonſtratum eſt à Manutio. Sed vt clariùs pateat legendum eſſe*, lucere, *uti nos ex fide Decurtati excudi iuſſimus, paucis explicandum eſt cur irritá fuerit ea Conſulatus petitio, quam Catilina inſtituerat biennio ante, quàm Cicero peteret, quæq́ ſit cauſſa cur Cicero dicat ſe competitorem certum eum habiturum. Ac primùm illud conſtat Catilinam ex Prætura prouinciam Africam obtinuiſſe, eique præfuiſſe vſque in id tempus, quo deſignatos* COSS. *P. Cornelium Sullam, & P. Autronium Pætum L. Aurelius Cotta, & L. Manlius Torquatus ambitus damnarunt, & in eorum locum ſuffecti ſunt. tunc enim primùm ex Africa Ro-*

mam rediit, & quidem tardiùs quàm par fuit petitorem Conſulatus. quo factum eſt vt intra legitimos dies profiteri nequiuerit, vt eſt apud Salluſtium. legitimos dies hîc cum Gruchio accipio, trinundinum illud, quo petitores Conſulatus ante comitia ordinaria nomen profitebantur, & populo, in toga cãdida, ſupplicabãt. ordinaria verò comitia ea voco, quæ ad creandos Conſules vt plurimum ſub finem menſis Quinctilis, aut initio Sextilis habebantur. Itaque quo tempore Catilina deceſſit ex prouincia, cùm iam deſignati eſſent Conſules comitiis ordinariis Sulla, & Autronius, fieri non potuit, vt is profiteretur intra trinundinum illud comitiorum ordinariorum; quippe qui adhuc abeſſet. poſtea verò indictis ſub anni finem ſecundis comitiis, ad ſufficiendos alios Conſules primis ambitus damnatis, eóſque potiſſimum, vti mos erat, qui illos reos peregerant, cùm ille Romam reuertiſſet, profeſſus eſt ſe petere Conſulatum. cui petitioni vt obuiam iret Conſul Tullius, qui iam intellexerat illum pecuniarum repetundarum poſtulari, conſilium, inquit Aſconius, publicum habuit, illiúſne habenda eſſet ratio, ſi Conſulatum peteret: factúmque eſt S. C. *in ſententiam Tulli, quo ille petere prohibitus eſt. cuius prohibitionis præcipua quidem cauſa fuit repetundarum accuſatio: alia tamen ſpecioſior quæſita eſt; quòd ille intra legitimos dies, qui anteceſſerant comitia ordinaria, profeſſus non eſſet. ac quod prohibitus fuerit petere ſecundis comitiis, non verò primis illis ordinariis, declarat his*

verbis Salluſtius. L. Tullo M. Lepido COSS. P. Autronius, & P. Sulla deſignati Conſules legibus ambitus interrogati pœnas dederant. paullo poſt Catilina pecuniarum repetundarum reus prohibitus erat petere Conſulatum, quòd intra legitimos dies petere nequiuerit. *Hunc ergo Salluſtij locum ſi cum Pediani verbis conferas, intelliges profeſſionem illam, cuius Pedianus meminit, irritam fuiſſe, quod legitimo tempore confecta non eſſet. His igitur de cauſſis Conſulibus Tullo & Lepido à petitione deſtitit Catilina. Sequutus eſt annus, quo inierunt Cotta, & Torquatus, in locum Sullæ & Autronij ſubrogati: quibus Conſulibus cauſſam quidem repetundarum dixit, ſed maiore parte eius anni iam exacta, atque adeo deſignatis in ſequentem annum Conſulibus L. Iulio Cæſare & C. Marcio Figulo; vt intelligitur ex epiſtola ſecunda huius libri, cuius initium, in hac ditione noſtra,* L. Iulio Cæſare, C. Marcio figulo. *qua de cauſſa toto eo anno à petitione abſtinuit, quod nondum iudicium de ipſo latum eſſet, cùm habita ſunt comitia Conſulibus illis deſignandis. nam aduerſus quos conſtitutum erat publicum iudicium, eorum ratio in petendis honoribus haberi non ſolebat. idcirco Romam priuatus ad petendum Conſulatum venire Cæſar noluit, quòd identidem M. Cato non ſine iure iurando, vt ait Suetonius, denunciaret ſe nomen eius delaturum. Cùm ergo cerneret Cicero reatu tantummodo Catilinam à petitione Conſulatus arceri, eúmque facilè tum abſolutum, aut damnatum*

iri, cùm ipſe petitionem ſuam inſtitueret, ſcripſit Attico, cum de competitoribus ſuis ageret, ſe illum certò competitorem habiturum, ſi iudicatum eſſet meridie non lucere: hoc eſt, ſi de manifeſtiſſimis criminibus, quorum ille reus agebatur, iudices pronunciarent ſibi nihil conſtare, ideóque illum abſoluerent.

CVRIVM obducere] *diſcrepat hoc loco codex Tornæſianus ab aliis libris manuſcriptis, quos habui. Nam pro* Curium, *qua in lectione ceteri omnes conſentiunt, edit* Torium. *nos* Curium *probauimus. notat enim Cicero Q. Curium, virum flagitiis, atque facinoribus coopertum; quem Cenſores, probri cauſſa, Senatu mouerant, vt refert Salluſtius. Itaque cùm vellet oſtendere Thermum, & Silanum gratia & exiſtimatione, quo tempore hæc ſcribebat, parum valere, eos cum deſpicatiſſimo illo viro comparauit, aítque ἀδυνάτον non eſſe illum aduerſus eos ducere ad petendum Conſulatum. eſt ergo obducere, aliquem contra ducere, qui alteri aduerſetur. ſic obducere exercitum dixit Plautus Pſeudolo:* poſt ad oppidum hoc vetus continuò meum exercitum protinus obducam. *De hoc Curio intelligendus eſt locus hic libri ſecundi:* iacet enim ille ſic, vt πλῶσις Curiana ſtare videatur.

QVAE tum erit abſoluta] *Tam in Tornæſiano, quàm in Decurtato, & Cruſellino exaratũ eſt,* tum erit; *quomodo proculdubio legendum eſt. Ait Cicero fore anno proximè ſequenti, quo ipſe petiturus erat Conſulatum, vt Thermus, qui, cùm hæc ſcri-*

bebantur, inops erat ab amicis, plurimùm gratia valeret apud populum; quòd tum facilè abſoluta foret via Flaminia, quam ille reficiendam curabat. ea enim curatione ſibi nullo negocio ſtudia acquiſiturus erat vulgi. ergo poſt vocem, facilè, *ſtatuenda eſt ea diſtinctionis nota, qua ambitus orationis terminari ſolent, hoc eſt,* τελεία στιγμή.

EVM libens Θέρμον] *Neminem putabat Cicero ſuo anno Thermo prælatum iri, in Conſulatus petitione; verebatúrque ne is ſibi Conſulatum præriperet. qua de cauſa cùm pro certo crederet eum Conſulem factum iri, optabat illum ſibi ſocium adiungi, vt vterque Conſul fieret eodem anno. Thermum inquit, ſi Conſul factus ero, libens mihi collegam adiungam: hoc eſt, non iniquè tulero, immo gaudebo Thermum Conſulem mecum fieri. Hæc eſt enim horum verborum ſententia, quam ex germana huius loci ſcriptura, hoc tempore, primus elicui, deletis maculis, quæ librariorum oſcitantia hîc inſederant, ac, vt ratio emendationis noſtræ conſtet, ſubiiciam veterum librorum ſcripturam, ex qua concinnata eſt hæc noſtra. Scidæ, & Cruſellinus habent,* eum libenter mun ciceri Conſul acciderint: *Tornæſianus,* eum libenter mun citeri Conſili acciderunt. *Nos pro* libenter mun *ſcripſimus,* libens Θέρμον: *pro* acciderint, *ſiue* acciderunt, accuderim. *nam vox* ciceri *integra extat in Decurtato, & Cruſellino, & in aliis leuiter deprauata eſt, vnius tantùm litteræ mutatione.* Conſul *verò in omnibus legitur, præter quam in Tornæſiano, vbi poſtremæ duæ lit-*

teræ eius vocis vitioſè diſſilierunt in tria veluti ſpicula. totum igitur hunc locum ita legimus, eum libens θέρμον ciceri Conſul accuderim. *hîc lepidiſſima eſt alluſio ad notationes nominum Ciceronis, & Thermi. nam vt Cicero à cicere, ita Thermus* ἀπὸ τ͂ θέρμου, *id eſt, à lupino videtur appellatus. itaque feſtiuè ſcribit Cicero ſe Conſulem factum libenter cuſurum* θέρμον, *hoc eſt, lupinum cum cicere, indicans, ſe non inuito animo ſibi adiuncturum collegam in Conſulatu Thermum. nam verbum* accuderim *quàm aptè conueniat ciceri, & lupino, & aliiſque leguminibus, ſatis intelligi poteſt ex hoc prouerbio Terentiano,* hæc cudetur in me faba.

DOLO malo] *P. Varius cùm æris alieni plurimum contraxiſſet, vt creditores fraudaret, bona ſua mancipio tradiderat Caninio fratri. id cùm animaduertiſſent creditores, agere cæperunt aduerſus Caninium, quòd is dolo malo, ad ſe fraudandos, Varij bona mancipio accepiſſet. quæ actio à Iuriſconſultis noſtris appellatur Paulliana. ſed nondum proprio nomine prodita fuerat tempore Ciceronis. idcirco eius loco agebatur de dolo; quod iudicium dare ſolebat Prætor, vbi propria actio deficiebat iis de rebus, quæ dolo malo facta eſſe dicebantur, vt ait Vlpianus.*

IN EPISTOLAM II.

L. IVLIO Cæſare] *Ab his verbis initium epiſtolæ ſecundæ huius libri ducendum putaui, ſe-*

quutus ſententiam Malaſpinæ: cui ſi non ſuffragantur, certè non refragantur veteres noſtri codices. nam in iis hæc epiſtola agglutinata eſt ſuperiori, nullo principij diſcrimine. ſæpiſſimè autem librarios peccaſſe in epiſtolarum ſectione multis locis alias docebimus. Cæterùm voluit Cicero primis his verbis Atticum rerum duarum facere certiorem, deſignationis Conſulum Cæſaris & Figuli, & diei natalis filij, qui ſub tempus comitiorum, quibus illi Conſules renunciati ſunt, in lucem editus eſt. cùm ergo ait, L. Iulio Cæſare, C. Marcio Figulo Conſulibus, *non tempus notat, quo illi inierunt, ſed quo deſignati ſunt; idque apertiùs oſtendit ex iis, quæ mox ſubiicit de inſtituta defenſione Catilinæ. nam cauſam dixit Catilina Cotta & Torquato Conſulibus, deſignatis tamen in annum ſequentem Cæſare & Figulo, vt iam monuimus.*

IN EPISTOLAM III.

AVIAM tuam] *Hæc abſcidi è ſuperioribus, vt hinc epiſtolam inchoarem; quod factum oportuiſſe, iam alij monuerunt. Primis his verbis indicat Cicero auiam Attici ad ſupremum vſque vitæ diem in amore erga nepotem, & pietate erga deos perſeueraſſe, mortuam autem eſſe ſub tempus Latinarum.*

EIVS REI conſolationem] *Epicurus affirmabat nihil mali ex morte cuiquam accidere, cùm nullus poſt mortem, neque voluptatis, neque doloris*

ſenſus remaneret, extincto cum corpore animo: ideo fruſtra lugeri mortuorum conditionem, tanquam miſeram, quum ij contrà ſummo bono fruerentur, hoc eſt, ἀναλγησίᾳ. nam qui nuſquam eſſent, eos dolorem non ſentire. itaque anile eſſe putabat quemquam de morte alterius conſolari, cùm mors nihil eſſet, nihílque ad nos pertineret. ex ea Epicuri ſententia, cuius ſectatores erant Atticus, & Saufeius, εἰρωνικῶς hic Cicero mortem rem appellat, & Saufeium ſcribit miſſurum conſolationem Attico de morte auiæ. In hanc Epicuri ſententiam extat apud Sextum Empiricum iambicus Epicharmi, quem Cicero ita expreſſit, alio tamen verſus genere, libro primo Tuſculanarum,

Emori nolo; ſed me eſſe mortuum nil æſtimo.

Epicharmi ſenarius ita vulgo legitur,

ἀποθανεῖν ἢ τεθνάναι οὔ μοι διαφέρει.

immerito Ciceronem quidam reprehenderunt, quòd primam huius verſus partem malè verterit, cùm ipſi non animaduerterent fœdis mendis eum locum obſeſſum eſſe. nam pro ἀποθανεῖν ἢ, *ſcribendum eſt,* ἀπὸ θανὲν ᾗ. *dictum eſt enim* ἀπὸ ᾗ, κατὰ τμῆσιν, *pro* ἀπῇ, *id eſt,* ἀπίσω, *& Dorice* θανὲν, *pro* θανεῖν. *Hæc ego quondam Lambino; qui ea ſuo more edidit, hoc eſt, longè aliter quàm dicta fuerant, ſuppreſſo auctoris nomine.* Lambini laus.

AT IN SE expertus] *Ante vocem* expertus *reſtitui ex Decurtato particulam* at *negligentia librariorum omiſſam.*

IN EPISTOLAM IIII.

ACVTILIANAM] *Delegatum fuerat Acutilio nomen aliquod Attici; quod Atticus præſtituta die diſſoluere non recuſabat, modò Acutilius ſatis daret amplius ab ipſo non peti: interim fideiuſſorem dare volebat Ciceronem. id ſcilicet Atticus agebat, vt ſibi ab eo caueretur, qui nomen Acutilio delegarat. Hanc puto fuiſſe Acutilianam controuerſiam.*

SINGVLARE eſt inſigne] *Quia vocem* inſigne *legimus in Scidis, Tornæſiano, & Cruſellino, idcirco in noſtra editione eam paſſi non ſumus deſiderari. Paullo poſt etiam, ex fide Decurtati, ſcripſimus,* eos me meos facere poſſe.

IN EPISTOLAM V.

NON MIHI graue duxiſſem] *Apertè* duxiſſem *ſcriptum eſt in Decurtato, quo modo legendum cenſet Malaſpina.*

DE TADIANA re mecum] *Hereditatem quandam, quæ puellæ obuenerat, cùm eſſet in agnatorum tutela, Tadius biennium, aut diutius poſſederat, quoad ſatis eſſet ad inducendam eius hereditatis vſucapionem. eam hereditatem cùm à Tadio puellæ agnati, qui tutelam eius gerebant, repeterẽt, Atticus eam vſucaptam putabat. Cicero verò mirabatur ignoraſſe Atticum in huiuſmodi re vſuca-*

pionem procedere nequiuiſſe, cùm de tutela, id eſt, de re pupilli pupillæ'ue, nihil vſucapi poſſet. nam cum res pupillorum nequeant ſine decreto alienari, fatendum eſt non poſſe quoque vſucapi. alienationis enim verbum, vt ait Paullus Iuriſconſultus, vſucapionem etiam continet. vix enim eſt vt non videatur alienare, qui patitur vſucapi. ideo ſcribit idem Paullus etiam maiores viginti quinque annis non vtendo ſeruitutes non amittere, quas communes habeant cum pupillis: ſi, *inquit*, communem fundum ego & pupillus haberemus, licet vterque non vteretur, tamen propter pupillum & ego viam retineo. *ſed & idem alio loco inter eas res, quæ longo tempore capi non poſſunt, enumerat res pupillorum.*

IN EPISTOLAM VI.

M. Fontinus] *Victorius legit, vt eſt in quibuſdam noſtris*, M. Fonteius: *ſed vetuſtiores, quos vidi, in his Decurtatus, & Tornæſianus*, M. Fontinus: *quod ſequuti ſumus. non diſplicet tamen lectio Victoriana; vt hic ſit M. Fonteius, pro quo Cicero habuit rationem.*

IN EPISTOLAM VII.

APVD matrem] *His verbis, quæ hactenus vitiosè adtexta fuerunt ſuperioribus, quaſi einſdem eſſent epiſtolæ, hanc epiſtolam inchoaui. nam in Scidis appoſita hic fuerat ea nota, quæ diſcerni*

& diſtingui ſolent, in eo libro epiſtolæ. ſed & quæ Cicero mandat de ſignis emendis, argumento ſunt hanc epiſtolam diuerſam eſſe ab ea, quæ proxima antecedit. nam illic Cicero ſigna petit vt iam empta, hîc ea ſibi curari vult. hæc igitur prior, illa poſterior. Sed receptum ordinem, quamquam perturbatum, noluimus inuertere, ne à veteribus libris recederemus.

IN EPISTOLAM IX.

ARCAE noſtræ] *Ex qua præſentem pecuniam numerare poſſum. nam ex arca ſoluere dicebantur, qui pecuniam domo depromebant, vt ait Donatus, ad diſcrimen eius ſolutionis, quæ fiebat ex menſa argentariorum. inde ſerui arcarij apud Iuriſconſultos, qui dominorum arcæ præerant.*

IN EPISTOLAM X.

ITVRVM eum] *Victorianam lectionem non damno, quæ ita habet,* miſſuram eum. *ſed quia* iturum eum *ſcriptum inueni in Decurtato, Tornæſiano, &* C*ruſellino, eam ſcripturam potiorem duxi.*

INCLVDERE] *eadem ſignificatione hoc verbum vſurpat Vlpianus noſter cùm agit de tigno iuncto :* nec enim, *inquit,* parci oportet ei, qui ſæpius alienam rem ædificio incluſit, iunxit ve. *Sed quia incidimus in mentionem verbi, quod ad tigni iunctionem pertinet, non alienum, opinor, fuerit*

hic legem XII. *Tabularum de tigno iuncto apponere, vt nos eam olim ex veſtigiis veteris ſcripturæ reſtituimus:* TIGNVM IVNCTVM AEDIBVS VINEAEVE E COMPAGE NE SOLVITO. *nam quod eſt apud Feſtum* & concape *deprauatum eſt ex illo* è compage, *ſiue, vt veteres ſcribebant*, è conpace,

ACCERCI à me] *in editione Victoriana eſt* accerſam, ſed prohibebo, *minus commodè quàm quo modo legitur in Scidis*, accerſi à me ſed prohiberi; *quam ſcripturam ſequutus ſum.*

PARTA erunt] parata, *non*, parta, *vtrobique hîc ſcriptum eſt in meis veteribus. ego tamen nihil mutaui.*

SPONSOREM appellat] *Victorius in poſtrema ſua editione harum epiſtolarum addidit hîc negationem ante verbum*, appellat, *fretus nécne auctoritate veterum librorum, non ſatis ſcio. ab omnibus quidem, quos vidi, abeſt particula* non, *quam ille adiecit, ac profectò rectè abeſt. ſignificat enim Cicero Tulliam ex eo quod ſponſorem appellaret, diem quoque dare debitori. nam cùm ſponſores appellabantur, dies quodammodo dabatur reis debendi, ſi præſentes erant ipſi, aut eorum procuratores. non enim ſponſores litem conteſtabantur, cùm aderant debitores, aut eorum procuratores. idem Cicero libro* XVI. *harum epiſtolarum*, poſſumus enim, *inquit*, vt ſponſores appellentur procuratorem introducere. neque enim illi litem conteſtabuntur: quo facto non ſum neſcius ſponſores libe-

rari. *et quamuis Ciceronis tempore ſponſores quandoque, non excuſſis reis debendi, appellarentur, id tamen quia videbatur, vt idem Cicero ſcribit, habere quandam* δυσωπίαν, *à pleriſque non fiebat. nam cùm locupletes erant debitores, non ſolebant ſponſores cogi. Idem Cicero libro* XII. *harum epiſtolarum*, quod ſcribis à Iunio te appellatum, omnino Cornificius locuples eſt. ſed tamen ſcire velim quando dicar ſpopondiſſe: *& alio loco eodem libro*, quod pro Cornificio abhinc amplius annis XXV. me ſpopondiſſe dicit Flauius, & ſi reus locuples eſt, & Apuleius prædiator liberalis, tamen, velim, des operam, vt inueſtiges ex conſponſorem tabulis, ſítne ita. mihi enim ante Aedilitatem meam nihil erat cum Cornificio. *ſed & de ſponſoribus non appellandis ante reos debendi cautum fuerat antiqua quadam lege, cuius meminit Iuſtinianus initio Nouellæ cōſtitutionis quartæ*, νόμον παλαιὸν τεθειμένον μὲν ἤδη, τῇ χρήσει δὲ οὐκ ἴσμεν ὅπως οὐκ ἐνευδοκιμήσαντα, διὰ δὲ τῶν ἀεὶ ζητουμένων πραγμάτων ἀναγκαῖον αὐτῇ φαινόμενον, αὖθις ἀνακαλέσασθαί τε καὶ εἰς πολιτείαν καταγαγεῖν καλῶς ἔχειν ἐνομίσαμεν. οὐχ ἁπλῶς αὐτὸν οὕτως ὡς ἔκειτο θέντες (ἦν γάρ τις αὐτῷ μοῖρα παντελῶς ἀδιάκριτος) ἀλλὰ μετὰ τῆς προσηκούσης τε καὶ θεοφιλοῦς διελόντες προσθήκης. εἴ τις τοίνυν δανείσειεν, καὶ ἐγγυητὴν, ἢ μανδάτωρα, ἢ ἀντιφωνητὴν προσλάβοι, οὗτος μὴ τὴν πρώτην εὐθὺς κατὰ τοῦ μανδάτωρος, ἢ τοῦ ἐγγυησαμένου, ἢ ἀντιφωνήσαντος χωρείτω, μηδὲ ἀμελήσας τοῦ δανεισαμένου τὰς παρενθήκας διενοχλείτω, ἀλλὰ χωρείτω πρῶτον ἐπὶ τὸν τὸ χρυσίον εἰληφότα, καὶ

τὸ δεύνησμα πεᾶξαντα.

IN EPISTOLAM XI.

NOSTRA legatio] *Rectè ſentiunt qui hîc legandum cenſent*, noſtra allegatio: *quamquam eſt in veteribus libris*, legatio. *paullo poſt* offirmatior *emendaui, pro* affirmatior, *auctoribus Scidis.*

IN EPISTOLAM XII.

TEVCRIS illa] *conſtat hoc nomine ſignificari C. Antonium collegam Ciceronis in conſulatu. ſed cur ita dicatur aperuit, quod ſciam, adhuc nemo.* C. Antonius, *inquit Iulius Obſequens*, cùm in agro Piceno Catilinam deuiciſſet, laureatos faſces in prouinciam tulit. ibi à Dardanis oppreſſus, amiſſo exercitu, profugit. *Florus epitoma libri* CIII *Liuianæ Hiſtoriæ*, C. Antonius Procõſul in Thracia parum proſperè rem geſſit. *ad eam cladem, quæ recens tunc erat, reſpexiſſe Ciceronem in hoc nomine contumelioſè fingendo facile adducor vt credam: quaſi C. Antonio à re male geſta inditum fuerit id cognomen, cõtraria ratione atq; illis, qui à ſubactis prouinciis, aut deuictis hoſtibus cognomina reportabant. muliebri verò nomine Teucrin eum appellauit, vt eius ignauiam & fractum ac effœminatum animum perſtringeret, qui fœdiſſima fuga ſibi ſalutem quæſiiſſet. luſit autem in ambiguo Dardanorum nomine. nam Dardani partim vocantur po-*

puli Mœſia Macedonibus, vt refert Plinius libro quarto, infeſtiſſimi (Macedoniam autem prouinciam pro Conſule regebat Antonius, cùm à Dardanis eam cladem accepit) partim etiam Troiani, à Dardano eorum rege, iidémque Teucri à Teucro nominantur: quaſi verò eadem gens eſſet Dardanorum Mœſorum, & Dardanorum Troianorum, alterum Troianorum nomen, nempe Teucrorum Dardanis Mœſis attribuit. vnde & αἰνιγματωδῶς per contumeliam C. Antonium Teucridem, quaſi Dardanidem, vocauit.

ΑΝΑΒΟΛΑΙ] *Lego ex veteribus noſtris ἀναβολαὶ recto caſu; non, vt Victorius edidit, ἀναβολάς. quæ loquitur, quæq́ agit C. Antonius de re mea, nihil aliud ſunt, inquit, quàm σκήψεις atque ἀναβολαί.*

CVM pro populo] *In Tornæſiano eſt*, pro populi, *quaſi ſupplendum ſit*, ſalute: *in aliis*, pro populo, *rectius & vſitatius.*

SEP. Rullæ] *Mihi religio fuit fidem ſpernere trium vetuſtiſſimorum codicum, in quibus ſcriptum erat*, Seprullæ: *quam ſcripturam eo mendoſam tantùm exiſtimo, quòd duabus vocibus conflata eſt importunè in vnam coactis. illud enim*, Sep. *compendij nota eſt, qua Septima, ni fallor, ſignificatur. quod prænomen fuit mulierum Romanarum ductum ab ordine naſcendi, vt, Prima, Secunda, Tertia, Tertulla, Quartilla, Septimilla, & alia eius generis. Rulla verò cognomen fuit plebeiæ Seruiliorum familiæ. quidam hîc legunt* ſeruulæ, *ſuaq́ lectionis auctorem laudant cùm ipſum Ciceronem alio loco*

tum Plutarchum. ſed neuter ait Clodium ab ancilla ſeruatum; deprenſum quidem vterque; & poſtea à matronis eiectum, atque ita ſeruatum. verum, vt vt ſit; veri ſimile non eſt tot veterum codicum ſcriptores in ſcribendo ſeruulæ nomine omnes pariter erraſſe, eiúſque loco ſepullæ ſcripſiſſe.

IN EPISTOLAM XIII.

PELLECTIONE releuarit] *Planè exaratum erat in Scidis,* pellectione, *vt legendum coniecit Malaſpina.*

LYCVRGEI] *Non à Lycurgo rege Lacedæmoniorum ducto nomine ſe Lycurgeum fuiſſe ſcribit; ſed à Lycurgo oratore Athenienſi, quem ferunt in dicendo valde ſeuerum & acerbum extitiſſe. Dionyſius Halicarnaſſenſis,* ὁ δὲ λυκοῦργος ἐστι διὰ παντὸς αὐξητικὸς, καὶ διηρμένος, καὶ σεμνὸς, καὶ ὅλος κατηγορικὸς. *Inde refert Plutarchus dixiſſe quoſdam Sophiſtas; illum ita aduerſus improbos, & ſceleratos homines ſcripſiſſe, vt non attramento, ſed lethali veneno calamum imbueret.* ἔχει δὲ καὶ τοῦ ἄστεος τὴν φυλακὴν, καὶ τῶν κακούργων τὴν σύλληψιν, οὓς ἐξήλασεν ἅπαντας, ὥς καὶ τῶν σοφιστῶν ἐνίους λέγειν λυκοῦργον οὐ μέλανι, ἀλλὰ θανάτῳ χρίοντα τὸν κάλαμον κατὰ τῶν πονηρῶν οὕτω συγγράφειν.

NIHIL ἐν τοῖς] *Turneſianus codex ſic edit hæc verba,* nihil ἐν τοῖς πολιτικοῖς illuſtre, nihil honeſtum, nihil forte, nihil liberum. *ego receptam lectionem, quæ etiam in Decurtato extat, non mutaui.*

IN EPISTOLAM XIIII.

PRODVXIT Pompeium] *Vulgatam lectionem, quæ Scidarum auctoritate confirmatur, retinui, ſpreta hac ſcriptura Tornæſiani*, producit.

DE ISTIVS rebus] *Scripſimus* iſtius, *ex Decurtato.* iſtius *autem δεικτικῶς dixit, cùm ſe ipſe demonſtraret, vt Pompeius fecerat, cùm de eo loqueretur.*

PROXIME Pompeium] *Scidæ, Tornæſianus, & Cruſellinus* proximè Pompeium, *vt edidi. Diomedes tamen libro primo ait Ciceronem ſcripſiſſe* proximè Pompeio. *vtro modo legas parum refert.*

Η ΚΑΜΠΑΙ] *In codicibus impreſſis, & nonnullis manuſcriptis legitur,* ἢ περίοδοι, ἢ καρποὶ. *ſed in Decurtato, Cruſellino, & Tornæſiano eſt,* ἢ περίοδοι, ἢ καρποὶ, *&c. Sed quid commune habent* καρποὶ *cum periodis, & enthymematibus? hanc ſanè vocem ſemper habui de mendo ſuſpectam. itaque cùm diu ſuper ea re cogitaſſem, tandem mihi venit in mentem, Ciceronem ſcripſiſſe* ἢ καμπαὶ, *quod vocabulum hîc belliſſimè quadrat. eſt enim* καμπὴ *flexus ille orationis, quo verborum complexio in orbem quendam circumacta, ad clauſulam perducitur. Demetrius Phalereus,* αὕτη γὰρ ἡ περίοδος ἐκ τριῶν κώλων οὖσα καμπήν τέ τινα καὶ συστροφὴν ἔχει κατὰ τὸ τέλος.

TRIB. tum conceſſit] *Tres noſtri Tornæſianus, Huraltinus, & Cruſellinus non diſcrepant ab*

excuſis. habent enim, tertium conceſſit. *Decurtatus retinuit ſinceram, niſi fallor, lectionem, niſi quod librarius, qui eum deſcripſit, vitiosè duas voces in vnam coegit. ſcripſit enim,* Tritum. *Ego* Tri, *notam eſſe putaui, qua Tribunus plebis ſignificabatur. idcirco eam ſeiunxi à particula* tum, *quæ importunè ei adhæſerat. ſanè Tribunus plebis erat Q. Fuſius Calenus, Pompeiúmque in concionem produxerat, vt Cicero refert initio huius epiſtolæ.*

VIDEO hominem] *Rectè Turnebus ex veteri ſcriptura emendauit,* video hominem valdè petiturire, *vt edendum curaui. video, inquit, Lucceium cupidè velle abs te petere, vt ſecum in gratiam redeas; non audere tamen, metu repulſæ. verùm nauabo operam, vt, poſito metu, id abs te petat, & impetret.*

ISTAE res ſint] *iſtas res vocat, res quæ iſtic fiebant, id eſt, eo loco vbi erat Atticus.*

IN EPISTOLAM XVI.

ΕΣΠΕΤΕ *νῦν*] *Grammatici vulgò interpretantur* ἕσπετε *ſequimini, id eſt* ἕπεσθε. *ſed ex Liuij Andronici, poëtæ antiquiſſimi, verbis, quibus primum Odyſſeæ verſum latinè expreſſit, didici alio ſignificatu veteres id verbum accepiſſe. nam vt Græci* ἕπω *&* ἕπομαι, ἐννέπω *&* ἐννέπομαι; *ſic Latini ſequo & ſequor, inſequo & inſequor dicebant; aut, quod perinde eſt, inſeco & inſecor. vtebantur enim* τῷ C. *vice* τοῦ Q. *Liuij Andronici verba ex Home-*

ro in Latinum ſermonem verſa ita refert Gellius libro decimo octauo,

Virum mihi Caſmena inſece verſutum.

ſcripſerat Homerus ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον. *Gellius interpretatur,* inſece, *dic, rectè id quidem, ſed non ſatis apertè ad natiuam & genuinam vim eius verbi declarãdam. inſequo enim, &* ἐννέπω *notionem hîc habent* ἐνεργητικὴν, *ſignificántque inſequi facio, hoc eſt, ſequentem duco, vt faciunt qui verba praeunt, quæ alij poſtea ſequantur. Ennius apud eundem Gellium,*

Inſeque Muſa, manu Romanorum induperator
Quod quiſq; in bello geſſit cum rege Philippo.

cùm ergo Homerus Muſas rogat ἵνα ἔσπωσι, *id eſt, vt ſequant; (nam* ἔσπετε *dictum eſt pro* ἕπετε) *petit vt ſibi praeant verba, quæ ipſe poſtea relaturus ſit in ſuos verſus.*

EX Nanneianis] *Craſſum deſignat, qui caluus erat, id eſt, glabro capite, & caluus etiam, quòd ne pilum quidem haberet ex bonis Nanneiorum, quæ valde concupierat. Nanneij proſcripti fuerant à Sylla, vt refert Q. Cicero in libro de petitione conſulatus. eorum bona Craſſus appetierat, vt & aliorum multorum, quorum facultates ſibi nummo addici curauerat: vnde immenſas illas opes, quibus affluebat, congeſſerat, quemadmodum refert Plutarchus in eius vita. verumtamen ex bonis Nanneianis, vt hinc conijcitur, ne pilum quidem habebat. aut ſi habuerat, ea vt pilos, qui è capite effluxerant, amiſerat. quocirca iocans Cicero in eius*

caluitiem, & illorum bonorum amiſſionem; eum vocat caluum ex Nanneianis. Vidi qui caluum hîc fruſtratorem interpretarentur, quòd caluor ſit fruſtror, auctore Nonnio. ſed ea explicatio huic loco conuenire nequit. Fuit etiam Caluus cognomen gentis Liciniæ, cuius erant & Craſſi. ſed diuerſæ fuerunt Craſſorum & Caluorum familiæ.

PRAESIDIVM à nobis] *In ſcidis & Tarnaſiano eſt, vt edidimus,* præſidium à nobis. *non tamen reiicio ſcripturam receptam,* præſidium vobis.

SED tamen quid hoc?] *Libri formis impreſſi,* quid huic: *at veteres manuſcripti, quibus fidei plus habendum eſt, quàm excuſis,* quid hoc? *cum interrogatione. falſum eſt, inquit, quod mihi probri loco obiicis, ad Baias me fuiſſe; quo frequentes conuenire ſolent molliculi & delicatuli homines. ſed demus ita eſſe. quid hoc tandem flagitij eſt? ſimile eſt ſcilicet, quaſi tu dicas me in operto Bonæ Deæ fuiſſe, vbi tu deprahenſus es.*

MARINAS] *Iocus eſt in voce* Marinas, *quæ partim de ſalſis aquis maris poteſt intelligi, partim de Arpinatibus, quæ fuerant C. Marij. Cicero vt mollitiem ſibi à Clodio probro datam in eundem retorqueret, arrepta iocandi ex aquis caldis occaſione, illi primùm ſororis libidinẽ, tum ſtuprũ quod ille in mari paſſus fuerat ſalsè obiicit. Narra, inquit, patrono tuo, hoc eſt, ſorori tuæ, quid Arpinati homini ſit cum aquis caldis. illa enim tibi ſcite reſpõdebit quis ſit ea de re ſenſus Arpinatiũ. nã illa Arpinates aquas concupiuit, vt ſcilicet poſtquã rem habuiſſet*

cum homine Arpinati, cuius nuptias petebat, eis aquis, non quidem, vt ſunt, frigidis, ſed caldis lauaret, quemadmodum ſolent mulieres libidinoſæ. ſed Arpinas ille obſequi noluit eius libidini. itaque fruſtra illa concupiuit aquas Arpinates, illas, inquam, quæ fuerant C. Marij; hoc eſt, Marinas, quas tu probè noſti. nam illato tibi à Piratis ſtupro, tu, cùm nõ poſſes aqua dulci lauare, inſtar proſtibuli, marina corpus abluiſti. proindè marinas optimè noſſe debes. Patronum Clodij vocat eius ſororẽ Clodiam, cuius opera is abſolutus fuerat, vt refert Cicero in Cœliana. illa porrò concupiuerat aquas Arpinates, quòd hominis Arpinatis, id eſt Ciceronis, quemadmodum refert Plutarchus, nuptias petiiſſet, vt ſcilicet re habita cum Cicerone, eius aqua, hoc eſt, Arpinati, ſed ea calda lauaret: qui mos erat mulierum libidinoſarum. Ouidius de amica ſua indicare volente illum ſecum caput [illegible]limaſſe, quam tamen non attigerat,

Dedecus hoc ſumpta diſſimulauit aqua.

Scribit præterea Clodium noſſe aquas marinas, quod non modò noſſet aquas illas C. Marij à ſorore expetitas, ſed etiam maris fluenta, quibus aliquando ſe perfuderat, cùm ſtuprum paſſus eſſet à Piratis, quòd aliis aquis, quibus ſeſè ablueret, tunc careret. inde dicebatur Priapus iter ad fontem monſtrare, quod, qui, quæ'ue viros experirentur, lotione opus haberent. Auctor obſcœni carminis,

Falce minax, & parte tui maiore Priape,
Ad fontem, quæſo, dic mihi qua ſit iter.

Vade per has vites, quarum ſi carpſeris vuas,
Quas aliter ſumas, hoſpes, habebis aquas.

XXV. iudices] *Alij libri habent* XX. *nos ex Decurtato edidimus* XXV. *& ſanè numerus hic optimè cum eo conuenit, quem antea hac ipſa epiſtola retulit, cùm eadem de re ageret.*

DOTERIONIS hiſtrionis] *Sriptum erat in Scidis* Deterionis: *vnde conieci legendum* Doterionis. *quod nomen à donis fictum videtur, quaſi dicas donatorculum. Eleganter autem hic Doterio, ſi vim nominis attendas, cum Piſone Conſule comparatur, qui domi diuiſores habebat.*

BONO auſpicio] εἰρωνικῶς. *non enim bonum poterat eſſe eius auſpicium, cuius in corpore, aut etiam nomine vitium eſſet. innuit autem Clodios ſiue Claudios à claudis pedibus nomen habuiſſe, eáque de cauſſa neſcio quid mali ominis extitiſſe in in eorum nomine. vitabant enim Romani ſumma relligione inauſpicata nomina, &, vt loquitur Horatius, malè nominata verba, id eſt, ὀνόματα δυσώνυμα. hinc legimus apud Liuium libro* XXXVIII. *legionem quandam noluiſſe ſequi Atrium Vmbrum, nominis abominandi ducem, quod in eius nomine ſignificatio eſſet atrarum vmbrarum. ſed potiſſimùm in re diuina facienda abſtinere ſolebant nominibus & verbis malè nominatis. ideo vetat Cato ruſticum, qui Suouitaurilia immolaturus ſit, nominare Martem, agnum, & vitulum. Ceterùm ideo claudus homo, id eſt, Clodius dicitur legem de ambitu, quã ferebat Lurco, promulgaſſe, quòd eam ſuaſerit.*

FABAM imûm] *Huic loco tenebras offudit vnius litteræ aut importuna repetitio, aut peruerſa collocatio. nam in veteribus libris partim legitur* ſabam mimum, *partim, vt eſt in Decurtato,* ſaba mimum. *in priore lectione redundat M, littera; quæ à principio vocis* mimum, *eſt abſecanda. in altera, retrahenda eſt eadem littera à capite ſecundi vocabuli ad finem primi, eique adglutinanda, vt ſcribatur,* ſabam imûm. *ſunt enim ἀντίθετα ἀποθέωσις, & imûm faba. nam primo immortalitatem ſignificare voluit, altero mortalitatem, & interitum. Dicebat Curio Ciceronis nomen, ob res ab eo præclarè & fortiter in Conſulatu geſtas fore immortale; eáque de cauſa eius Conſulatum vocare ſolebat ἀποθέωσιν. contra verebatur* Cicero, *ne, ſi Afranius Conſul fieret, prorſus extingueretur ſui Conſulatus memoria: quod is turpitudine ſuorum factorum, tanquam tenebris quibuſdam denſiſſimis, anteceſſorum Conſulum præclara facinora obſcuraturus eſſe videretur: eſt ergo imûm faba, imorum, hoc eſt, inferorum faba. nam fabis veteres parentare mortuis ſolebant, vt tradunt Feſtus in voce,* faba, *Ouidius libro ſecundo Faſtorum, & Plinius libro decimo octauo, eique legumini mortuorum animas ineſſe credebant. Imûm porrò pro imorum gignendi caſu dictum eſt, vt inferûm pro inferorum, oppidûm pro oppidorum, Duumuirûm pro Duumuirorum, & alia huius modi ſexcenta. Videtur autem* Cicero *potiùs imûm quàm infe-*

rorum ſcripſiſſe, vt rem, quam vni Attico notam eſſe volebat, occultiùs tegeret. Itaque cùm αἰνιγματωδῶς hæc ſcriberet, vſus eſt vocabulo in ea re minùs trito.

NON FLOCCI ἐαΐεον] *Scidarum ſcriptura proximè ad eam lectionem accedit, quam acutè & ingenioſè excogitauit eruditiſſimus vir, præceptor quondam meus, Adrianus Turnebus. habet enim optimus ille codex,* non flocci fateon. *quis non videat inſcitia, aut certè oſcitantia library τὸ E, in F, mutatum eſſe, legendúmque pro* fateon, *ἐατέον? Conſulatus porrò non flocci Cicero hîc vocat Conſulatus nulla prorſus æſtimatione dignos, qualis futurus erat Conſulatus Afrany.*

NE Lucullis] *Lego* Lucullis, *vt eſt in Decurtato. Archias Mithridaticum bellum in gratiam Lucullorum, & potiſſimùm L. Luculli ſcripſerat. Cicero autem verebatur ne idem vellet etiam aliquid ſcribere in laudem Q. Cæcily Metelli Numidici, & eius fily. nam Archias non modò fuerat familiaris Lucullis, ſed etiam Metellis. idem Cicero in oratione quam habuit pro ipſo Archia,* ſtatim, *inquit,* Luculli, cum prætextatus etiam tum Archias eſſet, eum domum ſuam receperunt. ſed enim hoc non ſolùm ingenij ac litterarum, verumetiam naturæ atque virtutis fuit, vt domus, quæ eius adoleſcentiæ prima fuerit, eadem eſſet familiariſſima ſenectuti. erat

temporibus illis iucundus Q. Metello illi Numidico, & eius Pio filio. *De poemate autem illo, quod ſcripſerat in laudem Lucullorum in eadem oratione ſic idem Cicero ſcribit:* Mithridaticum bellum magnum atque difficile, & in multa varietate terra maríque verſatum, totum ab hoc expreſſum eſt. qui libri non modò L. Lucullum fortiſſimum & clariſſimum virum, verumetiam populi Romani nomen illuſtrant.

FABVLAM Cæcilianam] *Ad poëma ſcribendum in honorem Q. Cæcilij Metelli Numidici & Pij eius filij, quorum Archias fuerat perquamfamiliaris. Lepidè autem vocat* fabulam Cæcilianam, *poëma quod Archias conditurus erat de Ceciliis, quia vt plurimum fabulas tractant poëtæ. interim alludit ad fabulas, quas Cæcilius comicus poëta ſcripſerat.*

VILE te venditari] *Hæc verba in omnibus libris noſtris deprauatè legebantur: in aliis quidem magis, in aliis minùs. Tornæſianus, & Huraltinus habebant,* vale te venditaui: *Decurtatus,* vile te venditaui: *Cruſellinus,* vale te venditari. *ſcripſimus,* vile te venditari. *ait enim Cicero idcircò ſe rarius ſcribere, quòd nihil habeat quod ſcribat, & vile exiſtimet laudationem pro epiſtola mittere. nam cùm frequentiſſimè ſuo tempore litterarum argumenta ſumi videret à laudibus eorum, ad quos ſcribebantur, & eius generis multa ab aliis ad Atticum mitterentur, genus id ſcribendi pro vili habebat. quæ enim vulgaria, ea vilia. proinde ait ſe*

nolle Atticum venditare, quòd id vile exiſtimet.

IN EPISTOLAM XVII.

IN publicáne re] *leue eſt quod dicam. quia tamen nihil prætermittendum duxi, in quo diſcrepantes viderim veteres libros à vulgatis, hoc ipſum, qualecumque eſt, non reticebo. Decurtatus, & Torneſianus habent* in publicáne re, *quam lectionem ſequutus ſum.*

QVIN erat dicturus] *Caſtigaui* quin, *pro,* qui, *auctore Decurtato, & Cruſellino. nemini ignotum puto,* quin, *ſignificare quinetiam.*

IN EPISTOLAM XVIII.

METELLVS non homo] *Metellus, inquit, licet adſit, ab omni tamen humanitatis conſortio refugere videtur. neque enim magis ſe in hominum familiaritatem applicat, quàm aut littus, aut aër, aut ſolitudo mera: quæ loca hominum cœtu frequentari non ſolent. itaque illo familiariter non vtor. littorum ſolitudinem indicant epitheta, quæ eis à poëtis tribuuntur. nam à Virgilio deſerta dicuntur, & ab Ouidio inhoſpita. aëris autem, Pindaricum illud ex Olympiis,* μηκέθ' ἀλίου σκόπει ἄλλο θαλπνότερον ἐν ἁμέρᾳ φαεινὸν ἄστρον ἐρήμας δι' αἰθέρος. *ibi enim interpres* αἰθέρα *explicat* ἀέρα, ὅς, *inquit,* εἰ καὶ πέτονται ἐν αὐτῷ ζῶα, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ οἰκεῖν ἐνταῦθα, ἔρημός ἐστι.

IPSA medicinam] *Veterum librorum lectio diuerſa eſt à recepta. ſic enim habent Tornæſianus, Cruſellinus, & Decurtatus*, ipſa medicinam efficit: *vnde conieci ſcribendum*, ipſa medicinam effugit. *tralatio eſt ducta ab ægrotantibus, qui quamuis bono & forti ſint animo ad vim morbi ſubigendam, tamen nolunt adhibere medicinam, quod obducere pharmaca nequeant.*

SED ſpe Reip.] *Decurtatus*, ſpe recorrigendæ: *vulgati*, animo corrigendæ: *quam ſcripturam in nullo meorum reperi. Itaque ſuſpicatus ſum illud* recorrigendę *compendiosè ſcriptum fuiſſe pro* Reipub. corrigendæ. *ſed & in Tornæſiano exaratum erat* ſpere corrigendæ, *non, vt falsò tradit Lambinus*, ſpero corrigendæ.

SINE ſupiratu] *Planè*, ſuſpiratu, *legitur in Decurtato: in Tornæſiano*, ſuſpiritu. *rectum eſt*, ſuſpiratu: *qua voce vtitur Ouidius libro* XIIII. *Metamorphoſeωn*,

Reſpicit hunc vates, & ſuſpiratibus altis
Nec dea ſum dixit.

VT vniuerſus populus] *Hinc patet Herennium tentaſſe Clodium ad plebem traducere, non recepto more, comitiis ſcilicet Curiatis, quibus adoptiones fiebant in alienam familiam, ſed Tributis, quæ ipſe vocare poſſet. nam ad comitia Curiatà non vniuerſus populus conueniebat, vt ad Centuriata & Tributa, ſed vrbanus duntaxat. Centuriata autem habere Tribuni non poterant: inde fiebat vt Herennius Tribunus plebis non aliis quàm Tribu-*

tis de Clodio referre cogitaret. ea autem ſæpenumero in campo Martio habebantur, cùm intra pomœrium Curiata fierent.

IMMINVIT auctoritatem] *Quia cùm Metellus patricium magiſtratum gereret, hoc eſt, Conſul eſſet, plebeium magiſtratum pati non debebat id ſibi iuris arrogare, vt de adoptione Tributis comitiis ferre auderet, quod erat patriciorum dumtaxat magiſtratuum, comitiiſq; Curiatis, vt diximus, tantũmodo fiebat, quæ à Tribunis plebis cogi nõ poterãt.*

QVOD habet dicis cauſſa] *Ex codice Tornæſiano iamdudum viri docti ſic hunc locũ reſtituerunt,* quod habet dicis cauſſa promulgatum illud idem de Clodio: *quo modo etiam in Scidis exaratum eſt. Cùm autem de arrogando quopiam agebatur, rogationẽ ferri oportebat comitiis Curiatis; vt ſciſceret populus in curias tributus iúſne eſſet ei, qui ſe arrogandum dabat, in alterius ius & ſacra tranſire. nam in huiuſmodi adoptionibus potiſſimum ſacrorum ratio habebatur. idcirco comitiorum Curiatorum arbitri erant Pontifices, vt refert Gellius; quem miror de ſacris hereditariis nullum verbũ feciſſe, cùm de arrogationibus ageret, quæ comitiis Curiatis fiebant. intererat vero cuiuſque curiæ, ne ſua ſacra interirent, néue quis veteribus ſacris ſolueretur. verumtamen, quia, quod ab vniuerſo populo Romano iubebatur, id non minoris erat auctoritatis, immo etiam maioris, quàm quod ab vrbano tantum, in Curias tributo; ideo ſcitum illud de arrogando Clodio Metellus dicis cauſſa promulgatum habebat.*

cùm nihil referre putaret Tributis comitiis an Curiatis, ea arrogatio fieret; modo dici poſſet populum ad legem de adoptione ferendam conueniſſe. nam dicis cauſſa tantùm, & ad vſurpationem antiquitatis comitia Curiata habebantur, cùm neceſſe non videretur vt de arrogatione populus ſententiam ferret, niſi quatenus id fuerat à veteribus vſurpatum. quapropter Metellus comitiis Tributis populum dicis cauſſa rectè rogari poſſe exiſtimabat. non diu tamen in ea ſententia permanſit. nam ſimulac poſtea intellexit Clodium Tribunatum plebis petere, ei acerrimè reſtitit: atque vt eum ab ea petitione ſubmoueret, palam dicebat, eum more maiorum comitiis Curiatis arrogatum non fuiſſe, vt refert Dio.

PERFRVI velis] *ſcripſimus,* perfrui velis, *auctoribus libris antiquis.*

IN EPISTOLAM XIX.

PERMALE pugnarunt] *Liber Tornæſianus* puermale: *Scidæ* permale, *rectè.*

τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ] *Græco prouerbio alludit ad cognomen Lentulorum, quos à lentibus conſtat appellatos fuiſſe. acriter autem hunc Lentulum, vt ineptum, notat.*

CLODIANI filius] *Perſpicuè ſcriptum erat in Scidis,* Clodiani filius, *niſi quod* filius *hac nota* F, *exaratum erat. ita verò legendum eſſe alij ante nos docuerunt.*

ATQVE

ATQVE ita amem] *Codex Tornæſianus, & Cruſellinus*, atque ita tamen: *Decurtatus*, atque ita amem, *plane rectè. ſi forte, inquit, accidat vt implicatus ſim iis nouis amicitiis libidinoſæ & delicatæ iuuentutis, & neceſſe habeam aliquos eo de grege amore complecti, ita amem, vt diligenter animo excubem, prouideámque quid futurum ſit, neque temere cuiquam credam, quemadmodum iubet Epicharmus.*

νῆφε καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν] *Ad hunc verſum reſpexit* Cicero *epiſtola* XX. *libri proximè ſequentis, vbi ita ſcribit*; ſed quia, vt video, pragmatici homines omnibus hiſtoricis præceptis, verſibus denique cauere iubent, & vetant credere. *quo loco aduertendum eſt* νήφειν *verti*, cauere: *cui interpretationi conuenit illa Suidæ hunc verſum explicantis*, νῆφε, γρηγόρει: *id eſt, vigila & attende.*

ISSE ad ſcribendum] *Lego*, iſſe, *non*, eſſe. *nam ierat quidem* Cicero *ad Senatuſconſultum illud ſcribendum: verùm ſententiam non dixerat ea de re, qua Atticus iniuriam ſibi factum querebatur: puta, quòd aliquot populi, in iiſque Sicyonij, iuſſi eſſent liberi eſſe, qui antea tributum, aut vectigal populo Romano penderent: ſed ea tantùm de re, quæ primùm relata fuerat. illa autem diuerſa erat ab illo capite de populis liberis, quod propoſitum fuerat à P. Seruilio, & poſtea comprobatum ſumma pedariorum voluntate.*

A SICYONIIS] *Numquam quidem Atticus aut manceps, aut præs fuit, vt refert Cornelius*

Nepos in eius vita. vectigal tamen exercebat, coita, ut opinor, ſocietate cum Publicanis. idcirco Cicero *Publicanum eum vocat epiſtola* XV. *libri ſequentis:* ſed tamen, *inquit*, tu aliquid publicanus pendis. *in ea ergo ſocietate illi obtigerant ea vectigalia, quæ Sicyonij pendere ſolebant. ea autem exigere non poterat, quia illi Senatuſconſulto facti fuerant liberi. nam populi liberi immunes erant à tributorum & vectigalium penſitatione. qua de cauſſa eos Græci* ἀτελεῖς *appellant.*

IN EPISTOLAM XIX.

PRAESIDIA] *Tornæſianus,* Præſidium: *cæteri omnes,* præſidia, *ut edidi. Paullo poſt iiſdem libris auctoribus ſcripſi,* meos bonos illos viros. *cùm ait,* meos, *ſignificat homines ſui amantiſſimos, ſuíque ordinis.*

IN LIBRVM II.

IN EPISTOLAM I.

INVOLGARVNT] *Vulgati libri,* inuocarunt, *mendosè: Decurtatus,* inuolgarunt, *rectè. notum eſt Allobroges coniurationem Catilinæ detexiſſe. eſt ergo inuolgarunt, in vulgus ediderunt.*

QVOD TE arceſſam] *Scidæ, & Cruſellinus, ut codices Malaſpinæ,* quod, *non, ut eſt in vulgatis,* quo.

HERAE Aedilitatem] *Dulcidè eſt in Decurtato*, Heræ Aedilitatem ſe petere dictitaſſet: *à qua lectione non valde diſcrepat deprauata hæc Tornæſiani*, heraedilitatem ſæpe hereditaſſet. *Hera vrbs eſt Siciliæ, quæ alio nomine Hybla dicebatur. Stephanus*, ὕβλαι, τρεῖς πόλεις σικελίας: ἡ μείζων, ἧς οἱ πολῖται ὑβλαῖοι: ἡ μικρὰ, ἧς οἱ πολῖται ὑβλαῖοι καλεῖται, μεγαρεῖς: ἡ δὲ ἐλάσσων ἥρα καλεῖται.

DEDVCEREMVS] *Manifeſtè legitur in Cruſellino* DEDVCEREMVS, *vt in quibuſdam Malaſpinæ; quod nos ſequuti ſumus.*

NOVVS patronus] *Sunt veteres quidam libri, in quibus legas*, nouos patronos, *antiquè pro*, *nouus patronus: ac fortaſſe de induſtria ſic ſcripſit* Cicero, *cùm indicare vellet Clodium etiam in Latino ſermone pronunciando ſiciliſſitaſſe. Siculi enim, qui Doricè loquebantur, ore diducto litteram* o *proferebant. qua de cauſſa eos Theocritus ſcribit* πλατυάσδειν.

QVOD eos in hoc eſſe] *Quod eos in me eſſe, & mecum ſentire moleſtè fert.* hoc, *enim* δεικτικῶς *dixit, cùm ſe ipſe demonſtraret.*

NVM tantum] *Quaſi floccum oſtenderet*, δεικτικῶς, tantum, *ſcripſit.*

ALIA autem negligant] *Optimus coniector hîc fuit Malaſpina, vt ex Scidis perſpexi: in quibus manifeſtò ſcriptum eſt*, alia; *non*, alij.

EQVITES Curiæ] *Victorius legit*, Equiti Curiæ, *an ex veteribus libris, neſcio. in Decurtato exaratum eſt compendio*, Equit, *quod vt*, Equites,

potiùs explicem, quàm, Equiti *, adducor non modò ipſa auctoris ſententia, quæ, vt ita legatur, poſtulat, ſed etiam quia vix* Equitem ἑνικῶς *apud Ciceronem reperias pro Equeſtri ordine.*

MODESTE tamen dicit] *Hæc verba,* modeſtè tamen dicit, *includi debent* παρενθέσει *: &,* dicit, *vt eſt in veteribus, non,* dixit, *legendum. quamuis inquit, inhoneſta ac indecora videretur illa Fauonij accuſatio, ipſe tamen Fauonius aiebat ſe modeſtè accuſaſſe Naſicam.*

CATONI] *Qui valde infenſus erat Publicanis: epiſtola* XVII. *libri ſuperioris,* vnus eſt, *inquit,* qui curet conſtantia magis & integritate, quàm, vt mihi videtur, conſilio, aut ingênio Cato; qui miſeros Publicanos, quos habuit amantiſſimos ſui, tertium iam menſem vexat.

AD multos bonos viros] *Qui vectigalia conduxerunt. Publicanos intelligit, de quibus ferè ſemper honorificè loquitur, quia erant ſui ordinis, id eſt, Equeſtris.*

DEINDE in diſceſſionibus] *Lego cum Manutio,* in diſceſſionibus, *ſed in voce,* deinde, *nihil muto. ſtomachosè enim hæc ſcripſit, cùm ſignificaret parendum eſſe Senatuſconſulto iam perſcripto, in quo ipſe quidem aliorum ſententiam ſequutus fuerat, ſed imprudens. itaque falsò ſibi ait obiici ſolere, ſe in diſceſſionibus ſolum relinqui. nam in eo Senatuſconſulto non ſolus remanſerat, quaſi alia omnia ſentiret, ſed diſceſſerat in aliorum ſentētiam, cùm non animaduerteret ad quos ea res, quæ tunc*

agebatur, pertineret.

QVAS ad me de ceſſu tuo] *Edidi ſcripturam Decurtati*, de ceſſu tuo; *ad quam proximè accedit illa Tornæſiani*, de cenſu tuo. *ceſſus ergo hîc eſt diſceſſus, vt cedere Italia eſt diſcedere ex Italia. Sed, vt verum fatear*, Ciceronem *ſcripſiſſe puto*, de deceſſu tuo. *nam librarij facilè alterum*, de, *omiſerunt.*

PROVINCIALIA] *Non putabam cum prouincialibus tibi rei quicquam eſſe, cuius cognitio ad prouinciales magiſtratus pertineret. cum liberis ſolum populis, puta, cum Sicyoniis tibi negotium eſſe credebam, quibus ius non dicebant prouinciales magiſtratus, vt apparet ex oratione in Piſonem.*

TOCVLLIONIBVS] *Edi iuſſimus*, tocullionibus, *per duplex L, quo nomine iamdudum Turnebus docuit ſignificari fœneratores, quaſi dicas fœneratorculos: cuiuſmodi erant negociatores, & argentarij, qui fœnus in prouinciis exercebant.*

IN EPISTOLAM II.

MIHI credes, leges] *Didici ex Decurtato legendum eſſe, vt edidi*, mihi credes, leges: *quo modo abſque particula*, ſi, *veteres loquebantur. Vetus auctor apud hunc noſtrum libro ſecundo de Oratore*; eſt focus, eſt familia; ſapies, ſi algebis, friges. *Horatius*, ſapias, vina liques. *Iam illud*, hæc doceo, *ea forma dictum eſt, qua alterum hoc pæne ſimile, frequens in his epiſtolis*, narro tibi.

EPISTOLA petiuit] *Herodes miſſa ad me epiſtola, tanquam telo eminus iacto, me laceſſiuit, & prouocauit ad certamen. ait enim ſe velle ſua ſcripta de meo Conſulatu cum meis committere: quaſi parum eleganter, aut etiam diligenter ipſe ſcripſerim, neceſſéque fuerit id argumentum ab illo tractari.*

COMMINVS acceſſit] *Eadem tralatione dictum eſt, qua ſuperiora. qui enim* Ciceronem *eminus petierat, comminus Atticum aggreſſus eſt. nam & Atticus commentarium ſcripſerat* Ciceronis *Conſulatus, quo cũ Herodes ſua ſcripta eadem de re componere ſtudebat. Atticum autẽ Herodes conuenerat aut Athenis, aut alio quodam loco in Græcia, cum eóque egerat de ſuo libro. ea de cauſſa ſcribit* Cicero *illum comminus ad Atticum acceſſiſſe.*

CONIVRASSE mallem] *Tam malus ſcriptor eſt Herodes, vt præclarum illud meum factum potiùs conſpurcet & collutulet ſuis ſcriptis, quàm illuſtret. itaque ſi illum mihi audiendum putaſſem recitantem quæ de rebus à me Conſule geſtis ſcripſiſſet, mallem fuiſſe de numero coniuratorum, & eo nomine pœnas dediſſe, quàm ea ſcripta legere, aut audire, quæ me enecarent.*

IN EPISTOLAM III.

K. Atilio] *Sinceram lectionem retinuerunt Decurtatus, & Tornæſianus: in quorum vtroque exaratum eſt* K. Atilio: *id eſt, Cæſoni Atilio. fuit enim*

Cæſo prænomen Atiliorum, quod hac nota K. ſcribi ſolebat. In faſtis Capitolinis L. Atilius Tribunus militum filius dicitur K. Atilij.

VIRIDARIORVM] *Scripſi*, viridariorum, *fidem ſequutus eorum omnium, quos habui.*

ΥΠΟΣΤΑΣΙΣ] *Nemo, opinor, inficias eat hoc nomen à verbo* ὑφιστάναι *deduci, cuius cum varij ſint ſignificatus, videndum eſt ad quem eorum* ὑπόστασις *hîc referri debeat. ac, vt alios omittam qui fusè à Budæo explicantur, quandoque* ὑφιστάναι *valet fulmenta ſubiicere ad rem aliquam ſuſtinendam: qua notione Pindarus ſcripſit in Olympiis* χρυσέας ὑποστάσαντες εὐτειχεῖ προθύρῳ θαλάμου κίονας. *inde quia fundamentum eſt operis inchoatio,* ὑφίστασθαι *ſignificat aliquid agendum ſuſcipere, & aggredi, vt pluribus exemplis docet Budæus. itaque videtur Cicero* ὑπόστασιν *poſuiſſe pro inceptione adminiſtrationis Reipublicæ. nam menſe Ianuario ineuntes Conſules fundamẽta iaciebant ſuæ adminiſtrationis, qualeſque erant orſus, tales ferè erant euentus ceterarum rerum, quas toto ſuo anno gerebant. Hanc huius vocabuli notionem cùm non animaduerterent eruditi quidam viri* κατάστασιν *hîc legendum putarunt, repugnantibus omnibus libris antiquis.*

SED me κατάτασις] *Legebatur in omnibus noſtris* κάτασις *deminutè. nam geminari oportuit mediam ſyllabã, & ſcribi* κατάτασις, *vt ipſa huius loci ſentẽtia manifeſtiſſimè declarat. hortatur enim Calliope Ciceronẽ iis verſibus qui proximi ſequũtur ad*

eum curſum ſtudij Reipublicæ tenendum, quem primùm ingreſſus erat. ideo κατάτασιν Cicero vocat *contentionem, & incitationem eius curſus. nam* κατατείνειν δρόμον *eſt, vt norunt mediocriter docti, curſum contendere, & in incepto curſu gnauiter perſeuerare. quod idem quandoque Græci ſignificant ſolo verbo* κατατείνειν, *nõ addita voce* δρόμον. *vnde Ariſtoteles libro nono* ζώων ἱστορίας *agens de leonum venatione* τρέχειν κατατείναντα *dixit, pro, acerrimo & incitatiſſimo curſu ferri. Ariſtotelis verba ſunt,* ἐν δὲ τοῖς φύλλοις ἐὰν ποτ' ἀναγκάσθῃ εἰς φανερὸν διὰ τὸ πλῆθος φεύγειν, τρέχει κατατείνας. *ea Plinius ita vertit,* idem vbi virgulta ſyluáſque penetrauit, acerrimo curſu fertur.

IN EPISTOLAM IIII.

NVMMI potius reddantur] *Hunc locum rectè mihi explicaſſe videtur Goueanus ſine vlla ſcripturæ mutatione. nam reddi alicui dicuntur nummi, cùm ei pretium renumeratur, quo ille rem emerat. itaque* reddantur numi *hîc ſignificat tantum ei pecuniæ reddatur, quantùm is impenderat in emenda re.*

SYSPIRAE conditione] *Mirum eſt quàm valde hoc loco varient exemplaria. alia enim habent,* Syrpæ, *alia,* Syrpiæ, *quædam,* Syſpriæ, *nonnulla neſcio quid peius. denique in nullo veram & germanam lectionem reperias, quam puto fuiſſe huiuſmodi,* Syſpiræ. *eſt enim Syſpira locus, aut po-*

tius tractus Armeniæ celebris aurifodinis. Strabo ὑσπιεράτιδα *vocat, ſuppreſſa voce,* χώραν, *quæ ex vulgato vſu loquendi facilè intelligi poterat. ſic Græci* φθιώτιδα, *&* περχωνίτιδα, *& alia huius generis dicebant. obſeruandum autem Ciceronem aſpirationem in ſibilum mutaſſe: qua in re eum ſequutus eſt vetus Strabonis interpres, qui* ὑσπιεράτιδα *Syſpiratidem vertit. ſic* ὗς *ſus,* ὑπὲρ *ſuper, & alia ſexcenta. Strabonis verba ſunt,* μέταλλα δ' ἐν τῇ ὑσπιεράτιδι ἐστι χρυσοῦ κατὰ τὰ κάμβαλα, ἐφ' ἃ μέμνονα ἔπεμψεν ἀλέξανδρος μετὰ στρατιωτῶν. ἀνήχθη δὲ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων. *Cùm ergo Cicero intellexiſſet Clodium ad Tigranem Armeniæ regem mitti, optabat eam ſibi legationem mandari, ea conditione, vt vnà ſibi daretur curatio effodiendi auri è Syſpira, & Romam aduehendi: qua re ſperabat ſe maximam gratiam initurum à populo Romano.*

FVTVRVS eius ſit] *Codex Tornæſianus,* ſcius ſit; *fruſtrà repetita S littera ex præcedenti voce, & E, in C, mutato, inſcitia, aut negligentia librarij. eſt enim legendum, vt habent Scidæ,* eius ſit, *hoc ſenſu; cùm iſte ſacerdos Bonæ Deæ eiuſmodi ſit, cuiuſmodi futurus eſt.*

IN EPISTOLAM V.

VIDE ſecuritatem] *In libris publicis eſt,* videte ciuitatem meam: *quam lectionem, vt mendoſam, plerique non immeritò reiiciunt, & eius loco aliam ex coniectura ſubſtituunt huiuſmodi,* vide leuita-

tem meam: *quæ & ipſa à plurimis improbatur. ſed omnẽ ea de re cõcertationem tollit liber Decurtatus, in quo perſpicuè ſcriptũ eſt*, vide ſecuritatẽ meam. *quæ ſcriptura hic mirifice quadrat. quia enim* Ci*cero ſcripſerat ſe Auguratu tantùm capi poſſe, idcirco conſiderandum Attico relinquit, quanta ſit ſui animi ſecuritas, qui alia omnia, quibus homines capi queunt, præter Auguratum, negligat.*

DE CVRTIO] *Codex Tornæſianus, & Cruſellinus*, de Tutio. *ſed vulgatam Decurtatus retinet.*

IN EPISTOLAM VI.

AN HIC an Antij] *Ex duabus ſyllabis iiſdem litteris conflatis, ſeſéque inuicem attingentibus alteram plerumque librarij omittebant: vt hoc loco, ante vocẽ,* Antij, *eorũ incuria atque imperitia excidit* an *particula dubitandi, quæ tamen extat in Decurtato, & quibuſdam aliis veteribus, vt teſtatur Malaſpina. Cùm autem hæc* Cicero *ſcribebat, non erat Antij, ſed in prædio quodam Antij finitimo, & agro Antiati attributo, vbi, vt opinor, villam habuit.*

DVVMVIRVM quam Romę] *Totus hic locus ita legitur in Scidis*, vbi quidẽ ego mallẽ Duumuirum quàm Romæ me fuiſſe: *quam lectionem vulgatæ prætulimus. nec eſt quod quiſquam offendatur hoc loquendi genere*, mallem me fuiſſe Duumuirum, *pro*, mallem fuiſſe Duumuir. *non enim inſolens fuit veteribus Latinis. Plautus Pœnulo*, bono ingenio me eſſe ornatam quàm auro multò

mauolo. *Antonius in epiſtola ad* Ciceronem, nam qui ſe medium eſſe vult, in patria manet. *Cum autem Cicero ſcribit ſe malle fuiſſe Duumuirum Antij quàm Romæ, alludit ad numerum Conſulum Romanorum, quos feſtiue Duumuiros, quia bini quotannis creabantur, appellat, à ſimilitudine eorum magiſtratuum, qui coloniis & municipiis præerāt, & à numero Duumuiri dicebantur. Malebat ergo fuiſſe Duumuir Antij, quæ colonia erat populi Romani, quam Duumuir, id eſt, Conſul Romæ.*

VIVUM eſt ſæclum] *Hunc quoque locum reſtitui ex Decurtato, hoc modo*, qui quemquam ex XX. viris viuum, eſt ſæclum, velit. *in Tornæſiano pro,* ſæclum, *mendosè ſcriptum erat* ſægium. *dictum eſt* κατὰ συγκοπὴν, ſæclum, *vt libro octauo harum epiſtolarum,* vinclum adiungendorum Conſulum, *pro*, vinclum, *& libro* XV. piaclum, *pro*, piaculum. *Porro* eſt ſæclum *ſignificat multi ſunt anni.*

PISAVRENSI, an epuloni] *Edidimus ſcripturam Decurtati, Tornæſiani, & Cruſellini;* Druſo, vt opinor, Piſaurenſi, an epuloni Vatinio.

QVOAD pot'eſt] *Tornæſianus & Cruſellinus,* quoad poteſt: *Scidæ,* quoad pot'eſt, *eliſa vltima littera vocis,* pote, *& appoſita apoſtropho: atque ita excudendum curaui.*

NVNC ad ſororem tuam] *Coniecturam Malæſpinæ confirmat lectio Decurtati*, nunc ad ſororem tuam. *Sic epiſtola decimanona huius libri vitiosè vulgò ſcriptum eſt,* hoc non repudio, *pro,* hoc nunc repudio.

IN EPISTOLAM VIII.

ALIVD agamus] *Si noſtram ſpem collocamus in iuuentute, non eſt vt ſimus ampliùs ea de re ſolliciti, cùm ea prorſus deſperata ſit. quare aliud agendum, & animus ab ea auferendus. Aliud agere, eſt animum in ea re non occupare, quam tractandam quis ſuſcepit, ſed alio cogitationem intendere.*

CRATERA illum delicatum] *Indicat ſe in Pompeianum, vt decreuerat, non excurſurum; ſed de Formiano Antium reuerſurum. itaque ſe obſequuturum Attici conſilio ſuadentis ne eo tempore ſe mari committeret. Pompeianum villa erat Ciceronis propè vrbem Pompeios, quo cùm Cicero proficiſcebatur mari plærumque iter faciebat, ſinúmque illum interfuſum Miſeno, & Mineruæ promunctorio, vulgo* κρατῆρα *nominatum, enauigabat. eum Craterem ait nunc ſibi eſſe prætermittendum, & Antium redeundum. Delicatum autem vocat alludens ad* κρατῆρας, *id eſt, pateras, quibus Diis libabatur: quæ dicebantur delicatæ, quod eſſent dedicatæ Diis. ita enim delicatum interpretatur Feſtus. idem Cicero paradoxo primo*, minúſne gratas diis immortalibus capedines, ac fictiles hirnulas fuiſſe, quàm delicatas aliorum pateras arbitramur? *De hac Cratere ſic Strabo libro V.* ἔστι δὲ ἀπὸ τῆς σινοέσσης ἐπὶ μὲν τὴν ἑξῆς παραλίαν κόλπος εὐμεγέθης μέχρι μισηνοῦ: κἀκεῖθεν ἄλλος κόλπος πολὺ μείζων τοῦ προτέρου: καλοῦσι δ' αὐτὸν κρατῆρα, ἀπὸ τοῦ μισηνοῦ μέχρι τοῦ

ἀϑλωάιυ δυοῖν ἀκρωτηρίων κολπούμενον.

A IIII ad pridie] *Editiones habent*, à IIII. Kalend. ad pridie, *vitioſè. nam vox*, Kalendas, *inuito Cicerone huc irrepſit: vt alij, ante nos, docuerunt. ſed nec in Scidis legitur: itaque, cùm auctorem habuerim veterem optimæ notæ librum, iure mihi videor illam expunxiſſe.*

IN EPISTOLAM IX.

S. V. B. E.] *pro*, ſubito, *qua voce in libris excuſis inchoatur hæc epiſtola, in noſtris veteribus partim exaratum eſt*, ſub, *partim*, ſube. *ſcripſi ſeparatim*, S. V. B. E. *nam quatuor hæ notæ malè in vnum vocabulum coierant. ſignificant autem*, ſi vales, bene eſt. *Sic alio loco in his epiſtolis pro*, ſub- poſteaquã, *emẽdauimus*, S. V. B. E. poſteaquã, &c.

IN inuidia] *Aberat à vulgatis præpoſitio*, in, *quam ex Scidis reſtitui.*

ORBIS hic in Rep.] *Eadem loquutione vtitur epiſtola* XXI. *huius libri:* equidem ſperabam, vt ſæpe etiam loqui tecum ſolebam, ſic orbem Reip. eſſe conuerſum, vt vix ſonitum audire, vix impreſſam orbitam videre poſſemus. *orbis hîc circulum ſignificat; & eſt tranſlatio ducta ab eo genere ludi, quem Græci vocant* κρικηλασίαν, *quo circus ſiue orbis quidam, cuius diametros ſit à mammis ad pedes eius qui eum adigit, ita impellitur, vt annuli ei circumpoſiti ſuauem quendam ſonum edant. Oribaſius libro* VI. *Collectaneorum ad Iulia-*

num imperatorem ἐλάσσονα δὲ ἐχέτω ὁ κρῖκος τὸν διάμετρον τοῦ μήκους τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε τὸ ὕψος αὐτοῦ μέχρι τῶν μαστῶν ἐξικνεῖσθαι, ἐλαύνεσθαι δὲ μὴ κατὰ μῆκος, ἀλλὰ κατὰ πεπλανημένον. ἔσω δὲ ὁ ἐλάτηρ σιδηροῦς ξύλινον ἔχων τὴν λαβήν. τοὺς μέντοι λεπτοὺς κρίκους τοὺς περικειμένους τῷ τροχῷ αἰθησάν τινες εἶναι περιττούς. τὸ δὲ οὐχ' οὕτως ἔχει. ἀλλ' ὁ ψόφος ὁ γινόμενος ἐξ αὐτῶν διάχυσιν ἐργάζεται, καὶ ἡδονὴν τῇ ψυχῇ.

NEQVE à Theophraſto] *Hac verba*, neque à Theophraſto, *ad βίον θεωρητικὸν retulit, vt illa*, neque vſu, *ad πρακτικόν. nam Theophraſtus vitam, quæ in perſcrutandis & perſpiciendis rerum cauſis verſatur, longè illi anteponebat, quæ rerum vſum, tanquam finem, ſibi propoſitum habet. idem hic auctor epiſtola* XVI. *huius libri*, nunc prorſus hoc ſtatui, vt quoniam tanta controuerſia eſt Dicæarcho, familiari tuo, cùm Theophraſto amico meo, vt ille tuus τὸν πρακτικὸν βίον longè omnibus anteponat, hic autem τὸν θεωρητικὸν, vtrique à me mos geſtus eſſe videatur.

COGIT ἄντα] *Latebat hic vocula Græca, cuius ignoratione valde perturbatus erat hic locus. eam nos in lucem protulimus beneficio Decurtati, in quo pro*, cogitat tantum, *quæ ſcriptura eſt receptarum editionũ, legimus*, cogit tāta tum: *vt ſi ex vocabulo* tāta *primam litteram demas vitioſè repetitam ex antecedēti, & Græcè* ἄντα *ſcribas, particulámq;* tum, *cum verbis ſequentibus iungas, tum demum iure glorieris te genuinam* Ciceronis *ſcripturam te-*

nere. nam ἄντα *vox eſt Homerica, quæ contra, & ex aduerſo ſignificat, iungique ſolet cum verbo* στῆναι, *aut* ἐλθεῖν. *ſed neutrum Cicero expreſſit, vſus familiari ſua, & aſſueta reticentia. Homerus libro* XVI. *Iliadis.*

ὅς κε σευ ἄντα ἔλθῃ ἀμυνόμενος

& libro XX.

ἤτοι μὲν γὰρ ἔναντα ποσειδάωνος ἄνακτος
ἵστατ' ἀπόλλων φοῖβος ἔχων ἰὰ πτερόεντα,
ἄντα δ' ἐνυαλίοιο θεὰ γλαυκῶπις ἀθήνη.

&

ἄντα δ' ἄρ ἡφαίστοιο μέγας ποταμὸς βαθυδίνης

&

ὣς οἱ μὲν θεοὶ ἄντα θεῶν ἴσαν.

Horum igitur verborum ſenſus eſt, ſi Clodius me cogit ἄντα στῆναι, *aut* ἄντα ἐλθεῖν, *hoc eſt, contra ſe ſtare, aut progredi, quòd me laceſſat, tum cogitamus dumtaxat nos defendere.*

IN EPISTOLAM XII.

PVBLIVM plebeium] *Mutilæ hîc erãt Scidæ. ſed codices Tornaſianus, & Cruſellinus apertè ſcriptum habebant,* plebeium, *non, vt vulgati*, Tribunum pleb. *atque ita prorſus legendum. mox ex fide eorumdem librorum ſcripſi*, hoc verò regnum eſt, & ferri nullo modo poteſt.

EX Antiati] *Victoriana editio*, ex Antio: *accõmodatius noſtri ad normã Latinè loquendi*, ex Antiati.

NVNC fluctuat] *perturbata eſt, neque dum*

ſedata & compoſita: ideo mox ſubiicit καὶ ὀπώρην τρὺξ.

Κατ' ὀπώρην τρὺξ] *Vulgata lectio* κατ' ὀπώρην ταχὺς *mihi ſemper ſuſpecta fuit. ſuſpicionem auxit ſcriptura hæc Cruſellini,* καὶ ὀπώρην τρὺχ. *itaque re diligenter expenſa tandem conieci legendum,* κατ' ὀπώρην τρὺξ: *atque ea, ni fallor, vera & germana eſt* Ciceronis *ſcriptura, vt ſenſus ipſe declarat. nam fluctuare dicuntur quæ nondum conquieuerunt, ſed adhuc agitantur; cuiuſmodi eſt fæx vini* καὶ ὀπώρην, *id eſt, per autumnum, & tempore vindemiarum. nondum enim deſedit, ſed adhuc in vino fluctuat. Porrò* Cicero *hæc verba ex auctore quodam, qui Ionicè ſcripſit, decerpſiſſe videtur, vt qui* ὀπώρην, *non* ὀπώραν *dixerit.*

DECESSERIT] *Monet Sebaſtianus Corradus in quibuſdam libris legi,* deſederit: *quod verbum aptiſſimè dicitur de fæce in imo ſubſidente. quia tamen vulgatam lectionem,* deceſſerit, *in omnibus meis reperi, nolui eam mutare. & tum fæx è vino deceſſit, cùm deſedit.*

IN EPISTOLAM XIIII.

AC ad ſitientes aures] *Reduxi in priſtinam ſedem particulam,* ac, *quæ diu hinc exularat.*

AT quam parem] *Scripſimus ex veteribus libris,* at quam parem, *quaſi dicat, valde parem. nam vt baſilicæ ampla quædam & ſpacioſa erant ædificia, quibus ingens hominum cœtus capi poterat:*

rat: qua de cauſa in iis plerumque magiſtratus ius dicebant, & mercatores negociabantur: ita Tribus Aemilia hominum frequentia ceteras Tribus ſuperare videbatur. itaque ἀναλόγως *habebant Aemilia Tribus, & baſilica.*

OMITTO vulgus] κατὰ παρένθεσιν *dictum eſt,* omitto vulgus. *innuit enim qualibet hora diei moleſtiſſimum eſſe vulgus Formianorum, nedum poſt quartam ſolum.*

MOLESTI ceteri] *Ceteri qui ſunt Formiis mihi moleſti non ſunt poſt horam quartam. nam ante eam horam me valde ſalutationibus interpellant. reliquum tempus diei C. Arrius, & Seboſus me non ſinunt tranquillè & quietè ducere, ita odioſè importuni ſunt.*

VIDE enim] *Ratio eſt cur dicat ſe expectaturum Atticum vſque ad pridie dumtaxat Nonas May. malè igitur in Cruſellino, & Tornæſiano, pro,* vide, *legitur,* vidi.

ILLVD probem?] *Legendum cum interrogatione; quaſi dicat, fieri non poteſt, cùm ſingulis horis interpeller, vt id, quod ſuades, probem, & magnum aliquid aggrediar, & multæ cogitationis. nam hæc verba,* magnum aliquid aggrediamur, & multæ cogitationis, atque ocij, *deſcripſit ex epiſtola Attici.*

IN EPISTOLAM XV.

SEV ruet, ſeu eriget] *Mendosè locus hic legitur*

in omnibus libris, quos vidi, etiam manuſcriptis. Tornæſianus habet, Seruet get Rempublicam: *Cruſellinus*, ſeruet ſerget Remp. *Decurtatus*, ſeu ruet ſe vrget Remp. *quas lectiones ex hac deprauatas fuiſſe puto*, ſeu ruet, ſeu eriget Rempub. *ita enim arbitror ſcripſiſſe* Ciceronem: *atquè ita fere emendauit Sebaſtianus Corradus.* ruet; *autem videtur opponi verbo*, eriget, *& ſignificare euertet, vt apud Terentium Adelphis*, cæteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, proſternerem: *& Virgilium libro primo Georgicorum,*

Quid dicam iacto qui ſemine comminus arua
Subſequitur, cumuloſque ruit male pinguis arenæ.

IN controuerſia Muluiana] *Muluius hic publicos agros poſſeſſoribus, qui vectigal non pendebant, adimere conabatur, vt eos in perpetuum, aut ad certum tempus aliis locaret, ea lege, vt tamdiu pro iis vectigal penderent quamdiu eos poſſiderent. ex iis agris Atticus, & Terentia quædam prædia poſſidebant. ideò tam ſuo quàm Terentiæ nomine cauſſam omnium poſſeſſorum Atticus defendebat, negabátque eos agros poſſeſſoribus auferri poſſe, dum ipſi penderent vectigal. quo dicto fatebatur eos agros vectigales eſſe. Attici diligentiam, & aſſiduitatem in retinendis agris Terentia valde probabat, profeſſionem vectigalis pendendi non probabat: quippe quæ nollet eo nomine quicquam pendere. at ille prudenter cogitabat agros vectigales alia ratione retineri non poſſe, niſi ſi vectigal penderetur. hanc Attici exceptionem confirmat Paullus iuriſ-*

conſultus libro XXI. *ad edictum*, agri ciuitatium, *inquit*, alij vectigales vocantur, alij non. vectigales vocantur qui in perpetuum locantur, id eſt, hac lege, vt tamdiu pro his vectigal pendatur, quamdiu neque ipſis qui conduxerint, neque iis qui in eorum locum ſucceſſerunt auferri eos liceat.

PVBLICANVS pendis] *Exaratum erat in noſtris partim*, Publicanos, *partim*, Publicanus. *illam lectionem mendoſam, hanc veram puto. Atticus ſi Publicanus non erat, certè ſocius erat Publicanorum, vt alio loco docuimus, eodémque iure, & immunitate fruebatur, qua Publicani. attamen agrorum nomine, quos è publico poſſidebat, non recuſabat pendere vectigal. at Terentia, cui nihil commercij erat cum Publicanis, prædium, quòd è publico poſſidebat, liberum aſſerebat ab omni vectigali. itaque ſibi plus iuris ſumebat, quàm ipſi Publicani, penes quos erat vectigalium exactio.*

IN EPISTOLAM XVI.

φυσᾶ γὰρ] *Verſus ſunt Sophoclis, vt indicat Dionyſius Longinus* περὶ ὕψους.

SE leges Cæſaris] *Scripſi vt erat in Scidis, & Decurtato*, ſe leges Cæſaris probare.

IN EPISTOLAM XVII.

TVRBAT VI] *Veteres libri*, turbatur. *emen-*

daui, turbat vi. *videtur enim* Cicero *ſignificare Pompeium vi turbas ciere.*

A.D. VI. circiter] *Initio libri primi monui vitioſè quamplurimis in lôcis harum epiſtolarum ſcribi,* AD, *pro,* A. D.*id eſt,ante diem,quod manifeſtiſſimè hinc oſtenditur, vbi τὸ* circiter *redundaret, ſi* AD *præpoſitio eſſet.*

CONFEREMVS] *Editiones vulgatæ*, conferamus: *veteres noſtri*, conferemus, *rectiùs; vt ſit eiuſdem modi, & temporis, quo illud ſuperius,* deflebimus.

IAM vacuum eſt] *Lego*,vacuũ eſt, *vt eſt in manuſcriptis noſtris. referri enim debet ad illud ſuperiùs ſcriptum*, quod eſt ſubinane in nobis, & non ἀφιλόδοξον.

πλῶσις Curiana] *Locus peſſimè acceptus. eum nos, vt ſpero, ſanauimus ope Decurtati, in quo ita legebatur*, plocis Curiana. *putauimus enim librabrarium Græcarum litterarum ignarum, vt totum hoc genus plærumque eſt imperitiſſimum, pro* πλῶσις, *quo modo Ciceronem ſcripſiſſe exiſtimo, deprauatè exaraſſe*, plocis. *quam ſcripturam inepti quidam interpolatores cùm mendoſam viderent, errorem errore cumulantes ita correxerunt, aut potiùs corruperunt*, Phocis. *vocat* Cicero *Curianam* πλῶσιν *dedecus & ignominiam flagitioſiſſimi viri Q. Curij, qui, vt refert Salluſtius, ob probra & mala facinora motus fuerat Senatu. Latinè dicas caſum, ſiue prolapſionem; quòd is è ſummo honore in ſummum contemptum decidiſſet. nam* πίπτειν, *ſiue* ἐκπί-

πίπτειν *apud Græcos, & cadere apud Latinos ea dicuntur, quæ, cùm nullius ſint exiſtimationis, à quouis exploduntur. Demoſthenes pro Cteſiphonte,* ἐγραμμάτευες, ἐγὼ δ᾽ ἐξεκλησίαζον· ἐτριταγωνίστεις, ἐγὼ δ᾽ ἐθεώρουν· ἐξέπιπτες, ἐγὼ δ᾽ ἐσύριττον. *Horatius de fabulis quæ exſibilantur à populo,*

Geſtit enim nummum in loculos demittere, poſt hoc
Securus cadat, an recto ſtet fabula talo.

Cùm ergo Cicero indicare vellet ſummum Pompeij contemptum ὑπερβολικῶς *ſcripſit Curium non æquè deſpectum iacere atque illum: quinimo Curianam* πτῶσιν *præ Pompeiana ſtare videri. contraria enim ſunt cadere & ſtare. ac vt cadere dicebantur, quæ in contemptum abibant; ſic ſtare, quæ erant in magna exiſtimatione. ideo ſtabant fabulæ, quæ læto ſpectatorum plauſu excipiebantur. Terentius Hecyra,* in iis primùm Cæcilij didici nouas, partim ſum earum exactus, partim vix ſteti. *Idem Phormione,* quod ſi intelligeret, cùm ſtetit olim noua, actoris opera magis ſtetiſſe quàm ſua. *De hoc Curio antea ſcripſimus ad eum locum epiſtolæ primæ libri primi,* vt mihi videatur non eſſe ἀδύνατον Curium obducere.

ALABARCHES] *Iamdudum Iacobus Cuiacius, iuriſconſultorum noſtræ ætatis facilè princeps, legendum eſſe docuit,* Alabarches, *non, vt erat in vulgatis,* Arabarches, *cùm ita ſcriptum reperiſſet in codice Tornæſiano. ita nos etiam exaratum legimus in Decurtato, Cruſellino, & Huraltino. hoc*

autem nomine Cicero Pompeium notat, qui gloriabatur ſe mirum in modum auxiſſe vectigalia populi Romani. ἄλαβα, *inquit Heſychius,* μέλαν ᾧ γράφομεν, *id eſt; atramentum quo ſcribimus; vnde & pro ſcriptura ipſa accipitur. hoc porrò vocabulum,* ſcriptura, *partim* γενικῶς, *partim* εἰδικῶς *intelligitur.* γενικῶς ſcriptura *eſt quæuis notarum, litterarúmue delineatio.* εἰδικῶς *eſt eius vectigalis perſcriptio, quod ex pecoris paſtione pendebatur. nam cùm paſtores, qui pecudes in ſaltibus publicis paſcebant, numerum câpitum ſui pecoris apud Publicanos profitebantur, eum numerum Publicani in ſuos commentarios referebant; à qua ſcriptione vectigal huiuſmodi paſtionis latinè ſcriptura, & Græce* ἄλαβα *ab atramento dicebatur. itaque Alarbarches hîc eſt veluti magiſter ſcripturæ; hoc eſt, auctor eius vectigalis imponendi, cuius ratio Publicanorum ſcriptura conſtabat. huiuſmodi vectigalium præfecturæ fuerunt apud Alexandrinos, vnde fortaſſe hoc nomen tranſlatum eſt in Latium. Ioſephus originum Iudaicarum libro decimo octauo* ἔνθα ἀλεξάνδρου δεῖται τοῦ ἀλαβάρχου μυριάδας εἴκοσι δάνεια αὐτῷ: *& libro vigeſimo,* ἦλθε δὲ φαδῳ τιβέριος ἀλέξανδρος διάδοχος ἀλεξάνδρου παῖς τοῦ καὶ ἀλαβαρχήσαντος ἐν ἀλεξανδρείᾳ. *inde Iuuenalis,* inter quos auſus habere Neſcio quis titulos Aegyptius, aut Alabarches. *Sanè Pompeius qui hoc nomine hîc ſignificatur in multis Aſiæ regionibus vectigalia conſtituerat idem Cicero ſupra,* nunc verò Sampſiceramé quid dices? vectigal te nobis in Antilibano

conſtituiſſe, agri Campani ademiſſe? *De ſcriptura, id eſt, vectigali ex pecore elegans eſt iocus in Plauti Truculento.*

Nam aduerſum legem, à me ob meam ſcripturam
pecudem accepit.
A. plæriq; idē quod tu facis faciūt rē male gerētes,
Vbi nō eſt ſcripturā vnde dēt, incuſant Publicanos.

SCILICET, vt ſoles] *Duo hæc verba*, vt ſoles, *ex Scidis, Tornæſiano, & Cruſellino addidimus, cùm abeſſent à vulgatis.*

IN EPISTOLAM XVIII.

HAC TAMEN in oppreſſione] *Codices vulgati*, attamen, *vno verbo. noſtri meliùs*, hac tamen.

CAVTE] *Tornæſianus, & Decurtatus*, lautè: *Cruſellinus*, cautè; *quam ſcripturam expreſſimus: quamquam alteram*, lautè, *non damnamus.*

IN EPISTOLAM XIX.

HOC nunc repudio] *Sæpe librarij peccarunt in his duabus voculis*, non, &, nunc, *inuicem commutandis. itaque deprauatè hîc vulgo legitur*, non repudio, *pro*, nunc repudio.

IN EPISTOLAM XX.

PRAGMATICI] *Pragmaticos vocat homines multo rerum vſu peritos, & ſolertes, qualis fuit*

Epicharmus, quem ea de cauſſa alio loco appellat vafrum. reſpexit enim ad hunc eius verſum,

νῆφε καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν, ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν.

ET tamen ſcit?] *Appingi debet poſt verbum,* ſcit, *interrogationis nota. quia enim fieri poterat, vt Alexander, quamuis ineptus haberetur, alioqui tamen eruditus eſſet, ita vt vitia virtutibus aut ſuperarentur, aut certè æquarentur, ideo, tamquam ex perſona Attici, quærit quantum in eo ſit eruditionis, móxque ſubiicit eum nihil ſcire. Ceterùm in quibuſdam libris pro,* ſed tamen, *legitur,* & tamen.

IN EPISTOLAM XXI.

QVIN cùm comitia] *Rectè Malaſpina ex coniectura emendauit,* quin, *pro,* qui, *vt ex Cruſellino, & Decurtato animaduerti, in quibus planè ita legitur.*

IN EPISTOLAM XXII.

MANSISSES] *Prorſus geminare hîc oportuit verbum,* manſiſſes, *quod vidit etiam Lambinus. ſed malè interiecit particulam,* vt. *nam,* manſiſſes, *quod ſecundo loco poſitum eſt, hanc ſignificationem habet, curaſſem vt maneres Romæ, nec inde diſcederes, hæc ſi fore putaſſem.*

IN EPISTOLAM XXIII.

POSSE inueniri nullam] *Legebatur in Decurtato, & Tornæſiano,* quam ego poſſe inueniri nullam, *vt edendum curaui. ſumi autem debet è ſuperioribus*, te ſcire volo, ἀπὸ κοινοῦ.

POST deinde] *Vocula*, poſt, *aberat à libris impreſſis, quàm è noſtris manuſcriptis reſtitui. ſolet autem ſæpe coniungi cum illa altera,* deinde. *Terentius Andria,* poſt deinde quod iuſſi ei dare bibere: *& in* XII. *Tabulis*, poſt deinde manus iniectio eſto.

IN EPISTOLAM XXIIII.

AD illam κέλευσιν] *Scripſi ex Decurtato, & Tornæſiano* κέλευσιν, *quo loco Victorius edit celeritatem.*

QVAM auditu] *in vetuſtioribus noſtris erat,* auditu, *vt edidi.*

HAVD reclamatum eſt] *Deerat vitio librariorum in editionibus*, haud, *negandi particula, poſt verbum*, poſtulauit; *quam nos ex Decurtato repoſuimus, vbi ita exaratam legimus*, AVT.

ET qui illuc factus] *Scidæ, vt Malæſpinæ codices*, &, qui, *meliùs omnino quàm vulgâti, in quibus eſt*, vt qui.

NIHIL me infortunatius] *Lambinus primam partem huius loci rectè ex coniectura reſtituit, niſi*

quod verbum, eſt, *omiſit ante nomen*, Catulo. *eius verò emendationem confirmat caſtigatiſſima hæc lectio Decurtati*. quid quæris? nihil me infortunatius, nil fortunatius eſt Catulo, cum ſplendore vitæ, tum hoc tempore. *fortunatiſſimum vocat Catulum quòd ſplendidè, & cum honore ſemper vixerit, & quòd in illa calamitoſiſſima tempora non inciderit, vt qui iam mortuus eſſet.*

HOC tempore] *tam calamitoſo, ad quod non durauit. nam ſi nunc viueret, miſer eſſet. fortunatus igitur eſt, quòd ante è vita exceſſerit. Lambinus poſtrema hæc huius loci verba ita deprauauit*, cùm ſplendore vitæ, tum mortis tempore.

IN EPISTOLAM XXV.

SVMMAE ſibi] *Vt*, ſibi, *non*, tibi, *legatur poſtulat ſententia*. Cicero *enim ad Atticũ ſcripſerat de officio Varronis erga ſe, Varronem ſcilicet valde ſibi ſatisfacere: quod cùm Varroni poſtea Atticus litteris nunciaſſet, Varróque deinde ſignificaſſet Attico eam Ciceronis cõmemorationem de ſuo erga illum officio valde ſibi gratã eſſe, reſcripſit Atticus* Ciceroni, *valde placere Varroni quæ ipſe de illius officio prædicaret*. ſibi, *ergo eſt*, Varroni.

NON quo faceret] *Innuit Varronem non idcirco ſibi ſatisfacere, quòd ea faceret, quæ ſibi grata eſſent, ſed quòd ingenuè & non diſſimulanter ea faceret. nam*, quo, *ſignificat*, quia; vt, *verò*, quo animo. *itaque*, non quo faceret, *ad operam, & officij præ-*

ſtationem refertur; vt faceret, *ad candidum, & ingenuum Varronis animum.*

MORATVS] *Moratus auctor eſt, qui ſuis ſcriptis mores hominum effingit, non modò quales vulgo ſint, ſed quales eſſe debeant, quique in eam rem præclaris ſententiis vtitur, quibus præcepta traduntur rectè inſtituendæ vitæ; quo in genere præſtatiſſimus habetur Euripides, quem nomine bene morati hîc deſignat, adductis eius verſibus ex fabula Andromacha de ſimulato hominum animo. mirabiliter, inquit, moratus eſt Euripides, cùm ſcribit,* ἑλικτὰ καὶ οὐδὲν ὑγιὲς ἀλλὰ πάντα περιξ φρονοῦντες. *his verbis Andromacha Spartanorũ animum deſcribit, quem ait eſſe minimè cãdidum, & ingenuum, ſed callidum & verſutum. tales verò plæroſque Romæ tunc fuiſſe tacitè queritur Cicero, innuitq; eos potiſſimùm hoc vitio laboraſſe, q̃ui Reip. gubernacula tenebant. idcirco ſubiicit alium verſum Euripidis,* τὰς τῶν κρατούντων ἀμαθίας φέρειν χρεών. *Ceterũ paullo poſt pro,* Hortenſius, *repoſuimus ex antiquis noſtris,* Hortalus; *quod cognomen fuit familiæ Hortenſiorum.*

IN LIBRVM III.

IN EPISTOLAM II.

IN fundum Sicæ] *Fundus hic Sicæ erat prope Vibonem, quo Cicero ibat eo conſilio, vt inde in Siciliam aut Meliten pergeret, ibique maneret, ſi ſibi per legem Clodiã liceret. ſin minus, decreuerat Brundiſium ſe referre, & inde naui Græciã petere:*

cui nauigationi non audebat ſe committere propter inimicum ſuum Autronium, qui in Græcia exulabat. ideo ſcribit ſibi tenendas non eſſe partes illas ſine Attico.

BRVNDISIVM referre] *Id eſt, Brundiſium regredi, quia Vibonem profectus Brundiſium pone reliquerat, quò ipſi remeandum erat, vt inde in Græciam, aut in Aſiam ſe conferret.*

IN oris Luc.] *Hanc epiſtolam* Cicero *ſcripſit cùm iter haberet Vibonem, in fundum Sicæ; quod iter per Lucaniam fecit, vt refert Plutarchus. eam autem dedit in oris Lucaniæ, cùm Thuriorum fines iam iam ingreſſurus eſſet. eſt enim Vibo oppidum Thuriorum. Quod autem,* in oris Luc. *id eſt, Lucaniæ ſcripſi, id feci partim coniectura, partim ex præſcripto veterum librorum. nam in Decurtato exaratum erat* VI. ID. Apri. noris Luc. *Imperitè hîc librarius vltimam litteram vocis,* Apri, *& primam τοῦ,* noris, *quæ ambæ vnà iunctæ prępoſitionem,* in, *efficiebant, ſeparauit, & ſingulas proximis vocabulis agglutinauit. ſcribendum enim fuit,* VI. ID. Apr. in oris Luc. *lectionem hanc noſtram iuuat etiam ſcriptura Tornæſiani, Cruſellini, & Huraltini, quamquam deprauata, quæ ſic habet,* Naris Luc.

IN EPISTOLAM IIII.

CONRECTVM] *Scripſimus,* conrectum, *vt erat in Decurtato, more antiquo, pro,* correctum.

nam vitioſa eſt ſcriptura editionum, confectum.

ILLO cùm peruenire] *Rectè Manutius interpretatur*, illo, *vltra quadringenta millia paſſuum. nam ſi* Cicero *partes illas, quo primùm iter instituerat, tenuiſſet; hoc eſt, ſi in Siciliam, aut Meliten nauigaſſet; (eò enim tendebat iter illud Vibonem verſus ſuſceptum) certè non perueniſſet vltra quadringenta millia paſſuum. Sicilia enim, & Melite propiùs abſunt ab Italia quadringentis millibus paſſuum.*

IN EPISTOLAM VI.

A.D. XIIII. KAL. Mai.] *Liquidò ſcriptum erat in noſtris* A.D. XIIII. KAL. Mai. *& ita edidi.*

NON ſunt iam] *Legendum putaui, vt erat in Tornæſiano, Cruſellino, & Decurtato,* non ſunt iam ad medicinam, ſed ad finem doloris. *quamquam non diſplicet Victoriana lectio*, non ſunt tam ad medicinam, quàm ad finem doloris.

BRVNDISII] *Hæc epiſtola in Decurtato finiebatur eadem voce, qua & ſequens inchoabatur, hoc modo*, Dat. prid. Kalend. Mai, Brundiſij. CICERO ATTICO. Brundiſij proficiſcens ſcripſeram ad te. *de qua ſcriptura neminem dubitaturum putaui: itaque illam in meum exemplar tranſtuli.*

IN EPISTOLAM VIII.

AVDIRI] *Scripſi ex Torneſiano, Decurtato, & Cruſellino*, audiri, παθητικῶς, *& ex eodem Decurtato*, poſtularetur.

IN EPISTOLAM X.

VIVVS nunc amitterem] *Monuimus antea culpa librariorum*, non, *pro*, nunc, *ſæpe vitiosè ſcriptum eſſe in his epiſtolis; quod hîc etiam accidit, vbi*, nunc amitterem, *reponi debet, pro*, non amitterem.

IN EPISTOLAM XII.

EODEM Tribuno pleb.] *Augurabatur* Cicero *Clodium biennium fore Tribunum pleb. cùm ſciret eum non adepturum eſſe à populo Romano alios honores in annum ſequentem. ſcribit enim Appianus lege quadam ſancitum fuiſſe, vt niſi Tribuni plebis, qui Tribunatu abirent, ſtatim ad alios honores vocari poſſent, eorum in primis ratio haberetur proximis comitiis Tribuniciis. hæc ſunt Appiani verba de C. Graccho libro primo de bello ciuili*: καὶ εὐθὺς ἐπὶ τῷδε καὶ ἐς τὰ μέλλον ᾕρετο δημαρχεῖν· καὶ γὰρ τις ἤδη νόμος κεκύρωτο, εἰ δήμαρχος ἐνδέοι ταῖς παραγγελίαις τὸν δῆμον ἐκ πάντων ἐπιλέγεσθαι. *id eſt, ſtatim poſtea creatus eſt Tribunus plebis in annum quo-*

que ſequentem. iam enim ſancitum fuerat lege quadam, vt ſi Tribunus plebis alios honores petere non poſſet, eius in primis populus rationem haberet, comitiis Tribuniciis. hæc verba, εἰ ἐνδέοι ταῖς παραγγελίαις, ſic interpretatur magni nominis Iuriſconſultus in commentario de legibus Romanis, ſi Tribunus nondum promiſſa præſtiterit. putauit ſcilicet παραγγελίαν idem eſſe cum ἐπαγγελίᾳ. pudet me tam fœdi erroris.

IN EPISTOLAM XII.

DODONA] *Decurtatus*, Dona: *quæ ſcriptura iuuat coniecturam Malæſpinæ* Dodona *legentis, vt certè legi debet. Dodona verò quarto caſu dictum eſt à nomine Dodon. Euſtathius in Dionyſiũ,* ἱστέον δὲ ὅτι ἡ δωδώνη οὐ μόνον ἡ χώρα, ἀλλὰ καὶ πόλις ἦν δωδώνη, ἀπὸ δωδώνης τῆς διὸς καὶ εὐρώπης, ἢ ἐκ ποταμοῦ δώδωνος. ἐλέγετο δὲ καὶ δώδων δισυλλάβως.

TE re iſtic] *Deſiderabatur hîc vocula,* re, *ante aduerbium,* iſtic, *quam nos ex Scidis, & Cruſellino in ſuum locum reſtituimus.*

IN EPISTOLAM XIII.

NEQVE temporis] *Suſpicatur Malaſpina ſcribendum,* neque, *pro,* meque: *at ego ita legendum affirmo ex fide Decurtati, & Cruſellini.*

ME CAVSSA meæ] *in noſtris antiquis erat,* me cauſſæ meæ, voluntati meorum defuiſſe. *cor-*

rexi, me cauſſa meæ, voluntati meorum defuiſſe, *hoc ſenſu, non putabis me voluntati meorum defuiſſe, meæ voluntatis cauſſa; hoc eſt, amicorum voluntatis antepoſuiſſe meam.*

IN EPISTOLAM XIIII.

ETSI ſcio] *Alij aliter. ego ex Scidis repoſui,* etſi ſcio, *vt corrigendum putat Malaſpina: cuius in ea re ſententiam non probo, quòd,* potiùs quàm, *pro,* potius &, *legendum exiſtimat. dicebant enim Latini,* potius &, *pro,* potius atque, *vt,* ſimul &, *pro,* ſimul atque, *quemadmodũ alio loco docuimus.*

VT ſcripſeram non veni] *Editiones habent,* iui, *quod non improbo. ſed Scidæ, Tornæſianus, & Decurtatus,* veni, *& mox,* ſubito, *non,* ſubiti.

IN EPISTOLAM XV.

ECQVO modo] *Correxi,* ecquo, *vt erat in antiquis noſtris. paullo poſt ex iiſdem libris iuſſi excudi,* cæteros quòd purgas, debent mihi probati eſſe, tibi ſi ſunt.

QVID eſt firmius? *Vulgati libri,* ſic eſt firmius. *ſed multo meliùs Scidæ, Tornæſianus, & Cruſellinus,* quid eſt firmius? *quam lectionem etiam probat Lambinus.*

IN QVO IPSO] *Tres has voces,* in quo ipſo, *reſtituimus ex Decurtato, Tornæſiano, & Cruſellino.*

QVO-

QVONIAMQVE ego] *Victoriana editio*, qúmque ego proditus. *aliter noſtri, & meliùs*, quoniámque ego proditus. *mox ex pleriſque meis edidi*, me meos meis tradidi inimicis.

IN EPISTOLAM XVI.

QVOD cum lectæ ſunt] *Manuſcripti noſtri*, quòd cùm lectæ ſunt: *niſi quod in Tornaſiano*, lætæ, *culpa librarij exaratum eſt*.

VT PVTABIS] *Statim poſt hæc verba*, ita ſcribas, *hoc amplius habent Decurtatus, Tornæſianus, & Cruſellinus, quàm vulgati*, vt putabis; *quod omittendum non duxi*.

IN EPISTOLAM XVII.

LEVINEIVS] *alij, Liuinus: noſtri veteres*, Leuineius, *vt edidi*.

APPII QVAESTIO EST] *Omnino legendum eſt*, quæſtio, *vt eſt in priſcis noſtris. nã publicis iudiciis exercendis, quæ Quæſtiones dicebantur, præficiebãtur quotannis Prætores, qui & Quæſitores inde vocabantur. cùm autem hæc Cicero ſcribebat, Appius Claudius deſignatus erat Prætor, vt docet Dio, eíque obtigerat, vt hinc coniicimus, Quæſtio de pecuniis repetundis. itaque verebatur Cicero, ne valde periculoſum eſſet Q. fratri cauſſam dicere de pecuniis repetundis, quarum audierat eum poſtulatum iri, Appio Claudio Præ-*

tore, qui erat Quincto, propter ipſum Ciceronem, inimiciſſimus. nam Appius, Publij fratris cauſſa, qui magnas cum Cicerone *ſimultates gerebat, non modò oderat ipſum* Ciceronem, *ſed & Quinctum eius fratrem. Porrò hîc agi de accuſatione Q. Ciceronis declarat locus ille epiſtolæ octauæ huius libri, vbi hic auctor de fratre ita ſcribit* : nunc iſtic quid agatur magnopere timeo : quamquam tu altera epiſtola ſcribis Idibus Maij audiri, fore vt acrius poſtularetur, altera iam eſſe mitiora.

CAVE vereri] *Mei omnes, vno excepto,* caue vereri, *quod rectum exiſtimo.*

IN EPISTOLAM XVIII.

ACTOREM etiam daturũ] *Scidæ, & Cruſellinus,* actorem, *vt ex Tornæſiano Lãbinus emẽdauit.*

IN EPISTOLAM XIX.

T. Pomponi] *Addidi prænomen T. ex noſtris manuſcriptis, cùm abeſſet à vulgatis.*

IN EPISTOLAM XXII.

DESIDERIO meorum] *Confer, ſi lubet, Victorianam lectionem cum ea quam ex antiquis manuſcriptis expreſſimus, ſtatim iudicabis longè fideliora eſſe ea exemplaria, quibus vſi ſumus, quam illud quod is tam valde laudat, ad cuius fidem edi-*

tionem ſuam conformauit. ſic enim hunc locum Victorius edidit, deſiderio omnium rerum, quæ mihi me cariores ſemper fuerunt. *in noſtris verò ſic erat*, deſiderio meorum omnium, tum eorum qui mihi me cariores ſemper fuerunt.

IN EPISTOLAM XXIII.

ILLVD ipſum abrogatur] *Quod ex coniectura emendauit Malaſpina, id nos auctoribus libris manuſcriptis: in quibus manifeſtè ſcriptum erat*, abrogatur, *&*, quo non, *pro*, abrogaretur, *&*, quo modo, *quæ lectio eſt excuſorum.*

QVODVE ei] *Placuit repræſentare lectionem Decurtati noſtri, quòd multo integrior & caſtigatior ſit, quàm impreſſa. ſic igitur habet optimus ille codex*, quódue ei qui promulgauit, abrogauit, derogauit, obrogauit, ob eã rem pænæ, multæ'ue ſit, E. H. L. N. R. *poſtremæ hæ quinque notæ hanc ſignificationem habent*, eius hac lege nihilum rogatur.

VT Ninnium] *Aliter eſt in publicis libris. ſed in eorum verba non æquè iurauimus, vt in veterum manuſcriptorum, in quibus ita legitur*, Vt Ninnium.

SIT ne quod] *Huius hulceris curatio debetur Decurtato noſtro, in quo ita eſt:* ſitne quod obſeruandum illud caput non putabant. *quæ verba* παρενθέσει *includi debent. libri vulgati deprauatè edunt*, ſiue, *pro*, ſitne.

CAVTI fuerint] *Legendum, vt edidi*, fue-

rint: *vt ſit eiuſdem modi & temporis*, *quo illa duo ſuperiora*, attulerit, &, dubitauerint. *nam ſumendum ἀπὸ κοινοῦ*, inueſtiges velim quare.

SCRIPSIT Viſellius] *Abeſt à Decurtato nota T. & Viſellius hic non Titus, ſed Caius dicebatur, vt apparet ex Ciceronis Bruto. ea verò nota huc irrepſit ex importuna repetitione vltimæ litteræ vocis*, ſcripſit.

IN LIBRVM IIII.

IN EPISTOLAM I.

PRO præterita] *Expreſſi ſcripturam Decurtati*, pro præterita mea in te obſeruantia: *cuius lectionis veſtigia, licet perturbata, in hunc modum extant in Tornæſiano*: propter ita meam in te obſeruantiam.

CVM BRVNDISII eſſem] *Hæc verba*, cùm Brundiſij eſſem, *à me lecta in Decurtato, Tornæſiano, & Cruſellino, quamuis abſint à vulgatis, nolui in editione noſtra deſiderari.*

CVM continuo] *Prætuli lectionem Decurtati vulgatæ: hoc eſt pro*, contio, *excudendum curaui*, continuo. *nam ἀπὸ κοινοῦ repeti debet*, multitudo.

QVI nos abſentis] *Videtur indicare Hortentium, de cuius inconſtantia, aut potiùs perfidia occultè queritur epiſtola tertia huius libri.*

IN EPISTOLAM II.

VT id non modo negligentiæ] *Victorius alteram negationem addidit hoc exemplo*, vt id non modò non negligentiæ meæ: *quo pacto legitur in pleriſque libris excuſis . ſed liquidò iurare poſſum ab omnibus meis antiquis abeſſe alterum*, non. *& ſanè quandoq; cùm apud alios veteres auctores Latinos, tum apud hunc noſtrum*, non modo, *ſcriptum reperias in bonis exemplaribus, pro*, non modo non; *vt epiſtola quincta libri* XIIII. qui orbis terræ cuſtodiis non modò ſepti, ſed etiam vagi eſſe debebant. *quo loco nos plura de hoc loquendi genere.*

NEQVE plebis ſcitu] *Ex Decurtato, & Torneſiano repoſui*, neque plebis ſcitu is qui ſe dedicaſſe diceret; *& mox*, aut plebis ſcitu id facere iuſſus eſſet. *nam*, ſcitus, *hic maſculino genere idem eſt quod*, ſcitum. *ſic*, ſponſus, conuentus, mandatus, *in his epiſtolis, pro*, ſponſum; conuentum, mandatum.

INANI populo] *Perſpicuè legebatur in Decurtato*, inani populo, *atque ita proculdubio legendum. nam inanem populum vocat quos mox infimos dicit. In Torneſiano vitiosè ſcriptũ erat*, iã populo.

QVOD ne ſi vellem] *Liber Torneſianus*, quod niſi vellem: *Scida*, quod ne ſi vellem; *quam lectionem ſequuti ſumus*. quod ne, *valet*, vt non. *ſenſus verò eſt*, vt ſi vellem, non integrum eſſet mihi poſſe petere. *nam*, poſſe, *ex manuſcriptis legimus.*

FANORVM lucorum] *Ἀσυνδέτως*, lucorum, fanorum. lucorum, *autem legi debet, vt eſt in Decurtato, & Cruſellino; & vox*, ſacrorum, *iiſdem auctoribus, delenda.*

NOSTRAE rationes] *Ex gloſſemate additum fuerat in vulgatis*, vtilitates meæ: *quod rectè aberat à Decurtato.*

PRAESENTES] *Nihil muto. ſumendum enim* ἀπὸ κοινοῦ, ſenſerunt. *nam ſupra ſcripſerat*, quod ſenſiſti tu abſens.

IN EPISTOLAM III.

HAVERE te] *Deerat hîc prouocabulum*, te, *poſt verbum*, hauere, *quod ego ex Decurtato, & Cruſellino reſtitui; moxque ex eorumdem præſcripto edidi*, tum mea à me.

EAM QVAE Germalo] *Veriſſimam puto coniecturam Adriani Turnebi*, Germalo, *hîc legendum cenſentis. vt ita ſentiam adducor veteri ſcriptura, quamquam deprauata, quæ ita concepta eſt in Decurtato*, Geranilo: *Hæc ergo Milonis domus ſita erat eâ parte vrbis, qua Germalum dicebatur. De Germalo vide Varronem de lingua Latina.*

SED illæſe] *Reſtituimus ex fide Decurtati*, illæſe, *pro*, ille ſe, *&*, interiora in ædium, *pro*, interiorem ædium, *&*, Syllæ ſe, *pro*, Sylla ſe. ὑπακουστέον *autem*, proripuit, *aut*, abdidit, *aut tale quid verbum*. illæſe, *eſt* ἀβλαβῶς, *nullo accepto detrimento.*

DOMI Clodius] *Hæ voces,* domi Clodius, *claudendæ ſunt* παρενθέσει. *ſenſus enim eſt, in ſenatu poſtridie Idus Marcellinus ſe virum egregium præbuit aduerſus Clodium, omnes etiam acres in eum fuerunt. tunc temporis Clodius domi ſe continebat.*

ETIAM herculè] *Hortenſium notat, qui valde fuit familiaris Attico, vt refert Cornelius Nepos in vita Attici.* conſtantiam, *autem ſcripſit* εἰρωνικῶς, *cùm eius leuitatem argueret: queritur enim alio loco ſe ſumma ſimulatione amoris inſidioſiſſimè tractatum fuiſſe ab illo.*

INVITAE tuæ veriſſimæ] *Excudendum curaui ex Decurtato,* inuitæ tuæ veriſſimæ. litteræ. *Atticus ſibi perſuadere non poterat tantam eſſe in Hortentio leuitatem, & inconſtantiam, quantam vulgò prædicabant. tamen multis exemplis tandem coactus eſt fateri id verum eſſe. qua de re ſcripſerat aliquid Ciceroni. qui cùm noſſet confeſſionem illam ab eo inuito extorqueri, reſcripſit veras eſſe eius ea de re litteras, etiam inuitiſſimas.*

ANTE diem XI. KAL.] *Poſt,* Kal. *additur in vulgatis,* Ianuar. *quam vocẽ in Decurtato non reperi, & adulterinam eſſe docuit iamdudũ Manutius.*

PAVCIS pannoſis] *Emendaui,* paucis pannoſis linea laterna, *vt diſertim ſcriptum erat in Decurtato. linearum laternarum frequens hodiè vſus eſt apud nos, vt & cornearum, quæ olim Punicæ dicebantur.*

SI ſi ſe vt it vrbe] *Variat hic veterum codicum ſcriptura. Victorius tradit in antiquo ſuo ita*

eſſe, ſi ſentiturve iam obtulerit*: Tornæſianus ſic habet ,* ſi ſe vt it vrbæ iam obtulerit *: ſic etiam Decurtatus, & Cruſellinus . repoſui* , ſi ſe vt it vrbe iam obtulerit. *ait occiſum iri Clodium à Milone, ſi Clodius ex vrbe rus iens, vt conſuerat, illi ſe iam obtulerit. & ſanè hac in re Cicero certiſſimus fuit vates.*

IN EPISTOLAM IIII.

MEDIVS NE TV] *Qui putant mendum eſſe in his voculis ,* ne tu *, quòd poſt aduerbium iurandi medius fidius τὸ* ne *, additum παρέλκειν videatur. né illi parum diligenter veterum loquendi rationem obſeruarunt . ſic enim Plautus Aulularia.*

Aedepol, né tu aula multos inimicos habes.

idem Bacchidibus,

Aedepol , né tu illorum mores per quam meditate tenes.

Terentius Hecyra,

Aedepol , né nos æquè ſumus omnes inuiſæ viris.

nihil igitur mutandum . ſed , quod à nemine , quod ſciam, animaduerſum eſt, puto vocem, locum , *vitioſè Latinis litteris ſcribi , cùm Græca ſit , λόχον: quo nomine ſignificatur globus ſedecim militum , vt tradit Aelianus περὶ τάξεων : quaſi innuat* Cicero *Atticum emiſſe octo paria gladiatorum , qui mirificè pugnarent. Ceterùm non me fugit quandoque plures, quandoque pauciores attributos fuiſſe λόχῳ. nam Xenophon λόχον conſtituere videtur ex* XXIIII. *militibus : Thucidides, ſi eius interpreti Græco cre-*

dimus, ex quaternis centuriis, & vno manipulo. nos Aelianum ſequuti ſumus.

IN EPISTOLAM V.

AN me] *Scripſi,* an me, *vt erat in noſtris. nam* me, *deerat in codicibus paruagatis.*

A Vettio me emiſſe] *liquidò erat in Torneſiano & Decurtato, vt edidi,* à Vettio me emiſſe.

SED quid ad hoc?] *Quamquam ea quæ modò narraui de villa & domo ſatis ſuperque indicant illorum malum in me animum, exigua tamen ſunt, & prope contemnenda præ ea re quam mox referam. quia enim à Pompeio aliquando diſſentiebam in dicenda in Senatu ſententia, quo fiebat vt is mihi quodammodo infenſus eſſet, quamuis illi non probarent quæ à Pompeio dicerentur, ſed contrà mecum ſentirent, tamen lætabantur me ea de cauſſa incurrere in odium Pompeij. quæ lætitia non aliunde proficiſcebatur, quàm ex malo, & inuido illorum animo. Præpoſitio,* ad, *hîc comparationem ſignificat, vt apud Terentium Eunucho,* éſtne vt fertur forma? P. ſanè. CH. at nihil ad noſtram hanc: *id eſt, præ noſtra hac.*

FINIS & quoniam] *Vocabulum hoc,* finis, *in omnibus noſtris legebatur. quare referendum id putaui in noſtrum exemplar, ſequutuſque ſum coniecturam Malæſpinæ in mutando τῷ* ſed, *in*, &c.

ET me aſinum germanum] *Repoſui auctore Decurtato*, & me aſinum germanum fuiſſe. ſed

quoniam, &c. *indicat ſe ita obſequutum fuiſſe potentiorum voluntati, quo ab illis amaretur, (obſequium enim amicos parit) vt de ſua dignitate, & auctoritate plurimũ imminuerit. denique ita ſe abieciſſe, vt re vera aſinus videretur, cùm illi contra inſignium quorumdam equorum ſpeciem præ ſe ferrent. ſimili ratione eundem hemicillũ, id eſt ſemiaſinum, ſiue mulum Atticus vocarat, vt intelligitur ex epiſtola* LI. *lib.* XIII. *quòd ad Cæſarem nõ tanquam ad parem & æqualem, ſed vt ad ſuperiorem, & dominum ſcripſiſſet. notum eſt prouerbium,* ab equis ad aſinos; *quo hîc alluſum eſt. in hanc quoque ſententiam ita ſcribit epiſtola ſequenti,* ergo erimus ὀπαδοὶ qui ταγοὶ eſſe noluimus? ſic faciendum eſt. tibi enim ipſi, cui vtinam ſemper paruiſſem, ſic video placere.

PINXERVNT] *Id eſt, illuſtrarunt. ſic enim idem explicat epiſtola octaua huius libri:* nihil venuſtius quam illa tua pegmata, poſt quam mi ſittybitis libris illuſtrarunt..

CONSTRVCTIONE] *Conſtructionem vocat pegmatum compactionem, quorũ meminit eo loco, quem modò citauimus. quidam librorum colligationem interpretãtur. Manutius ordinẽ. non placet.*

IN EPISTOLAM VI.

IMMO hercule] *Vulgati, mehercule:* Decurtatus, immo hercule*: quam lectionem veram eſſe neminem dubitaturum puto.*

NEQVICQVAM] *Fruſtra, inquit, libeat in otium ſecedere, vt non ingratus videar erga eos, quorum ſtudio, & opera reuocatus ſum ab exilio. nam ij meo aliquo publico munere, & officio ſibi volunt ſatisfieri. itaque vt ingrati animi vitium effugiam, vel eorum gratia, verſandum mihi eſt in Repub.*

IMMO ETIAM in bellum] *Legendum cum interrogatione, & repetendum* ἀπὸ κοινοῦ, ſi libeat, *& extrinſecus aſſumendum verbum,* ſequi, *aut,* comitari, *quod aſſectatoris eſt. quid, ſi libeat, inquit, Pompeium & Cæſarem ſequi etiam in bellum, & in caſtra? huic verò interrogationi ita reſpondet, quaſi turpe exiſtimet eum, hoc eſt, ſe, qui dux eſſe noluerit, alios in militia aſſectari.*

RELIQVI aſt] *omnes noſtri melioris notæ,* reliquia eſt: *emendaui,* reliqui, aſt σπάρτην ἔλαχες, *&c. hoc ſenſu: reliqui, qui mihi cõſilium dant, ſic aiunt, aſt tu Spartam nactus es, hanc orna: id eſt, Rempub. regendam ſuſcepiſti, eam conſilio, & opera tua iuua, & ne officio deſis.*

NON mehercule poſſum] *Non poſſum Reip. quam debeo, operam nauare; ne fortè, ſi liberè loquar quæ oportet, eos offendam, qui ſuo beneficio me ſibi valde obſtrinxerunt; néue ad eorum nutum loqui, aut eorum acta probare cogar, qui ipſam Rempub. perditum eunt, quamuis ij alioqui de me benemeriti ſint.*

VT iſta improbem] *Rectum eſt,* improbem, *vt eſt in noſtris calamo exaratis, quicquid alij*

garriant. nam hoc Cicero ſignificat, quamuis nullo modo adduci poſſim vt faciam quod partim tu, partim alij ſuadent, vt ſcilicet Cæſari & Pompeio obſequar, aut Spartam, quam nactus ſum, ornem: verumtamen cupio id cum ratione videri facere: ideo commentor in his locis quomodo ea improbem, quæ à te & aliis mihi ingeruntur.

ILLA Hortenſiana] *Cicero, vt iam antea monuimus, valde querebatur de Hortenſio, & tamen, quantum poterat, diſſimulabat acceptam ab eo iniuriam. ita tamen ſe continere ſemper non potuit, quin aliquando ipſi aliqua, ſuper ea re, querimonia exciderit. quod iniquo animo cùm Hortenſius accepiſſet, ideóque cuperet Atticus eum cum* Cicerone *reconciliare, auctor fuerat* Ciceroni, *vt illi ſcriptum aliquod dicaret.*

QVOD videor] *Videbatur* Cicero *ſtultè feciſſe, quòd in quadam cauſſa tacitè non tulerat intemperiem Hortenſij, ſed ei obiecerat iniuriam ſibi immeritò illatam. lego igitur ex Decurtato, vt cenſet Malaſpina,* ne quod videor ſtultè illius amici intemperiem non tuliſſe.

ΒΑΘΥΤΗΣ] *βαθύτητα vocat taciturnitatem, & occultum aliqua de re animi ſenſum, ſumpta tranſlatione à puteis, & aliis locis altis, in quibus demerſa ita latent, vt nemini appareant.*

OCVLATIOR] *Caſtigaui,* oculatior, *auctore Decurtato, cùm antea legeretur,* occultior, *repugnante ſententia. oculatus hic eſt qui omnium oculis patet, quo ſignificatu Plinius locum ocula-*

tiſſimum vocauit.

NVNC quam miſi] *Addidi aduerbium,* nunc, *ex Decurtato, & Tornæſiano.*

IN EPISTOLAM VII.

NIHIL εὐχαριστότερον] *Ducendum ab his verbis,* Nihil εὐχαριστότερον, *initium huius epiſtolæ, vt ex Decurtato didici.*

QVI quidem] *Rectè Malaſpina legit,* qui quidem, *& poſt,* quidem, *interpungit. eſt enim ἀποσιώπησις, qua Cicero aliis cogitandum relinquit, quid ipſe ſentiat de Metello, ne, ſi fortè quod in animo habebat exprommeret, hominem mortuum maledictis inceſſere videretur. innuit verò improbum virum fuiſſe.*

TIBI NVMMI] εἰρωνικῶς. *indicat enim nullam ſpem eſſe eorum nummorum recuperandorum. ideo mox ſubiicit,* in hoc thecam nummariam ne retexeris.

QVID enim veteris] *Senſus eſt, quid vereris, quemcumque Metellus heredem fecit, ne is ſcilicet hereditatem non cernat, quòd eam damnoſam exiſtimet, niſi forte Publium heredem fecit? non enim verendum eſt, ſed pro certo habēdum, neminem eam hereditatem aditurum præter Clodium; qui ære alieno cùm totus ſit obrutus, nullam quantumuis damnoſam repudiaturus eſt hereditatem. Verumtamen improbè non fecit Metellus, quòd affinem ſuum heredē fecit, quem ſciebat certò hereditatem*

ſuam aditurum. itaque huius rei cauſſa ne thecam nummariam retexeris, id eſt, aperieris, vt in eam nummos indas tibi debitos à Metello. ij enim tibi perierunt.

IN EPISTOLAM VIII.

PATINA tyrotarichi] *Videtur Atticus, iis quæ de tyrotaricho, & de rauduſculo ſcripſerat, notaſſe miram* Ciceronis *parſimoniam, qua grande æs alienum, quod rebus ſuis aduerſis conflauerat, ita minuerat, vt id modicum iam eſſet. nam rauduſculum eſt modicum æs. tyrotarichus autem genus erat opſonij vilioris, ruſticis familiare, quod caſeo, & ſalſamentis conſtabat: vnde & nomen acceperat.*

NAM de rauduſculo] *Quòd ais me æs illud alienum, quod contraxi, ita minuiſſe, vt id iam non æs, ſed rauduſculum ſit; ne me magnum, id eſt, bonis affluentem, & fortunatum dixeris, priuſquàm videris qui futurus ſit exitus rerum mearum. nam fieri poteſt, vt, antequã moriar, iterum fortunæ meæ ad eoſdem miſeriarum ſcopulos allidantur. Vetus prouerbium fuit neminem dicendum eſſe beatum ante ſupremum vitæ diem. Euripides Andromacha,*

χρὴ δ' οὔποτ' εἰπεῖν οὐδέν' ὄλβιον βροτῶν,
πρὶν ἂν θανόντος τὴν τελευταίαν ἴδῃς.

Quemquam beatum tu prius ne dixeris,
Vitæ ſupremum quàm diem conſpexeris.

ἔῃ μισητὸς φίλος οἶκος] *Ita concepta erant hæc ver-*

ba in Decurtato, ΕΙΗ ΜΗCΗΤΟC ΦΙΔΟC ΟΚΟC: *repoſui*, εἴη μισητὸς φίλος οἶκος, *hoc ſenſu, familiaris tua domus tibi odio fuerit præ Antiatibus illis ædibus. Prouerbium Græcum eſt*, φίλος οἶκος ἄριστος, *quo familiaris cuiúſque domus laudatur. verùm ita amœnæ erant ædes illæ Antiates, vt nemo eſſet qui ſuis illas longè non anteferret.*

PEGMATA] *Pluteos intelligit, in quibus libri collocabantur cum auctorum imaginibus, de quibus accipiendus eſt locus ille Iuuenalis,*

Indocti primum: quamquam plena omnia gypſo
Chryſippi inuenias. nam perfectiſſimus horum eſt
Si quis Ariſtotelem ſimilem vel Pittacon emit,
Et iubet archetypos pluteum ſeruare Cleanthas.

Plura de his imaginibus videnda apud Plinium libro trigeſimo quincto. Tua, *autem ſcribit, quia ea pegmata Atticus ei dederat, aut certè curarat. Sed & Atticus imagines habebat in ſua bibliotheca, vt perſpicitur ex epiſtola proximè ſequenti.*

POSTQVAM mi ſittybis] *Liquida hæc eſt ſcriptura Decurtati*, poſtquam mi ſittybis libros illuſtrarunt: *ſumendum ex ſuperioribus* ἀπὸ κοινοῦ *Dionyſius, & Menophilus. Sittybæ ſunt ſcortea librorum integumenta. nam Heſychius interpretatur* δερματινὰς στολάς.

VALDE eſt] *Auctoribus Scidis emendaui*, valde eſt, *cùm in Tornæſiano, & aliis legeretur*, valde &. *ſignificat autem, multum eſt; abunde eſt.*

MALE ſi ſe geſſere] *Scidæ habebant*, malè ſi ſe ceſſere: *quæ ſcriptura confirmat emendationem Malaſpinæ corrigentis*, malè ſi ſe geſſere, *vt & nos repoſuimus. Mox lego*, Apenas, *non, vt Victorius edidit*, aperias.

TIBI eſt commodum] *Addidi ex Decurtato, & Tornæſiano pronomen*, tibi. *paullo poſt Manutium ſequuti ſumus in hac lectione*, quàm eſt iſta πείσαντι noſtræ.

QVID? ſinas?] *Hîc quoque Manutianam lectionem edidi*, quid? ſinas? *quæ extabat etiam in Cruſellino.*

ERAM exoſus] *Lego*, exoſus, *vt eſt in Scidis; eámque lectionem hæc confirmant*, homo peramans ſemper noſtri fuit, nec mihi vmquam odio. *nam exoſus eſt, qui odio aliquem habuit.*

THN ἔσω γραμμὴν] *In Scidis erat* τὴν σω γραμμὴν: *in aliis*, τὴν ςω γραμμὴν. *emendaui* τὴν ἔσω γραμμὴν: *id eſt, interiorem lineam, quæ media inter extremas duceretur. ſignificat media via vtendum eſſe, vt idem alibi loquitur: quod fit, cùm quis nimis non inclinat in alterutram factionum partem.*

IN EPISTOLAM IX.

CENSVM impendant] *Cenſus agendi tempus inſumant.*

SVAVISSIME hercule] *Libri noſtri*, ſuauiſſime hercule effuſus, *& ita edidimus.*

IN Cumanum à ſe] *Perſpicuè erat in Decurtato,* à ſe, *vt legit Manutius: id eſt è villa ſua, quam itidem habuit in agro Cumano. Victorius tamen mauult,* ac ſe, *quod eſt eiuſmodi atque illud è ſecundo libro,* vbi quidem ergo mallem Duumuirum quàm Romæ me fuiſſe.

IN EPISTOLAM X.

PVTEOLIS] *Initium epiſtolæ etiam in Decurtato.*

SECVM haberet] *Caſtigatiùs in Scidis,* haueret, *quàm in libris editis,* haberet. *aſpiratè autem ſcribebant,* haueo, *vt perſpicitur non modò è veteribus libris, ſed etiam è lapidibus.*

DESEROR vt voluptatum] *In Scidis, Tornæſiano, & Cruſellino conſtanter exaratum erat,* & voluptatum, *mendosè, pro,* vt voluptatum. *Declarat enim particula,* ſic, *quæ mox ſequitur* Ciceronem *hîc ſcripſiſſe,* vt, *quo modo edidimus. nam altera alteri reſpondet.*

POMPEIVS in Cumanum] *Hinc colligimus priùs ſcriptam fuiſſe hanc epiſtolam, quàm proximam ſuperiorem. nam illic* Cicero *Pompeium iam conuenerat, hîc nondum viderat. ſed alias docui perturbatum eſſe ordinem harum epiſtolarum.*

IN EPISTOLAM XI.

ANTE diem II. KAL.] *Ingeniosè & rectè*

Manutius, ante diem II. KAL. *quam lectionem omnibus litteris perſcriptam reperi in Decurtato.*

NEC metuo tamen] *Quamuis neminem mecum duxerim præter Dionyſium, non metuo tamen ne tu mecum frequētiſſimè non colloquaris, perinde ac ſi mecum fores. nam ita crebras ad me litteras mittes, vt mihi ſermo non defuturus ſit abs te.*

OPERE delector] *Hoc addidit, vt Atticum magis inuitet ad ſcribendum. ocioſus, inquit, eſſe nolo. itaque libentiſſimè operam impendam in epiſtolis tibi reſcribendis. Malaſpina conatus eſt hunc locum deprauare, cùm eius ſententiam non aſſequeretur.*

IN EPISTOLAM XII.

ESSE Idibus enim] *Vocem*, Idibus, *quæ deerat in Victorianis, è veteribus noſtris reſtitui.*

ET promonebo] *Scripſi*, & promonebo, *vt erat in Scidis, & Tornæſiano.* promonebo, *eſt præmonebo; vt prodicere diem, prædicere, apud Varronem de lingua Latina.*

IN EPISTOLAM XIII.

MILONIS nuptiæ] *Duabus de cauſis ſcribit ſibi veniendum eſſe Romam, vt interſit Milonis nuptiis, & vt comitiis.*

EGO VT SIT rata] *Deprauatè Tornæſianus, Cruſellinus, & Huraltinus*, ergo & ſi irata. *emendaui ex Decurtato*, ego vt ſit rata. *Quamuis, inquit, rata ſit opinio illa comitiorum, ita vt ea certò habeantur, tamen non moleſtè fero me afuiſſe ab iis*

altercationibus,quas in Senatu factas audio.hæ verò fuerant, vt ſuſpicor, de habenda,aut non habenda quorumdam ratione.

QVANTVM pot'eſt] *Plane exaratum erat in Decurtato,quomodo edidi,* pot'eſt:*hoc eſt,* ὅσον δυνατὸν.

IN EPISTOLAM XV.

ET ſuam illam] *Expreſſi ſcripturam Decurtati,* & ſuam illam. *Malaſpina legit*, etiam ſuam illam, *ſed ex coniectura.*

RHETOR Clodius] *Addidi ex fide Decurtati pronomen,*te, *poſt vocem,*lepôre, *& pro,* Prætor Clodius, *repoſui*, rhetor Clodius. *intelligit enim Sex.Clodium rhetorem, cuius idem in Philippicis meminit his verbis,* audite,audite Patres cõſcripti, & cognoſcite Reip. vulnera; duo millia iugerum campi Leotini Sex. Clodio rhetori aſſignaſti, & quidem immunia, vt tanta mercede nihil ſapere diſceres. *Plura de hoc Clodio rhetore Suetonius in libello de claris rhetoribus.*

PITVANIOS] *Corruptum nomen, niſi valde fallor,quod in Decurtato extritum fuit,& alterius manu ſcriptum,vt eſt in vulgatis,* Pituanios.*Quid ſi,*D. Turanius? *quem epiſtola* v. *libri primi vocat* χρησομαθῆ? *equidem* ἐπέχω.

SVFENAS] *Cognogmen eſt Noniorum,vt apparet ex veteri nummo argenteo, in cuius altera parte legitur,*SEX. NONIVS PR. L.P.F. *in altera,*S C. SVFENAS.

τρισαρειοπαγίτας] εἰρωνικῶς corruptiſſimos indices vno verbo τρισαρειοπαγίτας vocauit. nam ſæpenumero τὸ τρὶς in compoſitione vim habet augendi, vt τρισόλβιος, τρισάθλιος, τρισάσμενος. inde Horatius, qui ſæpe Græciſſat, cùm Latinè reddere vellet hæc duo vocabula, τρισκαρτερόφρονα, & τριχαλκεόφρονα ſcripſit, illi robur & æs triplex circa pectus erat.

DEBEMVS] Malaſpina afuiſſe ſcribit à quibuſdam ſuis verbum hoc, debemus. nos contra in omnibus noſtris id exaratum reperimus: & ſanè abeſſe non poteſt ſine magno ſententiæ incommodo. indicat enim Cicero abſtinendum eſſe à cædibus domeſticis, vt declararunt XXVIII. iudices, qui Procilium, huiuſmodi cædis reum, condemnarunt. verumtamen non oportere id ipſum, id eſt, cædes domi fieri ſolitas abundè, id eſt, valde refugere. inueniri enim qui eas ferant, quales fuere XXII. illi iudices, qui Procilium abſoluerant.

VERITA EST enim puſilla] Primùm à mendis huc locum vindicabimus, tum qui ſit eius ſenſus aperiemus. more autem & inſtituto noſtro proferemus ſcripturam veterum codicum, ex qua hanc noſtram conformauimus. Tornæſianus, Huraltinus, & Cruſellinus ſic habebant, veritas eſt enim puſilla ne animum Publio offenderet. eadem erat lectio Decurtati, extra quam quod pro, animum Publio, edebat, animi in Publio; rectè meo quidem iudicio, atque ita excudendum curaui. id præterea mutaui, quòd pro, veritas, repoſui, verita, & pro, offenderet, offenderer, vt totus hic lo-

cus ita conciperetur; verita eſt enim puſilla, quæ nunc laborat, ne animi in Publio offenderet. *offendi animi ita dicitur, vt angi animi, diſcruciari animi, quæ verò fuerit ea puſilla, cuius hic mentio fit, mihi non conſtat: puto fuiſſe Procilij vxorem, ſororémque P. Clodij, quæ cupierat quidem* Ciceronem *patrocinari Procilio: ſed quia P. Clodius eiuſdem cauſſæ patrocinium ſuſceperat, quocum Cicero graues inimicitias exercebat, maluit illa Ciceronem tacere, quàm ſi is animi offenderetur, quòd ſocium haberet in Procilij defenſione P. Clodium.*

QVAE nunc laborat] *Cui malè eſt ob Procilium damnatum.*

A. M' Curio] *Hoc eſt à Manio Curio. prauè enim quidam ſcribunt à M: id eſt à Marco.*

ROSIA] *Nominandi caſu legendum* Roſia.

IS ERAT ante] *Decreuerat dominus Antiphontis, qui ludos edebat, illum merito vel immerito donare libertate. ideo ſcribit Cicero illum manumiſſum prius fuiſſe, quàm productum; quod ſiue viciſſet, ſiue non, certum eſſet eum manumiſſum iri. Victoriæ præmium in ſeruis hiſtrionibus erat manumiſſio.*

PALMAM tulit] *Quamuis Antiphon impar fuerit ceteris omnibus, præter quam Aſtya, palmam tamen tulit, hoc eſt, manumiſſus eſt.*

NIHIL tam. verum] *Interpungi debet poſt voculam*, tam. *eſt enim* ἀποσιώπησις *per quam familiaris huic auctori in his epiſtolis.*

QVAM Aſtya. nam] *Omnes ad vnum manu-*

ſcripti noſtri, quam Aſtyanam; *quæ ſcriptura mendo caret, modo aptè diſtingatur. Aſtya nomen eſt hiſtrionis. particula verò*, nam, *cùm ſit* ἀπολογικὴ *ſuperiorum, iungi debet cum ſequentibus.*

ORATIONIBVS indices] *Indices ſunt tituli orationum, vt pro T. Annio Milone, pro M. Marcello. quia verò clariſſimos viros defenſurus erat, idcirco ait ſuis orationibus indices glorioſos parari.*

IN EPISTOLAM XVI.

IOCVLATOREM] *In tradendis artis præceptis non ſolet eſſe locus iocis. ea enim tractatio ſpinoſior eſt quā vt ſermonis vrbanitatē in diſſerēdo recipiat. ideo* Cicero *ab ea Scæuolā ioculatorē excluſit.*

DE PROCILIO] *Editiones quædā, in iis Victoriana*, De prœlio, *mendosè. nos veteres noſtros codices ſequuti ſumus, in quibus planè exaratum erat*, De Procilio: *de quo epiſtola ſuperiori.*

NON MI hili] *Codices Tornæſianus, & Cruſellinus*, non mihi, vt quod: *Decurtatus*, non mihi, vt qui. *mendum ita correximus*, non mi hili, vt qui. *ſenſus eſt, Senatuſconſultum de prouinciis Cōſularibus non eſt mihi hili, hoc eſt, id Senatuſconſultū hili non facio, vt qui iā intellexerim enunciationē Memmij, cuius cauſſa factum eſt illud Senatuſconſultū, valde Cæſari diſplicere: cuius cùm valde interſit id Senatuſconſultū irritū fieri, nō dubito quin, quod eo cautum eſt, ad nihilum racaſurū ſit. tanta eſt enim eius auctoritas, vt id facilè impetraturus ſit à Senatu. Ex*, mihi, *feci*, mi hili. *nā ſæpenumero in his etiā epiſtolis*, mi, μονοσυλλάβως *ſcriptū reperias, pro*, mihi.

OPIMIVS VEIEN.] *Exemplar Tornæſianum,*

Veientorantius: *Scida,* Veientroantius,*rectè,modo ita diſtingatur,* Opimius VEIEN. TRO. Antius: *hoc eſt,* Opimius Veientina, Tromentina Antius. *nomina ſunt Tribuum,in quarum prima cenſebatur Opimius,in altera Antius.ſæpe enim Tribubus deſignari ſolebant ciues Romani.Cælius in epiſtola ad Ciceronē,* ſcribēdo affuerunt,L. Domitius Cn. F. Ahenobarbus, Q. Cæcilius Q. F. Metellus Pius Scipio, L. Iulius L.F.Pom.Annalis,C. Septimius T. F.Quirina, C. Lucceius C. F. Pup. Hirrus, C. Scribonius C.F. Pop. Curio, L.Atteius L. F. An. Capito,M. Oppius M.F. Terentina. *hic ſenatores ſex ſenis Tribubus indicantur, L. Iulius Annalis Pomtina, C. Septimius Quirina,C Lucceius Hirrus Pupinia, C. Scribonius Curio Popillia, L. Ateius Capito Anienſi, & M. Oppius Terentina. Ceterùm de Veientina Tribu nihil attinet dicere.res enim notior eſt quàm vt egeat probatione. De Tromentina ſic Feſtus,* Tromentina Tribus à campo Tromento dicta. *huius mentio habetur in hac inſcriptione Peruſina.*

C. BETVO. C. F. TRO.
CILONI. MINVCIANO.
VALENTI. ANTONIO.
CELERI. P. LIGVVIANO.
AEDILI. II. VIR. CVINO.
SACERDOTI. III. LVCORVM. PR.
VMBRIAE. XV. POPVLORVM.
PATRONO. MVNICIPI.
BETVRES. PECTILLA. FILIA.
PATRI. PIISSIMO. L.D.D.D.

ANTIVS] *Huius Antij meminit paullo poſt, cùm ſcribit,* ibi loquetur præter Antium, & Fauonium nemo.

RES cedit] *Non probo lectionem Manutianam,* res ad Senatum; *quia nimis diſcrepat à veteri ſcriptura,* reſcidit. *potiorem hanc duco,* res cedit.

HABERI eſſe è re] *Libri formis impreſſi,* haberi cenſere, *prorſus ineptè. hæc enim non cohærent,* cenſuerunt comitia haberi cenſere. *in Decurtato erat,* haberi ceſſere: *correxi,* haberi eſſe è re, *optimo ſenſu. patres ita cenſuerunt; eſſe è re, id eſt, vtile eſſe comitia haberi. fortaſſe etiam illud,* è re, *compendio ſcriptum fuerat à Cicerone pro,* è Republica. *ſic libro primo oſtendi exaratum eſſe in noſtris antiquis,* ſpe recorrigendæ, *pro,* ſpe Reipublicæ corrigendæ.

HAVES] *Vt antea docui ſcriptum eſſe,* haberet, *pro,* haueret: *ſic hoc loco deprauatè legebatur,* habes, *pro,* haues.

VINVLAM] *Mei omnes,* nullam, *præter Decurtatum, in quo erat,* vt nullam: *vnde feci,* vinulam. *rem vinulam appellat, rem lepidam, & elegantem, quæ ad ſe videndam, & tractandam quemuis alliciat. rem, inquit, vinulam deſideras, cùm cupis hæc negotia plurium nundinarum fore: vt ſcilicet quamplurimi ea intelligant, & riſu excipiant. nam ad nundinas ſolebant frequentes cõuenire. Nonnius vinulum interpretatur illecebroſum, explicans illud Plautinum, oratione vinula, venuſtula.*

NVNC vt opimiorem] *Non diſcrepant à vulgatis manuſcripti mei, omnes enim habent*, nunc vt opinionem habeas rerum. *ego paucis mutatis, veram, niſi fallor, lectionem repoſui, hoc modo*, nunc vt opimiorem habeas reum. *περιφραςικῶς enim Vatinium indicat, qui ceteris reis locupletior erat, & opulentior, eóque nomine poſtea repetundarum poſtulatus eſt, quòd Syriam prouinciam expilaſſet, vnde ingentes illas opes congeſſerat. ſed & à Ptolemæo, vt eum reduceret, vim maximam pecuniarum extorſerat: cuius reductionis cauſſa Maieſtatis accuſabatur. opimus hîc ſignificat locupletem, & onuſtum præda. idem* Cicero *libro* III. *in Verrem.*, indignum iſti videri cœpit ex tanta æde, tantóque opere ſe non opimum præda præſertim à pupillo diſcedere.

ILLE vt ferebat] *Quomodo, inquies, ferebat Pompeius me in ea cauſſa liberè & conſtanter aduerſus Gabinium agere? humaniter, inquam, & placidè, quoad mihi ſatisfactum eſſet ab ipſo Ganio, qui me, per ſummam iniuriam, dum Conſul eſſet, in exilium egerat. ita, inquam, fauebat Gabinio Pompeius, vt mihi tamen ab eo ſatisfieri vellet.*

γοργεῖα γυμνὰ] *Fœdiſſimæ maculæ hunc locum occuparant. in Tornæſiano erat*, ΠΟΡΠΑ ΠΥΜΝΑ: *in Decurtato*, ΠΟΡΓΙΑ ΠΥΜΝΑ: *emendaui*, ΓΟΡΓΕΙΑ ΓΥΜΝΑ. *deprauatio inde fluxit, quòd imperiti librarij non internoſcerent τὸ* Π *à littera* Γ, *ſed figurarum ſimilitudine plerumque fallerentur. vtraque enim littera quandoque eadem*

effingitur pæne forma; hócque tantùm intereſt inter ambas, quod temoni τοῦ Γ, vt inde Π fiat, adiicitur puſilla quædam linea deorſum ducta in hunc modum Γ'. *Accuſatores Gabinij Cicero vocat* γοργεῖα γυμνά, *quòd ij nihil præ ſe ferrent, niſi terrorem quendam inanem; quo genere formidabiles videntur laruæ. nam* γοργεῖα *ſunt* προσωπεῖα καὶ μορμολύκεια, *vt ait Heſychius, ſumpta notatione* ἀπὸ τῆς γοργοῦς, ὅτι γοργότητα καὶ φόβον ἐμποιεῖ. *addit autem* γυμνά, *quod laruæ illæ nemini notæ non eſſent, vt quæ nudæ apparerent, detracta omni ſimulatione, tamquam veſte.*

OMNEM non modo] *Ex Scidis & Tornæſiano edidi,* omnem non modò: *quam lectionem quis reiiciat?*

INDICIA] *Male quidam excuſi,* iudicia. *legēdum enim, vt eſt in priſcis manuſcriptis,* indicia.

E Sopolidis pictoribus] *Litteræ R, & S, adeo ambigua forma expreſſæ ſunt in codice Tornæſiano, vt vix alterā ab altera internoſcas, incertúmq; ſit,* Sopolidis, *an,* ropolidis *hîc exaratū ſit. qua re olim inductus putaui legendū eſſe,* è rhopopolidis pictoribus, *auctórq; fui Lābino vt ita corrigeret. verùm poſtea nactus codicem Decurtatū, vbi diſertim ſcriptum eſt,* Sopolîdis, *errorem meū agnoui. itaq; nunc edidi,* è Sopolidis pictoribus, *vt planè eſt in Decurtato, atque etiam in Tornæſiano, niſi quod ab hoc abeſt præpoſitio* è. *pictores Sopolidis vocat quorum opera Sopolis vtebatur in pingendo, aitque hunc Gabinium vnum de illis fuiſſe. Sopolis autē pictor fuit*

celeberrimus tempore Ciceronis, cuius meminit Plinius libro XXXV. *his verbis*, Lala Cyzicena perpetua virgo M. Varronis iuuenta Romæ & penicillo pinxit, & ceſtro in ebore imagines mulierum maximè, & Neapoli Ianum (*ita lego, non, vt vulgo eſt*, Neapolitanũ) in grandi tabula, ſuam quoque imaginem ad ſpeculum: nec vllius velocior in pictura manus fuit: artis verò tantum, vt multum manu pretio antecederet celeberrimos eadẽ ætate imaginum pictores Sopolin, & Dionyſiũ, quorum tabulæ pinacothecas implent. *quamquam vulgata Plinij exemplaria*, Sopylon, *edunt*, *non*, Sopolin. *ſed in manuſcriptis duobus legi*, Sopolin.

AC Accenſum] *Copula*, ac, *deerat in vulgatis, quam ex Decurtato addidi.*

REVS P. lege Maieſtatis] *Expreſſi ſcripturam antiquorum noſtrorum*, reus P. lege Maieſtatis. *nota P. ſignificari puto Papiam legem, cuius proximè mentionem fecerat. De Papia autem Maieſtatis nihil alibi vmquam legi. Papia de peregrinis vrbe expellendis meminerunt Cicero libro tertio officiorum, & Dio libro* XXXVII. *Alterius item Papiæ de ſociis Latinis idem Cicero in Corneliana.*

ΟΥ σ' οἶδ' Ἄρης ἅμα Παφίη] *Hunc locũ imperitia librariorũ fœdiſſimè corruptũ, nos, ope veteris Decurtati, primi hoc tẽpore ſuo nitori reſtituimus. nam cùm ita ſcriptũ reperiſſem in optimo illo libro* ΟΥ ϹΟΙΛΛΡΗϹ ΑΜΑ ΑΦΙΗΙ, *ductus veſtigiis veteris ſcripturæ repoſui*, οὐ σ' οἶδ' ἄρης ἅμα παφίη? *primùm enim animaduerti* τὸ Ϲ, *eſſe* Σ. *ita*

enim id veteres fingebant, vt C *Latini ſpeciem præ ſe ferret, vt perſpicuũ ſit ex veteribus libris. deinde, quà exaratum erat,* ΟΙΛΛΑΡΗC, *indicaui librarium mendoſè alterum* Λ, *pro* Δ, *alterum pro* Α, *ſcripſiſſe. nam librarij Latini præſertim imperiti has tres litteras* Α, Δ, Λ, *eadem pæne forma depingentes, facilè alteram ſubiiciebant alterius loco. denique* τὸ Π *prætermiſſum fuiſſe exiſtimaui oſcitantia librarij in his verbis,* ΑΜΑ ΑΦΙΗΙ. *Latinè autem hæc ſonant, nonne ſcio, ô Mars, te eſſe conſueſſe cum Paphia? ita enim ea accipio, quaſi explicatè ſcriptum eſſet,* οὐκ οἶδα σὲ, ὦ Ἄρης, γεγόνότα, *aut,* φιλοῦντα εἶναι ἅμα τῇ παφίῃ? *quaſi diceret, neceſſe nihil fuit meo exemplo mihi probare Martem coniunctum eſſe cum Paphia. id enim ſatis aliunde didiceram.* Ἄρης *hîc Atticè poſitum eſt vocandi caſu pro* Ἄρες, *&* μετωνυμικῶς Ἄρης *pro cæde, & morte cruenta, vt apud Sophoclem in Aiace lorario,* πεφόβημαι λιθόλευστον ἄρην ξυναλγεῖν μετὰ τοῦδε τυπείς. *aiebat enim accenſus ille Gabinij ſe magno ſuo malo re ipſa compertam habere conſuetudinem Martis cum Venere Paphia, quòd lege Papia capite pœnas daret. interim alludebat ad nomen legis Papiæ, quaſi id à Paphia venere originem duxiſſet: alludebat etiam ad fabulam Martis & Veneris, quos mutuis complexibus herentes Vulcanus arctiſſimè colligauit, eorúmque furta diis omnibus palam fecit, vt eſt apud Homerum Odyſſeæ* VIII. *Porro* τὸ ἅμα *non modò* χρονικὸν *eſt, ſed etiam* τοπικὸν, *vt notat Simplicius in Categorias Ariſtotelis,*

& Euſtathius ad hunc locum Odyſſeæ XV. *ἅμα δ' ἠοῖ φαινομένηφι δειπνήσας ἅμ' ὕεσσιν ἀνακτορίῃσιν ἑπέσθω. inde apud Ariſtophanem ἅμ' ἐμοὶ, pro, mecum. itaque ἅμα παφίῃ, hîc eſt, vnà cum Paphia.*

APPIVS ſine lege] *His verbis*, Appius ſine lege ſuo ſumptu in Siciliã cogitat, *ea adtexuimus, quæ hinc auulſa vitioſè tranſlata fuerant in ſequentem epiſtolam: ea autem ſunt*, Paccianæ epiſtolæ reſpondi, *& quæ ſequuntur vſque ad finem epiſtolæ. Contrà quæ vulgo his ſubiungebantur, puta*, Ab Quincto fratre, & à Cæſare accepi A. D. IX. KAL. Nouemb. litteras, &c. *vſque ad finem epiſtolæ, ea in eorum locum ſubſtituimus, quæ illinc mota hîc affiximus.*

IN MONVMENTVM illud] *Iuſſi vt excuderetur*, in monumentum illud, *vt erat in Decurtato. nam in aliis, vt in vulgatis, deerat præpoſitio*, in. *Scribit ſe contempſiſſe, id eſt, liberaliter inſumpſiſſe, & quaſi profudiſſe centies Seſtertium in monumenti illius ædificationem.*

QVID celabo te] *Varia eſt huius loci lectio pro codicum diuerſitate. ego eam edidi, quæ erat in Decurtato*, Quid? celabo te res Romanas? *ait monumentum illud ea ſaltem re profuturum Attico, vt non ignoret id nuper conſtructum fuiſſe Romæ. nam Attici intereſſe putabat, vt certior fieret de rebus omnibus Romanis.*

VT abis totiens] *Victorianam lectionem*, vt abis totiens, & tam longè abes, *confirmant veteres noſtri. Queritur Cicero Atticum Roma ſæpiſſimè*

diſcedere, & diutiſſimè abeſſe. nam, longè, *hîc ſignificat diu. Plautus Sticho*, quamdudum in portum huc venis? longiſſimè.

VTINAM valeat] *Tornæſianus ante vocem*, vtinam, *hoc amplius habebat*, hoc quod dixi tantum: *quæ verba è gloſſemate quodam manarunt.*

IN EPISTOLAM XVII.

GERMINA] *Tornæſianus*, germa; *Decurtatus*, gerina: *ſcripſi*, germina. *quo nomine ſignificari puto nouam ſubolem ciuium Romanorum, mirum quantum à veteri proſapia degenerantem.*

NE puta, vide] τὸ ne *importunè coierat cum voce*, germina: *id nos inde abſcidimus, & hæc ita diſtinximus*, ne puta, vide. *vult enim hanc rem ita perſuaſam eſſe Attico, quaſi eam videat, non ex alterius ſermone veram exiſtimet. plus enim oculis credendum eſt, quàm cuiuſquam aſſertioni. idcirco ait, ne puta; quia plerúmque fallax eſt opinio; ſed vide, & oculis intuere, quorum fides eſt certiſſima.*

IN te eſt noſtri] *Vulgati*, in te eſt noſter: *meliùs manuſcripti quos habuimus*, in te eſt noſtri.

IN EPISTOLAM XVIII.

NEQVE enim ſunt eæ] *Poſt verbum*, ſunt, *Decurtatus addit vocem*, eæ, *quæ in excuſis deſideratur. quamquam ita Lambinus etiam legit.*

LEPIDVM quo exedar] *Codices Torneſianus, Cruſellinus, & Huraltinus nihil hîc differunt à vulgatis: Scidæ pro*, excidat, *habent*, exedat; *vnde legendum exiſtimaui*, exedar; *vt hæc ſit horum verborum ſententia: dictu lepidum, & vrbanum eſt qua re crucier, & macerer. id verò* Cicero *εἰρωνικῶς ſcribit, cùm ea de re ſecuri eſſet animi: ideo paullo poſt ſubiicit*, perſpice æquitatem animi mei. *exedi hîc eſt rodi, & cruciari: Plautus Epidico*, expectando exedor miſer, atq; exenteror.

COGI ἀκηδείᾳ] *Mira loci deprauatio. Torneſianus habebat*, & eo magis nunc coci ace dictatum fluere, &c. *Decurtatus*, & eo magis nunc cogi akedicatum fluere, &c. *correxi*, & eo magis nunc cogi ἀκηδείᾳ, tum fluere iuſtitio, & omnium rerum licentia. *Dixerat Memmium diremta coitione refrixiſſe, id eſt, ſtudia amicorum amiſiſſe. nunc docere vult eundem, cum ſe contemni & deſpici videret, pœnitentia ductum diremtæ coitionis, iterum quauis ratione tentaſſe amicos cogere. eo magis, inquit, Memmius nunc cogi, id eſt, cogebatur, & coibat ἀκηδείᾳ, hoc eſt, διὰ τὴν ἀκήδειαν, ὅτι ἀκηδὴς καὶ ἀτημέλητος ἦν: quia neglectui erat. nam ἀκήδεια hic παθητικῶς accipitur, vt apud Homerum ἀκηδὴς Odyſſea ſexto,*

ἥματα μέντοι κεῖται ἀκηδέα σιγαλόεντα.

Quãtum autem ex veſtigiis veteris ſcripturæ conſequi poſſum ſcripſerat Cicero *ἀκηδείᾳ per ει diphthongum, vt & Apollonius in Argonauticis*

μηδ' ἔμ' ἀκηδείῃσιν ἀφορμηθέντε λιπόντες.

Porro cogi valet coire, aptéque reſpondet metaphoræ verbi, refrixerat. *nam qui refrixerunt cogi ſolent, & veluti in globum contrahi, vt diſſipatum calorem concitent, & compellant.*

TVM fluere] *Cogebatur, id eſt, coibat Memmius, qui antea refrixerat, vt amiſſa ſtudia amicorum repararet: fluebat, quia diſſolutè & licenter quiduis faciebat, cùm iuſtitium eſſet. interim aduerte elegantem ἀντίθεσιν horum verborum*, cogi, *&*, fluere.

SELICIANE] *Edidi ſcripturam meorum*, Selicianæ. *Sic etiam libro* XV. *harum epiſtolarum iidem libri habent*, Seliciam, *pro*, Seleuciam.

IN LIBRVM V.

IN EPISTOLAM I.

CVRASTI probe] *quòd bona Milonis addicta ſunt Philotimo, vt mandaram.*

SATISDATIONES ſecundum mancipium] *Vt meliùs intelligatur quæ ſint ſatiſdationes ſecundum mancipium, id primùm animaduertendum eſt, hîc agi de emptione bonorum Milonis, quem Cicero Annium Saturninum vocat: tum id notandum, ea bona, Milone damnato, auctione, vt moris erat, væniiſſe, addictáque fuiſſe Philotimo* Ciceronis liberto, *ea lege, vt, ſi præſenti pecunia ſatisfacere non poſſet creditoribus Milonis, certè eis ſatiſdato caueret. nam ex bonorum publicatione id tantùm*

ad

ad ærarium redibat, quod ſupererat ſoluto ære alieno. potior enim erat creditorum cauſſa quàm ærarij. Iabolenus de iure fiſci, non poſſunt vlla bona ad fiſcum pertinere, niſi quæ creditoribus ſuperflua ſunt. id enim bonorũ cuiuſque intelligitur, quod æri alieno ſuper eſt. *itaque idem in eius bonis obſeruatum fuiſſe puto, qui exilij cauſſa ſolum verterat, quod in illius, qui latitaret; vt ſcilicet creditores haſtæ quendam præficerent, vulgo magiſtrum auctionis appellatum, qui abſentis bona ei qui plurimo licitus eſſet manciparet, ea lege, vt is creditoribus aut omnino ſatisfaceret, aut aliqua ex parte, vt dicta lex fuerat, inquit Theophilus, cum iis decideret; & ſi quid, ſoluto ære alieno, ſupereſſet, id in ærarium referret. cùm ergo Philotimus emeret bona Milonis, neceſſe erat vt aut præſentẽ pecuniam numeraret creditoribus, aut eis ſatisdato caueret, preſertim cùm eſſet plæriſque ſuſpecta noui hominis, hoc eſt, liberti fides. quamquam nihil ille fecerat niſi mãdato Ciceronis; qui cùm cuperet, quod poſſet, e bonis Milonis, in eius gratiam, ſeruare, nollet tamen ea ſibi addici, quòd turpe putaret cùm alias, tum in amici cauſſa ſectorem eſſe, Philotimi opera hæc agebat, coita cum eo ſocietate. Idcirco, quòd emptio bonorum Milonis ad ſe potiſſimum pertineat, mandat Attico, vt ſatisdet creditoribus illius. Erant ergo ſatisdationes ſecundum mancipium, ſatisdationes quas interponi oportebat pro bonorum mancipatione, vt creditoribus caueretur, quibus præſenti pe-*

cunia non ſatisfiebat. nam, ſecundùm mancipium, *eſt, pro mancipio: ſic veteres dicebant vindicias ſecundum libertatem, & ſecundum ſeruitutem, & alia multa eius generis. De Philotimi ſocietate in bonis Milonis, præter epiſtolam octauam huius libri, videnda eſt ea, quam idem Cicero ſcripſit ad M. Cœlium. De bonorum autem venditione, quæ à creditoribus fiebat, legendus Theophilus libro tertio inſtitutionum, Titulo de ſucceſſionibus ſublatis, quæ fiebant per bonorum venditiones.*

PRAEDIORVM Memmianorum] *Duobus exemplis docet genus hoc ſadisdationis nouum non eſſe, quòd in cauſſa Memmij, & Attilij, qui tunc exulabant, eodem modo ſatisdatum fuiſſet. Et ſanè dubitari iure poterat an in mancipatione, ſiue addictione bonorum, quæ fiebat per magiſtrum auctionis, ſadisdationi locus eſſet. nam, vt ait Vlpianus libro tertio de officio Proconſulis, res diſtrahi oportebat præſenti pecunia.*

IN EPISTOLAM II

ET tam longe] *Rectè legunt qui ita legunt,* & tam longè, & Hortenſius: *quibus adſtipulatur Decurtatus noſter.*

EXPENSE è ſua] *Ita Decurtatus,* expenſe è ſua villa; *addita tamen, è, præpoſitione, alterius manu. eam lectionem ſequutus ſum. nam & in Tornæſiano exaratum erat,* expenſe ſua villa. expenſè *autem quid ſignificet non video, niſi fortè*

multum, & impenſe. ſed fortaſſe ſcripſit Cicero ex Panſæ ſui villa, *quod & Panſa amicus fuerit Rufionis; & villam habuerit in agro Puteolano, vt & in Pompeiano, & Trebulano; de quibus duabus mentio fit epiſtola proximè ſequenti. Vt ut ſit, indicat* Cicero *Rufionem illum non valde liberalem erga ſe fuiſſe, ſed ſtatim, vt ſe vidit, diſceſſiſſe. dicebant enim abituri*, numquid vis? *Terentius Hecyra:* ſed numquid vis? nam eſt quod me tranſire ad forum iam oportet. *Idem Eunucho*: rogo numquid velit; rectè, inquit; abeo. *vbi Donatus*, ſignifico me abire. nam abituri ne id durè facerent, numquid vis? dicebant iis, quibus cum conſtitiſſent. quid eſt ergo rogo numquid velit? dico quod abeuntes ſolent. *hactenus Donatus.*

BENEVENTVM cogitabam] *Compendioſè erat in Decurtato*, Beneuen. *, quod interpretatus ſum*, Beneuentum, *nam ſic loqui ſolent Latini*, Beneuentum cogito, *non*, Beneuenti. *Idem Cicero lib.* XVI. *harum epiſtolarum*, ſed quoniam furcilla extrudimur, Brundiſium cogito.

ESSE ſatis faciemns] *In omnibus noſtris legebatur*, eſſe ſatis faciemus ſatis: *quam ſcripturam mendo carere puto, modò aptè diſtingatur: quod fiet, ſi poſt verbum*, faciemus, *addatur* τελεία ϛιγμὴ. *nam poſtremum*, ſatis, *indicat* Ciceronem *nihil addere voluiſſe ſuperioribus, quòd ſatis, ſupérque eſſe putaret quæ iam ſcripſiſſet. Illa autem priora*, eſſe ſatis faciemus, *hoc declarant, faciemus vt ſit ſatis, ita ut nemo contentus non ſit*

continentiâ, & diligentia noſtra.

IN EPISTOLAM IIII.

AC ME ille] *Decurtatus & Cruſellinus*, ac me ille illud quidem labat: *nec aliter Tornæſianus, niſi quod pro*, quidem, *habebat*, quod. *Ego ex*, illud, *feci*, illuc, *& pro*, labat, *repoſui*, labar, *& ita interpunxi*, ac me ille: illuc quidem labar, non quo: ſed inopia cogimur eo contenti eſſe. *conciſa eſt oratio, & aliquantulum obſcura, quam ſic explico; ac me ille, quem noſti, valde rogat, vt ſibi nuptui dem Tulliam: & ſanè in illam conditionem deſcendam, non quia illam probem: ſed quia, aliorum inopia, eo genero contentus eſſe cogor.*

V T noſtro] *Genus de induſtria mutauit, &*, noſtro, *pro*, noſtra, *ſcripſit, vt hæc minùs intelligerentur*. noſtrum, *cùm ait, Tulliam deſignat.*

E T, vt vis] *Vulgati libri*, & tuis, *de mendo conſtat, de germana lectione non item, quam ex Decurtato ita repoſui*, &, vt vis.

E S S E T quidem ſummè] *Plane ſic eſt in Decurtato*, eſſet quidem ſummè facilis, *: in Cruſellino, Huraltino, & Tornæſiano corruptè*, eſſet quidem ſum facilis. *ille, inquit, qui tibi viſus eſt non alienus, eſſet ſummè facilis, nec grauatè adduci poſſet ad accipiendam conditionem hanc noſtrã. ſed tu aberis cùm id agetur, & me etiam abſente ea res fiet. itaque, quia neuter noſtrum aderit, vereor vt id ſatis commodè confici poſſit.*

Et me abſente res] *Omnes mei habebant*, & me abſente res, *vt excudendum curaui. me abſente, inquit, ea res agetur.*

Habebis mei rationem] *Veteres noſtri partim*, mirationem, *partim*, mei rationem: *quod poſtremum procul dubio Ciceronis eſt. vult ita rem geri, tanquam ipſe adſit. ideo petit vt ſui ratio habeatur. nam in Comitiis abſentium ratio non habebatur, quia abſentes per procuratorem petere magiſtratus non poterant: in aliis rebus, in quibus fas erat procuratores interuenire, ratio habebatur. rogat ergo Atticum, vt hanc rem ita curet, vt ipſe deſiderari non videatur.*

De illo quod Chærippus] *Videtur innuere quædam de ſe vulgata fuiſſe à Chærippo, quæ ipſe reticeri cuperet. De illo, inquit, negotio, de quo palam queſtus eſt Chærippus aduerſus me.*

ΠΡΟΣΝΕΥΣΙΝ ſuſtuliſti] *Atticus antea* προσνεύουσιν, *id eſt, aſſenſionem ſuſtulerat, cùm ſcripſerat* δυσδιάγνωστον *eſſe, velletne is Tulliam vxorem ducere, qui non alienus videbatur. hîc verò iterum aſſenſionem ſubmouerat, cùm dubitarat quid in Chærippi negotio fieri oporteret.*

Ne quid ad Senatum] *Ne ea de re quicquam Senatus intelligat.*

Nam de ceteris] ἀποσιώπησις. *nam de ceteris rebus, quæ ab aliis de me dicuntur, parum curo. aut de ceteris hominibus, ad quorum aures hæc de Chærippo peruenire poterunt, præter quam de Senatoribus, ſecuro animo ſum.*

VT agam amplius] *vt ampliora & maiora petam, quam quæ modò poſtulaui, id effice antequam proficiſcaris. maiora petit tempore, cùm rem citò confici velit.*

MERA captio] *Lego*, mera captio, *vt eſt in Decurtato. meram captionem, hoc eſt, puram putam fallaciam eſſe ſcribit, quod ſcripſerat Atticus, ſibi chartam deeſſe, ſiquidem eius inopia minus multa ſcribebat. erant enim ſat amplæ facultates illi ad chartam emendam, ſi ea egebat. iocatur ergo ſuo more. nam alio ſenſu dixerat Atticus ſibi deeſſe chartam, nempe quòd totam chartam exarauerat, ita vt in ea nihil ſupereſſet vacui.*

DVCENTOS] *Non mutaui receptam lectionem: quamquam in Decurtato hoc nomen erat in litura; vt fortaſſe Cicero ſcripſerit*, ducenties, *quo pacto legit Lambinus.*

PRAEFECTOS delaturum nouos] *Cur*, nouos? *quia vacationes, & iudiciariam cauſſam iis petebat. Vacationes vocat excuſationes a muneribus militaribus, & aliis, quæ præfecti obire conſuerant: cauſam iudiciariam, munus iudicandi inter Græcos. neutrum tamen* Cicero *conceſſit. nam præfectis omnibus vacationes denegauit, vt apparet ex epiſtola* XI. *huius libri, & Græcis non Romanos, ſed peregrinos, hoc eſt, Græcos iudices attribuit, vt ſcribit epiſtola prima libri ſexti.*

IN EPISTOLAM VIII.

EMPTOR alienus,] *Et veteres libri, & vet*

ipſa docet legendum eſſe, alienus. *ait enim ſe idcirco Philotimum ſocium in bonis Milonis adhibuiſſe, quòd de eius fide non dubitaret. nam certò ſciebat eum Milonis neceſſariis, & aliis creditoribus ſatisfacturum, quemadmodum poſtea ſatisfecit. Solebant Romani in negociationibus, & commerciis uti libertorum opera, ut aparet ex Plutarcho in Catone maiore, & aliis multis auctoribus. ea de cauſa Cicero ſibi ſocium in bonis Milonis adiunxerat Philotimum libertum, cùm ea ab haſta emeret. emerat autem, ne ea emptori alieno addicerentur, hoc eſt, non amico, & non familiari ipſius Milonis. quo facto futurum erat ut Milo multis mancipiis, quæ ſecum abduxerat, ſpoliaretur. nam ea emptor alienus ſibi vindicaſſet tanquam ſibi mancipata cum ceteris illius bonis: quod nequaquam facturus erat Philotimus, qui in ea re nihil agebat, niſi Ciceronis conſilio. Ceterùm in quibuſdam libris, ut in Tornæſiano, pro,* ſecum habet, *legitur*, ſecura habet: *ſed alteram lectionem ei prætuli. edidi etiam*, poſſet, *pro*, poſſit, *ſequutus auctoritatem Decurtati, & Cruſellini.*

IN EPISTOLAM IX.

CONGESSERANT] *Emendationem Manutij comprobat ſcriptura hæc Decurtati*, congeſſerant: *cuius loco legitur in vulgatis*, conceſſerant.

LEVCATAM] *Antiqui noſtri, Leucatam:*

impreſſi Leucaten.

MAXIME de XX.] *Vulgati libri, de* CXX. *nos notam*, C, *expunximus, admoniti cùm à vetuſtiore noſtro, tum ab ipſo* Cicerone *epiſtola* V. *huius libri.*

IN EPISTOLAM X.

A. D. VII.] *Perſpicue erat in Decurtato, vt legendum Manutius cenſet*, A. D. VII.

VT PVTO & volo] *Compendioſè Decurtatus*, vt puto & volo belliſſ. *pro*, belliſſimè. *ſic alio loco in his epiſtolis*, qui VI. VII. diebus florentiſſ., *pro*, florentiſſimus.

ΔΥΣΕΞΙΜΗΤΑ] *Idem ille codex vetuſtiſſimus, & optimus*, ΔΥΣΕΞΙΛΛΗΤΑ, *vitioſe. diſſecto* M. *in duplex* Λ. *ſcribi enim debuit, vt reſtitui*; ΔΥΣΕΞΙΜΗΤΑ: *quo nomine ſignificantur res imis ſenſibus demerſæ, & abditæ, quæ, vt palam fiant, vix inde educi, & proferri poſſunt. nam* δυσεξίμητον *idem eſt quod* δυσανίμητον. *alterum enim* ἀπὸ τῦ ἀνιμᾶν, *alterū*, ἀπὸ τῦ ἐξιμᾶν *originem ducit. aptè autem vocabulum hoc reſpondet illi alteri*, βαθύτης, *quo taciturnitas indicatur, quam Cicero in ſe miram eſſe prædicat. ſed de eo nos plura alio loco.*

VRBS duntaxat] *Totum hunc locum ita deſcripſi, & diſtinxi ex Scidis*, vrbs duntaxat? & vrbis ornamentum, & hominum amores in te, & in nos quædam beneuolentia! ſed

multùm & philoſophia.

ΑΝΩ κά]ω] *Græcè ſcriptum erat in Scidis* ἄνω κά]ω*: Latinè in Torneſiano & Decurtato,* ſurſum deorſum. *ego Ciceronem Græcis verbis vſum puto.* ἄνω κάτω *id eſſe dicitur, quod ita perturbata quodam mutabilitate variat, vt nulla ſede ſtabiliatur, & hæreat; ſed modò ſurſum feratur, modò imo loco deſidat. Itaque cùm Academici in nullius magiſtri verba iurarent, nihílque certi affimarent, eleganter* Cicero *duabus his vocibus eorum ſectam deſignauit. ſenſus ergo eſt:* ἄνω κά]ω *ſi quid eſt, hoc eſt, ſiquid eſt Academicæ philoſophiæ, id totum eſt in Ariſto, qui frater fuit Antiochi, cuius idem* Cicero *meminit libro ſecundo Academicarum.*

INVICEM] *Torneſianus*, iunctim; *ceteri vulgatam lectionem retinebant.*

IN EPISTOLAM XI.

MARCELLVS fœde] *Ex veſtigiis veteris ſcripturæ edidi*, fœdè de Comenſi: *alij ſic*, fœdè in Comenſi, *eadem quidem ſententia, ſed verbis paulo remotioribus a vetere lectione. Indicat Marcellum fœde feciſſe, quòd in odium Cæſaris pœnas ſumpſerit de Comenſi quodam, tanquam de peregrino, cùm tamen is ciuitate Romana donatus eſſet. Hiſtoria nota eſt.*

NOSTRO ac Cæſari] *Interieci particulam*, ac, *inter*, noſtro, *&*, Cæſari, *ductus Scidarum auctoritate.* noſtrũ *cùm dicit Pompeium intelligit.*

VNA Cn. voluſius] *Pro*, nam, *quod erat in excuſis, repoſui*, vnà, *vt habebat Decurtatus. indicat enim Cn. Voluſiũ vnà veniſſe cum Pomtinia.*

ADERAT Quæſtor] *Ita diſtingo*, aderat Quæſtor, tuus vnus Tullius aberat; *vt vox*, tuus, *ad Tullium referatur, non ad Quæſtorem. nam quod quidam Cn. Voluſium Quæſtorem fuiſſe putant, valde falluntur. duos enim Cicero tantùm habuit Quæſtores, Meſcinium Rufum in Aſianis diœceſibus, Cælium in Cilicia; vt partim ex his epiſtolis apparet, partim ex illis, quæ ſcriptæ ſunt ad familiares,*

ΕΠΕΙΟΝ ἀεὶ] *Legebatur in Tornæſiano* ΕΠΙΚΟΝ ΔΕΙ: *in Decurtato, & Cruſellino* ΕΠΙΧΟΝ ΔΕΙ, *per* Χ: *emendaui* ἐπεῖχον ἀεὶ. *nam Latini librarij ſæpenumero alteram è duabus vocalibus, quæ diphthongum conflabant, omittere ſolebant. itaque in vetuſtiori noſtro ſuprà, pro* ΓΟΡΓΕΙΑ, *exaratum eſt* ΓΟΡΓΙΑ, *vt hîc* ἐπιχον, *pro*, ἐπεῖχον. *iidem etiam, vt antea docuimus, non rarò has litteras* Δ *&* Α *inuicem commutabant. hinc mendosè ſcriptum eſt* ΔΕΙ *pro* ἀεὶ. *Ceterùm indicat Cicero ſe de illis nauigiis, quæ littus Atticum legebant, identidem alicuius curſum repreſſiſſe, vt id ſibi retineret. eſt enim* ἐπέχειν *ſuſtinere curſum eius rei, quæ impetu feratur, vt de remora ſcribit Aelianus, quæ nauem currentem ſiſtit:* ἡ δὲ ἐχενηὶς, *inquit*, ἐπέχει τὰς ναῦς, καὶ ἐξ οὗ ποιεῖ καλοῦμεν αὐτήν. *inde* ἐποχὴ *Academicorum. Victorius* τὸ ΔΕΙ, *quòd in ſuo quoque exemplari*

fuiſſe teſtatur, malè putauit repetitum fuiſſe ex ſequenti voce, de. *idem non leuiori culpa repoſuit* ἐπίκωπον, *pro* ΕΠΕΙΧΟΝ. *nam præterquam quod ea lectio nimis abeſt à vetere ſcriptura,* ἐπίκωπον *hîc ferri non poteſt, niſi fateamur Ciceronem ineptè genus ſpeciei ſubieciſſe, bíſque idem dixiſſe. nam* δίκροτα *ſunt de genere* τῶν ἐπικώπων. *itaque qui ait ſe* ἐπίκροτα *habere, & aliquid* ἐπίκωπον, *ſimilis eſt ei, qui tradit ſe Chium, aut Falernum habere, & aliquid optimi vini. Quod autem* δίκροτα *de genere ſint* τῶν ἐπικώπων *vel ex eo conſtat, quòd* δίκροτα *vocantur rates* διήρεις: τὰ ἐπίκωπα *verò non modo* διήρεις *&* τριήρεις, *ſed omne nauigiorum genus complectantur, quod remis impelli ſolet. Polybius,* ἐπὶ Ποπλίου συνθήκας ἐποιήσαντο ῥωμαῖοι καὶ καρχηδόνιοι μὴ ἔχειν μήτε κτᾶσθαι καρχηδονίους πλοῖον ἐπίκωπον πλὴν δέκα τριήρων καὶ τῶν ἁλιευτικῶν, καὶ περιχώρων, ὧν οὐδὲν τῶν δεκασκάλμου μεῖζον.

NI præfectis excuſationi ſis] *Vitioſi ſunt hoc loco vulgati omnes codices, & plerique manuſcripti, in quibus pro,* ni, *legitur,* in. *Decurtatus planè ſcriptum habet,* ni præfectis excuſationi ſis, *vt excudi iuſſi. ſenſus eſt, niſi tu præfectos excuſare volueris a muneribus militaribus, & aliis, quæ obire debent, deferto quos voles. eos enim accipiam. Vide quæ ſupra tetigi de vacationibus præfectorũ, epiſtola ſeptima huius libri.*

VARONES] *Scripſi varones partim veterum librorum, partim Cornuti priſci grammatici ductus auctoritate. is enim ad eum Perſii locum,*

Varo reguſtatum digito terebrare ſalinum
Contentus peraget,

ſic ſcribit, vt in veteribus membranis reperi, varo, id eſt, fatue, & ſtulte. vari lingua Gallorum. vnde varones dicuntur ſerui militum, qui vtique ſtultiſſimi ſunt. *hîc ego pro,* lingua Gallorum, *lego,* ligna calonum. *nam varos eodem pæne ſignificatu, nempe pro amitibus, & furcillis, quibus retia attollebantur vſurpauit Lucanus hoc verſu,*

diſpoſitis attollat retia varis.

atque ſic hoc nomen explicat vetus eius Poetæ interpres, nondum in lucem editus, cuius mihi aliquando copiam fecit clariſſimus, & doctiſſimus vir Ioſephus Caſſianus Senatus Burdegalenſis Præſes, cuius interitu ego ſummum amicum, & ſtudioſi litterarum eximium patronũ amiſerunt. Vetuſtiſſimi huius interpretis verba hæc ſunt, vari ſunt furculæ quæ caſſes ſuſtẽtant. *ab his varis dictus eſt vallus, quaſi varillus, quem calones ferebant. vtque ἀπὸ τῶν κάλων id eſt à lignis calones, ſic à varis appellati ſunt varones. vtitur hac voce, eadem, qua hîc* Cicero, *notione Lucillius apud Feſtum in hoc verſu*

Varonum & rupicum ſquarroſa incondita roſtra.

ſunt ergo varones Ciceroni & Lucillio homines bardi & ſtupidi, cuius modi olim erant calones, hócque nomine* Cicero *notat Epicureos, qui plus palato ſapiebant, quàm animo. idem in epiſtola ad Papirium Pætum,* ille varo te putabat quæſiturum vnum cælum eſſet, an, innumerabilia,

NAM mihi] *Non id vult Cicero, Patronem ſibi ter dixiſſe, ſed Patronem dixiſſe, Atticum ter ad ſe ſcripſiſſe.*

NOMANANANΔPIAN] *Pro,* νομανανδρίαν, *vt eſt in Decurtato, hactenus deminutè editum fuit* νομανδρίαν *, vitio librariorum, qui mediam ſyllabam, quam geminari oportuit, ſemel tantum ſcripſerunt. Vocat Cicero* νομανανδρίαν *ignauiam in præfecturis, hoc eſt, publicorum munerum, & maximè militarium detrectationem in regendis præfecturis, quam alio loco apertius vacationes appellat.* νόμοι *dicuntur à Græcis oppidorum Præfecturæ. Plinius libro quincto de AEgypto loquens* diuiditur, *inquit,* in præfecturas oppidorum, quas nomos vocant. ἀνανδρία *autem eſt munerum, quæ viros fortes decent, ignaua detrectatio; quo vitio inſignes erant qui vacationes in præfecturis poſtulabant. erat enim ignauorum, atque adeo effæminatorum optare huiuſmodi* ἀλειτουργησίαν, *quam cùm* Cicero *ſtatuiſſet memini concedere, putabat Atticus eum idcirco noluiſſe ſibi reſcribere, ne contra propoſitum facere, aut amici petitionem aſpernari videretur. petebat enim Atticus vacationes iis, quos præfectos deferebat. quocirca rogat illum Cicero, vt eam ſuſpicionem à ſe amoliatur, neque pro excuſatione non miſſarum litterarum accipiat illam* νομανανδρίαν *. non enim ea de cauſa ſe intermiſiſſe officium ſcribendi. De vacationibus Præfectorum plura ſupra diximus.*

IN EPISTOLAM XII.

AD CEO] *Rectè Manutius*, ad Ceo, *vt eſt in Decurtato, & Gruſellino. Sed & ita legendum eſſe docet ipſa itineris ratio. nauigantibus enim in Aſiam, & maximè Epheſum, quo ibat Cicero, vt inde in Ciliciã pergeret, à Zoſtere iter erat ad Ceo. Porrò, Græcorum more, Ceo dixit quarto caſu, vt illi* τὴν κέω. *Strabo de Artemidoro*, ὀνομάζει δὲ κέω τὴν ἐγγυτάτω τῇ ἑλένῃ.

NISI omina] *Denſiſſimas tenebras, quibus offuſus erat hic locus, diſſipaui, prolato clariſſimo lumine Decurtati nõſtri, vbi pro*, omnia ἀκρωτηρέων iura, *legebatur*, omina ἀκρωτηρίων uria: *vt ſi poſtremam vocem ita Græcè ſcribas*, ὄρια, *nihil hîc amplius obſcuritatis iam ſuperſit. vt verò ſingula verba expendam, omina* ὄρια *hîc dicuntur ſigna quibus ſecunda tempeſtas portendi ſolet. nam* ὄριον *Græci vocant quod ſecundo vento impellitur. ea porro omina captabantur* ἐκ τῶν ἀκρωτηρίων, *quæ voce Græci ſignificabant ſigilla quædam, aut vexilla, quæ, ornatus cauſſa, ſummis partibus tectorum, aut nauium imponebantur, &, pro ratione ventorum, qui illa perflabant, modo in hanc, modò in illam partem flectebantur; ita vt ex eorum ſitu facile cognitu eſſet, qui ventus flaret. vulgo ea vocamus des girouetes, quod in girum agantur. Heſychius* ἀκρωτήρια *interpretatur* τὰ ἐπάνω τῶν ναῶν ἀνατιθέμενα ζῶα, *id eſt, animalia diis dicata, quæ*

ſanis imponuntur: cuius generis ſunt gallinaceorum ſtatuæ, & alia ſigilla ſupra eos pharos erecta, quibus tintinabula continẽtur. & ſanè ex eorum poſitu ventorum flatus internoſcuntur, vt & illarum pinnarum inflexu, quæ ſummis tectis infiguntur, quæ etiam ἀκρωτήρια dicuntur à Vitruuio. fuiſſe quoque in nauigiis ἀκρωτήρια indicat Xenophon libro ſecundo ἑλληνικῶν his verbis, ἀπάγων τά τε τῶν αἰχμαλώτων νεῶν ἀκρωτήρια. quãquam viri quidã docti ſic roſtra appellari putant. ego ἀκρωτήρια, ἀκροςόλια, & ἀκροκόρυμβα eadem eſſe exiſtimo. Ex huiuſmodi ergo acroteriis Cicero ſecundam nauigationem augurabatur.

VIR grauiſſimus] *Vulgati codices*, vir gratiſſimus. *Ego veterem ſcripturam expreſſi, edidíque* grauiſſimus.

DE ſtrue laterum.] *Emendaui*, De ſtrue laterum, *cùm legiſſem in Tornæſiano & Cruſellino*, de ſtrues alterum. *Cogitabat Cicero de aquæductu lateritio faciendo, cuius generis quatuordecim fuiſſe Romæ tradit Procopius libro primo.*

IN EPISTOLAM XIII.

SEXAGESIMO & quingenteſimo] *Ineptè Manutius interpretatur pugnam Bouillam, diem diſceſſus Ciceronis ab Attico, cùm Cicero his verbis diem notet, quo Clodius cæſus eſt à Milone prope Bouillas. at, inquies, numerus dierum non conuenit: non quidem in vulgatis libris, verùm aptiſſimè*

quadrat in Decurtato, vbi, pro, ſexageſimo & quincto, *legitur,* ſexageſimo & quingenteſimo. *interfectus eſt Clodius, vt refert Aſconius* XIII. KAL. *Februar. Cn. Pompeio* III. *Conſule ſine collega. hac ſcribebat* Cicero *anno proximè ſequenti, Ser. Sulpicio, M. Marcello* COSS. *Ab eo verò die, quo caſus eſt Clodius, vſque ad eum quo* Cicero *venit Epheſum, qui fuit* XI. KAL. *Sext. dies ſunt quingenti & ſexaginta: quam ſummam reperies ſi duo & viginti dies, qui eo biennio intercalati fuerunt, ceteris diebus annumeres, & ex Macrobio, & Cenſorino ſtatuas tum menſes hoc dierum numero conſtitiſſe, Ianuarium,* XXIX. *Februarium,* XXVIII: *Martium,* XXIX: *Maium,* XXVIII: *Martium,* XXXI. *Aprilem,* XXIX: *Maium,* XXXI: *Iunium,* XXIX: *Quinctilem,* XXXI: *Sextilem,* XXIX: *Octobrem,* XXXI: *Nouembrem,* XXIX: *& Decembrem,* XXIX. *Annus enim antequam Caſar Faſtos emendaret erat tantum trecentorum & quinquaginta dierum.*

CVM Decumanis] *Scida,* cum Decumanis: *lego,* cùm cum Decumanis. *librarij enim alterum,* cum, *negligentia omiſerunt. ſcribit ſe comitatum fuiſſe Publicanis, cùm Epheſum venit; fuiſſe etiam ſtipatum lictoribus innuit his verbis,* cũ imperio.

APOLLONIENSEM] *Scripſi ex Cruſellino & Decurtato,* Apollonienſem, *ab vrbe Apollonia, quacunque ea fuerit. nam eius nominis multas Stephanus enumerat.*

ECEVID

ECQVID iudiciorum] *Malaſpina in quibuſdam ſuis fuiſſe refert*, nunquid: *quod ex interpretatione germanæ lectionis*, ecquid, *profectum exiſtimo. ea verò extat in Decurtato, & Cruſellino.*

IN EPISTOLAM XIII.

MIHI adferebantur] *Nonnulli codices manu ſcripti*, adgerebantur. *ego vetuſtiſſimum meum ſequutus ſum, qui vulgatam lectionem retinebat.*

IN EPISTOLAM XIV.

CLAVVM anni mouebis] *Tornæſianus, & Cruſellinus*, clauum animo verbis, *deprauatè quidem, ſed proximè ad veram lectionem, quam ſic edit Decurtatus*, clauum anni mouebis. *Vocat Cicero clauum anni, indicē & notā anni incipientis ex eo die, quo prouinciam ingreſſus fuerat: vt ſibi eodē die anno vertente ſuccederetur, atque ita clauus moueretur. nā clauis parietibus impactis olim apud Romanos anni notabantur, vt à multis animaduerſum eſt.*

MOERAGENE] *Emendaui*, Mœragene, *ex Decurtato, quo modo etiam legitur epiſtola prima libri ſexti. In Tornæſiano, & Cruſellino, E, littera verſa fuerat in, F, ex qua commutatione orta eſt vulgata ſcriptura*, Mofragene. *Ceterùm Atticus aliquid ab hoc Mœragene, ſerui cuiuſdam fugitiui nomine, petebat, quem Mœragenes, vt*

coniicio, receperat. iocoſè autẽ ait, ſignis collatis, *quod, cùm eſſet cum imperio, omnia armis acturus videretur, & vi Mœragenem adacturus ad ſatisfaciendum Attico.*

CILLANE non eſt] *Victorius edidit*, illane, *vt eſt in Tornæſiano, & Cruſellino. repoſui ex Decurtato*, cillane, *quo nomine puto ſignificari mulionem, ſiue aſinarium. nam κίλλον, vt ait Pollux, aſinum Dores vocabant, quam vocem è Sicilia, cuius incolæ Doricè loquebantur, exiſtimo fuiſſe in Latium tranſlatatam. Inde idem Cicero, cùm ἡμίονον ſignificaret, hemicillum dixit epiſtola penultima libri* XIII. *ineſt porro hîc ſenarius integer cum alterius præcedentis clauſula, & ita diſtingui debet,*

Clitellæ boui
Sunt impoſitæ; Cillane, non eſt noſtrum onus.

Verba ſunt cuiusdam ſe bouem eſſe fingentis, & cillanum accuſantis, quòd is ſibi clitellas impoſuiſſet, quæ aſino, non boui, erant imponendæ. nam clitellis aſinus, non bos, inſterni ſolet. idcirco addit, non eſt noſtrum onus.

SENATVM totum] *In noſtris exaratum erat,* Senatum totum excites, *vt edidi.*

PLVRA ſcribam] *Cum interrogatione pronunciandum. pluráne ſcribam per eum qui tibi tardè has litteras redditurus eſt? quaſi dicat, minimè.* tardè redditùro, *valet, per eum qui tibi tardè reddet. ſic epiſtola* III. *libri* VII, vt nunc ni vno ciui res ad reſiſtendum ſit, *id eſt, per vnum*

ciuem, vnius ciuis opera; & epiſtola XII. *libri* XI, *vt eſt in hac editione noſtra*, tamen Nilo meo his verbis ad Cæſarem ſcripſi. *in epiſtola etiam Pompeij ad M. Marcellum & L. Lentulũ*, Dellio mandaram, quòd maiores copias ſperabam nos habituros, vt ſi vobis videretur alteruter veſtrum ad me veniret: *Id eſt, per Dellium mandaram. Ceterùm pro*, reddituro, *in Tornæſiano eſt*, redditu iri: *de qua ſcriptura ampliùs deliberandum cenſeo: niſi fortè legendum*, plura ſcibam tardè tibi redditu iri. *ſed*, ſcribam, *non* ſcibam *in omnibus exaratum eſt, & commodior ſenſus ex illa, quàm hac ſcriptura elicitur.*

IN EPISTOLAM XVI.

TAEDET omninumos vitæ] *Malaſpina emendat*, tædet omnino eos vitæ.*ego cùm exaratũ reperiſſem in Decurtato*, tædet omnimunos vitæ. *in aliis*, tædet omnium nos vitæ, *correxi*, tædet omninumos vitę. *omninumos vocat ditiſſimos homines, qui toti vndique nummati eſſent, aut qui omnis generis numis affluerent. ſic Varro de re ruſtica aſinos multinumos dicit. Adeo verò grauia erant imperata ἐπικεφάλια, vt ne opulentiſſimi quidem homines ea poſſent perſoluere, ideo mortem optarent.*

IN EPISTOLAM XVII.

HVNC locum muni] *Tam in Scidis, quàm in Tornæſiano, & Cruſellino eſt*, muni, *rectè omnino.*

IN EPISTOLAM XVIII.

CVNCTIS ferè copiis] *Victoriana lectio,* cunctis referto copijs, *vt ſcriptum etiam erat in Huraltino. ſed in Decurtato, & Tornæſiano legebatur,* cunctis ferè copijs, *quod eſt, vt Græci loquuntur,* πανστρατιᾷ.

EXPEDITO ad mutandum] *Victorius edit,* ad mutandum locum. *potior tamen lectio eſt Decurtati, & Tornæſiani,* ad mutandum loco. *nam ad vocem,* loco, *referuntur illa ſuperiora,* tuto, copioſo à frumento, Ciliciam prope conſpiciente: *vt ſit, conſedimus tuto loco, qui copioſus eſt à frumento, & Ciliciam prope conſpicit, quique expeditus eſt ad mutanda caſtra: hoc eſt, qui exitus faciles habet.*

IN EPISTOLAM XIX.

VALETE Patron] *Hunc locũ ante aliquot annos ingenioſe ex coniectura correxerat eruditiſſimus vir Claudius Puteanus, ſupremæ curiæ Parienſis ſenator integerrimus, quam eius emendationem eouſque probaui, donec mihi contigit codicem Decurtatum nanciſci, vbi hæc ita exarata reperi, vt, quod ad ſententiam attinet, Puteani confirment caſtigationem, aliquantulum tamen varient ab eius lectione. ſic enim ibi leguntur,* etiam atque etiam valete Patron, & tui condiſcipuli. *Audierat*

Cicero Atticum valde delectari filia, quæ nuper auctus erat, eamque ſummo amore proſequi, qui amor a natura ipſa proficiſcebatur: ideo cum in ea re illum animaduerteret decreto Epicureorum aduerſari, qui negabant φυσικὴν εἶναι τὴν στοργὴν τὴν πρὸς τὰ τέκνα, hoc eſt, inſitum eſſe natura amorem illum, quo quiſque filios cōplectitur, feſtiuè Attici nomine valere iubet Patronē Epicuri diſcipulum, & ceteros eiuſdem condiſcipulos, quaſi Atticus Epicuri ſectæ renunciaret. De hoc Epicuri decreto vide Arriani Epictetum.

QVOD ſcribis libente te] Planè ſcriptum erat in Decurtato, vt edidi, libente te: quæ lectio perſpicuè vera eſt.

IN EPISTOLAM XX.

PINDENISSAE] Decurtatus, Torneſianus, & Cruſellinus, Pindeniſſæ, & infra, Pindeniſſum. leniuit Cicero aſperitatem vocabuli Barbari, quod Stephanus Græcè ita expreſſit, πινδνηδισσος, id eſt, Pidnediſſus. ſic enim apud eum legendum, non, πινδνηλισσος. nam librariorum imperitia τὸ Δ in Λ deprauatum eſt. eodem errore apud Strabonē exaratum eſt πινδιλισσος pro πινδιδισσος. Poſtulabat autem analogia vt a Pindeniſſo fieret aut Pindeniſſeus, aut Pindeniſſenſis, aut Pindeniſſita. ſed quis tam ſuperſtitioſus criticus, qui barbaras voces ad culti, & politi ſermonis normam exigat?

SEPTIMO & quadrageſimo] Diſſentiunt

veteres libri à vulgatis in referendo numero horũ dierum. nam Decurtatus, Tornæſianus, & Cruſellinus habent, vt legimus, ſeptimo & quadrageſimo; *formis excuſi*, ſeptimo & quinquageſimo.

CELEBRITATEM] *Noſtri omnes*, celebritatem, *quarto caſu, vt codices Malaſpinæ.*

OPPIDIS iis quà ieram] *Vulgati libri*, oppidis iis quæ erant, *nullo prorſus ſenſu. Decurtatus planè bellè*, qua ieram, *id eſt, per quæ iter feceram.* quà, *aduerbium eſt, vt norunt etiam pueri*. ieram, *autem dictum eſt pro*, *iueram.*

QVOD IDEM *dein*] *Concordant noſtri cum iis quibus vſus eſt Malaſpina. habent enim*, quod idem dein. *quorum verborum ſenſus eſt, quod idem, nempe vt ſuperiores iniurias reuelleremus, deinde fecimus Apameæ. pertinebat autem maximè ad Proconſulis iuriſdictionem ea animorum reconciliatio. idcirco mox ſubiicit*, nihil ea iuriſdictione æquabilius, nihil lenius, nihil grauius.

CILICIA ima] *Vox*, ima, *deeſt in omnibus vulgatis, cuius loco legitur in Tornæſiano*, in: *ſed ea planè omnibus litteris perſcripta eſt in Decurtato. Vt vero ita legam adducor non modò auctoritate veteris illius libri, ſed etiam loci ſitu. nam quà mons Amanus Syriam ſeparat à Cilicia, totus is tractus magis expoſitus eſt ad Auſtrum, quàm reliqua Cilicia. Auſtrales vero partes, vt docent Coſmographi, depreſſiores ſunt ceteris.*

LIGVRINO Μώμῳ] *Quaſi à Liguria fieret Ligurinus, facetè hunc μῶμον Ligurinum vocauit.*

verùm in eo nomine cudendo rationem habuit Græcæ originis, quòd is Momus λιγυρὸς *eſſet, vt pluribus oſtendemus in notis epiſtolæ primæ libri ſexti. obſcurè autem perſtingit Hortenſium.*

NEC iam ego hanc] *Quidam veteres*, nec tam. *Decurtatum ſequutus ſum. iam, inquit, virtutem illam quæ voluptati reſiſtit, non voco continentiam. nam expertus ſum ipſam voluptatem in continentia potiſſimum verſari. nihil enim mihi æquè voluptati eſt, atque continentia.*

VTRIQVE noſtrum honeſtum] *In Tornæſiano, vt ante nos monuit Lābinus, & in Decurtato ſic, vt edidi, legebatur*, vtrique noſtrum honeſtum exiſtimo. *paullo antè etiam in eiſdem libris perſpicuè exaratum erat*, Deiotarus, cuius auxiliis magnus vſus ſum. *Victorius mutilo vſus exemplari malè expunxit vocem*, Deiotarus.

IN EPISTOLAM XXI.

ERIT mora] *Verbum*, erit, *in omnibus noſtris extabat, præterquam in Huraltiuo. ideò id excudemdum iuſſi. mox in Decurtato legebatur*, tranſitans, *vt rectè emendauit Malaſpina.*

SED mirificè etiam] *Hic quoque conuenit Decurtato cum libris Malaſpinæ, in quibus legebatur*, ſed mirifice etiam abſtinentem: *& paullo poſt*, me obtinente erogabitur.

TVM Phemio] *Veteres noſtri partim*, cùm Phemio, *partim*, tum Phemio. *hoc rectius puto.*

& ita emendauit Lambinus.

FORTASSE etiam Poſtumia] *Puto ſignificari Ser. Sulpicij vxorem, aut certe eius ſororem. Poſtumiæ Ser. Sulpicij meminit ſub finem huius epiſtolæ, & epiſtola* IX. *libri* X.

QVID dicam?] *Appingenda eſt nota interrogationis poſt hæc verba*, quid dicam?

CVM anatocijs anniuerſario] *Mirum quantum diſtat vulgata lectio ab ea quam edunt codices manuſcripti. hi enim habẽt*, cum anatocis anniuer-uerſario. *libri verò formis impreſſi partim*, cum anatociſmi anniuerſario: *partim*, cum anatociſmo anniuerſario, *vtrumque commentitiè. nos in veteri ſcriptura vnam tantum litteram deeſſe exiſtimamus, vt ſcilicet pro*, anatocis, *reponatur*, anatocijs. *anatocias enim votat anatociſmos. nam ea forma* ἀπὸ τοῦ τόκου *fit* ἀνατοκία, *qua* παλιντοκία *illa, cuius meminit Plutarchus in* ἑλληνικοῖς *de Megarenſibus agens his verbis*, τοὺς τόκους ἀνεπράττοντο παρὰ τῶν δανειστῶν οὓς δεδωκότες ἐτύγχανον, παλιντοκίαν τὸ γινόμενον προσαγορεύοντες, *hoc eſt, ſolutas antea vſuras à feneratoribus repoſcebant, quam rem vocabant* παλιντοκίαν. *Ceterum, quia hæ anatociæ, non ſingulis menſibus, ſed anno vertente fiebant, idcirco Cicero hic addit*, anniuerſario, *quod eſt annuatim, anno vertente. eſt enim aduerbium vt*, quotidianò, volũtariò, commodò.

VERSVRAM facere] *Vt melius intelligatur quid ſit verſuram facere, & cur verſura multo*

magis quam vſura legibus Romanis vetita fuerit, id primum ſciendum eſt, argentarios fœnus publicè exercere conſueuiſſe, quod ita notum eſt, vt probatione non egeat, eorúmque officium & miniſteriũ publicam habuiſſe cauſſam, vt ait Vlpianus de edendo. quapropter eorum muneris erat diligenter rationes conficere, cùm ex eorum fide Romani omnem ferè ſuam pecuniam vtendam darent. ij enim potius de menſa argentariorum, quàm ex arca, domóque pecunias numerabant, vt ait Donatus in Terentiam. non ſolebant enim ocioſos numos domi ſeruare, ſed eos ſub vſuris argentariis credebant, quos illi aliis poſtea fœnori collocabant. Qui ergo à creditoribus appellabantur, neque de ſuo iis ſatisfacere poterant, verſuram faciebant, hoc eſt, per argentarios illis ſoluebant. nam quod argentarius creditori debitoris numerabat, id expenſum ferebat ipſi debitori. atque id propriè erat verſuram facere. nam debitores fœneratam ſibi pecuniam domum non referebant, ſed indidem, vnde eam acceperant, eam creditoribus renumerabant. atque hoc eſt quod voluit Feſtus, vel potiùs Paullus cùm ita ſcribit, Verſuram facere, mutuam pecuniam ſumere, ex eo ductum eſt, quòd initio qui mutuabantur ab aliis, non vt domum ferrent, ſed vt aliis ſoluerent, velut verterent debitorem. *vetita verò fuit verſura, ne vſura vſuras pareret. nam qui centum debebat ſortis nomine, & quinquaginta ex vſuris; vt vtramque ſummam diſſolueret, centum & quinquaginta mutuabatur à fœneratore. itaque*

quinquaginta illa, quæ priori creditori vſurarum nomine debebantur, ſecundo creditori ſortis locum obtinebant, eique pariebant vſuras. ſic fiebat vt verſuris facillimè mutuantium facultes exhaurirentur. quod ne fieret lege Gabinia cautum fuerat; ad quam reſpexiſſe puto Cornelium Tacitum cùm ita ſcribit libro v. *Annalium*, ſanè vetus vrbi fœnebre malũ, eóque cohibebatur antiquis & minus corruptis moribus. nam primùm XII. Tabulis ſanctum ne quis vnciario fœnere amplius exerceret, cùm antea ex libidine locupletum agitaretur: dein rogatione Tribunitia, ad ſemuncias redacta. poſtremò vetita verſura, multiſque plebiſcitis obuiam itum fraudibus, quæ toties repreſſæ miras per artes rurſum oriebantur.

DARE ſolebant] *Matinius, & Scaptius immenſarũ harum vſurarum petitionem prætexebant difficultate obtinendi à Senatu, vt ſine fraude legis Gabiniæ ſibi liceret pecunias ſub vſuris dare ad faciendam verſuram. nam abſque Senatuſconſulto id fieri non poterat. quaſi ergo ſibi magno conſtaret Senatus conſultum illud, non ſolebant lenioribus vſuris, quam quaternis centeſimis, pecunias fœnerari.*

EX ſyngrapha ius dici] *Quia lex Gabinia non modo cauerat ne cuiquam dare, acciperéue pecunias in verſuram ſub vſuris liceret, ſed etiam ne ius diceretur ex ſyngraphis huiuſmodi, primo Senatus conſulto conceſſum dũtaxat fuerat Matinio & Scaptio, vt ſine fraude legis Gabiniæ Salaminiis*

pecunias dare in verſuram poſſent: de ſyngrapha verò nihil actum fuerat. itaque opus fuit altero Senatus conſulto, vt ea ſyngrapha ea vi eſſet, qua cetera, id eſt, vt ex ea ſyngrapha aequè ius diceretur, atque ex ceteris, quibus legitimae vſurae petebantur. at ex nulla alia quaternae centeſimae poſtulari poterant. ergo nec ex ea: lege enim ſanxerat Lucullus ne ampliores vſurae centeſimis ducerentur, deinde ne maiores ſorte: Plutarchus in eius vita, πρῶτον μὲν γὰρ ἑκατοστὴν ἐκέλευσε, καὶ μὴ πλέον εἰς τοὺς τόκους λογίζεσθαι· δεύτερον δὲ τοὺς μακροτέρους τοῦ ἀρχαίου ἀπέκοψε.

VT & ea ſyngrapha] *Hîc aliquot verba deeſſe putat Lambinus. Victorius etiam hunc locum vt mutilum ſtellula notauit. Ego in vna tantum voce mendum eſſe credo. vitioſè enim librarij,* quam, *ſcripſerunt pro,* qua vi. *nam pro,* ex ea, *omnes mei habent,* & ea: *quo modo etiam excuſum eſt in primis editionibus Victorij. ſic igitur repoſui,* Tum fit S. C., vt & ea ſyngrapha eſſet qua vi ceteræ. *qua vi, eſt, quo iure. Poſt vocem,* ceteræ, *ſuſtinendus eſt curſus orationis. nam illa,* ſed vt eodem, *non pertinent ad Senatus conſultum, ſed ſunt Ciceronis ad inſtitutum ſermonem de Scaptio redeuntis, quem interruperat interiecta illa narratione de duobus Senatusconſultis. ſenſus ergo eſt: ſed ut eodem regrediatur, vnde deflexit oratio.*

VT IN fano deponerent] *Depoſita ritè pecunia, hoc eſt, obſignata amplius vſuras non pariebat. Marcellus libro* VIII. *Digeſtorum,* Tutor,

qui poſt pubertatem pupilli negotiorum eius adminiſtrationem abſtinuit, vſuras præſtare non debet. Vlpianus notat, non ſufficit obtuliſſe niſi & depoſuit obſignatam certo loco. *Itaque vt conſiſterent vſuræ, Salaminy debitam pecuniam deponere volebant.*

BONO nomine] *Hoc dilemmate ſummam arguit impudentiam Scaptij, qui bono nomine quaternas centeſimas ſperabat. nam pudens fuiſſet, ſi, bono nomine, cõtentus fuiſſet centeſimis cum earum renouatione: aut ideo quaternas centeſimas duceret, quòd malum nomen foret. nam ſortis amiſſæ damnum multiplicata vſuræ reſarſiſſent. verùm bono nomine quaternas petere impudentiæ erat non ferendæ. Bonum nomen vocat locupletes debitores, à quibus periculum non ſit ſortis amittendæ, quantaſcunque vſuras debeant. inde Alphius fœnerator, vt refert Columella, dicere ſolebat optima nomina non appellando fieri mala.*

DIECVLAM duxerit] *Scidæ*, duxerit, *vt Manutius emendauit.*

POSTVMIAE F.] *Ignorata à librariis ſcribẽdi ratio per notas fœda macula hunc locũ deturparat. Nos germanã lectionẽ ex Decurtato noſtro in hunc modum reſtituimus:* probo idem quod tu, Poſtumiæ F. ille quoniam Pontidiæ nugatur. *nota F. ſignificat filium. ſenſus eſt: probo idem quod tu, Poſtumiæ ſcilicet filium vxorem ducere Tulliam: aut, Poſtumiæ filio Tulliam nuptui dari, quoniam ille Pontidiæ filius nugatur. Poſtumiæ*

filiũ vocat filiũ Ser. Sulpicij, cuius vxor erat Poſtumia. Hoc de matrimonio antea etiã egerat cũ Attico epiſtola quarta huius libri, his verbis : nã poſſet aliquid, ſi vteruis noſtrum adeſſet, agente Seruilio, Seruio fieri probabile.

Qvo die myſteria] *Myſteria vocat cùm Mundus patere dicebatur. qua de re nos plura alio loco in his epiſtolis.*

IN LIBRVM VI.

IN EPISTOLAM I.

Termilalia] *Noſtri planè,* Terminalia: *quo modo proculdubio legendum eſt.*

Libertatem] *Hoc eſt, παῤῥησίαν, quam rectè opponit ϛαθύτητι.*

Consistere vſura debuit] *Quia obſignatam pecuniam Salaminij deponere volebant: quo facto conſiſtere, hoc eſt, ceſſare debebant vſuræ, non modò illæ graues, quas Scaptius petebat, ſed etiam eæ quæ erant in meo edicto, hoc eſt, ſingulæ centeſimæ, non quaternæ.*

Solvta re Scapio] *Hic locus ita legitur in Decurtato:* Igitur meo decreto ſoluta re Scapio, ſtatim quàm decretum ſic tu iudicabis: *rectè ſanè. ait enim ſe iudicem ferre totius huius controuerſiæ ipſummet Atticum. ponamus, inquit, rem ſolutam eſſe Scaptio, decreto meo; ita vt & illi, & Bruto in ea re ſatisfactum ſit; ſtatim ac tu iudicabis ſic à*

me decretum eſſe, vt Salaminios iuſſerim quaternas centeſimas ſoluere, ne ad Catonem quidem prouocabo, ſed iudicio tuo ſtabo. ſcio enim te nunquam iudicaturum, me debuiſſe decernere, vt quaternæ centeſimæ ſoluerentur.

ὀυκ ἔλαθε σε] *Perſpicuè legendum, vt emandauit Malaſpina,* ὀυκ ἔλαθε. σὲ: *atque ita eſt in Decurtato. Significat* Cicero *ſe non potuiſſe illa, quæ de geſtu hiſtrionis in epiſtola quadam tetigerat, ita tectè & occultè litteris mandare, quin ea facilè Atticus intellexerit. notat autem eum locum epiſtolæ penultimæ libri ſexti,* Quod me maximè hortaris, &, quod pluris eſt quàm omnia, in quo laboras, vt etiam ligurino μώμῳ ſatisfaciam, moriar ſi quicquam fieri poteſt elegantius. *Nam cùm Atticus de fama Cireronis æquè ac de ſua laboraret, eáque de cauſa eum in quadam ſua epiſtola hortaretur, vt quammoderatiſſimè & integerrimè prouinciam regeret, vt in ea adminiſtratione nihil culpare ne Momus quidem poſſet: ei epiſtolæ Cicero poſtea reſcribens, referenſque illius verba de Momo, non ſimpliciter dixit ſe moneri ab Attico ad ſatisfaciendum Momo, ſed ad ſatisfaciendum Momo Ligurino, addita de ſuo voce, Ligurino, vt Hortenſium perſtringeret, quo neminem exiſtimabat acriorem fore ſui reprehenſorem. eo verò attributo notabat argutam eius in orando geſticulationem, perinde ac ſi tota illius actio λιγυρὰ eſſet, id eſt, arguta, quo nomine multorum cauillis, & dicteriis obnoxia fuit, vt refert Gellius libro pri-*

mo:& ſanè ſtriduli, & nimis arguti geſtus hiſtrionem magis decent, quàm oratorem: quod hîc indicat Cicero. ideo eodem illo loco, quem paullo ante adduximus, ſubiiciebat, moriar ſi quicquam fieri poteſt elegantius. *quæ verba ambigui ſunt ſenſus partim enim hoc declarant, ego prouinciam tantopere mihi abs te commendatam ita præclare rego, vt in eo munere obeundo nemo elegantiorem operam præſtare queat: partim ſic accipi poſſunt, ita bellè edo mimicos geſtus Hortenſii, vt nihil fieri poſſit elegantius. De malo & inuido animo Hortenſii in Ciceronẽ legenda eſt ſuprà epiſtola nona libri tertij, & tertia libri primi ad Quinctum fratrem.*

TV ſceleſtè ſuſpicaris] *Ait Atticum ſceleſtè ſuſpicari de intepretatione nominis,* Ligurinus, *quaſi ipſe ea voce hiſtrionem Hortenſiũ appellarit, propter λιγυρὰς, id eſt, argutos eius geſtus. nam cùm λιγυρὰ ſit ferè tota hiſtrionum actio, facetè ipſi hiſtriones Ligurini appellantur. Verùm non in eam partem ait ſe nomen id accepiſſe, ſed ἀφελῶς hæc ſcripſiſſe, cùm tantùm alluderet ad geſtus verè oratorios Hortenſii, qui, vt oportebat, erant argutuli. Videtur hæc purgatio eſſe εἰρωνική.*

IN Pompeium te ſpem] *Torneſianus, & Decurtatus, vt codices Malaſpinæ,* in Pompeium, *vt edidi. paullo poſt idem Decurtatus,* remouendum cenſeo illud diſſimulantem: *rectè. indicat enim hac voce,* illud, *quid ex verbis epiſtolæ Attici tolli velit, nempe vocabulum,* diſſimulantem, *quod ille Pompeio attribuerat, cùm ita ſcriberet.*

in Pompeium vel diſſimulantem ſpem omnem otij pono. *ea verò Pompeij diſſimulatio* Ciceroni *non placebat.*

IAM Scrofa] *Scripſerat Atticus* Ciceroni *cupere Scrofam ſibi prouinciam quandam, cuius nomen hîc reticetur, regendam mandari, affirmabátque eum ſumma cum laude in ea ſe geſturum. reſcribit ergo Cicero ſe velle Scrofam prouinciã eam habere, vbi ſpecimen edere poſſit probitatis, & integritatis ſuæ. nam quod petebat, lautum quoddam negotium erat.*

πολίτευμα] *Intelligit, ni fallor, repudiationem prouinciæ* Catoni *ex Prætura oblatæ. Ceteri, inquit, non probant factum* Catonis *in republica, qui prouinciam ſibi mandatam reiecit. gauderent enim ipſi prouinciarum adminiſtratione, ſi ea ſibi deferretur. Hac de re Plutarchus ſic* Catonem *ipſum loquentem inducit,* αὐτὸς μὲν γὰρ, ἔφη, διδομένης μοὶ μετὰ τὴν στρατηγίαν ἐπαρχίας, ἀπέστην.

RHOSIACA vaſa] *Victorius legit,* Rhoſij cauſam mandaui. *ego rectius ex Scidis, & Torneſiano,* Rhoſiaca vaſa mandaui. *Rhoſus vrbs erat ſita in ſinu Iſſico: Srabo,* καὶ ὁ κόλπος εἴρηται ἰσσικὸς, ἐν αὐτῷ δὲ πόλις ῥωσὸς. *Plinius,* oppidum Rhoſos, & à tergo portæ, quæ Syriæ appellantur, interuallo Rhoſiorum montium, & Tauri. *id oppidum celeberrimum erat vaſis fictilibus, quæ ibi fiebant. ideo Atticus volebat aliquot inde ſibi curari, quæ* Cicero *ſcribit ſe mandaſſe.*

Κέρας Phemio] *Cupiebat Atticus Phemio* κέρας

aliquod

aliquod muſicũ curari; quod Cicero faciendũ mandarat, vt Attici petitioni ſatisfaceret. Puto hunc Phemium libertum fuiſſe Attici, à ſtudio Muſices ita appellatum, quod inſtar eſſet Phemii illius Homerici, cuius mentio fit libro primo Odyſſeæ.

NIHIL moui] *Germanam & veram lectionem repoſuit Manutius, ita legens,* nihil moui, *pro,* nihil noui; *atque ita ſcriptum reperi in Decurtato.*

NIMIS graui præiudicio] *Hæc erat Edicti Prætorij de pactis conuentis formula, vt intelligitur ex libro ſecundo Ciceronis de officiis, & libro quarto Vlpiani ad Edictum:* Pacta conuenta, quæ nec vi, nec dolo malo facta erunt, ſeruabo: *quamquam Vlpianus plura addit in exceptione illa,* quæ nec vi nec dolo malo, *ex Saluio Iuliano, vt opinor, qui Edictum perpetuum ſub Adriano conſcripſerat, vt ait Eutropius. itaque ſic edixerat Bibulus de pactis conuentis inter publicanos & prouinciales,* Pacta conuenta inter publicanos & prouinciales, quæ nec vi, nec dolo malo facta erunt, ſeruabo. *hanc exceptionem,* quæ nec vi, nec dolo malo facta erunt, *ſcripſerat Atticus nimis grauis eſſe præiudicij in ordinem equeſtrem, cuius erant publicani, quòd eos quodammodo argueret & vis, & doli mali. nec enim Prætores eam adiecißent, niſi ſuſpicio fuiſſet publicanos quædam gerere conſueuiſſe vi, & dolo malo. Proinde Cicero honori & exiſtimationi eius ordinis conſultum cupiẽs de Bibuli edicto eam exceptionẽ ſuſtulit, eiuſq;*

loco aliam eiuſdem vis, ſed tectiorem ex edicto Aſiatico P. Mutij repoſuit.

NISI Conſul] *omnibus litteris exaratum erat in Cruſellino*, niſi Conſul: *nec aliter in Decurtato, niſi quod compendio legebatur* COS. *vt edidimus. Mox in vtroque ſcriptum erat*, in illa item, *vt rectè emendauit Malaſpina.*

IACET Theophraſtus] *Scripſerat Theophraſtus Zaleucum leges Locris ſcripſiſſe; qua in re ſequutus fuerat auctoritatẽ doctoris ſui Ariſtotelis, qui idem prodidit libro ſecundo de optimo ſtatu Reipublicæ.* νομοθέται δὲ ἐγένοντο ζάλευκός τε λοκροῖς τοῖς ἐπιζεφυρίοις, καὶ χαρώνδας ὁ καταναῖος τοῖς αὐτοῦ πολίταις.

NEMO Cornelius] *Nam ſi quis ex gente Cornelia viuo adhuc proauo Scipionis Metelli Cenſor poſt eius Conſulatum factus fuiſſet, excuſanda foret Scipionis huius Metelli ignorantia, qui neſciret Cenſuram illam ad alium quempiam eiuſdem familiæ potiùs quàm ad proauum ſuum referri debuiſſe, errórque ferendus exiſtimantis inſcribẽdum fuiſſe proaui ſtatuæ* COS. ET CENS: *quaſi per imperitiam vni tribueret quod duorum fuiſſet, qui eodem tempore vixiſſent. verùm poſt Conſulatum proaui iſtius Scipionis nemo eo viuo Cenſuram geſſerat. itaque abſurdum erat dictu, eum Cenſorem extitiſſe.*

SED de pantheris] *Antea legebatur*, & de pantheris, ſed à ciuitatibus, *nec aliter referebant Tornæſianus, & Huraltinus. nos Decurtati fi-*

fidem ſecuuti ſumus ita hæc edentis, ſed de pantheris fœde, ac ciuitatibus. *Ait Cœlium litteras quidem accurratè ſcriptas ad ſe miſſiſſe, ſed fœde ſcripſiſſe de pantherarum venatione, ac de ciuitatibus fraudandis ſolito fructu agrorum, in gratiam M. Fetidij. Hæc epiſtola Cœlij extat libro octauo earum, quæ ſcripta ſunt ad familiares.*

LITTERAS daturus] *Caſtigatiſſimè Decurtatus*, litteras daturus pridie Kalendas Ianuar. ſuauem habuit recordationem clariſſimi iuris iurandi, *hoc ſenſu; dies pridie Kalendas Ianuarias, qui daturus erat eas litteras tuas, quibus nunc reſcribo, ſuauem habuit recordationẽ clariſſimi illius iuriſiurandi, quod ego eodem die abiens magiſtratu præſtiti. Atticus eo die epiſtolam daturus ſcripſerat ſe recordatum fuiſſe illius iuriſiurandi. Dies litteras dare dicitur, quòd dationis tempus deſignet, alioqui futurum incertum.*

PRAE ære] *Inquinati hic ſunt omnes codices manu ſcripti, atque adeo ipſe Decurtatus, qui ita refert*, præ re. *emendaui*, præ ære. *nam æs alienum ſignificari puto, quo obrutus Lentulus coactus fuerat vendere Tuſculanũ: niſi εἰρωνικῶς, & per iocum dictum ſit*, præ ære, *hoc eſt, præ diuitiis, quaſi iis ita Lentulus affluxerit, vt coactus ſit vendere Tuſculanũ, quod παρὰ προσδοκίαν Cicero ſubiecit, cùm ſcribere debuiſſet, eum Tuſculanum emiſſe. nam diuitum eſt potiùs prædia emere, quàm vendere.*

SED heus tu] *Extrema pars huius epiſtolæ, totáque proximè ſequens perierant in Scidis. itaque*

adiuti ſumus ope Tornæſiani, Cruſellini, & Hu-ualtini; quorum ſcriptura hæc eſt huius loci, ſed heus tu, iámne vos à Cæſare per Herodem talenta Attica L. extorſiſtis? *quæ verba cum interrogatione legi debent. quærit enim quaſi mirabundus quomodo tam citò quinquaginta illa talenta extorta fuerint Cæſari; cùm ea Cæſar, & multò plura deſtinaſſet Nemorenſi ædificando.*

SVOS nummos] *Id eſt nummos ipſius Pompeij. nam Cæſaris bona ad Iuliam eius filiam, Pompeij tum vxorem, peruentura videbantur. ideo Pompeius eos nummos ſuos quodammodo eſſe contendebat.*

IN Nemorenſi] *Probo Turnebi coniecturam; cui veterum codicum lectio, quamquam deprauata, ita conuenit, vt nihil accommodatius, meo quidem iudicio, hîc excogitari poſſit: habent enim,* in memorem. *Diligentior futurus erat Cæſar in ædificando Nemorenſi, ne iterum nummi, quos eò deſtinarat, ſibi ab aliis creditoribus eriperentur. Iocatur* Cicero *in ſolutionem à Cæſare factam Attico, & aliys ipſius Cæſaris creditoribus, qui illum ita importunè appellarant, vt coactus fuerit nummos eis dinumerare, quos ædificando Nemorenſi reſeruerat.*

SI Curio legem] *C. Scribonius Curio Tribunus plebis lege definierat iumentorũ, vehiculorum, & ſeruorum numerum, quibus ſinguli ciues Romani ad iter faciendum vterentur: quam legem Viariam appellat Cœlius in epiſtola quadam ad Cice-*

ronem. in eam legem committebat P. Vedius, quod cum pluribus vehiculis & numeroſiore familia iter faceret, quàm ea lex pateretur. idcirco ſcribit Cicero eum pœnæ nomine H S centena penſurum, ſi ea lex perlata fuerit à Curione.

PLANGVNCVLAE] Iam olim emendaueram, plangunculæ, cùm in veteribus libris, extrita prima littera, legiſſem, langunculæ: quam meam caſtigationem ita probauit Lambinus, vt omnino ita legendum eſſe ſtatuerit. eſt autem planguncula, puſilla πλάγγων: quo nomine Græci ſignificant puppam. ita enim interpretatur vetus gloſſarion. quia verò πλάγγονες plærumque è cera fingebantur, ideo πλάγγων dicitur ſolis ardore liqueſcere apud Callimachum in hymno quo Cererem celebrat,

ὡς δὲ μίμαντι χιὼν, ὡς ἀελίῳ ἐνὶ πλάγγων,
καὶ τούτων ἔτι μεῖζον ἐτάκετο.

Ibi Græcus interpres, πλάγγων, inquit, κήρινος νύμφη. Huiuſmodi puppas Veneri dicare virgines ſolebãt. Perſius,

Dicite Pontifices in ſacris quid facit aurum?
Nempe hoc quod Veneri dicatæ à virgine puppæ.

Planguncula ergo, id eſt, puſilla ſigilla matronarum, inter res Vedianas inuenta fuerant: quarum vna imaginem referebat Iuniæ ſororis Bruti, & vxoris Lepidi. quam rem quia ægre ferebat Brutus, eum Cicero iocoſe vocat hominem brutum. at id ipſum quia leniter curabat, facilliméque ferebat Lepidus, eum idem auctor hominem lepidum appellat. facetè ergo alludit ad cognomina Bruti, &

Lepidi.

VRATVR] *Lego,* vratur; *non, vt eſt in vulgatis,* vtatur. *eſt autem,* vratur, *torqueatur, crucietur, iniquiſſimo animo ferat. Terentius,* vro hominem.

ROMANA incidant myſteria] *Romana myſteria celebrabantur quo die mundus patere dicebatur: de quibus plura dicam in epiſtolam* XXV. *libri* XV. *Quia verò vitio intercalationum incerta erat plerumque ratio dierum feſtorum, idcirco Cicero quærit quo die futura ſint illa myſteria; quod etiam quæſierat epiſtola vltima libri quincti.*

IN EPISTOLAM II.

QVOD mare tam ſequuti ſunt] *Ariſtoteles libro ſecundo de Republica tradit omnes fere Græcos mare accoluiſſe:* δοκεῖ δ' ἡ νῆσος πρὸς τὴν ἀρχὴν τὴν ἑλληνικὴν πεφυκέναι, καὶ κεῖσθαι καλῶς. πάσῃ γὰρ ἐπίκειται τῇ θαλάσσῃ, σχεδὸν τῶν ἑλλήνων ἱδρυμένων περὶ τὴν θάλασσαν πάντων. *Videtur hæc inſula (de Creta loquitur) ad imperium Græciæ tenendum facta natura; & commodè admodum ſita. nam ad quemlibet maris tractum procumbit; cùm ferè omnes Græci ad oras maritimas ſiti ſint. Non probabat Dicæarchus Græcorum rationem in ædificandis ſecundum mare omnibus ſuis oppidis, quod alios quoque improbaſſe refert Ariſtoteles libro ſeptimo eiuſdem libri, vbi in vtramque partem ea de re acutiſſimè diſſerit:* περὶ δὲ τῆς πρὸς τὴν θά-

λασσαν κοινωνίας πότερον ὠφέλιμος ταῖς εὐνομουμέναις πόλεσιν ἢ βλαβερὰ πολλὰ τυγχάνουσιν ἀμφισβητοῦντες. τό, τε γὰρ ἐπιξενοῦσθαι τινας ἐν ἄλλοις τεθραμμένους νόμοις ἀσύμφορον εἶναί φασι πρὸς τὴν εὐνομίαν, καὶ τὴν πολυανθρωπίαν. γίνεσθαι μὲν γὰρ ἐκ τοῦ χρῆσθαι τῇ θαλάσσῃ διαπέμποντας καὶ δεχομένους ἐμπόρων πλῆθος: ὑπεναντίαν δ' εἶναι πρὸς τὸ πολιτεύεσθαι καλῶς. ὅτι μὲν οὖν, εἰ ταῦτα μὴ συμβαίνῃ βέλτιον καὶ πρὸς εὐπορίαν τῶν ἀναγκαίων μετέχειν τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν τῆς θαλάττης οὐκ ἄδηλον. καὶ γὰρ πρὸς τὸ ῥᾷον φέρειν τοὺς πολεμίους, εὐβοηθήτους εἶναι δεῖ κατ' ἀμφότερα τοὺς σωζησομένους καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν: καὶ πρὸς τὸ βλάψαι τοὺς ἐπιτιθεμένους, εἰ μὴ κατ' ἄμφω δυνατὸν, ἀλλὰ κατὰ θάτερον ὑπάρξει μᾶλλον ἀμφοτέρων μετέχουσιν. ὅσα τ' ἂν μὴ τυγχάνῃ παρ' αὐτοῖς ὄντα, δέξασθαι ταῦτα, καὶ τὰ πλεονάζοντα τῶν γινομένων ἐκπέμψασθαι τῶν ἀναγκαίων ἐστιν. αὐτῇ γὰρ ἐμπορικὴν ἀλλ' οὐ τοῖς ἄλλοις δεῖ εἶναι τὴν πόλιν. οἱ δὲ παρέχοντες σφᾶς αὐτοὺς πᾶσιν ἀγορὰν, προσόδου χάριν ταῦτα πράττουσιν. ἣν δὲ μὴ δεῖ πόλιν τοιαύτης μετέχειν πλεονεξίας, οὐδὲ ἐμπόριον δεῖ κεκτῆσθαι τοιοῦτον. ἐπεὶ δὲ καὶ νῦν ὁρῶμεν πολλαῖς ὑπάρχον καὶ χώραις καὶ πόλεσιν ἐπίνεια καὶ λιμένας εὐφυῶς κείμενα πρὸς τὴν πόλιν, ὥστε μήτε τὸ αὐτὸ νέμειν ἄστυ, μήτε πόῤῥω λίαν, ἀλλὰ κρατεῖσθαι τείχεσι καὶ τοιούτοις ἄλλοις ἐρύμασι, φανερὸν, ὡς εἰ μὲν ἀγαθόν τι συμβαίνει γίνεσθαι διὰ τῆς κοινωνίας, ὑπάρξει τῇ πόλει τοῦτο τὸ ἀγαθὸν: εἰ δέ τι βλαβερὸν, φυλάξασθαι ῥάδιον τοῖς νόμοις φράζοντας καὶ διορίζοντας τίνας οὐ δεῖ καὶ τίνας ἐπιμίσγεσθαι δεῖ πρὸς ἀλλήλους. *hoc eſt, De commercio autem & uſu maritimo vtrũ*

ciuitatibus, quæ bonis legibus reguntur proſit, an obſit magna eſt controuerſia. nocere enim aiunt quominus probis legibus viuatur conſuetudinem cum peregrinis, qui aliis legibus atque moribus fuerint educati; obeſſe etiam nimiam hominum multitudinem. fieri enim ex vſu maris permultos mercatores, qui partim res exportent, partim importent. aduerſarique immenſam eam turbam, quo minus Reſpublica bene regatur. Verùm ſublatis his incommodis palam eſt præſtare vt vrbs atque regio maritima ſit, cùm vt tuto ibi degatur, tum vt rerum neceſſariarum copia affatim ſuppeditet, nam ad hoſtium impetum facilius ſuſtinendum eos vtrinque auxilio commodè iuuari poſſe oportet, quà mari, quà etiam terra, qui hoſtium periculo ſunt liberandi. cùm verò ingruentibus hoſtibus clades eſt inferenda, ſi vtrinque id fieri nequeat, certè ex altera parte id facilius aſſequentur, quibus participatio eſt vtriuſque commercij. in rebus etiã neceſſariis cenſenda facultas eſt ea aliunde accipiendi quibus ciuitas careat, quæque ſuperflua ſint ea aliò exportandi. ſibi enim ciuitas, non aliis, mercaturam exexcere debet. qui verò omni hominum generi forum, mercatúmque apud ſe inſtituunt, eò videlicet ſpectant, vt reditus, & vectigaliã inde parent: quæ immoderati quæſtus cupiditate cùm ciuitas exors & libera eſſe debeat, huiuſmodi mercatum in ea inſtitui nihil eſt neceſſe. Porrò quia multis locis, & vrbibus naualia, & portus etiam nunc opportunè adſitos eſſe videmus,

ita vt neque oppida ipſa occupent, neque ab iis admodum longè diſtent, ſed mœnibus muniantur, & aliis eiuſmodi propugnaculis, perſpicuum eſt, ſi quid forte commodi & emolumenti ex mutuo hominum vſu & ſocietate accidat, id omne ad ciuitatem eſſe peruenturum; ſin aliquid detrimenti, id facilè vitari poſſe legibus, quibus ſancitum & definitum ſit, quos homines non oporteat, quóſque oporteat inter ſe verſari, & commiſceri.

VIX accredens] *Reſtitui*, accredens, *ex Cruſellino, cùm vitioſe alij haberent*, aggrediens. *hoc autem verbo vtitur & Plautus Aſinaria*, neque diuini, neque humani quicquam accreduas, *& Lucretius libro* IIII, tum motus materiai Multimodi quàm ſint facilè hoc accredere poſſis.

QVAM tu de C. Veſtorio] *Iocus eſt in ambigua ſignificatione verbi*, crederem. *nam credere eſt fidem habere, vt creditur probatis auctoribus, & teſtibus oculatis. credere etiam eſt pecuniam vtendam dare, quod ſine periculo creditorum fit, cùm aſſidui, & locupletes ſunt ij quibus creditur; quales habebantur C. Veſtorius, & M. Cluuius, hic* Ciceroni, *ille Attico. itaque facetè* Cicero *ſcribit Dionyſium non minùs bene exiſtimaſſe de Dicæarcho, auctore probatiſſimo, quàm ipſe exiſtimaret de M. Cluuio, & Atticus de C. Veſtorio, quorum vterque & locuples, & ſpectatæ fidei habebatur. ideo putabat Dionyſius non minùs credendum Dicæarcho, quam illis.*

IVRISDICTIO nec impetirta] *Deprauatè*

in omnibus ferè codicibus, ante noſtram editionem legebatur, imperita, *pro,* impetrita, *vt ex codice Cruſellino correxi. quæ vox ducta eſt à ſacris litatis, aut ab auſpiciis. Plautus Aſinaria,* auguratum eſt, impetritum eſt, quouis admittunt aues. *Feſtus impetritum interpretatur impetratum. inde Cicero iuriſdictionem nec impetritam ei oppoſuit, quæ clemens erat cum omni facilitate. nam quamuis clementia & facilitas laudentur in ius dicente, conceſſio tamen nimis procliuis in vitio ponitur. idcirco Cicero hîc addit negationem, cùm vellet ſignificare grauem, & certam iuriſdictionem, quæ non temere inflectetur ad cuiuslibet hominis vota, quamuis alioqui clemens eſſet.*

TVN' qui ais] *Alij ex coniectura,* tun' qui ais. *at ego id ipſum ex fide Cruſellini.*

NIMIS, nimis] *Iteraui vocem,* nimis, *ex Torneſiano, & Cruſellino. ſed & verbum,* inquam, *ſatis indicat hac repetitione vſum fuiſſe Ciceronem.*

NESCIO quid ſit: ſed.] *Poſt vocabulum,* ſed, *ſtatuendum eſt punctum. eſt enim ἀποσιώπησις. quaſi innuat* Cicero *Cœlium non venturum, aut tale quid.*

TVA Corcyræa] *Noſtri omnes,* tua Corcyræa, *vt edidi: & ita etiam in ſuis fuiſſe refert Malaſpina.*

IN EPISTOLAM III.

PACTO & conuentu] *omnes noſtri manuſcripti,*

pacto & conuentu, *vt ſcripſi. nam conuentus maſculino genere dicebatur, vt plebiſcitus, & ſponſus, & alia eius generis.*

TAGAX] *Vicit tandem veritas. nemo enim, opinor, iam dubitat hîc legendum eſſe,* tagax, *vt olim ex codice Tornæſiano emendauit iuriſconſultus doctiſſimus Iacobus Cuiacius.*

GAVIVS eſt quidem] *Rectè Tornæſianus, & Cruſellinus edunt,* Gauius *: mendoſe vulgati,* Caius.

CIBARIA præfecti] *Legendum, vt iam ex Tornæſiano emendauit Lambinus,* cibaria præfecti: *quam lectionem præ ſe ferunt ceteri noſtri.*

OBIRATIONE] *Vulgò legebatur,* operatione: *de qua voce mirè inter ſe digladiantur Lambinus, & Gruchius. repoſui ex Decurtato,* obiratione: *quod verbum aptiſſimè conuenit cum ſuperioribus. dixerat enim Scaptium iratum abiiſſe. ceterùm obirationem non memini quidem alibi me legere. verùm ab eadem origine Liuius obiratum dixit libro primo hiſtoriarum,* aut fortunæ obirati cultum relinquebant deum.

NON contemnere ſe] Contemnere, *pro,* contemnebat. *quod genus loquendi frequens eſt ſcriptoribus Latinis. Granius, inquit, quem potentiores deſpiciebant, ipſe ſe non contemnebat, ſed plurimi faciebat: idémque reges oderat ſuperbos, hoc eſt, magnates illos, qui ipſum deſpectui habebant. Hîc Cicero ſibi partes ſumit Granij Luciliani, vt Bruti faſtū, & arrogātiam retundat, vſur-*

pátque verſus Lucilij, quos in ore frequenter Atticus habebat.

E gladiatoribus] *Fretus auctoritate Decurtati excudendum curaui*, è gladiatoribus, *addita præpoſitione*, è, *quæ magno ſententiæ incommodo deerat. indicat enim Hortenſii filium vnum de gladiatoribus fuiſſe Laodiceæ.*

SI NIHIL, nihil fieri] *Hunc quoque locum*, *repetita voce*, nihil, *rectè, niſi fallor, ex eodem illo Decurtato correxi. ſic enim ibi planè legebatur*, ſi nihil, nihil fieri, vel per tuum tabellarium. *ſi nihil ſit, inquit, quod ſcribas, volo tamen mihi nuncies vel per tuum tabellarium, nihil fieri.*

IN EPISTOLAM IIII.

μήτι νοήσῃς] μήτι, *pro*, μὴ ἔτι. *mox ſequitur*, εἷς δήπου, *quod eſt, tu vnus videlicet, id eſt, tu ipſe ſolus, nemine alio ad eam rem adhibito.*

IN EPISTOLAM V.

πεφυρακέναι] *Quod Latini dicunt conturbare, aut conturbare rationes, id Cicero Græce vertit* φυρᾶν τὰς ψήφους, *contrarium eſt expedire rationes. conturbant qui ſoluendo non ſunt, quique decoxerunt. inde vetus gloſſarion decoctorem interpretatur* φυρατὴν, *&* decoquere, καταφυρᾶν, ἀποβιτοῦν.

ἐξ ἄστεως] *Sic hunc locum caſtigaui ex Decurtato*, ἐξ ἄστεως ἐπαλόφα τειχῶν παρέδωκεν μνῶν κ δ,

μ η, ὀφειλημάτων Καμίλλῳ, ἑαυτόν τε ὀφείλοντα μνᾶς κ δ' ἐκ τῶν κροτωνιατικῶν, καὶ ἐκ τῶν χεῤῥονησιατικῶν μ η. *hoc eſt, libertus vxoris meæ ex vrbis ſepticollis mœnibus, id eſt, Romæ Camillo rationes edidit viginti quatuor, & quadraginta octo minarum, ſéque debere tradidit quatuor & viginti minas ex bonis Crotoniaticis, id eſt, ex bonis Milonis, & quadraginta octo ex iis quæ ſunt in Cherſoneſo. Primùm hîc aduertendum eſt, eius nomen, qui ediderat rationes Camillo, repeti debere, tanquam* ἀπὸ κοινοῦ, *ex proximis Græcis verbis. is autem fuit Philotimus, quem ibi vocat libertum vxoris ſuæ: tum ex iiſdem illis verbis ſumendum etiam* ἀπὸ κοινοῦ *vocabulum* ψήφους, *& cum verbo* παρέδωκεν *coniungēdum. notandum præterea Ciceronem hæc verba* ἑαυτόν τε ὀφείλοντα *&c. adiecisse* ἐπεξηγήσεως χάριν, *ut ſcilicet enucleatiùs explicaret quibus nominibus vtrāque ſummam ſibi Philotimus deberet: Sequitur* καὶ μνᾶς κληρονομήσας χμ, χμ, τούτων δὲ μηδὲ ὀβολὸν διαλύσασθαι, πάντων ὀφειληθέντων τῇ δευτέρου μηνὸς νουμηνίᾳ: *hoc eſt, & cùm redegerit ex hereditatibus quas creuit minas ſexies centenas & quadragenas, & ſexies centenas & quadragenas, illius tamen æris alieni ne obolum quidem diſſoluiſſe, cùm omnia debeantur iam inde à Kalendis ſecundi menſis, id eſt Februarij. Summa fide hîc expreſſi ſcripturam veteris Decurtati, quæ in numeris referendis multo caſtigatior eſt vulgata. id obiter obſeruandum iungi participium* κληρονομήσας *cum infinitiuo* διαλύσασθαι, *Attico more; cùm alioqui ſcribendum fuiſſet* κληρο-

νομήσαντα, *quarto caſu. ſic apud Ariſtophanem* μανθάνεις δὲ φησιν εἶναι; *Subiciit Cicero*, τὸν δὲ ἀπελεύθερον αὐτοῦ ὄντα ὁμώνυμον τῷ κόνωνος πατρὶ μηδὲν ὁλοσχερῶς πεφροντικέναι. ταῦτα οὖν πρῶτον ἵνα πάντα σώζηται, δεύτερον δὲ ἵνα μηδὲ τῶν τόκων ὀλιγωρήσῃς τῶν ἀπὸ τῆς προκειμένης ἡμέρας. *id eſt, eius autem libertum, cui idem nomen eſt quod patri Cononis, hoc eſt, qui Timotheus appellatur, id nulla prorſus ex parte curaſſe. primùm igitur videto, vt omnia ſeruentur, id eſt, vt nihil ex ſorte depereat: tum vt ne vſuras quidem negligas, quæ debentur ex die ſuperius appoſita.* προκειμένην ἡμέραν *vocat*, νουμηνίαν τοῦ δευτέρου μηνὸς; *id eſt, Calendas Februarias; quam diem ſupra appoſuerat. Poſtremò ſubiungit*, ὅσας αὐτὸν ἠνέγκαμεν σφόδρα δέδοικα. καὶ γὰρ περὶ ὧν πρὸς ἡμᾶς κατασκεψόμενος καί τι σχεδὸν ἐλπίσας. ἀπογνοὺς δὲ ἐλόσας ἀπιστεῖ ἐπιτίπων, εἴκω, αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν. *id eſt, per eos dies, quibus eum pertulimus, valde magno in timore fui. exploraturus enim ad nos venerat, & aliquid pœne ſperarat: ſed ſpe fruſtratus temere receſſit, ſic fatus, concedo. Turpe manere diu. Hîc pro voce nihili*, ΙΚΩ, *quã edidit Victorius, repoſui ex antiquiori noſtro*, εἴκω, *id eſt, cedo, manus do, victum me fateor, quia nihil impetrare potui.*

VETERE prouerbio] *Eraſmus rectè animaduertit idem eſſe hoc prouerbium cum illo Platonico è Gorgia*, νῦν δὲ ἐψεύσθην, καὶ, ὡς ἔοικεν, ἀνάγκη μοι κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον τὸ πάρον εὖ ποιεῖν, καὶ τοῦτο δέχεσθαι τὸ διδόμενον παρὰ σοῦ. *indicat enim Cicero Phi-*

lotimũ coactum fuiſſe æquo animo ferre denegationem illam remiſſionis pecuniæ, quam poſtularat, dixiſſéque boni eſſe conſulenda quæcunque fors tunc ferret, & quæ darentur accipienda. quò dicto acerbè notabat Ciceronis illiberalitatem, à quo nihil eorum, quæ petierat, potuerat impetrare.

RELIQVA videt] *Hunc locum fœdis maculis inquinatum ita ex priſco Decurtato purgauimus*, reliqua videt, & quantum fieri poteſt perſpicit animus. *quæ lectio ita perſpicua eſt, vt neque probatione, neque declaratione egeat.*

CALDVS Quæſtor] *Vulgati quidam libri*, Cœlius Quæſtor: *at omnes antiqui noſtri*, Caldus Quæſtor, *planè optimè. nam Caldus cognomen fuit Cœlij, vt apparet ex libro Q. Ciceronis de petitione Conſulatus.*

ATTICVLAE dices] *Acutiſſimè Malaſpina coniecit Ciceronem ſcripſiſſe*, Atticulæ, *pro*, articulatè, *vt vulgo referunt exẽplaria, eiuſque coniecturam confirmat auctoritas Decurtati, in quo diſertim exaratum eſt*, Atticulæ.

IN EPISTOLAM VI.

QVVM iam] *Non dubium eſt quin legendum ſit* cùm iam, *vt emendauit Malaſpina, quod nobis etiam probarunt Decurtatus, & Cruſellinus.*

TRADERE me] *Torneſianus*, traderem, *deminutè: Scidæ*, tradere me, *planè integrè. videbam, inquit, eaſdem, quæ mihi forent, eſſe tibi*

cauſſas dubitandi de eo quem diſcedens Prouinciæ præficerem; nempe me puero tradere prouinciam regendam, hoc eſt, quòd puero committerem prouinciæ adminiſtrationem.

Παλιγγενεσίαν] *παλιγγενεσίαν vocat honores adeptos poſt ſuam reuocationẽ ab exilio, in primiſque imperium proconſularẽ, quaſi id eſſet priſtini ſui ſtatus quædam inſtauratio. nam primùm editus in lucem videbatur, antequam a Clodio appetitus eſſet; mox interiiſſe, actus in exilium: renatus verò, cùm inde reuocatus eſt, & mox proconſule in Ciliciam miſſus. Hanc porrò παλιγγενεσίαν quibus poterat titulis & honoribus illuſtrare conabatur, vt turpem exilij notam deleret.*

IN EPISTOLAM VII.

EVM valde etiam] *Vt in codicibus Malaſpinæ, ſic in meis legebatur,* eum valde etiam.

SED plane volo] τὸ planè, *quod deerat in vulgatis, reſtitui ex manuſcriptis noſtris.* volo *autem eſt celerrimo curſu tanquam volatu feror.*

ISSI reliquiſſem] *Decurtatus, & Cruſellinus partim,* eſſe, *partim,* iſſe: *vnde iniecta eſt mihi ſuſpicio Ciceronem ſcripſiſſe,* Iſſi, *vt Manutius etiam legendum exiſtimat. Iſſus autem vrbs eſt Ciliciæ marititima.*

IN

IN EPISTOLAM VIII.

I I. KAL. Octob.] *Explicatè quidam libri referunt*, pridie Kalendas. *at in Decurtato, Torneſiano, & Cruſellino διὰ σημείων exaratum eſt*, II. KAL. *quod perinde eſt. nos veterem notam expreſſimus.*

L. Tarquitio] *Omnes noſtri*, L. Tarquitio, *quo modo in ſuis fuiſſe tradit Malaſpina.*

ILLE ne attingat] *Et ſententia ipſa flagitat vt legatur*, ille ne attingat, *& ita manifeſtiſſimè ſciptum eſt in Scidis.*

IN LIBRVM VII.

IN EPISTOLAM I.

CONFER iam] *Omnes mei ad vnum*, conferam. *Itaque probo emendationem Lambini*, confer iam.

Παϐίδος] *Poſt hunc verſum,*

ἀλλ᾽ ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθες,

in meis omnibus nullum aliud Græcum verbum ſubiicitur, præter vocem παϐίδος. *Victorius in poſtrema editione ſua ſuppleuit ex Homero quæ deeſſe videbantur, in hunc modum,* ὡς οὐδὲν γλύκιον ἧς παϐίδος. *ſed ego non temere auſim mutare veterem lectionem. puto enim Ciceronem ſecundum hunc verſum ita legiſſe,* παϐίδος ὡς οὐδὲν γλύκιον ἧς: *ideo pri-*

mam dumtaxat vocem ad eum notãdum appoſuiſſe. ſolet enim primis verbis integros verſus deſignare, vt libro primo, ſed neſcio an ταὐτόματον ἡμῶν. *verſus enim integer ſic habet,*
ταὐτόματον ἡμῶν κάλλιον βουλεύεται.

NEC cum Cæſare] *Non ſoleo nouam lectionem affingere repugnantibus libris antiquis. itaque nec hoc loco ſequutus eſſem coniecturam Malaſpinæ, quamquam valde probabilem, niſi eam confirmari vidiſſem auctoritate antiquioris noſtri. Proinde hunc locum ita lego*, nec cum Cæſare ſentienti pugnandum eſſe cum Pompeio.

EX Epiro an Athenis] *Scripſi*, ex Epiro an Athenis datis, *ex Decurtato, & Cruſellino. quod loquẽdi genus frequẽs eſt Ciceroni. ſic enim epiſtola tertia libri primi*, nos hîc te ad menſem Ianuariũ expectamus, ex quodam rumore an ex litteris tuis? *& epiſtola ſexta libri vndecimi*, Is dicitur Quinctum vidiſſe an euntem, an iam in Aſia?

IN EPISTOLAM II.

QVOD ſi ita eſt] *Prorſus hîc aliquid deerat. Quidam extrinſecus aſſumendum putant verbum*, gaudeo, *aut*, gratulor tibi. *Ego verbum*, eſt, *iteraui. ſuſpicatus enim ſum alterum negligentia librariorum omiſſum fuiſſe. ſi, inquit, ita eſt vt quartana à te diceſſerit, ita euenit, vt maximè opto.*

QVAM tu velles] *Decurtatus, vt codices Malaſpinæ*, quam tu velles ſe à me diligi: *& ita legendum.*

De Tortorij vncis] *Library in hoc Curiano Tortorio, tamquam ſæui quidam librorum carnifices, crucem fixiſſe ſtudioſis omnibus videntur. ita enim hunc locum deprauarunt, vt ne Cicero quidem eum pro ſuo agnoſcat, mirificéque in diſquirenda eius ſententia lectorum animi exerceantur. ſanè initio conſtitueram hoc vlcus intactum relinquere, & fortaſſe præſtitiſſet. ſed cùm ex priſcis codicibus remedium ei adferre tentaſſem, res ita ſucceſſit, vt neque ſtudij, neque operæ me poſtea pœnituerit. Verùm iudicabunt lectores ex perturbatis antiquæ lectionis veſtigiis fruſtráne manus ei admouerim. ſic autem erat in Tornæſiano,* Eius teſtamentum detortorium Ciceronum ſignis obſignatum, cohortíſque Prætoriæ: fecit palam te ex libertum extaruacus: *In Cruſellino ſic*, Eius eſt teſtamentum de tortoriũ Ciceronũ ſignis obſignatũ, cohortíſq; Prætoriæ. fecit palam te exlibertus, me extrauatus: *In Decurtato verò hoc modo*, Eius eſt teſtamantum de tortori vncis ceronum ſignis obſigna tum, cohortíſque Prætoriæ. fecit palam te exlibertus, me exatruatus. *Hinc maculas commodè deleri poſſe extſtimaui, ſi pro*, tortori, *ſcriberetur*, tortorij: *pro*, ceronum, geronum: *pro*, exlibertus, exlibratus; *& pro*, exatruatus, exartuatus; *ſi denique totus hic locus ita conciperetur*, Eius eſt teſtamentum de tortorij vncis, geronum ſignis obſignatum, cohortíſque Prætoriæ. fecit palam te exlibratus, me exartuatus. *Indicat Cicero Curium feſtiuum teſtamentum feciſſe de vncis*

eius loci vbi noxij homines, & potiſſimũ ſerui, torquebantur, & capite pœnas dabant; quem locũ ea de cauſa tortoriũ appellabat, ludebátque in ambiguo ſignificatu vocabuli, vncis, *quaſi id non modò de vncis intelligeretur, quibus damnatorũ corpora trahebantur, ſed etiam de vnciis, in quas as diuidi ſolebat; perinde ac ſi eo teſtamento definitum eſſet, quo genere tormentorum quemque noxiorum illorum plecti oporteret, ita vt rata pars tormentorum ſingulis tribueretur. Vncis trahi capitis damnatos conſueniſſe notius eſt quàm vt egeat probatione. illud quoque triuiale, tribuiſſe veteres aſſem teſtamentarium in duodecim vncias, quibus, pro earum numero, vſque ad ipſum aſſem, indita erant propria nomina. Addit Cicero teſtamentum illud obſignatum fuiſſe ſignis geronum, & cohortis Prætoriæ, quibus verbis indicat noxios illos, qui condebant teſtamentum hoc pœnale, ita caſos fuiſſe à ſeruis publicis, & à lictoribus, vt extarent in eorum corporibus vibices, & plagæ, tanquam ſigna quædam impreſſa, quibus à teſtibus obſignari ſolent teſtamenta. Gerones ait Fulgentius in libro de priſco ſermone à veteribus alio nomine Brutianos nũcupatos. Brutianos vero Feſtus interpretatur adminiſtros, qui officia ſeruilia magiſtratibus præſtabant, quorum generis erant etiam lictores, quos hîc ſignificauit nomine cohortis Prætoriæ. Conſules enim & Prætores lictoribus, tamquam cohorte quadam Prætoria, ſtipabãtur. exercebant autem lictores carnificinam in damnatos. Liuius libro primo,*

I lictor, colliga manus. acceſſerat lictor, iniiciebátque laqueum. *Ceterùm in eodem illo teſtamento duo quidam ſupplicio addicti facetè fingebantur heredes palam facere, vnus Ciceronem, & alter Atticum: & quidem Atticum exlibratus, id eſt, is qui ita virgis & fuſtibus cæſus fuerat, vt tota eius cutis conſciſſa eſſet; Ciceronem verò exartuatus, hoc eſt, is cui ſecuri amputata fuerant mēbra. itaque pellem ſibi detractam teſtamento relinquebat exlibratus; artus diſſectos exartuatus. palam autem heredes nuncupabant, ac ſi teſtamentum illud fieret in procinctu. publicè enim pœnas dabant. ideo multos habebant ſui ſupplij teſtes. Atque hæc quidem erat Curiani teſtamenti vrbanitas. verùm ne quis nouitate horum vocabulorum,* exlibratus, &, exartuatus, *offendantur, lectorem monitum velim ea apud Nonnium etiam inueniri, non quidem iuncta ex præpoſitione,* ex, *ſed, quod perinde eſt,* ἐκ τοῦ, de. *ſic enim Nonnius,* Delibratum, *inquit,* decortitatum, vt deartuatum per artus diſciſſum. *ſed & verbum deartuare vſurpauit Plautus in Captiuis, & delibrare Columella.*

FECIT] *Heredem. id enim extrinſecus aſſumendum,*

PALAM] *Vlpianus libro ſecundo ad Sabinum* palam *interpretatur, ita vt heredum nuncupatio à teſtibus exaudiri poſſit. ſed Curius iocosè ſcripſerat,* palam, *cùm indicaret noxios illos publicè pœnas dediſſe.*

IN Actio] *Videtur fuiſſe Corcyræ locus, ita dictus,* ἀπὸ τῆς ἀκτῆς, *id eſt, à littore. non enim hîc intelligit Actium vrbem Acarnaniæ, quæ poſtea ab Octauio appellata eſt Nicopolis, quò ſe veniſſe refert epiſtola* IX. *libri* V.

BENE eueniat] *In omnibus noſtris eſt,* bene eueniat, *nec vlla cauſſa fuit vt eam ſcripturam reiicerem. ſunt enim ſolemnia verba, quæ Græci, boni ominis cauſſa, præfari ſolebant, quoties aliquid magni ponderis & momenti aggrediebantur. inde Laertius Ariſtotelem, & Theophraſtum ſcribit ita ſua teſtamenta exorſos eſſe,* ἔςαι μὲν εὖ. *ſic Latini dicebant,* bonum factum, & , quod fœlix fauſtum, fortunatúmque ſit : *Quia verò Carneades etiam rem turpem acturus, hoc eſt, Veneri operã daturus hoc modo præfabatur, idcirco ſcribit Cicero eum ſpurcè loquutum fuiſſe, prudentius tamen quàm Epicureos. ſignificaſſe enim eo dicto ſe procreandæ ſobolis cauſſa conſueuiſſe cũ mulieribus rem habere, quippe qui optaret vt complexus proſperè ſuccederent, quo inde liberi naſcerentur. contra Epicureos prædicare ſolitos ſe, ne malum haberent, hoc eſt, ſua cauſſa, non alterius cuiuſquam, nempe liberorum quærendorum, cum mulieribus caput limare. Puto Carneadem hæc verba,* εὖ μὲν ἔςαι, *hoc eſt,* bene eueniat, *non modò in re venerea, ſed in omnibus rebus agendis vſurpaſſe, quòd mortis metu, vt refert Laertius, cùm valde perturbaretur, nihil in rerum natura periculo carere exiſtimaret, idcirco vbique infœlices euentus fauſta*

hac ominatione auerruncare conſueuiſſe.

NON intelligant] *In meis omnibus eſt*, intelligant, *cur interrogatione.*

COMMODO expectabam] *Scripſi*, commodò, *ex Scidis. ita verò ſæpiſſime veteres loquebantur pro commodè, aut commodùm, vt tradit Chariſius. Plautus Milite glorioſo*, ecce autem commodò aperitur foris.

QVI eadem liber] *Solebant domini, qui ſeruos manu mittebant, quaſdam eorum operas ſibi recipere, ad quas præſtandas eos iureiurando adigebant. Vlpianus libro vigeſimo octauo ad Sabinum*, vt iuriſiurandi obligatio contrahatur, liberum eſſe oportet qui iuret, & libertatis cauſſa iurare: *&* *paullo poſt*, iurare autem debet poſt manumiſſionem, vt obligetur; & ſiue ſtatim, ſiue poſt tempus iurauerit, obligatur. iurare autem debet operas, domum, munus ſe præſtaturum; operas qualeſcumque, quæ modò probè iure licito imponuntur: *& Paulus libro ſeptimo ad Plautium*, ſeruum teſtamento ita manu miſi; Si iurauerit ſe Cornelio filio meo decem operarum daturum, liber eſto: quæritur quid iuris ſit, & ſciendum eſt iurando ſeruum conditionem implere, ſed non teneri operarum nomine: quia, niſi poſt manumiſſionem iuret, non obligatur. *Druſus ergo Prætor dicebat ſe eos non manumiſiſſe, qui libertate donati non iurarent ſe eaſdem operas præſtituros patronis, quas iiſdem adhuc ſerui præſtare conſueuiſſent.*

RECTE vindicarentur] *Puta liberali cauſſa, tunc enim ſerui etiam inuitis dominis in libertatem aſſeruntur, nec iurare coguntur ſe operas illis præſtituros.*

IN EPISTOLAM III.

SAEPE opportunè dici videtur] *Aduerbium*, ſæpe, *quod aberat à vulgatis, reſtitui ex Tornæſiano, Decurtato, & Cruſellino. prouerbium hoc*, quid ſi hoc melius? *opportunè, inquit, dici videtur cùm alias ſæpe, tum in hoc meo negotio. Malaſpina particulam*, vt, *quam omnes noſtri ſummo conſenſu retinent, non ſatis apposite in copulam*, &, *mutauit.*

NI vno ciui] *Omnes mei*, in vno ciui. *ſcripſimus*, nj, *pro*, jn, *litteris tranſpoſitis, ita poſtulante ſententia: nam*, nj vno ciui, *ſignificat niſi per vnum ciuem, niſi vnius ciuis opera.* res *autem hîc negotium & difficultatē notat, vt Græcis* ἔργον. *Idem Cicero libro* XI *harum epiſtolarum*, Te expecto, quem videre, ſi vllo modo pote, eſt enim res, peruellem. *Porro cùm hîc ſcribitur*, vno ciui, *Pompeius indicatur, qui ſolus reſiſtere poterat Cæſari.*

HIC omnia facere omnis] *Sumendum* ἀπὸ κοινȣ̃ *è ſuperioribus verbum*, video.

IIS SE ſolis] *Antea docuimus ſæpe in his epiſtolis*, non, *pro*, nunc, *vitio librariorum legi, vt accidit hoc loco, vbi negandi particula ferri*

non poteſt.

MIHI ab illo hoc tempore] *In nullo formis excuſo reperias has duas voces,* hoc tempore, *quas ex Tornæſiano, & Cruſellino deſcriptas in hoc noſtrum exemplar retuli.*

DE ſerperaſtris] *Serperaſtra propriè ſunt adminicula, quæ cruribus puerorum primùm ambulãtium alligantur, ne ij vari, aut compernes fiant, dicta à ſirpando, hoc eſt, ligando: unde ſirpiculæ apud Varronem de lingua latina. ideo fortaſſe ſcribendum ſirpiraſtra. Hoc autem nomine* Cicero *hîc notat præfectos cohortis ſuæ, hoc eſt, Legatos, Quæſtores, Tribunos, & alios quos ſecum duxerat, quorúmque opera in coercendo exercitu, & regenda prouincia vtebatur, quòd illi eorũ, quibus præerãt, vitia corrigere deberent, vt ſerperaſtra crurum diſtortiones. eos tamen Atticus audierat peſſimè ſe gerere, & ad omne nequitiæ genus dilabi; ideo ſcripſerat* Ciceroni, *vt ei malo mederetur. reſpõdet ergo* Cicero *eos antea dilapſos tunc ſe ſe collegiſſe.*

GENER eſt ſuauis mihi] *Sic interpungéndum,* gener eſt ſuauis mihi, Tulliæ, Terentiæ; *vt deinde ſequatur,* quantumuis vel ingenij, vel humanitatis, *hoc ſenſu, in eo eſt quantumuis vel ingenij, vel humanitatis. nam vox,* ſatis, *ſeparatim ſumenda eſt. ſignificat enim abunde eſt.*

CETERA quæ noſti] *Facultates intelligit, quæ tunc mediocres erant in Dolabella. nam is ita poſtea res ſuas profligauit, vt tandem de nouis tabulis inducendis cogitarit, quarũ beneficio ſperabat*

are alieno ſe liberatum iri.

REM me facere rerentur] *Edidi, vt erat in Scidis*, qui omes, præter eum de quo per te egimus, rem me facere rerentur. ipſis enim expenſum nemo ferret. *Senſus eſt: tu ſcis quos aperierimus, id eſt, quales eſſe quoſdam deprehenderimus, detecta eorum inopia; qui omnes tamen, vno tantùm excepto, exiſtimarent me rei meæ optime tunc conſultum voluiſſe, quòd cogitarem de Tullia ipſis nuptui danda. ita enim ſe diuites eſſe prædicabant, vt nemo ſibi expenſum ferret, id eſt, tabulas proferre poſſet expenſæ, & creditæ ſibi pecuniæ. negabant enim ſe vlli quicquam debere. Verùm hæc verba*, ipſis enim nemo expenſum ferret, *in contrarium ſenſum* Cicero *iocularitèr detorſit, cùm indicare vellet omnes ita de iis malè exiſtimaſſe, vt nemo eis quicquam credere, & expenſum ferre voluerit. quiuis enim norat eos non eſſe ſoluendo.*

IN EPISTOLAM V.

PONTINAM ſummam] *Emendaui*, Pontinam ſummam, *vt erat in Decurtato. intelligit enim ſummam paludem Pontinam, hoc eſt, ſummam partem Pontinæ paludis, quæ non procul abeſt à Terracina.*

IN EPISTOLAM VII.

ILLVD puta tu non adſcribis] *Vulgati libri,*

illud puto, *quod prorſus adulterinum eſt, & ſuppoſititium; cuius loco in Tornæſiano & Cruſellino legitur,* putato. *Sanè, niſi hac parte laceræ forent Scidæ, certam & indubitatam lectionem haberemus. nam eum codicem raro fallacem deprehendi. Ego pro,* putato, *legendum exiſtimaui,* puta tu, *vt τὸ* puta, *accipiatur ἐπιρρηματικῶς, pro, ſcilicet; cuius ſignificatus in promptu ſunt exempla. illud ſcilicet,* & tibi gratias egit, *tu non adſcribis.*

NE moleſtus ſim familiæ] *Editio Victoriana neque particulam,* ne, *neque verbum,* ſim, *habet, quod vtrumque tamen legitur in Tornæſiano, & Cruſellino.*

QVID ſenſurus ſim] *Vulgatam lectionem non mutaui: quamquam in Tornæſiano pro,* ſenſurus, *erat,* facturus. *paullo ante etiam idem codex habebat,* mittit, *pro,* mittat.

ILLVD vna datum eſt] *Cùm Cæſari conceſſum eſt vt ſuo tempore abſens petere poſſet Conſulatum, illud vna datum eſt, vt in ea petitione eius etiam exercitum retinentis ratio haberetur. ei enim tributum fuerat decem annorum imperium in Gallias, quod tempus cùm nondum expiraſſet, & interea ceſſiſſet tempus petendi Conſulatus, abſens, & cum imperio iure eum petere poterat.*

IN EPISTOLAM VIII.

RECTVM NE ſit] *Heres quandoque teſtamento iubebatur ferre nomen teſtatoris: cuius rei*

exemplum extat apud hunc auctorem libro III. *Officiorum de M Satrio. Huiuſmodi heredis inſtitutio dicebatur adoptio in nomen, & familiam: Suetonius in Iulio Caſare,* ſed nouiſſimo teſtamento tres inſtituit heredes ſororum nepotes, C. Octauium ex dodrante, & L. Pinarium, & Q. Pedium ex quadrante, reliquos in ima cera: C. Octauium etiam in familiam, noménque adoptauit. *Iam mulieres, dum quidem viuebant, neminem adoptare veteri iure Romano poterant. verùm non prohibebantur quos vellent teſtamento in nomen, familiamque adoptare, vt perſpicitur ex hoc loco. ea enim adoptio in tempus mortis incidebat; quo fiebat vt illæ numquam haberent in poteſtate quos adoptabant teſtamento. De conditione nominis ferendi in hæc verba diſſerit Caius iuriſconſultus libro ſecundo fideicommiſſorum,* ſi verò nominis ferendi conditio eſt, quam Prætor exigit, rectè quidem facturus videtur ſi eam expleuerit. nihil enim mali eſt honeſti hominis nomen aſſumere. nec enim in famoſis & turpibus nominibus hanc conditionem exigit Prætor. *In eandem ſententiam ſcripſit Macianus libro* IIII. *fideicommiſſorum rationem habendam eſſe eius dignitatis, qui heres inſtitutus iuberetur nomen ferre turpis perſonæ, puta veſpillonis. Hac itaque de cauſſa ſcribit hîc* Cicero *σκέμμα πολιτικὸν eſſe, debeátne vir nobilis, mulieris teſtamento, mutare nomen. turpe enim videtur mulierem habere ſui nominis auctorem; cùm nomen gentem, & familiam indicet; & vulgo nato-*

rum ſit genus ad mulieres referre, hoc eſt, ad matres,

QVANTVM quaſi ſit] *Nam ſi parum quæſtuoſus ſit ille trientis triens, auctor non ero Dolabellæ vt nomen mutet, imò quo minùs id faciat ipſum dehortabor. ſin opimus & fructuoſus erit, conabor illi perſuadere aſſumendum eſſe nomen teſtatricis. Pendebat ergo tractatio philoſophica huius quæſtionis ex trientis æſtimatione.*

AD L, Auernum] *Quid Lauernium ſit, quod in vulgatis codicibus legitur, ingenuè fateor me neſcire. Scidæ habent,* Lauernum: *cuius vocis ſi primam litteram, tanquam notam, à reliquis ſeiungas, germanam lectionem huic auctori reſtitues. nam hac nota L. Cicero lacum ſignificauit, vt ex ſequēti vocabulo facilè cognoſcitur. nemini enim paullo humaniori ignotum eſſe puto lacum Auernū, qui non longè abeſt à Formiis.*

ἴυγξ reliquendæ vrbis] *Græcum hoc vocabulum valde deformatum erat in libris antiquis. nam alij habebant,* ni, *alij,* in; *Decurtatus,* INX; *vnde conieci legendum* ἴυγξ, *quæ vox pellaciam, & illecebras ſignificat. Pindarus Ode* IIII *Nemeorum,* ἴυγγι ἕλκομαι ἦτορ: *pellacia, inquit, mihi animus ducitur.*

IN EPISTOLAM IX.

SED iſtud ipſum] *Ludit in ancipiti ſignificatu horum verborum,* at ſic malo: *quaſi vox* malo *non*

modò à verbo, malo mauis, *ſed etiam à nomine*, malũ, *ducta videretur. ſed iſtud ipſũ, inquit; quod modo ſcripſi, nempe*, malo, *aliquis malum exiſtimet, hoc eſt, à nomine malum deduci cenſeat, non à verbo* malo, *& ita putet in ea voce O magnũ, id eſt, longum eſſe. nam O producitur cùm a* malũ *fit* malo, *in tertio, aut ſexto caſu. Græcorũ more O productũ vocat O magnum, apud quos O longum appellatur ω μέγα. Iocatur verò quaſi illa verba*, At ſic malo, inquies, quàm cum exercitu, *hoc ſenſu accipi potuerint: at ſic, nempe ſi Cæſar Conſul factus fuerit, malo, id eſt, propter malum & detrimentum quod allaturus eſt Reipublicæ, inquies eum magis timendum eſſe, quàm ſi exercitum habeat. Iam*, putet, *pro*, putat, *ex Decurtato correxi.*

SIC O magnum] *ἀπὸ κοινοῦ ſumi debet verbũ*, putet, *hoc ſenſu, ſic putet O in voce*, malo, *magnum eſſe.*

IN EPISTOLAM X.

ET ſtupens] *Emendaui*, ſtupens, *cuius meæ caſtigationis approbatores habeo Decurtatum, Tornæſianum, & Cruſellinum.*

IN EPISTOLAM XI.

NISI vbi honeſtas? niſi.] *In poſtremo*, niſi, *eſt ἀποσιώπησις. explicatè dixiſſet, vbi eſt dignitas*

niſi vbi honeſtas? niſi forte in ſceleratis, & perditis hominibus, qualis eſt Cæſar. *ij enim honeſtatem cum dignitate nullo modo coniungunt.*

IN EPISTOLAM XII.

DATAM XII. KAL.] *Expunxi vocem*, IVN. *à ſciolo quodam huc inuectam, cùm eam abeſſe, & rectè quidem, à Decurtato animaduertiſſem. Non appoſuit autem nomen menſis, vt neque poſtea cùm ſcribit*, Formiis X. KAL. vidi Libonem, *quòd Atticus ſatis ſciret quo de menſe loqueretur, nempe de Februario, vt recte notauit Malaſpina.*

IN EPISTOLAM XIII.

IS AVTEM valet exercitu] *In noſtris erat*, valet exercitu, tenet multos ſpe & promiſſis, *quo modo edidi.*

EXVRGERE poterimus] *Nos erigere, cùm nunc iaceamus.*

RES teſtis] *Non modò in Tornæſiano, quod etiam teſtatus eſt Lambinus, ſed & in Scidis, & Cruſellino legitur*, res teſtis, *planè rectè. Iidem etiam libri in hac ipſa epiſtola ſic poſtea ſcriptum habent*, quippe cùm de me ipſo ac de meis te conſiderare velim; *quo loco vitioſè vulgo legitur*, quippe cum de ipſo ac de me iſta conſiderare velim..

SVCCONES dicis] *Exaratum reperi in Tornæſiano & Cruſellino*, ſaccones dicis: *in Decurta-*

tato, ſuccones dicis, *quod rectum puto. nam vocabulum* ſuccones *fictum eſt à Cicerone vt Latinè exprimeret illud alterum*, Oppios, *quod Atticus* ἀπὸ τῦ ὀπῦ, *id eſt, à ſucco formarat, geminato P. de induſtria, vt id magis Latinum videretur, & Græcas aures melius falleret. nam Oppiorum erat familia Romæ, & Oppius collis, cuius meminit Varro de lingua Latina. Oppiorũ autẽ & ſucconũ appellatione arbitror coactores, & argentarios ſignificari. nam* ὀπὸς, *id eſt, ſuccus propriè dicitur lacteus humor è fici ramo expreſſus, quo vtebantur coaguli vice ad conficiendos caſeos, vt ait Varro libro* III. *de re ruſtica. inde* ὀπίαν τυρὸν *Euripides in Cyclope caſeum appellauit ſucco ficulno coactũ. Itaque vt ſucus ille fici lac in caſeũ cogebat, ſic coactores, id eſt, argentariorum miniſtri, aut ipſi argentarij pecuniam debitam hinc inde cogere, & in vnam ſummã cõgerere conferréque ſolebant. qua de cauſa eos eleganter, obſcurè tamen, Atticus nominarat Oppios: quod nomen Cicero interpretatus eſt ſuccones. Ii autem erant Attici contubernales, vt apparet ex epiſtola* VII. *libri octaui, hoc eſt, habitabant in ædibus quibuſdam Attici, quæ erant in Velia; vnde hîc Oppij de Velia, & alibi Oppij Velienſes appellantur. Eorum autem opera, quantum coniectura duci poſſum, Atticus fœnus exercebat. Ceterùm Velia regio erat vrbis Romæ Palatino monti coniuncta.*

AESTVAVI diu] *Omnibus litteris ſcriptum eſt*, æſtuaui, *in Decurtato: quo modo legendum*

iam

iam dudum docuerunt Turnebus, & Lambinus.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

IN EPISTOLAM XIIII.

CVM fluenrer] *Rectè Lambinus ex deprauata Tornæſiani ſcriptura repoſuit*, fluenter, *& ita excudendum curaui. In Decurtato littera huius vocis oculos, præ vetuſtate, fugiebant.*

SPERO eſſe in præſentia] *Veteres noſtri ita ſummo conſenſu referunt*, ſpero eſſe in præſentia. *ſenſus eſt, ſpero eſſe in præſentia quòd pacem habeamus.*

IↃↃ FVERVNT] *Sic decurtatus, & Cruſellinus. at Tornæſianus*, CIↃ fuerunt.

IN genero noſtro] *ἀπὸ κοινοῦ offendimus.*

IN EPISTOLAM XV.

HAVD auditus] *Iam olim putaram particulam*, haud, *hîc omiſſam fuiſſe negligentia librariorum, ob ſimilitudinem primæ ſyllabæ vocabuli proximè ſequentis*, auditus: *quam coniecturam poſtea confirmauit auctoritas Decurtati, in quo perſpicuè ſic exaratum eſt*, haud auditus in conſilio.

FVFFANO que] *Legendum*, Fuffano, *ex antiquis libris.*

IN EPISTOLAM XVI.

CONSVLVM ac Pompeij] *Rectè Malaſpina*

coniecit legendum, Conſulum ac Pompeij, *vt apparet ex hac compendiaria ſcriptura Decurtati*, & *reſponſis* COSS. ac Pomp.

IN EPISTOLAM XVII.

TVAE LITTERAE] *Hinc fecimus initium epiſtola. nam qua proxime antecedit data eſt* III. KAL. *hac verò* IIII. *Nonas. ſed & ante hac verba appoſita eſt in Decurtato ea nota, qua plerumque in eo libro diſtingui ſolent epiſtola.*

IN EPISTOLAM XVIII.

TVRPI pace] *Conſentiunt Decurtatus, & Cruſellinus cum Tornaſiano, & iis quibus vſus eſt Malaſpina, in huius ſcriptura repraſentatione*, turpi pace nobis, an miſero bello. *Iidem etiam hac ſic referunt*, vinciri præſidiis; *& mox*, ô vix vllo otio compenſandam.

ROGATVS eſſet ſcio] *Verbum*, ſcio, *non eſt in editione Victoriana: extat tamen in antiquis noſtris; & ſanè hinc abeſſe non poteſt abſque ſententia incommodo.*

IN EPISTOLAM XX.

QVORVM ergo] *Legendum eſt*, ergo, *vt ex Decurtato repoſui, non*, ego: *eſt enim*, quorum ergo, *quorum gratia.*

IN EPISTOLAM XXI.

AD Nonas Feb.] *Non mutandam puto vulgatam lectionem, præſertim cùm manu ſcriptorum codicum auctoritate nitatur. Dixit autem ſe veniſſe Capuam ad Nonas Februarias, vt ſcilicet adeſſet Capuæ ipſis Nonis. itaque epiſtola* XX *huius libri ſcribit ſe pridie Nonas veniſſe. Opinionem hanc noſtram confirmant hæc verba eiuſdem epiſtolæ*, Iam enim aderunt Conſules ad ſuas Nonas. *eo fit vt nihil etiam mutandum putem in his verbis epiſtolæ* XVI, Nos à Conſulibus Capuam venire iuſſi ſumus ad Nonas Februarias.

IN EPISTOLAM XXII.

NVLLO modo. quid?] *Edidi lectionem Decurtati, & Tornæſiani, qui ſic hæc referebant*, num etiam honeſte? nullo modo. quid? à te petam conſilium, vt ſoleo? explicari res non poteſt.

IN EPISTOLAM XXIII.

CASSIO litteræ] *Non tantùm in Tornæſiano, ſed in omnibus etiam aliis, quos habui, ſcriptum eſt*, Caſſio: *quo modo procul dubio legi debet. indicat enim litteras ad Caſſium allatas fuiſſe.*

MILITVM III. milia] *Victorius pro* III. milia, *edidit*, vim, *deceptus antiquis his*

notis, III milia. *itaque in re plana & manifeſta nullus eſt ampliùs dubitandi locus.*

IN EPISTOLAM XXV.

O rem miſeram] *Noſtri omnes*, ô rem miſeram: *in vulgatis deeſt* ô.

IN EPISOLAM XXVI.

QVOTIES exorior?] *Legendum cum interrogatione. Indicabat enim Atticus ſe multoties exoriri, id eſt, è mæſtitia, qua pæne conciderat, recreari, quòd ſæpe boni nuncij de rebus Pompeij, déque Republica ad ſe perferrentur.*

PRO SVIS R. GESTIS] *Scripſi, vt exaratum erat in Scidis*, PRO SVIS R. GESTIS, *id eſt, pro ſuis rebus. nam nota* R. *in vulgatis euanuit.*

IN LIBRVM VIII.

IN EPISTOLAM I.

NEC tamem tam] *Quidam veteres*, nec tamen læta: *alij*, nec tam læta: *rectiſſimè Decurtatus*, nec tamen tam læta.

PRO derelicto] *Codices Tornaſianus & Cruſellinus*, pro relicto: *illud alterum vſitatius &, vt puto, verius.*

NEC me M. Lepidi] *His reſpondit Atticus* VIII KAL. *Martias, vt intelligitur ex verbis ipſius Attici, quæ referuntur epiſtola* X *libri* IX.

IN EPISTOLAM II.

QVO MODO EAPSE] *Locus deprauatus tam in manuſcriptis quàm in excuſis. Tornaſianus ſic habet*, quomodo eſſe: *Cruſellinus*, quomodo è ſe: *Decurtatus*, quo modo à ſe: *lego*, quomodo eapſe, *id eſt, ea ipſa.*

NON in ipſa vrbe] *Deerat in Victoriano vox*, urbe, *quam ex manu ſcriptis repoſui.*

ILLVD, des id feras] *Hic locus valde animum meum exercuit, antequam in codicem Decurtatum incidiſſem. putabam enim quædam Græca verba hic deſiderari, de quibus ſupplendis quo plus cogitabam, eo iudicio eram incertiori. Sed totam eam cogitationem poſtea abieci, vbi ita ſcriptum deprehendi in optimo illo libro:* hic tu in me illud; des, id feras: *His verbis Cicero, tanquam ex Attici perſona, ſibi ipſi obiicit elegans prouerbium, quo monebatur, vt honorificentius, quam modò fecerat, loqueretur de Labieno, in quo dixerat parum eſſe dignitatis; ſiquidem ipſe vellet alios de ſe cum laude loqui. Senſus eſt, hoc loco tu mihi obiicies prouerbium illud, ſi aliquid dederis, id quod dederis accipies. itaque quia dixi parum eſſe dignitatis in Labieno, futurum eſt vt Labienus ipſe, & alij mihi par pari referant, dicántque*

dignitatem in me quoque deſiderari. Verùm ſit necne aliquid in me dignitatis, aliis iudicandum relinquo. nihil enim de me dico. Meminit huius prouerbij, aut certe alterius huic ſimilis Donatus ad eum locum Phormionis, quod ab ipſo allatum eſt, id ſibi relatum putet: prouerbium, inquit, eſt, quod dedit recepit; huc ſpectat illud Homericum Iliadis v.

ὁπποῖον κ' εἴπεισθα ἔπος, τοῖονδ' ἐπακούσῃς.

Porro, feras, hîc ſignificat accipias, vt apud Catullum,

Quod nec das, & fers ſæpe, facis facinus.

ID FERAS] Quod dederis.

HIC quidem quæ eſt] Nonnulli codices, hic quidem quod eſt, vt Victorianus. at Scidæ, & Cruſellinus, hic quidem quæ eſt? quod rectius puto: nam vox, quæ, ad illam ſuperiorem, dignitatis, refertur; quaſi Cicero diceret, hîc quidem nulla prorſus eſt dignitas.

DOMI veſtræ] Vos omnes boni domi veſtræ eſtis Romæ, nec inde diſceditis: id ait quia Romæ adhuc erant quibus diſſidium partium diſplicebat; quos bonos hîc appellat.

QVI iſtim] Lego ex Scidis, qui iſtim, non, vt eſt in editionibus, quis tum: iſtim, autem, id eſt, Roma: quaſi dicat, omnes bonos Romæ eſſe video.

ADEST hoc bello] Ait neminem bonorum adfuiſſe eo bello. nam quamuis boni fauerent partibus Pompeij, cupiebant tamen rem inter ipſum &

Cæſarem ſine armis poſſe tranſigi, certaménque fugiebant: ideo Romæ remanſerant, vbi adhuc omnia erant pacata.

POMPEII litteris] *Pompeius litteris ſuis intexuerat exemplum litterarum Vibullii, vt intelligimus ex epiſtola prima huius libri. ſuis autem litteris Vibullius declararat quàm præclarè de Pompeio ſentiret. id ergo ex litteris Pompeij cognoſci poterat, quibus continebantur Vibulliana.*

VNO in eo] *Deprauatam lectionem codicum vulgatorum ſic ex fide Decurtati correxi,* vno in eo iudico ſpem de ſalute Reipublicæ. *Hæc verba Cicero deſcripſit ex Attici epiſtola. is enim ſcripſerat, in vno Pompeio ſpem de ſalute Reipublicæ ponendam eſſe, quod Cicero ita interpretabatur, vt neceſſe eſſet, quocũque Pompeius iret, eum ſequi, & ſi ex Italia diſcederet, inde quoque migrare. Verùm Atticus non ita ſenſerat, vt ipſe declarat epiſtola x. libri* IX: ego verò, *inquit,* nulla epiſtola ſignificaui, ſi Cnæus Italia cederet, vt tu vna cederes.

SED cur] ἀποσιώπησις. *ſed cur ita exiſtimem nunc taceo, & tibi iudicandum relinquo.*

IN EPISTOLAM III.

SED ſic ne cauſſam] *Emendaui ex Decurtato,* ſed ſic ne cauſſam, *cùm vitioſè antea legeretur,* ſed ſine cauſſa. *Sumi autem debet* ἀπὸ κοινοῦ *ex iis quæ proximè antecedunt verbum,* defugerem.

Sic autem, puta, ſi munus illud non obirem.

AVT quo modo] *Decurtatus & Cruſellinus,* aut quo modo, *vt libri Malaſpinæ.*

EST illa etiam Thraſybuli] *Acutiſſimè vidit Malaſpina ita legendum eſſe,* eſt illa etiam Thraſybuli: *idque ita perſp.cuis & certis rationibus probauit, vt ne ipſum quidem Ciceronem, ſi reuiuiſcat, ei refragaturum exiſtimem.*

IN Caieta eſt] *Caieta hîc nomẽ eſt villæ Ciceronis in agro Caietano ſitæ. idcirco dixit,* in Caieta, *non* Caietæ. *ſic epiſtola* VII *libri* XIIII, poſtridiè Idus Paullum in Caieta vidi; *& libro primo,* ea ſunt ad Caietam expoſita.

IN EPISTOLAM V.

CVM ante lucem] *Hæc multò caſtigatius leguntur in Scidis, Torneſiano, & Decurtato, quàm in vulgatis. ſic enim ea referunt illi veteres libri,* cùm ante lucem VIII. KAL. litteras at te de Dionyſio dediſſem. *atque ita edidi.*

ETSI ſolet eum] *Hæc pendent ex ſuperioribus illis,* venit auctoritate tua motus. *ſignificat enim Dionyſium non ſemper aliorum auctoritate moneri conſueuiſſe, ad veniam deprecandam, ſed ipſum per ſe, neminéque hortante quandoque pœnitentia ductum fuiſſe: in eo verò negotiõ certiſſimum fuiſſe, id eſt, prorſus ἀμεταμέλητον. Itaque falluntur qui pro,* numquam autem, *hîc ſubſtituunt, repugnantibus libris antiquis,* nunquam tamen.

CERTIOR] *Putaui aliquando hîc ſcribi oportere ,* cerritior . *ſed eam lectionem contra veterum librorum auctoritatem tueri nolo . certus hîc eſt quem Horatius vocat propoſiti tenacem, hoc eſt, quem ſui conſilij nullo modo pœnitet. Sic certior pro conſtantiore accipitur epiſtola* XI *libri* X *ad hunc ipſum ,* & quo ille me certiorem vult eſſe , eo magis timeo ne in eum exiſtam crudelior.

ῥίψαι] *Cum legiſſem in codice Torneſiano ,* ipſe, *ſtatim conieci Ciceronem ſcripſiſſe* οἴψαι , *cuius mea coniectura Lambinum tum admonui . ſed is eam ſibi adſcripſit . Poſteà verò omnibus litteris exaratum reperi in Decurtato* ῥίψαι.

ΠΟΛΛΑ μάτην] *Integrum verſum ita referũt Scidæ, & Torneſianus,*

πολλὰ μάτην κεράεσσιν ἐς ἠέρα θυμήναντα.

Incertum eſt cuius ſit auctoris. Videtur autem, quisquis ille fuit, furentem bouem deſcribere voluiſſe, qui fœnum , paleas , feſtucas , atque adeo arenam ipſam cornibus ſpargeret , ſurſúmque iactaret . Ei Cicero Dionyſium aſſimilat , qui ſtatim vt ab ipſo diſceſſerat , multa in eum iecerat maledicta , fruſtra tamen, quia ea Ciceronis aures non attigerant. θυμήναντα *non ad* ἠέρα, *ſed ad Dionyſium furentem refertur . Similis verſus legitur apud Catullum in ecloga de nuptiis Pelei & Thetidis :*

Sic domito ſæuum proſternit corpore Theſeus
Nequicquam vanis iactantem cornua ventis,

EVM dixiſſe] *Lego ex Scidis* , eum dixiſſe, ſuo capiti , vt aiunt . *repetendum enim* ἀπὸ κοινοῦ

verbum, audiui.

SED O MEAM] *Mei omnes probatiores, hoc eſt, Decurtatus, Torneſianus, & Cruſellinus*, ſed ô meam, *quam ſcripturam expreſſi.*

DES M' CVRIO] *Inſcripto huius faſciculi litterarum erat huiuſmodi*, DES M' CVRIO, *quo modo legitur in Decurtato: nam in Torneſiano & Cruſellino vitioſè exaratum eſt*, DE MARCO CVRIO.

IN EPISTOLAM VI.

A. D. XIII KAL.] *Dubitat Manutius hìc ne ſcribendum ſit* XIII KAL, *an in epiſtola ad Cn. Pompeium hoc ipſo libro*, VIII KAL. *Sed Decurtatus omnem dubitationem tollit. vtroque enim loco habet* A. D. XIII KAL. *& ita edi iuſſimus.*

NIHIL in vita] *Primùm hìc apponam ſcripturam Decurtati (nam aliorum librorum menda proferre nihil hìc iuuaret) tum quid in ea caſtigarim explicabo. ſic autem eſt in optimo illo codice;* ſpero etiam, quoniam adhuc nihil nobis obfuit, nihil in vita. ſed nec recentia hoc quod cum fortiter diligenter tum etiam hercule modo: modò enim audiui, &c. *Monſtra hæc ſcripturæ ita procuranda exiſtimaui. primùm ſtatui collocandum eſſe punctum poſt vocem*, vita, *ſcribendúmque*, recenta, *pro*, recentia, *próque*, diligenter, Dij illigent te, *& pro*, hercule modo, herculeo nodo. *nam quæ ſequuntur*, modò enim audiui, *alterius*

ſunt periodi. Ait ſe ſperare nihil ſibi & Attico, quamdiu victuri ſint, obfuturum, quoniam vtrique nihil adhuc nocuiſſet. mox vetat Atticum id recinere, id eſt, ſæpe plangendo iterare, quod frequentiſſimè antea querebatur, ſe ſcilicet fortiter, & herculeo nodo à Diis illigari: qua expoſtulatione indicabat ſe grauiter afflictari febre quartana. eam enim Cicero audierat ab illo diſceſſiſſe. ideo ipſum hortatur vt deſinat huiuſmodi querimoniã. Verùm, vt ſingula verba expendamus, verbum, recenta, *ſignificat recine, à verbo recento: quod iunctum eſt ex re & canto, vt occento in* XII *Tabulis ex re & canto. aliunde enim deriuatur verbum,* recento, *quod Nonnius interpretatur nouo, nempe à nomine,* recens. *iam,* fortiter, *eſt, ſummo niſu, atque conatu. Plautus Bacchidibus,* abducite hunc intro, atque adſtringite ad columnam fortiter: *Idem Mercatore,* non abſtulit modò, ſed in amorem coniecit fortiùs. *Quam verò elegãter febris quartana nodus herculeus dicatur, ſciunt omnes quibus ignota non eſt eius morbi pertinacia.*

IN EPISTOLAM VII.

SIVE à Moneta] *Ad ædem Iunonis Monetæ Romæ numi cudebantur. inde numi ipſi moneta nomen adepti ſunt. Mandarat verò Cicero Philotimo, vt à moneta, ubi numi percutiebantur, pecuniam ſibi ad viatitum pararet, auro argentóue*

infecto cum ea per mutato, aut vt numos ab iis argentariis fœnori acciperet, qui in ædibus Velienſibus Attici habitabant. Aenigma de Oppiis Velienſibus ſupra explicauimus,

IN EPISTOLAM VIII.

ΠΡΟΣ τοῦθ᾽ ὅ,τι χρὴ] *Quamuis ſciam paullo aliter hunc legi in ea Comœdia Ariſtophanis, quæ inſcribitur* Ἀχαρνῆς, *quàm hic exaratus ſit, tamen eò temeritatis progredi nolui, vt contra veterum librorum fidem, reſecta ea lectione, quam ipſi referunt, Ariſtophaniam eius loco reponerem, quemadmodum fecit Lambinus, cuius audaciam in ea re ſatis mirari non poſſum. Quæ enim hic variant, de induſtria à Parodo quodam, ni fallor, mutata fuerunt. Cùm enim ſub perſona Chori* ἐν τῇ παραβάσει *polliceretur Ariſtophanes ſe edocturum multas præclaras res populum Athenienſem, quæ valde conferrent ad bene, beatéque viuendum, in iiſque referendis aſſereret ſe blanditiis, & adulationibus auram popularem non captaturum, aut quicquam geſturum fraudulenter, verſutéue, cúmque ludibrio & contumelia cuiuſquam, hæc, inquam, quæ magno vſui fore videbantur Reipublicæ Athenienſi cùm ſe præſtiturum reciperet, tandem in Cleonem populi beniuolentiam aſſentationibus aucupari ſolitum, virum infamia inſignem ob impudicum corporis obſequium, his verbis inuehitur,*

πρὸς ταῦτα κλέων καὶ παλαμάσθω; καὶ πᾶν ἐπ᾽ ἐμοὶ

τεκταινέσθω.
τὸ γὰρ εὖ μετ' ἐμοῦ, καὶ τὸ δίκαιον
ξύμμαχον ἔσαι. *Aduerſus hæc, quæ polliceor, Cleon machinas ſtruat, & quiduis in me moliatur. à me enim ſtat quod rectum & honeſtum eſt. quin etiam æquitas ſe mihi ſociam adiunget. Atque hæc quidem ſic ſcripſit Ariſtophanes. Verum alius quidam, cùm hos de Cleone verſus alio detorqueret, prima verba* πρὸς ταῦτα κλέων *ita* παρῳδικῶς *mutauit,* πρὸς ταῦθ' ἃ χρεὼν, *id eſt, aduerſus hæc quæ oportent, aut ſingulari numero* πρὸς τοῦθ' ὃ χρεὼν: *deinde ex interpretatione pro* ὃ χρεὼν *reposítū eſt* ὅ,τι χρὴ, *vt etiam legitur apud Suidam. Quare nihil hic mutandum puto, niſi pro* τοῦθ' ὃ, τι χρὴ, τοῦθ' ὅ, τι χρή.

QVO minus ad te plura, *Veteres mei*, quo minus ad te plura. *Victorius omiſit vocem*, minùs.

IN EPISTOLAM IX.

VOS duo Cales] *Pro*, tales, *caſtigaui*, Cales, *ſequutus coniecturam doctiſſimi & acutiſſimi viri Iuſti Lipſii, qui libro* III *Variarum lectionum ita reponendum cenſet. Cales autem municipium eſt Italiæ, quo obuiam ire Cæſari decreuerant Atticus, & Sex. Peduceus.*

SED leto vultu] *Vulgatam lectionem retinui, quam etiam refert Decurtatus. At Tornæſianus habet*, ſed toto vultu.

RETRACTANDO] *vulgati*, retractando,

manuſcripti noſtri, retrectando.

CONVENTVS] *Niſi Senatores Romæ in vnum conueniant. Conuentus hic cœtum ſignificat.*

IN EPISTOLAM XI.

LAMENTARI autem licet] *Iure licet Lamentari, cùm in ſummo diſcrimine Reſpublica verſetur.*

ILLVD tamen totos dies] *Totos dies tamen licet illud, nempe lamentari. ſatis temporis habeo ad lamentandum: ideo ſaltem oportebat mœrorem in ſcribendo deponere. Correctio eſt proximi dicti. Sic epiſtola prima libri* XVI, ſed ſtomachari totum diem licet.

ET QVATI vtriuſque vi] *Ex veſtigiis veteris ſcripturæ ſic hunc locum reſtitui*, conculcari, inquam, miſeram Italiam videbis proxima æſtate, & quati vtriuſque vi, mancipiis ex omni genere collectis.

PROSCRIPTIO] *Hæc epiſtola periit in Decurtato, ideo nihil hic adiutus ſum eo libro. Huraltinus lectionem refert Victoriani manuſcripti, nempe* IPTIO. *Tornæſianus & Cruſellinus habent*, emptio, *vt veteres excuſi. nihil probabilius nunc duxi coniectura Victoriana. Itaque excudendum iuſſi*, proſcriptio. *Ceterùm pro*, igitur, *correxi*, licituris, *hoc eſt, iis qui liceri volent proſcriptorum bona. nam liceor eſt licitor.*

VNIVERSIM interitus] *Pro*, vniuerſum.

quod erat in veteribus membranis, repoſui, vniuerſim. *Eadem forma idem auctor alibi ſcriſit*, arctim, *pro*, *arcte*: *eadem etiam veteres dicebāt cautim, ſtrictim, minutim.*

IN EPIST. I. POMP. AD CICERONEM.

CN. MAGNVS] *In meis omnibus legitur, vt edidi*, CN. MAGNVS. *ita etiam in ſuis fuiſſe refert Malaſpina.*

IN EPIST. I. CICERONIS AD POMPEIVM.

NAM L. Torquatum] *Hîc quoque conuenit exemplaribus noſtris cum iis quibus vſus eſt Malaſpina. habent enim*, nam L. Torquatum.

IN EPIST. II. POMPEII AD CICER.

S. V. B. E.] *Hæc epiſtola quatuor his notis inchoatur in codicibus noſtris* S. V. B. E. *quæ hoc declarant*, Si vales bene eſt. *idem quoque initium eſt epiſtolæ Balbi ad Ciceronem libro proximè ſequenti*, S. V. B. E. Poſtea quam, &c. *quo loco ineptè in vulgatis legitur*, Sub poſteaquam.

IN EPIST. II. CICER. AD POMPEIVM.

QVAMBREVEM] *Scripſi*, quambreuem, *vt erat in Tornæſiano, Cruſellino, & Decurtato. Sic*

Latini dicunt quam multos, & quam longè, & alia eius generis.

IN EPISTOLAM XII.

CVM IMPARATAM] *Codex Tornæſianus,* imperatam, *quo modo legendum cùm Lambinus, tum alij viri docti exiſtimant. Sed cùm vulgatam lectionem,* imparatam, *retineat Decurtatus, eam ſuo loco mouere nolui. confirmatur enim his Ciceronis verbis ex epiſtola ad Pompeium,* quod quidem tibi oſtenderam, cum à me Capuam reiiciebam: quod feci non vitandi oneris cauſſa, ſed quod videbam teneri illam vrbem ſine exercitu non poſſe.

AD TE mitto] *Tornæſianus,* ad te miſi: *reliqui vulgatam lectionem retinent. itaque eam non mutaui.*

IN EPIST. POMPEII AD COSS.

QVAS BRVNDISIVM] *Lego, vt eſt in priſcis noſtris,* quas Brundiſium præſidium miſi: *atque ita edi iuſſerã; ſed operæ iuſſis non paruerũt.*

DELLIO mandaram] *Emendaram,* D. Lælio, *ex epiſtola Ciceronis ad Pompeium. ſed operæ, me inuito, vulgatam lectionem Dellio ediderunt.* D. Lælio, *autem, eſt, per D. Lælium, D. Lælij opera, vt alio loco explicauimus. Nam Pompeius hæc mandarat Conſulibus: mandata autem pertulerat D. Lælius: quod Cicero declarat his verbis,* in

in illa epiſtola ad Pompeium , ex his mandatis, quæ D. Lælio ad Conſules dederas, certior tui conſilij factus, non expectaui, dum mihi à te litteræ redderetur.

SE per montis explicare] *Noſtri omnes*, ſe per montis explicare. *atque ſic, vt opinor, ſcripſit Pōpeius, quāquam dur:uſculè. nam*, ſe, *poſuit pro*, *ipſum: &*, ſe per montis explicare, *pro*, *ad ipſum per montis explicandum, vt ipſum per montis explicem. Explicare aliquem eſt eum expedire, & liberare iis difficultatibus, & impedimentis, quibus implicatus eſt, & impeditus. Idem Pompeius in epiſtola* III *ad ipſum Domitium*, da operam, ſi vlla ratione etiam nunc efficere potes vt te explices, huc quamprimum venias.

AC ita video cenſeri] *Perſpicuè ſcriptum eſt in Scidis*, ac ita video cenſeri M. Marcello, *prorſus rectè. In Tornæſiano pro*, ac ita, *corruptè exaratum eſt*, altia. *in ceteris ei conuenit cum Decurtato. Hic operæ vitioſè excuderunt*, & ita, *pro*, ac ita, *contra quàm mandaram*,

IN EPIST. I. POMPEII AD DOMITIVM.

ETIAM & etiam] *Edidi, auctore Decurtato*, etiam & etiam. *Sic Balbus in epiſtola ad Ciceronem*, & non ſe totum etiam & etiam ab ſermone noſtro auertiſſet. *Cicero dicere ſolet*, etiam atque etiam.

IN EPISTOLAM XIIII.

ID EST Feralibus] *Hæc verba* , id eſt, Feralibus, *in omnibus meis leguntur, & puto Ciceronis eſſe. Nam is ex Faſtis veterum Pontificum Feralia retulit in octauum Kalendas Martias, quo die Canuſio deceſſit Pompeius, vt idem confirmat epiſtola prima libri ſequentis. At Ouidius & alij poſteriores alios Faſtos ſequuti, nempe eos qui à C. Cæſare & Auguſto poſtea correcti fuerũt, eũ diẽ feſtũ triduo ante collocãt. ei enim aſſignant vndecimũ Kalendas Martias. Sic variatum reperias in Terminalibus, quæ Ouidius adſcribit Nono Kalendas Martias, Varro ſeptimo. ſic denique in Vinalibus, quæ à Varrone referuntur in duodecimum Kalendas Septembris, à Feſto verò & ab auctore Kalendarij Manutiani in decimũ quartũ.*

DICTIS militum celeritatem] *Quidam,* diariis: *noſtri veteres* , dictis, *quos ſuquuti ſumus. ſed videndum an Cicero* δικροῖς *ſcripſerit, vt, quemadmodum idem auctor alio loco dixit furcilla extrudere, Horatius furca expellere, & Ariſtophanes* δικροῖς ὠθεῖν, *ſic etiam* δικροῖς *incitare hoc loco dixerit.*

IN Tiburti] *Nihil diſcrepant ab excuſis Tornæſianus, & Cruſellinus. Decurtatus ſic refert,* modò eſſe in Tiburti haut lepide, quod cùm Lepidus, ad vrbem acceſſiſſe. *emendaui,* modo eſſe in Tiburti haud lepidè; quod cùm lepidius, ad

vrbem acceſſiſſe. *Modò, inquit, audimus Domitium eſſe in prædio Tiburti haud lepide. turpe eſt enim nobilem & fortem virum, cuius conſilio & opera nunc Reſpublica maximè egeat, in agrum; ſui occultãdi cauſſa, ſeceſſiſſe. itaque id nemini perſuaderi poteſt, cùm vero lepidius & honeſtiùs aliquid fertur de eius profectione, audimus eum ad vrbem acceſſiſſe, quod item falſum eſt. Prædium hoc Tiburs, quo dicebant ſeceſſiſſe Domitium, erat, vt opinor, Lepidi: ad cuius nomen cùm Cicero alluderet ſcribit vulgo narrari Domitium in fundo Ledidi haud lepide ruſticari.*

IN EPISTOLAM XV.

QVAM te ſcribis dediſſe Pinario] *Ita ſingulis capitibus primæ Attici epiſtolæ reſpondet, vt ſimul eius verba repetat. ille enim ſcripſerat ſe epiſtolam dediſſe Pinario, & expectare quid ageret Vibullius præmiſſus ad Cæſarem cum mandatis, ſciréque velle quemadmodũ ipſe redeuntẽ Cæſarem exciperet; tum ſe Athenionis fugam intendere, neſciréque an Domitius foret cum faſcibus. His Cicero ita reſcribit, ſe Pinarium non vidiſſe; Vibullium à Cæſare viſum non eſſe; cogitare ſe de vitando Cæſare; probaréque conſilium illius de intendenda Athenionis fuga, & vitæ cõmutatione facienda; ſe denique cupere certiorem ab eo fieri de faſcibus Domitij, ſimulatque is aliquid ea de re intellexerit.*

HAVE Athenionis fugam intendis] *Nihil*

depravatius ea ſcriptura, quam hic veteres libri referunt. apponam tantùm lectionem Decurtati, & Cruſellini, quòd eam minus corruptam exiſtimem, quam eam, quæ in aliis reperitur. Sic verò habet Decurtatus, habe Athemonis fugam intendis: *Cruſellinus ita*, haut Anthemonis fugam tendis. *correxi*, haue, Athenionis fugam intendis. *Ludebat Atticus in ſuo cognomine, ínque nomine Athenionis, quaſi, cùm de fuga cogitaret, cognomen, quod Athenis reportarat, mutaturus eſſet in nomen fugitivi Athenionis, ita vt ex Attico fieret Athenio. nam vtrunque nomen originem habet ab Athenis. Athenio dux in Sicilia fuit fugitiuorum. Haue autem dicere ſolebãt ab aliquo diſceſſuri. idcirco Catullus fratrem ſuum ita poſtremùm ſalutat*, Atque in perpetuum fratrer haue atque vale. *eodem etiam verbo finiebant quandoque epiſtolas. Catilina apud Salluſtium*, Oreſtillam tibi commendo, tuæque fidei trado; eam ab iniuria defendas per liberos tuos rogatus. haue. *Auguſtus in fragmento molliſſimæ cuiuſdã epiſtolæ ad Mæcenatem*, Vale mel Centinũ, & Veiens; ebur ex Etruria; laſer Aretinum; adamas Supernas; Tiberinũ margaritum; Cilniorum ſmaragde; iaſpis Figulorum; berylle Porſennæ; carbunculum Tolumnij: haueas, *ἵνα συντεμῶ πάντα, μάλαγμα* mœcharũ. *ſic nos hæc verba reſtituimus purgatis maculis quibus fœdiſſimè inquinata erant apud Macrobium. Ceterùm veteres aſpirationem vt plurimum verbo* haue *præfigebant, vt alibi docui mus. inde hic depravatè*

exaratum eſt in Decurtato, habe, *pro*, haue.

SED nihil diſſero] *Priſci noſtri partim*, deſero, *partim*, diſero. *probaui eorum lectionem; qui repoſuerunt*, diſſero. *nihil, inquit, diſſero & diſputo de eo quod in hac re me facere oportet. mihi ſatis eſt ſcire quid tibi placeat*, & *quid rectum ſit.*

IN EPIST. BALBI AD CICER.

PLVRIMVM apud eum] *Malaſpina*, plurimũ apud eum valiturã, *quam lectionẽ in omnibus meis inueni: atque ita iuſſeram excudi. ſed operæ dicto non paruerunt.*

IN EPISTOLAM XVI.

PRAETER occultum & tutum] *Manutius legendum ſuſpicatur*, præter occultum & tutum iter. *ego verò auctoribus Scidis & Cruſellino, ita reponendum affirmo.*

DEMVM quem exſpecto] *Edidi ex Decurtato*, demum quem exſpecto: *quam lectionem Manutio placere video.*

IN LIBRVM IX.

IN EPISTOLAM I.

CANVSIO VIII. KAL.] *Ante quam Cæſar faſtos emendaret Feralia* VIII. KAL. *Martias*

agitabantur, à quo die vſque ad pridie Nonas eiuſdem menſis tot ſunt dies, quot hic Cicero enumerat, hoc eſt, quatuordecim. nam menſis Martij Nonæ fuerunt ſeptimanæ, vt refert Macrobius.

IN EPISTOLAM IIII.

καταλυσιν πραγματευτέον] *Editio Victoriana,* καταλυσιν πειρατέον. *Veteres noſtri, quorum fidem ſequuti ſumus,* πραγματευτέον.

ΜΗ αὐτὸς αἴρηται] *Vulgata lectio* ἔῤῥηται *perſpicuè mendoſa. Scidæ habent* EPHTAI: *Tornæſianus* EPEHTAI: *ſcripſi* αἴρηται, *hoc ſenſu, an verendum, ne qui tyranidem euertit, ipſe erigatur, & ſe ſe ſupra alios efferat, ſicque imperium & tyrannidem occupet. Mox ex iiſdem libris edidi* τῇ πατρίδι τυραννουμένῃ καιρῷ καὶ λόγῳ μᾶλλον ἢ πολέμῳ. *illud* καιρῷ *explicat Cicero libro ſuperiori, vbi tradit ſeruiendum eſſe tempori, vt fecerunt Philippus, Flaccus, & Q. Mutius.*

IN EPISTOLAM V.

CVRTIVM in Curia] *M. Curtium intelligit, de quo ſic idem ſcribit epiſtola ſequenti,* quouis potius certè quàm vt Curtium videat, quem ego patronus adſpicere non poſſum. *De hoc Curtio quædam dicemus ad epiſtolam* XLVII. *libri* XII. *&* IX. *libri* XIII.

Ego igitur] *Lectioni Manutianæ,* ego igitur,

adſtipulatur vetus manuſcriptorum noſtrorum. Quia verò poſt hæc duo verba Cicero multa interiecerat, eratque longum ὑπέρβατον, ideo primam vocem poſtea repetiit, & ego verò, *inquit*, hæc officia mercanda vita puto.

Mea conſilia naſcentur] *Veteres libri*, ea cõſilia. *Vulgatam lectionem retinui, quamquam in ea ſubolet mihi aliquid mendi.*

IN EPISTOLAM VI.

Ad Curium via Minucia] *Abeſt à publicis codicibus vocabum*, via, *quod tamen extat in noſtris antiquis, quibus auctoribus id repoſui*. Miuncia *autem, non*, Numicia, *ſcripſi, ex eorumdẽ præſcripto; ſicque legitur apud Horatium libro primo epiſtolarum in meo perueteri libro.*

Brundiſium Minuci meliùs via ducat, an Appi.

Sed & modulus ipſe mediæ ſyllabæ ita ſcribendum eſſe clamat. nam ſecunda ſyllaba Numicij produci ſolet, cùm contra in voce Minucij corripi debeat. Vergilius libro VII, hæc fontis ſtagna Numici: *& Ouidius libro* III. *Faſtorum*, placidi ſum nympha Numici.

Epistolas à primo] *Quidam legendum cenſent*, à prima: *ſed in omnibus noſtris eſt*, à primo. *quod cùm ſcribit à primo tempore, hoc eſt, ab initio intelligit. ſic epiſtola* XI. *libri* VIII. ſed hoc à primo cogitauit, omnia maria mouere.

Volebam vti populari vita] *Edidi ex fide*

Decurtati, qua facta volebam vti populari vita ſolicitudine ſenectutē noſtram liberanti. *Antea deprauatè legebatur*, vt, *pro*, vti; *pro*, vita, vt ea; *& pro*, liberanti, liberari. *in nonnullis etiam libris excuſum erat*, videbam, *pro*, volebam.

IN EPIST. CAESARIS AD CICER.

MEO commodo] *Rectè Lambinus, ex Tornæſiano, vt vidimus, repoſuit*, neque audire meo commodo potuiſſem, properarem, atque eſſem in intinere: *quæ ſcriptura totidem litteris extat in Decurtato, & Cruſellino.*

IN EPISTOLAM VII.

QVASI animulæ reſtillarunt] *Expreſſi ſcripturam Decurtati*, quaſi animulæ reſtillarunt: *cuius lectionis veſtigia quædam, ſed obſcura & perturbata, extant in Tornæſiano in hunc modum*, quæ mihi quiddam qua ſtant mutæ teſtiliarunt, *cùm ait*, reſtillarunt, *ſignificat denuo inſtillarunt, quòd iam anima quodammodo effluxiſſet.*

VT DVM agamus] *Vt, inquit, interim dum agamus de triumpho, id eſt, dum petimus triumphum, nauigatio tempeſtiua ſenſim veniat*. Cicero *cauſam ſuæ in Italia moræ triumphi petitionem prætexebat. interea expectabat opportunum tempus nauigandi ad Pompeium: agebat autem de triumpho, non quòd eum valde concupiſceret (cum*

enim libenter erat abiecturus) *ſed ne ocioſus & ſine cauſſa in Italia morari videretur. hanc Ciceroniani huius loci ſententiam qui ignorarunt, nimis audacter, contra veterum librorum fidem, hîc repoſuerunt*, vt dum vagamur.

NOS non profectos] *Torneſianus*, non profectos: *Decurtatus*, nos non profectos: *de qua lectione dubitarum puto neminem.*

IN EPISTOLAM VIII.

ALTER multos D.] *In nullo manuſcripto lectionem vulgatam*, alii multi, *reperi. ſed in Torneſiano erat*, alter multos: *in Decurtato*, alter multos D; *qua nota Ciceronem ſignificaſſe puto*, dies. *quaſi alter Torquatorum, nempe Lucius, multos iam dies profectus fuerit.*

IN EPIST. I. BALBI AD CICER.

S. V. B. E.] *Scitè Riuius notas in præpoſitionem*, ſub, *conflatas, addito* E, *ita diſtinxit* S. V. B. E. *quo modo perſpicuè legitur in Decurtato. Sic Pompeius libro ſuperiori exorſus eſt ſecundam epiſtolam ad Ciceronem; vbi tamen vulgò hæ notæ deſiderantur.*

CONCESSIT voluntate] *Publicæ editiones*, bonitate: *manuſcripti noſtri, vt edidimus*, voluntate.

IN EPISTOLAM IX.

PALPABOQVE] *Expreſſi ſcripturam Decurtati*, palpabóque, vt antea ad te ſcripſi, ecquonam modo poſſim. *alÿ libri* ἰδεῖν ὄφελος. palpabo, *ſignificat blandiendo, adulandóque leniter tentabo, & experiar.*

ΣΟΦΙΣΤΕΥΩ enim] *Fœdæ maculæ hunc locum occuparant. Ego primus hoc tempore mihi videor germanam & natiuam eius lectionem Ciceroni reſtituiſſe partim coniectura, partim ope Decurtati noſtri, qui hæc verba ſic refert*, Sofeſtiuo enim ſimul vt rus decurro, atque in decurſu διάσεις meas commentari non deſino. *conieci enim Ciceronem pro*, ſofeſtiuo, *ſcripſiſſe* σοφιστεύω. *indicat enim hoc Græco verbo ſe ficta quædam argumenta, ſophiſtarum more, tractare: quales ſunt, quæ vulgò feruntur, veterum aliquot auctorum declamationes. In Tornæſiano, & Cruſellino pro* σοφιστεύω *legebatur*, feſtiuo, *quæ ſcriptura perſpicuè ex hac noſtra deprauata eſt.*

DE optimatibus] *Quod ais optimates probare inſtitutum meum, vt vitam priuatam agam, & nullam Reipublicæ partem attingam, ſit ſanè vt vis. tecum enim pugnare nolo; quamuis verear vt ita ſit. Veruntamen noſti tritum illud prouerbium*, Dionyſius Corinthi. *turpe eſt enim virum, ſummis honoribus functum, & in Reipublicæ adminiſtratione verſari ſolitum, hoc eſt*, πολιτικὸν *ad vitam*

priuatam cogi; quod accidit Dionyſio Syracuſis eiecto. nam ſic hoc prouerbium διονύσιος ἐν κορίνθῳ, *id eſt, Dionyſius Corinthi habitat, Demetrius Phalereus interpretatur in commentario* περὶ ἑρμηνείας, παράδειγμα δὲ βραχείας συνθέσεως, *inquit,* τὸ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΟΙ ΦΙΛΙΠΠΩι, ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΕΝ ΚΟΡΙΝΘΩι. πολὺ γὰρ δεινότερον φαίνεται ῥηθὲν οὕτω βραχέως, ἢ εἴπερ αὐτὸ μακρῶς ἐκτείναντες εἶπον ὅτι διονύσιος ποτὲ μέγας ὢν τύραννος ὥσπερ σὺ, ὅμως νῦν ἰδιωτεύων οἰκεῖ κόρινθον.

SCIEBAM enim te quoto] *Proximè ad Adriani Turnebi coniecturam hæc verba ſic refert Decurtatus:* ſciebam enim te quoto anno,& quantũ in ſolo,ſolere quærere; neque ſolum Romæ, ſed etiam Deli tuum Digamma videram. *ſic etiam, paucis exceptis, in Tornæſiano & Cruſellino legebatur. itaque imperitè feciſſem, ſi aliter edendum curaſſem. Indicat autem Cicero his verbis ſummum ſtudium Attici in quæſtu faciendo, qui, quòd maiorem fructum perciperet ex fœtu pecuniæ, quam ex agrorum prouentu, malebat numos fœnori collocare, quam iis prædia commparare. Eum porrò tradit mirè cautum fuiſſe in nominibus faciendis. primùm enim quæſiuiſſe quoto anno ſortem reddituri eſſent qui fœnori pecunias ſumebant, id eſt, quamdiu eſſent fœnebribus numis vſuri; tum quantũ iidem in ſolo haberent, hoc eſt, quo precio cenſerentur eorum prædia, & res ſoli: ne ſcilicet ij diutius numos retinerent, quàm vt bonorum prædiorum æſtimatio ſatis eſſe poſſet omnibus vſuris cum ſorte perſol-*

uendis. Eſt ergo Digamma, vt rectè Turnebus explicat, fœnus, ita dictū, à prima eius vocis littera, quæ eſt digamma AEolicum. ſic libro XV. *δάνειον τῷ Δ notauit. Ceterùm Atticus Romæ pecunias fœnori occupare conſueuerat, vtebatúrque in ea re opera quorundam argentariorum, quos* Cicero *obſcurè in his epiſtolis Oppios Velienſes appellat. Deli etiā fœnebrem pecuniam habebat, vbi celeberrimus fuit mercatus, quemadmodum refert Strabo libro* XIIII.

DEMENTIAS] *Sumptus immenſos factos in ædificando & exornando Lanuino, vnde impenſiùs venibat.*

EXPECTO alias] *Vt in codicibus Malaſpinæ, ſic in Scidis legebatur,* ſed expecto alias: *in Cruſellino,* alias tuas; *vt facile iudicatu ſit vocem,* tuas, *ex gloſſemate additam fuiſſe.*

IN EPISTOLAM X.

SICVT ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς] *Magno argumento eſt corruptos eſſe vulgatos codices, cùm ij valde diſcrepant à manuſcriptis. exemplo ſit hic locus, qui ſic in publicis editionibus legitur,* ſicut ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς alienantur immundæ, inſulſæ, indecoræ: *in Decurtato verò hoc modo,* ſicut ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς alienant ruri immundæ viſu illis vnde decor ſit: *quæ lectio hoc vno tantùm mihi deminuta eſſe videtur, quòd vocem vnde, quæ geminanda fuit, ſemel dumtaxat refert. ea igitur repetita, hinc omne mendum ſuſtulimus. Vtitur autem* Cicero *eleganti ſimilitudine ab immundicia, & illuuie ruſticanarū*

mulierum petita, vt doceat ſe deformitate fugæ Pompeianæ ab amore ipſius Pompeij alienatum eſſe. quemadmodum, inquit, in rebus amatoriis mulieres ruſticanæ, vndecunque ſibi decorem & ornatum adſciſcant, quia ipſo aſpectu fœdæ ſunt & immundæ, alienant à ſe amatores: ſic Pompeius, quantacũque honeſti ſpecie facta ſua prætexuerit, fugæ tamen & negligentiæ deformitate, me ab amore ſuo auertit. Immũdi ſunt ruſtici, quòd in immundo opere faciendo plerũque verſentur. ideo apud Plautum Grumio, ſeruus ruſticus, illuuies appellatur à Tranione ſeruo vrbano, germana, *inquit*, illuuies, ruſticus hircus, hara ſuis.

AVIS illa] τὸ illa, ἐπιρρηματικῶς *accipiendum, pro illac, id eſt, illa parte qua Pompeius tranſmiſit.*

HAEC hæc me] *Geminatur pronomen*, hæc, *in Scidis, & Tornæſiano, qui libri mihi hîc fundi, vt alias, fuerunt. Iiſdem etiam libris auctoribus ſcripſi*, alia res nunc tota eſt, alia mea: *& mox*, ſi vel periculosè experiundum erit.

QVOD quæris] *Cicero epiſtola* III. *libri* VIII. *quæſierat ab Attico, quid ſibi faciendum eſſet, manendúmne in Italia, an cũ Põpeio fugiendũ; & cùm in vtrãque partem ea de re diſputaret, manſionem turpem, & viro forti indignam exiſtimabat, vt declarant hæc eius verba*, Accedit illud: ſi maneo & illum comitatum optimorum & clariſſimorum ciuium deſero, cadendum eſt in vnius poteſtatem, qui, & ſi multis rebus ſignificat ſe nobis eſſe amicum, &, vt eſſet, à me eſt (tute ſcis)

propter ſuſpicionem huius impendentis tempeſtatis multò ante prouiſum, tamen vtrumque conſiderandum eſt, &, quanta fides ei ſit habenda, &, ſi maximè exploratum ſit eum nobis amicum fore, ſítne viri fortis, & boni ciuis eſſe in ea vrbe, in qua cùm ſummis honoribus imperiiſque vſus ſit, res maximas geſſerit, ſacerdotio ſit ampliſſimo præditus, non futurus ſit ſui iuris, ſubeundúmque periculum ſit cum aliquo fortè decore, quando Pompeius Rempublicam recuperarit. *fugam verò periculoſam putabat, vt ibidem his verbis ſignificat.* Itaque habui nihil omnino negotij, quòd ab initio vidi nihil quæri præter fugam. eam ſi nunc ſequor, quo nam? cum illo non: ad quem cum eſſem profectus, cognoui in iis locis eſſe Cæſarē, vt tutò Luceriam venire non poſſem. infero mari nobis, incerto curſu, hieme maxima, nauigandum eſt. *Ei verò conſultationi ita poſtea Atticus reſponderat, vt hoc loco refert Cicero,* Quod quæris fugam nec fidam, an moram defœdam vtiliorem putem. *ſic enim hæc verba conceperat, vt partim declarant quæ modò ex ipſa Ciceronis cōſultatione adduximus, partim veterum optimorum librorum. hoc eſt, Decurtati & Cruſellini teſtimonia.* Nec fidam, *autem dixerat pro*, non fidam, *qua forma veteres dicebant furtum nec manifeſtum, rem nec mancipi, nec opinato, & alia multa id genus.* defœdam, *autem, pro valde fœdam. nam τὸ* de *in cōpoſitione αὐξητικὸν eſt, vt pluribus docebimus libro* XIII. *in explicatione vocis*, defecti.

MORAM] *Manſionem in Italia.*

EGO vero nulla epiſtola] *Hæc videntur referenda ad eum locum epiſtolæ ſecundæ libri* VIII, Facio pluris omnium hominum neminem; ſed non ita, VNO IN EO IVDICO SPEM DE SALVTE REIPVBLICAE. ſignificas enim aliquanto ſecus, quàm ſolebas; vt etiam, Italia ſi ille cedat, putes cedendum.

SI M. Lepidus] *Hæc reſpondent illis epiſtolæ primæ libri* VIII: nec me M. Lepidi, L. Volcatii. Ser. Sulpicij comitum pæniteret: quorum nemo nec ſtultior eſt, quàm L. Domitius; nec inconſtantior, quàm App. Claudius.

ADVERSVS me nihil opus] *Hæc ſic refert Decurtatus*, aduerſus me nihil opus eſſet, conſciis ego aliis. *emendaui*, aduerſus me nihil opus eſt, ſed conſciis egeo aliis. *non me pœnitet, inquit, paruiſſe conſilio tuo. ideo nihil opus eſt vt aduerſus me ea deffendas, quorum mihi auctor fuiſti. non enim ea improbo. ſed quia ea fortaſſe poterunt ab aliis quibuſdam reprehendi, quos mihi conſcios eſſe opus eſt, me, quòd tuum conſilium ſequutus ſim, nihil peccaſſe; idcirco illis, non mihi, auctoritatem tuam defendito.*

ID eſt XIII. KAL.] *Scriptum initio fuerat in Decurtato* XIII. KAL., *vt perſpicuè adhuc apparet: poſtea alterius manu interpolatum eſt* XIIII. KAL. *Ego priorem lectionem, vt certiorem ſequendam puto. nam dies* XIII. KAL. *Aprilis, & Quinquatrus, idem eſt dies. Etenim, antequam*

faſtos Cæſar emendaret, cùm menſis Martij Nonæ, vt ait Macrobius, eſſent ſeptimanæ, non, vt hodie, ſextanæ, Idus Martiæ in XVI. *diem Martis incurrebant. itaque quinctus poſtea dies erat* XX. *Martij, hoc eſt,* XIII. KAL. *Aprilis, quo die tunc Quinquatrus celebrabantur. Cùm ergo Cicero primam partem huius epiſtolæ vſque ad illa verba,* venit etiam, *exaraſſet, ante quam Matius ad ſe veniſſet, qui Matij aduentus fuit eodem quidem die, ſed ea hora qua Quinquatruum celebritas agebatur, poſtea cùm reliquam partem epiſtolæ ex interuallo pertexeret, & aduentum Matij in ea narraret, potius ſcripſit Quinquatribus eum veniſſe, quàm eodem die, nempe* XIII. KAL. *Aprilis ſupra adſcripto, & paullo poſt,* pridie, *potiùs quàm,* heri, *quòd non modò diem aduentus Matiani, ſed etiam partem eius diei, qua venerat, indicare vellet.*

CRASSIPES] *In Tornæſiano, & Cruſellino,* Craſſipus.

POTIS attendere] *Veteres libri,* potius: *ſcripſi,* potis, *id eſt, δυνατὸς. ſic alibi in his epiſtolis* pote, *ſcriptum reperias, pro δυνατὸν.*

ET μεσοποταμίαν] *Poſt,* Arabiam εὐδαίμονα, *antiqui noſtri ſubiiciunt,* &, *μεσοποταμίαν: quo modo edendum curaui.*

IN EPTST. CICERONIS AD CAESAREM.

FAVTOR dignitatis tuæ] *Alij libri,* auctor: *noſtri*

noſtri veteres, fautor, *omnino meliùs.*

ME è paucis] *Vulgo legebatur*, me & pacis: *correxi ex antiquiori noſtro*, mè è paucis. *vt enim meliùs perſuadeat Cæſari è Republica eſſe, vt ipſe in primis conſeruetur, paucos ait aptos eſſe ad ſarciendam partium concordiam: in iis verò ſe quam accommodatiſſimum fore. ſic officij & induſtriæ raritate ſe ipſe commendat.*

IN EPISOLAM XII.

ECQVIDNAM eſt tui conſilij] *Scribendum vno verbo*, ecquidnã, *&* duobus, ad finis. *nũquid nã tui conſilij eſt ad fines, & terminos huius miſerrimæ vitæ? id eſt, ſuppetit ne tibi aliquid conſilij, quo perducar ad metas huius infœliciſſimæ vitæ, & in aliam beatiorem migrem? Sic apud Catullum*, ecquidnam in tabulis patet lucelli expenſum?

IN EPISTOLAM XIII.

FVIT, etiam valde:] *Auctore Decurtato repoſui*, etiam, *pro*, & tam; *& mox*, ecquam, *pro*, & quam.

ἐλάπιζεν] *Quantumuis reclamet Victorius, legendum eſt* ἐλάπιζεν, *vt exaratum eſt in Scidis, Tornæſiano, & Cruſellino.*

PEDITVM CCIƆƆ] *Deerat hîc numerus peditum, & equitum, quem ex Decurtato ſic expreſſi*, peditum CCIƆƆ, equitum ſex polliceri

ſumptu ſuo, annos decem. *id eſt, peditum decem millia, equitum ſex millia. In Tornæſiano pro,* ſex, *legitur,* ſe.

Non vt ille vectigal] *Reſtitui particulam,* vt, *ante vocem,* ille, *ex Decurtato. ille Pompeium indicat, hic & ille Cæſarem.*

Vt tu ſcribis, ludum] *Id eſt, certamen, & dimicationem partium in hoc bello ciuili. innuit bonos viros noluiſſe intereſſe certamini, quod futurum erat inter Cæſarem & Pompeium, ſed quietos manſiſſe. ſic libro* XIIII. *bellum ciuile vocat* ἀγῶνα.

Significasse te] *Rectè Scidæ,* ſignificaſſe te, *vt edidi. petierat enim Atticus à Cicerone, vt ſibi ſcriberet, quiſnam Cæſar eſſet, gratus, an inuiſus populo Romano.*

Sedet iſte] *Scripſi vno verbo,* ſedet: *id eſt, in honore eſt, auctoritate valet, ducta metaphora à magiſtratibus ſedentibus.*

Plvs oſtenderat] *Cæſar initio plus oſtenderat quàm præſtitit. minabatur enim ſe hoſtium loco habiturum eos omnes, qui contra ſe arma ferrent. ſed eas minas poſtea in humanitatem vertit.*

Troianvm ſomniabam] *Hinc perſpici poteſt Lanuinos vocari ſolitos tam qui Lauinium incolerent, oppidum agri Laurentis ab Ænea conditum ad eum locum, qui Troia dicebatur, quàm qui Lanuuium, oppidum ſitum ſupra Aritiam, ad dexteram via Appia, vt refert Strabo. quinimo vtrumque oppidum ætate Ciceronis, Lanuuium fuiſſe nuncupatum.*

TE'NE hæc poſſe ferre?] *Abeſt à vulgatis vocula*, te: *In Decurtato ſic hæc verba concipiuntur*, te nec hæc poſſe ferre. *lego cum interrogatione*, téne hæc poſſe ferre? *Quaſi Atticus tranquillo animo legiſſet, quæ ipſe de Lentulo modò ſcripſerat, ſtomachatur in eius lentitudinem. ea enim prorſus ferri non poſſe videbantur. Puto librarios vulgò omiſiſſe pronomen*, te, *propter ſimilitudinem voculæ quæ proximè antecedebat. nam ſæpe ex duobus vocabulis inter ſe ſimilibus alterum omittebant.*

IN EPISTOLAM XIIII.

FECISSE ab ambitionem] *Multi hîc aliquid deeſſe putant: ego nihil. tantum pro*, feciſſet, *lego*, feciſſe, *& ita interpungo*, nihil Curionem ſe duce facere, quod non hic Sulla duce: feciſſe ad ambitionem quibus exilij pœna ſuperioribus legibus non fuiſſet. *Cæſar dicebat Curionem nihil ſe duce facere, quod non Pompeius feciſſet duce Sulla: immo multò grauiora patraſſe Pompeium Sulla rerum potiente, quàm Curionem ſe imperante. nam quibus hominibus exilij pœna ad ambitionem in petendis magiſtratibus coercendam ſuperioribus legibus conſtituta non eſſet, eis Pompeium illam irrogaſſe, noua lege lata de ambitu: ab illo verò, nempe Sulla, patriæ proditores reductos fuiſſe. ita Sullæ & Pompeij ſcelere eiectos in exilium fuiſſe plæroſque egregios viros, & patriæ proditores vrbem occupaſſe. Cæſar ad maiorem inuidiam Pompeij ambitum vocabat ambitionem, quaſi Pōpeius non*

modò ambitum, ſed etiam ambitionem coercuiſſet. Tulerat Pompeius legem de ambitu, qua perpetuum exilium damnatis infligebatur. ideo tradit Dio libro XXX. *eum ambitus pœnas hac lege multum auxiſſe. nam Tullia, quam* Cicero *Conſul tulerat decennale tantum exilium irrogabat. ſed nos fuſius ea de re diſſeremus in libris de legibus Græcorum & Romanorum.*

HAC contra] *Legendum,* hâc, *vt eſt in Decurtato, non,* hæc, *vt referunt excuſi. ſcribit enim Cicero Cæſarem dicere ſolitum ſe neminem violaturum, niſi qui arma aduerſus ſe ferret hâc, id eſt, hac parte, nempe pro Pompeio. nam cùm* Cicero *Pompeij partes ſequeretur, ad eas, tãquam ad ſuas, retulit vocem,* hac.

SED qui S. vlli] *Nihil hîc mutaui; tantùm notam* S. *à vocabula,* QVI, *cui importunè adhæſerat, ſeparaui. indicat enim Bæbium illum, hominem non infantem, ſed diſertum, nulli* S. *id eſt, ſalutem dicere: quod tamen pueri faciunt, ſimulatque incipiunt fari. lubenter enim quos norunt ſalutant. ſed Bæbius idcirco nulli ſalutẽ dicebat, quòd aſſereret neminẽ ſaluũ fore, qui à Cæſare non ſtaret. Eſt ergo iocus ex ãbiguo in his verbis* Salutẽ dicat.

NE Anteros quidem] *Auxilio Decurtati ſic hunc locum reſtitui,* ne Anteros quidem qui à te. *Ibi enim legitur,* ne ante poſt quidem qui à te. *Scripſerat, vt opinor,* Cicero ΑΝΤΕΡΩΣ *Græcè, quod vocabulum cùm imperiti quidam librarij deſcriberent putarunt τὸ* Ρ *eſſe* P *Latinum. inde*

primùm factum eſt ANTEPOS, *& poſtea* ANTE POST. *Anteros libertus fuit Attici, cuius mentio fit epiſtola prima libri* XI. *Senſus autẽ horũ verborum eſt, à te nihil attulit litterarum, ne Anteros quidem, qui à te venit.*

IN EPISTOLAM XVII.

SED ſi Sulla potuit] *Caſtigaui,* ſed ſi Sulla potuit, *ex Tornæſiano, & Cruſellino. Abſciſſa fuerat è Decurtato tota hæc epiſtola, & quæ proximè ſequitur.*

T. Rebillum quidem] *Tornæſianus, & Cruſellinus* Trebillum; *quo modo in ſuis fuiſſe referunt Victorius, & Malaſpina. Scripſi T. Rebillum: nam nota T. prænomen indicat Rebilli, qui Titus Caninius Rebillus dicebatur.*

QVAE Aegypta attulit] *Aſſentior Turnebo legenti,* quæ Aegypta attulit. *Aegyptæ liberti alibi meminit in his epiſtolis Cicero. Mox ex Tornæſiano, & Cruſellino edidi,* illa leuia miſi ad te ante.

PHILARGYRO bene curaſti] *Verbum,* curaſti, *addidi ex Tornæſiano, & Cruſellino, cùm à vulgatis abeſſet. Quem autem hoc nomine intelligat, incertum eſt. puto alterum eorum duorum ſignificari, quos à filio inſciente ſe diſceſſiſſe queritur epiſtola ſecunda libri ſexti. Is verò Ciceronem, vt opinor, ideo reliquerat, quòd ei Cicero de mercede aliquid deterſiſſet, quæ tamen poſtea beneficio Attici, illi integra perſoluta eſt; ne illum*

Cicero, ſed ille Ciceronem, reliquiſſe videretur.

TREBATIVS Scæuola] *Trebatio non modò Teſta, ſed etiam Scæuolæ, a ſtudio, vt opinor, iuris ciuilis, in quo Mutij Scæuolæ valde excelluerant, cognomen fuiſſe declarat locus hic epiſtolæ* XXIII *libri* XIII*, vbi Cicero de Trebatio loquitur*; quare da te in ſermonem, & perſeca, & confice; excita, compella, loquere, vt te cum illo Scæua loqui putes. *& locus alter epiſtolæ ad ipſum Trebatium, quæ extat libro* x. *ad familiares, vt quidem in duobus antiquiſſimis libris, qui apud me ſunt, legitur*, Ego tamen Scæuolæ Teſtæ aſſentior. *vulgo mendosè copula interiicitur hoc modo*, Sceuolæ & teſtæ. *Verbum etiam*, antecedat, *ad ius pertinet. nam antecedere dicebantur iuris conſulti, aut honoris ergò, aut quòd ſcriptis & reſponſis ſuis de iure Ciuili viam ad eius ſcientiæ cognitionem tyronibus præirent, indéque anteceſſores, id eſt, vt vetus gloſſarion interpretatur, προηγηταὶ vocabantur. Heſychius, ἀντικένσωρ ὁ τοὺς νόμους μεμαθηκώς. Anteceſſorum meminit non ſemel Iuſtinianus. antecedebat ergo Trebatius cùm excelleret iuris cognitione, & prudentiſſimè de iure reſponderet.*

TRIVMPHO gaudio] *Victoriana editio*, triumpho & gaudeo: *liber Cruſellinus*, triumpho gaudio, *quomodo idem auctor loquutus eſt in Cluentiana*: tum verò illa egregia & præclara mulier palam exultare lætitia, & triumphare gaudio cœpit. *Sed & in Tornæſiano legitur*, triumpho gaudeo: *quòd perſpicuè deprauatum eſt ex hac lectio-*

ne noſtra.

IN EPISTOLAM XVIII.

QVID præripis?] *Lego ex Decurtato*, quid præripis? *id eſt, meum conſilium anteuertis, petíſque vt id tibi explicem, antequam Trebatium conueniam, ex cuius congreſſu id inſtiturus ſum.*

ΚΙΝΔΥΝΩΔΩΣ nunciant] *Scripſi κινδυνωδῶς, ex Decurtato, non quod ita planè exaratum in eo ſit, ſed quia quam proximè ad hanc lectionem animaduerti priſcam eius ſcripturam accedere. ſic enim habet*, in dunodo: *Tornæſianus verò*, in id modo: *Cruſellinus*, in dimodo. *periculosè ægrotare Tironem nunciabant, qui ab eo veniebant.*

EROS ſcelero] *Emendaui*, ſcelero, *ex fide Decurtati. A ſcelere fit ſcelero, vt à verberibus verbero, à flagris flagrio, à varis varo, & ſexcenta huiuſmodi. Indignè ferebat* Cicero *Erotẽ libertũ ſuum in illis copiis fuiſſe: idcirco eum vocat ſceleronem.*

QVID? quod Seruij filius?] *Hanc ſcripturam erui ex Scidis, Tornæſiano, & Cruſellino, ſummo conſenſu, hæc verba ita referentibus*, Quid, quòd Seruij filius? quòd Titinij? *Scribit filios Ser. Sulpicij, & Q. Titinij cum Cæſare fuiſſe, cùm Pompeius obſideretur, vt doceat non modò perditiſſimos homines tunc arma contra Pompeium tuliſſe, ſed etiam iuuenes nobiliſſimos.*

TITINII] *Hunc Titinij filium epiſtola proximè ſequenti vocat Pontium Titinianum, quòd à Põtio adoptatus eſſet. ſic Octauius dictus eſt Octauianus poſtquam in nomen, familiámque Cæſaris adoptatus eſt. De hoc Titinij filio idem Cicero ſic ſcribit epiſtola* VI. *huius libri:* Furnius, vt quidem ſcias quos ſequamur, Q. Titinij Filium cum Cæſare eſſe nunciat. *& epiſtola* XI, Titinij filius apud Cæſarem eſt.

QVOT in his caſtris] *Vt Attico minus mirũ videretur filios Seruij Sulpicij, & Q. Titinij fuiſſe in caſtris Cæſarianis, addit ſex ipſas legiones Cæſarem tum habuiſſe. itaque fieri non poterat, quin in tanto militum numero non extiterint præclari quidam viri.*

MVLTVM] *Subiungenda eſt* πλεία στιγμὴ *voci*, multum. *indicat enim ingentem fuiſſe hunc militum numerum.*

HOC fuerat extremum] *Extremum vocat, poſtrema verba quæ Cæſar ipſi dixerat, vt ſcilicet deliberaret. ſic enim ſupra*, ſumma, *inquit*, fuit, vt ille quaſi exitum quærens, vt deliberarem. *Ad eam deliberationem rogat Atticum vt ſibi conſilia expromat.*

ΚΑΤΑΚΛΕΙΣ] *Rectiſſimè Turnebus hîc repoſuit,* κατακλεὶς, *quo ferè modo legitur in Decurtato, & Tornæſiano: atque huius emendationis patet proximis ex verbis ratio. Quia enim extremũ id vocarat, quod ſibi dictum fuerat à Cæſare de conſilio ad deliberandum capiendo, cùm tamen id*

extremum non fuiſſet (nam odioſis quibuſdam & minacibus verbis Cæſar colloquium finierat) idcirco vltima ea verba, quæ ipſe pæne prætererat, vocat καταχλεῖδα, quòd eſſent inſtar clauſulæ priorum illorum extremorum. Hoc vocabulo Græci grammatici propriè ſignificari aiunt pedem vltimum cũ ſyllaba verſus καταληκτικοῦ. Hephæſtionis interpres, κατακλεῖδα φησὶν ἡφαιςίων τὸν περὶ τῆς καταληκτικῆς συλλαβῆς πόδα μετὰ καὶ αὐτῆς συλλαβῆς.

ΛΑΛΑΓΕΤΣΑΝ illam tuam] *Græcum hoc verbum mirum in modum deprauatum eſt in omnibus libris antiquis, qui meas in manus venerunt. aliȷ enim habent,* ΜΑΤΕΛΣΑΝ: *aliȷ* ΜΑΛΤΕΤΣΑΝ: *Decurtatus,* ΛΑΛΑΤΕΤΣΑΝ: *quæ ſcriptura minus mihi corrupta viſa eſt, quam cetera. nam, expenſa diligentiſſimè* Ciceronis *ſententia, venit in mentem mihi eum hîc ſcripſiſſe λαλαγοῦσαν, & libro proximè ſequenti λαλαγοῦσα. procliui enim lapſu librarios has litteras* Γ *&* Τ *inuicem commutaſſe, & alteram alterius loco finxiſſe. Suaſerat Atticus* Ciceroni *ne præmaturè mari ſe committeret, ſed ὄρνιθα λαλαγοῦσαν, id eſt, χελιδόνα expectaret: quibus verbis indicabat ante ver adultũ nauigandum non eſſe ad Pompeium. nam clauduntur maria, vt tradit Vegetius libro* IIII. *ex die tertio Iduum Nouẽbris vſque ad diem ſextum Idus Martias. itaque epiſtola ſecunda libri ſequentis, quæ data eſt poſt Nonas Aprilis, Cicero ſcribit λαλαγοῦσαν adeſſe. Hirundinũ aduentus indicium eſt verni temporis: vnde vulgatum hoc*

faſtos Cæſar emendaret, cùm menſis Martij Nonæ, vt ait Macrobius, eſſent ſeptimanæ, non, vt hodie, ſextanæ, Idus Martiæ in XVI. *diem Martis incurrebant. itaque quinctus poſtea dies erat* XX. *Martij, hoc eſt*, XIII. KAL. *Aprilis, quo die tunc Quinquatrus celebrabantur. Cùm ergo Cicero primam partem huius epiſtolæ vſque ad illa verba*, venit etiam, *exaraſſet, ante quam Matius ad ſe veniſſet, qui Matij aduentus fuit eodem quidem die, ſed ea hora qua Quinquatruum celebritas agebatur, poſtea cùm reliquam partem epiſtolæ ex interuallo pertexeret, & aduentum Matij in ea narraret, potius ſcripſit Quinquatribus eum veniſſe, quàm eodem die, nempe* XIII. KAL. *Aprilis ſupra adſcripto, & paullo poſt*, pridie, *potiùs quàm*, heri, *quòd non modò diem aduentus Matiani, ſed etiam partem eius diei, qua venerat, indicare vellet.*

CRASSIPES] *In Tornæſiano, & Cruſellino,* Craſſipus.

POTIS attendere] *Veteres libri,* potius: *ſcripſi*, potis, *id eſt*, δυνατὸς. *ſic alibi in his epiſtolis* pote, *ſcriptum reperias, pro* δυνατὸν.

ET μεσοποταμίαν] *Poſt*, Arabiam δ᾽ἀδαίμονα, *antiqui noſtri ſubiiciunt*, &, μεσοποταμίαν: *quo modo edendum curaui.*

IN EPTST. CICERONIS AD CAESAREM.

FAVTOR dignitatis tuæ] *Alij libri*, auctor:

noſtri

noſtri veteres, fautor, *omnino meliùs.*

Me è paucis] *Vulgo legebatur*, me & pacis; *correxi ex antiquiori noſtro*, mè è paucis. *vt enim meliùs perſuadeat Cæſari è Republica eſſe, vt ipſe in primis conſeruetur, paucos ait aptos eſſe ad ſarciendam partium concordiam: in iis verò ſe quam accommodatiſſimum fore. ſic officij & induſtriæ raritate ſe ipſe commendat.*

IN EPISOLAM XII.

Ecqvidnam eſt tui conſilij] *Scribendum vno verbo*, ecquidnã, *& duobus*, ad finis. *nũquid nã tui conſilij eſt ad fines, & terminos huius miſerrimæ vitæ? id eſt, ſuppetit ne tibi aliquid conſilij, quo perducar ad metas huius infœliciſſimæ vitæ, & in aliam beatiorem migrem? Sic apud Catullum*, ecquidnam in tabulis patet lucelli expenſum?

IN EPISTOLAM XIII.

Fvit, etiam valde:] *Auctore Decurtato repoſui*, etiam, *pro*, & tam; *& mox*, ecquam, *pro*, & quam.

ἐλάπιζεν] *Quantumuis reclamet Victorius, legendum eſt* ἐλάπιζεν, *vt exaratum eſt in Scidis, Tornæſiano, & Cruſellino.*

Peditvm CCIↃↃ] *Deerat hîc numerus peditum, & equitum, quem ex Decurtato ſic expreſſi*, peditum CCIↃↃ, equitum ſex polliceri

ſumptu ſuo, annos decem. *id eſt, peditum decem millia, equitum ſex millia. In Tornæſiano pro,* ſex, *legitur,* ſe.

NON vt ille vectigal] *Reſtitui particulam,* vt, *ante vocem,* ille, *ex Decurtato. ille Pompeium indicat, hic & ille Cæſarem.*

VT tu ſcribis, ludum] *Id eſt, certamen, & dimicationem partium in hoc bello ciuili. innuit bonos viros noluiſſe intereſſe certamini, quod futurum erat inter Cæſarem & Pompeium, ſed quietos manſiſſe. ſic libro* XIIII. *bellum ciuile vocat* ἀγῶνα.

SIGNIFICASSE te] *Rectè Scidæ,* ſignificaſſe te, *vt edidi. petierat enim Atticus à Cicerone, vt ſibi ſcriberet, quiſnam Cæſar eſſet, gratus, an inuiſus populo Romano.*

SEDET iſte] *Scripſi vno verbo,* ſedet: *id eſt, in honore eſt, auctoritate valet, ducta metaphora à magiſtratibus ſedentibus.*

PLVS oſtenderat] *Cæſar initio plus oſtenderat quàm præſtitit. minabatur enim ſe hoſtium loco habiturum eos omnes, qui contra ſe arma ferrent. ſed eas minas poſtea in humanitatem vertit.*

TROIANVM ſomniabam] *Hinc perſpici poteſt Lanuinos vocari ſolitos tam qui Lauinium incolerent, oppidum agri Laurentis ab AEnea conditum ad eum locum, qui Troia dicebatur, quàm qui Lanuuium, oppidum ſitum ſupra Aritiam, ad dexteram via Appia, vt refert Strabo. quinimo vtrumque oppidum ætate* Ciceronis, *Lanuuium fuiſſe nuncupatum.*

TE'NE hæc poſſe ferre?] *Abeſt à vulgatis vocula*, te: *In Decurtato ſic hæc verba concipiuntur*, te nec hæc poſſe ferre. *lego cum interrogatione*, téne hæc poſſe ferre? *Quaſi Atticus tranquillo animo legiſſet, quæ ipſe de Lentulo modò ſcripſerat, ſtomachatur in eius lentitudinem. ea enim prorſus ferri non poſſe videbantur. Puto librarios vulgò omiſiſſe pronomen*, te, *propter ſimilitudinem voculæ quæ proximè antecedebat. nam ſæpe ex duobus vocabulis inter ſe ſimilibus alterum omittebant.*

IN EPISTOLAM XIIII.

FECISSE ab ambitionem] *Multi hîc aliquid deeſſe putant: ego nihil. tantum pro*, feciſſet, *lego*, feciſſe, *& ita interpungo*, nihil Curionem ſe duce facere, quod non hic Sulla duce: feciſſe ad ambitionem quibus exilij pœna ſuperioribus legibus non fuiſſet. *Cæſar dicebat Curionem nihil ſe duce facere, quod non Pompeius feciſſet duce Sulla: immo multò grauiora patraſſe Pompeium Sulla rerum potiente, quàm Curionem ſe imperante. nam quibus hominibus exilij pœna ad ambitionem in petendis magiſtratibus coercendam ſuperioribus legibus conſtituta non eſſet, eis Pompeium illam irrogaſſe, noua lege lata de ambitu: ab illo verò, nempe Sulla, patriæ proditores reductos fuiſſe. ita Sullæ & Pompeij ſcelere eiectos in exilium fuiſſe pleroſque egregios viros, & patriæ proditores urbem occupaſſe. Cæſar ad maiorem inuidiam Pompeij ambitum vocabat ambitionem, quaſi Pōpeius non*

modò ambitum, ſed etiam ambitionem coercuiſſet. Tulerat Pompeius legem de ambitu, qua perpetuum exilium damnatis infligebatur. ideo tradit Dio libro x x x. *eum ambitus pœnas hac lege multum auxiſſe. nam Tullia, quam* Cicero *Conſul tulerat decennale tantum exilium irrogabat. ſed nos fuſiùs ea dè re diſſeremus in libris de legibus Græcorum & Romanorum.*

HAC contra] *Legendum,* hâc, *vt eſt in Decurtato, non,* hæc, *vt referunt excuſi. ſcribit enim Cicero Cæſarem dicere ſolitum ſe neminem violaturum, niſi qui arma aduerſus ſe ferret hâc, id eſt, hac parte, nempe pro Pompeio. nam cùm Cicero Pompeij partes ſequeretur, ad eas, tãquam ad ſuas, retulit vocem,* hac.

SED qui S. vlli] *Nihil hîc mutaui; tantùm notam* S. *à vocabula,* QVI, *cui importunè adhæſerat, ſeparaui. indicat enim Bæbium illum, hominem non infantem, ſed diſertum, nulli* S. *id eſt, ſalutem dicere: quod tamen pueri faciunt, ſimulatque incipiunt fari. lubenter enim quos norunt ſalutant. ſed Bæbius idcirco nulli ſalutẽ dicebat, quòd aſſereret neminẽ ſaluũ fore, qui à Cæſare non ſtaret. Eſt ergo iocus ex ãbiguo in his verbis* Salutẽ dicat.

NE Anteros quidem] *Auxilio Decurtati ſic hunc locum reſtitui,* ne Anteros quidem qui à te. *Ibi enim legitur,* ne ante poſt quidem qui à te. *Scripſerat, vt opinor,* Cicero ΑΝΤΕΡΩΣ *Græcè, quod vocabulum cùm imperiti quidam librarij deſcriberent putarunt τὸ* Ρ *eſſe* P *Latinum, inde*

primùm factum eſt ANTEPOS, *& poſtea* ANTE POST. *Anteros libertus fuit Attici, cuius mentio fit epiſtola prima libri* XI. *Senſus autē horū verborum eſt, à te nihil attulit litterarum, ne Anteros quidem, qui à te venit.*

IN EPISTOLAM XVII.

SED ſi Sulla potuit] *Caſtigaui*, ſed ſi Sulla potuit, *ex Tornæſiano, & Cruſellino. Abſciſſa fuerat è Decurtato tota hæc epiſtola, & quæ proximè ſequitur.*

T. Rebillum quidem] *Tornæſianus, & Cruſellinus* Trebillum; *quo modo in ſuis fuiſſe referunt Victorius, & Malaſpina. Scripſi T. Rebillum: nam nota T. prænomen indicat Rebilli, qui Titus Caninius Rebillus dicebatur.*

QVAE Aegypta attulit] *Aſſentior Turnebo legenti*, quæ Aegypta attulit. *Aegyptæ liberti alibi meminit in his epiſtolis Cicero. Mox ex Tornæſiano, & Cruſellino edidi*, illa leuia miſi ad te ante.

PHILARGYRO bene curaſti] *Verbum*, curaſti, *addidi ex Tornæſiano, & Cruſellino, cùm à vulgatis abeſſet. Quem autem hoc nomine intelligat, incertum eſt, puto alterum eorum duorum ſignificari, quos à filio inſciente ſe diſceſſiſſe queritur epiſtola ſecunda libri ſexti. Is verò Ciceronem, vt opinor, ideo reliquerat, quòd ei Cicero de mercede aliquid deterſiſſet, quæ tamen poſtea beneficio Attici, illi integra perſoluta eſt; ne illum*

Cicero, ſed ille Ciceronem, reliquiſſe videretur.

TREBATIVS Scæuola] *Trebatio non modò Teſtæ, ſed etiam Scæuolæ, a ſtudio, vt opinor, iuris ciuilis, in quo Mutij Scæuolæ valdè excelluerant, cognomen fuiſſe declarat locus hic epiſtolæ* XXIII *libri* XIII, *vbi Cicero de Trebatio loquitur*; quare da te in ſermonem, & perſeca, & confice; excita, compella, loquere, vt te cum illo Scæua loqui putes. *& locus alter epiſtolæ ad ipſum Trebatium, quæ extat libro* X. *ad familiares, vt quidem in duobus antiquiſſimis libris, qui apud me ſunt, legitur*, Ego tamen Scæuolæ Teſtæ aſſentior. *vulgo mendosè copula interiicitur hoc modo*, Sceuolæ & teſtæ. *Verbum etiam*, antecedat, *ad ius pertinet. nam antecedere dicebantur iuris conſulti, aut honoris ergò, aut quòd ſcriptis & reſponſis ſuis de iure Ciuili viam ad eius ſcientiæ cognitionem tyronibus præirent, indéque anteceſſores, id eſt, vt vetus gloſſarion interpretatur, προηγηται vocabantur. Heſychius*, ἀντικένσωρ ὁ τοὺς νόμους μεμαθηκώς. *Anteceſſorum meminit non ſemel Iuſtinianus. antecedebat ergo Trebatius cùm excelleret iuris cognitione, & prudentiſſimè de iure reſponderet.*

TRIVMPHO gaudio] *Victoriana editio*, triumpho & gaudeo: *liber Cruſellinus*, triumpho gaudio, *quomodo idem auctor loquutus eſt in Cluentiana*: tum verò illa egregia & præclara mulier palam exultare lætitia, & triumphare gaudio cœpit. *Sed & in Tornæſiano legitur*, triumpho gaudeo: *quòd perſpicuè deprauatum eſt ex hac lectio-*

ne noſtra.

IN EPISTOLAM XVIII.

QVID præripis?] *Lego ex Decurtato*, quid præripis? *id eſt, meum conſilium anteuertis, petíſque vt id tibi explicem, antequam Trebatium conueniam, ex cuius congreſſu id inſtiturus ſum.*

KINΔYNΩΔΩΣ nunciant] *Scripſi κινδυνωδῶς, ex Decurtato, non quod ita planè exaratum in eo ſit, ſed quia quam proximè ad hanc lectionem animaduerti priſcam eius ſcripturam accedere. ſic enim habet*, in dunodo: *Tornæſianus verò*, in id modo: *Cruſellinus*, in dimodo. *periculosè ægrotare Tironem nunciabant, qui ab eo veniebant.*

EROS ſcelero] *Emendaui*, ſcelero, *ex fide Decurtati. A ſcelere fit ſcelero, vt à verberibus verbero, à flagris flagrio, à varis varo, & ſexcenta huiuſmodi. Indignè ferebat* Cicero *Erotẽ libertũ ſuum in illis copiis fuiſſe: idcirco eum vocat ſceleronem.*

QVID? quod Seruij filius?] *Hanc ſcripturam erui ex Scidis, Tornæſiano, & Cruſellino, ſummo conſenſu, hæc verba ita referentibus,* Quid, quòd Seruij filius? quòd Titinij? *Scribit filios Ser. Sulpicij, & Q. Titinij cum Cæſare fuiſſe, cùm Pompeius obſideretur, vt doceat non modò perditiſſimos homines tunc arma contra Pompeium tuliſſe, ſed etiam iuuenes nobiliſſimos.*

TITINII] *Hunc Titinij filium epiſtola proximè ſequenti vocat Pontium Titinianum, quòd à Pōtio adoptatus eſſet. ſic Octauius dictus eſt Octauianus poſtquam in nomen, familiámque Cæſaris adoptatus eſt. De hoc Titinij filio idem Cicero ſic ſcribit epiſtola* VI. *huius libri:* Furnius, vt quidem ſcias quos ſequamur, Q. Titinij Filium cum Cæſare eſſe nunciat. *& epiſtola* XI, Titinij filius apud Cæſarem eſt.

QVOT in his caſtris] *Vt Attico minus mirũ videretur filios Seruij Sulpicij, & Q. Titinij fuiſſe in caſtris Cæſarianis, addit ſex ipſas legiones Cæſarem tum habuiſſe. itaque fieri non poterat, quin in tanto militum numero non extiterint præclari quidam viri.*

MVLTVM] *Subiungenda eſt* τελεία στιγμὴ *voci*, multum. *indicat enim ingentem fuiſſe hunc militum numerum.*

HOC fuerat extremum] *Extremum vocat, poſtrema verba quæ Cæſar ipſi dixerat, vt ſcilicet deliberaret. ſic enim ſupra*, ſumma, *inquit*, fuit, vt ille quaſi exitum quærens, vt deliberarem. *Ad eam deliberationem rogat Atticum vt ſibi conſilia expromat.*

ΚΑΤΑΚΛΕΙΣ] *Rectiſſimè Turnebus hic repoſuit,* κατακλεὶς, *quo ferè modo legitur in Decurtato, & Torneſiano: atque huius emendationis patet proximis ex verbis ratio. Quia enim extremũ id vocarat, quod ſibi dictum fuerat à Cæſare de conſilio ad deliberandum capiendo, cùm tamen id*

extremum non fuiſſet (nam odioſis quibuſdam & minacibus verbis Cæſar colloquium finierat) idcirco vltima ea verba, quæ ipſe pæne prætèrierat, vocat καταклεῖδα, *quòd eſſent inſtar clauſulæ priorum illorum extremorum. Hoc vocabulo Græci grammatici propriè ſignificari aiunt pedem vltimum cũ ſyllaba verſus* καταληκτικοῦ. *Hephæſtionis interpres,* κατακλεῖδα φησὶν ἡφαιςίων τὸν περὶ τῆς καταληκτικῆς συλλαβῆς πόδα μετὰ καὶ αὐτῆς συλλαβῆς.

ΛΑΛΑΓΕΥΣΑΝ illam tuam] *Græcum hoc verbum mirum in modum deprauatum eſt in omnibus libris antiquis, qui meas in manus venerunt. alij enim habent,* ΜΑΤΕΛΣΑΝ: *alij* ΜΑΛΤΕΥΣΑΝ: *Decurtatus,* ΛΑΛΑΤΕΥΣΑΝ: *quæ ſcriptura minus mihi corrupta viſa eſt, quam cetera. nam, expenſa diligentiſſimè* Ciceronis *ſententia, venit in mentem mihi eum hîc ſcripſiſſe* λαλαγεῦσαν, *& libro proximè ſequenti* λαλαγεῦσα. *proclini enim lapſu librarios has litteras* Γ *&* Τ *inuicem commutaſſe, & alteram alterius loco finxiſſe. Suaſerat Atticus* Ciceroni *ne prœmaturè mari ſe committeret, ſed* ὄρνιθα λαλαγεῦσαν, *id eſt,* χελιδόνα *expectaret: quibus verbis indicabat ante ver adultũ nauigandum non eſſe ad Pompeium. nam clauduntur maria, vt tradit Vegetius libro* IIII. *ex die tertio Iduum Nouẽbris vſque ad diem ſextum Idus Martias. itaque epiſtola ſecunda libri ſequentis, quæ data eſt poſt Nonas Aprilis, Cicero ſcribit* λαλαγεῦσαν *adeſſe. Hirundinũ aduentus indicium eſt verni temporis: vnde vulgatum hoc*

prouerbiũ μιὰ χελιδὼν οὐκ ἔαρ ποιεῖ. *hæc autem auis valde eſt obſtrepera: ideo ab Heſiodo dicitur* κωτίλη, *& ab Anacreonte* λαλὴ: *& hîc* λαλαγεῦσα, *id eſt,* κρώζουσα. *inde etiam Ariſtophanes homines odioſè garrulos vocat* χελιδόνων μουσεῖα. *Hoc porro* ἐπίθετον λαλαδεῦσα *ex quodam Dorico poëta Atticus deprompſerat. nam Dores dicunt* λαλαδεῦσα, *pro* λαλαγοῦσα. *Cicero verò non addidit* ὄρνιθα, *vt hæc res minùs intelligeretur, ſi fortè interciperentur litteræ. diſceſſum enim ſuum celari volebat. Iulius Pollux ait hirundinem propriè* ψιθυρίζειν, *quod auctor poematij de Philomela interpretatur trinſare. Iam hirundines trinſare non ſolent initio veris, ſed vere iam adulto, hoc eſt, incaleſcente iam aëre. ideo ſcribit Philemon Comicus* ἡ μὲν χελιδὼν θέρος δὲ γινώσκει λέγει.

ACTVM ne agas] *Actum agere apud hunc auctorem eſt ea de re facienda cogitare, quam antea factam oportuit, & cuius gerendæ tempus iam præteriit. Idem auctor in Lælio,* Præpoſteris enim vtimur conſiliis, & acta agimus, quod vetamur prouerbio. *& ſupra hoc ipſo libro epiſtola* IIII. Me miſerum quòd tu non valuiſti. vna fuiſſemus, conſilium certè non defuiſſet. σὺν τε δύ᾽ ἐρχομένω. ſed acta ne agamus. reliqua paremus. *Senſus ergo horum verborum eſt, ne amplius cogites de nauigatione ad Pompeium, cuius inſtituendæ tempus elapſum eſt. oportuit enim cum ipſo Pompeio nauigare.*

ETIAM illum ipſum] *Hæc quoque ex perſona*

Attici dicuntur. non modò te fefellit præceps, & nec opinatus Pompeij diſceſſus, adeo vt ei te comitem adiungere non potueris: verùm illum ipſum, quem ambo ſequimur, Pompeium inquam, multa quoque fefellerunt. itaque actum ne agas.

IN EPISTOLAM XIX.

VIDERE non potero] *Vulgati,* non potero: *manuſcripti noſtri,* non poſſum: *idque rectius. veruntamen operæ, nobis inuitis, ediderunt,* potero.

IN LIBRVM X.

IN EPISTOLAM I.

PAVLVLVM lectis reſpiraui] *Ante verbum,* reſpiraui, *legitur in Tornæſiano, Decurtato, & Cruſellino,* lectis. *quam lectionem ſinceram puto. Ait enim ſe reſpiraſſe, poſtea quam eas litteras legit.*

EMPTVM pacificatorem] *Curionem, vt opinor, indicat,* qui primo, *inquit Paterculus,* pro Pompeij partibus, id eſt, vt tunc habebatur, pro Republica: mox ſimulatione contra Pompeium & Cæſarem, ſed animo pro Cæſare ſtetit; id gratis, an accepto centies H S. fecerit, vt accepimus, in medio relinquimus.

SENATVM non enim puto] *Statim poſt hæc verba,* in conſeſſu Senatorum, *ſubiicitur in Decurtato,* Senatum non enim puto, *& ita edidi.*

deterſimus ope Decurtati, qui ſic hæc verba referebat, hominis hoc ipſum probi eſt & magium. eſt τῶν πολιτικῶν σχημάτων &c. *Nos haud inſcitè, opinor, pro*, & magium, *repoſuimus* ἐκμαγεῖον, *qua voce ſignificatur expreſſum alicuius rei ſimulacrũ, vt norunt omnes, qui Græcè ſciunt. Scribit* Cicero *conatum illum Curionis de rebus componendis* ἐκμαγεῖον *eſſe viri probi. hac enim re Curio ſpecimen quoddam edebat probitatis, cùm ceteroqui vir eſſet nequam.*

M. Antonij] *Hic locus non vacat ſuſpicione mendi. Nam in Tornæſiano pro*, M. Antonij, *ſcriptum eſt*, Macum. *In Scidis totum hoc eraſum eſt. Puto Græcum aliquod verbum ſub cortice harum vocum latêre.*

IN EPISTOLAM II.

ΛΑΛΑΓΕΥΣΑ iam adeſt] *Superiori libro docuimus hîc legendum eſſe* λαλαγεῦσα. *ideo nunc plura non addam.*

IN EPISTOLAM III.

Cvm igitur hæc ſcire] *Repetendum eſt verbum*, cuperem, *è ſuperioribus.*

IN EPISTOLAM IIII.

Non enim iam] *Deerat hîc in libris excuſis,*

iam, *quòd ex noſtris repoſitum eſt.*

NISI diuinè] *Tornæſianus*, die. *fortaſſe Cicero ſcripſit*, piè. *quamquam veteres etiam*, dium, *dicebant pro*, diuinum. *vnde illud*, ſententia dia Catonis.

QVORVM vt vt iam acta ætas] *Hæ duæ voculæ*, vt vt, *leguntur, vt edidi; in Scidis. in Tornæſiano, Cruſellino, & Huraltino alterum*, vt, *omiſſum fuerat librariorum negligentia*. vt vt, *ſignificat quocumque modo, ſeu bene, ſeu malè. Plautus Moſtellaria*, verùm, vt vt res ſe ſe habet, pergam turbare porro. *Idem Mercatore*, amens amánſque vt vt animum offirmo meum. *Terentius Heauton timorumeno*, pater, vt vt erat, manſum tamen oportuit.

CVM eo de meo animo] *Victorius ſyllabis malè cohærentibus legit*, cum eodem eo, *cùm ſcribi debeat, vt eſt in noſtris*, cum eo de meo animo. *Ait Quinctum filium cum Cæſare colloquutum fuiſſe, de ſuo conſilio à Cæſaris rationibus alieniſſimo.*

VITA & fuga] *Mei omnes*, vita & fuga, *vt edidi.*

PROPIVS factum eſſe nihil] *Non diſcrepat lectio Decurtati à vulgata. ideo nihil hîc mutantandum cenſeo. Ait Cicero propius nihil factum fuiſſe, quàm vt Cæſar voluerit Metellum occidi: qua in re deſciſcebat ab inſtituta ſua clementia, qua populi ſtudia captare conſueuerat. itaque mutata tandem ſententia animum à cæde reuocauit.*

In codice Tornæſiano pro, eum *,mendoſè exaratum eſt,* ei; *& poſt*, voluiſſe, *ex gloſſemate additum,* Cæſarem.

Ex s. c. ſubrupto] *Antiquè*, ſubrupto,*pro,* ſubrepto. *Plautus Rudente*, Hæc Athenis parua fuit virgo ſubrupta. *Idem Perſa*, qui ſibi parentes fuerint, vnde ſubrupta ſit.

A me inquit] *Hic nonnulla inculcata fuerant in codice Tornæſiano, quæ à ceteris noſtris abſunt, neq; ſunt* Ciceronis. *ſic enim ibi legitur,*ad Senatũ à me inquit omnia proficiſcentur. *Hæc duo*, ad Senatum, *notæ ſunt adulterinæ.*

Ad quæ ego] *Lego,* ad quæ ego, *vt eſt in Scidis: & paullo poſt*, quid enim, inquam, ſcripſit ad me Dolabella? *non vt quidam codices referũt,* quid enim vnquam,

Qvid quæris? acquieui] *Huius loci reſtitutio debetur Decurtato noſtro, ex quo ita edidi:* quid quæris? acquieui. leuata eſt enim ſuſpicio. *In Tornæſiano ſic erat,*quid quæris atque vi lebata eſt.

Qva pro illo] *repoſui, vt erat in Scidis,* qua pro illo ſit ſupplicandum. qua, *eſt, qua parte, nempe apud Pompeium, ſi quando is victoria potitus fuerit. Optabat Cicero Pompeium vincere, vt Q. Ciceroni filio delicti veniam impetraret. deliquiſſe enim videbatur, quòd Cæſarem ſequutus eſſet.*

Sed velim quamminimo] *Nihil muto. velim inquit, quamminimo opus eſſe.*

Simvl &] *Noſtri omnes,* ſimul &, *vt edidi.*

Sic epiſtola XVIII. *huius libri*, ſimul & in Cumanum veni.

IN EPISTOLAM V.

QVOD mihi mandas] *Liquidò exaratum eſt in Scidis*, quòd mihi mandas de Q. regendo, *& rectè quidem. vulgata lectio*, de quodam regendo, *ferri non poteſt. nota Q. Quinctum filium hîc indicat.*

MODESTIOR] *In meis omnibus eſt*, modeſtior, *non, vt Victorius legit*, moleſtior.

IN EPISTOLAM VI.

ET tamen reticenter] *Codex Tornæſianus*, recitet &: *Cruſellizus*, recitent &: *Decurtatus*, reticet &. *Emendaui*, reticenter: *quod aduerbium eiuſdem eſt notæ, qua lubenter, reuerenter, nocenter, valenter, ardenter, dolenter, & patenter. ait ſe nihil acturum aſtutè; ſed tamen reticenter, id eſt, tacitè.*

ET tamen quia feſtinabam] *Quamuis hæ litteræ ideo potiſſimum breues ſint, quia omnes meas cogitationes ſuperioribus litteris explicaui tibi, tamen ea etiam de cauſa eas in pauca contraxi, quia feſtinabam, & eram occupatior.*

DE QVINCTO filio] *In Scidis eſt De Q. F. vnde natus eſt error eorum qui has notas ita interpretati ſunt*, de Quincto fratre. *Ego ſanè veriſſimam*

verißimam exiſtimo hanc ſcripturam, De Quincto filio; *quam diſertè refert Cruſellinus*.

FIT à me quidem ſedulo] *In omnibus excuſis deprauatè eſt*, ita me; *pro*, fit à me, *vt eſt in Decurtato. Videtur Cicero alluſiſſe ad eum locum Terentij ex Adelphis*: fit ſedulò; nihil prætermitto, conſuefacio: denique inſpicere, tanquam in ſpeculum, vitas omnium iubeo, atque ex aliis ſumere exemplum ſibi: *verba ſunt Demeæ narrantis Syro qua ratione Cteſiphoni moderetur, & eum ad bonam frugem perducat. Satis vero fuit Ciceroni locum primis verbis indicaſſe: ideo ſubiicit*, ſed noſti reliqua. *Sic antea cùm ageret de eodē Quincto fratris filio*, tamen, *inquit*, nihil prætermittā. *quæ verba ſumpta ſunt ex illis Terentianis*, nihil prætermitto.

IN EPISTOLAM VII.

PVLSVS eſt admodeſtior] *Codices formis impreſſi*, modeſtior; *Decurtatus, Tornæſianus, & Cruſellinus*, admodeſtior, *quos ſequuti ſumus, admodeſtior eſt longè modeſtior, vt adnouitius apud hunc ipſum auctorem eſt admodum nouitius. Eiuſdem formæ ſunt apprimus, & approbus*.

SIMILI oppidulo] *qui ſimilis ſit Melitæ, quod ad oppidum attinet. Melitæ enim opportunum erat oppidulum Ciceroni*.

FRETENSI Curio] *Nolui veterum librorum auctoritati refragari, in quibus conſtanter*

legitur Fretenſi. quam vocem recte explicat Turnebus in aduerſariis.

IN EPISTOLAM VIII.

ISTVM enim victorem] *Nihil muto. Senſus enim eſt, puto Cæſarem potius relinquendum cum vincet, quam cùm victus erit, & in eo diſcrimine verſabitur, vt magis incertus ſit, quàm certus, de rerum ſuarum exitu.*

PRAESTO eſſe] *Patroni clientibus dicebantur præſto eſſe, cùm aderant in iudiciis, vt eos defenderent. Nunc contrà futurum ſcribit Cicero, vt clientes præſto ſint patronis. quod clientes gratia multum poſſent apud Cæſarem, cuius partes ſequuti fuerant: patroni verò ei hoſtium loco forent.*

C. ATEII Plaguleium] *Vulgò hîc legitur,* Catulli, *refragantibus libris antiquis, qui partim referunt,* Cateli, *partim,* Cateij. *Puto Ciceronem ſcripſſe,* C. Ateij, *ſignificaſſéque C. Ateium Capitonem, iuriſconſconſultum, Seruij Sulpicij diſcipulum, aut eius patrem.*

QVOD Mallius ſcilicet] *Cùm in omnibus meis manuſcriptis legiſſem,* Quod malus ſcilicet tantum? *eò coniectura ductus ſum, vt crediderim Ciceronem ita ſcripſiſſe:* Quod Mallius ſcilicet tantum? *hoc ſenſu, Quod Mallius Capitolinus patrauit, tantúmne fuit, & tanta animaduerſione dignum, quam hoc, vt ſcilicet claſſi Pompeianæ aduerſemur? quaſi dicat, minimè. multo enim leuius*

fuit facinus Mallij; quamuis iudicatũ ſit id ad opprimendam populi libertatem ſpectaſſe. numquam enim ille ciues aditu vrbis arcuit: quin contra, vt vrbem tueretur, primus in Capitolium ſe recepit, Gallóſque eò aſcendentes ſumma vi repulit: & tamen capite tandem pœnas dedit, ob affectati regni ſuſpicionem. optimorum vero ciuium patriæque liberatorum claſſem appuſu patriæ prohibere; nónne manifeſtiſſimum eſt crimen maieſtatis? denique quid turpius quàm ciuem Romanum patriæ amantiſſimum cum iis pugnare, qui eam à tyrannide vindicare conantur? Mallius quandoque per duplex L. L. ſcribitur etiam in veteribus lapidibus: vnde Græci μάλλιον *ſcribunt: quandoque verò per N. L. Manlius, vt in tabulis Capitolinis. Hîc duplici L. hoc nomen primùm exaratum fuiſſe, declarat error inde natus veteris ſcripturæ,* malus.

AN inualidè] *Partim ex coniectura, partim ex fide Decurtati hunc locum emendaui, hactenus fœdiſſimis maculis conſpurcatum. Scriptura optimi eius libri hæc eſt,* An ni valde hinc abcentis ſolus tuli ſcelus? *Inde ſuſpicatus ſum Ciceronem ſcripſiſſe,* An inualidè hinc arcentis ſolus tuli ſcelus? *Id eſt, an parum fortiter tuli ſcelus Cæſaris hinc, id eſt, Italia arcentis, & prohibentis me? quaſi dicat minimè. itaque eiuſdem ſcelus multò fortius cum Pompeio, & ceteris præclaris viris feram, ſi omnes hinc ab eo arceamur. Ex iis omnibus, qui Catilinæ coniurationem oppreſſerant, Clodius ope*

Cæſaris vnum Ciceronem in exilio ſolum vertere coegit. ideo eam Clodij iniuriam hîc Cicero Cæſari acceptam refert; aitque ſe ſolum non inualide ſed fortiſſimè eam tuliſſe. Hic operæ alia omnia potiùs ſequuti ſunt, quam eam lectionẽ quã eis præiueram.

N O N; ſi ſimul] *Edidi, vt erat in Scidis,* non; ſi ſimul &c. *hoc ſenſu, non fugerimus cũ periculo, aut turpiter, ſi tranſierimus cum Pompeio.*

Q V O D eſt, ne condamus] *His verbis,* ne cõdamus quidem, *explicat illud prius,* fateamur. *itaque,* quod eſt, *hîc vim habet* ἐξηγητικήν.

F E F E L L I T ea me res] *Codex Tornæſianus,* fefellit eam res: *lego,* fefellit ea me res. *& ita eſt in Decurtato.*

Q V I florentiſſimus] *Coniecturam Manutij iuuat Decurtatus hæc verba ita referens,* qui florentiſſ. ac nouus V I. V I I. diebus &c. *illud,* florentiſſ. *compẽdio ſcriptum eſt pro,* florentiſſimus.

I N ſuo lectulo] *Græcorum more dixit in ſuo lectulo, pro,* in meo. *ſic enim illi,* ἐν τῷ ἑαυτοῦ κλινιδίῳ, *pro,* ἐν τῷ ἐμαυτοῦ. *Demoſthenes pro Cteſiphone,* ἴσε ἡμᾶς παρεληλυθότας εἴσω πυλῶν, καὶ τὰ κατὰ τὴν φωκίδα ὑφ' ἑαυτοὺς πεποιημένους. *& Iſocrates in Buſiride,* ἵνα δὲ μὴ δοκῶ τὸ εὐχερέστατον ποιεῖν, ἐπιλαμβάνεσθαι τῶν εἰρημένων μηδὲν ἐπιδεικνὺς τῶν ἑαυτοῦ, πειράσομαί σοι διὰ βραχέων δηλῶσαι. *quem locum notauit etiam Budæus*

M A L L E cenſueris] *Nihil muto. in Tornæſiano tamen eſt,* cenſuerint, *&* vicem.

Τ Ω Ν Δ Ε μελλόντων] *Expreſſi ſcripturam*

veterum, licet ea aliquantulum variet ab illa quæ vulgo extat in codicibus excuſis Thucydidis.

SIT ϛοργὴ] *Edidi ex Decurtato & Cruſellino,* ſit ϛοργὴ, ſit ſumma συώτηξις. *ſenſus eſt, ponamus ſummum eſſe, vt certe eſt, amorem Tulliæ erga me, arctiſſimámque vtriuſque animorum coniunctionẽ, vt ambo videamur in vnum cõcrcti, & coagmẽtati; illa tamen me rectè facere, & bene audire vult; ideo minus moleſtè fert à ſe auelli, vt Pompeium ſequar.* συώτηξιν Cicero *hîc appellat firmiſſimam, & tenaciſſimam animorum conglutinationem. ſic verbum* συωτήκειν *vſurpat Plato in Conuiuio,* ἐθέλω ἡμᾶς συωτῆξαι καὶ συμφῦσαι εἰς τὸ αὐτὸ, ὥς τε δύο ὄντας ἕνα γεγονέναι. *& Syneſius in epiſtola quadam,* συωτήξας τῇ τέχνῃ καὶ ἕνα ἄμφω ποιήσας τοὺς ἀντερῶντας.

ΣΥΜΠΑΘΕΙΑΝ iam euocem] *Aberat à vulgatis particula* iam. *eam nos in veteribus noſtris repertam repræſentauimus.*

QVAMVIS ſit falſa] *Decurtatus non aliter hæc refert, quàm vulgati codices. nolui tamen lectorem latêre ſic in Torneſiano & Cruſellino legi,* quamuis ſit falſa, falſam agnoſcere magni eſſe.

PHILOTIMVS attulit] *Aberat ab antiquis noſtris vox litteras.*

IN EPISTOLAM IX.

VBI ergo tuus ille animus] *Hoc ordine hæc legebantur in* Decurtato *& Torneſiano,* vbi ergo tuus ille animus? *atque ita repoſui. & mox ex*

eodem Decurtato, deinde quo videbitur, *vt legendum cenſet Malaſpina.*

Et adigit ita Poſtumia] *Decurtatus,* & adicit ita Poſtumia & Ser. F. *ſcripſi,* & adigit ita Poſtumia, & Seruius filius. *Cicero precibus Poſtumiæ vxoris Seruij Sulpicij, & Seruij eius filij, adigebatur, vt Seruiũ Sulpicium patrẽ exſpectaret. Idem epiſtola* XIII. *huius libri:* hic ego Seruiũ exſpecto. rogor enim ab eius vxore, & filio.

IN EPISTOLAM X.

Ei cùm ego] *Pro,* ei, *vulgo mendosè legitur,* &. *Nos,* ei, *caſti gauimus, auctoribus Scidis.*

ΠΑΡΟΙΝΙΚΩΣ] *Rectè coniecit Lambinus ex deprauata Tornæſiani lectione legendum hic eſſe* παροινικῶς. *quò ferre quoque videntur veſtigia hæc veteris ſcripturæ, quæ extant in Decurtato,* ΠΑΡΟΝΙΚΩΣ.

Clamabo me] *Vitiosè vulgati,* clamabam. *verè & ſyncere Decurtatus,* clamabo me.

Carris hinc iſtis] *Deprauatè Tornæſianus,* cati; *deprauatè etiam Scidæ & Cruſellinus,* cartis. *emendaui,* carris. *Impedimenta vocat carros, vt contra impedimentorum nomine intelliguntur carri, apud Cæſarem, & alios veteres auctores.*

Alteram vxorẽ] *Edidi,* alterã vxorẽ, *vt erat in Scidis. Cytheris enim Antonio vxoris erat loco: ideo hîc eam Cicero vocat alterã illius vxorẽ.*

Svnt, an amicorum] *Quia Antonius exoletis*

pueris æquè ac ſcortis vtebatur, dubitat Cicero an ſeptem his lecticis veherentur amicæ, hoc eſt ἑταῖραι *(ſic enim Græci vocant meretrices) an verò amici, id eſt,* ἐρώμενοι, *&, vt Theſſali loquebantur,* ἄϊται. *vtrumque turpe, ſed hoc turpius. Vt autem Cicero hîc amicos & amicas dixit, ſic apud Demetrium Phalereum Theopompus* ἑταίρους, *&* ἑταῖρας. ἐκαλοῦντο μὲν, *inquit,* ἑταῖροι, ἦσαν δὲ ἑταῖραι.

IN EPISTOLAM XI.

ΔΕΙ πεθώνης ἔτι] *Conſentiunt Tornæſianus, Huraltinus, & Cruſellinus, cum Victorianis manuſcriptis. ſic enim hæc referunt,* DE ITINE ET. *Vnde Victorius primùm repoſuit,* De iuuene: *& poſtea, mutata ſententia,* De itinere. *quæ lectio ſi vera eſt, mirum eſt profectò omnes veteres librarios ad tam apertũ & planum locum pariter offendiſſe. Verùm hîc de Quincto filio nõ agi, ſed de eius patre declarant ea quæ paullo poſt Cicero ſubiicit,* De fratre ſatis; de eius filio, indulſit illi quidem ſuus pater ſemper &c. *Præterea ex ſcriptura Decurtati coniicere licet, loco horum verborum, Ciceronem neſcio quid Græcè ſcripſiſſe. ſic enim legitur in eo libro,* ΔΕΙ ΤΙΝΕ ΕΤΙ. *Itaque, re diligenter excuſſa, venit tandem in mentem mihi legendum eſſe,* δεῖ πεθώνης ἔτι. *His enim verbis rationem reddi puto, cur Quinctus Cicero pater ad Atticũ de Q. puero aliter quã ad matrẽ de filio ſcripſiſſet:*

nempe quòd matrem celare voluerit filij facinora. nam ſi ea palam illi feciſſet, periculum erat, ne illa peſſimè filium acciperet, & ille ea re offenſus multò atrociora, quàm adhuc fecerat, moliretur. continebatur enim obſequio materno aliquantulum in officio. Itaque prudenter Q. pater ad vxorem ita de filio ſcripſit, vt nullo modo eius animum ab amore filij alienauerit. Sciebat enim Q. puero adhuc opus eſſe nutrice, id eſt, matre, quæ ei moderaretur. atque id ſonant hæc verba δεῖ τιθήνης ἔτι. *Attico verò rem omnem verè narrauit, vt, ſi poſſet, ei malo mederetur.* τιθήνη, *vt ait Pollux, eſt quæ puerum educat,* τίτθη *quæ ei mammas præbet. matrem idcirco* τιθήνην *vocauit, vt ſtudium eius indicaret in educando puero, & pueri obſequium erga illam. nã pueri libentiùs parent nutricibus, quàm alij cuiquam. Porro* δεῖ *cum gignendi caſu iungi ſolet: Demoſthenes,* δεῖ δὴ χρημάτων, καὶ ἄνευ τούτων οὐδὲν ἔστι γενέσθαι τῶν δεόντων.

ET in eo laborat] *Lego*, laborat, *vt eſt in Decurtato. ait enim Q. Ciceronem in eo laborare, vt ſatisfaciat Attico. itaque falsò Atticum putare Quinctum nolle ipſi ſatisfacere.*

NON; ſuas radices habent] *Quamuis vulgatam lectionem probem, lectorem tamen monitum volui, in Scidis, & Tornæſiano legi,* nam ſuas radices habent.

SED ea tempora ſunt] *Plenior & integior hîc mihi viſa eſt lectio Tornæſiani, & Decurtati, quàm excuſorum. ideo ſic ex eorum fide edidi:* ſed ea

tempora ſunt, vt omnia ſint patienda.

CERTIOREM vult eſſe] *id eſt, conſtantiorem. Sic libro* VIII. *ſupra*, & ſi ſolet eum, cùm aliquid furioſè fecit, pœnitere. numquam autem certior fuit, quàm in hoc negotio,

RECORDOR enim] *Inepti quidam interpolatores, quos operæ me inuito ſequutæ ſunt, hunc locũ corrupêre, cùm rectè in libris antea excuſis, & in omnibus manuſcriptis legeretur*, recordor enim æſtate cum illo Rhodiorum ἀφράκτῳ nauigans, quàm fuerim ſollicitus. *etenim*, nauigans cum *ἀφράκτῳ dictum eſt Græcorum more, qui ſæpe addunt præpoſitionem* σὺν. *Homerus libro* II. *Iliadis*, καὶ φεύγειν σὺν νηυσὶ πολυκλήϊσι κελεύσω. *&*, φεύγωμεν σὺν νηυσὶ φίλην ἐς πατρίδα γαῖαν. *Contrà Thucydides abſque præpoſitione*, δέκα ναυσὶν ἐς τὸν πόντον ἐσπεπλεύκει. *& Cicero in Verrem*, nauigare myoparonibus, *& alibi in his epiſtolis*, nauigare claſſibus maximis.

ERAM iocatus] *Repoſui, vt erat in Scidis*, eram iocatus. *nam alij libri mendosè habebant*, erat iocatus.

ΠΑΡΩΡΑ ὀτλητέον] *Victorius repoſuit* παραπλευστέον, *quam rectè, iudicabunt lectores ex veterum codicum ſcriptura, quam ſubiiciam. Torneſianus & Cruſellinus ſic habebant*, ΠΑΡΑ ΟΤΛΕΙΤΕΟΝ. *Decurtatus*, ΠΑΡΟΡΑ ΟΤΛΙΤΕΟΝ. *Hæc ſanè veteris lectionis veſtigia eò non ferunt, quò duxit Victorius. Sed & perſuaderi mihi non poteſt Ciceronẽ vſum hic eſſe Græco vllo verbo nauigãdi*,

cùm mox ſubiecerit, & occulte in aliquam onerariam corrependum, *niſi fateamur illum voluiſſe Græca interpretari Latinis verbis, quod non puto. quinimo aliud eſt occultè correpere in onerariam nauim, alid* παραπλεῖν. *Nos ergo cubilia germanæ lectionis his veſtigiis ſagaciùs odorati, eam permultos iam annos latitantem ex denſiſſimis latebris extruſimus, in mediumque produximus, vt poſſent ſtudioſi omnes eam citra negotium conſequi. eà vero eſt huiuſmodi,* πάρωρα ὀτλήτεον. πάρωρα *hîc dicuntur* τὰ παρὰ καιρὸν *(ſic enim* πάρωρον *Heſychius interpretatur) id eſt, tempora ad aliquid agendum, ob cœli intemperiem, parum idonea, quæ à Plinio appellantur intempeſtates. Eas Cicero cùm vitare in nauigatione ſuſcipienda decreuiſſet, quòd periculoſam eſſe ſciret cùm omnẽ nauigationẽ, tũ eam potiſſimùm, quæ intẽpeſtiuè fit, profectionẽ ſuam ad Pompeium in vernum tempus diſtulerat. ſed cùm interim animaduerteret ſe vndique obſeruari & cuſtodiri, mutata ſentẽtia, ne fortè exiſtimaretur de compacto prohibitus, in Italiáque retentus, ait ſe malle quaſlibet cœli iniurias nauigando perferre, quàm in Italia cum dedecore remanere.* ὀτλητέον *ergo eſt,* μετὰ πόνου καὶ κακοπαθείας ὑπομενετέον. *Incertus auctor apud Suidam,*

Ἔνδικον ὀτλήσαντες ἀεὶ πόνον. ἐξ ὑμέων γὰρ
Φᾶ πυρὸς ἐς πάτρην ἤλθομεν ἐργασίην.

SCIES quicquid erit] *Auctoribus Scidis edẽdũ iuſſi*, quicquid erit, *vt legendũ ſuſpiciatur Malaſpina. Paulo poſt etiã pro*, iubes enim profectionẽ

meam prouidere, *ex eodem libro, & Torneſiano repoſui*, iubes enim de mea profectione prouidere.

VIETI & δειλοὶ gente ſunt] *Dixeram olim Lambino hìc legendum videri*, vieti & δειλοὶ gente ſunt, *huiúſque meæ ſuſpicionis adſtipulatorem codicem Torneſianum protuleram, vbi ſic erat exaratum*, & victi & diligentes ſunt. *poſtea liquidò ſcriptum in Decurtato reperi*, vieti. *quæ lectio ita meam coniecturam confirmauit, vt eam tanquam certam & indubitatam in hanc noſtram editionem non veritus ſim referre. Cur autem vietos & gente* δειλοὺς Cicero *Maſſilienſes appellet, norunt quibus ignotum non eſt Maſſiliam coloniam fuiſſe Phocæenſium; quæ gens fuit Ionica ex vrbe Phocæa; Iones verò malè audiiſſe mollicia laſciuiæque nomine. qua de cauſſa molles & laſciuas ſaltationes Horatius motus vocat Ionicos. Inde Plautus, cùm mores impudicos ſignificaret, mores Maſſilienſes dixit in Caſina*: vbi tu es, *inquit*, qui colere mores Maſſilienſes poſtulas? *atque eò hæc ſpectāt Athenæi verba*, μασσαλιῶται δ' ἐθηλύνθησαν οἱ τὴν αὐτὴν ἴβηρσιν τῆς ἐσθῆτος φοροῦντες κόσμον. ἀσχημονοῦσι γοῦν διὰ τὴν ἐν ταῖς ψυχαῖς μαλακίαν, διὰ τρυφὴν γυναικοπαθοῦντες, ὅθεν καὶ παροιμία παρῆλθεν, πλεύσαι εἰς μασσαλίαν. *Ceterùm gētē hic Cicero appellat generis originē. nam ad Phocæenſes tanquam ad gētiles ſuos genus ſuum Maſſilienſes referre conſueuerant. Senſus igitur horum verborum eſt, Maſſilienſes, in quorum animis inſita eſt gentilium ſuorum Phocæenſium mollicia atque ignauia, non auderent aditu vrbis ſuæ Cæſarem*

eiúſue legatos arcere, ſi intellig:rent in Hiſpaniis, à quibus non longè abſunt, Pompeium malè rem gerere. vererentur enim ne victor Cæſar pœnas à ſe repoſceret.

ΗΘΟΣ διδαχῇ ἁλωτὸν] *Nihil deprauatius veteri ſcriptura huius loci. In Tornæſiano & Cruſellino erat* ΑΚΙ ΑΛΛΟΛΟΝ: *in Scidis* ΔΑΧΙΑΛΟΛΟΝ: *emẽdaui*, διδαχῇ ἁλωτὸν, *idq; ex his verbis ſequentibus*, eſſe tamen poteſt, aut ἀρετὴ non eſt διδακτὸν. *ſcribit enim diſciplina ſubigi & domari poſſe procax & proteruum ingenium Q. Ciceronis filij, aut virtutem ipſam non eſſe diſciplinabilem.* ἁλωτὸν *dicitur quod capi & expugnari poteſt. Menander apud Stobæum*, ἁλωτὰ γίνεται ἐπιμελείᾳ καὶ πόνῳ ἅπαντα. *quæ verba Virgilius ita Latinè extulit*, labor omnia vincit improbus.

IN EPISTOLAM XIII.

SEMPER ſecum aliqua mi] *Manuſcripti noſtri*, ſecum aliquam afferunt; *emendaui*, ſecum aliqua mi afferunt. mi *enim* μονοσυλλάβως, *pro*, mihi, *vt ſæpe in his epiſtolis.*

ΚΕΛΗΤΑ ἄοκνον] *Falſum eſt quod ſcribit Lambinus, me hic legendum putaſſe* κέλητα ὄνον. *numquã enim id ei dixi, aut ſcripſi. aut igitur id ſomniauit; aut, quod puto, aliter mea verba accepit, quàm ego dixeram. Ei enim aliquando indicaram ſuſpicionem meam de hoc loco, & paucis demonſtrarã hic reponendum videri* κέλητα ἄοκνον: *vnde*

ille neſcio quem aſinum veredum commentus eſt. ſed meminiſſe debuit horum Horatij verſuum,

Infelix operam perdas, vt ſiquis aſelium
In campum doceat parentem currere freno.

Verùm vt ad coniecturam meam redeam, eam poſtea quodammodo confirmatam deprendi deprauata hac ſcriptura Decurtati ΚΛΗΤΑΟΚΝΟΝ. *κέλης equus eſt qui ab vno ſeſſore agitatur, nec currui iungitur. Euſtathius ſellarium interpretatur. huius generis fuerunt equi veredi, ad curſum publicum diſponi ſoliti. itaque ἄοκνος κέλης hic appellatur veredus impiger, quique ociſſimo curſu ſeſſorem ferat, quales erant equi illi publici, quorum vſus olim non patebat niſi ex diplomatibus. qua de cauſa cùm Cicero ſignificaret Atticum diploma obtinuiſſe, quo ipſi liceret curſu publico ex Italia exire, ſcribit eum habere κέλητα ἄοκνον. Hunc enim locum de diplomate intelligendum eſſe declarant hæc verba ex epiſtola penultima huius libri,* De diplomate admiraris, quaſi neſcio cuius te flagitij inſimularem. negas enim te reperire qui mihi id in mentem venerit. Ego autem, quia ſcripſeras te proficiſci cogitare (etenim audieram nemini aliter licere) eò te habere cenſebam; & quia pueris diploma ſumpſeras. *Diplomata autem erant codicilli, quibus poteſtas dabatur curſu publico aliquo proficiſcēdi. Venuleius libro primo ſtipulatiotionum,* vt qui Epheſi daturum ſe ſpoponderit, neque diplomate diebus ac noctibus, & omni tempeſtate contempta, iter continuare coganur: *&*

paullo poſt, quòd ſi diplomate vſus, aut felici nauigatione, maturiùs quàm quiſque peruenerit Epheſum, confeſtim obligatus eſt. *& Modeſtinus libro octauo Regularum*, qui ſe pro milite geſſit, vel illicitis inſignibus vſus eſt, vel falſo diplomate vias commeauit, pro admiſſi qualitate grauiſſimè puniendus eſt.

IN EPISTOLAM XIIII.

O VITAM miſeram] *Hinc initium epiſtolæ ducit Decurtatus, quem ſequutus ſum.*

QVA erui nuſquam] *Libri vulgati*, qua frui, *inepte, & contra* Ciceronis *ſententiam. nam difficultate pecunaria cuiuis licebat frui, etiam intactis ciuium bonis. ſed ea difficultate liberari neuter horum poterat, niſi ex ciuium bonis. Legendum ergo*, erui, *pro*, frui.

IN EPISTOLAM XV.

CVI expenſos tulerit] *Hunc locum ita edebat Decurtatus*, nunc ait ſe daturum cui expenſus tulerit. moram in tabellariis. *quibus è verbis id tantū mutaui, quòd pro*, expenſus, *repoſui*, expenſos, *& poſt verbum*, tulerit, *addidi τελείαν στιγμὴν. Dare cui numi expenſi ſint, hîc ſignificat, edere tabulas, quibus pateat cui nummi ſoluti ſint. Funiſulanus multos nummos debebat Ciceroni, quos cùm non ſolueret, dicebat ſe cuidam Ciceronis creditori, ad eum liberandum, illos numeraſſe: nec tamen dabat quà ſatisfeciſſet, id eſt, non oſtendebat qua parte, & cui, Ciceronis nomine, eos diſſoluiſſet, ſed pollicebatur ſe daturum, id eſt, prolatis tabulis de-*

monſtraturum, cui expenſos eos tuliſſet. moram autem eius rei ſibi non eſſe adſcribendam, ſed tabellariorum aut inopiæ, aut cunctationi.

S I apud te eſſet] *Si apud te eſſent tabulæ, quibus docere poſſes, qua parte, aut qua ratione pro aliquo, qui te appellaret, ſatisfeciſſes, ſanè non grauatè eas proferres, nec ita cunctareris, vt Funiſulanus.*

D E XII millibus pudens] *Qui præter eam pecuniæ ſummam, quam Gallio credidi, me dare iubeat eidem* XII. *millia* HS.

S E D tantum voluit cito] *Tantam ſummam nempe* XII. *millia* HS. *Axius voluit vt cito numerarem Gallio, quod fieri non poteſt hoc tempore, quo ſumma eſt caritas nummorum.*

S E D Dij iſtos.] *Dij iſtos perdant, qui nobis potiùs incommodant, quàm vſui ſunt.*

IN EPISTOLAM XVI.

O P T O vt beatus ſis] *Beatus hic diuitem & fortunatum ſignificat, vt ſæpe apud auctores Latinos. Dionyſius iis tantum amicus eſſe ſolebat, qui rebus ſecundis vtebantur. ideo cùm optabat Cicero vt is amicus eſſet Attico, ſimul id optabat, vt Atticus beatus eſſet. nam ille tandiu ei futurus erat amicus, quandiu is beatus.*

M E velle poſtridie] *In Tornæſiano eſt,* me velle poſtridie conuenire. *Puto verbum,* conuenire, *additum fuiſſe ex gloſſemate, nam in aliis libris*

manuſcriptis non comparebat.

NEDVM morbum] *Perſpicuè legitur in Tornæſiano & Decurtato*, nedum morbum, *vt in libris Malæſpinæ, cuius hic iudicium ſequor.*

IN EPISTOLAM XVII.

ID SI ἀκραὲς erit] *Scripſimus* ἀκραὲς, *emendata veteri ſcriptura Decurtati*, acras. *nam quod in vulgatis legitur*, cras, *omninò mendoſum eſt. Contraria ſunt æquinoctium* ἀκραὲς, *& perturbatum. num* ἀκραὲς, *ſignificat liquidum, purum, nulliſque nubibus obductum. ſic* ἀκραὴς ἄνεμος *Homero eſt* ἀμιγὴς καὶ καθαρός.

IN EPISTOLAM XVIII.

TA ὄνεια] *Has Græcas voces ita refert Tornæſianus*, ITA ONIA: *Decurtatus ſic*, TA ONIA. *emẽdaui*, τὰ ὄνεια: *quo nomine ea ſignificãtur quæ ſunt ex vſu.*

SPISSA] *Spiſſum, eſt lentum & tardum: vnde apud Plautum pro ſpiſſo ſignificat rarenter; & ſpiſſigradiſſimus is dicitur, quem idem Comicus ait formicinum gradum mouere.*

VT MALE poſuimus initia] *In eandem ſententiam ſic ſcribit Ariſtoteles libro* v. *de Republica*, λέγει δ' αἴτιον, ὅτι ἀδυνάτον ἀπὸ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ ἐν ἀρχῇ ἡμαρτημένου μὴ ἀπαντᾶν εἰς τὸ τέλος κακόν τι.

FORS μίας] *Omnes priſci noſtri*, Formias, *ex quo feci*, Fors μίας. Fors *ſignificat fortaſſe. Chariſius,*

ſius, nec minùs fors pro aduerbio ponitur, vt, & fors æquatis cæpiſſent præmia roſtris. *μίας autem Heſychio eſt μίασμα: quo vocabulo idem hic auctor vtitur libro* XIII. *harum epiſtolarum cùm ſcribit*, eia tu: *μίας κόρδυ. ſic enim ibi legendum, vt ſuo loco docebimus. Eſt ergo μίας ſcelus, & piaculum. ideo mox ſubiicit*, eâdem nos Furiæ fortaſſe perſequentur. *nam Furiæ nefarios homines, qui ſe aliquo piaculo obſtrinxerāt, perſequi ſolebant. Porro*, eâdem, *aduerbium eſt*: idem Chariſius, Veteres eâdem ſoliti ſunt dicere, non addentes viâ, vt ſit κατ' ἔλλειψιν: vt Plautus inquit, eâdem bibes, eâdem tibi dedero ſuauium.

IN LIBRVM XI.

IN EPISTOLAM I.

V NA leuata] *Et in Tornæſiano, & in Decurtato, & Cruſellino perſpicuè exaratum eſt*, vna leuata. *quæ lectio ita certa eſt, vt de ea dubitare ne Cicero quidem ipſe poſſit.*

D E dote quod ſcribis] *Soluto matrimonio Craſſipedis & Tulliæ, cùm Dolabellæ Tullia nupſiſſet, Cicero valde æſtuabat in dote illi perſoluenda. non enim eam integram ipſi tempore nuptiarum numerarat, cùm à Craſſipede nondum eam exegiſſet, expectandáque dies eſſet legibus præſtituta ad dotem repentendam, quæ aut pondere, aut numero, aut menſura conſtabat. huiuſmodi enim dos citiùs*

exigi non poterat quàm annua, bima, trima die. itaque totidem penſionibus, hoc eſt, tribus ſe eam Dolabellæ ſoluturum promiſerat. ac prima ſoluta, cùm adforet dies ſecundæ proximis Kalendis Quinctilibus, & interim Dolabella perditiſſimo nepotatu rem omnem familiarem abſumpſiſſet, vxorémque Tulliam omni ope deſtitutam Romæ reliquiſſet, incerto animo Cicero fluctuabat illíne reliquum dotis numeraret, an id Tulliæ, facto diuortio, conſeruaret. nam & Tulliæ cautum volebat, &, dirempto matrimonio, verebatur ne, incerto adhuc rerum exitu, Dolabellæ animum, qui gratia plurimum valebat apud Cæſarem, à ſe abalienaret. Interim ergo, dum certo conſtitueret quid facturus eſſet, cupiebat Tulliam ſuſtentari ſuis opibus, & facultatibus Attici. Hunc locum hactenus ab interpretibus malè explicatum, in eam partem, in quam interpretati ſumus, accipi debere, hoc eſt, de ſolutione dotis Tulliæ intelligendũ eſſe, declarat ipſe Cicero proximis duabus epiſtolis, quarum altera ita ſcribit, De penſione altera, oro te, omni cura conſidera, quid faciendum ſit, vt ſcripſi iis litteris, quas Pollex tulit. *altera hoc modo*, Quod ad Kalendas Quinctiles attinet, quid vellem, vtrumque graue eſt, & tam graui tempore periculum tantæ pecuniæ, &, dubio rerum exitu, iſta, quam ſcribis, abruptio.

DETRACTA] *Terentia ex prima dotis Tulliæ penſione* HS. LX. *detraxerat, quæ Dolabella ſibi ſolui cum ſecunda penſione poſtulabat. eam*

vero primæ penſionis imminutionem Cicero *ægrè ferebat. ideo infra epiſtola* XXIIII. *de alia quadam detractione loquens*, cum hoc, *inquit*, tam paruum de parua re detraxerit, perſpicis quid in maxima re fecerit.

IN EPISTOLAM III.

QVOD ad KAL. Quinctil.] *Quo die ſecunda penſio dotis Tulliæ numeranda eſt Dolabellæ.*

ET dubio rerum exitu] *Cicero non audebat auctor eſſe Tulliæ diuortij faciendi cum Dolabella, quia dubium rerum exitum metuebat, hoc eſt, verebatur ne Cæſar victoria potiretur: itaq; Dolabella diuortio illo tanquam graui quadam iniuria laceſſitus, Cæſaris odium in ſe concitaret. nam Cæſar plurimum cupiebat Dolabellæ cauſſa.*

SI tecum] *Si de Tulliæ matrimonio potiùs Romæ tecum deliberauiſſem, quàm per litteras, partim cum irem in Ciliciam, partim cùm eò perueniſſem. ſi enim Romæ tunc fuiſſem, cùm ea de re actum eſt, fortaſſe detexiſſem quàm tenuis eſſet res familiaris Dolabellæ, cognitáque eius inopia, ei Tulliam vxorem non dediſſem. Itaque melius conſultum eſſet Tulliæ. Hoc de matrimonio egerat cum Attico epiſtola* IIII. XIII. *& vltima libri quincti, & prima libri ſexti.*

DE ſalute noſtra] *Salutem ſuam vocat matrimonium Dolabellæ & Tulliæ, quòd ſalus ipſius pendere videretur ex retenta amicitia, & affinitate*

Dolabellæ, ſi Cæſar rerum potiretur, cui ille cariſſimus erat. qua de cauſſa verebatur matrimoniũ illud, incerto adhuc rerum exitu, dirimere; ne Dolabella, nuncij remiſſione, tamquam graui contumelia laceſſitus, odium Cæſaris in eum conflaret. Fortunas autem idem matrimonium appellat, quòd in eo de maxima parte eius facultatum ageretur. nam Dolabellæ, qui omnia ſua bona luxu & nepotatu profligarat, pendenda erat reliquæ dotis nomine (nam partem iam acceperat) ingens pecuniæ vis, periculúmque erat eius amittendæ.

VIDES, vt ſunt] *Sequutus ſum Tornæſianum, &* *Cruſellinum hæc ita referentes,* quæ tu profecto vides, vt ſunt, & grauiſſima eſſe &c. *nam in vulgatis hæ duæ voces,* vt ſunt, *non leguntur.*

IN EPISTOLAM V.

NIHIL omnino ad vos] *Tornæſianus & Cruſellinus,* nihil omnino ad vos ſcriptis litteris. *ſed illud,* ſcriptis litteris, *abeſt à Decurtato, & puto ex aliquo gloſſemate profectum eſſe.*

OFFICIVM deeſſet] *In Cruſellino erat,* deet, *quæ ſcripturæ contractio ſic debet explicari,* deeſſet, *vt edidi.*

IN EPISTOLAM VI.

ΔΡΟΜΟΘΕΝ nunc ad Oppium] *Fœdiſſima macula hîc inquinati ſunt omnes noſtri codices*

calamo exarati. Tornæſianus habet, domo te: *Cruſellinus*, dromo te. *correxi*, δρομόθεν, *id eſt, ex curſu. nam profectionem ſuam ad Pompeium vocat curſum, quia in Italia non remanſerat, vbi tamẽ ita quieſcere potuerat, vt nullam Reipublicæ partem attingeret. Præterea pro*, quoniam, *exiſtimaui* Ciceronem *ſcripſiſſe*, Cornelium. *nam pronomen*, iis, *quod ſequitur, manifeſtò indicat de pluribus quàm de vno Oppio hîc fieri mentionem. & ſolebant hæc duo nomina.* Oppius, Cornelius, *plærumque ſine copula ſimul iungi. eóque modo ſcripſit Cæſar ſupra libro nono in inſcriptione epiſtolæ ad vtrumque. Nihil hîc me iuuerunt Scidæ, in quibus non modò maxima pars huius epiſtolæ deerat, ſed etiam tres proximè antecedentes.*

PLACERET modo] *Id eſt, vtinam ſaltem. Idem epiſtola quæ vltimam præcedit huius libri*, te certiorem factum non eſſe? modò valeres.

IS dicitur vidiſſe] *Poſt verbum* vidiſſe, *Tornæſianus & Cruſellinus addũt notam Q. quæ Quinctum ſignificat. ſed ea abeſt à Decurtato: & puto ex interpretatione fluxiſſe. nam hæc ad Q. filium referri debent, cuius proximè meminerat.*

IN EPISTOLAM VII.

FAC tu igitur] *Ex codice Decurtato ſcripſi*, fac tu, *duabus vocibus. Tu, inquit, facito vt vtar iiſdem iſtis lictoribus, quemadmodum ſcribis iſtis placere.*

QVOD ſcribis te flagitari] *Victorius, repugnantibus libris antiquis, edidit,* Terentiam flagitare, *cùm in manuſcriptis ſit,* te flagitari, *quo modo prorſus legendum eſt. hoc enim librô Cicero non de Terentia, ſed de Tulliæ miſeriis queritur, quam Dolabella omni ope rei familiaris deſtitutam Romæ reliquerat. ea verò egeſtate preſſa Atticũ flagitarat, vt ſibi, nomine patris Ciceronis, opẽ ferret.*

TIBI obeſſe aliquid poſſit] *Hic quoque Victorius refragantibus veteribus libris repoſuit,* Terentiæ, *pro,* tibi. *Sed potior eſt mihi antiquorum exemplarium auctoritas, quam eius opinio. Vult autem Cicero Atticum ita facultatibus ſuis Tulliam iuuare, vt id beneficium ipſi damnoſum non ſit.*

IN EPISTOLAM VIII.

VALE VI. KAL.] *Perſpicuè erat in Decurtato* VI. KAL. *vt in quibuſdam ſuis ſe legiſſe teſtatur Malaſpina. itaque cùm hanc lectionem multorum veterum codicum auctoritate niti viderẽ, eam potiùs quàm vulgatam in exemplar noſtrum retuli.*

QVIERAM (quid facerem?)] *In quibusdam noſtris legebatur,* ſciueram: *in aliis, puta in Decurtato;* ciueram. *arbitratus ſum litteram C. hîc locum τῦ Q. occupaſſe, ſcriptúmque initio fuiſſe,* ciieram, *pro,* quieram; *húncque puſillum errorem, ſi error vocandus eſt, longe latéque poſtea vitio interpolatorũ fuiſſe propagatum. ſic veteres*

cocus, *pro*, coquus, *&*, cotidie, *pro*, quotidie, *& alia multa id genus ſcribebant. Porrò*, quieram, *κατὰ συγκοπὴν dictum eſt pro*, quieueram. *Ait verò ſe quieuiſſe, id eſt, omnem motum & tumultum bellicũ deuitaſſe, dũ in Italia mãſit, voc átq; cõſiliũ hoc manendi in Italia non forte, quod illi timidi & ignaui haberentur, qui cum Pompeio non cederent.*

Cessi meis] *Emendaui*, ceſſi meis, *cùm ſcriptum reperiſſem in Scidis*, ceſſim iis: *in Tornaſiano*, ceſſim his. *Suos appellat neceſſarios, amicos, & familiares, qui ei auctores fuerant vt Italia relicta Pompeium ſequeretur.*

IN EPISOLAM XII.

Nilo meo his verbis] *Edidi*, Nilo meo, *vt referebat Decurtatus. nam alij libri hic miſerè corrupti ſunt*. Nilo meo, *eſt per Nilum meum. Hic Nilus libertus fuit Ciceronis, cuius mentio fit epiſtola* XXIII. *huius libri.*

Cretionem ſimplicem] *Cretio ſimplex dicitur, cùm, è pluribus heredibus ſcriptis, vnus cum cretione inſtituitur, reliqui ſine cretione. Itaque cùm nulla alia cretio ad Ciceronem perlata eſſet, ex eo coniiciebat, neminem alium cum cretione inſtitutum fuiſſe, & cretionem ſimplicem, id eſt, ſui vnius extitiſſe*. Sine cretione, *inquit Vlpianus Titulo* XXII. *Regularum*, heres iuſtitutus, ſi cõſtituerit, nolle ſe heredem eſſe, ſtatim excluditur ab hereditate, & amplius eam adire non poteſt.

IN EPISTOLAM XIII.

NEQVE tam mihi] *Scripſi, vt erat in Decurtato, Tornæſiano, & Cruſellino,* neque tam mihi deſperatum iri videbantur.

IN EPISTOLAM XIIII.

AD Minutium pariantem] *Mei omnes munuſcripti, præter Decurtatum, hic habent,* Ad Minutium parentem; *quo modo in vulgatis legitur. At in Decurtato pro,* parentem, *exaratum eſt,* parãtem. *unde conieci Ciceronem ſcripſiſſe,* pariantem: *id eſt, pares facientem rationes accepti & expenſi; vt quod is Attico creditori, aliiſue eius iuſſu curaret, id Atticus ſibi expenſum latum agnoſceret, eúmque pari obligatione, æquatis rationibus, liberaret. Atticus Minutio argentario multum pecuniæ crediderat: de qua pecunia* Cicero *certam quandam ſummam ſibi curari volebat, ea lege, vt eam ſummam Atticus reciperet ex quarundam ipſius rerum venditione, quarum alienandarum curã ſuſceperat. Proinde, cùm ex ea venditione plus Atticus redegiſſet, quàm* Cicero *putarat, hoc eſt, ad* XXX. HS. *mandarat Minutio, vt de ſua pecunia tantumdem, nempe* XXX. HS. *Ciceroni curaret. eam enim ſummam ſe ipſi Minucio acceptam laturum. quas Attici litteras hîc* Cicero *ſe ad Minucium miſſurum ſcribit, additque ſe reſcri-*

pturum Attico numquid ille egerit, id eſt, mandatiſne ſatisfecerit, ſibíque curauerit illa XXX. HS. *Itaque cùm Minutius de illa ſumma* XII. HS. *tantùm ipſi poſtea curaſſet, coactus eſt Atticum appellare epiſtola proximè ſequenti, vt ſibi reliquum eius pecuniæ curari iuberet. Pariandi verbo vtitur Vlpianus, & pariationis, pariatorúmque Scæuola, & Paullus Iuriſconſulti. Eſt autem pariare æquare rationes expenſi, & accepti.*

SI vllo modo pote] *Legebatur in Tornæſiano, Cruſellino, & Decurtato,* quem videre ſi vllo modo poteſt enim res peruellem: *emendaui,* quem videre, ſi vllo modo pote (eſt enim res) peruellem. pote *eſt* δυνατὸν. Res *autem negotium & difficultatem hîc notat. ſic libro* VII. *harum epiſtolarum*, his ille rebus, *inquit*, ita conualuit, vt nunc, ni vno ciui, res ad reſiſtendum ſit. *Paullo poſt ex iiſdem veteribus libris edidi*, ibi facile eſt quid; quale ſit, grauius exiſtimare.

IN EPISTOLAM XV.

ACHAEI, ij item ex Aſia] *Edidi ex fide Decurtati*, Achæi, ij item ex Aſia. *dictum eſt ij ex Aſia, vt paullo poſt ij ex Africa.*

GENVS conditionis] *Vt qui licitatione vinceret, is optionem haberet partium hereditariarum.*

CVM ea pars] *In hereditate diuidenda partes ita æquabiliter ſecari non poſſunt, quin aliæ aliis*

aliquantulum præpolleant. proinde multum refert cui è conſortibus deferatur optio. quo fit vt ea de re ſæpe inter illos grauis oriatur controuerſia, quam hîc Cicero *ſcribit dirimi licitatione. nam pecunia in optionẽ dicta minoribus partibus adcreſcit. itaque expletur quod in eis deeſſe videbatur: iuréque ei defertur optio, qui licitatione vicit. atque hoc ex loco patet quid ſeruatũ fuerit tempore Ciceronis in controuerſiis de optione partium hereditariarum. & ſanè* Ciceronis *hac in re ſententiam potiorem duco, quàm eorum qui hanc contentionem officio iudicis, aut ſorte diiudicandam cenſent; aut Guidonis Papienſis, & Aemily Ferreti, qui exiſtimant optionem minoribus natu dari debere. Verùm quærat hîc aliquis, cur Vlpianus licitationi ſubiici nolit aſſeruationem chirographorum, & inſtrumentorum hereditariorum, quæ communia ſunt inter conſortes. nimirũ quia licitatio genus eſt emptionis. emptione verò res deſinit eſſe communis. itaque ne cõmunium ſyngrapharum dominium omne in eum transferri videatur, qui plurimo licitius fuerit, non placuit Vlpiano, neque Pomponio eam rem ad licitationem deduci. Vlpiani verba ſunt ex libro* XIX. *ad Edictum,* Nam ad licitationem rem deducere, vt qui licitatione vicit, hic habeat inſtrumenta hereditaria, non placet neque mihi, neque Pomponio.

ITAQVE matri eam] *Inportuna repetitione vltimæ litteræ vocis,* itaque, *primùm huic loco leuis aſperſa eſt macula, quæ poſtea vitio impurorum*

quorundam interpolatorum aucta ita hîc inſedit, vt totam ſententiam corruperit, nullóque alio ſmegmate elui potuerit, quam veterum librorum. Iis igitur adhibitis, vt has ſordes abſtergerem, ita exaratum in Decurtato reperi, Itaque Ematriam: *quá ſcripturá hoc modo purgari poſſe exiſtimaui:* Itaque matri eam. *nam ex epiſtolis ad Terentiam, & aliis huius auctoris locis intelligitur, eum Tulliam matri remiſiſſe, cùm eam aliquot dies ſecum habuiſſet.*

QVAM ad modum conſolantis] *Valde hoc loco deprauata erant omnia quæ habui exemplaria. ſed in Scidis ſupererant adhuc obſcura quædam veſtigia germanæ lectionis. itaque vt videant lectores quam recto tramite iis inſtiterim, in reponendis natiuis Ciceronis verbis, appoſui ſcripturam eius libri:* Pro ea quam ad modum conſolantis ſcripſiſti pro tanta tato me ſcripſiſſe quæ tu ipſe intelligis reſpōderi potuiſſe. *emēdaui,* Pro ea quam ad modum conſolantis ſcripſiſti πραότατα, putato me ſcripſiſſe, quæ tu ipſe intelligis reſponderi potuiſſe. *Eius, inquit, epiſtolæ loco, quam inſtar conſolantis ad me ſcripſiſti leniſſimè, putato ea me tibi reſcripſiſſe, quæ tu intelligis potuiſſe reſponderi. Cùm Cicero graui mœrore conficeretur quæ de ſuis, quæ de Tulliæ miſeriis, Atticus eum leniſſimis litteris conſolatus fuerat, quibus cùm Cicero non reſcriberet, mandauit Attico, vt ipſe ſibi ita reſponſum putaret, vt in ea reſponſione deſiderari nihil poſſet. Ceterùm πραότατα Atticè dictum eſt pro πραοτάτως.*

ſic epiſtola XXII. *libri* XIII. *ἀσμενέστατα, pro, ἀσμενεστάτως. Sed id vel pueris tritum.*

IN EPISTOLAM XX.

SELEVCEA Pieria] *Non potui non probare hanc lectionem Decurtati*, Seleucia Pieria C. Trebonius, *vt iam dudum emendauit Manutius.*

IN EPISTOLAM XXII.

SED vt malis] *Noſtri omnes*, ſed vt malis: *recte*. malis, *verbum eſt à malo mauis. ſed, inquit, iuua me conſilio, & ſcribe quomodo malis, an vt hîc maneam, an vt propiùs accedam.*

IN EPISTOLAM XXIII.

SE tecum loquutum] *Cruſellinus codex*, te ſecum loquutum: *Decurtatus*, ſe tecum loquutũ, *vt edidi.*

Tuas litteras exſpectabam] *Cùm hæc, inquit, ſcriberem, tuas litteras exſpectabam. nam præteritum hoc imperfectum ad id tempus refertur, quo Cicero hanc epiſtolam ſcribebat. Idem iudicandum de verbis*, putabam, venerat, *&*, nunciabat, *quæ mox ſequuntur.*

NI ſic illud quidem] *Pro*, niſi, *repoſui*, ni ſic, *vt erat in Scidis. Reprehenderat Atticus neſcio quid in epiſtola Ciceronis, ſuaſerátque vt id mu-*

tarect. Ei reprehenſioni reſpondet Cicero, *aitque ſe non videre quo modo id, quod ille notarat, mutari poſſit, niſi ſic:* ſed cùm à Nilo accepiſſem litteras, deſideraui tuas. *ſunt enim verba quæ Atticus reprehenderat, vt quidem correcta fuerant à Cicerone.*

ET ſic putabam] *Et ita putabam illud mutari & corrigi poſſe. Hic quoque,* ſic, *pro* ſi, *ex fide Decurtati & Cruſellini repoſui.*

TE certiorem factum non eſſe?] *Certior hîc eſt validior & cõfirmatior, refertúrque ad corpus, vt lib.* x. *ad animi conſtantiam,* & quo ille me certiorẽ vult eſſe, eo magis timeo ne in illum exiſtam crudelior. *ſed fortaſſe ſcripſit* Cicero, erectiorem. *Quidam etiam legendum putant,* fortiorem. *ſed ego vix auſim tam longè à vetere ſcriptura recedere. Hac autem cum interrogatione legi debent.*

ACVSIVS quidam] *Vulgati libri partim,* Aguſius, *partim,* Auguſius, *referunt. At melius, vt opinor, Decurtatus noſter,* Acuſius quidam. *nomen* Acuſius *Græcam originem redolet. eſt enim Græcè ἀκούσιος, quod inuitum ſignificat.*

PRIDIE eum diem] *Perſpicuè exaratum erat in Decurtato & Tornaſiano,* pridie eum diem, *vt edidi. Sic Latini dicebant pridie Kalendas, & pride Nonas.*

EO feci] *Tornaſianus,* eo feci vt eo: *Decurtatus,* eo feci vt ego, *planè rectè.*

ALIQVID feciſſemus, vt vini] *In vulgatis*

eſt, vt viui: *correxi ex Decurtato*, vt vini. *feciſſemus, inquit, aliquid, puta vini, hoc eſt, vinolentiæ, aut tabularum nouarum nomine. Enumerat* Cicero *cauſſas quibus Tullia potuerit nuncium remittere Dolabellæ: in quibus refert ipſius Dolabellæ vinolentiam, quam paullo poſt vocat vini abuſionem. Nam hæc de diuortio Terentiæ accipi non debent, ſed de Tulliæ: quam cùm intelligeret ad ſummam inopiam redactam eſſe, mox ait ſe pœnitere, quod priùs non diremerit eius matrimonium, quàm ſecundam penſionem Dolabellæ ſolueret*. Nec enim, *inquit*, res periiſſet, & videremur aliquid doloris virilis habuiſſe. *Ad hanc nuncij remiſſionem referenda ſunt quæ idem* Cicero *in hunc modum Terentiæ ſcribit libro* XIIII. *epiſtolarum ad familiares.* Quod ſcripſi ad te proximis litteris de nuncio remittendo; quæ ſit iſtius vis hoc tempore, & quæ concitatio multitudinis, ignoro. ſi metuendus iratus eſt, quies tamen ab illo naſcetur. totum iudicabis quale ſit, &, quod in miſerrimis rebus minimè miſerum putabis, id facies. *Vim iſtius, vocat vim Dolabellæ, qui ſpe nouarum tabullarum multititudinem obrutam ære alieno concitabat.*

VEL tabularum nouarum] *Dio lib.* XLII. *tradit Dolabellam, cùm obæratorum cauſſam foueret, promulgaſſe legem de nouis tabulis.* οὗτος μὲν γὰρ (*de Dolabella loquitur*) τοῖς ὀφείλουσιν, ἐξ ὧν καὶ αὐτὸς ἦν, καὶ διὸ καὶ ἐκ τῶν διπαβιδῶν ἐς τὸ πλῆθος ἐπὶ τῇ δημαρχίᾳ μελέτῃ, συνηγωνίζετο *&* *poſtea eodẽ libro*, ὁ γὰρ δολαβέλλας ἀπολυθεὶς συγγνώμης τινος παρὰ τοῦ

καίσαρος τάξαντος, μέγα τι κακὸν ἐπεθύμει δράσας ἀπολέσθαι, ὡς καὶ ὄνομα ἐκ τούτου ἀεὶ σχήσων (ἤδη γὰρ τινες καὶ τῶν κακίςων ἔργων ἐρασαὶ ἐπὶ τῇ φήμῃ γίνονται) ὑφ' οὗπερ καὶ ἐκείνους τά τε ἄλλα ἐτάραττε, καὶ τοὺς νόμους τόν τε περὶ χρεῶν καὶ τὸν περὶ τῶν ἐνοικίων ἐν ῥητῇ τινι ἡμέρᾳ θήσειν ὑπέχετο. *eandem legem antea promulgarat M. Cœlius Prætor, vt eodem libro refert Dio, & Caſar libro tertio commentariorum de bello ciuili.*

VEL nocturnarum expugnationum] *Dolabella multa Romæ ſcelerate fecerat, adeo vt aliquando deſperarit de venia à Caſare impetranda, quemadmodum ſcibit Dio libro* XLII. *atque eo referendum puto quod hic* Cicero *tradit de nocturnis expugnationibus.*

VEL Metellæ] *Videtur hæc pellex fuiſſe Tulliæ. In Tornæſiano eſt,* velim Metellæ.

MEMINI omnino tuas litteras] *Quibus ad me ſcribebas de Tullia nuptui danda Dolabellæ.*

SED & tempus illud] *Quo acciſis adhuc, propter recentem exilij cladem, meis rebus, difficile erat, qualem vellem, generum inuenire, præſertim cùm abeſſem Roma. itaque cogebar contentus eſſe Dolabella. vide epiſtolam* IIII *libri* V. *Actũ eſt de nuptiis Tulliæ & Dolabellæ, cùm* Cicero *in Ciliciam proficiſceretur.*

ESTI quiduis præſtitit] *Quàm Tulliam tum nuptui dare Dolabellæ. Nihil enim mihi peius accidere potuit.*

IPSE videtur denunciare] *Sequutus ſum manuſcriptos noſtros, in quibus perſpicuè exaratum*

eſt, ipſe*: quo modo etiam legitur in prima editione Victoriana. hoc autem pronomine indicatur Dolabella, qui abſumpto omni patrimonio ſuo, profligatáque maiori parte dotis Tulliæ, credebatur ei velle nuncium remittere, quaſi de nouis tabulis faciendis etiam in eius dote cogitaret.*

AVDIMVS enim deteſtatu iri] *Notarum ignoratio hunc locum deprauauit. In Tornæſiano erat,* Audimus enim deſtaturi Clodi generumne noſtrum potiſſimum &c. *In Decurtato,* Audimus enim deteſtaturi Elodi generumne noſtrum potiſſimum &c. *Legendum exiſtimaui,* Audimus enim deteſtatu iri E. L. ô Dij generúmne noſtrum potiſſimùm, vt vt hoc, vel nouas tabulas? *Hîc,* deteſtatu iri, *eſt,* deteſtatum iri. *ſic apud Iuriſcontos noſtros legas,* redditu iri, traditu iri, datu iri, debitu iri, *& alia ſexcenta. ſignificat autem,* deteſtatu iri, *cum teſtatione denunciatum iri.* Deteſtari, *inquit Paullus libro* LIII. *ad Edictum,* eſt abſenti denunciare. *& Vlpianus libro* LVI. *ad idem Edictum,* Deteſtatio eſt denunciatio facta cum teſtatione. *quæ duo verba Iuriſconſultos illos retuliſſe puto ad repudiorum, & diuortiorum denunciationes.* nam, *inquit idem Paullus,* nullum diuortiorum ratum eſt, niſi ſeptem ciuibus Romanis puberibus adhibitis, præter libertum eius, qui diuortium facit. *renunciabatur autem diuortiũ non modo præſenti, ſed etiam abſenti. Caius libro* XI. *ad Edictum prouinciale,* Siue autem ipſi præſenti renuncietur, ſiue abſenti per eum qui in poteſtate

poteſtate eius ſit, cuiúſue is, eaue in poteſtate ſit, nihil intereſt. *Quia ergo Cicero audierat diuortium Tulliæ abſenti denunciatum iri, idcirco vtitur verbo deteſtandi, idque* παθητικῶς, *quo modo verbum teſtari veteres ſæpe vſurpabant, vt refert Gellius libro* XI. *Iam hæ notæ* E. L. *quæ mox ſequuntur ſignificant ex lege. nam Dolabella nuncium Tulliæ remiſſurus erat ex lege, hoc eſt, ex præſcripto, & formula legis* XII. *Tabularum. Caius libro* III. *ad legem* XII *Tabularum*, ſi ex lege repudiũ miſſum non ſit, & idcirco mulier adhuc nupta eſſe videatur, tamẽ ſi quis eam vxorem duxerit adulter nõ erit. *Auctor hic noſter Philippica ſecunda, cùm idẽ ſignificaret,* ex XII. Tabulis *dixit:* frugi, *inquit,* factus eſt; mimã illã ſuã ſuas res ſibi habere iuſſit ex XII. Tabulis, claues ademit, exegit. *Senſus ergo horum verborum eſt, nunc Dolabella videtur repudium denunciare. audimus enim denunciatum iri Tulliæ, teſtibus præſentibus, ex lege* XII. *Tabularũ, vt ea ſuas res ſibi habeat. Quæ ſequũtur,* ô Dij &c. *ab his ſeparari debẽt, cùm non ſint eiuſdem periodi.*

O Dij generúmne noſtrum] *Exclamatio indignationis plena. nam Cicero iniquiſſimo animo ferebat generum ſuum, hoc eſt, eius qui optimè de Republica meritus eſſet, eo impudentiæ erupiſſe, vt cogitaret de lege nouarum Tabularum ferenda: qua lege; præter quàm quod ingens clades, atque adeo interitus præſtantiſſimæ parti ciuitatis adferebatur; ipſa etiam Tullia ſolutam illi ipſi Dolabellæ, eius legis auctori, dotem erat amiſura. ita-*

que Cicero putabat Dolabellam ea de cauſſa velle Tulliæ nuncium remittere, vt eam dotis repetitione fraudaret. O dij, inquit, id ne ferendum eſt, generum noſtrum potiſſimum, qualecunque hoc ſit, vel nouas tabulas inducere?

VT vt hoc] *qualecumque hoc ſit; ſiue plurimi faciendum, ſiue minimi, quòd nobis affinitate deuinctus ſit.*

VINI abuſio] *Abuſionem vini vocat vinolentiam, quæ cauſſa olim legitima fuit viris vxores dimittendi. nam ſi mulier vinum biberat, non modò eam repudiare eius vir poterat, ſed etiam æquè plectere, ac ſi aliquid probri cum alieno viro feciſſet, vt refert Gellius libro x. Verùm an ex eadem cauſſa, hoc eſt, propter vinolentiam, mulieres viris nuncium remittere potuerint, id verè non æquè conſtat. Sanè puto poſtremis Reipublicæ temporibus, cùm ex hominum libidine leges fingerentur, licuiſſe etiam mulieribus leuiſſimis de cauſſis à viris diuertere. Vt verò ita credam adducor Conſtantini imperatoris auctoritate, qui id malum, quod ante ſua tempora diu graſſatum fuerat, hac conſtitutione coercuit:* Placet mulieri non licere propter ſuas prauas cupiditates marito repudium mittere, exquiſita cauſſa, velut ebrioſo, aut aleatori. *Cùm huius de loci ſententia aliquando cum doctiſſimo iuriſconſulto Guillelmo Fornerio Aureliæ diſſererem, is opinionem meam prolatis huius conſtitutionis verbis confirmauit.*

ABVSIO] *Vt hîc Cicero abuſionem dixit*

pro abuſu, ſic Varro τάφη μενίππεα *vſionem pro vſu*; Dionyſium, *inquiens*, litteras ſciſſe dum vſioni quod ſatis eſſet. *Sic etiam Alphenus iuriſconſultus*, nam & ſi vina diffudiſſet habiturus vſioni ipſe & heres eius, tamen in penu exiſtimari. *ſed & ipſe Cicero abuſionem vocat tropum illum, quem Græci appellant* κατάχρησιν. *Vulgò corruptiſſimè hîc legitur*, abuſo, *pro*, abuſio.

NASCETVR] *Id eſt, túmne obiicienda erit, ad diuortium faciendum, Dolabellæ vinolentia, cum is petet tertiam penſionem, an verò prius nuncium remittere oportebit*. naſcetur, *dixit, quia ex vinolentiæ criminatione naſciturum erat diuortium.*

IN EPISTOLAM XXIIII.

ET, quæ etiam ad me] *Lego ex Decurtato Torneſiano & Cruſellino*, &, quæ etiam ad me, bis ad Tulliã de me ſcripſiſti: *hoc ſenſu; & quæ bis ad Tulliam de me ſcripſiſti, quæ etiam ad me ſcripſiſti. nam quæ ad Tulliam Atticus ſcripſerat, ea Cicero ad ſe ſcripta exiſtimabat.*

AD meam manum redi. dehinc enim] *Hæc* μυστικώτερα *Cicero ſua manu ſcribebat. ideo iubet Atticum ad eam redire. Hîc ego pro*, reddiderint, *repoſui ex Decurtato*, redi. dehinc.

CVM illa quærere cœperat] *Cùm Tullia cœperat opem quærere, & te flagitare.*

NON credo te commorit] *Hunc locum ſic ex Scidis emendaui*, non, credo, te commorit.

nequè enim rogarit. *quæ verba intelligi debent de Terentia, quæ nec Atticum, nec ipſum Ciceronem, vllis precibus erat commotura; quippe quos rogatura non eſſet, vt teſtamentum ſuum adſeruauarent.*

Si idem illa] *Si idem Tullia vellet.*

Qvam quidem celo miſeram] *Hæc verba ita leguntur, & interpunguntur in Decurtato,* quam quidem celo miſeram me in hoc timere de illo altero. *quid autem ſit illud alterum, declarat epiſtola ſequenti:* te oro, vt in perditis rebus, ſi quid cogi, confici poteſt, quòd ſit in tuto, ex argento, neque ſatis multa ſupellectile, des operam. *Dum ergo timebat in hoc, id eſt, in teſtamento Terentiæ eo loco, vbi tunc erat, relinquendo, ne fortè ibi intercideretur à Dolabella, ſimul etiam timebat ne argentum & ſupellex inde ab eodē, aut alio quodam Cæſarianarum partium ſurriperetur: quod Tulliam celabat. Itaque tam teſtamentum, quàm argentum & ſupellectilem tuto aliquo loco deponi volebat, niſi fortè argentum cum pecunia mutari, & ſupellex venire poſſet.*

Et tua Terentiæ] *Facilè iis aſſentirem, qui putant hîc,* Terentiæ, *vitioſè legi pro,* Tulliæ, *ſi id veteris alicuius libri teſtimonio probarent. verùm repugnantibus codicibus manuſcriptis nihil auſim mutare.*

Apvd ἄπιςον illas velim] *Proferam ſcripturā veterum codicum, vt videant lectores nimiùmne mihi indulſerim in lectione noſtra inde procudenda.*

Tornæſianus hæc ita referebat, Quod ad te iampridem de teſtamēto ſcripſi apud epiſtolas velim, vt poſſim aduerſas: *Decurtatus ſic*, Quod ad te iampridem de teſtamento ſcripſi apud epiſtonilas velim, vt poſſim aduertas: *emendaui*, Quod ad te iampridem de teſtamento ſcripſi, apud ἄπιςον illas velim; vt poſſint aduertas. *velim, inquit, Terentiam & Tulliam deponere teſtamentum ipſius Terentiæ apud aliquem, cui tuto cōmitti queat. vt verò id facere poſſint, ipſe aduertas rogo. ἄπιςον vocat hominem exploratæ fidei, & cui tuto credi poſſit. Huc ſpectant verba illa epiſtolæ ſuperioris*, poteris eam monere, vt alicui committat, cuius extra periculum belli fortuna ſit. equidem tibi potiſſimũ velim, ſi idem illa vellet.

HVIVS miſerrima facultate] *Miſerrimam facultatem hîc vocat inopiam, & egeſtatem Tulliæ.*

IN LIBRVM XII.

IN EPISTOLAM I.

ID eſt II. Kalend.] *Manutium optimum hic fuiſſe coniectorem probat hæc lectio Decurtati* II. Kalend. *nam veteres ſæpe ſignificabant pridie hac nota* II., *vt multis locis obſeruaui in his epiſtolis.*

IN EPISTOLAM II.

HIC rumores tamen] *Huius libri epiſtolas*

multi variè diſtinxerunt, quòd nullum ferè ſit in veteribus libris earum diſcrimen, ſed perpetuæ orationis contextu ſcripta legantur. itaque pro animi arbitrio eas ſepararunt. Nos ferè vbique Decurtatum hîc ſequuti ſumus, in quo epiſtolæ huius libri hac nota Z alia ab aliis diſcernuntur, hiſque verbis, Hic rumores tamen, *ſecunda epiſtola inchoatur. quæ ſectio Manutio placet.*

TAMEN] *vtitur aduerſatiua particula, vt Atticum falli doceat, dum ſcriberet, ſe putare nihil noui Romam allatum eſſe, ex quo inde diſceſſiſſet. contra enim nouos ait rumores ſpargi.*

IN EPISTOLAM III.

SED ludis factis] *Caſtigaui ex præſcripto Decurtati*, κρότῳ ſubſidio currat. κρότος *hîc* χρότον *ſignificat, id eſt, plauſum, qui ludis factis dari ſolebat, cùm iy ſpectatoribus placuerant.* Cicero *cùm ſuo more hîc iocaretur, ludos facere ſcripſit pro ludificare, cuius ſignificatus paſſim apud Plautum obuia ſunt exempla; aitque ſe vereri, ne de illa auctione ſibi ludi fierent, illo ipſo qui ſe ludificaſſet gaudente, & aliorum plauſum, qui ſe pariter irriderent, adiuuante.*

IN EPISTOLAM IIII.

SI à ſeriis eius dictis] *Vulgati libri*, ſi à ſententiis eius dictis: *quæ lectio eò mihi non placet, quòd vox*, dictis, *videtur quodammodo iacere. Re-*

cle verè *Decurtatus*, ſi à ſeriis eius dictis: *cui ſcripturæ adſtipulatur grauitas, ſeueritas, & maieſtas ipſius Catonis: Paullò poſt pro*, iis odioſum, *repoſui ex eodem Decurtato*, iſtis odioſum.

QVOD Aledio] *Variant priſca exemplaria in hoc nomine referendo: nam partim ibi ſcriptum legas*, Aledio, *partim*, Atedio. *Ego*, Aledio, *edidi, quòd ita exaratum frequentius reperi.*

IN EPISTOLAM V.

QVOD autem os] *Scitè Turnebus hæc verba ſic diſtinxit*, quod autẽ os, in hanc rem ἔρανον à te? *& interpretatus eſt, qua impudentia eſt petere à te ἔρανον, hoc eſt, munus aliquod, tanquam ſtipem, id eſt, emendicare à te pecuniam; ad eam rem obeundam?*

SED ἀμπνόδιμα] *Ex Decurtato, ante Græcam vocem ἀμπνόδιμα, addidi particulam*, ſed; *quæ in vulgatis deerat.*

IN te κρήνην] *Auctorem habui Decurtatum in hac lectione edenda*, in te κρήνην, vt ſcribis haurire. *Horum autem verborum ſententia hæc eſt: fac Quinctum fratrem, cùm à te ἔρανον petiit, non ad διψῶσαν κρήνην veniſſe, ſed ad πυρήνην; fac etiam eundem ſummis anguſtiis rei familiaris preſſum in te haurire κρήνην, id eſt, fontem vberrimum, nempe ἀμπνόδιμα σεμνὸν Ἀλφειῦ, hoc eſt, Arethuſam; quo tandem hæc euadent?*

DE COELIO] *De hoc Cœlio quedã dicemus*

ad epiſtolam III. *libri ſequentis. Hic nummularius erat, cũ eóque Cicero agebat de argento auróue facto, aut infecto cum alio ſignato commutando.*

NON facultas modò] *Sequor Manutij distinctionem, collocato puncto poſt vocem,* modò. *Naturam vocat auri qualitatem & temperaturam; bonúmne an malum ſit, purum putum & obryſum, an argentoſum orichalcóue permixtum: facultatem verò, æſtimationem, & pretium. hæc ex pecuniæ ſignatæ nota facile perſpicitur: nam, vt ait Ariſtoteles,* χαρακτὴρ ἐστι τοῦ ποσοῦ σημεῖον. *illa longè difficilior eſt cognitu, cuius ignoratione plerique magno afficiuntur detrimento, acceptis ſubæratis nummis pro puris putis aureis. quod cùm Cicero timeret ſcribit noſcendam eſſe non modò facultatem & æſtimationem auri, ſed etiam naturam. Ceterùm quod hic naturam appellat, id Paullus Iuriſconſultus ſubſtantiam libro* XXXIII. *ad Edictum*; eáque materiá forma publica percuſſa vſum dominiúmque non tam ex ſubſtantia præbet, quàm ex quantitate. *Quod porrò hic facultatem, illi qui codicẽ Iuſtinianeum conſarcinarunt, poteſtatem. ſic enim Titulum conceperunt*, De veteris numi poteſtate.

AD Auium ſcripſi] *Scida & Cruſellinus,* Auiũ, *quo modo legitur epiſtola* III. *libri* XIII. Auius enim videtur in officio futurus.

PISONI demonſtrarim] *Fuerunt Piſo & Auius* κολλυβισταὶ, *vt opinor, quemadmodum & Cœlius, cuius paullo ante meminit. Piſoni verò Cicero demõſtrarat quæ bene norat de auro, vt is Auio*

id renunciaret, & vterque huiuſmodi aureos nummos conquireret. Ait autem, quæ bene noſſem, *quia nõ omnia in ea re norat: quinimo ea ignorabat, quorum cognitio maximi erat momenti, nempe quæ ad auri naturam pertinebant. Itaque epiſtola ſequenti mandat Attico, vt videat, ne qua lacuna ſit in auro. Ceterùm legendum eſt,* demonſtrarim, *vt eſt in Decurtato, non, vt vulgati libri vitiosè referunt,* demonſtrarem.

PVTO proximis] *Addidi,* proximis, *poſt verbum,* puto, *quòd ita legerim in Decurtato, Torneſiano, & Cruſellino. & certè L. Metelli & Q. Maximi Conſulatum proximè ſubſequutus eſt Conſulatus Cn. Seruilij Cepionis, & Q. Pompeij Nepotis.*

CENSORINO ne] *Edidi* Cenſorinóne, & Manilio, *vt in Scidis & Torneſiano ſcriptum reperi: & mox, iisdem libris auctoribus,* T. Quinctio, M. Acilio.

CONTVRBAT enim me] *Protuli lectionem Decurtati, vt veram & certam, ab omníque macula repurgatam, & ita ſcripſi,* conturbat enim me epitome Bruti Fanniana, an Bruti epitoma Fannianorum? *ſic etiam exaratum eſt in Torneſiano, niſi quòd vitiosè librarius ſcripſit,* in Bruti epitoma, *pro,* an Bruti epitoma. *Hic Bruti liber variè inſcribebatur. quandoque enim appellabatur* Bruti epitome Fanniana; *quandoque,* Bruti epitoma Fannianorũ. *itaque incertus Cicero vtro modo nuncupare deberet vtrũque nomẽ appoſuit, addita*

particula dubitandi, qua vti ſolet cum aliqua de re ambigit, vt epiſtola prima libri ſeptimi, id & oſtēdiſti quibusdam litteris ex Epiro, an Athenis datis? *& epiſtola ſexta libri vndecimi*, is dicitur vidiſſe an euntem, an iam in Aſia?

CALENDAE vitandæ] *Quibus fœneratores pecunias à debitoribus exigunt, vt notum eſt ex Horatio, & aliis priſcis auctoribus.*

NEOEICASIONVM] *Libri vulgati*, nicaſionum: *olim excuſi*, inceſſionum: *Tornæſianus*, ne occaſionum: *Cruſellinus*, nec ecaſionum: *Decurtatus*, Neoeccaſionum. *emendaui*, Neoeicaſiōnum, *vel ſi malis*, Neeicaſionum. *fictum eſt nomen ἐκ τοῦ νέος καὶ τοῦ εἰκάζειν, quaſi dicas nouos priſcarum tabularum refectores; cuius modi ſunt pictores, qui ἀρχέτυπα, id eſt primigenias tabulas renouant, aliis inſtar illarum expreſſis. Hoc autem vocabulo notat argentarios & fœneratores, qui ad ſimilitudinem earum tabularum, quibus ſors continetur, alias cōcinnant, in quas debitas vſuras, tanquam nouum aliquod nomen, è priori tamen, hoc eſt, è ſorte deriuatum, referant. Itaque ſcitè primas eas tabulas, è quibus aliæ effinguntur, vocat ἀρχέτυπα. Sed & forſitan alluſit ad nomen Græcum ἀρχαῖον, quo ſors ſignificatur.*

CONFICIENDAE que tabulæ] *Quia ſcripſerat ſibi fugienda eſſe ἀρχέτυπα Neoeicaſionum, cùm indicaret ſibi latitandum fuiſſe, quod ea nomina, quæ apud argentarios fecerat, explicare non poſſet; ideo mox addit priſcarum illarum tabu-*

larum loco conficiendas fuiſſe nouas: quod iocularitriter dictum eſt, cùm partim alluderet ad nouas pictorum tabulas, partim ad nouas tabulas obæratorum. nam debitores nouas tabulas facere dicebantur, cùm beneficio legis alicuius de prioribus tabulis, quibus obligati erant, ſua nomina, fraudatis creditoribus, expungebant.

IN EPISTOLAM VI.

HABES Hegeſiæ genus] *Quia proxima verba minutatim inciderat, ſcribit ſe id feciſſe exẽplo Hegeſiæ, cuius dicendi genus fractum erat, & veluti in particulas inciſum, vt idem refert in Oratore. Habes, inquit, hoc exemplo genus dicendi Hegeſiæ.*

EX ISTA acuta & graui] *Acutam & grauem* θεωρίαν *ideo vocat argumentum libri Tyrannionis, quòd is liber, vt opinor,* περὶ προσῳδιῶν, *id eſt, de accentibus conſcriptus eſſet, qui ſunt aut acuti, aut graues. nam circumflexi ex vtriſque illis conflantur. itaque eam* θεωρίαν *ea de cauſa valde tenuem fuiſſe ſcribit.*

IN meo quidem] *Aberat à vulgatis particula,* quidem, *quam nos e manuſcriptis codicibus in exẽplar noſtrum tranſtulimus.*

IN EPISTOLAM VII.

QVANTVM Publilius] *Vulgatæ editiones,*

particula dubitandi, qua vti ſolet cum aliqua de re ambigit, vt epiſtola prima libri ſeptimi, id & oſtẽdiſti quibusdam litteris ex Epiro, an Athenis datis? *& epiſtola ſexta libri vndecimi*, is dicitur vidiſſe an euntem, an iam in Aſia?

CALENDAE vitandæ] *Quibus fœneratores pecunias à debitoribus exigunt, vt notum eſt ex Horatio, & aliis priſcis auctoribus.*

NEOEICASIONVM] *Libri vulgati*, nicaſionum: *olim excuſi*, inceſſionum: *Torneſianus*, ne occaſionum: *Cruſellinus*, nec ecaſionum: *Decurtatus*, Neoecaſionum. *emendaui*, Neoeicaſiõnum, *vel ſi malis*, Neeicaſionum. *fictum eſt nomen ἐκ τοῦ νέος καὶ τοῦ εἰκάζειν, quaſi dicas nouos priſcarum tabularum refectores; cuius modi ſunt pictores, qui ἀρχέτυπα, id eſt primigenias tabulas renouant, aliis inſtar illarum expreſſis. Hoc autem vocabulo notat argentarios & fœneratores, qui ad ſimilitudinem earum tabularum, quibus ſors continetur, alias cõcinnant, in quas debitas vſuras, tanquam nouum aliquod nomen, è priori tamen, hoc eſt, è ſorte deriuatum, referant. Itaque ſcitè primas eas tabulas, è quibus alia effinguntur, vocat ἀρχέτυπα. Sed & forſitan alluſit ad nomen Græcum ἀρχαῖον, quo ſors ſignificatur.*

CONFICIENDAE que tabulæ] *Quia ſcripſerat ſibi fugienda eſſe ἀρχέτυπα Neoeicaſionum, cùm indicaret ſibi latitandum fuiſſe, quod ea nomina, quæ apud argentarios fecerat, explicare non poſſet; ideo mox addit priſcarum illarum tabu-*

larum loco conficiendas fuiſſe nouas: quod iocularitiriter dictum eſt, cùm partim alluderet ad nouas pictorum tabulas, partim ad nouas tabulas obæratorum. nam debitores nouas tabulas facere dicebantur, cùm beneficio legis alicuius de prioribus tabulis, quibus obligati erant, ſua nomina, fraudatis creditoribus, expungebant.

IN EPISTOLAM VI.

HABES Hegeſiæ genus] *Quia proxima verba minutatim inciderat, ſcribit ſe id feciſſe exẽplo Hegeſiæ, cuius dicendi genus fractum erat, & veluti in particulas inciſum, vt idem refert in Oratore. Habes, inquit, hoc exemplo genus dicendi Hegeſiæ.*

EX ISTA acuta & graui] *Acutam & grauem* θεωρίαν *ideo vocat argumentum libri Tyrannionis, quòd is liber, vt opinor,* περὶ προσῳδιῶν*, id eſt, de accentibus conſcriptus eſſet, qui ſunt aut acuti, aut graues. nam circumflexi ex vtriſque illis conflantur. itaque eam* θεωρίαν *ea de cauſa valde tenuem fuiſſe ſcribit.*

IN meo quidem] *Aberat à vulgatis particula,* quidem, *quam nos e manuſcriptis codicibus in exẽplar noſtrum tranſtulimus.*

IN EPISTOLAM VII.

QVANTVM Publilius] *Vulgatæ editiones,*

Publius : *manuſcripti mei, in iis Decurtatus, & Cruſellinus,* Publilius, *rectè meo quidem iudicio. Puto autem ſignificari eum Publilium, cuius filia poſtea Ciceroni nupſit. ea enim fratrem habuit, vt perſpicitur ex epiſtola* XXX. *itaque epiſtola etiam* XXII, *&* XXVI *huius libri repoſui,* Publilius, *vbi vulgo legebatur,* Publius.

IN EIPSTOLAM XI.

Ω ἀπεραντολογίας ἀηδοῦς] *Græca hæc verba hactenus deprauatè edita ſunt. nos ea ſic è Decurtato reſtituimus,* ὢ ἀπεραντολογίας ἀηδοῦς. *cuius lectionis extant in Torneſiano huiuſmodi veſtigia,* Ω ΑΠΕΡΑΝΤΟΛΟΓΙΑ ΗΔΟΥΣ. τὸ ὢ *iunxit cum gignendi caſu. ſic libro ſexto ſcripſit* ὢ πραγμάτων ἀσυγκλώστων, *& libro* X. ὢ πολλῆς ἀγεννείας.

IN EPISTOLAM X.

CVM Tiſameno] *Scripſi,* cum Tiſameno, *vt exaratum inueni in Decurtato, Torneſiano, & Cruſellino. fuit autem Tiſamenus, quantũ conijcio, libertus Attici.*

IN EPISTOLAM XI.

BALBI regia condicio] *Sæpenumero apud Ciceronem* regium *in malam partem accipitur. ſignificat enim non ferẽdum, quaſi tyrannicum; ducta tranſlatione ab odio Romanorum in Reges ſuos.*

vt prima in Catilinam, ſi in hũc animaduertiſſem, crudeliter & regiè factum dicerent: *& in Verrem*, vt hoc tempore ea quæ regiè, ſeu potiùs tyrannicè ſtatuit in aratores Apronius prætermittam. *Condicio ergo regia delegandi Balbi, eſt dura & iniqua condicio delegandi Balbum. nam dicebat Dolabella ſe paratum eſſe dotem Tulliæ Ciceroni reſtituere, modò is vellet eam exigere à Balbo, quem ipſi debitorem delegabat. At cùm Balbus familiariſſimus eſſet Cæſaris, Romaque plurimum auctoritate poſſet, difficillimè ab eo pecuniæ exigi poterant.*

ΕΚΤΡΟΠΟΙΜΟΣ *eſt*] *In Tornaſiano & Cruſellino erat* ΕΚΤΟΠΙΜΟΣ: *in Decurtato,* ΕΚΤΡΟΠΙΜΟΣ: *emendaui* ΕΚΤΡΟΠΟΙΜΟΣ. *quod nomen Cicero iunxit* ἐκ τῦ ἐκτρέπεσθαι καὶ τῦ οἴμου, *quòd inſula Arpinas nimis à via deflecteret & declinaret.* ἐκτρέπεσθαι *eſt diuertere de via; vnde* ἐκτροπαὶ *apud Ariſtophanẽ, diuerticula.* οἶμον *autem Græci appellant viam. Quia vero monumenta ſecundum vias publicas extrui ſolebant, à quibus aliquantulum remota erat inſula Arpinas, idcirco nolebat Cicero in ea fanum ædificare. nam locorum, quæ hominum frequentia parum trita ſunt minor eſt* τιμὴ, *quàm publicorum.*

IN EPISTOLAM XIII.

ILLE idem vrget] *Abeſt ab excuſis vox,* idem, *quam ex meis repoſui.*

LATIBVLVM & perfugium] *Victorius*

ſine copula edidit, latibulum perfugium. *Ego ex meis manuſcriptis copulam*, &, *interieci.*

IN EPISTOLAM XIIII.

OMNIA que nitor] *Vt in codicibus Malaſpinæ, ſic in noſtris manuſcriptis erat*, omniáque nitor.

PILIAM angi veta] *Ex fide veteris noſtri Decurtati ſic edidi*, Piliam angi veta; ſatis ſolitus es mœrere pro omnibus, *nihil opus erat Piliam Atticæ morbo torqueri, cum Atticus vnus vice omnium doleret.*

IN EPISTOLAM XVI.

NEC domi tuæ probabatur] *Scripſi*, probabatur, *cuius modi eſt quod mox ſequitur*, poteram.

IN EPISTOLAM XVIII.

CVICVI MODI eſt] *Victorius*, cuiuſmodi, *diminutè pro*, cuius cuius modi. *Nos ex noſtris repoſuimus*, cui cüi modi: *de quo loquendi genere videndus eſt Priſcianus.*

DE SORTE mea] *Quaſi de publico iudicio ageretur, ſortē ſuam vocauit munus ſuum iudicandi in cauſa priuata Egnatij, & Q.* Ciceronis. *nam in publicis iudiciis ſortitio fieri ſolebat iudicum: niſi fortè reſpexit ad iudicia Athenienſium, ad quæ*

exercēda iudices & arbitri ſortitò legebantur. itaque cùm ad eum ſcriberet, qui peritiſſimus erat rerum Atticarum, more Athenienſium ſortem vocauit iudicatum, vt idem explicat epiſtola proximè ſequenti.

ET Egnatio ſcilicet] *Hoc poſtremum,* & Egnatio ſcililicet, *εἰρωνικῶς ſcripſit, quia Egnatius pecunia quadam fraudare conabatur Q.* Ciceronem, *cui multos nummos debebat, vt intelligitur ex pleriſque locis harum epiſtolarum. Itaque eius controuerſiæ arbitri erant M. Cicero, & ruius Sulpicius.*

DE Nepote] *De Lentulo filio Dolabellæ & Tulliæ, de quo ſic epiſtola* XXVI *huius libri,* & velim aliquando, cùm erit tuum commodum, Lentulum puerum viſas, eíque de mancipiis quæ tibi videbitur, attribuas. *Ceterùm ei puero Cicero ſummum honorem habuerat, quòd eum heredem aliqua ex parte inſtituerat in primis tabulis, aut certè in ima cera. nam honori ducebatur aliquid accipere ex alterius teſtamento. Idem Cicero pro Quinctio,* heredem teſtamento reliquit hunc P. Quinctium, vt ad quem ſumus mœror morte ſua veniebat, ad eundem ſummus honos quoque perueniret.

ADVOCAVI ad obſignandum] *Mirum videtur potuiſſe Terentiam obſignare teſtamentum Ciceronis, cùm mulieres in teſtamentis teſtes aduocari nequeant, vt ait Vlpianus, & poſt eum Iuſtinianus. ſed aduocationem huiuſmodi honoris*

cauſſa tantū factā fuiſſe exiſtimo, non quod ratio vlla haberetur muliebrium ſigillorum ad ſtabiliendas, & confirmandas tabulas teſtamenti: itaque opinor mulieres quaſdā, puta vxores teſtatorum, aut filias, aliáſue propinquas ad obſignanda teſtamenta honoris ergo, vltra numerum teſtium legibus præſtitutum, admitti conſueuiſſe.

MAXIME quod de iudicatu] *Maximè & potiſſimum probo quod ſcribis de iudicatu meo, vt controuerſiam dirimam Quincti fratris, & Egnatij. Epiſtola ſuperiori iudicatum appellauit ſortē, vt declarauimus.*

DE ſponſu, ſi quid perſpexeris] *Emendaui,* De ſponſu, ſi quid perſpexeris, *auctoribus libris antiquis, cùm antea vitioſè legeretur,* reſponſum ſi quid perſpexeris. *Sponſum vocat ſponſionē, vt etiam Varro libro v. de lingua Latina,* Non ſpondet, *inquit,* ille ſtatim qui dixit ſpondeo, ſi iocandi cauſſa dixit, neque agi poteſt cum eo ex ſponſu. *Spoponderat autem Cicero pro Cornificio, vt intelligitur ex epiſtola* XVII. *huius libri. ideo nunc ſcribit ſe velle ſcire quid procuratores eius dicant.*

IN EPISOLAM XXI.

AERARIO adnouitius] *Hac ita referebat Decurtatus,* etiam ſi à rario ad noui tuis eſſet: *repoſui,* etiam ſi Aerario adnouitius eſſet. *Notum eſt publicas tabulas in Aerario adſeruari conſueuiſſe,*

ibique repoſita etiam fuiſſe Senatus conſulta: unde lex illa Ciceronis; qui agent, auſpicia ſeruanto, auguri publico parento, promulgata, propoſita in ærario, cognita habento. *Publicis autem tabulis deſcribendis præficiebantur ſerui publici. Liuius libro* XLIII. Cenſores extemplo in atrium Libertatis aſcenderunt, & ibi ſignatis tabellis publicis, clauſóque tabulario, & dimiſſis ſeruis publicis negarunt ſe prius quidquam negocij geſturos, quàm iudicium populi de ſe factum eſſet. *Tandem verò id munus tabulas deſcribendi à ſeruis ad liberos homines Arcadius & Honorius transtulerunt. qua de re extat eorum ſanctio in hæc verba,* Sancimus vt ſiue ſolidis prouinciis, ſiue ſingulis neceſſitatibus, neceſſarij fuerint tabularij, liberi homines ordinētur, neque vlli deinceps ad hoc officiū pateat aditus qui ſit obnoxius ſeruituti. *Cùm ergo Brutus operi ſuo, quod de laudibus Catonis ſcribebat, Senatusconſultum illud vellet intexere, quod Cicerone Conſule factum fuerat aduerſus Catilinam & ceteros coniuratos, nec id deſcribendum ex Aerario curaſſet, ſed ex ingenio, quantum meminiſſe poterat, id perſcripſiſſet; ideoque vereretur ne in eo diuerſi quippiam ab illo germano inſeruiſſet, rogarat Atticum, penes quem exemplum illius veri extare putabat, vt id ſuum corrigeret. quod quidem valde imprudenter facere videbatur, cùm ipſe poſſet id emendare ex illo, quod in Aerario aſſeruabatur. quæ poteſtas etiam erat illorum ſeruorū, qui deſtinati erant Senatusconſultis, & aliis publicis tabulis deſcri-*

bendis itaque etiam ſi non plus verſatus, & exercitatus eſſes in veteribus tabulis legendis, & deſcribendis, quàm vnus de illis ſeruis publicis, quantumuis nouitius in iis rebus, quæ ad Aerarij tabulas pertinerent, id tamen nullo negocio ex Aerario correxiſſet. Plus eſt adnouitium eſſe, quàm nouitium, nam præpoſitio ad ſignificationem hîc auget. ſic apprimus, & appotus apud Plautum, & ſupra admodeſtior maiorem habent vim, quàm primus, potus, & modeſtior.

A Faberio aliquid recedit] *Sequutus fidem Decurtati & Torneſiani repoſui,* à Faberio aliquid recedit, *cùm in vulgatis deeſſet vox,* aliquid, *Recedere ab aliquo pecunia dicitur, cùm à debitore ad creditorem retrocedit & reuertitur.*

ACCIPIENDA aliqua ſit] *Dare & accipere æſtimationem, eſt quod noſtri iuriſconſulti dicunt, dare accipere'ne in ſolutum, C. Cæſar cùm à creditoribus valde premi videret reos debendi, in eorum gratiam lege ſanxerat, vt creditores res & poſſeſſiones æſtimatas, quanti quæque eſſet ante bellum ciuile, in ſolutum acciperent, quæ æſtimationes per abitros fiebant. Idem Cæſar libro III. de bello ciuili:* His rebus conſtitutis, cùm fides tota Italia eſſet anguſtior, neque creditæ pecuniæ ſoluerentur, conſtituit, vt arbitri darentur; per eos fierent æſtimationes poſſeſſionum, & rerum, quanti quæque earum ante bellum fuiſſet; atque eæ creditoribus traderentur. *& aliquanto poſt eodem libro de M. Cœlio Rufo loquens,* ſi quis appel-

laſſet de æſtimatione & de ſolutionibus, quæ per arbitrium fierent, vt Cæſar præſens conſtituerat, fore auxilio pollicebatur: *Alioqui, niſi lex Iulia interueniſſet, cogi non poterant creditores ad æſtimationem accipiendam, nam, vt aiunt Iuriſconſulti, aliud pro alio, inuito creditore, ſolui nō poteſt.*

IN EPISTOLAM XXII.

TE ROGO] *Addidi voculam, te, ex Scidis, Tornæſiano, & Cruſellino: iiſdémque auctoribus vltima verba huius epiſtolæ ſic edidi*, ſed quid velim, & cur velim, exiſtima.

IN EPISTOLAM XXIII.

SOLITVDINES ſequor] *Lego, vt eſt in noſtris antiquis*, ſolitudines, *numero multitudinis. Idē in epiſtola ad Cælium*, quod eſt igitur meum triſte conſilium? vt diſcederem fortaſſe in aliquas ſolitudines. *& epiſtola* XVI. *libri ſequentis*, nos cùm flumina & ſolitudines ſequeremur.

ACCESSIONE nunc maxima] *Vulgati libri*, acceſſione non maxima; *mendosè: ideo putat Corradus expungendam eſſe negationem. Ego pro*, non, *repoſui*, nunc, *vt legebatur in Cruſellino.*

QVAE te] *Auctoribus libris manuſcriptis excudi iuſſi*, quæ te: *& mox*, inuenire.

DE Gamala] *Emendatiúſne legatur*, Gariſala, *vt referunt Tornæſianus & Decurtatus; an, vt*

ita edidi.

IN EPISTOLAM XXVII.

Cottae quod negas] *Victorius edidit,* Cottæ quidem negas te noſſe. ſed vltra Sillanam villam eſt &c. *Nos ita, non ex coniectura, ſed ex fide Decurtati, Tornaſiani, & Cruſellini,* Cottæ quod negas te noſſe; vltra Silianam villam eſt (quam puto tibi notã eſſe) villula ſordida. *Quoniam Atticus ſcripſerat ſe ignorare quo loco ſita eſſet villa Cottæ, quam Cicero emere cogitabat, vt ibi fanum Tulliæ ædificaret, quæſierátque qualis ea eſſet, idcirco nunc ei Cicero reſpondet, eam ſitam eſſe vltra Silianam villam, eſſéque puſillam, & ſordidam.*

Ad ſuillam rem] *Liber Tornaſianus,* ad vllam rem: *Scida,* ac ſi vllam rem: *lego,* ad ſuillã rem, *id eſt, ad rem ſuariam, & porcorum nutricationem. nam antea dixerat villam eſſe ſordidam. Sic igitur hunc locum interpungo,* nihil agri; ad ſuillam rem loci ſatis, nihil ad eam quam quæro.

IN EPISTOLAM XXVIII.

Ex litteris eius] *Vt ſupra epiſtola* XXVI. *huius libri auctoribus libris antiquis edidi,* tuis, *pro,* eius; *ſic contrà hoc loco ex eorumdem fide pro,* tuis, *repoſui,* eius, *& pro,* ſcripſeras, ſcripſerat.

Ad conſuetudinem] *Ad ſolitum munus ca-*

peſſendæ Reipublicæ, in qua iam pridem ita verſabar, vt aſſiduè miſeram eius cõditionẽ lugerẽ. Suadebat Atticus Ciceroni, vt, ſi conſtituiſſet quod ſupererat æui in luctu tranſigere, rediret ad ſolita munia Reipublicæ. eam enim ampliſſimũ ipſi fore luctus argumentum, quo honeſtè prætexere, tegereque poſſet mœrorem domeſticum. & ſanè multi honeſtiorẽ & tollerabiliorẽ exiſtimaturi erãt in eo perpetuum luctum de Reipublicæ miſeriis, quam illum quem ſuſciperet de rebus priuatis.

MEVM fuit] *Nam grauiorem, quàm ceteri, animo dolorem accipiebam de miſerrimo Reipublicæ ſtatu, quòd quam ipſe ob interitu ſeruaſſem, eam aliorum flagitiis, ſcelereque præcipitem ferri ad exitium viderem.*

REMPVBLICAM lugere] *Emendaui,* lugerę, *vt erat in omnibus meis antiquis.*

SED mitius] *Tornæſianus,* intus: *Decurtatus,* mitius, *optimè. Ait ſe non ita acerbè luxiſſe Reipublicæ calamitatem, vt obitum Tulliæ. nam mœrorè de Republica iucundiſſima Tulliæ cõſuetudine lenire ſolebat. quod genus ſolatij ipſi tũc deerat.*

VT nunc ſoluitur] *Lege Iulia, rebus æſtimatis datis in ſolutum.*

LENTVLVM puerum] *Cornelio Dolabellæ duo fuerunt cognomina; alterum Lentuli, alterũ Dolabellæ. ideò ſcribit Plutarchus Tulliã apud Lentulum virum ex partu deceſſiſſe. Erat ergo hic Lentulus filius Dolabellæ & Tulliæ, qui matri ſuperſtes fuerat, quem ſuprà Cicero nepotem appellat.*

IN EPISTOLAM XXIX.

SIT. cum iis communices] *Abeſt verbum, ſit, à vulgatis. ſed in omnibus manuſcriptis legitur; aut certè eius loco, ſi, vel, ſic. Eſto, inquit, quod putas, vt ab Oppio, & Balbo valde diligar.*

SINT NE igitur auctores] *Debebat Faberius pecuniam Ciceroni, vt ex multis locis huius libri perſpicitur. Ei vt ſatisfaceret; aut æſtimationem lege Iulia dare volebat, hoc eſt, prædium aliquod in ſolutum (quo fit vt de prædio Faberiano quædã hoc libro ſcripta reperias) aut delegare debitores. Hinc epiſtola* XIIII. reliquæ, *inquit*, pecuniæ vel vſuram Silio pendemus, dum à Faberio, vel ab aliquo, qui Faberio debeat, repræſentabimus. *Porrò fuiſſe in nominibus Faberij Oppium & Balbum conijci poteſt ex hoc loco. nam eos Faberius Ciceroni volebat delegare. Quærit ergo Cicero, nũ ꝗ futuri ſint auctores, vt hortos emat, hoc eſt, nũ ſoluturi ſint Faberij nomine preciũ hortorũ: &, ſi pecuniã repræſentare nequeant, ideòque opus ſit aliunde eam ſub vſuris, eius rei cauſſa, ſumere, quam iacturam vſurarum illarum nomine facere velint. nam deſperatum erat, vt omnẽ in ſe iacturam ſuſciperent. id enim ſe facturos negabant. denique an propenſi eſſent ad ſuum conſiliũ de emptione hortorum adiuuandum. Ceterùm expreſſi ſcripturam veteris Decurcati, quòd ea nequaquam illa mendorum illuuie inquinata eſſet; qua ceteri hîc contami-*

nati ſunt. Ea verò eſt huiuſmodi, Síntne igitur auctores futuri, ſi qua etiam iactura facienda ſit in repræſentando, quoad poſſunt adduci: (totum enim illud deſperatum) denique intelliges ecquid inclinent ad hoc meum conſilium adiuuãdũ.

IN EPISTOLAM XXXI.

VTRIVIS iſtorum] *Correxi*, vtriuis, *approbantibus Scidis, & Tornaſiano, cùm in editionibus legeretur*, vtrius. *Sic etiam emendauit Lambinus*. vtriuis *autem, ſiue horti Druſiani, ſiue Copomiani.*

SI modò adduceretur] *Neſcio quid in mentẽ venerit Lambino, vt*, non, *pro*, modò, *reponendum putarit. Eſt enim plana ſententia, Si tantũmodo, inquit, Silius adduci poſſet, vt hortos venderet, de ijs vel repræſentatione explicare non dubitarem, modò prædium Faberianum, quod à Faberio lege Iulia in ſolutũ accepturus ſum, venderẽ.*

AT tu concede] *Vulgata exemplaria*, aut cõcede: *membranæ noſtræ veteres*, at tu: *quam lectionem ſequutus ſum.*

IN EPISTOLAM XXXII.

PVBLILIA] *Variè hoc nomen ſcribitur. nam Popiliam vocant Quinctilianus, & Plutarchus; Publiliam Cicero, cui potius, præſertim in nomine vxoris referendo, credendũ, quàm aliis auctoribus.*

itaque puto apud Quinctilianum legendum Poplilia, & apud Plutarchum ποπλιλία. nam vt Publicola dicebatur pro Poplicola, ſic Publilia pro Puplilia, ſiue Poplilia. Diuerſæ vero gentes fuerunt Publilia, & Popilia. nam huius fuerunt Lænates, illius Philones & Vulſci.

Cvm Publilio loqui retur] *Pro,* loqueretur, *quod eſt eſt in excuſis, edidi ex Decurtato,* loqui retur. *Publilia, inquit, ita familiariter me per litteras alloquitur, vt ſe loqui putet cum fratre Publilio. itaque ſcribit matrem ſuam cum fratre ad me eſſe venturam.*

Non eſſe ipſius] *Antiquior noſter, & Tornæſianus,* non eſſe ipſius, *vt repoſui. Vulgati,* non illius eſſe.

IN EPISTOLAM XXXVI.

A te proximè diſceſſi] *Reſtitui ex Scidis & Tornæſiano has duas voculas,* à te, *quæ exulabant à vulgatis.*

Qvod lege conceditur] *Hoc, ni fallor, de lege Iulia ſuptuaria debet intelligi; qua veriſſimile eſt C. Cæſarem aliquid ſanxiſſe de ſumptu funerum minuendo: vt ſcilicet qui ſumptus modum ea lege præſtitutum egrederetur, is tantum populo daret, quanto plus inſumptum eſſet, quàm liceret. Dio libro* XLIII. *ſcribit Cæſarem generatim omnes ſumptus minuiſſe.* τὰ ἀναλώματα τῶν τι ἐχόντων ἐπὶ πλεῖστον ὑπ' ἀσωτίας ἐξηγμένα οὐκ ἐν νόμῳ μόνον

ἐμετρίασεν, ἀλλὰ τῷ ἔργῳ ἰσχυρῶς ἐν φυλακῇ ἐποιήσατο. *ſumptus, inquit, locupletium, qui nepotatu omnem modum exceſſerant, non modò lege coercuit, atque temperauit, ſed etiam re ipſa ne quid contrà fieret ſumma attentione cauit. eodem referenda puto, quæ Suetonius tradit eum ſtatuiſſe de lecticis, veſtibus conchiliatis, & margaritis.*

IN EPISOLAM XXXVI.

SVADA erui] *Receptam lectionem correxi, adiutus aliquantulum ope veterum librorum; in quibus cùm liquidò ſcriptum reperiſſem*, ſuaderi, *repoſui*, ſuada erui. *Suada eſt* πειθώ. *Significat autem ſibi nulla perſuaſione eripi ex animo poſſe, quin fanum faciendum curet.*

QVAM tibi dixit] *Legendum*, dixit, *vt eſt in Decurtato. nam dixerat Brutus Attico, cur eſſe nollet in Cumano.*

IN EPSTOLAM XXXVII.

DVAS epiſtolas accepi] *Vulgati*, recepi. *Veteres noſtri*, accepi; *idque melius: & mox*, ab Aegypta liberto: *deinde etiam*, hæ litteræ. *nam in excuſis deprauatè legitur*, tuæ litteræ.

PROPINQVITAS præterea] *Eſt præterea propinquitas loci vbi ſis. nam iÿ horti prope Romam ſunt, vbi fere ſemper ſolemus eſſe. Mox pro* vt mihi ſtomachere, *quæ lectio eſt editionũ, repoſui*

ex priſcis noſtris, vti ſtomachere, *omiſſo pronomine*, mihi, *& paullo poſt ex iiſdem libris edidi*, gratia opus eſt nobis tua, tuáque auctoritate.

IN EPISTOLAM XXXVIII.

QVAMQVAM mihi quidem] *ἀποσιώπησις. explicatè dixiſſet, quamquam mihi quidem iam pridem ſatis ab illo cautum eſt, ita vt nunc obeſſe mihi nequeat.*

OPORTERE peruideri] *Rectiùs veteres libri*, peruideri, *quam vulgati*, prouideri.

LOCVS Publicianus] *Fretus auctoritate Decurtati, & Torneſiani ſcripſi*, Publicianus. *Locum Publicianum, ni fallor, vocat, qui eſſet ad viam Publiciam, de qua ſic Ouidius libro quincto Faſtorum,*

Parte locant cliui, qui tunc erat ardua rupes,
 Vtile nunc iter eſt, Publiciumque vocant.

ΚΥΡΟΣ δ, ε.] *Torneſianus* ΚΥΡCΛC: *Decurtatus* ΚΥΡΟCΛC: *lego κῦρος, δ, ε. Docui alio loco librarios Latinos ſæpe has litteras* Δ, Λ, *Græci ſermonis imperitia, inuicem commutaſſe: quod hic accidit. iidem etiam τὸ* Ε, *in* Σ, *ſiue, vt veteres id fingebant*, C, *deprauarunt; quod erratum perquam tritum eſt in codicibus manuſcriptis. Hanc autem lectionem noſtram confirmat Diogenes Laertius, qui Antiſthenem refert duos libros Cyri nomine inſcripſiſſe, quorum vnus quarto tomo operum Antiſthenis continebatur, alter quincto. Itaque*

vtrumque tomum Cicero Græcis litteris, more Græcorum, notauit; apud quos numerus quaternarius τῷ Δ deſignatur, & quinarius τῷ Ε. Scribit ergo Cyrum quarti & quincti tomi ita ſibi placuiſſe, vt cetera Antiſthenis.

IN EIPSTOLAM XXXIX.

SED nimium] *Quidam legunt,* ſed nimitum. *ſed ego magis probo,* ſed nimium: *nec aliter eſt in manuſcriptis noſtris.*

IN EPISTOLAM XL.

QVI poteſt] *Cum apoſtropho legitur,* pot' eſt, *tam in Torneſiano quàm Decurtato. quæ apoſtrophus extrita vocalis loco apponi ſolet. Itaque,* pot' eſt, *hîc eſt,* pote eſt. *pote autem eſt* δυνατὸν.

QVI offenderetur] *Nolui mutare vulgatam lectionem,* offenderetur, *quamquam erat in Torneſiano,* offenderet, *& paullo poſt,* in horto, *pro,* in hortis.

DE Lentulo ſcribis] *Verendum ne is hortos mihi eripiat, cùm eos valde appetat; non eſt in eo poſitum, vt auctione vincere me poſſit. noui enim eius facultates.*

IN EPISTOLAM XLI.

FACIES igitur me certiorem] *Plerique libri,*

facias. *Ego ſequutus manuſcriptos meos ſcripſi,* facies: *& mox*, poſtridie Idus, *pro*, poſtridie Iduum; *quod tamen non improbo.*

IN EPISOLAM XLII.

NIHIL aliud] *Ita ſcripſerat Atticus*, nihil aliud. ſcis enim noui me nihil habere: *quæ verba paullum immutata hic refert Cicero, aitque ſibi fuiſſe non moleſta.*

IN EPISTOLAM XLIII.

QVOD ſiles] *Hic locus integer extabat in Decurtato, unde vulgatam ſcripturam hoc modo correxi,* Quod ſiles rectè mi illã rem fore leuamento, bene facis. *Quod, inquit, non ſcribis, ſed taces illam fani ædificationem rectè fore leuamento dolori meo, bene facis; quia ſatis exiſtimare non poſſes, nedum oratione conſequi, quantum illa res hanc meam moleſtiam leuatura eſſet. Ceterùm veteres noſtri fere paſſim in his epiſtolis edunt*, quanto opere, *&*, magno opere, *pro*, quantopere, *&*, magnopere. *itaque iis auctoribus ſcripſi*, quanto opere.

IN EPISTOLAM XLIIII.

QVID enim ſedere] *Ita interpungendum*, quid enim ſedere totos dies in villa? *nam ſequitur*, iſta igitur malim; primùm Othonis, deinde Clodiæ. *Quid enim, inquit, an οἰκοδεσποτικὸν videtur*

ſedere totos dies in villa? minimè profectò. Villæ Sily & Druſi adeo puſillæ erant, vt bono patrifamilias deeſſet, in quo poſſet occupari. itaque earum domini cogebantur totos dies ſedere, quod non eſt boni, & diligentis patrisfamilias.

NEC arctim] *Vulgati libri*, nec Cartini. *ſed Cartinum vbi ſit, non faciliùs opinor, quis inueniat, quàm Ariſtophanis* νεφελοκοκκυγίας. *Lego igitur ex Decurtato*, nec arctim. *ſcribit enim Cicero Philotimum dicere Sextum Pompeium arcta obſidione, vt ferebatur, nõ premi. arctim pro arcte dictum eſt, vt cautim & diſertim, pro cautè & diſertè.*

IN EPISTOLAM XLV.

ΣΥΝΝΑΟΝ Quirino] *Sequutus ſum Tornęſianum & Decurtatum, in quibus exaratum eſt* Quirino, & Saluti, *tertio caſu.*

IN EPISTOLAM XLVII.

ΞΕΣΤΩΙ enim animo] *Priſcam lectionem manuſcriptorum noſtrorum* EXTO, *ita emendaui,* ξεστῷ: *quo nomine Græci quod politum eſt ſignificant. Latino vocabulo vſus eſt noſter hic auctor libro* IIII. *Academicarum. ibi enim Antiochum politiſſimum, & acutiſſimum ſuæ memoria philoſophum appellat.*

IN EPISTOLAM XLVIII.

EGO ad te totus] *cum tota mea familia.*

QVOD licebit] *In quibuſdam antiquis eſt,* quot licebit: *in aliis,* quod licebit, *quod ſincerius puto.* Quod, *hîc ſignificat,* quoad. *Terentius,* munus noſtrum ornato quod potes: *& alio loco,* iſtum æmulum, quod poteris, ab ea pellito. *Ergo,* quod licebit, *eſt,* quoad licebit, *id eſt, quam maximo tuorũ comitatu venire ad me poteris. nam quoad ſæpe quantitatem notat. Idem* Cicero *hoc libro,* quoad poſſunt adduci, vt iacturam faciant.

IN EPISTOLAM XLIX.

DVBITET Curtius] *Quaſi incertum eſſet, poſſet nécne Conſulatum petere. At Republica bene conſtituta non dubitaſſet, ſed pro certo & explorato habuiſſet, ſibi ad petitionem Conſulatus nullum aditum patêre. miſerrima igitur erant tẽpora, quibus homines flagitioſiſſimi ſpem quandam haberent ſummorum honorum adipiſcendorum. nam qui dubitant, partim ſunt in ſpe, partim in metu.*

CVRTIVS] *Hunc Curtium* Cicero *indigniſſimè ferebat ad Reipublicæ adminiſtrationem vocari. ideo libro* IX. *ſcribit ſe non poſſe eum adſpicere.*

IN EPISTOLAM LI.

Hoc idem] *Non improbo vulgatam lectionẽ,* hodie. *eam tamen ſequutus ſum, quam referebat Decurtatus, quo auctore edidi,* hoc idem,

Ita nobis eſſe viſum] *Particulam*, ita, *addidi ex fide Decurtati & Torneſiani.*

ΤΟΥΤΟ δὲ μυῖα ὅτι?] *Antiqui noſtri*, ΤΟΥΤΟ ΔΕ ΜΥΙΛΟϹΗ. *quæ ita correximus, & distinximus*, τοῦτο δὲ μυῖα ὄον? *aliâs lectorem monui Latinos librarios in Græcis vocibus deſcribendis ſæpe* τὸ Λ, ἀντὶ τοῦ Α, *finxiſſe. quo ex fonte manauit error huius loci Videtur autem eſſe prouerbium, quo ſummus contemptus alicuius rei ſignificatur. nam muſcam pro re minima vulgo vſurpabant. inde illud alterum* ἐκ μυίας τὸν ἐλέφαντα. *Paruini verò Cicero curabat, vellent ne illi, de quibus hîc agitur, epiſtolam, quam ad Cæſarem ſcripſerat, ad eum mitti; an verò ſe velle ſimularẽt, cùm tamen id nollent. Ideò ſcribit eorum ſimulationem ſibi eſſe pro repudiatione & denegatione; ſéque ea repudiatiotione, non magis quàm muſcæ obluctatione, à conſilio, & propoſito dimotum iri.*

IN EPISTOLAM LII.

HS. XXV.] *Scida & Cuſellinus*, HS. XXV. *quæ ſumma etiam refertur epiſtola* XV. *libri* XVI. *quamquam fortaſſe in diuerſa cauſſa.*

IN

IN LIBRVM XIII.

IN EPISTOLAM I.

VLLI vt neque ſeuerius] *Tornæſianus & Scidæ*, vllius neque ſeuerius: *correxi*, vlli vt neque ſeuerius. *mox iiſdem libris auctoribus ſcripſi*, temperatius.

QVOD ſi efficis] *Iuſſi excudi, vt erat in noſtris manuſcriptis*, quod ſi efficis.

NAM & quanti] *Senſus eſt, quanti patrem Peducei feci, id totum in hunc contuli, id eſt, tanti Peduceum facio cauſſa patris, quanti vnquam patrem feci. ipſum verò Peduceum per ſe, & ſuo merito, non minùs amo quàm patrem. eum ergo alterum tantum amo, quàm vnquam patrem amaui.*

IN EPISTOLAM II.

PAROCHVS publicus] *Parochus erat qui lautia præbebat legatis exterarũ nationum, vt intelligitur ex interpretatione Græca vocis lautiorũ, in Senatusconſulto facto, Q. Lutatio, M. Aemilio Conſulibus, in gratiam Aſclepiadis Clazomenij, Polyſtrati Caryſtij, & Meniſci Mileſii. quod Senatusconſultum Græcis verbis explicatum cũ fragmẽto quodã Latinorũ, quibus primùm cõceptũ fuerat, Victorius publicauit in poſtrema editione harum epiſtolarum. hæc enim verba*, munúſque eis ex formula, locum, lautiáque Quæſtorem

vrbanum eis locare, mitteréque, *ita Græce ibi redduntur ξένιά τε αὐτοῖς κατὰ τὸ διάταγμα, τόπον, παροχήν τε τὸν ταμίαν τὸν κατὰ πόλιν τούτοις μισθῶσαι. itaque vt*, lautia, *ſunt παροχὴ, ita qui lautia præbet eſt parochus.*

IN EPISTOLAM III.

QVI ſi ipſe] *Eandem ſcripturam, quam Tornæſianus, Scida hîc referebant. itaque edendum curaui, vt ex Tornæſiano Lambinus emendauit*, qui ſi ipſe negotium meum gererem, nil gererem, niſi conſilio tuo.

QVAM quod dubites] Cicero *Attico mandarat, vt de ſuis rebus neſcio quid venderet, vnde pecuniam conficere poſſet in emptionem hortorum. & verò cùm ille emptores inueniſſet, qui rei venditæ precium ad certam diem ſe ſoluturos pollicerentur, in eámque rem parati eſſent nomina facere, reſcripſerat* Ciceroni*, vt certiorem ſe faceret, quid in ea re fieri vellet. quam rem* Cicero *cùm ad ſe referri vidiſſet, primùm putabat Atticum de eis nominibus, tanquam parum bonis & certis, dubitare, in malámque partem accipiebat eam eius conſultationem: ſed poſtea, re attentiùs cōſiderata, cognouit hanc deliberationē potius ab illius ſedulitate proficiſci, qui ipſi nihil ignotū eſſe vellet, quod acturus eſſet, quam quòd ſuſpicaretur emptores illos non eſſe ſoluendo.*

COELIVM non probas] *Decreuerat* Cicero

iam ante mortem Tulliæ, metu belli ciuilis, quicquid domi habebat auri, argentíue facti, vel infecti cum pecunia commutare, vt intelligitur ex epiſtola vltima libri XI. *quod poſtea fecit. nam argenti auríue, quod erat in ſupellectile, magnã partem cũ Cœlio nũmulario nummis aureis permutauit. idcirco rogabat Atticum epiſtola* VI. *libri* XII. *vt videret de Cœlio, ne qua lacuna eſſet in auro. quia verò valde egebat pecunia ad hortos emendos, negotium dederat Attico, vt ſi nõ poſſet ea vendere, quæ proſcribi iuſſerat, quod domi ſupereſſet auri argentíue cum Cœlio pecunia permutaret. cui mandato ita reſcripſerat Atticus, ſe non probare quod ille ſcripſerat de auro argentóue commutando cum Cœlio, cuius fraudes antea expertus fuerat, ſuaderéque ne plura ex ſupellectile diſtraheret. Id ergo Attici conſilium ſcribit ſe probare in vtraque re, ne ſcilicet cum Cœlio ſibi negocij quicquam ſit, nec de ſuppellectile plura commutet, ſed illis nominibus vtatur ad hortos emendos.*

PRAES aliquando factus eſſes] *Hunc locum ex Scidis ita lego,* præs aliquando factus eſſes, & in his quidem tabulis. *Duas res hîc optabat Cicero, quæ valde faciebant ad id, quod habebat in animo, conſequendum. prima fuit, vt Atticus aliquando præs factus eſſet. nam quandiu vixit, vt ait Cornelius Nepos, neque præs, neque manceps fuit. & verò, ſi pro vllo præs vnquam fieri voluiſſet, non dubium eſt, quin facile pro Cicerone interceſſurus fuerit. alterum Ciceronis votum fuit, vt Atticus*

in tabulis auctionariis hortorum Scapulanorum praes fieri potuiſſet. nam eo praede hortos illos facilè aſſequutus eſſet.

A ME igitur omnia] *Nihil à te praeſtabitur, qui pro quoquam intercedere non ſoles, ſed à me & de meo omnia fient.*

QVOD dies longior eſt] *Quantum ad id attinet quòd dies meorum nominum longior eſt quàm vt pecuniam repraeſentare poſſim, ſpero praeconem in tam longam diem, quam illa noſtrorum nominum ſit, ſolutionem deſtinaturum: aut, ſi id à praecone impetrare non poſſum, certè ab heredibus Scapulanis aſſequar. teneamus modò quod volumus, & hortos illos nobis elabi ne ſinamus. haec enim verba,* teneamus modò quod volumus, κατὰ παρένθεσιν *ſunt legenda.*

IN EPISTOLAM IIII.

DE decem legatorum] *Ex Scidis, & Tornaeſiano edidi,* de decẽ legatorũ. *nam extrinſecus aſſumendum eſt,* nominibus. *quaeſierat enim* Cicero *qui eſſent decem legati, qui in Achaiam à Mummio ſubactam miſi fuerant, vt eam in prouinciam redigerent. Eos Pauſanias vocat* ἐμβούλους, *quòd eorum conſilio Mummius res Achaicas ordinarit.* πόλεμον δὲ ὅσοι ῥωμαίων ἐναντία ἐπολέμησαν τείχη μὲν ὁ μόμμιος κατέλυε, καὶ ὅπλα ἀφηρεῖτο, πρὶν ἢ καὶ ἐμβούλους ἀποσταλῆναι παρὰ ῥωμαίων. ὡς δὲ ἀφίκοντο οἱ σὺν αὐτῷ βουλευσάμενοι; ἐνταῦθα δημοκρατίας μὲν κατέπαυε, κα-

δέςατο δὲ ἀπὸ τῶν τιμημάτων τὰς ἀρχάς. *Aliarum, inquit, vrbium, quæ aduerſus Romanos bellum ſuſceperant, muros Mummius deiecit, & arma ciuibus ademit; eáque priùs fecit, quàm Roma legati mitterentur, quorum conſilio res Achaicas cõſtitueret. vbi verò illi venerunt, omnem ciuitatibus adminiſtrationem popularem ſuſtulit, magiſtratúſque ex cenſu inſtituit.*

IN EPISTOLAM V.

SP. Mummium] *Non ſolet* Cicero *rem aliquam diuerſis vnius eiuſdémque epiſtolæ locis iterare. idcirco hæc à ſuperiori epiſtola abſcidi, vbi de hac ipſa re, hoc eſt, de Mummio, & de decem legatis ſemel actum fuerat. In Scidis etiam nota Z. his verbis præfixa manifeſtò indicabat initium epiſtolæ.*

SED videlicet] *Antiqui noſtri*, ſed videlicet, *vt edidi, hoc ſenſu, ſed videlicet verè exiſtimas eum legatum quidem fuiſſe bello Achaïco, ſed non fuiſſe in decẽ illis legatis, qui Corinthum miſſi ſunt ad res Achaïcas componendas. etenim veriſimile eſt eum C. Mummio fratri legatum extitiſſe.*

IN EPISTOLAM VI.

COLVMNARIVM] *Quod hic* Cicero *ſcribit de columnario, hoc eſt, de tributo in ſingulas colũnas pendendo, ad legem Iuliam ſumptuariam refe-*

rendum arbitror: quaſi Cæſar ſingulis columnis, quæ poſtea erigerentur, tributum impoſuerit, vt hac pœna Romanorum animos ab inſanis ædificiorum ſumptibus reuocaret. Antea monuimus eadem lege minutos fuiſſe ſumptus ſepulchrorum.

COMMVTATAM eſſe legem] *Quam Cæſar tulerat de pendendo columnario. Idem tamen libro* III. *de bello Ciuili grauiter Scipionem taxat, quòd in Aſia columnaria imperarit.*

PISONI quid eſt] *Cato puer, hereditatis paternæ nomine, pecuniam quandam heredibus Herennij debebat, quorum vnus erat Piſo. hic & reliqui coheredes cùm eam pecuniam ſæpe fruſtra petiiſſent, minabantur ſe poſtulaturos à Prætore, vt in bonorum Catonis poſſeſſionem mitterentur. quod cùm Atticus* Ciceroni *tutori ſignificaſſet, reſcripſit* Cicero, *ſe nihil habere quod honeſtius petitioni Piſonis, & reliquorum coheredum Herennianorum reſpondere tunc poſſet, quàm puerum Catonem ſolũ eſſe, hoc eſt, deſtitutum eſſe præſidio tutorum: ſe enim & reliquos tutores abeſſe: ſimiléque reſponſum eidem Piſoni dadum putabat de pecunia quam petebat à puero Lucullo, cuius itidem tutores aberant, iſque potiſſimum, qui eam pecuniam mutuam ſumpſerat in Aſia. proinde expectandum eſſe reditum vtriuſque pueri tutorum.*

AD rem pertinet] *Vt ſolutio non vrgeatur: cùm is tutor non adſit, qui eam pecuniam mutuam ſumpſerat in Aſia.*

SOLITVDINEM Catonis] *Pupillus ſolus*

eſſe dicitur, cui tutores, à quibus defendatur, præſto non ſunt. ideo Cicero ſolitudinem Catonis vocat abſentiam eius tutorum. Fuit Cicero, vt hinc coniicimus, vnus de tutoribus puerorum Catonis, & Luculli: ac quidem Luculli tutelæ meminit libro tertio de finibus.

QVOD reliquos] *Bene feciſti, quòd colloquutus es cum reliquis coheredibus Herennianis, & ab iis impetraſti ne priùs ſolutionem vrgerent, quàm aut ego adeſſem, aut alij tutores Catonis. Ceterùm edidi, vt erat in Decurtato & Tornæſiano,* planè bene feciſti. *nam verbum,* feciſti, *à vulgatis abeſt.*

QVI nuper ſt] *Vulgati codices ita referunt,* qui nuper eſt mortuus. *ſed in nullo manuſcripto reperi vocē,* mortuus, *eámque ſuppoſititiā exiſtimo. ſcripſit autem* Cicero, qui nuper ſt, *qua ſilentij nota mali ominis verbum vitauit. nam cùm indicare vellet Spurium illum mortuum fuiſſe, noluit vti moriendi verbo, quod erat δυσώνυμον, ſed ſilentio id ſignificauit, quod proprium eſt mortuorum. Romani moriendi verbo malum aliquod omen importari credebant. idcirco dicere non ſolebāt aliquē mortuum eſſe, ſed aut vixiſſe, aut fuiſſe, quemadmodum refert Plutarchus.*

VERSICVLIS facetis] *Veteres noſtri,* verſiculis factas. *puto Ciceronem ſcripſiſſe,* verſiculis fartas. *non tamen auſus ſum mutare receptam lectionem.*

M. Lucullum & L. Murænam] *Fortaſſe ij fuerunt qui ad L. Lucullum miſſi ſunt ad res*

Ponti componendas, de quibus ita Plutarchus in Lucullo οἱ πρέσϐεις, *inquit*, παρῆσαν αὐτῷ περὶ τὴν διάθεσιν τῶν ἐν πόντῳ πραγμάτων ὡς δὲ δὴ βεϐαίως ἐχομένων, *id eſt, aderant legati ad res Ponti componẽdas, tanquam iam pacatas. M. Lucullus frater fuit L. Luculli, & eius legatus in bello Mithridatico. De Murena, qua neceſſitudine coniunctus fuerit Lucullo, non valde quæſiui. illud conſtat Lucullos & Murenas eiuſdem gentis fuiſſe, puta Liciniæ, & hunc L. Murenam in bello Mithridatico ſub Lucullo militaſſe. Indicat autem Cicero tam M. Lucullum, quam L. Murenam neceſſarios fuiſſe L. Luculli; ideo contra morem maiorũ miſſos fuiſſe in x. legatis ad conſtituendas res Ponti.*

CETEROS coniunctiſſimos] *Addidi vocem,* coniunctiſſimos, *ex noſtris manuſcriptis.*

IN EPISTOLAM VII.

IVSSI equidem ei nunciari] *Legebatur in excuſis,* miſi equidem. *Nos ex fide manuſcriptorum repoſuimus,* iuſſi equidem.

IN EPISTOLAM VIII.

NOLANO ve vænalis] *Vulgò omiſſa fuerat particula,* ve, *poſt nomen,* Nolano, *quam ex veteribus libris reſtitui.*

PHILOXENO] *In Tornæſiano, & Cruſellino eſt,* Piloxeno.

IN EPISTOLAM. X.

BRVTVS ſiquid egerit] *Legendum ex* Decurtato, *vt Lambinus emendauit ex Tornæſiano*, Brutus ſi quid egerit: *& paullo poſt*, ſed tamen aliquid illic.

SPONSOR Sunij factus eſt] *Tornæſianus*, ſponſor ſum factus eſt: *Scida*, ſponſor Suni factus eſt: *lego*, ſponſor Sunij factus eſt. *Sunium promontorium eſt, & vicus Atticæ, vbi Marcellus, cùm Athenis exularet, intercesſerat pro Magio.*

OΥ ταυτὸν εἶδος] *Rectè monuit Victorius Ciceronem Græca hæc verba ſumpſiſſe ex Euripidis Ione. ſed virum doctiſſimum fefellit deprauata lectio, etiam apud Euripidē, duarum primarum vocum. nam pro οὐ ταῦτ᾽ ὄνειδος, quæ ille interpretatur, nónne hæc opprobrium & dedecus, legendum eſt οὐ ταυτὸν εἶδος, id eſt, non eadem facies, non idem vultus. ſunt enim verba Ionis triſtitiæ & taciturnitatis ſuæ cauſſam explicātis. nam cùm miraretur Chorus eum agnito patre taciturnum & cogitabundum oculos perpetuo in terram defigere, cùm antea vultum hilarem & lætum præ ſe ferre conſueuiſſet, ob ídque quæreret cauſſam huiuſmodi mæſtitiæ, reſpondet ille non idem os eundémque vultum hominibus eſſe, cùm res longiùs abſunt, & cùm propinquæ ſunt, id eſt, cùm homines rei cuiuſpiam veritatem ignorant, & cùm eam perſpectā & cognitam habent. ſe enim qui tum compertum haberet quibus*

parentibus ortus eſſet, vereri ne ſibi probro daretur quòd patre natus eſſet peregrino, inque ciuitatem Athenienſium adſcito, & non indigena, vt reliqui Athenienſes, quódque ſpurius eſſet, & incerta matre (nec dum enim matrem agnorat) ante Xuthi nuptias editus. itaque ſe metuere, ne eo nomine Athenienſibus deſpectui eſſet. idcirco mirum videri non debere, ſi animo eſſet conſternato, faciéque parum hilari. priùs verò quàm patrem cognouiſſet hæc omnia ſe parum curaſſe, ideóque ore tunc fuiſſe ſereno atque læto. Euripidis verba ſunt,

οὐ ταυτὸν εἶδος φαίνεται τῶν πραγμάτων
πρόσωθεν ὄντων, ἐγγύθεν τ' ὁρωμένων.

Vbi animaduertendum eſt ταυτὸν *Atticè dictum eſſe pro* ταυτὸ, *vt norunt omnes qui Græcè ſciunt. Ceterùm his verbis indicare voluit Cicero Marcellũ præfractè Magium repuliſſe opem ipſius implorantem. Nam cùm Marcellus pro Magio Sunij interceſſiſſet, & adhuc eius creditoribus ex ſponſu obligatus eſſet, iterúmque Magius ab eodem Marcello peteret, vt ſibi pecunias crederet, aut certè pro ſe ſponderet, Marcellúſque intellexiſſet eum non eſſe ſoluendo, conſtanter ipſi reſpondit, ſe non poſſe, cognita eius inopia, eodem vultu eum intueri, quo ipſum antea aſpexerat, cùm ignoraret quàm tenues eius eſſent facultates, hoc eſt, non tam liberatem erga eum eſſe poſſe, quàm antea fuerat, cùm pro eo Sunij ſpoponderat.*

IN EPISTOLAM XII.

IDQVE tu eum] *Lego ex manuſcriptis noſtris,* idque tu eum. *nam vocula,* tu, *abeſt ab excuſis.*

S. VETTIO coheredi meo] *Vulgati codices edunt,* Othoni, *aliter quàm manuſcripti. nam in Tornæſiano, Decurtato, & Cruſellino eſt,* Suettio. *puto primam literam notam eſſe, qua Spurius ſignificatur. nam quamuis Plutarchus ſcribat prænomen id duabus his litteris S P. deſignatum fuiſſe, in veteri tamen nummo A Poſtumij Albini, & in tribus Spurij Afranij hac vna dumtaxat S, notatum deprehendi.*

IN EPISTOLAM XIIII.

SI mihi placeret] *Emendaui,* placeret, *ex Tornæſiano & Decurtato, cùm in vulgatis legeretur,* placet.

DE Bruto ſi quid erit] *Antiquam lectionem Decurtati & Tornæſiani, vt pleniorẽ quàm receptam, in noſtrum exemplar retuli. ea verò eſt huiuſmodi,* De Bruto ſi quid erit; de Cæſare, ſi quid ſcies; ſi quid erit prætorea ſcribes.

IN EPISTOLAM XVI.

FLVMINA & ſolitudines] *Veteres libros ſequor, in quibus eſt,* ſolitudines: *quo nomine hic*

intelliguntur loca ſola & ab omni hominum frequẽtia remotiſſima. ſic etiam emendaui epiſtola XXIII. *libri ſuperioris, ex eiſdem libris.*

Primo fuit Catuli] *Editiones proferebant,* modo fuit Catuli: *Nos ex Decurtato & Torneſiano repoſuimus*, primo fuit Catuli. *mox pro*, quod erat hominibus ignota, *iiſdem libris auctoribus edidimus*, quod erat hominibus nota. *nam ea de cauſſa ſcribit ſe a Catulo, Lucullo, & Hortẽſio ſermonem illum Academicum ad alios tranſtuliſſe, quòd parum decorum videbatur, viros illos, ceteroqui non imperitos, ea de re diſputare, in qua omnes ſcirent eos nullo modo exercitatos fuiſſe.*

In epistolam XVII.

V. kal. exſpectabam] *Auxilio Scidarum, & Torneſiani initium huius epiſtolæ correxi, repoſita veteri ſcriptura, quam ij libri in hunc modum referebant*, V. KAL. expectabam Roma aliquid, non quo imperaſſem. igitur aliquid tuis.

Non quo imperaſſem] *Non quia imperaſſem quicquam mihi Roma nunciari. igitur aliquid exſpectabam tuis litteris. nam ea mihi ſolent ſemper aliquid adferre noui.*

In epistolam. XVIII.

Nisi forte Brutum] *Hic locus mutilus erat in vulgatis, quem nos ex Decurtato noſtro integrũ*

repoſuimus hoc modo, deinde quem ζηλοτυπεῖν, niſi forte Brutum; quem ſi non ζηλοτυπεῖ, multò Hortenſium minus.

ACADEMICAM omnem quæſtionem] *Hæc verba ita explicanda ſunt, eos dialogos confeci, & Academicam omnem quæſtionem abſolui quatuor libris, neſcio quam bene, ſed ita accurratè, vt nihil ſupra.*

ΑΖΗΛΟΤΥΠΗΤΟΝ] *Libri excuſi*, ἀζηλότυπον, *quod non diſplicet. verùm quia* ἀζηλοτύπητον *legi in manuſcriptis noſtris, hanc lectionem illi vulgatæ prætuli. Vſus etiam eſt hoc vocabulo Plutarchus in eo commentario quo diſputat, an ſeni capeſſenda ſit Reſpublica:* ἀπὸ τοῦ χρόνου πρωτεῖον ὃ καλεῖται κυρίως πρεσβεῖον ἀζηλοτύπητον ἐστὶ καὶ παραχωρούμενον.

MEAS que partis] *Legendum, vt eſt in manuſcriptis noſtris*, meáſque partis. *nihil, inquit, aptius fuit ad eas partis, quas tueor, nempe Philonis, quàm vt inducerem Varronem, qui Antiochi ſententiam defenderet, vt meliùs cuique perſuaderetur, potiſſimùmque ipſi Varroni, id me conſequi noluiſſe, vt ſuperior mea ſententia videretur.*

IN EPISTOLAM XX.

AD Ligarianam] *His verbis*, De vxore Tuberonis, *præfixi hæc duo*, Ad Ligarianam, *quo modo exaratum reperi in Decurtato, Torneſiano, & Cruſellino. mox etiam pro*, abdere, *ſcripſi aſſentientibus iiſdem libris* addere. *Monuerat At-*

ticus Ciceronem, ut orationi, quam habuerat pro Q. Ligario, quædam adderet de vxore Tuberonis & de priuigna. ei Cicero nunc reſpōdet, aitque ſibi, ut id addat, integrum non eſſe, cùm oratio illa peruulgata ſit, ſéque nolle Tuberonem offendere.

ATQVI hoc] *Repoſuis*, atqui, *vt in Scidis legebatur*, pro, atque. *Atqui, inquit, vidéſne quàm* φιλοσόφως *hoc à me dictum ſit? nempe, in* omni vita ſua quemque à recta conſcientia tranſuerſum vnguem non oportet diſcedere. *Verba ſunt ipſius Ciceronis ex quodam eius libro repetita.*

QVIDQVAM ne me putas] εἰρωνικῶς *hæc ſcribit, quaſi dicat, falleris ſi putas id vnum me potiſſimum curare, vt famæ ne deſim.*

IVDICIA videar tenere] *vt videar tenere iudicia & opiniones hominum de me, hoc eſt, vt me talem eſſe credam, qualem homines exiſtimant.*

ΜΗ γὰρ αὐτοῖς] *Cum interrogatione legendum. numquid iudiciis, quæ de me homines faciunt, credere ſoleo? quaſi dicat, minimè.*

IN EPISTOLAM XXI.

QVAM tum mihi] *Rectè Decurtatus & Tornæſianus*, tum mihi. *nam*, tum, *ad id tempus refertur, quo epiſtolam ad Hirtium dederat in Tuſculano.*

NISI forte mutauit] *Manuſcripti noſtri, vt emendauimus*, niſi forte mutauit.

CVM autem fugit me] *Iidem manuſcripti*

omnes, cùm autem fugit me &c. *quod probo, vt ſit ſenſus, cùm autem obliuiſcor tibi dicere, vt libros meos contineas, tum Cærellia, quæ ſcilicet ſtudio philoſophiæ mirificè flagrat, eos deſcribere ſolet à tuis.*

VT homo à meis] *Plane in Scidis eſt*, poſſum falli vt homo, à meis eam non habere. *In Tornæſiano verò aliquantulum mendosè*, à mis eam non habere. *Hoc, inquit, tibi confirmo, quamquam poſſum falli, cùm homo ſim, Cærelliam non habere eos libros à meis librariis. Mox pro*, eo nullum, *repoſui ex iisdem libris*, ego nullum: *& pro*, itémque, idémque.

PROXIME accedit] *Cùm habitatum veniat prope tuas ædes.*

IN EPISTOLAM XXII.

INTEXVI] *In Tornæſiano eſt*, intexo.

O REM acerbam] *Expreſſi particulam O, vt in manuſcriptis legebatur.*

SATISFACIENDVM] *Antiqui noſtri*, ſatfaciendum.

LVCVM hominibus] *Editiones*, locum: *Decurtatus*, lucum, *ídque meliùs. Ait enim ſe non probare vt conſecratio Tulliæ fiat in luco, quẽadmodum ſuadebat Atticus, quòd in luco ſit ſolitudo; hominum autem conſecratio egeat celebritate. nam quod ad Deos attinet, ij ita noti ſunt, vt ad eos colendos in deſertiſſima quæque loca frequentiſſimi*

homines conueniāt. idcirco nihil eis opus eſt loci celebritate.contra homines celebri loco conſecrari debent, vt eorum nomen vulgò innoteſcat. itaque nequaquam eis conueniunt luci, quòd deſertiores ſint quam oporteat. Hoc de luco ſic idem auctor epiſtola XXIX. *huius libri*, ad id autem, quod volumus, ἀφίδρυμα, *inquit*, nihil aptius videtur, quàm lucus, quem ego noram: ſed celebritatem nullam tum habebat: nunc, audio, maximam.

IN EPISTOLAM XXIII.

SVNT enim deficti] *Repoſui*, deficti, *edita ſcriptura Decurtati. Male enim vulgo legitur* defecti. *Præpoſitio* de *in compoſitione plærumque perfectionem, & abſolutionem alicuius facti notat. inde Vlpianus libro trigeſimo ad Edictum ſcribit τὸ* de *in depoſito habere vim augendi. defingere ergo eſt perfectam & abſolutam formā alicui rei inducere. inde deficti libri hîc vocantur omnino ficti, & abſoluti. Eadem eſt vis huius præpoſitionis in verbis detexere, deperire, deuenerari, depreperare, depræliari, depopulari, deſpernere, demitigare, & in aliis huiuſmodi multis.*

QVARE confice] *Malui teſtimonio ſtare veterum librorum ita referentium*, Quare confice, *quàm excuſorum edentium*, quam confice.

ΕΥΑΓΩΓΩΣ] *Victorius legit* ἀλόγως: *Lambinus,* ἀλαβῶς: *Nos ex Decurtato* ἀλσώγως: *cuius ſcripturæ extant etiam in Tornæſiano veſtigia quædam*

dam ſatis conſpicua in hunc modum ΕΥΑΓΩΣ. *εὐάγωγος dicitur, qui ita flexibilis eſt, vt facilè quo velis ſequatur. inde Ariſtoteles libro* VII. *de Republica ἀνθρώπους περὶ τὴν ἀρετὴν εὐαγώγους vocat homines ad virtutem flexibiles. hinc aduerbium εὐαγώγως, quod ſignificat facili quodam ductu. Agitur autem hîc de exactione mercedis domus cuiuſdam* Ciceronianæ, *quam inquilinus neſcio quis Cæſarianæ factionis ſoluere recuſabat, quòd ſibi ius eſſe diceret eam ſolidam, aut certè eius partem retinendi. nam Cæſar inquilinis mercedes ædium vnius anni, quæ quingentas drachmas non excederent, remiſerat, vt ait Dio libro* XLII. *ideo dicebat Trebatius omnes inquilinos, nedum Cæſarianos tantùm, ea mercedum retentione tunc vti conſueuiſſe. Itaque* Cicero *præfractè nolebat agi cùm illo inquilino, à quo mercedem ædium conductarum exigebat, ſed facili quodam modo, vt ſi ille honeſtam quãdam cõditionem etiam modicam ferret, eam Atticus ne reſpueret. Non longè remotum eſt à notione Græci huius aduerbij quod in fine huius epiſtolæ idem* Ci*cero dixit*, bono modo.

CVM illo Scæua] *Id eſt, cum illo Trebatio, qui tibi, mihique fuit olim familiariſſimus. & cum quo vterq; noſtrũ liberè loqui ſolebat. Id ait, quia alienatus aliquãtulũ Trebatius à ſe videbatur ob contraria partium ſtudia. Trebatius enim Cæſarẽ, Cicero Põpeium, ſequutus fuerat. Antea monuimus Trebatio duo fuiſſe cognomina, vnum Scæuolæ, ſiue Scæuæ, alterum Teſtæ.*

IN EPISTOLAM XXIIII.

Qvatvor διφθερίαι] *Legendum* διφθερίαι, *ut in poſtrema editione repoſuit Victorius.* διφθερίας *autem appellat libros, quòd membranis, & pellibus contegerentur. nam* διφθέραν *Lucianus vocat eorum integumentum,* περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων. ἅπαντες γὰρ, *inquit,* ἀκριβῶς ὅμοιοι εἰσι τοῖς καλλίστοις τούτοις βιβλίοις, ὧν χρυσοὶ μὲν οἱ ὀμφαλοι, πορφυρᾶ δ' ἔκτοθεν ἡ διφθέρα. *ſimili de cauſſa ſenes quidam pellibus amicti, qui ruri opus faciebant, dicebantur in tragœdiis & comœdiis* διφθερίαι, *ut refert Varro libro* I I. *de re ruſtica.*

IN EPISTOLAM XXV.

Brvto ita volui ſcribere] *Hæc verba eo ordine, quo edidi, conſcripta erant in veteribus libris,* Bruto ita volui ſcribere.

Sed quoniam tute legiſſe] παρενθέσει *comprehendenda ſunt hæc verba,* ſed quoniam tute legiſſe ſcribis fui fortaſſe ἀσαφέστερος. *Inde tradit ſe coniicere quòd Bruto obſcurè ſcripſerit; quia Atticus, qui alioqui ipſius ſcripta facilè intelligebat, aſſequi non potuerit, quid illa ad Brutum epiſtola ſignificare voluerit. Lãbinus, cùm ſentẽtiã huius loci non perciperet, ſuo more multa temerè inculcauit.*

Non eſſe intelliges] *Vulgati,* intelliges non eſſe: *noſtri hac ſerie,* non eſſe intelliges.

TAM enitar ἔργον] *Scripſi ex Decurtato*, tam enitar ἔργον. *Tornæſianus pro* ἔργον *habebat* ergo.

SPINTHARO] *Edidi*, Spintharo, *vt noſtri referebant. vulgati*, Spinthero.

IN EPISTOLAM XXVI.

QVO autem? Lanuuium?] *Manuſcripti noſtri*, quo autem? Lunuuium? *& ita excudendum curaui. Innuit enim ſe Lanuuium venire velle, vt conſtituerat, atque adeo in Tuſculanum, ſi poſſit. nam reluctabatur animus.*

IN EPISTOLAM XXVII.

DE epiſtola ad Cæſarem] *Vulgatæ lectioni hanc manuſcriptorum meorum antetuli*, De epiſtola ad Cæſarem.

OPERAM in Faberio] *Editiones*, operam Faberio ponamus: *Priſci noſtri accommodatiùs ad normam Latini ſermonis*, operam in Faberio ponamus.

IN EPISTOLAM XXVIII.

QVI eſſe debeam] *Hucuſque editum fuit*, debebam, *cuius loco repoſui*, debeam, *auctoribus libris antiquis.*

ILLE vero potius] *Malo vt ille deſideret non ſcripta, & cupiat à me aliquid ſcribi, cùm nihil*

ſcripſero, quàm vt non probet quæ iam ſcripſi.

VEL *quem libebit.] Hæc eſt ſcriptura Tornæſiani, Decurtati, & Cruſellini,*

IN EIPSTOLAM XXIX.

INSANITVRVM] *Inſanire hîc eſt impenſo precio aliquid mercari, & immẽſos ſumptus in aliquã rem facere. Horatius*, inſanit veteres nummos Damaſippus emendo. *inde inſaniam villarum noſter hic auctor alio loco vocat nimios villarum ſumptus.*

ESSE tractatum] *Malè acceptum à quibuſdã, qui eum in re quadam emenda, quam ille valde concupierat, licitatione vicerunt, & illi eam rem eripuerunt.*

ILLE emptor] *Non videatur eſſe ille inſanus emptor, qui ferebatur.*

IN EPISTOLAM XXX.

EAM tibi epiſtolam miſiſſem] *Cum interrogatione legendum. indignatur enim Q. Ciceronis filiũ epiſtolam ad Atticum miſiſſe, qua non modo ipſum Atticum auunculum, ſed ſe Ciceronem patruum grauiter accuſabat. præterea ſcribẽdum eſt,* miſiſſe, *auctoribus Scidis, hoc modo,* eam tibi epiſtolam miſiſſe? *quaſi dicat, fierine poteſt, vt is tam amens fuerit, vt auſus ſit talem epiſtolam ad te mittere? numquam profecto id credidiſſem, niſi ipſe eam le-*

giſſem. opera me inuito vulgatam lectionem ediderunt.

NAM illam alteram] *Illam alteram, quam ad te ſcripſit de rebus in Hiſpania geſtis non puto modeſtiùs ſcriptam, quàm hæc ſit, ſed eſſe eodem exemplo.*

MI ſicunde potes] *Sic habebant Decurtatus & Tornæſianus,* Mi ſicunde potes, erues: *quam ſcripturam potiorem duxi quàm receptam.*

ΥΛΛΩ aliquẽ] *Veteres libri,* vllo, *Latinis litteris: ſcripſi* ὑλλῶ. *Heſychius* ὑλλεῖν *intrerpretatur* λέγειν, θρυλλεῖν. *ſenſus eſt, ego ſcriptis meis celebro, & peruulgo præclarum quendam conuentum, atque conſeſſum illuſtrium virorum, Reipublicæ gerendæ peritorum, quos de Republica conſtituenda diſſerentes induco, more Dicæarchi familiaris tui. Decreuerat* Cicero, *ni fallor, Dicæarchi exemplo, neſcio quid ſcribere de rebus poſt bellum componendis, & rectè conſtituendis, quod argumentum tractari volebat à Mummio, & decem legatis, qui deleta Corintho res Achaïcas ordinarant. falluntur ergo qui putãt* Ciceronem *hæc de decem legatis Corinthum miſſis idcirco quæſiiſſe, quòd ea intexere vellet diſputationibus Tuſculanis, quas tunc in manibus habebat.*

OLYMPIAE, aut vbi viſum] *Legendum,* Olympiæ, *gignendi caſu. Olympia vrbs fuit inter montes Oſſam & Olympum ſita, clara hominũ mercatu, qui, vt ait alio loco* Cicero, *ibi habebatur, maximo ludorum apparatu, totius Græciæ*

celebritate. Cicero fingere volebat diſputationem illam, quam inſtituebat de Republica ordinanda, habitam fuiſſe Olympiæ. quo exemplo fortaſsè Dicæarchus ὀλυμπικὸν *ſcripſerat. fertur enim librum hoc titulo edidiſſe.*

IN EPISTOLAM XXXI.

KEKYBIKA] *Vulgatam lectionem* κεπφικὰ, *cuius auctor fuit Victorius, numquam probare potui. nam ab ea, quam referunt manuſcripti, nimis recedit. ſic enim eſt in Tornæſiano* KEKBIKA: *in Decurtato, & Cruſellino* KEKIBIKA: *ſcripſi* κεκύβικα, *id eſt, in cubi & teſſeræ modum me conformaui, & decreto meo firmiter inſiſto.* κύβος *figura eſt ſolida, ſuique ſemper ſimilis, quamlibet in partem iactetur. inde Cicero, cùm ſignificaret immutabile fore decretum ſuum de epiſtola ad Cæſarem nõ mittenda, ſcribit ſe* κεκυβικέναι. *eadem ferè tralatione Simonides, & eum ſequutus Ariſtoteles virũ conſtantem, & propoſiti tenacem appellarunt* τετράγωνον, *id eſt, quadratum. Verbo* κυβίζειν *vſus eſt Plutarchus in commentario de ſolertia animalium, vbi de thynnis ita ſcribit,* ἐπεὶ πάνυ χαίρουσι τῷ συμφέρεσθαι μετ᾽ ἀλλήλων ἀεὶ τὸ πλῆθος τῷ σχήματι κυβίζουσι, καὶ στερεὸν ἐκ πάντων ποιοῦσι ἐξ ἴσοις ἐπιπέδοις περιεχόμενον.

SIN; vtrum liberet] *Deerat in excuſis particla* ſin, *ante vocem vtrum, quam ex manuſcriptis meis reſtitui. ſignificat autem ſi ſecus, hoc eſt, ſi*

Cæſar iturus erat in Parthos antequã Rempublicam conſtitueret, contra quàm perhibebant. ſic auctor obſcœni carminis,

Donec proterua nihil mei manu carpes,
Licebit ipſa ſis pudicior Feſta,
Sin; hæc mei te ventris arma laxabunt.

SI KANVM haberes] *Hunc Kanum fuiſſe puto, quem Cornelius Nepos Gellium Canũ nominat, familiariſſimum Attici, cuius alias fit mentio in his epiſtolis. luſit tamen* Cicero *in ancipiti notione huius nominis. nam, quia gulæ deditus erat Otho, videtur reſpexiſſe ad* τὸ κανοῦν, *vbi panes reponebãtur. Homerus* ἄρτον τ᾽ οὖλον ἑλὼν περικάλλεος ἐκ κανέοιο. *& Athenæus libro primo,* παρετίθεντο δὲ οἱ μὲν ἄρτοι σὺν τοῖς κανοῖς. *Hinc factum exiſtimo, vt hîc* Kanum *potiùs K, quàm, C, littera ſcribatur.*

IN EPISTOLAM XXXII.

IVSSI vt tibi daretur] *In Torneſiano, & Cruſellino pro,* iuſſi, *legitur,* miſi.

P. Popillio] *Decurtatus & Torneſianus referunt, vt edidi,* P. Popillio. *& ſanè in Faſtis Romanorum huic Popillio prænomen eſt Publius.*

IN EPISTOLAM XXXIII.

PROFESSIONEM relatam] *Hæc ad Cenſum referri debent, quẽ poſt bella ciuilia C. Cæſar egit. In Cenſu autẽ cuiuſque bona ſolebãt æſtimari, eaque*

profeſſio in tabulas publicas referebatur.

SED ſcribes, & quidem confeſtim] *Hactenus ſic in vulgaris excuſum fuit,* ſed ſcribis & quidem cõfectũ. *Verùm lõgè caſtigatius in Decurtato legitur,* ſed ſcribes, & quidem confeſtim. *quam lectionem neminem reiecturum exiſtimo.*

ΔΙΑ σημείων] *Cicero notas quaſdam excogitarat, vt refert Plutarchus in Catone, valde vtiles actuariis ad verba celeriter excipienda; extátque hodie liber D. Cipriani de notis Ciceronianis: & ſanè apud me eſt Pſalteriũ Dauidis ijs notis exaratũ. His ergo notis cũ Cicero quadã Attico ſcripſiſſet de decem legatis, reſcripſiſſétque Atticus ſe ea parum intellexiſſe, nunc explicatè refert, quid illis litteris quæſierit. σημεῖα ſunt notæ, vt interpretatur vetus gloſſarion, & σημειογράφος notarius. Euſebius in Chronicis non Ciceronem, ſed Tyronem eius libertum, eas notas inueniſſe tradit.*

NVLLA eſt δυσωπία] *Puto hunc Virgiliũ primùm ſequutũ fuiſſe Pompeium, tum ab eo ad Cæſarem deſciuiſſe, poſtremóque in Africam, vbi erant reliquiæ exercitus Pompeiani ſe recepiſſe. Eius autem bona ſub haſta vænibãt, decreuerátque Cicero partem quandam hortorum, quæ eius fuerat, emere; mirabantur verò quidam Ciceronem in ea re non δυσωπεῖν, quòd bona hominis Pompeiani emeret ab haſta. At Cicero nulla dicebat ſe verecundia affici, quòd non iam Pompeiani, ſed Cæſariani hortos mercaretur. Præterea de Cicerone queri Virgilius non poterat, cùm Cicero nihil faceret quòd ſibi non*

ſiceret, nam res vænales nemo vetatur emere.

C V M ſit in Africa] *Cùm in Africam ſe receperit, vbi ſunt multi Pompeiani, videbis ne idem faciat quod Cœlius, qui relicto Cæſare ad Pompeianas partes tranſiuit, quemadmodum intelligitur ex epiſtola vltima earũ, quas ſcripſit ad Ciceronem. nolebat Cicero Virgilium offendere, ſi fortè is ſe recepiſſet ad Pompeianos.*

S I Plancus deſtinat] *Scripſi ex Decurtato, & Cruſellino*, ſi Plancus deſtinat, tum habet res difficultatem.

R E P E R I E T] *Omnes noſtri*, reperiet *tertia perſona, vt excudi iuſſimus.* Cicero *quædam petierat ab Attico de decem legatis in Achaiam miſſis, & de aliis quibuſdam viris, qui fuerant ad Corinthum in Mummij comitatu, quæ Atticus dicebat inuenire ſe non potuiſſe, mandaſſe tamen Antiocho liberto ſuo, vt ea alicunde conquireret. cùm verò* Cicero *ſciret quo ex libro ea depromi poſſent, reſcribit Attico, vt negotiũ det Antiocho ea inueſtigandi. illum enim ea reperturum ex eo libro, in quo erant Senatuſconſulta facta Cn. Cornelio, L. Mummio Coſſ.*

A V T Q V AE S T O R E M] *Recepta lectio*, aut Quæſtorem, aut Tribunum militum, *Scidarum auctoritate confirmatur. fruſtra ergo illã Victorius mutauit.*

D E A N T I O C H O] *Hic, vt opinor, libertus fuit Attici, cui negotium Atticus dederat huius rei inueſtigandæ. ideo* κατὰ παρένθεσιν *dictum eſt,*

videt iam (*ſic enim ex* Scidis *reſtitui*) *quia illum Cicero tanta diligentia vſum putabat, vt non dubitaret, quin iam certo ſciret, quo anno Tuditanus Quæſtor, aut Tribunus militum fuiſſet.*

Si neutrum quadret] *Tornæſianus*, ſi neutrum cadet, *vitioſe: Vulgati*, ſi neutrũ eodem, *deprauatius. Legendum enim auctore Decurtato*, ſi neutrũ quadret. *Si, inquit, tempora non conueniant, neque quadret Tuditanum Quæſtorẽ aut Tribunum militum fuiſſe bello Achaico, ſed contra conſtet eum Quæſturam, aut Tribunatum militum, alio bello geſſiſſe, tu ſcire poteris de Antiocho, num ſaltem ad Corinthum vnus è præfectis, aut contubernalibus Mummij fuerit; modo fuerit in eo bello. Eodem ſignificatu verbum quadrare idem hic auctor vſurpauit epiſtola* XXX. *huius libri ſic ſcribens*, ſed in Libonis annali XIIII. annis poſt Prætor eſt factus Tuditanus, quàm Conſul Mummius. non ſanè quadrat.

Memini enim tuum] *Edidi ſcripturam Scidarũ, & Decurtati*, memini enim tuũ. κατ' ἔλλειψιν *dixit tuum, cùm morem, aut inſtitutum tacitè intelligeret. Sic Terentius*, Pol Crito antiquum obtines.

Cecidit que bellè] *Ita veteres noſtri referebant*, ceciditque bellè, *& ita edidi.*

Coaedificari] *Codex Tornæſianus*, cũ ædificari. *apparet deprauatum ex* coædificari. *ſic in eodem codice alibi mendosè ſcriptum eſt*, cum hæredes, *pro*, cohæredes.

IN EPISTOLAM XXXIIII.

VIII. KAL.] *Vulgati libri*, VIII. KAL. Iul. *prorſus mendosè. nondum enim menſi Quinctili inditum fuerat nomen Iulij. itaque*, Iul. *rectè abeſt à Decurtato, quem ſequutus ſum.*

PER Egnatium maximum] *Vt potiſſimum pro potiſſimè ſæpe legas, ſic hic maximùm pro maximè.*

ILLVD in primis] *Legendum ex fide manuſcriptorum*, illud in primis, vt cum Publilio me pæne abſente conficias. *nam è ſuperioribus ſumi debet verbum*, velim, ἀπὸ κοινοῦ.

IN EPISOLAM XXXV.

SED eas nondum legeras] *Tornæſianus*, ſi eas nondum legeras. *malui vulgatam lectionem ſequi, quam ceteri quoque manuſcripti referebant.*

IN EPISTOLAM XXXVIII.

ΠΟΤΕΡΟΝ δίκας] *Extrinſecus aſſumi debet participium ἀναβὰς, vt ex Platone intelligitur hunc locum referente libro* II. *de Republica, vt ſit*, πότερον ἀναβὰς τεῖχος ὕψιον δίκας ἢ σκολιαῖς ἀπάταις: *ſubaudiri etiam debet διαβιώσω, aut tale quid verbum. vtrum conſcenſo alto muro iuſticiæ, an obliqua fraudis vitam traducam.* Cicero *prima hæc verba* ἀναβὰς τεῖχος ὕψιον *interpretatur apertè, palam, &*

ſine vlla diſſimulatione, atque fraude, quòd nihil occultè & fraudulenter agant qui verè iuſtitiã colunt. illa autem quæ ſequuntur, ἢ ἀναβὰς τεῖχος ὕψιον σκολιᾶς ἀπάτας, *de occulto & fraudulẽto cõſilio accipiẽda ſũt. In Tornæſiano & Cruſellino exaratũ erat tertio caſu* σκολιαῖς ἀπάταις, *& fortaſſe rectiùs. non enim ſatis aptè dici videtur* τεῖχος ὕψιον σκολιᾶς ἀπάτας, *cùm fraudi meliùs conueniant depreſſa & latebroſa loca, quam alta & conſpicua, cuiusmodi ſunt muri. Sed tamen* σκολιᾶς ἀπάτας *ſcripſiſſe Pindarum indicant hæc Platonis verba,* λέγοι γὰρ ἂν ἐκ τῶν εἰκότων πρὸς αὐτὸν, κατὰ Πίνδαρον, ἐκεῖνο, πότερον δίκας τεῖχος ὕψιον, ἢ σκολιᾶς ἀπάτας, ἀναβὰς, καὶ ἐμαυτὸν οὕτω περιφράξας διαβιῶ.

QVID., ſi Cæſar ſubito?] *Excudendam curaui ſcripturam Decurtati & Tornæſiani,* quid, ſi Cæſar ſubito? *quid, inquit, faciam, ſi Cæſar ſubito veniat, & nos hîc opprimat? aut, ſi ſubito Aſturam veniat, cùm eò peruenerimus?*

IN EPSTOLAM XXXIX.

PLENA pietatis] *Legendum, vt eſt in noſtris manuſcriptis,* plena pietatis. *εἰρωνεία eſt.*

SIBI illum iure iratum] *Fatetur ſe acerbius illum tractaſſe, quàm oportuit: ideo illum ſibi iratum eſſe. Mox pro,* ſibi video placere, *repoſui ex iisdem noſtris,* tibi video placere.

EADEM ſcilidet] Eadem, *aduerbium eſt, ſignificátque eadem via, vt ex Chariſio aliâs docui.*

Tu, inquit, ſcribis me, cùm Romam veniam, eadẽ via Brutum ſcilicet viſurum. ſed niſi Romam ire decreuiſſem Quincti vitandi cauſſa, occaſio illa Brutum viſendi me hinc non moueret. Brutus Cæſari tunc valde familiaris erat; idcirco eum videre Cicero *nolebat.*

NEC inde venit] *Non inde venit, vbi ſunt boni viri, qui, quòd inimicum habeant Cæſarem, patria exſulant. ſed venit à Cæſare cui familiariſſimus eſt factus.*

NEQVE diu afuit] *Diu non afuit à patria cũ bonis viris, ſed citò in eam ſe recepit, vt in Cæſaris gratiam rediret.*

ΦΑΙΔΡΟΥ περιστῶν] *Scripſi ex fide Decurtati,* Φαίδρυ περιστῶν, &, Ελλάδος. *Videntur his verbis duo libri Dicæarchi ſignificari, quorum primo auctor ille multa è Phedro Platonis, vt ſuperflua & redundantia, reſecanda eſſe docuerat: altero virorum illuſtrium, quos Græcia tuliſſet, vitam conſcripſerat, húncque librum vocarat* ἑλλάδος βίον, *vt illum,* φαίδρυ περιστὰ. *Laertius vulgo traditum refert, Platonem omnium dialogorum primum ſcripſiſſe Phædrum, ídque coniici vel ex ipſius dialogi argumento, quod puerile quodammodo eſt: ſed & Dicæarchum totam eius ſcripti rationem, vt nimis inſolentem & faſtidioſam damnaſſe.* λόγος δὲ πρῶτον γράψαι αὐτὸν τὸν φαῖδρον. καὶ γὰρ ἔχει μειρακιῶδές τι τὸ πρόβλημα. δικαίαρχος δὲ καὶ τὸν τρόπον τῆς γραφῆς ὅλον ἐπιμέμφεται, ὡς φορτικόν. *Quin etiam Plutarchus in Erotico reprehendere videtur deſcriptiones ei*

dialogo intextas Iliſſi, viticiſque, & graminei ſtrati, tanquam ſuperuacuas, ἄφελε, *inquiens,* τοῦ λόγου τὸν νῦν ἔχον ἐποποιῶν τε λειμῶνας καὶ σκιάς, καὶ ἅμα κιττοῦ τε καὶ λάκκων διαδρομὰς, καὶ ὅσα ἄλλα τοιούτων τόπων ἐπιλαβόμενοι γλίχονται τὸν Πλάτωνος Ἰλισσόν, καὶ τὸν ἄγνον ἐκεῖνον, καὶ τὴν ἠρέμα προσάντη πόαν πεφυκυῖαν προθυμότερον ἢ κάλλιον ἐπιγράφεσθαι.

IN EPISTOLAM XL.

ITANE] *Hinc initium duximus huius epiſtolæ, auctore Decurtato*

ILLVM ad bonos viros] *Cæſarem miſſurum eſſe* δι' ἀγγέλια *ad bonos viros, quòd illos iubeat in patriam redire, vt eorum conſilio Rempublicam conſtituat.*

SED vbi eos?] *Sed vbi bonos viros inueniet, niſi forte ipſe ſe ſuſpendit, vt eos apud inferos viſat? nam eius ſcelere omnes boni perierunt.*

HIC autem vt fultum eſt?] *Hæc addit, vt doceat accidere non poſſe, vt Cæſar ſe ipſe ſuſpendat. quàm valida, inquit, firmáque fulcra hîc, id eſt, in Italia ei ſubiecta & ſuppoſita ſunt, quo minus librato corpore ad ſuſpendium adigi poſſit? Fulchra quibus Cæſar innitebatur erant Brutus & alij, qui relictis partibus Pōpeianorū ad eū trāſierāt, eiúſq; cauſſam fouebant. Significat ergo Cicero nullum periculum à quoquam eſſe Cæſari, cùm eos amicos habeat, quos omnes boni exitum illi allaturos, & Rempublicam tyrannide liberaturos ſperabant.*

ΦΙΛΟΤΕΧΝΗΜΑ] *φιλτέχνημα eſt opus ingenioſè, ſummóquè ſtudio elaboratum, cuiuſmodi erant ſtatuæ Ahalæ, & Bruti aſſertorum libertatis populi Romani, quas Atticus habebat in Parthenone. Vbi, inquit, eſt opus illud artificioſum, quod ipſe vidi in Parthenone tuo, cùm Brutus diceret ſe moueri & excitari eius aſpectu ad liberandam tyrannide Rempublicã, exemplo gentilis ſui L. Iunij Bruti, & Seruilij Ahalæ?*

SED quid faciat? *Quaſi dicat, nihil. neque enim poſſit. itaque foro vtendum eſt, cùm nequeat, quod inſtituerat, efficere. Hîc Brutum excuſat.*

ILLVD optimè] *Illud, inquit, quod mox ſubiiciam optime ſcripſiſti*, ſed ne is quidem, qui omnium flagitiorum auctor, benè de noſtro. *verba ſunt Attici ex eius ad* Ciceronem *epiſtola repetita.*

AT vellem aliquid] *Hæc Brutus ſcripſerat, quòd falſa putaret quæ vulgo dicebantur de conuitiis Q.* Ciceronis *filij in patruum* Ciceronem.

SAXA Acronoma] *Correxi ex Decurtato,* Acronoma: *quod nomen, & ſi proprium ſit alicuius loci, videtur tamen ex eo fictum, quòd ſumma pars eorum ſaxorum à pecore depaſta eſſet.*

QVAM inimicus] *Arguit inſignem Quincti fratris leuitatem, qui modo amiciſſimus eſſet filio, modò inimiciſſimus.*

ΚΕΠΦΟΤΜΑΙ] *Aut legendum κεπφοῦμαι, vt edidi, aut κεκέπφωμαι. nam in Decurtato eſt κεπφωμαι, quod ex alterutra harum lectionum deprauatũ*

eſt. κεπφοῦμαι eſt leuitate quadam animi huc illuc impellor. nam Suidas κεπφοὺς ait vocari τοὺς ἐλαφροὺς φρεσὶν, & interpres Ariſtophanis τοὺς ἀλογίστους καὶ ἀνοήτους. Heſychio etiam κεπφωθεὶς eſt ὁ ὀξέως ἐλαυνόμενος.

IN EPISTOLAM XLI.

ΣΚΟΛΙΑΣ ἀπάτας] *Me non fore aſcenſurum* τεῖχος σκολιᾶς ἀπάτας. *hæc enim extrinſecus aſſumēda, vt docuimus ad epiſtolam* XXXVIII. *huius libri. In Tornæſiano tamen eſt* σκολιαῖς ἀπάταις.

MENTIO Canæ] *Vulgati libri,* Canai: *Decurtatus,* Canae, *quod rectum arbitror. ſignificat enim filiam Gellij Cani, de qua nuptui danda Q. Ciceroni filio neſcio quid actum fuerat.*

COMMEATVS] *Litteras Attici vocat cōmeatum, quòd iis ſolis ſummum deſiderium, & veluti famem, eum videndi leuare poſſet.*

IN EPISOLAM XLII.

QVOI iter inſtet] *Vulgo legitur,* quòd iter inſtet, *non malè. ſed caſtigatiùs, vt opinor, in Decurtato,* quoi iter inſter. *Sæpe autem cùm in Tornæſiano, tum in hoc,* quoi, *pro,* cui, *exaratum reperias.*

EIA TV: μίας χόρδου] *Hic locus cùm in libris hactenus excuſis, tū in priſcis manuſcriptis, valde deformatus erat. eum nos vnius litteræ adiectione,*

&

& alterius detractione, ſuo nitori, vt ſpero, reſti-ſtituimus. nam cùm in omnibus antiquis ita legiſſe-mus, EATVE MIAC KOPΔOY, *putauimus librarios corruptè ſcripſiſſe*, eatur, *prò*, eia tu. *Eia aduerbium eſt hortandi: Plautus Epidico*, eia verò age dic: *Virgilius lib.* IX. *Æneidos*, Ferte citi ferrum, date tela, ſcandite muros, hoſtis adeſt, eia. *Plinius Iunior initio cuiuſdam epiſtolæ*, Eia tu, quum proximè res agentur, quoquo modo ad iudicandum veni. *Hic autem verbum reticetur, quo Cicero Atticum compellarat; extrinſecùſque aſſumendum, dic, ſiue profer aliquid ad templum effandum. quocirca mox tanquam ex perſona Attici ei compellationi reſpondentis ſubiicit* μίας κόρδου, *id eſt, piaculum Scæuolæ Cordi, innuens accommodatiſſimum ei tempori hoc eſſe argumentum effandi templi, vt ſcilicet augures aues conſulerent, num expediret tale piaculum contrahi, ad liberandam tyrannide Rempublicam. Scæuola, vt vrbem obſidione Regis Porſenæ liberaret, ipſum Porſenam interficere decreuerat. ſed deceptus purpuratum ſcribam eius loco occidit. qua in cæde quòd dextera peccaſſet, eam in foculum iniectam exuſſit. itaque tam audaci facinore rex ille perterritus, acceptis obſidibus, bellum pace mutauit. ſic Mutij Cordi piaculo Roma graui periculo liberata eſt. Cùm ergo Cicero prouideret numquam depulſum iri à ceruicibus populi Romani ſeruile iugum, quod ei Cæſar recens impoſuerat, niſi aliquo piaculo ſimili illi Mutiano, ſeriò iocans ſcribit debere augures tem-*

plũ effari ad explorandum num è Republica eſſet, huiuſmodi piaculum ab aliquo contrahi. Ceterùm Cordo cognomen fuiſſe illi Mutio, qui purpuratum ſcribam Porſenæ interemit, docent Dionyſius Halicarnaſſenſis, & Plinius de viris illuſtribus. Cordus autem Latinis eſt, quem Græci ὀψίγονον vocant. illud non prætermittendum μίας hîc eſſe μίασμα, teſte Heſychio, ut docuimus ad epiſtolam vltimam libri X.

IN EPISTOLAM XLIIII.

POMPAM videret] *Lego, auctore Decurtato,* Pompam videret, *vt etiam Manutius legit: & mox,* religionis opinione, & fama. *Vtroque loco ceteri mei libri manuſcripti mendoſi ſunt.*

IN EPISTOLAM XLV.

QVAM illæ Diocharinæ] *Illæ litteræ, quas Diochares Cæſaris libertus attulerat. Idem auctor epiſtola,* VI. *libri* XI. Quære ex Diochare Cæſaris liberto, quem ego non vidi, qui iſtas Alexandreas litteras attulit.

NEC noſtri ſtudioſiorem] *Poſt vocabulum,* officioſiorem, *ſubiicitur in Scidis, Tornæſiano, & Cruſellino,* nec noſtri ſtudioſiorem, *quòd in noſtra editione non paſſus ſum deſiderari.*

IN EPISTOLAM XLVI.

De ſua vini curatione] *Emendaui ex Decurtato*, de ſua vini curatione. *Curationem vini vocat munus curandi vini delatum Leptæ, in epulum, aut prandium, quod Cæſar daturus erat populo Romano. nam huiuſmodi quoddam munus Leptam à Cæſare poſtulaſſe liquet ex* Ciceronis *ad ipſum Leptam epiſtola. De epulo & prandiis publicè præbitis populo Romano ita Suetonius in Iulio Cæſare*; adiecit epulum, *inquit*, ad viſcerationem, & poſt Hiſpanienſem victoriam duo prandia. nam cùm priùs parcè, neque pro liberalitate ſua præbitum iudicaret, quincto poſt die aliud largiſſimum præbuit.

Meo autem Lanuino] *Scidæ, vt repoſui*, meo autẽ Lanuino, quod Lepido tradidi, exeo hoc primum. *Ager Antias & Lanuinus erant finitimi. ideo cùm* Cicero *Antij domum haberet, decreuerat aliquando prædium Lanuinum Phameæ, quòd proximum eſſet Antiatibus ſuis illis ædibus, emere, vt intelligitur ex epiſtola* IX. *libri* IX. *illam autem domum poſtea Lepido vendidit, aut certe ei a quo Lepidus illam emit, vt apparet ex his verbis ſequentis epiſtolæ*, Lepidus ad me heri veſperi litteras miſit Antio. nam ibi erat. habet enim domum, quam nos vẽdidimus. *Hinc etiam perſpicitur eum cum illis ædibus ſimul & prædium Lanuinum illis attributum eidem Lepido vendidiſſe, ex quo*

prædio ſcribit ſe tum primùm poſt venditionẽ exiiſſe. nam, hoc primùm, *ſignificat hoc tempore primùm. ſic apud Terentium*, luciſcit hoc iam, *hoc eſt, hoc tempore iam luciſcit.*

Ex eo cognoui] *Id eſt, ex Balbo. nam hæc eò referri debent*, Balbum conueni. *quæ enim deinde huc uſque ſequũtur*, κατὰ παρένθεσιν *ſunt interiecta, éſtque longum* ὑπέρβατον.

Liberam cretionem] *Sic hunc locum edidi ex fide Decurtati, Tornæſiani, & Cruſellini*, ex eo cognoui cretionem Cluuij (ô Veſtorium negligentem!) liberam cretionem, teſtibus præſentibus, ſexaginta diebus. *Liberam cretionem vocat, cretionem vacuã, & à nemine occupatam; vt liberum cuiuis fuerit hereditatem illam Cluuij cernere, tanquam à nemine aditam. Veſtorius enim neque ſuo, neque Ciceronis nomine illam creuerat, cùm tamen id ei licuiſſet totis ſexaginta diebus iam elapſis, quibus & ſcierat, & potuerat. Olim non idem tempus ſemper præſtituebatur hereditatibus cernendis. nam quandoque cretio centum erat dierum, vt patet ex eo inſtitutionis exemplo, quod Vlpianus refert Titulo* XXII. *Regularum in hæc verba*, Titius heres eſto; cernitóque in diebus centum proximis, quibus ſcieris, poteríſque: niſi ita creueris, exheres eſto: *aliquando pauciorum erat, vt hinc conijcimus. ſcribit enim Cicero ſe metuiſſe, ne Veſtorius ab illa hereditate arcendus eſſet, quòd intra præſtitutum tempus* LX. *dierum nõ creuiſſet. Nam quod quidam exiſtimant in cretionibus dies*

non fuiſſe pauciores quàm centum, quòd ad deliberandum non minùs quàm centum dies dari iubeat Paullus iuriſconſultus, valde falluntur. dabantur enim à Prætore dies ad deliberandum, cretionis vero tempus præfiniebant teſtatores, quibus liberũ fuit, quibus legibus vellent, heredes adſtringere.

ARCENDVS] *Lego*, arcendus, *ex Decurtato. neſciebat Cicero pluréſne dies eſſent cretionis Cluuianæ, quàm ſexaginta. ideo metuebat ne Veſtorius arcendus & excludendus eſſet ab illa hereditate, quòd illam intra eos dies non creuiſſet. Vlpianus eodem, quem modò adduximus, loco,* cum cretione verò heres inſtitutus, ſicut cernendo fit heres, ita non aliter excluditur, quàm ſi intra diem cretionis non creuerit.

TESTIBVS præſentibus] *Hoc addidit, vt doceret dies illos* LX. *vtiles fuiſſe Veſtorio. commodiſſimum enim ipſi fuerat, ad aperiendas tabulas teſtamenti, teſtes, qui eas obſignarant, adeſſe. itaque ſexaginta illis diebus & ſcierat ſe heredem inſtitutum, & hereditatem cernere potuerat.* Cùm ab initio, *inquit Vlpianus*, aperiendæ ſunt tabulæ, Prætoris id officium eſt, vt cogat ſignatores conuenire, & ſigilla ſua recognoſcere.

NVNC mittendum] *Sexaginta illi dies non fuerant vtilès Ciceroni, vt Veſtorio. neque enim Cicero potuerat illis diebus cernere, cùm abeſſet. idcirco ſcribit ſibi mittendum ad Veſtorium, vt ſuo iuſſu cernat.*

MEO iuſſu] *Quomodo Ciceronis iuſſu hereditatem illam cernere poterat Veſtorius, ſi per procuratorem, vt aiunt Iuriſconſulti noſtri, hereditas adiri non poteſt? ſed multum intereſt inter aditionem, & cretionem. nam aditio animi & conſilii eſt potiùs quam facti; cretio non item, quæ certa formula, verborúmque conceptione conſtat. itaque qui mandat alicui, vt hereditatem cernat, ipſe eam iam animo adiuit.*

IN EPISTOLAM XLVII.

TETIGIT aures nuncijs] *Deminuti ſunt hîc codices vulgati. ideo priſcos manuſcriptos ſequutus ſum, qui hunc locũ ita referunt.* ſed vt ſcriberẽ tetigit aures nuncius, extemplo inſtituta omiſi, ea quæ in manibus habebam abieci, quod iuſſeras edolaui. *Quibus in verbis vnicam tantum litterã ex voce,* nuncius, *mutaui. ſcripſi enim,* nuncijs, *ſexto caſu. ait enim Agamemnonem nuncijs ſibi aures tetigiſſe.*

IN EPISTOLAM XLVIII.

NE non liceat tenere] *Verebatur Lepta, ne caduca eſſet hereditas Babulliana. apparet aliquid de caducis iam tum latum fuiſſe.*

IN EPISTOLAM XLIX.

ATTICAE primùm] *Hîc appoſita fuerat in Sciдis ea nota, qua initia epiſtolarum deſignantur. ideo ex his verbis hanc epiſtolam inchoaui. ſed & vox*, primùm, *eius initium indicat.*

EST, quemadmodum] *Scripſi ex Decurtato,* eſt, *pro,* &. *nam ad maiorem ἔμφασιν hoc verbum repetiuit, quaſi diceret, eſt bellum, quod modò ſcripſi, libenter aliquem odiſſe, quemadmodum & bellum eſt, non omnibus ſeruire.*

IN EPISTOLAM. L.

MITTERE inſtituerem] *Codices formis impreſſi*, mitterem inſtituerem · *quam lectionem ſequitur etiã Victorius. at longè meliùs manuſcripti noſtri*, mittere inſtituerem, *vt edidi.*

IN EPISTOLAM LI.

HEMICILLVS] *Edidi, ex præſcripto Decurtati* hemicillus. *ſed fortaſſe* Cicero *Græcè ſcripſit* ἡμίκιλλος. *vt vt ſit, hemicillus* ἡμίονον *ſignificat. nam* κίλλος, *vt aliàs docuimus, eſt* ὄνος. *qui autem dignitate & auctoritate alteri cuipiam potentiori cedebat, is aut aſinus, aut certè mulus, id eſt,* ἡμίονος, *ſiue* ἡμίκιλλος *(ſemiaſinum ad verbum dicas), ille autem præſtantior* ἵππος, *id eſt, equus*

dicebatur. vnde prouerbium ἀφ᾽ ἵππων ἐπ᾽ ὄνους, *quod in eos quadrat, qui conditione opima peſſima ſorte mutarũt. Ait igitur Cicero nõ eſſe quòd Atticus ſuſpicetur ſe idcirco ei mittere noluiſſe exẽplũ epiſtolæ, quam ad Cæſarem ſcripſerat, quòd vereretur ne ille perſpiceret hemicillum ſe in ea fuiſſe, quòd demiſſo animo, & adulatoriè eam ſcripſiſſet. ſe enim cum Cæſare, tanquam cum æquali,* ἀκολακεύτως *in ea loquutum fuiſſe. Eadem dicendi forma ſupra libro quarto ſcribit ſe aſinum germanum fuiſſe, quòd potentiores obſeruare ſolitus ſit.*

NARRO tibi] *Mendoſè vulgati,* narrabo tibi: *rectè vero priſci noſtri,* narro tibi, *vt edidi,*

IN EPISTOLAM LII.

O hoſpitem] *Timebat Cicero, ne Cæſar, quẽ hoſpitio excepturus erat, ſibi grauis & moleſtus hoſpes eſſet. ſed periculo facto eum facilem agnouit. idcirco ait, o mihi hoſpitem tam grauem! quaſi dicat, quem mihi valdè grauem fore putabam, is mihi minime moleſtus fuit. itaque ſubiungit,* ἀμεταμέλητον, *quòd eum non pœniteret hoſpitio illum accepiſſe. Hæc non eram ſcripturus, niſi viderem etiam in editione Victoriana peſſimè hunc locum interpungi.*

VVLTVM non mutauit] *Addidi vocem,* vultum, *ex fide Tornæſiani, & Cruſellini. mutare vultum dicitur, qui recitatione alicuius facti, cuius ipſe ſibi conſcius ſit, ita commouetur, vt aut eru-*

beſcat, aut expalleſcat, aut alia quadam ratione animi perturbationem indicet.

Επϛαθμίαν odioſam] *Habes, inquit, odioſam ἐπϛαθμίαν, id eſt, quam ego initio, vt grauem, oderam & refugiebam; quæ tamen mihi, vt dixi, moleſta non fuit.*

IN LIBRVM XIIII.

IN EPISTOLAM I.

AFFIRMABATque] *Codices vulgati*, affirmatque, *præſenti tempore: Scidæ, & Tornæſianus*, affirmabatque, *quod meliùs conuenit cum ſuperioribus verbis*, reperiebat, &, aiebat: *atque ita edidi.*

QVIDQVID volt valde volt] *Perſpicuè eſt in Tornæſiano, & Decurtato*, volt: *quos, quo minùs ſequerer, nulla cauſſa fuit. quamquam non improbo vulgatam lectionem*, vult.

IN EPISTOLAM II.

ΦΑΛΑΚΡΩΜΑ] *Matius caluus erat: qua de cauſſa Madarus, & Caluena hoc libro dicitur. ſed cùm otij inimicus eſſet, non erat verè* φαλακρὸς; *quia Græcum hoc nomen non modò caluum, ſed tranquillum etiam, atque quietum, ſerenúmque ſignificat. vnde* ὑπερβολὴ *illa apud Demetrium Phalereum in commentario de eloqutione*, φαλακρώτερος διδίας,

id eſt, magis caluus quam ſerenitas. quod loquendi genus inde natum puto, quod perturbatus aer multis feſtucis, paleis, aliiſque leuiſſimis rebus, quæ flantibus ventis ſurſum e terra feruntur, tanquam pilis quibuſdam horreſcat. cùm vero ſudum eſt, & liquida tempeſtas, ne pilus quidem in aere cernitur. inde iocans Cicero in caluitiem Matij φαλάκρωμα vocauit otium & tranquillitatem, quam parum Matius amabat. ideo ſcribit ſe nihil quietis apud eum reperiiſſe: & epiſtola proximè ſequēti, tranquillæ, *inquit*, ſunt tuæ litteræ; quod vtinam diutius. nam Matius poſſe negabat: *& hac ipſa epiſtola paullo poſt*, habes φαλάκρωμα inimiciſſimum otij, id eſt, Bruti. *quæ verba ὀξύμωρον quoddam præ ſe ferunt, quaſi Cicero dixerit, quietem inimiciſſimam otij. ſed iocatur, vt diximus, in eo, quòd erat quidem in Matio φαλάκρωμα, cùm caluus eſſet, non erat verò, quia otium timebat.*

TV puta] *Editiones*, vt putat: *Ego ex Decurtato*, tu puta, *hoc ſenſu, tu exiſtima quàm nullum ſit φαλάκρωμα, & quam nulla quies, & tranquillitas apud Matium. quòd enim apud eum diuerſari, & pluſculum temporis manere noluerim, inde facile conijcere poteris eum mei diſſimilimum fuiſſe, hoc eſt, ocij inimiciſſimum, cuius ego amantiſſimus ſum. ea enim de cauſſa nolui ad eum diuertere, ſed vlteriùs progreſſus ſum: quamquam tantum in via procedere nequiui, quantum voluiſſem. nam ille me diutiùs ſuo ſermone remoratus eſt.*

SED minus] *Poſt vocem*, minus, ςιϰλέον: *& pro,*

diu eius, *legendũ*, diutiùs, *vt eſt in omnibus noſtris manuſcriptis, & in prima editione Victoriana.*

IN EPISTOLAM V.

QVONIAM quidẽ ἀσίτους] *Mirè cõſentiebãt antiqui noſtri in hac lectione referẽda,* quoniam quidẽ ἀσίτους. *quos lubens ſequutus ſum.* ἀσιτεῖν *eſt cibo abſtinere, qua ratione plærique veterum medicorũ morbos curabant.*

A BALNEATORE φυρμὸς πολὺς] *Excudendum curaui*, à balneatore, *vt erat in omnibus noſtris. Videtur vero* Cicero *ſignificare Antonium, qui tum omne ſuum ſtudium, & operam ponebat in in conuiuiis agitandis.* Balneatorem, *autem dixit pro*, conuiuatorem. *nam cùm olim moris eſſet, vt priùs conuiuæ lauarent, quàm ad epulas admitterentur, ſolebant magiſtri conuiuiorum iis balnea præbere, quos ad cœna, aut ad prandiũ vocabãt. inde Horatius aquã præbere dixit pro conuiuio accipere. De conuiuiis Antonij ſic idem auctor epiſtola* III. *libri huius,* Odorare tamen, *inquit,* Antonij διάθεσιν, quem quidem ego epularum magis arbitror rationem habere, quàm quicquam mali cogitare.

NON modo ſepti] Non modo, *hîc ſignificat*, non modo non, *vt ſupra epiſtola* II. *libri* IIII. id non modo neglgentiæ meæ, ſed ne occupationi quidem tribuas, *& in Oratore*, nam vt in epularum apparentia nõ ſe ſpurcum ſolùm, ſed etiam

elegantem dici volet: *id eſt, non ſolùm non ſpurcũm. Tibullus quoque,*

Iam modò non poſſum contentus viuere paruo,
Nec ſemper longæ deditus eſſe viæ;
Sed canis æſtiuos ortus vitare ſub vmbra
Arboris, ad riuos prætereuntis aquæ.

Eadem loquendi ratione mox hîc auctor ſubiicit, tantum non, *pro*, non tantum non.

VAGI eſſe] *Veram & certam hîc eſſe Manutij coniecturam declarat hæc ſcriptura Decurtati,* vagiſſe, *vbi omiſſa tantùm eſt vna littera. ſcribi enim debuit,* vagi eſſe. *In Tornæſiano aliquantò deprauatius eſt,* magiſſe. *Ait Cicero Brutum & Caſſium tantam libertatem meruiſſe, vt non modò includi non debeăt eo loco, quo ſe receperant, ſed ne quidem cõtineri orbis terræ cuſtodiis; quaſi eis licere debuerit etiam extrá orbis terræ fines liberè vagari.*

TANTVM NON] *Rectè Decurtatus,* tantũ non, *& mox,* atqui, *quo modo ipſi edidimus.*

III. idus] *Codex Tornæſianus* III. Idus: *alij à vulgata lectione nihil variant.*

IN EPISTOLAM VI.

VERBA mea ea de re] *Edidi, vt erat in Decurtato,* ea de re.

IN EPISTOLAM VII.

PAVLLVM in Caieta vidi] *Victorius in po-*

ſtrema editione ſcripſit, in Caietano. *ſed veteres libri noſtri*, in Caieta: *ac ſanè Caietam Cicero vocare ſolebat villam quam habuit in agro Caietano, vt epiſtola quarta libri primi*, Caietam, ſiquando abundare cœpero, ornabo: *& epiſtola* III. *libri* VIII. nauis & in Caieta eſt parata nobis, & Brundiſij.

IN EPISTOLAM VII.

SI ἀγὼν eſt] *Scidæ*, ſi ago eſt: *ſcripſi*, ſi ἀγὼν eſt. ἀγῶνα *vocat contentionem partium, & certamen, hoc eſt, bellum ciuile.*

SINT omnia faciliora] *Repoſui*, ſint, *pro*, ſunt, *ex Scidis & Cruſellino. optat vt res non ita perturbatæ ſint, ac fore putabantur.*

IN EPISTOLAM VIII.

IN Actis noſtris] *Id eſt, in littoribus noſtris. Cicero enim prædia habebat mari finitima, vt Pompeianum, & Cumanum, quo iam illum veniſſe Atticus exiſtimabat. Hæc autem Cicero ſcribebat in illo itinere. Actam pro littore etiam in Verrinis vſurpauit; & Virgilius littoris actam dixit, pro margine, & extremitate.*

DE MARIO] *Pſeudomarium intelligit, qui ab Antonio interfectus eſt.*

ETSI doleo] εἰρονικῶς, *quaſi Pſeudomarius nepos fuerit L. Craſſi, quod pro certo habendum*

erat, ſi is γνήσιος C. *Marij filius extitiſſet.*

ARCESSES] *Alij libri*, arceſſe: *noſtri manuſcripti*, arceſſes, *vt temporis eiuſdem ſit, cuius verbum quod antecedit*, curabis.

IN EPISTOLAM IX.

M. Curtius] *De hoc M. Curtio vide quæ ſcripſimus ad epiſtolam* XLIX. *libri* XII.

IN EPISTOLAM X.

ῬΟΙΖΟΘΕΜΙΝ] *Veteres libri ſic referunt*, ΡΙΖΟΘΕΜΙΝ. *Victorius edidit* ῥηξόθεμιν. *ſcriſcribendum potiùs fuit* ῥηξίθεμιν. *ſic apud Theophaſtraſtum* δένδρα ῥηξίφλοια, *& in quodam epigrammate Græco* βάκχος ῥηξίνοος. *ſed ego propius ad veterem ſcripturam reponendum puto* ῥοιζόθεμιν: *nam librarius facilè alteram litteram omiſit, qua diphthongus conflabatur. hoc autem nomine Cicero ſignificauit litem & controuerſiam tumultuoſam, & turbulentam, quæ inter Octauium & Antonium incipiebat agitari de bonis C. Cæſaris. nam* ῥοῖζος *ſtridorem, & ſtrepitum ſignificat.*

LXXX. deterſimus] *Ex illa ſumma detraximus & diminuimus* LXXX. HS. *quæ impendimus ad ea reficienda, quæ erant ruinoſa. ſic enim hunc locum interpretor ex epiſtola* IX. *huius libri, & ea quæ proximè ſequitur.*

IN EPISTOLAM XI.

NON ſine inuidia] *Integrior eſt ſcriptura veterum codicum, quàm publicarum editionum. ideo ex illorum fide ſic edidi*, ſed non ſine inuidia, ne ſine periculo quidem.

IN EPISTOLAM XII.

ODII pœnam ac doloris] *Victorius edidit*, odij plenam, *quam lectionem cum multis de cauſſis non probo, quas longum eſſet hîc referre, tum quòd in Decurtato, Tornæſiano, Cruſellino perſpicuè exaratum eſt*, odij pœnam. *itaque Manutij ſequor interpretationem.*

NEGAN' hæc ferri poſſe?] *Tornæſianus, &* *Cruſellinus*, negant: *ſcripſi*, negan', *id eſt, negáſne. ſic audin eſt audíſne, cenſen cenceſne, & alia huius generis infinita. Senſus autem eſt, negáſne hæc nunc ferri poſſe? quid dices cùm Octauius Romam venerit? multò profectò acriùs negabis tollerari poſſe, quæ tunc fient. nam quid cenſes tum illos non patraturos flagitij.*

IN EPISOLAM XIII.

PROFICISCOR vt conſtitueram] *Cum interrogatione pronunciandū. ſunt enim verba anxiè quærētis an in Græciam debeat proficiſci, vbi ſe periculum vitare poſſe exiſtimabat; an vero Romæ, aut*

edidi. iocabatur enim *Atticus* in ancipiti notione vocis Phario, quæ partim à nomine φᾶρος, quo Græci veſtem ſignificant, deduci poteſt, partim à Pharo inſula AEgypti, aut à Pharo turri in ea inſula ad regendum curſum nauigantium extructa. is ergo nummus Pharius erat nomine, quia Veſtorij erat, qui à veſte Veſtorius; ut ἀπὸ τῦ φάρυς Pharius, dicebatur; re autem Puteolanus, quòd hominis eſſet Puteolani, & Puteolis aſſeruaretur; non autem Pharius, cùm neque cuiuſquam eorum eſſet, qui Pharum AEgyptiam incolerent, neque in illa Pharo repoſitus. Opponitur etiam Pharus Puteolis. nam Pharus excelſa eſt, urbs Puteoli depreſſo loco, tanquam in puteo quodam, ſita. unde & à puteorū ibi defoſſorum multitudine nomen traxit; quamquam alij ab aquarum putore eam appellatam exiſtimant, ut refert Strabo libro quincto.

ALIORVM brutorum] *Non M. brutij, non D. Bruti, ſed aliorum qui verè ſunt bruti, id eſt, inſulſi & ſtupidi.*

QVI te obſignatorem] *Ciceroni aliquid teſtamēto relictum fuerat à quibuſdā, qui Cæſaris partes fouebant; quod intellexerat ab Attico, qui adhibitus fuerat ad obſignanda eorum teſtamenta. eo ergo beneficio cùm illis obſtrictus eſſet, non poterat illos in hiſtorijs non laudare, niſi omnino ingratus videri vellet.*

MASSILIENSIBVS] *Vicinos Attici vocat Maſſilienſes, non quòd Atticus prædia haberet prope Maſſiliam, ſed quòd illis agri eſſent in Epiro*

ſinitimi prædiis Attici. eos verò Cæſar militibus aſſignarat.

IN EPISTOLAM XVI.

RENAVIGARO] *Repoſui, auctoribus Scidis,* renauigaro: *quod κατὰ σύγκοπλὼ dictum eſt pro*, renauigauero.

QVIS enim audeat laudare] *In omnibus, quos vidi, manuſcriptis exaratum eſt,* quis enim audeat laudare: *quam lectionem mendo carere puto. nam verbum,* laudare, *referri debet ad laudationes Cæſaris, & approbationes eius actorum, quæ antea fieri ſolebant. ſenſus ergo eſt, nemo iam Cæſarem audeat laudare, cùm grauiſſima ſupplicia propoſita ſint eius laudatoribus.*

CVRASTI vt ante ſcirem] *Addidi particulam,* vt, *ante verbum,* ſcirem, *approbantibus libris antiquis.*

IN EPISTOLAM XVIII.

O hominem pudentem!] *Receptam lectionem retinui, quòd ea auctoritate Decurtati confirmaretur. itaque pudentem εἰρωνικῶς dictum puto. In Tornæſiano & Cruſellino erat,* ô hominem imprudentem!

SAVFEII legiſſe vellem] *Scripſi, vt erat in omnibus noſtris antiquis,* Saufeij legiſſe vellem, *κατ᾽ ἔλλειψιν. nam extrinſecus aſſumere oportet,*

librum: *ſic libro primo harum epiſtolarum ſcripſit,* τελλιναίων in manibus tenebam & *κορινθίων*, & ἀθηναίων puto me Romæ habere.

IN EPISTOLAM XIX.

BARNAEVM] *Vulgati libri Barnacum: noſtri manuſcripti Barnæum, vt edidi.*

ΑΤΙΣΙΑι] *Hoc vocabulum deprauatũ erat in omnibus manuſcriptis noſtris extra quam in Decurtato, vbi Latinis litteris ſcriptũ erat,* atiſia. *itaq; repoſui* ἀτισία. *quæ vox iuncta eſt* ἐκ τοῦ α στερητικοῦ μορίου, καὶ τοῦ τίειν τοῦ ἐκτίνειν καὶ καταβάλλειν, *ſignificátque defectum ſolutionis. nam Dolabella debitam Ciceroni pecuniam non ſoluebat. ideo hac ipſa epiſtola idem auctor,* tibi verò, *inquit,* aſſentior maiorem πρᾶξιν eius fore, ſi mihi quod debuit diſſoluerit. *Rectè autem à verbo* τίειν *hoc nomen deduci, declarat alterum vocabulũ eiuſdem notionis indidem deriuatũ,* ἄτιτης, *quo Heſychius ait ſignificari* τὸν ἄπορον, καὶ τὸν μὴ ἔχοντα ἀποτίσαι.

ASSENTIRIS enim] *Lego ex Cruſellino,* aſſentiris. *hoc loco defecerunt Scidæ noſtræ, magno ſtudioſorum omnium detrimento.*

ME facere magnam πρᾶξιν] *Hac cum interrogatione lego. Reſpondet enim Attico ſcribenti factum illud Dolabellæ ea potiſſimum de cauſſa magnum videri, quòd ipſe id laudãdo magnum faceret. itáne ſcribis, inquit, me laudatione mea magnam facere πρᾶξιν Dolabellæ?*

IN EPISTOLAM XX.

De Quinctis] *Scripſi,* De Quinctis, *auctore Cruſellino. De Quincto Cicerone patre,inquit, & de Quincto eius filio, de Buthroto etiam tuo videbo, cum venero.*

Antonii eſt dextella] *Edidi ex Torneſiano, & Cruſellino,* Antonij eſt dextella. *nam in vulgatis deeſt nomen,* Antonij. *ſignificat autem Q. Ciceronem filium tanta auctoritate eſſe apud Antonium, vt, quos velit, ei amicos faciat. Dextra porrectione vtebantur veteres in iungendis fœderibus, & amicitiis. Virgilius libro* IIII. *Æneidos,*

Nec te noſter amor, nec te data dextera quondã,
Nec moritura tenet crudeli funere Dido.

Erat enim dextera, vt ait Seruius, ſignum fidei. inde apud hunc noſtrum auctorem coniunctim legas fidem & dexteram porrigere. Dextella verò eſt deminutiuum dexteræ.

Scripsi citatim] *Poſt verbum,* ſcripſi, *addidi aduerbium citatim, vt diſertè in Cruſellino exaratum reperi.*

Hoc metuere] *Senarius eſt ex veteri quodã poëta ſumptus; quem Cicero ſæpe adducit ſuppreſſo auctoris nomine.*

Et quidem πεντέλοιπον] *Tam paucis hanc rem perſtrinxit, vt quid ſignificarit vix hodie quiſquã aſſequi poſſit. igitur in re obſcura vtendum eſt*

coniectura tantùm, nihilque pro certo affirmãdum. Puto nomine πεντελοίπε *Sextum Pompeium notari. nam* πενϑέλοιπος *eſt, qui quinis ſupereſt, id eſt, Sextus. Itaque contractam hanc orationem ita explico, & quidem mecum adducturus eram* πενϑέλοιπον, *id eſt, Sextum Pompeium. ſic hominem nempe Hirtium paro traducere ad optimates, in quibus non infimum locum tenet Sextus Pompeius.*

IN LIBRVM XV.

IN EPISTOLAM I.

OΥ ταυτὸ ἐκ τοῦ αὐτοῦ] *Codex Cruſellinus,* VΤ ΤVΑ ΤΟ ΕΚ ΤΟΥ ΤΟΥ: *emendaui,* ΟΥ ΤΑΥΤΟ ΕΚ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, *eleganti ſane ſententia. nam cùm dixiſſet ſe eam mulierem, de qua hîc agit, apud amicos collaudaſſe, ſtatim ſubiicit ſe eandem probris & maledictis poſtea conſcidiſſe, coram tribus eius filiis & filia. id enim ſignificare voluit, cùm ait ſe non eadem ex eodem ore efflaſſe. integrum prouerbium non appoſuit, ſed eius duntaxat partem, omiſſis ſuo more quibuſdam verbis, quæ facilè extrinſecus aſſumi poterant. explicatè dixiſſet* οὐ ταυτὸ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ϛόματος ἐκπνέω, *id eſt, non idem ex eodem ore efflaui, ſed pro laudibus probra obieci. Videtur autem alluſum hoc prouerbio ad fabulam Aeſopicam de Satyro, qui mirabatur ruſticum ex eodem ore calidum, & frigidum efflare.*

QVID eſt hoc?] *Hoc additum eſt tanquã ex perſona Attici, qui miraturus erat Ciceronem vituperaſſe, quæ paullo ante laudaſſet. eſt enim improbi viri, quod modò laudaueris, vituperare, vt eſt in ſenario Græco,* τὸν αὐτὸν αἰνεῖν καὶ ψέγειν ἀνδρὸς κακοῦ.

QVID eſt autem] *Illa mulier, de qua hîc agitur, Ciceroni obiecerat eum perſonatũ ambulare, quòd fuco, tanquam larua quadam, occultaret corporis vitia, quæ ætate contraxerat. & ſanè Calenus apud Dionem eidem vitio vertit, quòd caput vnguẽtis perfundere ſolitus eſſet. Eam ergo cõtumeliam ſcribit ſe vltum fuiſſe probris & maledictis.*

BAVLOS Cumis] *Tornaſianus, & Cruſellinus,* paullo Cumis, *correxi,* Baulos Cumis. *Ait enim ſe vidiſſe Piliam Cumis euntem Baulos, quo in funus proceſſerat. Bauli oppidum eſt Campaniæ non longe à Cumis.*

NEC ambitioſè] *Scripſi,* nec ambitioſè, *ex Cruſellino. nec ambitioſè autem eſt non ambitioſè, nulla cum adulatione, ſed liberè. ſic nec opinato, & nec manifeſtum veteres dicebant, pro, non opinato, &, non manifeſtum.*

IN EPISTOLAM II.

QVID de Bruthrotiis] *Non putabat Atticus negotium de Bruthotiis confici poſſe per Senatum; contrà Cicero id totum à Senatu pendere exiſtimabat.*

NON videmus eſſe victuri] *Omnes antiqui*

noſtri, vt Victorianus manuſcriptus, non videmur eſſe victori. *Credo Ciceronem ſcripſiſſe*, non videmur ceſſe victori. *nam ceſſe pro ceſſiſſe veteres dicebant: Lucretius,*

Nam quacumque priùs de parti corpora ceſſe
Conſtitues, hæc rebus erit pars ianua lethi.

Eadem forma hic auctor ſcripſit decreſſet epiſtola prima libri VII. *pro decreuiſſet*, plus, *inquiens*, decreuit, quàm ſi omnes decreſſet triũphos. *Ait ergo ſe & reliquos bonos viros (quantũ ipſe putabat) nondũ ceſſiſſe victori Cæſari, ſed ei fortiter reſtitiſſe, adeo vt ille tandẽ occubuerit. itaque ſe ſperare vt poſtea nihilo plus cedant. & quãuis ea ſpes ipſos falleret, certò tamẽ euenturũ, vt ager Buthrotius liberaretur. decreta enim Cæſaris confirmatum iri, ex quibus vnũ fuerat, vt Buthrotij liberi eſſent. Operæ longè ſecus, quàm præſcripſeramus, hæc verba ediderunt.*

De qua καύσῳ laborat] *Cùm in Cruſellino ſcriptum reperiſſem*, de qua cauſo laborat, *ſtatim conieci Ciceronem ſcripſiſſe*, καύσῳ laborat. *videtur enim alluſiſſe ad nomen Flammæ, cui aptè conuenit καῦσος, qui ardor eſt febris; quaſi Flamma de cauſſa Tyndaritanorum ita animo æſtuarit, vt inde καῦσος ſequutus ſit. ſed & in his nominibus*, cauſa, *& καύσῳ ſuauis eſt παρήχησις.*

Hos tamen] *Punctum figendum eſt poſt*, tamen. *eſt enim ἀποσιώπησις, quaſi dicat, hos tamen defendam, & eorum cauſſam agam.*

ΠΕΝΤΕΛΟΙΠΟΝ] *Sextum Pompeiũ iſta,*

quæ ſcribis, mouere videntur.

IN EPISTOLAM III.

ACCEPI in Atinati] *In Tornæſiano erat,* accepi nati: *in Cruſellino,* accepi nati nati. *Emendaui,* accepi in Atinati. *Redibat Cicero Cumis in Tuſculanum, quo in itinere eſt ager Atinas, vbi ſcribit ſe duas Attici epiſtolas accepiſſe. Atinates populi ſunt Campaniæ Aliſanis, & Aletrinatibus contermini.*

NAM illa quæ recordaris] *Illa quæ acta ſunt Lentulo & Marcello Cõſulibus non debẽt in exemplum trahi, vt Romam omnes boni veniant, & Senatuſconſulto facto negotium dent Conſulibus, vt videant, ne quid Reſpublica detrimenti capiat, quod actum eſt initio belli ciuilis illis Conſulibus.*

NEC cauſſa eadem eſt] *Nam tunc omnes iure in Cæſarem ſtatum Reipublicæ conuellentem arma ferre poſſe videbantur. nunc nõ item. innumeri enim clamant eum iniuſtè occiſum, & perſequendos eſſe eius necis auctores.*

TABVLA Demonici] *Puto nomine Demonici ſignificari C. Cæſarem, qui populum Romanum bello ſuperarat (nã* δημόνικος *eſt* ὁ νικήσας τὸν δῆμον) *Demali verò ipſum Ciceronem, qui totus eſſet popularis. nam vt* ἀπὸ τοῦ βόχου, δρόμου, χεύσου, *fiunt,* βόχαλος, δρόμαλος, χεύσαλος, *ſic* ἀπὸ τοῦ δήμου δήμαλος. *Tabula ergo Demonici eſt tabula auctionaria bonorum Cæſaris, quæ Octauius proſcripſerat. ſcribit*

enim Appianus libro ſecundo de bello ciuili Octauium auctione bona patris Cæſaris vendidiſſe, vt inde militibus, quorum ſtudia captabat, pecunias curaret. Ei vero negotio arbitror Atticum præfectum fuiſſe, rogatu Ciceronis, cui Octauius id cõmiſerat. initio enim nihil Octauius agebat, niſi conſilio Ciceronis. ſcribit igitur Cicero ſibi gratum eſſe, quòd Atticus ſedulò ſe gerat in auctione bonorum Cæſaris.

VT ſcribis ἰλιὰς] *Cruſellinus*, IΛAC, *repoſui*, ἰλιὰς. *quod conciſe dictum eſt pro* ἰλιὰς κακῶν. *ſignificat enim à Q. filio Iliadem malorum proficiſci. notum eſt prouerbium* ἰλιὰς κακῶν.

MVLTA dicentur] *Hæc vulgo vitioſè leguntur cum interrogatione.*

IN EPISTOLAM IIII.

HORA octaua fere] *Explicatè ſcripſi, vt erat in Cruſellino*, hora VIII. ferè. *in aliis διὰ σημείων exaratum erat* H. VIII. ferè.

ET legio? rem probo.] *Editiones*, & leuiorem probo: *Cruſellinus*, & legiorem probo: *ſcribendum*, & legio? rem probo. *appoſita interrogationis nota poſt vocem*, legio. *Iis Cicero reſpondet, quæ Atticus ei ſcripſerat de legionis cuiuſdam ab Antonio ad Octauium defectione: ac, quia mox Carfuleij mentionem facit, puto legionem Martiã ſignificari, cui in bello Mutinenſi præfuiſſe Carfuleium ſcribit Appianus libro III. bellorũ ciuilium.*

Duæ verò legiones tunc ab Antonio ad Octauium tranſierant, Martia & Quarta, vt tradunt Paterculus libro II. *Dio libro* XLV. *& Appianus eo quo dixi loco. vtrãque eam legionem poſtea in prælio Mutinenſi conciſam fuiſſe, & ipſum Carſuleiũ vnà occubuiſſe, ſcribit Aſinius Pollio in epiſtola ad* Ciceronem. *Sententia ergo huius loci eſt, etiam legio ab Antonio defecit ad Octauium? rem probo.*

SI VERO etiam Carſuleius] *Si Carſuleius quoque relicto Antonio ad Octauium tranſiuit, omnia in contrarium feruntur. nam Carſuleius amiciſſimus fuerat Antonio. itaque non minùs mirum videbatur eum ab illo deſciuiſſe, quàm flumina ſurſum verſus relabi.*

QVONIAM caretur Butrotis] *Conuenit manuſcriptis noſtris cùm Victoriano in hac lectione referenda,* quoniam caretur Butrotis. *& certè eam mendo vacare puto. Iocatur hìc* Cicero *in Cæſarem interfectum. idcirco ſubiicit,* rides? *iocus autem petitus eſt ex ambiguo ſignficatu vocis,* Butrotis. *Buthrotij incolæ ſunt vrbis & peninſulæ Buthroti, quorũ agros cùm* C. *Cæſar militibus aſſignaſſet, Atticus, vt eos inde pelleret, numerata de ſuo pecunia, decretum abſtulerat à Cæſare, quo ciuitas omnis Buthrotia libera eſſe iubebatur. ſed poſtea Cæſare interfecto milites decretum id ſpernere cœperunt, tanquam nullius vis atque momenti. itaque omni ope* Cicero *nitebatur, vt Senatus id decretum confirmaret. nam Senatus auctoritati ſperabat agrarios parituros eſſe, & ex agris Buthrotiis deceſſu-*

vos. Cauſſam ergo cur nolit bellum eſſe hanc adfert, quòd Buthrotiis careatur. nulla enim ſpes erat, ſi bellum redintegraretur, vt agri Burhotij dominis reſtituerentur. aliam quoque cauſſam, cur bellum auerſetur, iiſdem verbis, diuerſo tamen ſenſu, narrat, nempe quòd Butrotis careatur, id eſt, iis qui tam multis, támque grauibus vulneribus ſauciati fuerant, vt inde occubuerint. iis verò de medio ſublatis, cùm Reſpublica priſtinam libertatem recuperaſſe videretur, merito ait ſe non cupere vt iterum bellum inter ciues excitetur. Butrotorum enim interitu extinctum eſſe omnem belli fomitem, atque materiam. Butrotos ergo ancipiti dixit notione ſignificans partim agros vrbi & peninſulæ Buthroto attributos, partim Cæſarē, qui βούτρωτος fuerat, id eſt, multis vulneribus confectus. nam particula βοῦ iuncta alicui vocabulo eius vim intendit, vt in his βούπαις, βούπεινα, βούλιμος, βουγάϊος, & aliis multis. ea porro forma dicitur βούτρωτος, qua ἄτρωτος, quo nomine is intelligitur, qui nullo vulnere ſaucius eſt. vtrumque autem hoc nomen originem ducit ἀπὸ τοῦ τιτρώσκειν. ideo ſine aſpiratione hic ſcribitur, Butrotis; *quomodo Lepidum ſcripſiſſe auctor eſt Stephanus, qui Buthrotum appellatum tradit à boue ad iugulum icta, eòque vulnere mactata.*

SAVFEIVM per te celemus] *Libri formis impreſſi,* Saufeium pete celemus, *mendosè. ſincerè Cruſellinus,* Saufeium per te celemus. *tua cauſſa, inquit, quoniam videri non vis ab Epicuri ſecta deficere, Saufeium Epicureum celemus, tibi valde*

probari Tuſculanas diſputationes. Terentius, ancillas dedo, quolibet cruciatu per me exquire.

Cvm iterum tam multis] *Edidi ſcripturam Tornæſiani, & Cruſellini*, cum iterum tam multis verbis agis.

Vt in Saufeij eam] *Scripſi ex Cruſellino*, vt in Saufeij eam, relinquámque Tuſculanas diſputationes: *quæ lectio extat etiam in Tornæſiano, niſi quòd pro*, Saufeij eam, *ibi vitiosè exaratum eſt*, Saufeleam. *Dixit autem*, in Saufeij, ἐλλειπτικῶς *pro*, in Saufeij ſententiam.

Tvscvlanas diſputationes] *Quibus Saufeij & reliquorum Epicureorum decreta oppugnantur.*

In Nemus] *Locum intelligit Dianæ ſacrum in agro Aricino. Strabo*, τὸ δὲ ἀρτεμίσιον, ὃ καλοῦσι νέμος, ἐκ τοῦ ἐν ἀριστερᾷ μέρους τῆς ὁδοῦ τῆς ἐξ ἀρικίας ἀναβαίνουσιν εἰς τὴν ἀρικίνην τὸ ἱερόν. *Eo loco prædium habuit C. Cæſar, quod inde Nemorenſe dicebatur, cuius meminit hic auctor ſupra libro* VI. *& Suetonius.*

IN EPISTOLAM V.

O γναφεῦς ἀνθρακεύς] *Victorium fefellerunt veſtigia veteris ſcripturæ non ſatis expreſſa in eius antiquo libro, quibus ille ſeductus auctor hucuſque fuit vt legeretur* ὁ θησαυρὸς ἄνθρακες. *Nos rectius, niſi valde fallor, & ad ſententiam* Ciceronis *accommodatiùs* ὁ γναφεῦς ἀνθρακεύς: *quam lectionem collegimus ex deprauata illa quidem, ſed tamen ſatis*

perſpicua Tornæſiani, & Cruſellini codicis ſcriptura, quæ in hoc erat eiuſmodi ΟΓΕΝΑΥC ΑΝΘΡΑΚΕΥC: *in illo autem hoc exemplo* ΟΓΝΑΥΕC ΑΝΘΡΑΚΕΥC. *Prouerbium eſt ductum ex fabula Æſopica fullonis & carbonarij, quo inſignis quædam diuerſitas, & diſſimilitudo functionum munerum indicatur. nam fullonis eſt eluere maculas, polire, & dealbare veſtes; carbonarij verò quidquid attingat atro colore perfundere. Valde autem verecundè & modeſtè Cicero de ſe loquitur, cùm ait ſe in ea re, de qua rogobatur à Caſſio, fore pro fullone carbonarium. non enim ſuũ eſſe alios virtutibus expolire, ſed potiùs vitiis inquinare. itaque non ſatis prudenter Caſſium à ſe petiiſſe, vt Hirtium optimum faceret.*

QVI quidem ſe actutum] *Emendaui, auctore Cruſellino*, qui quidem ſe actutum. *quod* ἐλλειπτικῶς *dictum eſt, pro, qui quidem ait ſe actutum, & ſtatim iturum quò decreuit. ideo mox ſubiicit, etenim iam in Tuſculano eſt.*

ET ille quidem] *Scripſi*, & ille quidem, *addita ex Cruſellino copula*, &, *quæ in vulgatis deerat.*

FVGERE nunc curem] *Vitiosè vulgati edunt*, non curem, *repugnante Ciceronis ſententia. itaq; auctore Cruſellino particulam inficiandi*, non, *in aduerbium temporis*, nunc, *mutaui.*

IN EPISTOLAM VIII.

VILLAE que pluries videndæ] *Victorius ſic*

edidit, vt ille quæ plures videndæ, *nullo ſenſu. In Cruſellino hoc modo legebatur*, ville que plures videndæ: *ſcripſi*, víllæque plúries videndæ. *quia enim rariùs ſuas villas inuiſebat, neſciebat quid in eis ageretur: ideo ſcribit eas ſæpius eſſe videndas, vt curaret, ne quod ibi detrimentum acciperet.*

De ea re] *Quis non prætulerit lectionem Cruſellinam*, de ea re, *illi receptæ, quam etiam refert Tornæſianus*, dare? *Ait enim craſtinum diem aliquid allaturum ad cogitandum de Tuſculano, & aliis ſuis villis, vt eis prouideatur.*

IN EPISTOLAM IX.

Hanc locatoriam prouinciam] *Repoſui ex Cruſellino*, locatoriam; *cuius vocis veſtigium, licet perturbatum, extat in hunc modum in Tornæſiano*, legatoriam. *Prouinciam locatoriam vocat, qua locatione aliquid agendi conſtaret, qualis erat ea, quæ Bruto & Caſſio dabatur, de frumento in vrbem aduehendo. huiuſmodi enim curationis delatio inſtar erat locationis. ſic locandi verbo vtitur Varro libro II. de re ruſtica de aduectione fumenti loquens*, igitur, *inquit*, quòd nunc intra murũ ferè patres familiæ irripſerunt, relictis falce & aratro; & manus mouere maluerunt in theatro & Circo, quàm in ſegetibus, & vinetis, frumentum locamus qui nobis aduehat ex Africa & Sardinia.

Qua ad Eurotam] *Edidi, ex præſcripto Cruſellini*, quà ad Eurotam. *nam τὸ* quà, *aduerbium eſt ſignificans aliqua parte, aliquo loco.*

QVAM illa Perſice] *Perſice celebris fuit porticus Lacedæmone, ex manubiis Perſarum, quos Lacedæmonij bello vicerant, trophæi loco ædificata: in qua captiuorum ſimulachra, inquit Vitruuius, babarico veſtis ornatu, ſuberbia meritis contumelijs punita, ſuſtinētia tectum collocauerūt; vbi & hoſtes horreſcerent timore eorum fortitudinis affecti, & ciues id exemplum virtutis accipientes, gloria erecti, ad defendendam libertatem eſſent parati. Pauſanias quoque in Laconicis tectum illius porticus Mardonij, aliorúmque Perſici exercitus ducum ſimulachris innixum fuiſſe refert. Puto igitur, quantum in re obſcura aſſequi coniectura poſſum, Brutum & Caſſium, recuperata, interfecto Cæſare, populi Romani libertate, vt præclari eius facinoris inſigne aliquod monumentum perpetuo extaret, Lanuuij porticum quandam, ad exemplum illius Lacedæmoniæ, ædificandam curaſſe, quam Cicero Perſicen ea de cauſſa vocat. atque eò referenda ſunt ſuperiora illa verba*, ad Eurotam ſedere. *Lanuuij enim, quod oppidum, nouæ huius porticus ergo, inſtar erat Lacedemonis, Brutus & Caſſius ocioſi conſidebant, tanquam ad Eurotam, qui fluuius eſt alluens Lacedæmonem.*

NOLO enim Lacedæmonem] *Iocatur hic Cicero in otium Lanuuinum Bruti, quaſi eo nomine mollicia Brutum argueret. Iocus autem, ob verborum, quibus continetur deprauationem, nemini patet. itaq; primùm corrigenda ſunt ſcripturæ vitia, tum ſenſus explicandus. Codex Tornæſianus hæc*

ita refert, nolo enim Lacedæmonem longinquo quom Lanuuium exiſtimauit: *Cruſellinus hoc modo*; nolo enim Lacedæmonem loci in quo quoniã Lanuuium exiſtimaui. *emendaui, & interpunxi*, nolo enim Lacedæmonem λαχεῖν: κοχώνην Lanuuium exiſtimaui. *Quid ſit Lacedæmonem λαχεῖν ſciunt omnes, quibus ignotum non eſt hoc prouerbiũ* σπάρταν ἔλαχες ταύταν κόσμει. *itaque cùm Brutus Lanuuij eſſet, quod oppidum, vt diximus, erat inſtar Lacedæmonis, ibique nihil aliud cogitaret, quàm de porticu ædificanda, quæ ſummo ornamento futura erat illi oppido, non inſcitè dici poterat Lacedæmonem* λαχεῖν. *Verùm Cicero arrepta iocandi occaſione, partim ex obſcœnis Lacedæmoniorũ moribus, partim ex ambigua Lanuuij ſignificatione, ait ſibi ſpurcã videri Lacedæmonẽ illam Lanuinam: ideo ſe nolle eam* λαχεῖν: *quo dicto indicat moram Lanuinam Bruti, vt turpem, ſibi non probari.* λακωνίζειν *Heſychio eſt* παιδικοῖς χρῆσθαι, *&*, λακωνικὸς τρόπος, τὸ περαίνειν, καὶ παιδεραστεῖν, καὶ παρέχειν ἑαυτὸν τοῖς ξένοις. *Lanuuium autem non modo vrbem ſignificat, ſed eam quoque corporis partem, qua ſita ſunt pudenda. Græci eam* κοχώνην *vocant. Plautus Truculento*, Lanuuij ne hìc ſunt quas habes victorias? *verba ſunt Strabacis ſerui Aſtaphium ancillam de ſtupro appellantis, & manum, qua illa mulier erat, admouentis. idcirco mox illa reſpondet*, ne me attrectes. *Propertius quoque*, Lanuuij ad portas hei mihi ſolus eram. *inde colei Lanuini, quos Cicero in epiſtola ad Pætum honeſtos*

ſtos eſſe tradit, vt contra Cliterninos turpes. At, *inquit,* honeſti colei Lanuini, Cliternini non honeſti. *qui locus non ſatis hucuſque intellectus eſt. itaque conabor eum explicare. Lanuuium & Cliternia vrbes ſunt Italiæ, vnde culei vini & olei Romam aduecti vænales à propolis inclamabantur. faceti verò homines cùm pro culeis coleos acciperent, ita propolas inclamaſſe fingebant. & quidem coleos Lanuinos honeſtos exiſtimabant, quòd vox Lanuuium pro pudendo ita tecta eſſet, vt turpis nõ haberetur. in Cliternia verò inerat alluſio quædã ad herniã, quod vocabulũ, vt ait Cornelius Celſus, indecorum putabatur: idcirco coleos Cliterninos, tanquam hernioſos non honeſtos ducebant. Porrò κοχώνην, cui nomini latina vox Lanuuium auctore hic Cicerone reſpondet, ita Galenus interpretatur, σύζευξιν τὴν ἐν τοῖς ἰσχίοις τὴν πρὸς τὴν ἕδραν, δι' ἣν καὶ πᾶς ὁ περὶ τὴν ἕδραν τόπος οὕτως ὀνομάζεται.*

IN EPISTOLAM X.

DE Decimi Græceiique] *ὑπακουστέον, proſcriptione, aut cæde actum ſit. nam id agebat Antonius, vt cuiuis liceret hos, tamquàm hoſtes reipublicæ, perſequi & interficere.*

QVAE noſtris vita] *Quamuis nemo moleſtus ſit Bruto & Caſſio noſtris, quàm turpis tamen futura eſt eorum vita, ſi opem non ferant Decimo & Græceio, quos Antonius perſequitur?*

IN. EPISTOLAM XI.

Ego ne vt beneficium] *Legendum ex Tornæſiano & Cruſellino*, egóne vt beneficium accepiſſe in contumeliam? *ſupplendum enim extrinſecus, videar, aut dicar.*

Atqve vt omnino] *Quamuis omnino poſſes Romæ tuto eſſe, num minùs in prouinciã ires nunc cum Prætor es, aut poſtea pro Prætore? quaſi dicat, ſi Romæ ſine periculo eſſe poſſes, malléſne ibi manere, quàm eſſe in prouincia cum imperio? minimè certè.*

Senatvm vocare] *Scripſi*, vocare, &, incitare, ἐνεργητικῶς, *auctoribus Cruſellino & Tornæſiano.*

Hoc vero neminem] *Seruilia exclamabat ſe neminem audiſſe, qui prudentius conſilium daret, quàm id, quod modò Cicero dederat, de Senatu vocando, populo vehementiùs incitando, totáque Republica ſuſcipienda.*

Velle enim ſe dixerat] *Dixerat ſe Romam ire velle. ſed poſtea deiectus eſt de illo inani ſermone*

Ad id quod ad Deos] *Hæc ita referebat Cruſellinius*, nec facile addi poteſt ad idque adeo genus legationis: *quæ in hunc modum correxi*, nec facile addi poteſt ad id, quod ad deos, genus legationis. *votiuam legationem vocat genus legationis ad deos.*

IN EPISTOLAM XII.

Ni in Tuſculanum venerit] *Reſtitui ex fide Cruſellini particulam*, ni, *quæ in editionibus deerat. ſi, inquit, Antonius in Tuſculanum non veniet, quo eum venturum prædicant, alterum ab eo beneficium habebo. narratum fuerat* Ciceroni *Antoniũ venturum eſſe in Tuſculanum cum armatis hominibus: qua de re ita epiſtola octaua huius libri*, Græceius, *inquit*; ad me ſcripſit homines comparari, qui armati in Tuſculanum mitterentur.

ΤΩΝ δ' αἰτίαν] *Pro τὴνδ' αἰτίαν, repoſui ex Cruſellino τῶν δ' αἰτίαν. quis, inquit, Brutorum auctor eſt quo minus hæc negotia ferri queant? Marcúſne an Decimus? videtur perſtringere Decimum Brutum, quem Paterculus ſcribit auctorem fuiſſe, vt Antonio parceretur.*

IN EPISOLAM XIII.

Nec agmen cogamus] *Id eſt, poſtremi ſimus, ductum à paſtoribus, qui, cùm pecudes in caulas compellunt, ipſi poſtremi ſequuntur. Seneca de Lucifero ſtella, quæ mane, conditis aliis, omnium poſtrema occidit*, cogit nitidũ phoſphoros agmẽ.

Veredis certe] *Pro*, vere dicere, *repoſui*, veredis certè; *quam meam emendationem nemini diſplicituram puto. incitatiſſimus fuit curſus equorum veredorum: Martialis,*

Parcius vtaris moneo rapiente veredo,
Priſce, nec in lepores tam violentus eas.

SED quid egerit?] *Quaſi dicat, nihil egerit, quamuis id fecerit, quod inſtituit.*

SED SELICIA veniſſe] *Vt libro quarto Selicianã prouinciam dixit pro Seleuciana, ſic hoc loco Seliciam pro Seleucia. credebatur Brutus habere exercitum in Aſia, vnde M. Scaptius redibat. ideo ſcripſerat Atticus ſe ſciturum de Scaptio omnia quæ de Bruto ferrentur.*

QVAE ego ſtatim] *Quæ ego ſtatim vt mihi ſcribas rogo.*

INTEREA narras] *Scripſi ex Cruſellino,* narras. *interea, dum exſpectamus quid dicat M. Scapius, narras eadem veniſſe ſeruum Baſſi. eadẽ* ἐπιῤῥηματικῶς *dixit, pro, eadem via; quo modo non ſemel in his epiſtolis loquutus eſt, vt alias docui.*

IN EPISTOLAM XV.

QVAM vix ſtomachum] *Non improbo receptam lectionem,* quàm ſtomachum non habere arbitrantur. *ſed à veteribus libris abeſt particula* non, *eiúſque loco ante vocem,* ſtomachum, *legitur,* vix, *vt edidi.*

IN EPISTOLAM XVII.

SI quid tibi eſt à Statio] *Publica lectio,* ſi

quid tibi eſt à tuis ſcriptum : *Vetus Cruſellini, quam ſequuti ſumus*, ſi quid tibi eſt à Statio ſcriptum. *Statius libertus fuit Q. Ciceronis, cuius ſit mentio epiſtola* V. *libri* XII. *& epiſtola* XIX. *huius libri.*

IN EPISTOLAM XVII.

ANTRONI vetui] *Ex Cruſellino ita lego*, Antroni vetui: *ad quam lectionem proximè accedit hæc codicis Torneſiani*, Antroni vel vi. *Huic Antroni vetuerat* Cicero *quicquam de nummis Arpinatium dari, quos L. Fadio ÆEdili, nec alij cuiquam, reddi volebat. ſuprà epiſtola* XV. *& infrà epiſtola* XX. *huius libri.*

NISI explicato Λ] *In re tam obſcura quid aliud facere poſſum, quàm vti coniectura? Puto hic vitiosè ſcribi* Λ, *pro* Δ, *& hac nota* Δ, *δάνειον, hoc eſt, æs alienum ſignificari. ſic idem auctor epiſtola* IX. *libri* IX. *cùm obſcure notare vellet fœnerationem Attici, eam digamma ÆEolicum à prima littera fœnoris appellauit. Aliâs docuimus librarios Latinos has duas litteras* Δ, *&* Λ, *ſæpe inuicem commutaſſe. quo errore factum puto vt* Λ, *locum τοῦ* Δ, *vulgo hic occuparit.*

IN EPISTOLAM XVIII.

ET in ea cura vigilarem] *Torneſianus*, & in lacuna vigilarem : *Cruſellinus*, & in ea cuna vigilarem : *repoſui*, & in ea cura vigilarem, *qua in*

emendatione gaudeo mihi conuenire cum erudito, & perſpicaci viro Iuſto Lipſio.

DE MVLIS vecturæ] *Nemo dubitat quin deprauata ſit ea lectio, quam edunt vulgati,* de mulis vecturæ itineris, & in eis; *eam nos ex Cruſellino ita correximus,* de mulis vecturæ itineris, & vehis. *Muli vectura itineris ſunt quibus* Cicero *filius & famuli, quos ſecũ ducebat, vehebantur: muli vehis, quibus plauſtrum ſarcinis onuſtum trahebatur. eſt ergo vehis gignendi caſus à nomine vehes.*

QVONIAM intelligo] *Legendum ex Cruſellino,* quoniam, *&, vt ita legatur, poſtulat ſententia.*

SEORSVM curam] *Pro,* ſuorum, *repoſui ex fide Cruſellini,* ſeorſum. *quod aduerbium ſignificat ſeparatim ab aliis, & nominatim. Terentius Andria,* omnibus gratiam habeo, & ſeorſum tibi præterea Demea.

AD te petinere] *Sic vulgati libri, nec aliter Cruſellinus. verùm in Tornæſiano eſt,* ad te vertere.

IN EPISTOLAM XIX.

ΕΡΓΩΔΕΣ *ſed ἀνυσὸν*] *In Cruſellino erat* ΑΝΙΚΤΟΝ. *vnde iudicaui certam eſſe coniecturam eruditiſſimi viri Henrici Stephani hîc legendũ exiſtimantis ἀνυσὸν.*

FVIT certe dignus] *Ludit in voce Septemuir. quaſi* C. *Antonius dignus fuerit qui ſeptimus vir eſſet vxoris ſuæ, cùm ſex alij eam adulterarent.*

IN EPISTOLAM XX.

V T ſcribis ἐν κενῷ ?] *Tornæſianus*, anteno : *Cruſellinus*, enteno : *repoſui*, ἐν κενῷ : *quod eſt. fruſtra, & in caſſum. Nam vt Græci dicunt* ἐν καλῷ *pro commodè & bellè*; ἐν τάχει *pro celeriter*; ἐν δίκῃ *pro iuſtè*; *ſic Atticus* ἐν κενῷ *ſcripſerat, pro inaniter & fruſtra. quis, inquit, hæc, id eſt, legationem* ἐν κενῷ, *nullis ſcilicet acceptis mandatis, ſuſcipere velit?*

Q V A cauſſa ac quorſus eſt] *Codex Tornæſianus*, qua cauſſa curſus eſt; *Cruſellinus*, qua cauſſa occurſus eſt. *legendum*, qua cauſſa, ac quorſus eſt.

S I T ne autem extricata] *Libri vulgati*, excitata, *mendoſè. nos è Cruſellino*, extricata, *prorſus rectè. extricare eſt expedire, & explicare.*

IN EPISTOLAM XXI.

E C Q V E M tu illo] *Scripſi*, ecquem, *vt erat in Cruſellino & Tornæſiano.*

ΕΠΟΧΗΝ veſtram] *Dubitarat Atticus, an è re foret Quincti Ciceronis filij, vt ei Cani filia nuberet, de cuius cum eo nuptiis agebatur. quá de re ita ſupra Cicero epiſtola* X L I. *libri* X I I I. tum enim, *inquit*, mentio Canæ. omnino, ſi id conſilium placeret, eſſet neceſſe. ſed, vt ſcribis, ratio eſt habenda grauitatis, & vtriuſque noſtrum idem

conſilium eſſe debet.

De tabulis] *Quantum hinc licet coniicere, hæc Cani filia priùs alteri viro nupta fuerat, à quo dos, ſoluto matrimonio, exigi non potuerat, quòd eius bona non eſſent ſoluendo. Ideo ſcripſerat Atticus nonas tabulas factas fuiſſe in illius dote. quod Cicero numquam ſuſpicatus fuerat; imo putabat dotem integrè reſtitutam fuiſſe.*

IN EPISTOLAM XXIII.

Cvi ὑπόμνημα] *Cui libellum & commentariũ dabo à me conſcriptum de rebus nouis. ſic enim vocat epiſtola proxima.*

IN EPISTOLAM XXIIII.

Brvtvm h. IIII.] *Tornæſianus* H NIS, *vnde Lambinus coniecit legendum* H. II. *id eſt, hora ſecunda. ſed liquidò exaratum erat in Cruſellino* H. IIII. *hoc eſt, hora quarta, quam lectionem referre quoque videtur Tornæſianus, ſi propiùs & attentiùs eius ſcripturam ſpectes.*

IN EPISTOLAM XXV.

Mevs animus eſt æquus] *Lego ex Tornæſiano & Cruſellino*, meus animus eſt æquus, ſic tamen vt ſi nihil offenſionis ſit. *patienter & æquo animo laturus ſum hibernam nauigationem, modò tamen nihil in ea ſit offenſionis, id eſt, damni, & periculi,*

quod metuendum eſt, ſi tempore myſteriorũ nauigẽ.

E T tu etiam ſcitè] *Scripſi, auctore Cruſellino,* & tu etiam ſcitè. *& tu, inquit, quærenti mihi, quo die myſteria futura eſſent, lepide & eleganter reſpondiſti, ea illo die fore, quo piaculum erat olim quicquam aggredi.*

Q V O die olim piaclum] *Ex perturbata huius loci ſcriptura quidam myſteria neſcio quæ Olympica commenti ſunt, quæ numquam fando audita fuerunt. ſed meminiſſe illi debuerunt, ſi vnquam id legerant, Olympiis cultum & celebratum fuiſſe Iouem, myſteriis Cererem, Proſerpinã alióſque deos inferos. verùm de Olympiis hîc nullũ verbum Cicero, vt apparet ex germana huius loci lectione, quam ſic refert codex Cruſellinus,* & tu etiam ſcitè, quo die olim piaclum, myſteria ſcilicet. *Nauigaturus hieme Cicero ſummo ſtudio vitare conabatur, ne tempus ſuæ nauigationis in eũ diem incurreret, quo myſteria Romana celebrabãtur. nefas enim & piaculum erat eo die ſerij quicquam agere. Myſteriorum autem nomine eum diem intelligebat, quo mundus patêre dicebatur, quod ter in anno fiebat, poſtridie Vulcanalia, ante diem tertium Nonas Octobris, & ante diem ſextum Idus Nouembris: ac de hiemalibus myſteriis hîc eum egiſſe declarant quæ ipſe mox ſubiicit de hiberna nauigatione. verùm, inquiet aliquis, ſi ſtata erant hæc ſacra, quorſum eorum diem quærebat ab Attico? non enim veriſimile eſt eum faſtos Romanos ignoraſſe, quos C. Cæſar, paullò ante quàm*

interimeretur, correxerat. Sed ij rurſus, eo mortuo, negligentia Pontificum, confuſi & perturbati fuerant, vt refert Suetonius in Auguſto. itaque vitio intercalationũ feriæ variarant, qui error vſque ad Auguſti principatum durauit. De his myſteriis ita Feſtus; mundus, vt ait Capito Ateius in libro tertio Pontificali, ter in anno patere ſolet diebus his, poſtridie Vulcanalia, & ante diem tertium Nonas Octobris, & ante diem ſextum Idus Nouembris, qui, quid ita dicatur, ſic refert Cato in commentariis iuris ciuilis; mundo nomen impoſitum eſt ab eo mundo, qui ſupra nos eſt. forma enim eius, vt ex iis, qui intrauere, cognoſcere potui, adſimilis illi. eius inferiorem partem, veluti conſecratam diis manibus, clauſam omni tempore, niſi iis diebus, qui ſupra ſcripti ſunt, maiores cenſuerunt: quos dies etiam religioſos iudicauerunt ea de cauſſa, quòd quo tempore ea quæ occultæ & abditæ religionis deorum manium eſſent veluti in lucem quandam adducerentur, & patefierent, nihil eo tempore in Republica geri voluerunt. itaque per eos dies non cum hoſte manus conſerebant, non exercitus ſcribebatur, non comitia habebantur, non aliud quidquam in Republica, niſi quod vltima neceſſitas admonebat, adminiſtrabatur. *& Macrobius*, Quare nec Latinarum tempore, quo publicè quondam induciæ inter Romanum populum, Latinóſque firmatæ ſunt, inchoari bellum decebat, nec Saturni feſto, qui ſine vllo tumultu bellico creditur imperaſſe,

nec patente mundo, quod ſacrum Proſerpinæ, & Diti patri dicatum eſt, meliúſque occluſa Plutonis fauce eundum ad prælium putauerunt, vnde & Varro ita ſcribit, mundus cum patet, deorum triſtium & inferûm quaſi ianua patet, propterea non modò prœlium committi, verum etiam delectũ rei militaris cauſſa habere, ac militem proficiſci, nauem ſoluere, vxorem liberorum quærendorum cauſſa ducere religioſum eſt. *Hactenus Feſtus, & Macrobius, ex quorum verbis intelligitur Ciceronem ea de cauſſa ſcire voluiſſe myſteriorum diem, ne tunc imprudens ſe mari committeret.*

PIACLVM] κατὰ συγκοπὴν, piaclum, *pro*, piaculum; *vt epiſtola* VI. *libri* II. ſæclum, *pro*, ſæculum; *& epiſtola* II. *libri* VI. vincla, *pro*, vincula.

OLIM] *Rectè*, olim, *vt indicaret priſcos Romanos maiori cultu dies religioſos obſeruaſſe, quam qui tunc viuerent.*

VT vt ſi res] *Rectè Cruſellinus*, vt vt ſit res. *quocumque modo, inquit, ſe res habeat, ſiue bonum ſit, ſiue periculoſum menſe Ianuario nauigare.*

EST enim hiberna] *Hæc quoque ex eodem illo codice & Tornæſiano ſic lego*, eſt enim hiberna nauigatio odioſa.

IN EPISTOLAM XXVI.

INAVDIVI L. Piſonem] *Abſque libro Cruſellino fuiſſet, neſcio an maculæ hinc abſtergi po-*

tuiſſent. nam ceteri libri manuſcripti nihilo pur-gatiores erant excuſis. ſic enim hunc locum refere-bant, Mandibili Piſonem. *At Cruſellinus, quam-quam aliquantum inquinatus ſit, mihi tamen cla-rè præluxit ad veram & germanam lectionem ex his tenebris eruendam. ſic enim edit hæc ver-ba*, inaudibili Piſonem. *inde conieci Ciceronem ſcripſiſſe*, idaudiui L. Piſonem. *inaudire eſt leui-ter aliquid, quod occultè agatur, audire. idem hic auctor ſupra*, numquid de quo inaudiſti? *& Plau-tus Meſtellaria*, metuo ne de hac re quippiam hic inaudiuerit.

VELIM.] *Scripſi*, velim, *eodem Cruſellino auctore.*

EST illa quidem in vtramque] *Hic etiam in-tegriores & caſtigatiores ſunt Tornæſianus & Cru-ſellinus, quam excuſi. ita enim hæc referunt*, reli-qua pars epiſtolæ eſt illa quidem in vtramque par-tem; ſed tamen nonnullos interdum iacit igniculos viriles: *vulgati ſic*, reliqua pars epiſtolæ illa namque in vtramque. ſed tamen. *itaque vt πορφύ-ραν παρὰ πορφύραν, ſic χεφλὼ παρὰ χεφλὼ facilè licet diiudicare.*

EASQVE ad te è Tuſculano] *Vt ſcriptum inuenimus in Cruſellino & Tornæſiano, ſic edidi-mus*, eáſque ad te è Tuſculano; *quæ lectio diluci-dior eſt vulgata.*

Is me paucos ſpecus] *Editiones aliter. Nos ve-ram lectionem ſequuti ſumus, quam ita è Cruſelli-no expreſſimus*, M. Aelium cura liberabis: is me

paucos ſpecus &c. *is, inquit, rogat me paucos ſpecus, qui habeant aliquid ſeruitutis à meo puteali, hoc eſt, poſtulat à me vt ſibi liceat in extremo ſuo fundo paucos ſpecus effodere, quibus puteal meum ſeruiat.*

A puteali] *In Tornæſiano eſt,* apud tale: *in Cruſellino,* apud talis: *ſcripſi,* à puteali. *quid puteal ſit nemini ignotũ puto? Aelius hic dicebat ſpecus illos ſuos aliquid ſeruitutis habituros à puteali* Ciceronis, *cùm ſignificaret eos tectum iri puteali* Ciceronis. *idcirco puteal* Ciceronis *eis ſeruiturum. ſeruitutem habere ab aliquo, eſt habere ius ſeruitutis.*

IDEM de illo Tulliano] *Cruſellinus codex,* Idem de illo Tulliano cupide libere cum Caſcellio loquare. *reponendum putaui,* Idem de illo Tulliano capite liberè cum Caſcellio loquare. *Tullianum caput vocat, quod epiſtola proximè ſequenti Tullianum ſemiſſem. caput enim quandoque ſortem, & pecuniæ ſummam ſignificat, vt norunt omnes, qui Græcè & Latinè ſciunt. Vult autem Atticum liberè loqui cum Caſcellio, contra quàm cum M. Aelio, cui reſponderi nolebat niſi quamleniſſimè.*

OCTAVAM partem] *Exemplum hoc eſt ſcripturæ Cruſellinæ,* Octauam partem tuli luminarium in ædium aſtira. *vocem,* aſtira, *mendoſam puto. in ceteris nihil mutandum. repono verò* ἄθυρα, *quo nomine ſignificantur partes ædium cæca, id eſt, quæ portis, feneſtris, & luminibus carent, ideo ſcribit ſe eo tuliſſe octauam partem luminariũ eius*

ædificiū, de quo egerat cū Attico. ἄζυρα ſunt τὰ ἄνδι θυρῶν καὶ θυρίδων. luminaria vero ſpecularia, quibus lumen in ædes admitti ſolet. ea hodie apud nos ſunt aut vitrea, aut chartacea. Cato in ædificio ſuæ villæ ſena luminaria fieri vult, totidémque lumina.

NE memineris cui Cærellia] *Hoc Cicero ita conciſè ſcripſit, vt, quid ſignificarit, nemo ſe hodie ſcire certò poſſit affirmare. coniecturis igitur ſententia exploranda. Queſtus fuerat hic auctor cum Attico epiſtola* XXI. *libri* XIII. *quoſdā ſuos libros, quos eius librariis deſcribendos dederat, Cærelliæ, ſe inuito, communicatos fuiſſe; cuius rei neminem alium accuſabat, præter illos librarios. quod cùm Atticus intellexiſſet omnibus illis edixerat, ne librum vllum* Ciceronis *iniuſſu ſuo vulgagarent: ſi aliter facerent ſe memorem fore ſpreti imperij. interim autem cùm vnum de illis deprehēdiſſet Cærellia mandato alios quoſdam* Ciceronis *libros deſcribentem, grauiter illi interminatus fuerat, eiúſque rei certiorem fecerat* Ciceronem. *at ille, cùm moleſtè non ferret Cærelliam eos libros habere vetuit Atticum meminiſſe cui librario Cærellia librorum eorum deſcribendorum negotium dediſſet. Ne memineris, inquit, cui de librariis tuis Cærellia mandarit, vt meos libros deſcriberet. ea enim librarij culpa ita leuis eſt, vt obliuione potiùs deleri, quàm memoria retineri debeat.*

MVNDVS IS] *Corruptè, ante editionem noſtram, hîc legebatur,* Mundus iſtum. M. Enius quid egerit &c. *nos, auctore Cruſellino, emendaui-*

mus, mundus is. Tu, M. Ennius quid egerit &c. στικτέον *enim poſt*, mundus is. *Varronem ſcribit mundum eſſe, non quòd purus & nitidus ſit, ſed quòd ſuis libris res omnes diuinas, & humanas, tamquam mundus, complexus ſit. Scripſerat enim Varro libros rerum diuinarum, & rerum humanarum, vt ex Nonnio, & antiquis auctoribus, qui eos libros citant, intelligimus.*

CVRIOSVS enim] *Tu enim curioſus es. idcirco veriſimile non eſt id te ignorare, cùm id ſcire volueris.*

IN EPISTOLAM XXVII.

SVSPICABOR] *Edidi ex Tomæſiano & Cruſellino*, ſuſpicabor.

O turpem] *Addidi exclamandi particulam*, O, *ex antiquis noſtris.*

IN EIPSTOLAM XXIX.

LVDORVM Bruti] *Reſtitui ex Cruſellino & Tornæſiano vocem*, Bruti, *quæ hinc per ſummam iniuriam pulſa fuerat.*

M. Axianum] *Lego*, M. Axianum, *vt eſt in vulgatis & Cruſellino. nam Victorius*, Màxianã, *legit.*

SEXTVM ſcutum abiicere] *Poſt verbum*, abiicere, *addidi*, nolebam, *ex fide Tornæſiani, & Cruſellini. ſcribit ſe nolle Sextum Pompeium ab armis diſcedere.*

INDEX EXPLICATIONVM
Simeonis Boſii.

A

Abuſio 243
Acronoma ſaxa 303
Acta 317
Actio de dolo 9
Adnouitius 258
Aediles 363
Aer deſertus 29
Aeſtimationem dare & accipere 258
Alaba 54
Alabarches 54
Amici 215
Anatocia 120
Anniuerſario 120
Antecedere 198
Ante diem 3
Anteros 196
Arctim 270
Arpinas inſula 362
As in vncias tributus (148
Aſini qui dicerentur 74
Athenio 180
Attributio 356
Auernus lacus 157

B

Balneator 315
Baſilica 48
Bene eueniat 150
Brutiani 148
Buthrotij 330

C

Cadere 53
Caldus 143
C. Antonius à Dardanis ſuperatus 17
Cato prouinciam ſibi delatam reiicit 128
Certus 169 & 237
Ceſſe pro ceſſiſſe 327
Cicero vnde dictus 9
Cillanus 114
Clauus anni 113
Cliternini colei 337
Cohors prætoria 148
Columnarium 277
Comitia Curiata aut Centuriata à Tribunis haberi non pote-

rant 30 & 31
Copages tigni iuncti 15
Conſtructio 74
Conturbare 140
Cordus. 306
Craſſus cur caluus dictus 22
Crater 44
Credere 137
Cretio libera 308
Cretio ſimplex 230
Curius 7
Cyri Antiſthenis 267

D

Dardani 17
Deſictus 288
Delicatus 44
Demalus 328
Demonicus 328
Depoſita pecunia 123
Des id feras prouerbiũ (165
Deteſtari 240
Dextera ſignum fidei 324
Diplomata 121
Dodon 63
Doterio 25
Duumuiri 43

E

Eadem aduerbium 225
Eclogarij 355
Edictum de pactis conuentis 129
Equiria 354
Exartuatus 149
Exlibratus 149

F

F., id eſt, filius 124
Facultas auri 249
Fabæ Diis inferis dicatæ 26
Faſti Romanorum varij pro ratione temporum 178 & 192
Fors aduerbium 215

G

Gerones 148
Germalum 70

H

Hæreſis 320

Haue 180
Hegeſias 251
Hemicillus 311
Hera vrbs Siciliæ 35
Herculeus nodus 171
Hereditariarum partiũ optio cuius heredũ eſſe debeat 234
Hirundines veris indices 201
Hiſtrionum actio arguta 126

I

Imi 26
Impetritus 138
Includere 14
Indices 86
Inſequo 22
Inualide 211
Inuolgare 34
Iuſiurandum libertorũ (15

K

K, id eſt, Cæſo 38
Kanus 295

L

Lacedæmonem λαχεῖν 336
Lanuini colei 337
Lanuuium 194 & 336
Lauinium 194
Laternæ lineæ 71
Legati x rebus componendis 276
Legio Martia 329
Legitimi dies 5
Lex XII *Tab.* 15
Lex Gabinia 122
Lex Iulia de æſtimatione 258
Lex Iulia ſumptuaria (265
Lex Licinia 123
Lex Papia 92
Lex Pompeia de ambitu 196
Lex Scribonia 132
Lex de cõtinuandis Tribunis plebis 62
Ligurinus Momus 118 (& 126
Locatoria prouincia (334

Ludus 194

Lycurgus orator 19

M

Marinæ aquæ 23

Maſſilienſes 219

Maximum pro maximè 299

Meridie non lucere 7

Minucia via 183

Moneta 171

Moratus auctor 59

Myſteria Romana 134 & 345

N

Nanneii 22

Natura auri 248

Ne particula affirmandi 72

Nemorenſe Cæſaris 132

Nemus 332

Neoeicaſiones 250

Nomen bonum 124

Nominis mutatio 156

Nomi præfecturæ 109

Non modo pro non modò non 315

Nunquid vis? 99

O

Obducere 7

Obiratio 139

Oculatus 76

Olympia 293

O magnum 158

Omina ex nominibus 25

Omninumus 115

Opimus reus 89

Opis ædes 363

Oppij 160

Oppida Græcorum ad mare ſita 134

Orbis genus ludi 45

Ordinaria Comitia 5

P

Palam 149

Pariare 233

Parochus 273

Pegmata 79

Perſicæ porticus 335

Pindeniſſæ 117

Phædrus Platonis reprehenſus à Dicæarcho 301

Pharius nummus 321
Phemius 129
Plangunculæ 133
Plebis ſcitus 69
Popillia gens 265
Potis 192
Pragmatici 55
Publicianus locus 267
Publicæ tabulæ in Aerario adſeruatæ 257
Publilia gens 265
Pappæ 133

Q

Quadrare 298
Quæſtiones Prætoriæ 65
Quod pro quoad 271

R

Rauduſculum 78
Recentare 171
Reddere nummos 40
Regium 252
Reticenter 208
Rhoſus vrbs 128
Ruſtici immundi 189

S

S., id eſt, ſalutem 196
Satiſdationes ſecundum mancipium 97
Scæuola cognomen Trebatij 198 & 289
Scæuola Cordus 305
Scriptura 54
Seliqua 96 & 340
Septima 18
Sequo ſequis 22
Serperaſtra 153
Sex. Clodius Rhetor 83
Solutio ex arca 14
Sopolis 90
Sors 254
Spiſſum 224
Sponſus 256
Sponſores non excuſſis debitoribus an appellarentur 15
St particula 279 & 359
Stare 53
Suada 266
Succones 160
Sufenas 83
Summœrius 205

Suſpiratus 30
Suus pro ἐμαυτοῦ 212
Syſpira 41

T

Teucri 18
Teucris 17
Thermus vnde dictus 9
Toculliones 37
Tortorium 147
Tromentina Tribus 87
Tyrotarichus 78

V

Vacationes 102
Vari 108
Varones 108
Veientina Tribus 87
Velia 160
Verſura legibus Romanis cur prohibita 121
Vinulus 88
Vinum repudij cauſſa (242
Vnci 148
Vniuerſim 175
Vſucapio nulla rerum pupillarium 13
Vt vt 206

Z

Zaleucus leges ſcripſit Locris 130

Index Græcorum verborum ab eodem Boſio explicatorum

Ἀγὼν 317
ἀκηδεία 95
ἀκραὴς 224
ἀκρωτήρια 111
ἄθυρα 350
ἀλωτὸν 220
ἀμάρα 362
ἀνθρακεὺς ὁ γναφεὺς proverbium 333
ἄντλα 47
ἄνω κάτω 105
ἀπσία 325
Βαθύτης 76
βέβρωτος 330
Γοργεῖον 90
γραμμὴ ἡ ἔσω 80
Δειλοὶ 219
δέχεσθαι δεῖ τὰ διδόμενα proverbium 142
Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ proverbium 187
δικροῖς ὠθεῖν 174
διρθρεῖαι 290
δυσεξίμητος 104
Ἐκμαγεῖον 205
ἐκπίπτειν 53
ἐκβόποιμος 253
ἐν κειρῷ 343
ἐπέχειν 106
ἐπίκωπα 107
εἶπω ἔπεις 22
ἔσαι μὲν ι δὲ 150
διάγωγος 289
δίπισος 245
Ἰλιὰς κακῶν 329
ἴυγξ 157
Καμπαὶ 20
κανοῦς 295
κατακλεὶς 201
κατάτασις 40
καῦσος 327
κέλης 221
κεπφοῦμαι 304
κίλλος 114
κοχώνη 337
κλύπος 246
κυβίζειν 294
Λακωνίζειν 336
λαλαγοῦσα 202
λόχος 72
μίας 225 & 306
μίνας 362

Μυᾶ ὄζη *prouerbiū* 272
Νήφειν 33
Ξεσὸς 270
Ὀπὸς 160
ὀτλεῖν 218
ὀύειος 110
οὐ ταυτὸ ἐκ τῶ αὐτῶ *pro-*
uerbium 325
Παροχὴ 273
πάξαρα 218
πειρᾶν 352
πεντέλοιπος 325
πίπτειν 52
πονοῦμαι 361
πτῶσις 52
Ῥοιζόθεμις 318
Σημεῖα 296
στοιχεύειν 186
στρατύλλαξ 463
σύντηξις 213
Τιθήνη 216
Τρὶς 84
Τρισαρεοπαγίται 84
Ὕθλος 359
ὑλεῖν 293
ὑπίασις 39
Φαλάκρωμα 314
φαλακρώτερος διδίας 313
φίλος οἶκος ἄριστος *prouer-*
bium 79
φιλοτέχνημα 303
φυρᾶν 140

Digitized by Google

W. Blanqui

Digitized by Google